DANIŞTAY DERGİSİ

YIL : 4 SAYI : 14 - 15

KONUŞMA

Danıştayın 107. Kuruluş Yıldönümü Vesilesiyle Cumhuriyet Devrinde Danıştaydan Emekli Olan Zevata Plâket Verilmesi İçin Yapılan Toplantıda Danıştay Birinci Başkanı Prof. İsmail Hakkı Ülgen Tarafından Yapılan Konuşma (11.5.1975) 3

YAZILAR

Hukuk Açısından Enformatik — **Prof. Dr. Faruk Erem**, Türkiye Barolar Birliği Başkanı 6

Denge Durumu (Homeostasis) — **Prof. Dr. Ayhan Songor**, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Kürsü Başkanı 12

Bilgi Bankaları Ve Hukuk Uygulaması — **Ertan Coşar**, MPM Bilgisayar Uzmanı 25

Kolluk Hizmetlerinde Bilgisayar — **Dr. Helmut Ambrosi**, Avusturya İçişleri Bakanlığı Uzmanı 32

Ordinatör (Bilgisayar) Ve Hukuk Enformatiği (Bilişimi) — **Salim Özdemir**, Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Gn. Md. Yetkili Ankara C. Savcı Yrd. 46

Adlî Sicilde Elektronik Beyin Ve Sibernetiğin Gereği — **Selçuk Cahit Bengü**, Eyüp C. Savcı Baş Yrd. 65

Sibernetikten Hukuka Yöntemsel Yaklaşım — **Dr. H. İsmet Bıyıklı**, Yargıç Adayı; **Dr. Halit Ergunalp**, Makine Mühendisi 72

Tabii Hukuk Açısından Kişinin Özel Hayatının Gizliliği — **Orhan Özdeş**, Danıştay Üyesi 87

Genel Olarak İdarî Para Cezalarının Para Cezaları İçindeki Yeri Ve Nitelikleri — **Yavuz Nazaroğlu**, Danıştay Başyardımcısı 96

Devletler Hukukunda Kıta Sahanlığı Ege Denizi Ve Adalarında Durum — **Yusuf Eryılmaz**, Dz. Hakim Kd. Alb. As. Yargıtay 1. Daire Bşk. 110

Yüksek İdare Mahkemeleri İle Hukuk Mahkemeleri Tarafından Verilen «Görevden Red» Kararları Ve İzlenecek Yol — **İlhan Toğrul**, Hakim Albay, Askerî Yüksek İdare Mah. Ve Uyuşmazlık Mah Üyesi — 121

DANIŞMA VE İDARE KARARLARI — **131**

YARGI KARARLARI — **178**

UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ KARARLARI — **591**

DANIŞTAY SINAV YÖNETMELİĞİ VE DEĞİŞİKLİĞİ — 596

DANIŞTAY HİZMET İÇİ EĞİTİM YÖNETMELİĞİ VE DEĞİŞİKLİĞİ — 603

KARARLARIN KONULARINA GÖRE FİHRİSTİ — 607

KARARLARIN METODİK FİHRİSTİ — 610

DANIŞTAY TASNİF VE YAYIN BÜROSU YAYINLARI — 616

DANIŞTAYIN 107. KURULUŞ YILDÖNÜMÜ VESİLESİYLE CUMHURİYET DEVRİNDE DANIŞTAYDAN EMEKLİ OLAN ZEVATA PLÂKET VERİLMESİ İÇİN ANADOLU KLÜBÜNDE DÜZENLENEN KOKTEYLDE DANIŞTAY BİRİNCİ BAŞKANI PROF. İSMAİL HAKKI ÜLGEN TARAFINDAN YAPILAN KONUŞMA

(11.5.1975)

Sevgili ve muhterem arkadaşlarım.

Türkiye Cumhuriyetinin ve Cumhuriyet Anayasasının temel dayanaklarından birini teşkil eden asırlık genç ve dinç Danıştay'ımızın 107. kuruluş yıldönümünü idrak ettiği bu mutlu gününde, eski ve yeni mensuplarımızı bir araya getiren toplantımıza onur verdiğinizden dolayı hepinize derin sevgi ve saygılarımla »Hoşgeldiniz» diyebilmenin bahtiyarlığı içerisindeyim.

Biliyorsunuz, Danıştayın kuruluş yıldönümü vesilesiyle iki gelenek tesis ettik. Bunlardan birisi, müessesemizin kuruluş yılını «Danıştay Günü» adı altında her yıl bir törenle kutlamaktır. Bunu yapmaktan maksadımız, anayasal görevi icabı Danıştayın ilgilendiği memleket ve devlet meseleleri üzerinde dikkat çekilmesi gerekenleri ve bunlara ait eleştirilerimizi, görüş ve önerilerimizi yetkili ve ilgililere ve Türk kamu oyuna duyurmaktır. İki yıldan beri yaptığımız bu Danıştay günü törenimizi bu kere ertelemiş bulunuyoruz. Bundan sonra, Danıştay günümüzün kutlamasını, yakında taşınacağımızı umduğumuz yeni binamızda, elverişli olduğu takdirde, yapmayı düşünmekteyiz.

İkinci gelenek, aynı günde, o yıl içerisinde emekli olan arkadaşlarımıza, değerli hizmetlerinin şükran nişanesi olarak birer plâket vermektir. Geçen yıl, (10) arkadaşımıza plâket takdim edebildik. 1973 yılıyla 1974 yılı 10 Mayısına kadarki devrede emekli olan bu sayın arkadaşlarımız şunlardır :

Emekli oluş tarihleri sırasiyle

Adı	Görevi	Emeklilik Tarihi
1 — Nazmi Yönder	Danıştay Üyesi	3.5.1973
2 — Mehmet Ali Çeltik	» »	3.5.1973
3 — Mehmet Mümtaz Nayman	» »	2.6.1973
4 — Hıfzı Tüz	» »	4.7.1973
5 — Vecihi Tönük	Danıştay Başkanunsözcüsü	13.7.1973
6 — Davut Burhanettin Arat	Danıştay Üyesi	13.7.1973
7 — Yeredoğ Kişioğlu	» »	13.7.1973
8 — Ahmet Aydın Tuncay	» »	3.9.1973
9 — Ahmet Celâlettin Göydün	» »	1.11.1973
10 — Fuat Arun	» »	27.4.1974

1974/10 Mayısından bugüne kadar ve keza 1973 yılından önceki devrede yani Cumhuriyet dönemi boyunca Danıştaydan emekli olup da halen Danıştay emeklisi statüsünü muhafaza eden (26) muhterem arkadaşımıza da bugün plâketlerini takdim edeceğiz. Bu sayın arkadaşlarımız şunlardır :

Emekli oluş tarihleri sırasiyle :

Adı	Görevi	Emeklilik Tarihi
1 — Süleyman Fehmi Kalaycıoğlu	Danıştay Üyesi	22.5.1950
2 — Ahmet Hazım Türegün	Danıştay Birinci Başkanı	8.5.1954
3 — Salih Tezcaner	Danıştay Üyesi	13.7.1960
4 — Mustafa Arif Yazar	» »	13.7.1960
5 — Mehmet Tevfik Şenocak	Danıştay 7. Daire Bşk.	11.8.1960
6 — Şükran Esmerer	Danıştay Üyesi	1.9.1960
7 — Mehmet Hükmü Arkök	» »	22.9.1960
8 — Kâmil Kayam	» »	22.9.1960
9 — Mehmet Fikri Kuttan	» »	22.9.1960
10 — Rüştü Ülgen	» »	22.9.1960
11 — Kemal Galip Balkar	Danıştay Başkanunsözcüsü	13.7.1962
12 — Cemal Yorulmaz	Danıştay 3. Daire Bşk.	20.9.1960
13 — Ali Doğan Toran	Danıştay 5. Daire Bşk.	13.7.1965
14 — Rıza Göksu	Danıştay 1. Başkanı	13.7.1968
15 — Salih Saip Aktan	Danıştay Üyesi	15.9.1969
16 — M. Muzaffer Kuşakçıoğlu	Danıştay 6. D. Bşk.	9.1.1971
17 — Emin Fuat Aylâ	Danıştay Üyesi	15.5.1971
18 — Gafur Soylu	» »	13.7.1971
19 — Eşref Ergut	» »	24.8.1971
20 — M. Said Çolakoğlu	» »	14.7.1972
21 — H. İhsan Arar	Danıştay 8. Daire Bşk.	28.7.1972
22 — M. Nezahat Martı	Danıştay Üyesi	16.9.1972
23 — Şevket Türe	» »	12.9.1974
24 — A. Cahit Özden	» »	12.9.1974
25 — Muhterem Şumnu	» »	18.9.1974
26 — Muammer Tapucu	» »	11.3.1975

Bu sayın arkadaşlarımızı birer birer masaya dâvet ederek plâketlerini takdim ederken, arzu buyurdukları takdirde birer konuşma yapmalarını da rica edeceğim. Ayrıca pek kısa olarak sicil özetlerini okuyacağım.

Diğer yandan, yıllarca Danıştayımıza değerli hizmetlerini vermiş ve Anayasa Mahkemesine üye seçilmek suretiyle aramızdan ayrıldıktan sonra Anayasa Mahkemesinden emekli olmuş (7) muhterem arkadaşımız da davetlimiz olarak bizlere onur vermişlerdir. Bu arkadaşlarımız şunlardır :

İbrahim Senil — Danıştay Birinci Başkanlığından 25.5.1962 tarihinde Anayasa Mahkemesi Üyeliğine seçilmiştir.

Rifat Göksu — Danıştay 5. Daire Başkanlığından 25.5.1962 tarihinde Anayasa Mahkemesi Üyeliğine seçilmiştir.

Tevfik Gerçeker	Danıştay 7. Daire Başkanlığından 25.5.1962 tarihinde Anayasa Mahkemesi Üyeliğine seçilmiştir.
Avni Givda	Danıştay Üyeliğinden 25.5.1962 tarihinde Anayasa Mahkemesi Üyeliğine seçilmiştir.
Şeref Hocaoğlu	Danıştay 2. Daire Başkanlığından 2.11.1963 tarihinde Anayasa Mahkemesi Üyeliğine seçilmiştir.
Said Koçak	Danıştay Üyeliğinden 24.3.1964 tarihinde Anayasa Mahkemesi Üyeliğine seçilmiştir.
Kemal Berkem	Danıştay 4. Daire Başkanlığından 8.5.1973 tarihinde Anayasa Mahkemesi Üyeliğine seçilmiştir.

Kendilerini Danıştay ailesinden hiç bir zaman ayrı düşünmediğimiz bu muhterem arkadaşlarımıza Danıştay emeklisi olmadıkları için plâket takdim edememekle beraber, aramıza katıldıklarından dolayı kendilerine Danıştayımız adına içten teşekkürlerimi sunarım.

Bütün emekli arkadaşlarımıza sağlık ve esenlikler ve uzun ömürler dilerim. Teşekkürlerimle.

HUKUK AÇISINDAN ENFORMATİK

Prof. Dr. Faruk EREM
Türkiye Barolar Birliği Başkanı

1 — GİRİŞ :

«Sibernetik», «Enformatik», «Bilgisayar» ve diğer terimlerin hepsinin arkasında yer alan şudur : Makine.

Mühim olan, hangi konu için ne gibi bilgilerin derlenmesinin gerekli olacağını tayin etmektir. (Bk. Uman, N. Bilgi İşlemde Kompütürler, Ankara 1973, S. 3). Ne için kullanılacakları iyice tayin edilmemiş bilgileri toplamak, sadece bir «bilgi yığını» elde etmekle sonuçlanır.

«Kompütür» ler, kısaca, «bilgi işlemi makinaları» diye tanımlanabilir. (Bk. Uman, S. 13) Kompütürün üç büyük faydası şunlardır : Hız, güvenirlilik, çok yönlü kullanma (Bk. Uman, S. 63).

İnsan - makine ilişkisi başka açılardan da incelenmiş ve «makine» insana «sömürü aracı» gibi gözükmüştür. Bu tümden ayrı bir konu. O halde sibernetik, (bazı farklarla enformatik) bizi makine - insan çatışmasına götürmiyecektir. Nedeni : «Beyin gücünü» arttırma «aletlik» makine - insan ilişkisinin dışında ve «insanlık doktrini» nin tam kapsamı içindedir. Sadece manivelayı icat edene duyulan saygı ölçü alınsa, beyin gücü büyültecine isim bulmak imkânsızdır.

Enformatikte kullanılan makinelerin, bir yazı makinesi veya hesap makinesi gibi, kullananın tamamiyle isteğine bağlı oldukları düşünülmemelidir.

Makine - insan ilişkisinin psikolojik, biyolojik açıdan incelenmesi (= ergonomie) ayrı bir uzmanlık haline gelmiştir.

Bu konu sibernetikten tamamiyle ayrıdır. Üretim aracı olarak makinenin ekonomik eleştirisi de ayrıca incelenmiştir. (Bk. De Montmollin, M. Les systemes homme — Machines Tasis, 1967, S. 17). İnsanı makineye veya makineyi insana uydurmak (intibak ettirmek) ayrı bir inceleme konusu sayılmalıdır.

Bu makineler «olağanüstü bellek» dir. «Olağanüstü hız» la sonuç verebilmeleri de ayrı bir özelliktir.

Halen saniyede 250.000 toplamayı yapan makineler vardır. (İBU model 360). Bu makinelerin yalnız sayma, tasnif etme, kaydetme gibi işleri değil, çeşitli unsurları mukayese edip sonuç çıkarma olanakları da vardır. Mukayese yoluyla sonuçlar çıkarmaları onların zihni bir muhakeme ameliyesini de başarmalarını sağlar. İnsan beyni, icat ettiği bu aletlerle, yalnız başına yapamıyacağını başarabilmektedir. Diğer bir deyimle bunlar «beyin gücü»nü, milyonlarca arttıran »büyülteç» lerdir.

Bu nedenle enformatiğe karşı çıkmak, gelişmeye sırt çevirmeye eşittir.

2 — Enformatiğin Etkileri :

Enformatik, «Hukuk»a uygulanırsa hukukta reform başarılabilir mi? Başarılamaz. Zira reform ilkelerde değişikliktir. Bunu makine yapamaz, çünkü makine «kendiliğinden» düşünemez. Fakat enformatiğin hukuka etkisi elbette büyük olacaktır. Bir kaç konuya değinelim :

Enformatik, idari işlemlerin otomatikleşmesini, bunun sonucu olarak da idari muamelelerde görülen gecikmenin önlenmesini ve karar mercilerine tahminlere göre değil, bilinen unsurlara göre karar verme olanağını sağlıyacak, bunun sonucu olarak da idari kararlar daha az hatalı olabilecektir.

Amerika'da 36 şirkette yapılan bir araştırmaya göre makine masrafı, personel masrafının yarısıdır. (Rambier, P.L.'informatique, L'informatique dans l'administration, Paris 1969, S. 27). O halde sadece bilgisayar durumda olan memurların personel masrafları, bu iş için makineleşme arasındaki masraf farkı küçümsenmemelidir.

Kamu idaresine makine girebilirse personel tasfiyesi ile karşılaşmamız mümkündür. Bu sorun, özellikle bazı idarelerde (meselâ vergi dairelerinde) kolaylıkla kendini hissettirecektir.

Personel ile ilgili diğer bir sorun da şudur : Makineleşmiş yönetimde, idare hukukunun belki de şimdiye kadar meşgul olmadığı başka çeşit «teknik personel statüsü» düşünmek gerekecektir.

Enformatiğin idarede yaygın hale gelmesi halinde merkezileşmeye doğru gidilecek, çeşitli idareler için ortak bilgilere ihtiyaç hissedilecek, makine tasarrufu zarureti de bu merkezileşmeyi çabuklaştıracaktır. Zira makine-bellek pahalıdır, verimli olabilmesi süresiz çalışmasıyla mümkündür. O halde azami merkezileşme zaruri hale gelecektir. (Bk. Braibant, G.L.'informatique dans l'administration, Paris, 1969, S. 9).

Makinenin idareyi (veya adliyeyi) bazı kararlar almaya zorlayacağı tabiidir. Bazı konuları makineye sığdırmak için teknik zorunluklar olacaktır. Meselâ üniversite giriş imtihanlarında merkezi sistemde makinenin kaydedebileceği kartların şeklinin, hatta imtihan sorularının az veya çok teknik zaruretlerin etkisine girdiği görülür.

3 — Kuşkular :

Enformatik bazı kuşkular doğurmaktadır : «Takdir hakkı»na yer veren kamu hukuku konularında tereddüt edilmektedir. Fakat bu konular nelerdir? Meselâ bir karayolunun nereden geçmesi lâzım geleceğini saptamak takdire mi bağlıdır, yoksa çok çeşitli unsurların (özellikle ekonomik unsurların) hep birlikte nazara alınarak varılacak sonuca mı bağlıdır? Buna mukabil bir filmin veya kitabın ahlâka aykırı olup olmadığı hakkındaki bir karar için aynı şekilde düşünebilir miyiz? (Kşz. Braibant, S. 11) Herhalde «Ölüm cezası»nın makine tarafından hükmedilmesini düşünemeyiz.

Kararın idareciden, daha geniş bir deyimle «insan»dan makineye geçmesi kuşkusu her zaman ileri sürülmüştür. Bu hatalı bir görüştür. Karar hiçbir zaman makinenin değildir. Makine esasında karar vermemekte, kararın uygulanmasında, insan müdahalesini, en aza indirmek suretiyle, daha objektif, daha eşit ve daha hızlı bir uygulama sağlamaktadır.

Makineleşmenin bir sonucu da şu olacaktır. İdarî usullerde tek biçimlilik. «Kanun önünde eşitlik» belki de daha iyi sağlanacaktır.

4 — Geleceğin Teşhisi :

«Geleceğin teşhisi» (Prognostik = perspectives de l'avenir) açısından enformatik büyük olanaklar getirebilir.

Suçlunun geleceğinin teşhisi (Bk. Florian, Prognosi penale, Dizionario di criminologia II, S. 730). Üzerinde durulacak bir konudur. Teşhis ve geleceğin teşhisi ilk defa tıp ilminde kullanıldı. Bir hastalığı teşhis kadar, belli bir hastalığın ne şekilde seyredip, nasıl bir netice vereceğini de tahmin, yani hastanın geleceğinin teşhisi aynı derecede önemlidir. Bazı kimselerin suçluluk bakımından nasıl bir geleceği temsil ettiklerinin saptanması bir ihtiyaçtır. Şüphesiz insanların geleceğini teşhis bir tahminden ileri gidemez. Fakat La Place'ın dediği gibi «hayatın en önemli meseleleri çok defa ihtimal problemlerinden başka bir şey değildir.»

Şimdiye kadar bir suçlunun ilerde nasıl bir yaşantı içinde olabileceğinin teşhisinde «bugün işlenmiş bir suçun yarın hangi suça sürükleyeceği», «suçlunun psikolojik kişiliğinin analizi», «belli suçları işleyenlerden yüzde ne kadarının tekrar suç işlediğini tayin için istatistikler» ve daha pek çok unsurlara göre bazı tahminler mümkün olabilmektedir. Fakat bütün insanların suçlarının pek karışık, adetçe pek üstün nedenlerinin enformatik ile bir sisteme bağlanması, bazı mutalara dayanarak bir çeşit «suçluluk determinizmi»ni bulabilmek insanlık için pek ilginçtir. Belki de suçları işlenmeden önlemek yolundaki bilimsel inancın soyluluğu bu yolla kanıtlanacaktır. (Bk. Akman, T. Sibernetik, Ankara 1972, S. 119).

5 — Hukuk - Teknik Çatışması :

Bir bilim adamı şunu söylemiştir : «Modern dünyada teknisyenlerin yapacağı bir ihtilâl, generallerin yapacağı darbe teşebbüslerinin hepsinden daha tehlikelidir» (Juvigny, S. 92).

Bu, tutuculuğu ifade eden, fakat «teknik karşısında hukuk'un görevi» ve sorumluluğunu yansıtan bir deyimdir. Özellikle konu «insan hakları» açısından pek önemlidir.

İnsan hakları açısından enformatiğin incelenmesinde demokrasiler için büyük fayda vardır. (Juvigny, P. Informatique et droits de l'homme, L'informatique dans l'administration, Paris, 1969, S. 87).

Mübalâğalı bir konuya dokunalım : Şöyle bir uygulama önerilmektedir. Her vatandaşa «Manyetik kimlik kâğıdı» verilmelidir. Bu varakada yazılanları, yalnız ellerinde özel bir alet olan, memurlar okuyabilir, hüviyet sahibi veya başkaları okuyamaz. Bu usul o kişi hakkında vaka mahallinde ve süratle bilgi edinilmesini sağlar. Fakat bir insana, kendi hakkında neleri ihtiva ettiğini bilmediği bir hüviyet varakası taşımak zorunluğunu tahmil etmek «insan hakları» na uygun mudur?

6 — Yasal Tedbirler :

Ne kadar çok bilgi toplamak istersek o kadar çok «sır dokunulmazlığı»nın daralmasına rıza göstermemiz gerekecektir. İsviçre Parlamentosu enformatik aletlerinin kötüye kullanılmalarını önleyecek ve fakat bunların normal bir gelişme içinde, ihmal edilmemelerini sağlayacak bir kanun teklifi getirmeye hükümeti memur etmiştir. (Conseil de

l'europe, Bultin de la direction des affaires juridiques, Mart - Nisan 1973 S. 8). Aynı şekilde Avusturya, özel hayatı mübalâğalı bir enformatike karşı koruyucu, bir kanun tasarısı hazırladığını ilân etti (aynı bülten, Mayıs - Haziran 1973, S. 9, S. 4). İsveç Parlamentosu her şahsın kendi hakkındaki fişi senede bir defa incelemek hakkını kabul etti. (Aynı bülten, 1973, S. 9, S. 5).

«Özel hayata saygı» önemle ele alınmak lâzımdır. Düşülen bir kuşku da şudur: Öyle bir dönem gelecektir ki «yeryüzünde her insan diğerini gözetliyebilecektir.» Bir ülkede bütün telefon konuşmalarını banda almak gibi bir usul kabul edilse, bütün insanların meselâ seslerine göre (parmak izinde olduğu gibi) tasnifleri yapılsa durum ne olur?

Adlî bilgi toplamada bazı konularda kanuni dayanaklara ihtiyaç vardır: Genel Affa uğramış mahkûmiyetler, memnu hakların iadesine rağmen hukuki neticeler, tecilli mahkûmiyetler sicilde kalacak mıdır? Sicilde yazılana itiraz edilebilir mi? Fişleri her isteyen görebilir mi? Bütün bunların bir hukukî düzenle sağlanması gerekecektir. Fişlemede, kimlerden hangi bilgilerin isteneceği de bir kanun konusudur. «Adli sicil»i yalnız «suç bilgisi» olmaktan çıkarıp sosyal açıdan önemli bütün bilgileri derleyen, saklayan, bir arada veren «ulusal sicil» haline getirmek ilke olarak kabul edilirse «elektronik bellek» zaruri hale gelecektir.

Sibernetiğin, «Adaletin yan hizmetleri»nde kullanılması ile «Adalet»te kullanılması aynı şey değildir. Birinci Türk Hukuk Kongresinde ilgili komisyon raporunda «Sibernetik ve elektronik beyin sistemlerinin, yargı hizmetlerinde de uygulanması, zorunlu» sayılmıştı. (Birinci Türk Hukuk Kongresi Kararları T.B.B. Ankara 1972).

Özgürlük ile enformatik arasında bazı çelişmeler meydana gelebilir. Vatandaşlara ait bilgileri derlemek, bir yerde toplamak, bazı koruyucu tedbirleri gerektirecektir. Bu bilgileri toplamanın da, saklamanın da, açıklamanın da bazı hukuki sorunları gerektireceği tabiidir. Memleket çapında bir enformatik düşünsek bunun düzenlenmesinde hukuki sorunlar başta gelecektir.

Kişiye bağlı tutulmayan bilgilerde (genel nüfus sayımı gibi) bu sorunlara rastlanamaz. Bunlarda sadece bilgi toplanmaktadır. Fakat enformatikte sahibi belli veya bilinebilir bilgileri toplamak da vardır. (Adlî sicil, kredi istihbaratı vesaire gibi).

7 — Yasama İşlemleri:

Yasama, en iyi kanunları yapmak isterse, evvelâ konuyu «bilmek» zorundadır. Toplumu bütün özellikleri ile bilmek, bunu bir tek makinede toplayıp, bu bilgileri işleyebilmek olağanüstü bir olaydır. «Rüşt (veya ceza sorumluluğu) yaşını değiştiren bir kanun yapılması bahiskonusu olsa, evvelâ şu soru cevaplandırılmalıdır: Rüşt yaşını neye göre saptayacağız? Ancak bunun cevabında birleşirsek, hangi bilgileri toplayacağımızı o zaman kararlaştırabiliriz.

8 — Adalette Yan Hizmetler:

Adaletin yan hizmetlerinde enformatik'in lüzumu ve faydası üzerinde hiçbir kuşku yoktur. İçtihatların, sistemli şekilde derlenmesinden, çıkacak fayda sadece, uygulayıcıya kolaylık sağlanması değildir. Bu yolla çelişmeler ortaya çıkar ve düzeltilir. Bundan başka olayların ve kararların mukayesesi «yeni düşünceler» yaratacaktır. «Fikir üretimi»nde

artış çok değerli bir «hukukta gelişme»dir. İçtihadın bütün genişliği ile bilinmesi içtihad'ın şu faydalarını arttıracaktır :

a) Bir davanın sonucunu, evvelden kestirmek, bu suretle «lüzumsuz dava»ların açılmasını önlemek,

b) Her olaya yeni imişcesine «hukuksal emek» israfını önlemek.

Bununla beraber «yan hizmet»in her şeyi çözeceği sanılmamalıdır. «Hukuk, içtihad ve kararların, belli düğmelere basılması ile ortaya çıkan bir hesap makineleri topluluğu değildir» (Douglas W. Akman'dan naklen, S. 140).

İçtihad derlenmesinin nasıl uygulanacağı gereği kadar tartışılmalıdır. Diyelim ki, «delikli kart» usulü tercih edildi. Her karardan neler karta geçirilecektir? Bir hırsızlık olayı hakkındaki karta karar tarihi, numarası, sanık ismi, uygulanan kanun maddesi (fıkrası, bendi) çalınanın cinsi, değeri ve bu gibi bilgilerin işlendiği farzedilsin. Bu bir içtihad fişi midir?

Bir boşanma davasına ilişkin fişe, taraf isimleri, boşanma sebebi, ekonomik durum, çocuklar, sosyal çevre, mesken durumu, daha pek çok bilgiler işlenmiş olsun. Bu yolla içtihad derlenmiş olur mu? Genelleştikçe içtihad derlemesi ,istatistik çalışması ile sonuçlanır. Elbette ki bu da yapılacak sosyolojik ve hukuki araştırmalar için faydalıdır. Fakat içtihad derlemesinde yol bu olmamalıdır. «Hukuki mesele» nin ne olduğunu kestirmek tek tek çalışmayı gerektirir. Ancak bundan sonra «elektronik bellek» safhası başlayacaktır. Her «içtihad kararı»nda, ne kadar çok «kılayrım»lara dikkat edilirse, tasnifler sonucu fayda daha büyük olur. İçtihatlar delikli karta geçirilirken yalnız sonuçlarını mı ele alacağız. Gerekçeleri kotlaştırmak mümkün müdür? Esas kararlar arşivlerde saklanacak mıdır? Görülüyor ki İçtihadın derlenmesi, meselâ «parmak izi» veya «Adlî sicil» konularının makineleştirilmesinde çok farklı esaslara bağlanmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA

1 — ERMAN Sahir — Adli Sicil — Adalet Dergisi — 1947

2 — HAKER Hakkı — Adli Sicil — İstanbul Barosu Mec. 1941

3 — TÜZÜN Sadık — Adli Sicil — Adliye Ceridesi 1939

4 — MÜFTÜOĞLU Hakkı — Adli Sicil — Ceza Adaletini İlgilendiren Yeni Bir Müessese — 1945

5 — KELZ Erech — Adli Sicil — Adalet Dergisi 1941

6 — BALKUVAR Ziya — Adli Sicil Teşkilâtı — Adliye Dergisi 1941

7 — BALKUVAR Ziya — İtalya'da Adli Sicil Teşkilâtı — Adalet Dergisi 1943

8 — BALKUVAR Ziya — Belçika'da Adlî Sicil Teşkilâtı — Adalet Dergisi 1946

9 — T.B.M.M. Zabıt Ceridesi VII, Cilt : 13, S. Sayısı : 242 Sahife : 1 - 16

10 — AKMAN Toygar — Elektronik Beyin — Sibernetik ve Hukuk, 1971

11 — AKMAN Toygar — Elektronik Beyin Hukukta Reform 1972

12 — AKMAN Toygar — Sibernetik ve Teknolojik Yönetim — Verimlik Dergisi, 1973

13 — DEVECİGİL Yüksel — Sevk ve İdare Aracı Olarak Computer — Sevk ve İdare Dergisi, 1971

14 — TANER Tahir — Ceza Hukuku — 1953

15 — EREM Faruk — Türk Ceza Hukuku — 1962

16 — EREM Faruk — Tekerrürün Esasları — Adalet Dergisi — 1946

17 — KONTER Nurullah — Ceza Muhakemeleri Kanunu — 1970

18 — ÇAĞLAYAN Muhtar — Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanun — 1968

19 — KIYMAZ Sadettin — 647 Sayılı Kanunun Tatbikatı — 1973

20 — ATAMAN Sebati — Viyana'da Adli Sicil Teşkilâtı — Adalet Dergisi 1943

21 — TEZAL Reşat — Adlî Sicil Çalışmaları — Adalet Dergisi 1951

22 — TEZAL Reşat — Adli Sicil Çalışmaları — Adalet Dergisi 1969

23 — UZUNHASANOĞLU Sırrı — Tekerrür ve İligili Af, Adli Sicil, Sabıka, Eşkâl ve Hüviyeti Tespit Müesseseleri 1961

24 — TARIM Fuat — Fransa'da Adlî Sicil — Adalet Dergisi 1970

25 — BIYIKLI Hasan İsmet — Elektronik Bilgi İşlem Makinaları ve Hukuk, Adalet Dergisinde Yayınlanmak Üzere Olan Yazısı

26 — BİRİNCİ TÜRK HUKUK KONGRESİNE Sunulan Tebliğler 1972

27 — BİRİNCİ HUKUK KONGRESİ TUTANAĞI — 1972

DENGE DURUMU

(Homeostasis)

Porf. Dr. Ayhan Songar
Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri
Kürsü Başkanı

Sibernetik'in doğum vesikası olarak Rosenblueth, Wiener ve Bigelow tarafından müştereken kaleme alınan ve 1943 de Amerika'da «Philosophy of Science» dergisinde yayınlanan «Behaviour, Purpose and Teleology» isimli makale kabul edilebilir. Ancak, Sibernetik, Norbert Wiener'in «Cybernetios» isimli kitabının 1948 yılında yayınlanması ile hızlı bir gelişme göstermiştir. Günümüzde ise insanoğlunu uzayda dolaştıran büyük teknolojik inkişaf sibernetik kavramlarına ve metodlarına bunların çeşitli uygulamalarına her gün daha fazla ihtiyaç duyurmaktadır.

Wiener'in söz konusu kitabı esas olarak «feed-back» kavramına dayanmaktadır. Kendi kendini düzenliyen bir sistemin sonucunun o sonucu doğuran sebebi kontrol etmesi anlamına gelen ve Türkçede «Geri tepme» diye adlandırabileceğimiz «feed-back» in en tipik örneğini buz dolapları teşkil eder. Buz dolabının soğutucu sistemi ile termostatı, input (giriş)'u elektrik akımı, output (çıkış)'u da soğukluk olan bir sibernetik sistemdir. Output (çıkış) belli bir dereceyi bulduğu zaman termostat output'u keser. Output'dan input'a intikal eden bir informasyon devresi vardır. Output'un artması ile (ısının düşmesi gibi) input'un azaltılması (elektrik akımının kesilmesi) tarzında ters etkili feed-back bağlantısına «negatif feed-back» adı verilir.

Konu üzerinde daha ileri gitmeden «dil» ve «terminoloji» meselesine bir nebze dokunmak istiyorum. Sibernetik Amerikada doğmuş ve dolayısiyle kendi orijinine uygun, İngilizce terimlerle gelişmiş bir disiplindir. Sibernetik kavramlar ise en iyi bir şekilde bu orijinal terimlerle ifade edilebilirler. Gerek Fransızlar ve hattâ terminoloji konusunda oldukça taassup sahibi sayılan Almanlar dahi evvelâ kendi dillerinde bunların karşılıklarını bulmaya gayret etmişlerse de bunların pek çoğu tutmamış ve İngilizce terimlere yerlerini bırakmıştır. Feed-back aslında ne geri tepme, ne de geri beslenme veya başka bir şey değildir. Feed-back, Wiener'in kastettiği feed-back'dir ve doğrusu kendi orijinal ismiyle anılmasıdır. Hele bir dili konuşan kimselerin arasındaki haberleşme imkânını kaydıran, dilin informatif değerini azaltan, Türkçenin âhenk kaidelerine ve gramerine de uymayan birtakım zorlama terimlerin bir bilim dili içine sokulmasına taraftar olmadığımdan, yer yer zahları yapılmak kaydiyle, orijinal terminolojiye sadık kalacağım.

Belki insan eliyle yapılan ilk feed-back sistemi 1785 de James Watt'ın meydana getirdiği buhar makinesi guvernörüdür. Burada input'u buhar, output'u da makinenin

---

(x) **İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi öğretim üyelerinden.**

dönme hızı teşkil eder. Hızın artması guvernörün toplarının santrifüj kuvvetle yana doğru açılmasına sebep olur ki bu da buhar girişini kontrol eden kapağı kapatıcı bir etki yapar; görülüyor ki, burada bir negatif feed-back bahis konusudur. Fazla hız buharın azaltılmasına, yavaşlama ise buharın artmasına sebep olmaktadır.

Feed-back kavramının çok daha komplike ve modern anlamda uygulama alanlarından birisi computer ile kontrol edilen uçaksavar toplarıdır. Hedefin bulunduğu yer ile silâhın doğrultusu arasındaki açıdan ibaret informasyon computer'e verilir. Buradan çıkan emirler (output) silâhın nişan ayarlamalarını yapar.

Yukarda anlatılan negatif mekanik feed-back sistemlerine çok benzer örneklere canlı sistemlerde bol bol rastlanmaktadır. İnput'u afferen yollarla beyne gelen sensoriyel impulslar teşkil eder. Beyin merkezî computer rolündedir. Output ise effektör sistemi (meselâ kasları) kontrol etmektedir. Bir hedefe yöneldiğimiz, meselâ parmağımızı burnumuzun ucuna değdirmeye çalıştığımız zaman tıpkı uçaksavar topunda olduğu gibi göz ve kasların derin duyarlık sisteminden gelen sensoriyel informasyonlar bu hareketi en kısa yoldan yapabilmek için beyinden gerekli düzenleyici emirlerin çıkmasına ve böylece hedefe varmaya sebep olur. Bu feed-back'lerde bir kesilme veya gecikme ise, biraz ilerde açıklayacağımız gibi, hedefe varmayı aksatır, meselâ parmağımızla burnumuzun ucunu bir türlü bulamayız.

Sebep-sonuç arasındaki yukarda anlatılan bağlantılar, bunun tersine bir yönde olursa, meselâ buz dolabı soğudukça ısıyı daha da düşürecek veya buhar makinesi hızlandıkça buhar girişini arttıracak şekilde bağlantı mevcutsa buna «pozitif feed-back» adını veririz. Pozitif feed-abck'de maksimum'a doğru gittikçe hızlanan bir gidiş bahis konusudur. İnput ve output, sistem tahriboluncaya kadar, bir fasid daire halinde birbirini kovalar. Pozitif feed-back ters tarafa doğru da işleyebilir ve sistemi sıfıra götürür Meselâ Watt guvernörü buhar makinesini gittikçe hızlandıracak ve sonunda tahribedecek bir şekilde pozitif feed-back bağlantısına sebep olabileceği gibi, gittikçe yavaşlayıp kapakların büsbütün kapanması ile makineyi durduracak bir bağlantı da mümkündür.

Negatif ve pozitif feed-back'lerin genel kurallarını aşağıdaki şekilde formüle edebiliriz (Stanley-Jones, 1970):

(1) Negatif feed-back denge durumu (stabilite) ile ilgilidir. Canlı bir sistem içinde stabilite hiçbir zaman statik bir durum olarak düşünülmemelidir. Aksine, birbirine zıt kuvvetlerin dinamik bir dengesi bahis konusudur. Bu dengeli antagonizmada esas rolü negatif feed-back'in denetleyici etkisi oynar.

(2) Pozitif feed-back potansiyel olarak bir tehlikeye işaret eder. Kontroldan çıktığı zaman maksimum veya sıfıra kaçışa sebep olur. Sıfıra kaçış ölümün karşılığıdır. Maksimuma kaçış ise tahribe götürür.

(3) Pozitif feed-back tesiri ile bir kaçış durumuna girmiş bulunan bir sistem negatif feed-back'in düzenleyici veya denetleyici etkisinden kurtulmuş demektir. Bu sisteme dışarıdan bir müdahale olmaksızın bu kaçışı durdurmak mümkün değildir, negatif feed-back böylece, yardımsız olarak tekrar kontrolü ele alamaz.

(4) Kaçış durumunda olan bir sistem çevresi ile temasını kaybeder. Bu, sistemin tahribi demektir.

(5) Kaçış durumu içindeki bir sistem pozitif feed-back informasyonlarına ait input'un kesilmesi veya tükenmesi ile durdurulabilir (buhar makinesi misâlimizde kazandaki suyun tükenmesi veya buhar yollarının tıkanması gibi).

(6) Bir canlı sistem içindeki stabilite (homeostasis), stable, dengeli dalgalanmalar da dahil olmak üzere, ancak negatif feed-back ile mümkün olur.

(7) Maksimum'a kaçış ve fasid daireler daima pozitif feed-back belirtileridir.

Fizyoloji'de Negatif Feed-Back :

Canlı sistemler devamlılıkları için negatif feed-back'lere muhtaçtırlar. Meselâ kandaki şeker seviyesi insülin ve adrenalin gibi iki zıt etkili hormonun dengesi ile sabit tutulmaktadır. İnsülin, kan şekerini dokuların metabolizmasına sokmak suretiyle düşürürken adrenalin karaciğerdeki glikoz depolarını serbest hale getirmek suretiyle aynı kan şekeri seviyesini yükseltmektedir. Burada ikili bir feed-back sistemi vardır. Kan şekerinin düşmesi, onu arttırıcı etki yapacak olan adrenalin'in ifrazı için kuvvetli bir uyarandır. Diğer taraftan, kan şekerinin yükselmesi de direkt olarak pankreası tenbih etmek suretiyle insülin salgılanmasını arttırır ve böylece şeker seviyesinin düşmesine sebep olur. Her iki halde de sibernetik input, kandaki şeker konsantrasyonuna ait kimyasal informasyondur; output ise normalden sapışları sıfır noktasına getirmek amacını güden insülin ve adrenalin salgılarıdır.

Diğer bir örneği tiroid hormonunun (thyroxine) kontrolünde görüyoruz. Eğer tiroid hormonu belli bir seviyenin altına düşerse hipofizden tireotrop hormon salgılanır; bu, tiroid bezini uyararak thyroxine çıkışını arttırır. Thyroxine'in artması thyrotropin output'unu azaltır ve homeostatik dengeyi düzeltir. Bu şekilde bir destere dişi tarzındaki dalgalanmalar kimyasal seviyedeki negatif feed-back etkilerinin çok tipik örneklerini teşkil eder.

Sinir sistemini ele alacak olursak, meselâ bir topun yakalanmasını sağlıyan sibernetik örnekler, hedefini kendi kendine bulan uçaksavar topununki ile büyük bir benzerlik gösterir. Burada input, yaklaşmakta olan topa ait görme ile ilgili (vizüel) ve o topu yakalıyacak olan elin pozisyonunu bildiren derin duyarlık ile ilgili (poprioseptif) informasyonlardır. Bu iki sensoriyel input merkezî sinir sisteminde birleştirilir ve hedeften sapmayı sıfıra irca edecek olan kaslara gidecek motor impulslar haline çevrilirler.

Negatif feed-back yetersiz veya gecikmiş olabilir. İki kolu da takma olan bir insan sadece gözleri ile aldığı vizüel informasyonlarla yetinmek durumunda olduğu ve kollarına ait proprioseptif informasyonlardan mahrum bulunduğu için, onun negatif feed-back'i yetersizdir. Böyle bir kimse yavaş hareket eden balonlarla tenise benzer bir oyun oynamayı öğrenebilir. Burada oyun, kollardan gelen informasyonlar olmaksızın, sadece gözlerle kontrol edilmektedir.

Kas informasyonlarının vizüel informasyonlarla telâfi edildiği diğer bir durum tabes dorsalis'dir. Tabes'de bacak kaslarına ait proprioseptif informasyonları taşıyan medulla spinalis içi yollar tahribolmuştur. Böylece, hastanın bacaklarının pozisyonu hakkında hiçbir bilgisi olamamaktadır. Yürürken ayağını normalden çok yukarıya kaldırır ve yere yavaşça basacağı yerde topuğuyla vurur. Buna nörolojide «topuklayarak yürüme» derler. Sinir sisteminde böyle bir lezyon olmayan şahıslarda ise ayağın kaslarından gelen proprioseptif impulsların meydana getirdiği negatif feed-back ayağın yavaşça yere konması için gerekli ayarlamaları mümkün kılmaktadır. Tabetik yürüyüşte bu feed-back yetersizdir ve görme yollarından gelen feed-back'lerle telâfi edilmeye çalışılır. Bu yol da kesilirse, meselâ hasta yüzünü yıkarken elleriyle gözlerini kaparsa, ayakta duramaz ve yere düşer. Tabes'in erken belirtisi olarak hastanın sabahları yüzünü yıkarken lavaboda düşmesi dikkati çeker.

Tabes'lide kaslardan gelen intrensek feed-back'lerin yerini gözlerden gelen ekstrensek feed-back'ler almıştır. İntrensek informasyonlar medulla spinalis yoliyle, bir computer olarak çalışan cerebellum'a götürülmektedirler. Buradaki merkezlerin, ekstremitelerin hedeften olan uzaklıklarındaki hatalı durumlarına karşı duyarlıkları çok fazla olup, dolayısiyle eşik değerleri de düşüktür. Halbuki, vizüel kortekse götürülen ekstrensek feed-back'lere karşı bu yüksek merkezlerin duyarlıkları az, eşik değerleri de yüksektir. Bundan şöyle bir genellemeye gidebiliriz:

(8) Bir tabii, intrensek, feed-back'in yetersizliği halinde normal sibernetik mekanizma bir anormal, ekstrensek, feed-back ile telâfi edilmeye çalışılır ki bu telâfi hiçbir zaman yeterli olamaz.

Gecikmiş feed-back'lere örnek olarak bazı hastalıklarda ortaya çıkan titreme'yi (tremor) gösterebiliriz. Kaslar, feed-back'lerdeki gecikme sebebiyle, hedefini aşmaktadırlar. Bu suretle yapılan hata da aşırı bir düzeltme gayreti ile diğer istikamette bir sapmaya sebep olur. Sonuç simetrik bir osilasyondur. Bütün tremor vak'alarında birbirine zıt tesirli kasların karşılıklı dengesi veya «reciprocal innervation»u tamamen korunmaktadır. Alt motor nörona ait olayların tek tek kaslarda kendini göstermesine karşılık üst motor nöron bozukluklarının belli eklem seviyelerinde ortaya çıkması, feed-back gecikmesinin üst motor nöron seviyesinde olduğunu isbat eder.

Soğuk karşısında titreme de aynı mekanizma ile olur. Buradaki feed-back gecikmesinin bir amacı vardır, ortosempatik sistemle ilgili ana merkez olan posterior hypothalamus'dan gelir ve vücudun soğuğa karşı korunma mekanizmasını teşkil eder. Isı düştüğü zaman derideki soğuk reseptörleri posterior hypothalamus'u uyararak cerebellum'a giren ve cerebellum'dan çıkan feed-back'lerde gecikmeye sebep olurlar· sonuç kasların titremesi ve ısı meydana gelmesi, yani vücudun ısınmasıdır. Bir nörolojik hastalık (meselâ Parkinson hastalığı) sebebiyle devamlı titremesi, tremoru olan hastalarda da devamlı ısı teşekkülü sebebiyle soğuğa tahammül artar.

Korkudan titreme de arka hypothalamus'un kontrolü altındadır. Korku bir ortosempatik reaksiyondur. Bu müşahedeler sonunda şu kaideyi koyabiliriz:

(9) Tremor gibi simetrik ossilasyonlar negatif feed-back'lerdeki gecikmenin sonucudur. Tabetik yürüyüşteki gibi asimetrik ossilasyonlar ise yetersiz feed-back'ler sebebiyle meydana gelirler.

Nöral Dinamik Ve Kimyasal Enerji:

Sibernetik kanunları sinir sisteminin gerek bütünüyle, gerekse parça parça bütün faaliyetlerine uygulanabilir. Weiss-Fogh tarafından buna güzel bir örnek olarak çekirgelerdeki uçuş kontrolü etüd edilmiştir (1949). Çekirgenin başında sensoriyel kılçıkları ihtiva eden beş bölge vardır. Bu bölgeler hava akımı ile uyarılırlar. Normal uçuş sırasında ise tabi'i uyaran (stimulus) hava akımıdır. Tecrübî olarak bir çekirgenin bu kısımlarına hava üflemek suretiyle aynı tenbih meydana getirilebilir. Bu informasyonlar merkezî sinir sistemine götürülür ve buradan çıkan motor impulslar uçuş kaslarına iletilmek suretiyle kanat hareketleri meydana gelir.

Karşıdan gelen bir hava akımı çekirgenin dört kanadında da harekete sebep olur. Eğer hava bir taraftan üfürülürse karşı taraftaki kanatların daha kuvvetli hareket ettiği görülür. Bu feed-back'ler uçuş sırasında yanlara doğru sapma ve sallanmaların düzeltilmesine yarar. Vücut ekseninin, ileriye doğru uçarken, sağa sapması kafanın sol tara-

fına daha kuvvetli hava akımının gelmesine sebep olacak, böylece, sapma, sağ taraftaki kanatların daha hızlı hareketi ile düzeltilecektir.

Sensoriyel kıllar çekirgenin bir taraftan bir otomatik pilot gibi uçmasını sağlarken, diğer taraftan da uçuş için gerekli nöral dinamiği temin ederler.. Bu kıllar uyarılmadan çekirgenin uçması mümkün değildir. Meselâ kılların bulunduğu bölgeye bir boya sürülür ve burası kapatılırsa hava akımına karşı herhangi bir reaksiyonun meydana gelmediği görülür.

Bu ve buna benzer nöral kontrol örneklerinin sibernetik analizi sinir sistemi fizyolojisinde yeni birtakım görüşlerin meydana gelmesine yol açmıştır (Stanley - Jones, 1960, 1966). Nöral dinamik ile kimyasal enerji arasında bir ayırım yapmak gerekir. Kimyasal enerjiyi bir otomobili harekete geçirmek için gerekli yakıta, benzine benzetirsek, nöral dinamik de bujilerdeki, o benzini tutuşturan kıvılcımdır. Kıvılcım enerjinin meydana gelmesi için gereklidir ama yalnız başına enerji meydana getiremez.

Çekirgede, nöral dinamik impuslar serisi halinde, baştaki kılların uyarılması ile meydana gelir. Bu nöral dinamik uçuş kaslarındaki kimyasal enerjinin serbest kalması için gereklidir. Nöral dinamik bir çeşit pozitif feed - back tarzında işler: stimulus kuvvetlendikçe nöral dinamik input'u da şiddetlenir, binnetice, kimyasal enerji output'u artar, uçuş hızı yükselir. Bunun sonucu bir fasid dairedir: uçuş hızının artması hava akımını, dolayısiyle kılların uyarılmasını arttıracak, o nöral dinamiği yükseltecek... ilh. Burada tipik bir «maksimum'a kaçış» ile karşı karşıya kalmaktayız. Böyle bir sistemi tahripten koruyacak olan faktör ise adalelerdeki kimyasal enerjinin sınırlılığıdır.

Buradaki sibernetik sistem, Watt guvernöründeki sistemin buhar girişine bağlantısının, makine hızlandıkça buharı arttıracak şekilde ters çevrilmesine benzer. Sistemin hızlanmasını sınırlayan kazandan gelen buhar output'unun sınırlı oluşudur. Bütün su kaynayıp buhar tükenince makine de duracaktır. Bir defa pozitif feed - back kontrolu ele geçirirse, evvelce de belirttiğimiz gibi, sadece bir dış müdahale veya enerji depolarının tükenmesi sonucu sistemin çalışmasını durdurmak mümkün olur.

Jet motorları da buna benzer bir pozitif feed - back mekanizmasına sahiptir: uçuş hızı arttıkça input yükselir, sonuç olarak output artar, böylece hız fazlalaşır, bilâhare... Burada esas dinamik pozitif feed- back'dir: bir jet motorunda göze görünür bir hareketli kısım yoktur, yakıtın şimik enerjisi pozitif feed - back sayesinde uçuşun mekanik enerjisine çevrilir.

Böylece iki kaide daha ortaya çıkıyor:

(10) Pozitif ve negatif feed - back'ler ekseriya aynı nöral sistem içinde birbirine bağlıdırlar.

(11) Pozitif feed - back bir nöral dinamik kaynağı olarak kullanılabilir.

Pozitif Feed - Back Ve Nöral Dinamik:

Pozitif feed - back ile enerji açığa çıkması arasındaki münasebet, diğer bir deyimle, pozitif feed - back'in enerji kaynağı olarak kullanılması şu iki tabiî misâl ile gösterilebilir: «balıkların yüzme keseleri» ve «memelilerin medulla spinalis'i (omurilik)»...

Yüzme kesesi sadece kemikli balıklarda bulunan bir çift hava cebinden ibarettir. Bunlar birer şamandıra gibi vazife görürler. Bu organlarla elde edilen denge ise metas-

tabl (kararsız) denge olduğu için birtakım tehlikeleri beraber getirir. Denge durumundan minimal bir kaymayı pozitif feed-back bağlantısı dolayısiyle maksimuma kaçış takibeder. Eğer kazaen böyle bir balık kendisi için optimal olan su seviyesinden yukarı çıkarsa yüzme kesesinin içindeki gaz genişler ve şamandıra tesiri artar; böylece, balık daha yukarıya çıkar, çıktıkça hava kesesi, su basıncının düşmesi yüzünden, daha da genişleleyecek, genişleme ise daha çok yükselmeye sebep olacaktır. Tersine, normal seviyeden daha derine inerse, basınç sebebiyle balık şamandırasını kaybedecek ve gittikçe daha derine batacaktır. Burada tipik bir fasid daire görüyoruz. İnput (gaz basıncı) ve output (derinlik) birbirine pozitif feed-back ile bağlıdır.

Metastabilitenin, kararsız dengenin, matematik incelemesi eliptik integralleri gerektirir. Sibernetik olarak ise şu sonuç çıkarılabilir:

(12) Metastabilite (kararsız denge) pozitif feed-back'e işaret eder ve negatif feed-back denetimi olmaksızın dengenin korunmasına imkân yoktur.

Yüzme keselerini tekrar ele alalım: balık için, pek az bir enerji harcamak suretiyle yüzme keselerinin içindeki havaya tesir etmek ve gerisini pozitif feed-back ile sağlamak suretiyle oldukça geniş sınırlar içinde yükselip alçalmak kabildir. Bununla beraber, balığın bu kolaylığı kullanıp kullanmadığı belli değildir. Fakat, yüzme kesesi olmayan kıkırdaklı balıkların gövdelerinin daha iri olması, bunların mahrum bulundukları bu sistem yerine adaleleriyle hareket ettiklerini göstermektedir. Denizaltılarda da bu şamandıra sistemine benzer bir mekanizma vardır. Hava tanklarının içindeki hava mikdarı değiştirilmek suretiyle kolaylıkla derinlik değiştirebildikleri gibi, motorlarını çalıştırmak, pervane ve dümenleriyle istikamet vermek suretiyle de satha çıkabilmektedirler.

İradeli Hareketler Ve Gamma Motör Nöron:

Medulla spinalis (omurilik), sağda ve solda ikişer boynuz ihtiva eden bir merkezî gri cevhere sahiptir. İki taraflı ventral boynuzlar motor nöronları havidir; dorsal boynuzlara ise sensoriyel input'lar gelir. Bu inputların büyük kısmı kasların içindeki «kas iğleri» (muscle spindles) adı verilen duyu organlarından gelmektedirler. Kas iğleri kasın kasılabilir, kontraktil dokusu tarafından çevrilmiş, 55 mm kadar bir uzunlukta ve gerilmeye duyarlı alıcı organ (reseptör) olarak iş gören ufak duyu organlarıdır. Kas uzadığı zaman duyu organları gerilme derecesini kaybeder, bu informasyon kantitativ olarak medulla spinalis'e götürülür, frekans modülasyonu halinde kodlanır: gerilmenin artması nisbetinde nöral input'un frekansı yükselmektedir. Özellikle çalışması bu feed-back'e bağlı olan kaslar, ayakta durma sırasında yer çekimi sebebiyle pasif olarak gerilen kaslardır (meselâ ekstremitelerin ekstensor kasları, yer çekimi karşısında ayakta durmamızı -antigravity posture- temin eden kaslar).

Bu sibernetik devrelerin çalışmalarını tabes'de (yetersiz devreler) ve tremor'da (gecikmiş feed-back) gözden geçirdik. Bizzat medulla spinalisin içinde, bununla beraber, bir pozitif feed-back devresi mevcuttur ki, bu, postürün kuvvet sarfetmeksizin korunmasını mümkün kılan nöral dinamiğin kaynağıdır.

Ön boynuzdaki motor nöronlar iki büyüklüktedir: alfa ve gamma nöronları. Büyük olan alfa nöronlarının output'ları kasların kasılmasını kontrol eder. Ufak gamma nöronları ise sadece kas iğleri arasında yer almış bulunan bazı ince, intrafüzal (iğlerarası) lifleri kontrol etmektedir.

Bu iğlerarası lifler, doğrudan doğruya iğlerdeki gerilme reseptörlerini çekerler. Bunun sonucu olarak meydana gelen nöral impuls dizileri medulla spinalis'e girer. Bu input kısmen doğrudan doğruya gamma motor hücrelerine iletilir ve böylece bu hücrelerin output'unun artması telin edilir. Gamma motor nöron hücrelerinin output'unun artması intrafüzal lifleri kasar, bu da gerilme reseptörlerini çeker, böylece input daha da artar. Böylelikle, şahsın uyanık bulunduğu devrede kas ile medulla spinalis arasında devamlı bir nöral akım dolaşımı mevcuttur. Bu akım input halinde kas'dan medulla spinalis'e, output halinde de medulla spinalis'den kasa giderken output input'u, input da output'u eksite etmektedir (Hunt, 1951). Bu pozitif feed-back maksimuma kaçıştan koruyan acaba nedir?

Bu sorunun cevabı, adale iğlerinin içindeki sensoriyel elementlerin anatomik yerleşiminde yatmaktadır. Bu sensoriyel elementler kas liflerine paralel olarak yerleşmişlerdir ve kas lifleri aktif olarak kasıldıkları zaman bunlar gevşerler. Böylece, alfa aktivitesi gerilmeyi azaltır ve input'u düşürür. Bununla beraber, sensoriyel elementler ufak intrafüzal liflerle seri bağlıdırlar ve bu liflerin kasılması bunların da gerilmesine, uyarılmasına sebep olur; dolayısiyle, gamma aktivitesi input'u arttırarak gerilmeye sebep olmaktadır.

Bu pozitif ve negatif feed-back'lerin karşılıklı tesirlerinin son kısmı ise medulla spinalis içindeki alfa ve gamma hücrelerine gelen sensoriyel input'ların arasındaki münasebet ile ilgilidir. İnput ikiye ayrılır, bir kısmı alfa hücresine, bir kısmı ise gamma hücresine gider. Alfa hücresine giden negatif feed-back devresine girer. Alfa hücresinin aktivitesi asıl kası tenbih eder ve kas iğlerini gevşetir. Gamma hücresine giden kısmı ise pozitif feed-back devresi içinde kalır, output halinde adale iğlerine gider ve medulla spinalis'e döner. Gamma aktivitesi iğlerin gerilmesine sebep olmaktadır (Eldred ve arkadaşları, 1053; Granit, 1957, 1968).

Alfa ve gamma faaliyetlerinin karşılıklı dengesi kasların normal fonksiyonları için son derecede önemli olup, bugün bu konudaki fizyolojik araştırmaların esasını teşkil etmektedir. Son araştırmalar, medulla spinalis'in iç mekanizmaları hakkındaki görüşlerimize yön vermiştir. Üst motor nöron'un, iradeli hareketlerin mihrâki olarak tasavvur edilen motor korteksden doğrudan doğruya gelen nöral output'u medulla spinalis'deki alfa hücrelerine taşıdığı düşünülmekte idi. Burada, «hareket ettirilmesi gereken eklemler» tarzındaki mesajlar tek tek kaslara ait emirler halinde yeniden kodlanmakta ve alt motor nörondan (alfa hücreleri) direkt olarak kaslara gitmekte idi.

Üst motor nöron, doğrudan doğruya korteks yerine, bulbus seviyesinde tenbih edilirse bu, ilgili kaslarda bir harekete sebep olmamaktadır. Bu çok önemli müşahede yukarda izah ettiğimiz teorik açıklamayı hükümsüz kılmıştır. Hareketin sağlanması için «başka bir şey»e lüzum olduğu aşikârdır. Bu «başka şey»in ise, gamma hücrelerinin polarizasyonu ile sağlanan pozitif feed-back'in doğurduğu nöral dinamik'den ibaret olması gerekmektedir (x). Halen iradeli hareketler bir postür'den diğer bir «postür»e geçiş olarak kabul edilmektedir. Postür, veya statik kas dengesi, kas iğleri ile alfa ve

---

(*) Bir triod tübünün grid devresine belli bir akım vermek suretiyle tübün içindeki elektron akışının kontrol edilmesi ve tübün yanmasının önlenmesi, iç direncinin belli sınırlar içinde tutulması olayına «grid polarizasyonu» denir. Buradaki «gamma polarizasyonu» terimi de buradan alınmış bir benzetme, analojidir.

gamma nöronları arasında karşılıklı seyreden impulslarla kontrol ve idame ettirilir. Devrenin her yarımı diğer yarımını pozitif feed-back ile eksite eder. Beynin motor korteksinden inen bir mesaj, alfa hücrelerine ve bu yolla doğrudan doğruya kaslara gideceği yerde gamma hücrelerine gitmektedir.

Gamma kontrolü altında çalışan pek ufak iğlerarası (intrafüzal) kaslar büyük kas kitleleri içinde etkisiz kalacağı cihetle, gamma hücrelerinin output'larının herhangi göze görünür bir hareket tesiri bahis konusu olamaz. Bunlar sadece gerekli feed-back'leri işletmek suretiyle durumu, yani alfa hücreleri tarafından meydana getirilen postüral ayarlamaları idame ettirirler. Bir iradeli hareketin ilk fazı gamma hücrelerinin, alfa hücrelerinden birkaç milisaniye önce mesaj alarak aktive olması ile başlar. Alfa hücrelerinin aktivitesi gamma polarizasyonunun artması ile meydana gelir, böylece ikiye ayrılmış olan akım, gamma hücrelerinin tenbihi ile kuvvetlendirilir.

Nihayet, iradeli hareket, postürün sürdürülmesi için gerekli olan nöral akımın arttırılması veya azaltılması ile temin edilir ki, burda da nöral dinamiğin esas kaynağı olarak pozitif feed-back'in latent metastabilitesi kullanılır.

Pozitif feed-back daima maksimum'a kaçış tehlikesini taşır. Meselâ yüksek serebral merkezlerin denetleyici faaliyeti ortadan kalktığı zaman graviteye karşı postürü sağlayan, yer çekimine karşı vücudun dik durmasını temin eden kaslarda ortaya çıkan tetanus'a benzer bir maksimum'a kaçış (decerebrate rigidity) buna tipik bir örnek teşkil eder.

Bir alfa sinir hücresinin output'u 30 gramlık bir kas çekme kuvveti sağlar. Alfa hücresi bunu muhtemelen 100 impulsluk bir deşarj ile temin etmektedir. Bir sinir impulsunun ısı prodüksiyonu ve oksijen kullanılması tarzında ölçülen elektrik ve mekanik enerjisi ihmâl edilecek kadar küçüktür. Buradaki nöral dinamik ile izik iş (output) arasındaki büyük farkı, bir bujinin ufak kıvılcımının bir yarış arabasını saatte 200 km hızla hareket ettirmesi ile mukayese edebiliriz.

Her «patlama» olayı, pozitif feed-back'lere istinad eden bir zincirleme reaksiyondur. Patlayıcı karışımın her elementi, deşarj için gerekli enerji seviyesini temin etmek üzere belli bir yüklenmeye veya input'a muhtaçtır. Bir elementin output'u diğeri için input teşkil eder. Ve, böylece, (barut taneciklerinden meydana gelen bir barut izinde olduğu gibi) aksiyon pozitif feed-back'ler halinde yayılır. Output ve input birbirini bir patlama reaksiyonu içinde, hadise kimyasal seviyede sona erinceye kadar, eksite etmeye devam eder.

Aynı sibernetik örnek havagazı ocağında da mevcuttur. Burada da iki boyutlu, gazın yükselmesi ile aynı hızda ilerleyen bir patlama bahis konusudur. Bütün pozitif feed-back ile işleyen sistemlerde olduğu gibi, havagazı alevinde de kontrol gaz girişinin ayarlanması ile, yani sibernetik değil, kimyasal seviyede mümkündür.

Canlı veya cansız, tabiî veya sun'î bütün sistemler sibernetik bakımdan istisna göstermeksizin aynı kaidelere tabidirler.

Computer'ler Ve İnsan Beyni :

Son senelerde sinir sisteminin çalışmasını taklid edecek mekanik model veya analoglar üzerinde çok durulmuştur. Canlı prototiplerinin çalışmalarını oldukça iyi bir şekilde taklid edebilen sinir lifi ve sinir hücresi modelleri meydana getirilebilmiştir. Mo-

dern computer'ler ise insan beyninin bilinen kapasitelerini hattâ birçok bakımlardan oldukça aşmaktadır. Elektrik atölyelerinde imal edilen hayvanların çevre ile münasebetleri, davranışları birçok hallerde canlı gibi olmaktadır.

1925 de Lillie tarafından sinir lifinin demir telden bir modeli tarif edilmiş idi. Nitrik asid içine batırılan bir demir telin sathı, gaz habbelerinin çıkması ve gözle görünür bir oksit tabakasının birikmesi ile derhal asidden müteessir oluyordu. Bu oksid tabakası bir defa teşekkül ettikten sonra telin yüzeyini koruyucu bir kılıf haline gelir ve bu anda şimik reaksiyonlar sıfıra müncer olur. Eğer bu koruyucu kılıfın devamlılığı bir yerinden bozulursa o noktadan çıkan gaz habbeleri ve kısa bir süre için oksid renginin kaybolması aktivitenin gene başladığını gösterir; burada yeni bir oksid tabakasının teşekkülü ise kısa zamanda reaksiyonu gene durdurur. Bir noktadaki aksiyon negatif feed-back ile kendi kendini sınırlamaktadır.

Bununla beraber, bu sistem, latent bir pozitif feed-back ihtiva ettiği için, bir bakıma metastabildir, kararsız bir denge taşır. Telin bir noktasında oksid tabakasının zedelenmesi ile meydana gelecek olan şimik reaksiyon, yanındaki noktanın koruyucu kılıfını zedeliyecek bir elektrik akımının doğmasına sebep olur. Bu, tipik bir zincirleme reaksiyon şeklinde tel boyunca yayılır ve bu yayılma gözle takibedilebildiği gibi, hızının da ölçülmesi kabildir.

Canlı dokularla bu demir telden meydana getirilen model arasındaki benzerlikler çok dikkate şayandır. Gerek canlı dokuda, gerekse üstü oksitle kaplı demir telde kimyasal değişiklik dalgası bir permeabilite (geçirgenlik) dalgası tarzında yayılır. Telin bir noktasında oksit tabakası sıyrılmıştır, o noktada bir permeabilite bahis konusudur. Bu noktanın permeabilitesi kaybolurken yanındaki noktanın oksid tabakası bozulacak ve orası permeabl hale gelecektir. Sinir lifinde de eksite edilen noktada membran permeabilitesi artacak, o noktadan itibaren aynı şekilde bir permeabilite dalgası seyredecektir. Gerek sinir lifinde ve gerekse telde elektrik akımını hasıl eden de bu, bir noktadaki permeabilitenin yanındaki noktaya göre farklı olması hadisesidir. Lillie'nin demir tel modeli ile sinir lifinin bilinen bütün özellikleri taklid edilebilir: şimik, mekanik veya elektrik uyarmalar, summation, refrakter devre, kronaksi gibi... Maksimuma veya sıfıra kaçış «hep veya hiç kanunu»nda kendisini gösterir; eksitasyon dalgasının yayılma hızını ise sibernetik devrenin dışındaki faktörler belirler.

Lillie'nin sinir modeli ile canlılardaki sinir lifi arasında o derecede göze çarpıcı bir benzerlik, hattâ ayniyet mevcuttur ki, neredeyse insan sinir liflerinin demir tellerden meydana gelmiş olduğunu veya, hiç olmazsa, sinir lifi yerine demir telin ikame edilebileceğini - farzı muhâl - iddia edebilir, bir hipotez olarak ileri sürebilir. Bunu pek de o kadar saçma bir fikir olarak görmemeli, aorta anevrizması olan nice hasta naylondan oamar grefleri ile pekâlâ sıhhat içinde yaşayabilmektedirler. Herhalde sinir lifleri demirden yapılmamıştır amma proteinler ve elektrolitlerden meydana gelmiştir.

Aynı şekilde, beynin nöral üniteleri ile bir computer'in elementleri arasında da birçok benzerlikler vardır. Her element başka bir hücreden gelen bir stimulus veya bir input tesiri ile deşarj durumuna geçer. Bu stimulusa karşı cevabı «hep veya hiç kanunu» ile sınırlandırılmıştır. Bu ikili hesap sisteminde 0 ve 1 cevaplarına tekabül etmektedir. Her ünitenin output'u birçok dallara ayrılan bir kablo ile birçok ünitelere götürülür. Bu ağın kompleksliğinin hududu yoktur. Tekrar çıkış yerine dönen devreler belli impulsların devamlı şekilde sirkülasyonunu temin eder. Bir computer'in işler halde tutulabilmesi için gerekli akım gücü kilovatlarla ölçülebilecek derecede yüksek olmakla beraber,

her operasyon için icabeden akım takati ihmal edilecek kadar azdır. Computer'ler, herhangi bir strüktür değişikliği olmaksızın birtakım fonksiyonel hastalıklara, nevrozlara yakalanabilirler; meselâ, verilen bir impuls kendi devresinden sıçrayarak makinenin büyük bir kısmını hükmü altına alabilir.

Sinir hücresi, nöron, dendrit adı verilen birçok input kanallarını ihtiva eder; buna karşılık, birçok röle hücrelerinin stimüle edilebilmesi için dallara ayrılan ve desimetrelerce uzayabilen bir tek output (axon) mevcuttur. Output, hep veya hiç kanununa tabidir, alınan cevaplar «evet» veya «hayır» tarzında olur. Cevabın derecelenmesi, daima maksimum seviyede olan amplitüdün değil, frekansın modülasyonu iledir. İnsan beyninin bazal metabolizması şaşılacak derecede yüksektir (kâhilde bütün alınan oksijenin ve bütün vücudun ısı output'unun % 20 si, çocuklarda ise hattâ % 50 si). Sinir ağının kompleksliği için bir hudut mevcut değildir ve insan beyni de tamamen fonksiyonel mahiyette birtakım hastalıklara tutulabilir. Geri dönen devreler ve halkaların temin ettiği devamlı akım, muhakemenin esası olan cevap gecikmelerinde ve tesbit hafızasında önemli rolü oynar (Stanley - Jones).

Hafıza da atölyede imal edilen modellerle taklid edilebilen bir diğer insanî fonksiyondur. Sun'î hafızalar hakikatte en iyi insan hafızasından daha sağlamdır: gramofon plâkları, manyetik bandlar, delikli kartlar makinelerin hafıza engramlarının saklanması için gerekli informasyon kaynaklarını teşkil ederler.

Elektronik beyinlerin matematik kabiliyetleri ise insan beyninin her türlü kapasitesini aşmaktadır.

Computer'lerin çalışma tarzı ile insan beyninin matematik kabiliyeti bu kadar yakın bir şekilde taklid edilebildiği için sinir dokusunun çalışması ile computer'ler aynı denklemlere uymakta ve aynı kanuniyetlerle, kaidelerle çalışmaları izah edilebilmektedir. Ancak, şuurluluktan itibaren yüksek ruhî fonksiyonların halen bu formüllerle izah edilebilmekten çok uzak bulunduğunu ve bir noktadan öteye birtakım spekülasyonlardan başka bir şey yapılamadığını da kaydedelim.

En büyük güçlük canlıların ve özellikle insanın sinir sisteminin karmaşıklığından, yukarda sözünü ettiğimiz hudutsuz kompleksliğinden doğmaktadır. Bir computer'in problem çözebilme kapasitesi onun elementleri ile sınırlanır. İnsan beyninde ise her biri bir computer elementine tekabül etmek üzere ortalama 10 milyar nöron (sinir hücresi) mevcut olup bu hücrelerin her biri bütün diğerlerinden informasyon alabilecek bağlantılara sahiptir. Normal olarak gerek bu hücrelerin ve gerekse aralarındaki bağlantıların pek azı kullanılır, diğerleri servis dışı beklemektedir. Ancak alışma, çalıştırma ve öğrenme ile her zaman daha fazla nöronun devreye sokulması mümkündür. Bu şekilde, insanın çözebileceği problemlerin sınırsızlığı ortaya çıkar. Computer bunlardan birkaç tanesini, fakat büyük bir sadakat, doğruluk ve hızla çözebilmektedir. İnsanda ise araya «affeksiyon» dediğimiz duyarlılık, sübjektivite karışmakta, probleme ona göre yön vermektedir. Grey Walter, 1954 de «Le Cerveau Vivant» adı ile yayınlanan eserinde, insan beyninin bilinen ve «kaba» birtakım fonksiyonlarını yerine getirebilecek bir «beyin modeli» nin o tarihlerdeki İngiliz parasına göre maliyet hesaplarını yapmıştır. Tabiî ve sun'î beyinler arasında ilgi çekici bir karşılaştırma saydığımız bu hesapları burada vermekte fayda görüyorum:

Grey Walter'in 1954 de belirttiğine göre, sinir hücresinin bir elektronik modeli, o günkü transistor teknikleri ile 4 santimetreküplük bir yere sığdırılabilirse bu bir «teknik harikası» olurdu. Bugün minyatürizasyon tekniği daha ilerlemiş ve meselâ «integre devreler» yapılmış olmasına rağmen halâ bu ölçüyü, aşağı yukarı, geçerli sayabiliriz. İnsan sinir sisteminde 10 milyar hücre bulunduğu dikkate alınırsa bu hücre modelleri 40.000

metreküplük yer işgal edecekti. Bu, Amerikanın en büyük binası olan Empire State Building'den daha büyük bir hacim kaplardı. Böyle bir hücre modeli, Grey Walter'in bu hesabı yaptığı tarihlerde 1 shilling'e malolabilse, hepsi 500.000.000 Sterling pound tutardı. Bunları birbirine bağlamak için ise 10^{20} (yani 10.000.000.000.000.000.000) adet life ihtiyaç vardır. Her lif 2 peni'ye malolduğu takdirde ise toptan fiatı 1×10^{18} Sterling pound ederdi. Bu kaleme, kâğıda gelmeyen ve hesaba sığmayan azametli beyin modeli 1.000.000 kilovatlık bir enerji ile çalışır ve insan beyninin yaptığı işlerin gene de hepsini göremezdi. Halbuki, bununla kıyaslanamıyacak bir «biyolojik beyin», ufacık kafatası içine sığmakta ve ancak 25 Watt'lık bir elektrik enerjisi ile çalışmaktadır. Biyolojik beyinlerdeki «abstraction» (soyutlama - tecrid) fonksiyonu ise onun çok «zeki» modelleri olan computer'ler için bahis konusu bile değildir.

Sosyal Hadiseler Ve Sibernetik Kanunları :

Sosyal yapılar da canlı organizmalara benzer ve aynı tabiat kanunları, sibernetik prensipler, bütün kuralları ile toplum için de geçerlidir. Toplumlar da negatif feed - back bağlantıları ile sosyal dalgalanmaları azaltarak kendi bütünlüklerini, canlılıklarını korurlar ve homeostasis'lerini, denge durumlarını sürdürürler. Bir çocuğun okuldaki yaramazlığından, evinde annesine karşı gelmesinden en basit bir hırsızlığa ve bir yerdeki isyan ve ihtilâle kadar her çeşit hadise, lokal mekanizmalardan Devlete kadar uzanan kademeler içinde, birbirini kontrol eden çeşitli mekanizmalarla söndürülür ve düzenlenir. Bunlara «sosyal müesseseler» diyoruz. Meselâ aile, din, gelenekler, ahlâk ve estetik duyguları, utanma, okul, kültür vesaireden tutun, bu müesseseleri polis, adliye, belediye, halk sağlığını koruyan teşekküller ve nihayet Devlete kadar götürmek kabildir. Ne kadar bizim elimizle ve irademizle kurulduğu sanılırsa sanılsın, bunların hepsi, sözünü ettiğimiz ana tabiat kanunlarına tabi olarak işleyen, aslında buhar makinesinin hızını veya buz dolabının iç ısısını sabit tutan regülatör sistemleri gibi basit prensipleri olan, ihtiyaçlar karşısında kendiliğinden meydana gelmiş müesseselerdir. Bu sosyal kuruluşlar bir çeşit «fren» gibi değil, sibernetik kanunlara tabi birer «negatif feed - back» sistemi, birer «düzenleyici» olarak çalışırlar. Bunların zayıflamaları ve toplum üzerindeki etkilerinin ortadan kalkması ile ise «pozitif feed - back»ler ortaya çıkar, toplumda huzursuzluk ve çalkantılar başgösterir. Huzursuzluğun artması ise kontrolü daha da zayıflatır ve maksimum'a kaçış demek olan «tam anarşi» ile sonuçlanır. Maksimuma kaçış yoluna girmiş olan bir toplumda, evvelce belirttiğimiz sibernetik kanunlar gereği olarak, bir noktadan sonra negatif feed - back kontrollarının kendi içinden teessüsü ve dengenin yeniden kurulması imkânsız hale gelecektir. Ya sistemin dışından bir müdahale veya kaynakların tükenmesi ile denge yeniden kurulur. Bu çeşit pozitif geri bağlantıları kolaylaştıracak her çeşit davranış ise toplum düzenini alt üst etmek isteyenler için bir nevi «müdahale davetiyesi» anlamını taşımaktadır. O halde, toplumlarda müesses nizamın değiştirilmesi için en kolay yol o toplumun negatif feed - back ile işleyen düzenleyici sistemlerini, yukarda saydığımız sosyal müesseseleri ve inançları yok etmektir. Burada nöral dinamik ile mukayese edebileceğimiz dış etkiler karşısında toplum, şimik enerji olarak kendi kaynaklarını, insan gücünü, çeşitli propaganda ve haberleşme yollarını, kullanarak pozitif feed - back haline geçer. Bir defa maksimuma kaçış başlarsa artık sistemin çevresi ile informasyon alış - verişi kesildiği ve kendi kendine tekrar bundan kurtulması imkânsız hale geldiği için, basit bir bunalımdan başlıyarak anarşiye kadar giden toplum, o çalkantıyı başlatan «el» tarafından bir fiske ile yıkılıp istenen şekilde yeniden organize edilebilir. Buhar makinesinde «pozitif feed - back» kurulursa makinenin kendi kendisini durdurması mümkün değildir amma, dışardan, bu determinizmi bilen birisi tarafından, buhar musluğunun kapatılıvermesi çok kolay ve basittir.

ÖZET

DENGE DURUMU

(Homeostasis)

1943 yılında Amerika'da yayınlanan Rosenblueth, Wiener ve Bigelow'un beraberce hazırladıkları «Behaviour, Purpose and Teleology» isimli makale ile dünyaya gözlerini açan Sibernetik, temel kavramlarından biri olarak «sonucun sebebe tesir etmesi» diye tarif edebileceğimiz «feed - back» (geritepme) üzerine dayanır.

Kendi kendini düzenliyen sistemlerde yapılan iş, elde edilen sonuç, o işi yapan veya sonucu elde eden «iş görücü» sisteme geri bağlanmak suretiyle sonuçtaki sapmalar kontrol edilmekte ve «denge durumu» sağlanmaktadır. Atom içindeki olaylardan biyolojik yapılara, insan eliyle meydana getirilmiş olan ve meselâ iç ısısını belli sınırlarda sabit tutan buz dolabı veya hızını kendi kendine düzenliyen buhar makinesinden uzayda olup biten hadiselere kadar her şey bu evrensel prensip vasıtasiyle kendini kontrol etmekte, «denge durumunu» veya «homeostasis»ini korumakta, diğer bir deyimle «canlılığını» sürdürmektedir.

Sonucun sebebe ters yönde ve azaltıcı etki yaptığı, «negatif feed - back» denilen düzenleyici, denge noktasından sapışları tekrar denge noktasına getirici bağlantılar yanında hızlandıkça daha da hızlandırıcı veya yavaşladıkça daha da yavaşlatıcı, bu suretle maksimum'a veya sıfır'a kaçışlara, dengenin büsbütün bozulmasına sebep olan «pozitif feed - back» bağlantıları da vardır.

Sosyal olaylarda da aynı feed - back sistemleri görülür. Toplumlar için birtakım «sosyal müesseseler» düzeni koruyucu «negatif feed - back» bağlantılarını temsil eder. Anarşi ve toplumdaki her türlü huzursuzluk ise sibernetik dengenin bozulduğuna ve «pozitif feed - back»lerin işlemeye başladığına işarettir.

Bu yazıda «feed - back» kavramı ve «denge durumu» yukarda anlatılan çerçeve içinde ele alınmış ve çeşitli örneklerle incelenerek sonuçlar çıkarılmaya çalışılmıştır.

KAYNAKLAR

ASHBY, Ross — Design for a brain — Chepmann and Hall, London, 1960.

GREY WALTER, W. — Le Cerveau Vivant — Delachaux et Niestlé S.A., Neuchâtel et Paris, 1954. İngilizce aslı: «The Living Brain» Ed. Gerald Duckworth and Co. Ltd. London.

İRTEM, Ali — Sibernetik — Sinir Sistemi Fizyolojisi, Ayhan Songar, Cilt III, s. 676-707, Kader Matbaası, İstanbul, 1960.

MASTURZO, A. — Cybernetic Medicine — Charles C. Thomas Publ. Springfield, Ill. U.S.A., 1965.

MERTON, P.A. — Servo-control of movement. — «Spinal Cord», Ciba Foundation Symposium, 1952.

POLVAN, N. — SONGAR, A. — Nöro-Psikiyatri, Yenilik Basımevi, İstanbul, 1967.

SONGAR, Ayhan — Sinir Sistemi Fizyolojisi — 3 cilt, Kader Matbaası, İstanbul, 1959, 1960.

SONGAR, Ayhan — Psikiyatri — Gül Matbaası, İstanbul, 1957.

SONGAR, Ayhan — Biyofizik ders notları — İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Fizyoloji ve Biyofizik Kürsüsünce teksir edilmiştir.

SONGAR, Ayhan — Elektronik ve biyolojik beyinlerin karşılaştırılması — İstanbul Barosu Seminerlerinden, 1-3 Ekim 1973.

STANLEY — JONES, D. — Physiology of tremor and nystagmus: A kybernetic analysis. — J. Nerv. Ment. Dis., 122: 518-523, 1955.

STANLEY — JONES, D. — Reverberating circuits. — J. Nerv. Ment. Dis., 125: 587-590, 1957.

STANLEY — JONES, D. — Kybernetics of Mind and Brain — Charles C. Thomas Publ. Springfield, 1970.

WIENER, N. — Cybernetics, 2 nd ed. — Cambridge, Mass, M.I.T. Press, 1961 (1. st. ed. 1948).

BİLGİ BANKALARI VE HUKUK UYGULAMASI

Ertan Coşar
MPM Bilgisayar Uzmanı

BİLGİ BANKALARI :

I. GİRİŞ :

Bilgi Bankaları konusunu inceleyebilmek ve gerekli bağlantıları kurabilmek için öncelikle terminolojide anlaşmayı sağlamak gerekir. Günlük konuşma dilinde veya başka bilim dallarında kullanılan bazı kelimeler, Bilişim (Enformatik) dilinde aynı anlamı taşımazlar. Bu yüzden birkaç kelimenin bilişim dilindeki anlamlarını açıklamak faydalı olacaktır.

1.1. **Veri :** Bilginin meydana geldiği andaki haline veri diyoruz. Diğer bir anlatımla, tek bir olayın bilinmesi veya o olayla meydana gelen halin kaydedilmesi diyebiliriz.

1.2. **Bilgi :** Aynı veya birbiriyle ilgili konulardaki verilerin birleştirilmesi, çeşitli özelliklere göre bir araya konulması ile elde edilir. Başka bir deyişle, işlenmiş verilere «bilgi» diyoruz. Bunu bir örnekle açıklamak faydalı olur. Bir kişinin bir odada bulunması bir veridir. Bir odanın 4 duvarının yeşile boyalı olması da bir veridir. Bu veriler birleştirildiğinde, (oda aynı oda ise) bir kişinin dört duvarı da yeşil boyalı olan bir odada bulunması bir «bilgi» olur. Verilen örnek, veri ile bilgi arasındaki farkı açıklayabilmek gayesi ile seçilmiştir. Burada bilgi olarak bahsedilen şey, başka bir konuda «veri» olabilir. Önemli olan, ilişkin konulardaki verilerin, çeşitli özelliklerine göre sıraya konulması, ayrılması ve birleştirilmesi ile «bilgi» elde edildiğidir.

1.3 **Bilişim Sistemleri (Enformasyon Sistemleri) :** Bilindiği gibi, herhangi bir konuda, en doğru kararı vermek özellikle o konu ile ilgili «Bilgi»lere sahip olmakla mümkündür. İlgili konularda ne kadar çok bilgi edinilir, ve bu bilgi ne kadar süratle elde edilir ve değerlendirilirse, verilen kararın en doğruya yakınlaşma ihtimali o kadar artar. Bilişim sistemleri bu ihtiyacı karşılamak için kurulur. Bilişim sistemi; dört ana bölümde incelenebilir.

1.3.1 **Çevre :** Sistemi «veri» ile besleyen, verilerin doğru ortama «çevre» diyoruz. Sistem ile çevrenin ilişkisi iki yönlüdür. Çevre, sürekli olarak sistemi veri ile besler karar vericinin kararları çevre tarafından alınır ve bu çevreyi etkileyerek yeni verilerin doğmasına yol açar. Yeni veriler tekrar sisteme iletilir.

1.3.2 **Veri İşlem Merkezi :** Çevreden gönderilen veriler, bu merkezde toplanır, kaydedilir. Belli bir sistematik uyarınca sınıflandırılır, sıraya konur ve saklanır. Saklanan bu veriler duruma göre, ya otomatik olarak işlenir ve «bilgi» haline dönüşür veya bilgi ihtiyacının önceden tahmin edilebilmesi halinde, -bilgi işleme sistemleri önceden hazırlanarak,- kullanıcı bilgi istediğinde depolanmış veri ve bilgileri işleyerek istenilen «bilgi»yi meydana getirir. Bilgilerin birkaç kademede işlenmesi ve yeni bilgiler elde edilmesi olağan ve mümkündür. Veri işleme merkezi, bu yüzden bilgi işlem merkezi olarak da tanımlanabilir. Bilgi işlem merkezlerinin, çevre ile veri alma yönünden, kullanıcı veya karar verici ile bilgi verme ve verilen kararı yeni veri olarak alma yönünden ilişkisi vardır.

1.3.3 **Bilgi İşlem Sistemleri :** Veri işleme merkezinde toplanan verileri işleyerek, gerektiği şekilde ayırıp, sıraya koyup birleştirerek, ve gerekli diğer işlemlere tabi tutarak, bilgi üreten sistemlerdir. Bilgi işlem sistemleri yalnız bilgi işlem merkezlerinde toplanan veri ve yaratılan bilgileri kullanarak yeni bilgi üretir, ve bu bilgiler kullanıcı veya karar vericiye iletilir. Bilgi işlem sistemleri, kullanıcılar tarafından istenen bilgileri sürekli olarak, veya elde edilecek bilgi ve gelen verilere göre sürekli, günlük, veya daha uzun periyodlar da bilgi üretmek için kullanılabilir. Genel uygulamada böyledir. Yani, bilgi işlem merkezine gelen veriler gerekli bilgi işlem sistemi ile periyodik olarak işlenir ve belli tür bilgiler periyodik olarak işlenir. Bu durumlarda, veri'nin doğduğu andan, kullanılacak bilgi haline gelmesi,

1.3.3.1. Verinin çevre tarafından bilgi işlem merkezine ulaşabilmesi için geçen zaman.

1.3.3.2. **Verinin Bilgi İşlem Merkezinde İşleneceği Periyod.**

Toplamı kadar bir zamana ihtiyaç gösterir. Bu tür bilgi edinmede, verilerin çevre tarafından bilgi işlem merkezine ulaştırılması büyük önem taşır. Veriler çok kısa zamanda, eksiksiz ve yanlışsız olarak aktarıldığında, (bilgi işlem sistemi denenmiş ve yanlışsız olacağından) elde edilecek bilgi, kısa zamanda ve yanlışsız olarak elde edilebilir. Diğer bir deyişle, veri akışı, bilgi edinmede en önemli safhalardan biridir. Çevrenin, verileri doğru, eksiksiz ve en çabuk yoldan Bilgi İşlem Merkezine ulaştırması, Bilişim Sistemlerinin, en çok üzerinde durulması, gereken yönlerindendir. Bilişim sistemlerinden beklenen faydanın alınmaması, genellikle Bilgi Akışındaki aksamalardan meydana gelir.

Kullanıcı veya karar verici, her zaman periyodik olarak üretilen bilgileri kullanmakla yetinmez. Bunun dışında bilgilere de ihtiyacı olur. Öyle ki, bu ihtiyacın ne zaman ve nasıl meydana geleceği bilinemez. Bu gibi durumlarda, istenen bilginin üretilebilmesi için, yeni bilgi işleme sistemleri yaratmak icap eder. İşte bu, çok zaman alan bir hazırlıktır. Geçen zaman kullanıcının istediği bilgiden vazgeçmesi veya bilginin işe yaramaz hale gelmesi sonucunu doğurabilir. Bu sakıncayı minimuma indirmek gayesiyle, genel maksatlı bilgi işlem sistemleri hazırlanır. Bu sistemlerin hazırlanması, kullanıcıların ne tür bilgilere ihtiyacı olabileceğinin önceden tahmin edilmesi ve genel ve çeşitli bilgi işleme yöntemlerinin sisteme dahil edilmesi ile mümkündür.

Tahmin edileceği gibi, bu sistemlerin hazırlanması çok emek isteyen bir iştir. Sistem hazırlayıcıların, bilgi işleme yöntemlerini çok iyi bilmesi gerektiği gibi, kullanıcıların ihtiyaçlarını ve mevcut verilerden elde edilebilecek bilgilerin tümünü çok iyi tahmin edebilme yeteneğinde olması da gerekir.

1.4. **Kullanıcı veya Karar Verici :** Bilgi işlem sistemleri tarafından üretilen bilgileri alarak kullanan, o bilgiye dayanarak karar verenlere, kullanıcı veya karar verici diyoruz. Karar vericinin vereceği kararlar, verilerin doğduğu çevreyi, (en azından sosyal kararlarda) etkileyerek yeni verilerin doğmasına yol açar. Aynı zamanda verilen karar da bir veri olarak sisteme girer. Böylece bilgi akış devresi tamamlanmış olur. Fakat devre tamamlandığı anda yeni verilerin doğmasına ve yeni bilgilerin üretilmesine sebep olunmuştur. Bunu hukuk uygulamasından bir örnekle açıklamaya çalışalım. Bütün davalara ait mahkeme zabıtlarının bir merkezde toplandığını ve depolandığını, bunların bir sistematik dahilinde sınıflandırıldığını ve istenen bilgilerin üretilmesi için bilgi işlem sistemlerinin hazır olduğunu da varsayalım. Bir mahkemede bir dava olduğunu dava ile ilgili delillerin toplandığını ve bunların yargıç tarafından değerlendirilerek karar verileceğini varsayalım. Yargıç'ın bu durumda yapacağı şeylerden birkaçı :

1.4.1. Benzeri konularda diğer mahkemeler tarafından verilen kararları incelemek.

1.4.2. Yargıtay tarafından benzeri konularda verilen kararları incelemek.

1.4.3. O konuda uygulanacak ilgili kanun maddelerini araştırmak.

1.4.4. Dava ile ilgili kişilerin adli sicillerini incelemek

olarak sayılabilir. Bu bilgiler varsaydığımız bilgi işlem sistemlerinden alınabilir. Yargıç kararını verir. Mahkeme zabıtları varsaydığımız merkezde toplandığından, verilen karar sisteme bir veri olarak girer ve bundan sonra üretilecek bilgilere tesir eder. Aynı şekilde, adlisicile de bir veri temin edilmiştir. Bu veri de ileride üretilecek bilgilere tesir eder. Görüleceği gibi, bilgiler kararları, kararlar yeni verileri doğurur ve yeni veriler yeni bilgilerin üremesine yol açar.

2. Bilgi Bankaları :

Veri, bilgi ve bilişim sistemlerini kısaca açıkladıktan sonra Bilgi Bankalarına geçebiliriz. Birinci bölümde de açıklandığı gibi, karar vermenin iki ana unsuru vardır. Birincisi, karar verilecek konu ile ilişkin bilgilere sahip olmak, ikinci unsur ise, edinilen bilgileri bir sistem dahilinde değerlendirmek ve karar vermek. Çoğu kez karar vermede kullanılan sistem, sabit olarak kabul edilebilir. O halde geriye kalan, konu ile ilişkin bilgilerin tam, doğru ve çabuk elde edilmesidir. Bu yüzden, bilgi edinme ve bilgi ve veri saklama ihtiyacı doğmuş ve bu da Bilgi Bankalarını doğurmuştur. Birinci bölümde, bilişim sistemlerinden bahsederken değindiğimiz bilgi işlem merkezlerine Bilgi Bankası diyebiliriz. Bilgi Bankaları, verilerin sürekli olarak gelip toplandığı, bir sistematik dahilinde ayrılıp sıralandığı ve birleştirildiği, depolandığı ve icap ettiği zaman toplanan ve depolanan verilerden bilgi üretilen merkezlerdir. Bilişim Sistemleri ve Bilgi Bankalarının mutlaka bilgisayar (Elektronik Beyin) ile donatılmış olması gerekmez. Ancak günümüzde çabuk ve doğru bilgi alma gereği o kadar artmış ve bilgiler gerek nitelik ve gerek nicelik olarak o kadar çapraşık ve çok hale gelmişlerdir ki, karar vermek için ihtiyaç duyulan bilgileri, bilgisayar kullanmadan elde etme olanağı çok azalmıştır, veya elle işlenerek üretilen

bilgiler geçerliğini kaybetmeye başlamışlardır. Bu yüzden Bilgi Bankası denildiği zaman, ister istemez bilgisayarla donatılmış bir merkez akla gelmektedir. Eğer bir bilgisayar kullanılmadan bilgi üretiliyor ise, üretilen bilginin tam ve yanlışsız olduğundan emin olunamamaktadır. Hukuk uygulamasında bazı aksaklıklarla karşılaşılmakta, ve genellikle bunun nedeni, verilerin tam olarak işlenemeyip, istendiği zaman ve isteyen kullanıcının istediği bilgiyi doğru olarak elde edememesidir. Eksik ve yanlış bilgi, yanlış kararlara ve uygulamalara yol açar.

Bilgi Bankalarının, doğru bilgi üretmede ve toplanan veri ve üretilen bilgilerin saklanmasında kullanıldığını belirttikten sonra, bilgisayarla donatılmış bilgi bankalarının nasıl işlediklerini kısaca anlatmaya çalışalım.

Toplanan verilerin süratle sınıflandırılabilmesi, verilerin düzgün ve bir sistematik uyarınca toplanmasını gerektirir. Bu yüzden, bilgi bankasına çevreden akacak verilerin önceden kararlaştırılmış formlarda gelmesi gerekir. Bilgi Bankası kurucuları veri toplama formlarını, hem veri sağlayıcıların en kolay doldurabilecekleri, hem de bilgi bankasında mümkün olan en az zamanı harcayarak bilgisayara aktarabilecek şekilde geliştirmek zorundadırlar. Dolayısıyla Bilgi Bankasının bilgi akışı, geliştirilmiş formlar vasıtasıyla olur. Veya veriler Bilgi Bankası kurulmadan önce verildikleri şekilde sağlanmaya devam edilir, fakat Bilgi Bankasında işleme girmeden önce gerekli sınıflandırma, kodlama gibi işlemlere tabi tutulur. Bu halde Bilgi Bankasında, gelebilecek her çeşit veriyi değerlendirme yeteneğinde personel bulunma mecburiyeti doğar ki, bunun zorluğu açıktır.

Bilgi Bankasına gelen veriler - gerekiyorsa - kodlama ve sınıflandırma işlemlerine tabi tutulduktan sonra, bilgi işleme sistemlerince bilgisayarda işlenerek, kullanılabilecek hale getirilir. Diğer bir deyimle, aynı türden olan veriler bir sistem dahilinde bir araya toplanırlar. Aynı türden bilgilerin biraraya toplanmış haline «kütük» diyoruz. Kütükler, kendilerine ait yeni bilgi geldikçe gelişirler. Kütük içindeki bilgi girişlerine «kayıt» adını veriyoruz. Bunu nüfus kütükleriyle açıklamak mümkün. Bir nüfus kütüğünde, belirli bir bölgede doğan kişilerin kayıtları vardır. Bu kayıtlarda, kişinin cinsiyeti, doğum tarihi, evlendiği ve boşandığı tarihler, anne ve babasının adları, eş veya eşlerinin ve çocuklarının adları, ve öldüğü zaman ölüm tarihi görülebilir.

Kayıtlardaki çeşitli bilgilere «bilgi birimi» adını veriyoruz. Bilgi birimlerini, bilgisayarda her zaman günlük hayatta bilindikleri şekilde saklamak mümkün olmadığı gibi, bilgi üretme işlemi için sakıncalıdır da. Bu yüzden genellikle, bilgi birimleri kayıt ve kütüklere geçmeden önce bir sınıflandırma ve kodlama işlemine tabi tutulur.

Kullanıcılar Bilgi Bankasından istedikleri bilgileri çeşitli şekillerde alabilirler. Çeşitli bilgi alma şekilleri Bilgi Bankasında kullanılan bilgisayar donanımı ile yakından ilgilidir. Bilgisayardan, Bilgi İşlem Merkezi dışından, başka bir şehirden, veya başka bir ülkeden, terminaller, veya gösterici uçlar vasıtasıyla bilgi almak mümkündür. Kullanılan bilgisayar bu donanımlarla çalışabilen bir makina ise, bu durumda, kullanıcının, Bilgi Bankasında kullanılan bilgi işleme sistemleri ile, kütük ve kayıt formatlarını, ve kullanacağı veri ve çıkaracağı bilginin sınıflandırma ve kodlama sistemlerini çok iyi bilmesi gerekir. Eğer, terminal ve gösterici uçlar kullanılmıyorsa, kullanıcının yukarıdaki bilgilerle donatılmış olması, bilgi bankasından bilgi istediği zaman, küçümsenmeyecek bir zaman tasarrufu sağlayacağı gibi, kullanan ile bilgi bankası elemanları arasında anlaşma zorluklarını da ortadan kaldırır.

Bu halin dışında, Bilgi Bankasının, muhtemel kullanıcıların, bilgi ihtiyaçlarına göre, anlaşma sağlayabileceği, işlenen bilgi türlerine genel olarak vakıf personelle donatılmış olması gerekir.

3. Bilgi Bankaları Sınıflandırması :

Bilgi Bankaları belirli bir konuda veri ve bilgi depolama ve işleme maksadıyla kurulabilecekleri gibi, büyük çapta ve birçok konuları kapsayan Bilgi Bankaları da kurulabilir. İkinci cins Bilgi Bankaları çok sayıda ve çeşitli kullanım gruplarına hitap ederler. Genel maksatlı ve herkesin istifadelerine açık Bilgi Bankaları «açık» Bilgi Bankaları olarak isimlendirilir.

Eğer kurulan Bilgi Bankası özel bir konuda ve belirli bir grup kullanıcının istifadesine açık olarak kurulmuşsa, buna «kapalı» Bilgi Bankası denir. Bilgi Bankası bölgesel verileri toplayıp işleyebilir bu takdirde, Bölgesel Bilgi Bankası olur, veya merkezî bir Bilgi Bankası kurulur ve tüm ülke için bir veri toplama bilgi geliştirme işini yüklenir. Hukuk uygulamasında kurulabilecek bir Bilgi Bankası muhtemelen kapalı ve merkezî bir Bilgi Bankası olacaktır. Yani, banka yalnız hukuk camiasına bilgi sağlayacak ve tüm hukuk uygulaması ile ilgili bilgiler bir merkezde toplanacaktır. Konuyu derinlemesine incelemeden tam bir tahminde bulunmanın sakıncası da açıktır.

4. Hukuk Uygulaması ve Bilgi Bankaları :

Hukuk uygulamasında Bilgi Bankalarının kurulabileceği ve bunların çok faydalı olduğu bugün bilinmektedir. Batıda birçok ülkelerde bunun örnekleri vardır. Ancak burada, ilk bakışta tahmin edilebilecek Bilgi Bankası uygulama alanlarını, veya, diğer bir anlatımla, hukuk uygulamasından hangi konulara ait verilerin Bilgi Bankasında saklanıp işlenebileceğini belirtmek faydalı olacaktır. Tam bir inceleme ürünü olmamakla beraber aşağıdaki tahminlerde bulunmayı fazla sakıncalı görmüyorum.

Bilgi Bankası uygulaması, hukuk alanında muhtemelen «Adlî Siciller» den başlayacaktır. Bilgi akışını temin ve bilgi işlem sistemlerinin hazırlanması aşağıda sayılacak diğer hukuk uygulamalarına kıyasla daha kolay görünmektedir. Ticaret sicilleri de hemen hemen aynı zamanda işlenmeye başlanabilir. Sonradan Yargıtay ve Danıştay kararları ile kanunlar sistematiği konuları işlenebilecek, ve daha sonra mahkeme zabıtları Bilgi Bankasında saklanabilir ve işlenebilir hale getirilebilecektir.

Burada, daha önce de üzerinde durduğum bir konuyu iyice açıklığa kavuşturmak faydalı olacaktır. Bir Bilgi Bankasının işleyebilmesi için gerekli 4 unsur vardır.

4.1. **Bilgi Akışı, Çevre :** Verilerin çabuk, düzenli, eksiksiz ve doğru olarak Bilgi Bankasına aktarılması. Bunların veriyi sağlayanlar tarafından sınırlı da olsa, bir sistematik dahilinde temin edilmesi,

4.2. **Bilgi İşlem Sistemleri :** Gelen verileri, istenecek bilgilere dönüştürecek sistemlerin hazır olması,

4.3. **Bilgisayar :** verileri, bilgi işleme sistemleri ile işleyip saklayacak elektronik sistem.

4.4. **Kullanıcılar :** Bilgi Bankasından bilgi isteyecek olanların bulunması ve bunların Bilgi Bankasından yararlanmayı bilmesi.

Yukarıdaki ikinci ve üçüncü unsurlar makina ve bilişim teknolojisini bilen kişilerin varlığı veya temin edilmesi demektir. Gerekli yatırım yapıldığında makina temin edilir ve bu sistemleri kurabilecek bilişimciler de, sayıları az da olsa Türkiye'de vardır. Ancak birinci ve dördüncü unsurlar çok geniş bir kitle ile ilgilidir. Veri sağlayacak olanlar, bu verileri istendiği şekilde verebilecek gibi eğitilmedikçe, bunun için gerekebilecek orga-

nizasyon değişikliği yapılmadıkça, ve diğer yönden, Bilgi Bankasından bilgi alacaklar, ne tür bilgileri nasıl alacakları hususunda eğitilmedikçe, Bilgi Bankasından hiçbir yarar beklenmemelidir. Bazı kimseler tarafından zannedildiği gibi bir bilgisayar almak veya kiralamak sorunları çözmez, veya bilgi, bir düğmeye basmakla elde edilmez. Asıl sorun Bilgi Bankasını gereği gibi kurabilmekte, en iyi şekilde bilgi akışını sağlamakta ve ondan yararlanmayı öğrenmektedir. Bunlar yapıldığında Bilgi Bankasından beklenen elde edilir ve elde edilecek olan da çok faydalı ve önemlidir.

5. Bilgi Bankalarının Muhtemel Gelişimi ve Yayılması :

Hiç şüphe yok ki, insanlar günden güne daha çapraşık problemler çözmek, daha karmaşık konularda karar vermek zorunda kalacaklardır. Bu gerçek, insanları daha fazla, daha çabuk ve eksiksiz bilgi elde etmeye zorlayacak ve Bilgi Bankaları her alana girecekleridir. Benim burada yapmak istediğim, Bilgi Bankalarının Türkiye'de ilk olarak hukuk alanında uygulanmaya başlayacağını varsayarak, oradan hangi alanlara geçmesi muhtemel olduğuna işaret etmektir.

Merkezî bir Bilgi Bankası kurulduğunu ve burada Adlî Sicillerin, Ticaret Sicillerinin işlendiğini varsayalım. Adlî siciller bir «Kütük» olduğunda, kişiler bir «kayıt» birimi olacaklardır. Kayıtta kişinin nüfus kütüğünde bulunan bazı bilgi birimleri ile, nüfus kütüğünde bulunmayan bazı özel bilgi birimleri de bulunacaktır. Bu bilgi birimleri Bilgi Bankasında işlenebilmek için bir sınıflandırma ve kodlamaya tabi tutulacaklar ve muhtemelen kişilere birer kod numarası verilecektir. İşte burada Adlî Sicillerle nüfus kütüklerinin ortak noktaları olduğu görülebilir. İleride nüfus kütüklerinin de Merkezî Bilgi Bankalarında tutulacağı bir gerçek olarak kabul edilir, aradaki ortak noktalar böyle değerlendirilirse, ve kişilerin sınıflandırma ve kodlamaları bu gerçek göz önünde tutularak yapılırsa :

1. Nüfus kütüklerinin Bilgi Bankalarında tutulmaya başlanması, çabuklaştırılabilir.
2. Bu gerçekleştirildiğinde, her iki Bilgi Bankası arasında veya her iki kütük arasında bilgi akışı sağlanabilir.

Adlî sicillerin Bilgi Bankasında tutulması, hukuk uygulamasına daha doğruluk ve çabukluk getirecektir. Bunun, sosyal ve ekonomik faydaları da açıktır. Ancak nüfus kütükleri ile diğer bazı bilgilerin Bilgi Bankalarında tutulması, bizim 5 yılda bir nüfus sayımları ile elde ettiğimiz bilgilerin her an ve taze olarak elimizde olacağı anlamına gelmektedir. Ticaret Sicillerinin tutulması birçok yan bilgiler sağlayacaktır. Bu bilgiler ekonomik planlamaya ve vergilendirme sistemlerine yardımcı olabilecektir. Buradan giderek tapu kayıtlarının tutulmaya başlanması kadastronun tamamlanması hem hukuk uygulamasında birçok kolaylıklar sağlayacak, hem de, tutulacak kayıtlarda gerekli bilgiler bulunacağından, şehir planlaması, tarım politikası tesbiti gibi konularda çok faydalı bilgiler sağlayacaktır.

Bu örnekleri uzatmak mümkündür. Fakat yukarıda verilen örneklerin hepsinde ortak bir bilgi birimi vardır. Kişiler. Hemen hemen sosyal bilgilere ilişkin bütün konularda «Kişi»yi bir kayıt girişi veya bir bilgi birimi olarak görmek mümkündür. O halde kişilerin kayıt birimi olacağı, ve hemen hemen kişiler ile ilgili bütün bilgi türlerinin birer bilgi birimi olacağı bir kütüğün gelişmesi mümkün görülebilir. Şöyle ki, kişi kayıt giriş birimidir, ve kayıtta kişinin nüfus kaydındaki bilgiler, eğitimi ile ilgili bilgiler, varlıkları, sağlık durumları ile ilgili bilgiler, adlî sicili, işleri ile ilgili bilgiler vs. bulunsun. Böyle bir kütük sistemli olarak geliştirilebilir ve bir ana referans kütüğü görevini yüklenebilir.

Böyle bir kütüğün geliştirildiğini varsayarak, hangi bürokratik işlemlerin önleneceğinin ve kişinin hayatı boyunca yüzlerce defa tekrarlanan bazı işlemlerin bir kere yapılmasının ne kadar zaman tasarrufu ve kolaylık sağlayacağının düşünülmesi, bile, gelişimin ne yönde olabileceği hakkında bir fikir verebilir. Ancak böyle bir gelişimi çok yakın bir zamanda beklemek fazla iyimserlik olur.

6. Bilgi Bankaları ve Ekonomik Kalkınma :

Karar vermede en önemli unsurun bilgi olduğu daha önceki bölümlerde belirtilmişti. Yine, ekonomik ve sosyal yaşantının gün geçtikçe daha karmaşık hale geldiği ve bu yüzden, daha fazla konuda daha çok ve daha çabuk karar vermek gerektiği de açıklanmıştı. Giderek, karar verme için gerekli bilgilerin insan eli ile işlenemeyecek kadar çok ve karmaşık hale egldiği ve işlenebilse dahi bu işlem için geçen zamanın, bilginin tazeliğini ve dolayısıyle geçerliliğini kaybettirdiği de belirtilmişti. Bunlara çözüm olarak da Bilgi Bankalarının önerildiği söylenmişti. Aynı ilişkiler ekonomik kalkınmaya ilişkin kararlar için de geçerlidir. Ekonomik kalkınmaya ilişkin kararları yalnız Devlet Planlama Teşkilâtının veya diğer devlet teşekküllerinin kararları olarak görmemek gerekir. Herhangi bir özel şirketin kendi yatırımları ve faaliyetleri için alacağı kararlar da ekonomik kalkınmaya en az diğerleri kadar - ve geçerli ekonomik sisteme göre - belki de daha fazla tesir eder.

Yurt ve dünya ekonomisinin çeşitli kesimlerine ait bilgilerin bir Bilgi Bankasında toplandığını ve ekonomik faliyette bulunan bütün kişi ve müesseselerin bu Bilgi Bankasından bilgi temin etme olanaklarına sahip olduklarını düşünelim. Verilecek kararların isabetli olma şansı artacağından yatırım ve üretim verimliliği dolayısıyle artar. Bu gerçekleştiğinde, karar verme için gerekli bilgilerin doğru olarak ve istendiği zaman elde edilmesinin ekonomik kalkınma için yatırım fonları kadar önemli olduğu da anlaşılacaktır.

7. Sonuç :

Hukuk, sosyal yaşantının sıhhatli bir şekilde, (gelişme eğrisinde büyük sapma ve iniş çıkışlar olmadan) gelişmesini sağlamakla görevli bir sistemdir. Bütün sosyal bilimlerde olduğu gibi hukukta da zaman zaman aşamalar ve kendini yenilemeler beklenmelidir. Anlaşıldığına göre, Türkiye için böyle bir dönem çok yaklaşmıştır. Yenileme, ve çağdaş teknolojik imkânlardan faydalanma arzu ve akımının bizzat hukuk camiası içinden gelmesi, bu gelişimin sıhhatli olarak sağlanacağına bir işaret olarak sayılabilir. Bu iftihar edilecek ve sevindirici bir durumdur. Türkiye'de hukuk sisteminin çağdaş gelişmeye ayak uydurma çabasına herkesin ve her müessesenin elinden geldiği kadar yardımcı olması gerektiğine ve Türk bilişimcilerinin gerekli desteği sağlayabilecek güçte ve buna hazır olduklarına da inanıyorum.

KOLLUK HİZMETLERİNDE BİLGİSAYAR

Dr. Helmut Ambrosi

Avusturya İçişleri Bakanlığı
Uzmanı

Bugün ele aldığımız «Kolluk Hizmetlerinde Bilgisayar» konusu, kamu oyunda ve ilgili uzmanlık kuruluşları bakımından taşıdığı ilgi yanında çok yönlülük özelliği de göstermektedir. Sorunları kuramsal olarak ele almaktan kaçınmak amacıyle herşeyden önce bu alanda Avusturya'da yaptığımız çalışmaları sizlere açıklamak istiyorum. Böylece kişi ve kuruluşların bu yeni aracı uygulamada karşılaştıkları ve ileride de karşılaşabilecekleri beklenen ve beklenmeyen zorlukların daha iyi anlaşılabileceği kanısındayım.

Durumun genel bir panoramasını çizmek için Avusturya'da kolluk hizmetlerinin yasalar ve uygulama bakımından federal bir sorun olduğunu belirtmek isterim. Başka bir deyişle Federal İçişleri Bakanlığına bağlı Kamu Güvenliği Genel Müdürlüğü polis ve jandarma hizmetlerinin yönetiminde en yüksek kuruluş niteliğindedir.

Burada, elektronik bilgi işlem merkezleri kurulmasının nedenlerini kendi kendinize sormakta olabilirsiniz. Soruya verilecek karşılık oldukça kolaydır ve başka ülkelerde son yıllardaki benzeri gelişmelere yakın bir durumla karşı karşıya bulunmaktayız. 1964 - 1966 yılları arasında Avusturya'da, giderek artan bir suç dalgasının ilk belirtileri görülmeye başlamıştı. Bunun nedenleri üzerinde ayrıntılara girmeyeceğim. Ancak polisin elindeki olanakların ve araçların, özellikle araştırma ve enformasyon alanında çeşitli polis kuruluşlarının bilgi isteklerine karşılık veremiyecek duruma düştüğünü görmeye başladık. Bu güçlük yeni telefon, teleks ve telsiz düzenleriyle de giderilememekteydi. Karşılaşılan sorunların gerçek nedeni, çeşitli polis kuruluşlarının belli bir konuda ya da belli konularda bilgi gereksinmesi duyduklarında başvuracakları bir enformasyon sistemi bulunmayışı idi. Söz konusu bilgiler ise çeşitli yerlerde, değişik ellerde ve ayrı dosyalarda saklandığı için polis görevlilerinin hangi bilginin hangi kuruluşta bulunabileceğini saptamak için büyücü olmaları gerekiyor, ayrıca şans sonucu derleyebildikleri bilgileri de anlamlı bir biçimde bir araya getirebilmek için birçok yerlere telefon etmeleri ya da yazı yazmaları zorunlu oluyordu. Bu bakımdan, darmadağınık durumdaki bilgilerin tek bir enformasyon sistemi içinde birleştirilmesi ve böylece tek bir istek, tek bir başvuru ile optimal enformasyon değeri elde edilmesi zorunlu olmuştu. Eldeki olanaklar ve bir kartoteks düzeni sorulara bir çözüm yolu getiremediği için yepyeni bir araca başvurulması gerekiyordu. Elektronik bilgi işlem sistemleriyle ilgilenmemiz de bu noktada başlar. Bütün bu nedenlerle, söz konusu yeni araçtan, verilen bilgilerin nitel değerini büyük çapta arttırmak ve günlük çalışmalar çerçevesi içinde sorulan ve sayıları sürekli olarak artan sorulara kısa süre içinde yeterli karşılıklar verebilmek için de yararlanılması gerekeceği ileri sürülmüştür.

Uygulamaya geçtiğimizde, kurulacak polis enformasyon sisteminin, isteklere karşılık verebilecek bir nitelik ve değer taşıyabilmesi için aşağıdaki koşullara uygun olmasının zorunlu olacağını kararlaştırmıştık:

1. Çeşitli polis birim ve kuruluşlarının enformasyon merkezine olanaklar elverdiği kadar çabuk bilgi ulaştırmaları ve böylece sözü edilen bilgilerden yararlanma durumundaki başka polis birimlerinin de görevlerinin kolaylaştırılması gereklidir. Ülkeye yayılmış polis kuruluşları arasında bilginin hızla alınıp verilmesi kolluk hizmetlerinin etkinliğini arttıracaktır.
2. Elektronik sistemin çeşitli polis kuruluşlarına aktaracağı enformasyon bütün polis sorumlularının okuyabileceği ve anlayabileceği bir biçimde olmalıdır. Başka bir deyişle, kodlanmış durumdaki bilginin polis görevlilerine verilmeden önce açık yazıma dönüştürülmesi gereklidir.
3. Sisteme bilgi aktaran ve sistemden bilgi alan bütün gereçler, kullanıcıların yapabilecekleri olası yanlışlıkları azaltabilecek biçimde planlanmış ve geliştirilmiş olmalıdır.

Yukarıda özetlenen temel ilkeler uyarınca gerekli donanım, (başka bir deyişle enfromasyon merkezine konacak araçlar ve gereçler) konusundaki seçime ilişkin kararların alınması aşamasına geçilmiştir. Yukarıdaki birinci maddede öngörülen koşul (ya da enformasyonun sistemde gecikmelere yol açmaksızın işlenmesi), elektronik sisteme enformasyon aktarımında delikli kartlar yerine terminaller aracılığıyle bir on-line düzenini gerektirmektedir. Ayrıca sisteme veri aktarılmasında manyetik mantlar yerine aktarılan bilgi ile doğrudan doğruya ilişki durumundaki bir araç kullanılmasının yararlı olacağı düşünülmüştür. Bu araç ise, genellikle manyetik diskler olmaktadır. Böyle bir manyetik disk üzerinde iki yüz milyon byte depolanabilmekte, yine birinci ilkede öngörülen sistemden kullanıcıya hızlı bilgi aktarımı, yukarıda da belirtildiği gibi, ancak on-line terminallerle sağlanabilmektedir. Günümüzde piyasada bu türden çeşitli terminaller vardır. Söz konusu terminallerden giriş ve çıkış için yararlanılması, çeşitli polis kuruluş ya da birimlerinin istedikleri bilgilerin hızla aktarımını sağlayacak biçimde düzenlenilmelidir. Bu bakımdan enformasyonu kullanacak polis karakollarında güzel görünüşlü ve modern bilgi işlem birimleri kurulması ve karakollarda kilometrelerce uzun listeler, tablolar ve istatistikler bulundurulması gerekmiyecektir. Denemeler, böyle bir kâğıt yığınının hemen hiç okunmadığını ve değerlendirilmediğini göstermiştir. Kolluk sorumluları, görevlerini gereği gibi yerine getirebilmek için pratik ve pragmatik çözüm yollarına kavuşturulma zorunluğunu duymaktadırlar. Getirilecek çözüm yolunun sırf özel eğitim görmüş elektronik bilgi işlem uzmanlarınca anlaşılabilecek nitelikte olmaması, bütün ilgililerin suçla ilgili verileri kolayca anlamalarına yardım edebilmesi gereklidir.

Üçüncü ilkede yer alan kolay kullanabilme koşulu ise, donanım tipinde bir değişiklik yapılmasını ve IBM 2265 ten IBM 3270'e geçilmesini zorunlu kılmıştır. Bir takım örgütsel ve teknik nedenlere dayanan bu değişikliğin nedenlerini, eğer istenirse tartışmalar bölümünde açıklayabilirim.

Sorunu daha iyi anlamamız açısından gerekli gördüğüm bu kuramsal girişten sonra, İçişleri Bakanlığı ve Kamu Güvenliği Genel Müdürlüğünün Viyana'daki Elektronik Bilgi İşlem Merkezinin otomatik çalışma sistemine göre işletildiğini ve tam bir pratik çalışma durumunda olduğunu belirtmek isterim. Bugün basın, radyo, televizyon ve konferanslarda bilgisayarların çeşitli uygulama alanları konusunda geniş bilgi verilmekte, uygulamadan alınan sonuçların yarar dereceleri ortaya konmakta ve deneylerle planların nitelikleri enine boyuna tartışılmaktadır.

Ekranda gördüğünüz çizimin ortasında, içinde EKİS yazılı bir kare görmektesiniz. EKİS, «Elektronik Polis Enformasyon Sistemi» deyiminin Almancasının ilk harflerinden oluşmaktadır. Bu kareyi ise, günümüzde işler durumdaki çeşitli işlev alanları çevrelemektedir. Kesiksiz kırmızı çizgi ile belirtilen kareler, gerçekleştirilmiş olan işlev konularını belirtmektedir. Kesik kırmızı çizgilerle çevrilenler ise, sisteme alınma çalışmaları bitirilen işlevlerdir. Karelerin sol üst köşelerindeki mavi ve kırmızı üçgenlerin anlamı ise şudur: Kırmızı üçgenler, söz konusu işlev alanında değerlendirilen verilerin Federal Avusturya Cumhuriyetinin tümünden, maviler ise sırf Viyana Polis Müdürlüğünden geldiğini belirtir. Ancak Viyana'nın, 1.7 Milyon insanın yaşadığı büyük bir kent olduğunu da unutmamakta yarar vardır. Açıklamalarımı en yararlı gördüğümüz ve çok iyi sonuçlar aldığımız üç alanda bilgi vererek sürdürmek istiyorum:

Avusturya'nın tümünü içeren suç kütükleri,

Avusturya'nın tümü için motörlü araç aramaları,

Viyana bölgesi için motörlü araç kütükleri.

Birinci alanla ilgili olarak, Viyana'da çok uzun yıllardan beri bütün Avusturya yargı organlarının verdikleri hükümleri, karşılıklı antlaşmalar uyarınca da, yabancı yargı organlarının Avusturya'lılar için verdikleri hükümleri içeren merkezsel bir kütüğün bulunduğunu söyleyebiliriz. Bu merkezsel kütük 1970 yılında, elektronik bilgi işlem yöntemleriyle tam otomatik duruma getirilmiştir. Avusturya yargı organları, verdikleri hükümleri yasa uyarınca, bir kopyasını birlikte getirdiğim ve size tepegözle göstereceğim belirli bir forma geçirmek zorundadırlar. Bu formda hüküm giyen kimsenin kimliği yanında kararın yasal dayanağı karar numarası, hükmün ölçüsü ve cezanın niteliği gibi veriler de, yasaların istediği ölçü ve ayrıntılarda yer almaktadır. Suç kütüğünün büyüklüğü ve kapsamı konusunda size daha iyi bilgi verebilmek için birkaç istatistiksel veriyi sunmak isterim:

Kütüğe bugüne kadar geçirilmiş olan kesinleşmiş hükümler 1.028.627 kişiyi ilgilendirmekte olup, bunlardan 783.647'si erkek ve 244.980 i de kadındır. Bu hükümler arasında özellikle bir kez hüküm giymiş olan kimselerin sayısı ilginç görülmektedir. Gerçekten, istatistikler şöyle bir tablo vermektedir:

	Erkek	Kadın	Toplam
Bir kez hüküm giyenler	520.589	198.445	719.034
İki kez hüküm giyenler	123.026	27.263	150.289
3 - 5 kez hüküm giyenler	90.106	14.047	104.153
6 - 10 kez hüküm giyenler	34.464	4.024	38.488
11 - 20 kez hüküm giyenler	13.488	1.121	14.609
20 kezden çok hüküm giyenler	1.974	80	2.054

Bu sistem aracılığıyle günde yaklaşık olarak 4.000 soruya karşılık vermekteyiz. Söz konusu sorular, çok büyük bir ivedilik taşımayan ve delikli kartlarda biriktirerek işleme yoluyla karşılıklandırılabilen türdendir. Yazılı sorular ise bir hızlı baskı makinesinde basılıp kesilmekte ve ilgili yerlere gönderilmektedir.

İvedi sorulara ise terminal aracılığıyle doğrudan doğruya karşılık verilir. Bu karşılıklar, soru gelir gelmez ekranda okunabildiği gibi yazılı olarak da alınabilmektedir. karşılığın ayrıca, teleks düzeninden, delikli şeritlere aktarılarak verilmesi de olanaklıdır.

Avusturya suç kütüğüne otomasyon düzeninin uygulanmasından sonra Parlamento «Otomatik Zamanaşımı» adı ile tanınan yasayı onaylamıştır. Belirli suç türlerine göre zaman aşımına ya da kovuşturmanın durdurulmasına ilişkin bilgiler ülkenin tümü için verilebilmekte; başka bir deyişle hükmün verilmesinden ya da kararın uygulanmasından başlayarak geçecek ve söz konusu kimsenin adının suç kütüğünden silinmesini gerektirecek süre otomatik olarak belirlenebilmektedir. Dolayısıyle elektronik bilgi işlem düzeninin bu alanda yepyeni olanaklar yarattığı söylenebilir. Avusturya Zamanaşımı Yasasından sonra zamanaşımı süreleri bir bilgisayar programı aracılığıyle otomatik olarak saptanmakta, böylece işlenen suç zamanaşımına uğramışsa sanığın boşuboşuna yargı organı önüne çıkarılması olanakları ortadan kaldırılmaktadır. Zamanaşımı süreleri yasada oldukça karmaşık bir biçimde düzenlenmiş olduğu için bilgisayar programlaması, analizi ve uygulaması iki yılı aşkın bir süremizi almıştır. Bu tür bir otomatik zamanaşımı saptama uygulamasının başka hiç bir Avrupa ülkesinde bulunduğunu sanmamaktayız.

Şimdi bilgisayar uygulamasının iki yeni alanına daha değineceğim. Bunlardan birincisi, Avusturya'nın tümü için bir motörlü araç arama olanağıdır.

Bildiğiniz gibi, büyük kentlerde motörlü araç hırsızlığı olaylarının sayısı giderek artmakta ve polis için gerçekten önemli bir sorun durumuna girmektedir. Ancak, endüstrileşmiş Avrupa ülkelerindeki motörlü araç hırsızlığı olayları Amerika Birleşik Devletleri'ndeki düzeye erişmemiş, Avusturya'daki durum da Federal Almanya ve İtalya gibi komşu ülkelerin giderek artan olay sayısına yaklaşmamış olduğu için ülkemde göreli olarak iyi sayılabilecek bir durumdan söz edilebilir. Öte yandan, motörlü araç arama görevlerinde, çalınan araçlara ilişkin kartların geleneksel biçimde elle taranması yolu artık yeterli değildir. Gerçekten, bu kartların düzenlenmesi uzun bir süre aldığı gibi çalınmış motörlü araçlara ilişkin soruların elektronik bilgi işlem düzenlerinde erişilebilen çok yüksek hızları bulmasını beklemek de olanak dışıdır. Ayrıca, elle taranan kart düzeninde çalınan araçla ilgili bir soruya karşılık verilebilmesi için aşağıdaki üç verinin bilinmesi gerekiyordu :

Motör numarası

Şasi numarası

Plaka numarası

Bütün bu nedenlerle motörlü araç arama çalışmalarının tümünü birden otomasyon düzenine alma ve elektronik polis enformasyon sistemi içinde bütünleştirme yoluna 1970 yılında gitmiş bulunuyoruz. «Motörlü araç arama» uygulaması 15 Şubat 1972 den beri çalışmakta ve otomasyona bağlanmış bulunmaktadır. Böylece bütün hırsızlık olaylarıyle ilgili verilerin işlenmesi ve polis karakollarının sorularının karşılıklandırılması, kapalı çevrim terminalleri aracılığıyle otomatik olarak gerçekleştirilmiştir. Bilgisayarlara doğrudan doğruya bağlanan telemprimörler, terminal ve telemprimör nerede bulunursa bulunsun, çerime girebilecek durumdadır. Ayrıca, kurulan düzenden sırf motörlü araç hırsızlıkları için yararlanılmamakta ve araç ile römorkunun çalınması yanında plâka numaralarının sökülerek suça karışmış bir başka araçta kullanılması olaylarında da önemli yararlar sağlanabilmektedir. Düzene verilen bilgiler araçla ilgili bütün teknik özellikleri, olay saatini, gününü, ayını ve yılını da içermektedir.

Başka birçok ülkelerde de, motörlü araç arama çalışmalarında elektronik veri işleme düzenlerinden yararlanılmakta olduğunu bilmektesiniz. Avusturya'da ise biz aramayı, plâka motör ve şasi numarası gibi veriler yanında bu numaraların ancak bir bölümünün ve aracın markası, tipi ve rengi gibi verilerin bulunmasıyle de yapabilecek durumdayız.

Austin servis atelyesinden yasalara uygun olarak satın aldığını bildirmişti. Bayan J..., bunun üzerine otomobilini, çalınmasından az bir süre önce onarım için sözü edilen atelyeye götürdüğünü hatırlamıştı.

Mariahilf Polis Karakolu bunun üzerine, söz konusu atelyeyi Bay T...'nin satın aldığı yıl Mariahilf Polis Karakolu bunun üzerine, söz konusu atelyeyi Bay T...'nin satın aldığı yıl olan 1969 dan 1973'e kadar Austin marka ve Morris tipi Mini 1100 ve 1300 otomobil hırsızlıklarından bulunamıyanlara ilişkin bilgileri elektronik bilgi işlem terminalinden sormuştur. Terminal, karşılık olarak teleks aracılığıyle bu gruba giren 74 olay vermiştir.

Yapılan incelemeler, çalınan bu 74 arabadan 22 sinin, olaydan az bir süre önce onarım için Bay T...'nin garajına getirilmiş olduğunu ortaya koymuştur. Bay T... sorguya çekildiğinde söz konusu hırsızlıkların tümünden sorumlu olduğunu açıklamak zorunda kalmıştır. Kullandığı teknik etkili olduğu kadar da basitti : Onarım için getirilen otomobillerin ikinci birer kapı ve kontakt anahtarı yapılıyor, şoförle konuşurken de Bay T... belli etmeden arabanın nerede park edildiğini öğreniyordu. Gerekli temiz kâğıtlarını da parçalanmış otomobil alımları yoluyle sağlayan Bay. T..., motör ve şasi numaralarını değiştirerek çaldığı otomobilleri başkalarına satmakta hiç bir zorluk çekmiyordu.

Bütün bu noktalar aydınlığa çıkarıldıktan sonra Bay T..., 858/73 dosya numarası ile savcılığa verilmiş ve bölge ceza evinde tutuklanmıştır.

```
+        *** KEZ — FAHNDUNG BEREIT ***

BITTE FRAGEART EINGEBEN

  CP

BITTE ZEILE 01 EINGEBEN

  O1, OR : MTP = AUSTIN * MTP = MORRIS *
BITTE ZEILE 02 EINGEBEN

  O2, OR : MTP = MINI * MTP = 1100 * MTP = 1300 *
BITTE ZEILE 03 EINGEBEN

  O3, OR : TAJ = 69 * TAJ = 70 * TAJ = 71 * TAJ = 72 *
BITTE ZEILE 04 EINGEBEN

  O4, OR : ZUJ = 69 * ZUJ = 70 * ZUJ = 71 * ZUJ = 72 **
BITTE SUMMENZEILE EINGEBEN

➤OU = 01AD02AD03N0O4 —

+ ANZAHL DER FUNDSTELLEN :

01 ... N =  0000273    FUER STUFE 01

02 ... N =  0000189    FUER STUFE 01 - 02

03 ... N =  0000130    FUER STUFE 01 - 03

04 ... N = 0000074     FUER STUFE I6 - 04
```

Otomasyon düzenine bağlanmış otomobil arama işlemlerine ilişkin istatistikler, 1973 yılı için şöyledir :

1973 yılında toplam oto hırsızlıkları	9.031
Bulunabilenler	6.129
Avusturya plakalı oto hırsızlıkları	7.334
Yabancı plakalı oto hırsızlıkları	1.697
Suçlusu bulunamıyan olaylar :	
Özel otomobil	930
Motosiklet	66
Moped	1.595
Otobüs	3
Kamyon	31
Çekiciler	1
Römorklar	22
Çeşitli	4
Plaka hırsızlıkları :	
Bulunamıyanlar	511
Bulunanlar	142
Bir kişinin aranmasıyle birlikte oto arama	121
Önemli bir suçla ilgili oto arama	29

Elektronik bilgi işlem yöntemlerinin 1973 başlarında gerçekleştirilen üçüncü büyük uygulama alanı ise, Federal Başkent Viyana bölgesinde motörlü araç ehliyet işlemlerinin otomasyonudur. Burada, herhangi bir yanlış anlamayı önlemek için ehliyet verme, başka bir deyişle otomobil sahibine belgelerin düzenlenmesi ve dağıtımı işlemlerinin söz konusu olmadığını belirtmem gerekmektedir. Bu ikinci olanak yönetsel bir sürecin otomasyonu anlamına gelecektir.

Bizim yaptığımız ise Viyana bölgesinde trafiğe çıkmış olan tüm motörlü araçların o zamana değin elle taranan karteks düzeninin, sınırlı ve belirli ipuçlarına dayanılarak polisce bir arama olanağı biçiminde kullanılmasını sağlamak olmuştur. Eski karteks düzeninde bir aracın ve şoförünün bulunabilmesi için plaka numarasının bilinmesi gerekmekteydi. Otomasyona alınmış yeni düzende ise 474.340 araçla ilgili olarak elde bulunan veriler plaka numarası yanında motör ve şasi numaralarına dayanılarak da herhangi bir aracın ve şoförünün bulunmasına olanak sağlamaktadır. Ayrıca bu işlem, herhangi bir terminalden anında alınan karşılıkla yapılabilmektedir. Telsiz telefonla donatılmış herhangi bir polis aracı, bu soruyu polis telsiz merkezi aracılığıyle de sorabilir. Böylece, aranan herhangi bir araçla ilgili sorunun terminalden kolaylıkla sorulabilmesi olanağı sağlanmış olup karşılık 30 - 60 saniye içinde gelmektedir. Polis telsiz merkezi de, telsiz telefonlu polis aracına, aramanın sonucunu aynı anda aktarabilecek durumdadır.

Viyana'da trafikte bulunan motörlü araçların türlerine göre sayıları 20 Kasım 1973 gününde şöyleydi :

Trafikteki toplam motörlü araç sayısı	474.340
Özel otolar ve minibüsler	377.948
Motosiklet ve mopedler	39.996
Motosikletler	10.214
Otobüsler	3.283
Kamyonlar	32.985
Çekici araçlar	2.060
Çeşitli motörlü araçlar	715
Römorklar	15.572
Çeşitli amaçlarla kullanılabilenler	1.781

Yukarıda verilen bu sayılar, motörlü araçlarla ilgili olarak sorulabilecek soruların karşılıklandırılabilmesi bakımından sağlanan olanakların büyüklüğünü kolayca ortaya koyacaktır.

Otomasyona alınmış düzende sorulabilecek soruların türleri şunlardır :

a. Plaka Numarası Kronolojisi :

1. Hangi gerçek ya da tüzel kişiye son üç yıl içinde herhangi bir plaka numarası verilmiştir?
2. Hangi gerçek ya da tüzel kişiye son üç yıl içindeki belirli bir günde belirli bir plaka numarası verilmiştir?

b. Araç Kronolojisi :

1. Hangi gerçek ya da tüzel kişiye, belirli bir aracın belirli bir plaka numarası altında trafiğe alınması yetkisi verilmiştir?
2. Hangi gerçek ya da tüzel kişi son üç yıl içinde belirli bir günde belirli bir motörlü aracı trafiğe sokma yetkisi almıştır?

c. Kişilerle İlgili Olarak :

Hangi gerçek ya da tüzel kişinin trafiğe bir motörlü araç sokmasına yetki verilmiştir?

d. Sınırlı İpuçlarına Dayanan Sorular :

1. Plaka numarasının tümü bilinemiyen araçların araştırılması.
   Bu tür sorulara karşılık alınabilmesi özel bir önem taşır. Çünkü, bir trafik kazasında suçlu olan şoför olay yerinden hızla kaçarsa polis plaka numarasının tümünü birden saptamakta güçlük çekebilmektedir.
2. Belirli bir markadan ya da renkten araçların araştırılması.

Motörlü araç ruhsatlarıyle ilgili düzenin otomasyona alınması Viyana polisi açısından bir başka yarar daha getirmiştir. Eskiden uygulanan oldukça liberal motörlü araç ruhsat sisteminde, ruhsat istenen motörlü aracın son yıllarda çalındığı bildirilenler arasında bulunup bulunmadığını saptayabilme olannakları yoktu. Yeni bilgisayar programlamasında ise, ruhsat istenen motörlü aracın şasi veya motör numarasının Avusturya'da son on yıl içinde çalışmış olanlar arasında yer alıp almadığı anında öğrenilebilmektedir. Bilgisayar böyle bir durumun varlığını belirtirse otomatik olarak bir bildiri şeridi makineden alınmakta ve polis de incelemelerine başlamaktadır. Böylece, günümüze kadar açıklığa kavuşmamış birçok olayların da çözümlenebileceğini ummaktayız.

Yukarıda suç kütüğü, motörlü araç arama ve motörlü araç ruhsatları olarak belirttiğim üç ana uygulama alanı EKİS düzeni içinde bütünleştirilmiş olup, bu üç uygulama alanına ilişkin veriler ayrı ayrı ya da birlikte olmak üzere sistemden gece gündüz alınabilir.

Ancak bütün bunlar, polis yönetimindeki elektronik veri işleme sisteminden beklediğimiz görevlerin tümünü oluşturmamaktadır. Gerçekten, tepegözde de gösterdiğim gibi, daha birçok yeni projeler üzerinde çalışmaktayız. Söz konusu uygulamalarda biriktirerek işleme yöntemleri kullanılmakta olup girdiler genellikle delikli kartlar ya da şerit okuyucular aracılığıyle belleğe verilmekte; istenildiğinde de, isteyen her istasyona istenen anda ulaştırılabilmektedir. Bunlar arasında Avusturya'nın tümünü içeren suç istatistikle-

ri, personel yönetimine ve benzeri konulara ilişkin çeşitli çalışmalar da bulunmakta olup, kent içi trafikte parkmetrelerde toplanan paranın otomatik olarak hesaplanması özellikle belirtilmeye değer.

Tepegözde gösterdiğim filmin sağ alt köşesinde yer alan iki dörtgen aranan kimselerle ilgilidir. Yargı organlarınca ya da polisce herhangi bir suçtan dolayı aranan kimselere ilişkin çalışmaların bilgisayarla yönetimi ve otomasyona alınması konusunda bugüne kadar 13.000 olayla ilgili işlemler bitirilmiştir. Aynı sistemde uluslararası çapta bir arama konusu olan ya da Interpol'ce aranmakta bulunan kimselerin kimlikleri yanında Avusturya'nın sınır dışı etme kararı aldığı yaklaşık olarak 60.000 yabancıya ilişkin veriler de vardır. Bundan başka, günümüze kadar sanığı ya da suçlusu bulunamamış olayları, geçmiş yılları da içerecek biçimde bilgisayara verme çalışmalarına bu yılın 1 Ocak günü başlanmıştır ve söz konusu çalışmaların bir yıl içinde bitirilebileceği umulmaktadır. EKİS çerçevesi içinde arama çalışmalarını daha etkili kılabilmek amacıyle Avusturya'nın Niederösterreich, Oberösterreich ve Tirol illerinde kurulması düşünülen üç bilgi merkezi, Ek 2'de de göreceğiniz gibi, 1975 yılı Ocak ayında çalışmaya başlayacaktır.

Yukarıda ele aldığım konularla ilgili önemli birkaç soruna da değinmezsem, konuşmamın eksik kalacağı kanısındayım. Bu konular arasında aşağıda belirttiklerimi kısaca özetlemek istiyorum :

1) Polis bilgisayar merkezinin örgütlenişi ve personel durumu,

2) Kullanılmakta olan makine donanımı,

3) Kamu yönetiminde veri derleme ve biriktirme işlemlerine ilişkin başlıca ilkeler ve

4) Verilerin korunması

Şimdi bunları sıra ile ele alalım.

1) Polis Bilgisayar Merkezinin Örgütlenişi ve Personel Durumu :
Polis Elektronik Veri İşleme Merkezi Viyana'da bulunmakta ve 1968 denberi aynı düzen içinde işlemektedir. Bu Merkez Örgütlenme, Analiz, Programlama ve İşlem Bölümlerinden oluşmakta olup, söz konusu bölümlerde çalışan personel sayısı sırasıyle 5, 5, 11 ve 20 dir. Delikli Kart Bölümü'nde ise 55 kişi çalışmaktadır.
Uluslararası benzerleriyle karşılaştırdığımızda gösterişsiz olarak nitelendirebileceğimiz merkezin yapısı ek 3'te görülebilir.

2) Donanım :

Bir polis enformasyon sistemine yöneltilebilecek isteklerin neler olabileceğine, kullanıcının yararları açısından, daha önce değinmiştik. Burada söz konusu ilkelerin en önemlilerinden birisi verilerin yeniliği olmaktadır. Başka bir deyişle, eldeki bilgilerin, tüm girdilerden yararlanılarak veri istasyonları aracılığıyle çabuk olarak kullanılabilmesi ve kurulu terminallerin de kolay çalıştırılabilmesi gerekmektedir. Bu koşulların yerine getirilebilmesi ise bilgi işlem merkezlerindeki donanımın ve yazılımın en uygun koşullara göre düzenlenmesiyle olanaklıdır. Donanımından ve yazılımından girdi kapasitesine oranla yeterli ölçüde yararlanılmayan bir bilgi işlem merkezi, kullanıcının yararları açısından, ne derece geniş tutulmuş ya da planlanmış olursa olsun, istenen yeterlilik düzenine erişemiyecektir. Bundan başka, polisin çalışmaları bakımından işletme güvenliği de büyük bir önem taşıdığı için, donanımın herhangi bir

bölümünde bir bozukluk ortaya çıktığında sistemin hiç bir duraklamaya yol açmaksızın yedek düzene kendiliğinden bağlanabilmesi gerekir. Bu koşul uygulamada genellikle iki merkez biriminden yararlanılmasını zorunlu kılmaktadır. Ayrıca bir polis bilgi işlem merkezi kurulurken, sisteme verilen girdilerin dışarıdan yapılabilecek bir etki ile ortadan kaldırılamaması da sağlanmalıdır.

Biz Avusturya'da 1968 yılından beri, gereklere göre durmadan genişletilen ve geliştirilen bir IBM sisteminden yararlanmaktayız. Ancak geliştirme ve genişletmenin sistem giderlerini aynı ölçüde arttırmadığını da burada belirtmeliyim. Özellikle son iki yıl içinde bilgi işlem merkezimizi donanım bakımından, yukarıda özetlediğim görevlerin otomasyonu açısından sürekli olarak modernleştirmekteyiz. Çekirdek bellek kapasitesi iki merkez biriminde olduğu kadar dış birimlerde de arttırılmış, ancak giderler bir tüm olarak yükselmemiştir. İlk bakışta bir çelişki sayılabilecek olan bu durum uygulamada daha ileri teknolojiler kullanılmasının ve bilgisayar piyasasındaki yarışmanın etkilerinden kullanıcıların da yararlanmalarının bir sonucudur. Ayrıca, döviz partilerindeki ve özellikle dolar değerindeki değişmelerin bu konuda büyük çapta yararlı olduğunu belirtebilirim.

Size şimdi gösterdiğim çizim, bugünkü donanımımızı belirtmektedir. Aşırı ayrıntılara inmeksizin göreceğiniz gibi sistem, her birisi 512 K'lık IBM 370/145 tipi iki merkez biriminden oluşmaktadır. Bu dupleks sistem, birimlerden herhangi birisi bozulsa bile çalışmanın sürdürülebilmesini sağlama bakımından işletme güvenliği açısından gerekli olduğu gibi her gün yeni bir çalışma alanının otomasyona alınması ve gerekli deneyleri yapabilmek için elde yeterli kapasite bulundurulmasının sağlanması amacıyle de yararlı olmaktadır. Bugün çevre donanımızın kapasitesi yaklaşık olarak 1,2 milyar byte'tır ve çevre donanımı olarak IBM 3330 disk sistemlerinden yararlanılmaktadır. Çizimde gördüğünüz gibi bu donanım bilgi işlem merkezinde bulunmaktadır. Polis karakollarına yerleştirilen üniteler ise IBM 2265 gösterici birimleri ve birer printer ile donatılmış olup daha kolay kullanma olanağı sağlamaları ve veri güvenliği bakımından çevre donanımı gelecekte IBM 3270 gösterici birimleriyle değiştirilecektir.

3) Veri Derleme ve Biriktirme İlkeleri :

Kamu yönetiminde ve özellikle kolluk görevlerinde elektronik veri işlem sistemlerinin kuruluşu, verilerin derlenmesi ve işlenmesi açısından, bir özel kesim kuruluşundakilere oranla çok daha önemli sorunlar yaratmaktadır. Gerçekten, belirli bir alanda bilgisayar kullanımını tasarlayan bir firma yeni örgüt düzeninin çalışmaya başlaması için belirli bir termin günü saptamakla yetinir ve daha önceki yıllara ilişkin veriler genel bir kural olarak sisteme alınmaz.

Durum kamu yönetiminde oldukça değişiktir. Bu tür kuruluşlar belirli yasalara bağlıdırlar ve ellerinde genellikle kartekse geçirilmiş çok sayıda veri bulunur. Buna bir örnek olarak suç ve suçlu kütüklerini, arama olaylarını ve modus operandi birikimlerini sayabiliriz. Dolayısıyle, büyük sayıda verinin otomasyona alınması söz konusu olduğunda eski karteksterin olduğu gibi atılması ve belirli bir günde yeni düzene sıfırdan başlanması beklenemez. Bu yüzden, yeni herhangi bir alanda otomasyon uygulamasına geçerken kamu yönetiminin, daha önceki veri birikimini hukuksal, örgütsel ve personel açılardan düzene nasıl aktarabileceğini de saptaması gerekmektedir. Bu sorunu Avusturya'da yeni her alana otomasyon uygulamasına geçmeden önce, eldeki eski veri birikiminin sisteme alınmasında yönetim amaçları bakımından yarar olup olmadığını saptamakla çözümlemiş bulunuyoruz. Suç ve suçlu kütükleri

gibi alanlarda eski veri birikimi sisteme alınmakta, özel bir yasa gerektirmeyen başka durumlarda ise yetkili bakanlığın görüşünün alınmasıyle yetinilmektedir. Böylece 3,2 Milyon karttan oluşan suç ve suçlu kütüğü 1,2 milyona indirilmiş; aranan kişilerle ilgili 250.000 kart da toplam olarak 60.000'e düşürülmüştür.

4) Verilerin Korunması :

Bir polis enformasyon ve elektronik bilgi işlem sistemini incelerken, son yıllarda önemi giderek artan bir konuya değinmekte yarar görmekteyim; verilerin korunması. Burada iki kavram arasında bir ayırım yapılması gereği ortadadır :

a) Verilerin güvenilebilirliği,

b) Veri güvenliği.

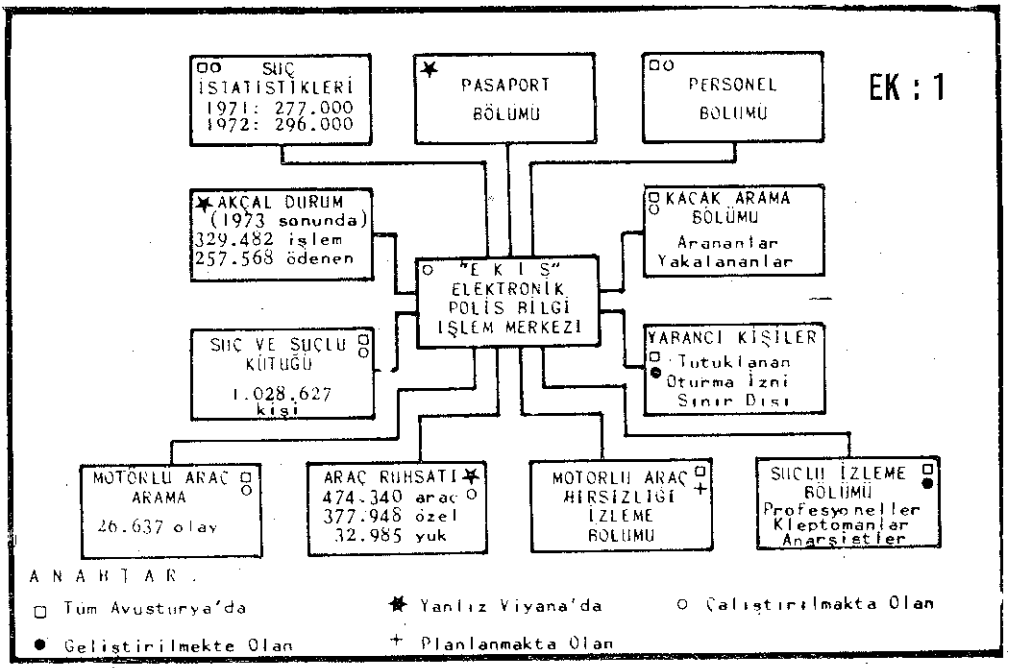
Verilerin güvenilebilirliğinden bilgi işlem merkezinde toplanacak olan bilgilerin doğruluk ve yeterliliğini sağlayacak önlemlerin alınmasını ve veri birikim noktalarının ortadan kaldırılmasına ya da bozulmasına karşı gerekli güvenliğin sağlanmasını anlamaktayız.

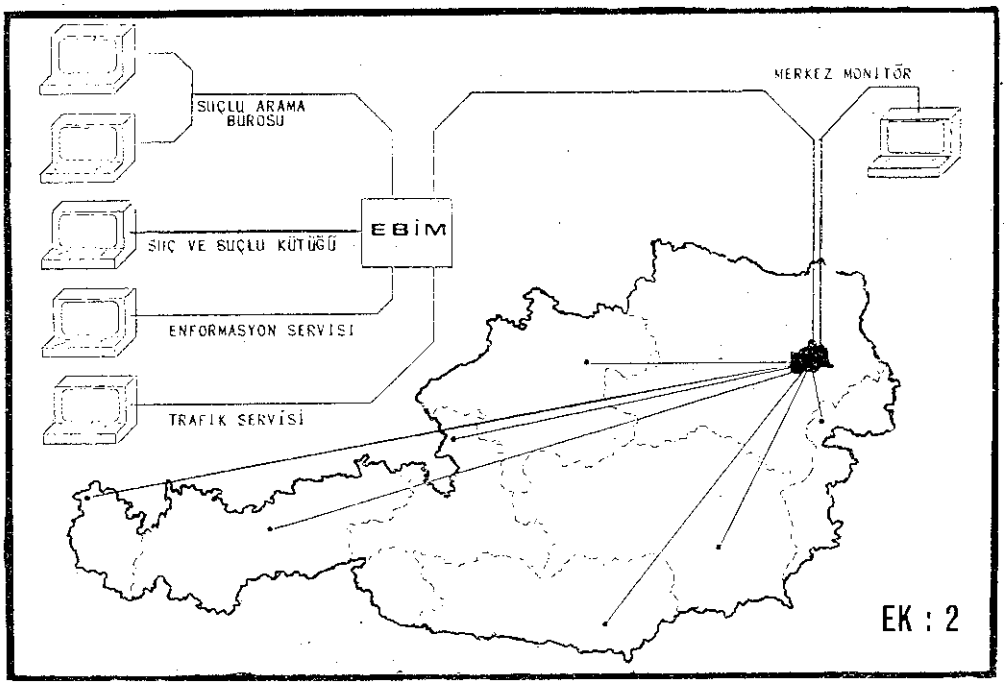
Veri güvenliği ise, bilgi işlem sisteminin girdilerini oluşturan verilerin yasalarda öngörülen kuruluş ya da kimselerden başkasına açık olmamasını amaçlar.

Verilerin güvenilebilirliği bellek disk ve şeritlerini yangından, su baskını ve benzeri olaylardan koruyacak önlemleri ve elektronik sistemin bir tek yerde veri bulunduracak yerde başka en az iki donanımdan daha yararlanılabilmesini sağlayacak biçimde geliştirmeyi de içerir. Böylece, verilerin herhangi bir nedenle silinmesi gibi durumlarda sistemin kısa bir süre içinde yeniden kurulabilmesi olanaklıdır. Ayrı ayrı paralel sistemlerde aynı verilerin bu yolda depolanması, özellikle duyarlı bilgiler bakımından büyük yarar taşır.

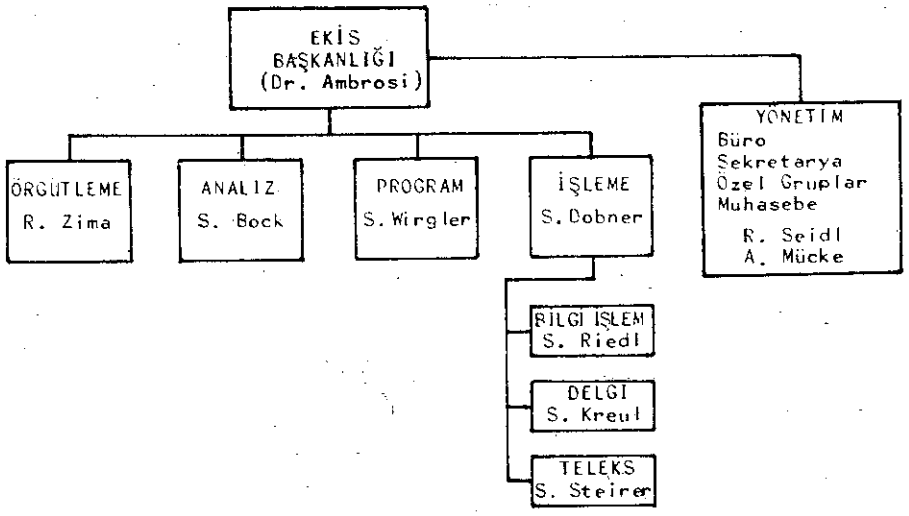
Veri güvenliğini sağlayacak önlemler, işlemlerin terminal odalarından yönetilmesi gibi örgütsel olabildiği gibi terminalin ancak belirli bir kod verildiğinde çalıştırılabilmesi biçiminde donanımla ilgili de bulunabilir. Ayrıca, yazılıma ilişkin, başka bir deyişle doğrudan doğruya programlarda yer alan önlemler de vardır. Örneğin biz Avusturya'da, polis enformasyon sistemine ilişkin yasada öngörüldüğü üzere, ancak belirli bir kodun verilmesiyle bilgi sunan bir düzen geliştirmiş bulunmaktayız. Bu kod verildiği sürece program hiç bir bilgi vermemektedir. Ayrıca, söz konusu kod bir karakoldan verilmişse program karakola hangi tür bilgilerin verilebileceğini de otomatik olarak denetler. Böylece herhangi bir karakol aranan kimselerle ilgili bilgi alabilirken suç ve suçlu kütüğüne ilişkin veri istediğinde sistem otomatik olarak kilitlenmektedir. Söz konusu güvenliği sağlamak amacıyle programa hangi kuruluşların hangi verileri isteyebileceklerini belirten tablolar da girdi olarak sokulmuştur.

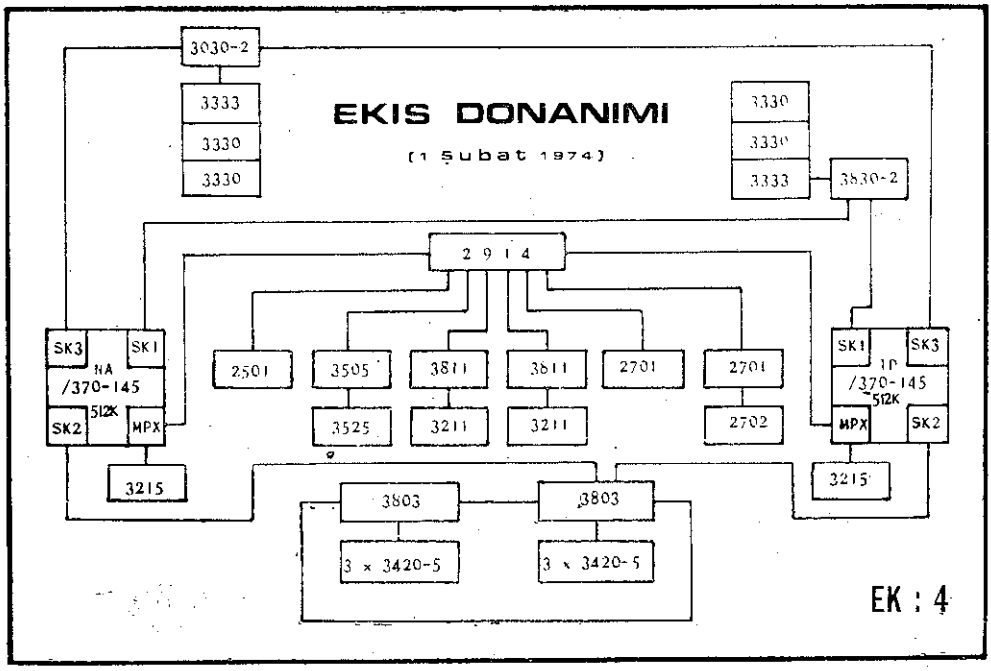
Bu bildirimle sizlere, polis elektronik bilgi işlem sistemimiz konusunda kısa, ancak özlü bilgi verebilmiş olduğumu ummaktayım. Yeni çağlar ve gereksinmeler yeni yöntemleri zorunlu kılmaktadır. Bu bakımdan, elektronik bilgi işlem sistemlerinin gelişmesi bizlere suçla savaşta yeni, ve yeni olduğu kadar da etkin bir araç vermiş bulunmaktadır.

SUÇ İSTATİSTİKLERİ
1971: 277.000
1972: 296.000
PASAPORT BÖLÜMÜ
PERSONEL BÖLÜMÜ
EK : 1
AKÇAL DURUM
(1973 sonunda)
329.482 işlem
257.568 ödenen
KAÇAK ARAMA BÖLÜMÜ
Arananlar
Yakalananlar
"E K İ Ş"
ELEKTRONİK POLİS BİLGİ İŞLEM MERKEZİ
SUÇ VE SUÇLU KÜTÜĞÜ
1.028.627 kişi
YABANCI KİŞİLER
Tutuklanan
Oturma İzni
Sınır Dışı
MOTORLU ARAÇ ARAMA
26.637 olay
ARAÇ RUHSATI
474.340 araç
377.948 özel
32.985 yük
MOTORLU ARAÇ HIRSIZLIĞI İZLEME BÖLÜMÜ
SUÇLU İZLEME BÖLÜMÜ
Profesyoneller
Kleptomanlar
Anarşistler
ANAHTAR
Tüm Avusturya'da
Yalnız Viyana'da
Çalıştırılmakta Olan
Geliştirilmekte Olan
Planlanmakta Olan

SUÇLU ARAMA BÜROSU
MERKEZ MONITÖR
EBİM
SUÇ VE SUÇLU KÜTÜĞÜ
ENFORMASYON SERVİSİ
TRAFİK SERVİSİ
EK : 2

EK : 3

EKİS
BAŞKANLIĞI
(Dr. Ambrosi)
ÖRGÜTLEME
R. Zima
ANALİZ
S. Bock
PROGRAM
S. Wirgler
İŞLEME
S. Dobner
YÖNETİM
Büro
Sekretarya
Özel Gruplar
Muhasebe
R. Seidl
A. Mücke
BİLGİ İŞLEM
S. Riedl
DELGİ
S. Kreul
TELEKS
S. Steirer

EKIS DONANIMI
(1 Şubat 1974)
3030-2
3333
3330
3330
3330
3330
3333
3830-2
2914
SK3
SK1
NA
/370-145
SK2
512K
MPX
3215
2501
3505
3525
3811
3211
3611
3211
2701
2702
2701
SK1
SK3
IP
/370-145
512K
MPX
SK2
3215
3803
3803
3 x 3420-5
3 x 3420-5

EK : 4

ORDİNATÖR (BİLGİSAYAR) VE HUKUK ENFORMATİĞİ (BİLİŞİMİ)

Salim Özdemir

Adalet Bak. Hk. İş. Gn. Müd.
Yetkili Ankara C. Savcı Yrd.

I — GİRİŞ

Kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişimler, toplumsal yapıda değişiklik meydana getiren en önemli etkenlerdir. Toplumsal yapı değişiklikleri ise, bireylerle bireylerin, bireylerle toplumun barışçı, adil, özgürlükçü ve dengeli bir düzen içinde ilişkilerini sürdürmelerini sağlamak bakımından, değişen toplum koşullarına uygun yeni düzenlemeleri gerektirmektedir. Bu gereksinmelerin sonucu olarak da, yasa, tüzük, yönetmelik ve kararnamelerle, diğer düzenleyici kuralların ve mahkeme içtihatlarının sayıları giderek artmaktadır.

Sayıları artan ve sık sık değişen bu düzenleyici kuralların, yargıç, savcı, avukat ve tüm araştırıcılar tarafından zamanında eksiksiz ve doğru olarak elde edilebilmesi, klasik yöntem ve metodlarla kolay olmamaktadır. (1)

Bu nedenle, gereksiz yere zaman ve emek kaybına, hizmetlerin dolayısıyle gecikmesine sebep olan eski metod ve yöntemlerin terkedilerek, günün teknolojik olanaklarından yararlanılmak suretiyle, yeni bir sistemin geliştirilip uygulama alanına konulması fikri, geliştirilmiş ve birçok ileri ülkelerde yepyeni metod ve araçlar, hukuk alanında uygulanmaya başlanmıştır. Burada sözünü ettiğimiz sistem veya metodla, hukuk enformatiğini, araçla ise, ordinatörü kastetmek istiyoruz.
Ordinatör dünyada ilk defa 1941 yılında Berlin'de Friedrich ZUSE tarafından hizmete konulmuştur. (2) Kısaca ZUSE diye tanımlanan bu ordinatör, elektromekanik bir makinadan ibaret idi. 1944 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde, IBM ve Harvard Üniversitesinin ortak çalışmaları sonunda, ordinatörün hizmete sokulması gerçekleştirilebilmiştir. Ancak bu yıllardaki ZUSE ordinatörü, IBM ordinatöründen çok daha gelişmiş durumdaydı. ZUSE'ün işlem süresi 0,43 saniye iken, IBM'in işlem süresi 5 saniye idi.

Tümü elektronik olan ilk Amerikan Ordinatörü, 1946 yılında yapıldı. Ancak bu yıllarda dahi, ordinatör endüstrisinde birinci sırayı Almanya, ikinci sırayı ise İngiltere işgal ediyordu. Fakat, Amerika, bu konudaki sistemli çalışması sonunda 1950 yılında, dünyada ordinatör endüstrisinde ilk sırayı işgal etme başarısını gösterdi.

---

(1) **Rapport sur le systéme de documentation automatisée pour le droit Communautaire, présenté par le service juridique de la communatés Européennes.**

(2) **Le Défi Américain. Jean - Jacques Servan - SCHREİBER. S. 181**

Amerikan ordinatör endüstrisinin babası olarak bilinen Doktor JOHN MACCRLY, Ordinatörlerin ancak dört veya beş dev firma tarafından kullanılabileceğini söylüyordu. Oysaki, 1960 yılında sadece Amerika Birleşik Devletlerinde kullanılan ordinatör sayısı, 25.000 in üzerinde idi. 1975 yılında bu miktarın, 80.000'i aşacağı tahmin edilmektedir. (3)

Bugün ordinatör, dünyanın en ileri ülkelerinden, gelişme yolunda olan ülkelere varıncaya kadar, her yerde ve alanda kullanılmaya başlanmıştır. Hatta bugün ordinatör endüstrisinin dünyada, petrol ve otomobil endüstrisinden sonra üçüncü sırayı aldığı söylenmektedir. Her alanda kendisinden yararlanılan ordinatörden, hukuk alanında da yararlanılmaması için hiçbir sebep yoktur.

Ordinatörden hukuk alanında yararlanılması fikri ilk defa 1946 yılında Kaliforniya'lı Avukat Stajyeri Louis O. KELSO tarafından ortaya atılmıştır. (4) Kelso, Baro Dergisine yazdığı bir makalede «Bugün hukukçu esas itibariyle ilk endüstri devrinden önce çalıştığı şekilde çalışmaktadır. Ancak otomatik hukuk araştırması metodu, hukuk mesleğini en karışık ve lüzumsuz para sarfına yol açan, yersiz bir meslek olmaktan koruyabilir» diyordu.

1948 yılında Kaliforniya'da toplanan Adalet Konferansında, yargıç DOUGLAS, «Hukuk, tavsif ve kararların belli düğmelere basılması ile ortaya çıkan bir hesap makinaları manzumesi değildir» diyerek hukukta, otomasyonun olanaksızlığına işaret ediyordu. Ancak aynı yargıç daha sonraları» düğmelere basmak benim elimde olduğu sürece elektronik beyinlerden, kazai kararların verilmesinde yardımcı olarak istifade etmeye itiraz etmem» demek suretiyle, ilk görüşünü değiştirmek zorunda kalmıştır.

Bizde ordinatörlerin hukuk alanında uygulanması yolunda ilk resmî çalışma Adalet Bakanlığınca yapılmış ve ilk planda adlî sicillerde uygulanması düşünülerek, konu hakkında kısa ve uzun vadeli detaylı bir program dahi hazırlanmış bulunmaktadır. (5) Ayrıca Adalet Bakanlığı, ordinatörlerin hukuk alanında uygulanması ve hukuk enformatiği ile ilgili Avrupa Konseyi nezdinde sürdürülen uluslraarası çalışmaları, 1969 yılından beri eksperler göndermek suretiyle yakından izlemektedir.

Biz bu yazımızda, ordinatörlerin Türkiye'de hukuk alanında kullanılması ile ilgili belli bir sistem önerisinde bulunma iddiasında değiliz. Ancak, Avrupa Devletlerindeki uygulamalardan somut örnekler vermek suretiyle, bundan yurdumuz için yararlı sonuçlar çıkarılabileceğine inanıyoruz.

II — AVRUPA'DA ENFORMATİK HUKUK MERKEZLERİ (6)

A — AVUSTURYA

a) Avusturya Federal Meslek ve Sanat Dairesi (Viyana)
b) Graz Üniversitesi, Devletler Hukuku ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü.
c) Salzbourg Üniversitesi Devletler Umumî Hukuku Enstitüsü.

---

(3) a. g. e. S. 132
(4) İst. Baro Dergisi, S. 261 - 262 yazan, Reed C. LAWLOR. Çev. Av. Mehmet R. Uluç
(5) Adalet Bakanlığı 50. Yıl S. 143
(6) Réponses au questionnaire sur les travaux réalisés ou projeté dans le domaine de l'automatisation de la documentation juridique en Europe. Conseil de l'Europe. Exp./ord. jur. 71 (1)

B — BELÇİKA

a) CREDOC (Hukuk Dokümantasyon Merkezi, Bruxelles)

C — FRANSA

a) CEDIJ (Enformatik Hukuk Araştırma ve Geliştirme Merkezi, Paris)
b) CRIDON (Noterlik Bilgi Araştırma Merkezi Lyon)
c) Montpellier Hukuk Fakültesi, Enformatik Hukuk İnceleme ve Araştırma Merkezi

D — FEDERAL ALMANYA

a) Adalet Bakanlığı Bonn

E — İTALYA

a) CNR (Hukuk Dökümanları Ulusal Araştırma Enstitüsü Roma)
b) Roma Üniversitesi, Enformatik Hukuk ve Sibernetik Etüd Merkezi
c) Yargıtay Elektronik Araştırma Merkezi Roma.

F — HOLLANDA

a) KLUWER (Bilimsel Etüd Anonim Ortaklığı. Deventer)

G — NORVEÇ

a) Oslo Üniversitesi Hususî Hukuk Enstitüsü
b) Fiat ve Ücret Bakanlığı, Rasyonalizasyon Genel Müdürlüğü

H — İSVEÇ

a) Sosyal Sigortalar Ulusal Yüksek Mahkemesi. Stockholm.
b) Enformatik Hukuk Karma Komitesi. Stockholm.

I — İSVİÇRE

a) Hukuk ve Ordinatör A. O. Zurich

J — İNGİLTERE

a) Birleşik Kraliyet Atom Enerjisi Komisyonu Culham Laboratuvarı Abingdon.
b) Data Higways. Birmingham.
c) Oxford Üniversitesi Mağdalen Koleji.

III — AVRUPA ENFORMATİK HUKUK MERKEZLERİNDEKİ UYGULAMA

Avrupa Konseyinde sürdürülen, hukukî bilgilerin ordinatörlere konulması ve işletilmesi koşullarının ahenkleştirilmesi konusunda yapılan çalışmalar sırasında teşkil edilen Eksperler Komitesi, cevaplandırılmak üzere Enformatik Hukuk Merkezlerine bir seri soru göndermiştir.

Gönderilen bu sorularla, Enformatik Hukuk Merkezlerinin verdikleri cevaplar, konu hakkında somut bilgi vermek bakımından yararlı görüldüğünden aşağıya aynen alınmıştır.

SORU — 1 —

UYGULANAN SİSTEMİN KISA VE UZUN VADEDEKİ AMAÇLARI NELERDİR? CEVAPLAR :

A — AVUSTURYA :

a) — Federal Meslek ve Sanat Dairesi

— Sistemin kısa vadeli amacı, geçmişe ait dokümanların araştırılması, otomatik endeks ve fihrist teşkilidir. Uzun vadeli amaç ise, otomatik özetler çıkarmaktır. (7)

B —BELÇİKA :

A) **CREDOC :** Sistemin kısa vadeli amacı, eski dokümanların araştırılması ve yeni bilgilerin sistematik şekilde dağıtımını sağlamak; uzun vadeli amaç ise, kanunların ve mahkeme içtihatlarının toplanmasıdır.

C — FRANSA

a) — CEDİJ :

— Sistemin kısa vadeli amacı, geçmişe ait dökümanların araştırılması ve otomatik endeks ve fihrist teşkilidir. Uzun vadeli amaç ise, otomatik özetler sağlamak ve Ulusal Hukuk Enformatik Merkezinin kuruluş çalışmalarına katkıda bulunmaktır.

b) — CRİDON :

— Kısa vadeli amaç, geçmişe ait dökümanların araştırılması ve otomatik fihrist ve endeks teşkilidir. Uzun vadeli amaç da, ilgili yeni bilgilerin seçilip, sistematik şekilde dağıtımını sağlamaktır.

c) — Montpellier Üniversitesi :

— Sistemin kısa ve uzun vadedeki tek amacı, adlî kararların otomatik araştırılmasını sağlamak ve İstinaf Mahkemesi kararlarının endeksini yapmaktır.

D — FEDERAL ALMANYA

a) — Adalet Bakanlığı :

— Sistemin tek amacı, yasama, yürütme ve adlî alanlarda bilgi araştırmalarını kolaylaştırmak ve hukukî terimlerde birlik sağlamaktır.

E — İTALYA

a) — CNR :

— Tek amaç, hukuk doktrini alanında döküman araştırmalarını kolaylaştırmak ve bu konudaki müracaatları cevaplandırmaktır.

---

(7) Enformatik Hukuk Merkezlerinin hepsi, soruları cevaplandırmamış olduğundan, sadece verilen cevaplar alınmıştır.

b) — **Yargıtay Elektronik Araştırma Merkezi :**

— Sistemin kısa vadeli amacı, Yargıtay içtihatlarının otomatik araştırılmasını sağlamak, uzun vadeli amaç ise, istatistikî etütler yapmaktır.

F — HOLLANDA

a) — **KLUWER :** Tek amaç, geçmişe ait dökümanların otomatik araştırılmasını sağlamaktır.

G — NORVEÇ

a) — **Fiat ve Ücret Bakanlığı :**

— Tek amaç, kişiler, kurumlar, topluluklar ve şirketlerin hak ve ödevlerinin otomatik kaydını sağlamak.

H — İSVEÇ

a) — **Sosyal Sigortalar Ulusal Yüksek Mahkemesi :**

— Tek amaç kanunların ve mahkeme içtihatlarının sistematik şekilde toplanması ve dağıtılmasını sağlamak.

1 — İSVİÇRE

a) — **Hukuk ve Ordinatör A. O.**

— Tek amaç, geçmişe ait dökümanları incelemek ve otomatik özet sağlamaktır.,

J — İNGİLTERE

a) — **Culham Laboratuarı :**

— Sistemin kısa ve uzun vadedeki amacı, Birleşik Krallıkta, Atom Enerjisi ile ilgili tüm metinlerin toplanması ve enformatik hukuk metodlarını geliştirmektir.

b) — **Data Higways Ltd.**

— Sistemin tek amacı, geçmişe ait dökümanların incelenmesi, otomatik fihrist ve endeks teşkili ve otomatik özet sağlamaktır.

c) — **Oxford Üniversitesi :**

— Geçmiş dökümanların araştırılması, otomatik endeks tabloları teşkil edilerek bilimin gelişmesine katkıda bulunmak tek amaçtır.

SORU — 2 —

DÖKÜMAN TOPLANMASINDA ENTERNASYONAL VE ULUSAL PLAN NEDİR?
CEVAPLAR :

A — AVUSTURYA :

a) — **Avusturya Federal Sanat ve Meslek Dairesi :**
— Enternasyonal plan, bazı devletlerin iş, sosyal ve malî mevzuatlarını toplamaktır.

— Ulusal plan, tüm Avusturya Ulusal Hukuku.

b) — **Graz Üniversitesi :**

— **Ulusal Plan :** Cevapsız bırakılmıştır.

— **Enternasyonal Plan :** Tüm devletler hukuku.

B — BELÇİKA :

a) — **Enternasyonal plan :** Avrupa Hukuku ile Belçika'yı ilgilendiren diğer devletlerin hukuku.

— **Ulusal plan :** Tüm ulusal hukuk.

C — FRANSA

a) — **CEDİJ :**

— **Enternasyonal plan :** Enternasyonal plan yok.

— **Ulusal plan :** Tüm Fransız Ulusal Hukuku.

b) — **CRİDON :**

— **Enternasyonal plan :** Noterleri ilgilendirdiği ölçüde, Fransa'nın dahil olduğu ikili ve çok taraflı malî, karşılıklı adlî yardım ve La Haye Konferansı sözleşmeleri.

— **Ulusal plan :** Medenî Hukuk, Ticaret Hukuku, Malî Hukuk, Köy Hukuku, Şehircilik ve Yerleşme Hukuku, Şirketler Hukuku, Aile Hukuku ile, kanunlar ihtilâfı ile ilgili Fransız Devletler Hususî Hukuku.

c) — **Montpellier Üniversitesi :**

— **Enternasyonal plan :** Yok.

— **Ulusal plan :** Yargıtay ve istinaf Hukuk Daireleri Kararları.

D — FEDERAL ALMANYA

a) — **Adalet Bakanlığı :**

— **Enternasyonal plan :** Tüm Devletler Hukuku dahil değildir. Fakat hangilerinin dahil olduğu hakkında henüz alınmış bir karar da yoktur.

— **Ulusal plan :** Tüm Ulusal Alman Hukuku. Önce Federal Hukuk, sonra Lândar'ler Hukuku. Hedefe, 1976 yılında ulaşılacağı umuluyor.

E — İTALYA

a) — **CNR :**

— **Enternasyonal plan :** İtalyan Doktrinini ilgilendiren tüm Devletler Hukuku.

— **Ulusal plan :** Tüm İtalyan Ulusal Hukuku.

b) — **Roma Üniversitesi :**

— Enternasyonal plan : Yok.

— **Ulusal plan :** Tüm İtalyan Ulusal Hukuku ile, bazı Devletlerin Hukuku, İtalyan, Fransız ve İngiliz Hukuku ile planda ele alınmıştır.

c) — **Yargıtay :**

— **Enternasyonal plan :** Yok.

— **Ulusal plan :** İtalyan Hukukunun her alanı.

F — HOLLANDA

a) — **KLUWER :**

— **Enternasyonal plan :** Yok.

— **Ulusal plan :** Tüm Hollanda Ulusal Hukuku. Buna Hususî Hukuk ve Ceza Hukuku ile ilgili yayınlanmış bütün mahkeme kararları dahildir. Hedefe 1974 yılında ulaşılacağı umuluyor.

G — NORVEÇ

a) — **Oslo Üniversitesi :**

— **Enternasyonal plan :** Yok.

— **Ulusal plan :** Tüm Norveç Ulusal Hukuku.

H — İSVEÇ :

a) — **Sosyal Sigortalar Ulusal Yüksek Mahkemesi :**

— **Ulusal plan :** Sosyal Sigortalarla ilgili İsveç Mevzuatı. Hedefe ulaşılmıştır.

b) **Enformatik Hukuk Karma Komitesi :**

— **Enternasyonal plan :** Yok.

— **Ulusal plan :** İsveç Mevzuatı. (Kanun, tüzük, kararname ve adlî kararlar üzerindeki çalışmalar sürdürülmektedir.)

1 — İSVİÇRE

a) — **Hukuk ve Ordinatör A. O.**

— **Enternasyonal plan :** Yok.

— **Ulusal plan :** Tüm İsviçre Ulusal Hukuku. Ticaret Hukuku, Vergi Hukuku, Hususî Hukuk ve Kamu Hukukuna öncelik verilmiştir.

J — İNGİLTERE

a) — **Culham Laboratuarı :**

— **Enternasyonal plan :** Yok.

— **Ulusal plan :** İngiliz Ulusal Hukukunun bazı branşları. Özellikle atom enerjisi ile ilgili mevzuat. Hedefe ulaşılmıştır.

b) — **Data Higways Ltd :**

— **Enternasyonal plan :** Yok.

— **Ulusal plan :** Seçilmiş bazı devletlerin mevzuatları. Hedefe ulaşılmıştır.

SORU — 3 —

ORDİNATÖRLERE KONULAN DÖKÜMANLAR NELERDİR?

CEVAPLAR :

A — AVUSTURYA

a) **Federal Sanat ve Meslek Dairesi :**

— Dergilerde yayınlanmış makaleler, kamu, özel, malî ve iş hukuku ile ilgili seçilmiş kararlar. Bu kararlar, hukuk uzmanlarından oluşan bir ekip tarafından seçilir.

b) **Graz Üniversitesi :**

— İkili ve çok taraflı andlaşmalar, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Genel Assamble, Uluslararası Yüksek Adalet Divanı, ve Avrupa Konseyinin karar ve tavsiyeleri ile, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonunun ve Avrupa İnsan Hakları Adalet Divanının kararları. Ayrıca, Devletler Hukuku ile ilgili makale ve kitaplar.

B — BELÇİKA

a) **CREDOC :**

— **Enternasyonal alanda :** İkili ve çok taraflı andlaşmalar, bölgesel ve enternasyonal kuruluşların karar ve tavsiyeleri. Ayrıca, Belçika'yı ilgilendiren Enternasyonal Mahkeme kararları.

— **Ulusal alanda :** Ulusal mevzuat parlamento ve hükümet çalışmaları kanun, tüzük, yönetmelik, kararname, sirküler, resmî açıklama ve tebliğler.

İçtihat alanında : Yargıtayın yayınlanmış bütün kararları, Danıştay, İstinaf Mahkemeleri, Bidayet Mahkemeleri, Sulh Mahkemelerinin yayınlanmış bütün kararları ile, İdarî Yargı Mahkemelerinin ve Arbitraj Kurullarının yayınlanmış tüm kararları.

C — FRANSA

a) — **CEDİJ :** Kanun, tüzük ve kararname metinleri ile, Danıştayın yayınlanmış karar özetleri.

b) — **CİRİDON :** Noterleri ilgilendirdiği ölçüde, malî, adlî ve karşılıklı adlî yardımla ilgili ikili ve çok taraflı andlaşmalar.

Kanun, tüzük, yönetmelik, kararname, resmî yorum ve tebliğler, Yargıtay, Danıştay, İstinaf Mahkemeleri ile Bidayet Mahkemelerinin yayınlanmış kararlarından seçmeler.

D — FEDERAL ALMANYA

a) — **Adalet Bakanlığı :** Kanun, tüzük, yönetmelik, resmî açıklama ve tebliğler, makaleler, kitaplar, yayınlanmış Federal Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Mahkeme kararları.

E — İTALYA :

a) **CNR :** Devletler Hukuku ile ilgili makale ve kitaplar.

b) **Roma Üniversitesi :** Kanun, tüzük, yönetmelik ve kararname metinleri ile, Yargıtay ve diğer mahkemelerin yayınlanmış kararları.

c) **Yargıtay :** Yargıtayın yayınlanmış bütün kararları.

F — HOLLANDA :

a) **KLUWER :** Yüksek Mahkeme, İstinaf Mahkemeleri, Bölge Mahkemeleri ve Kanton Mahkemelerinin yayınlanmış kararlarından seçmeler.

G — NORVEÇ :

a) **Oslo Üniversitesi :** Kanun, tüzük, yönetmelik ve kararname metinleri.

H — İSVEÇ :

a) **Sosyal Sigortalar Ulusal Yüksek Mahkemesi :**

— Hakim tarafından seçilen, yayınlanmış ve yayınlanmamış mahkeme kararları.

b) **Enformatik Hukuk Karma Komitesi :**

— Meclis ve hükümetin hazırlık çalışmaları, kanun tüzük, yönetmelik ve kararnameler ile, Yüksek Mahkeme ve İdare Yüksek Mahkemesinin seçilmiş kararları.

1 — İSVİÇRE :

a) **Hukuk ve Ordinatör A. O.**

— **Ulusal Mevzuat :** Kanun, tüzük, yönetmelik, kararname, sirküler ve resmî tebliğler.

— **Doktrin :** Sadece makaleler.

— **İçtihat :** 1940 yılından sonra yayınlanan Federal Mahkeme ve Kanton Mahkemeleri kararları.

J — İNGİLTERE :

a) **Cİham Laboratuarı-:** Kanun, tüzük, yönetmelik ve kararname metinleri.

b) **Data Higways Ltd :** Kanun, tüzük ve yönetmelik metinleri.

c) **Oxford Üniversitesi :** «All England Reports» da yayınlanan Ulusal Sigorta İdare Mahkemesi ile diğer mahkeme kararları.

SORU — 4—

31 Aralık 1965'den 31 Aralık 1975'e KADAR KAYDEDİLEN VE KAYDEDİLECEK OLAN DÖKÜMANLARIN MİKTARI NE KADARDIR? (8)

A — BELÇİKA :

a) **CREDOC**	:	31.12.1968	:	25.408
		31.12.1969	:	35.965
		31.12.1970	:	50.000
		31.12.1971	:	85.000
		31.12.1972	:	150.000

B — FRANSA :

a) **CEDİJ :** Ulusal Mevzuat	:	31.12.1967	:	4.500
		31.12.1968	:	5.000
		31.12.1969	:	10.000
		31.12.1970	:	15.000
		31.12.1971	:	20.000
		31.12.1972	:	40.000
		31.12.1973	:	80.000
		31.12.1974	:	160.000
		31.12.1975	:	240.000
— **Ulusal Doktrin**	:	31.12.1971	:	10.000
		31.12.1972	:	20.000
		31.12.1973	:	40.000
		31.12.1974	:	80.000
		31.12.1975	:	120.000
— **İçtihatlar :**	:	31.12.1967	:	4.500
		31.12.1968	:	4.500
		31.12.1969	:	4.500
		31.12.1970	:	6.000
		31.12.1971	:	20.000
		31.12.1972	:	40.000
		31.12.1973	:	80.000
		31.12.1974	:	160.000
		31.12.1975	:	240.000

C — İTALYA :

a) — CNR :

— Ulusal ve Enternasyonal alanda toplam	:	31.12.1970	:	4.500
		31.12.1972	:	25.000
		31.12.1973	:	30.000

a) — Yargıtay :

— İçtihatlar	:	31.12.1971	:	4.500
		31.12.1972	:	25.000
		31.12.1973	:	30.000
		31.12.1974	:	20.000

D — HOLLANDA

a) — KLUWER

— İçtihatlar Toplam	:	31.12.1970	:	504
		31.12.1974	:	25.000

E — İSVİÇRE

a) — Hukuk ve Ordinatör A.O.

— Ulusal Mevzuat	:	31.12.1971	:	2.000
		31.12.1972	:	2.000
— Ulusal Doktrin	:	31.12.1971	:	1.000
— İçtihatlar	:	31.12.1972	:	1.000
		31.12.1970	:	10.000
		31.12.1971	:	28.000
		31.12.1972	:	28.000

SORU — 5 —

DÖKÜMAN KAYDINDA KULLANILAN ARAÇLAR NELERDİR?

A — AVUSTURYA :

a) — Federal Meslek ve Sanat Dairesi : Delikli kartlar ve manyetik diskler.

B — BELÇİKA : (CREDOC) : Delikli kartlar ve manyetik diskler.

C — FRANSA :

a) — CEDİJ : Kasetli küçük manyetik bantlar.
b) — CRİDON : Delikli kartlar ve manyetik diskler.
c) — Montpellier Üniversitesi : Manyetik diskler.

D — HOLLANDA : (KLUWER) : Delikli kartlar.

E — İSVİÇRE : (Hukuk ve Ordinatör A. O.) Optical Reader SCAN — DATA — 300

F — İNGİLTERE (Culham Laboratuarı) : Delikli kartlar, manyetik bantlar ve ışıklı optik daktilogram.

SORU — 6

ORDİNATÖRLERE SORULAR KİMLER TARAFINDAN SORULUR?

A — AVUSTURYA :

a) — **Graz Üniversitesi :** Soru, soru sormak isteyen tarafından sorulur. Sorular acık ve basit şekilde formülleştirilmiştir.

B — BELÇİKA :

a) — **CREDOC :** Sorular, merkezdeki hukuk enformatisyenleri tarafından sorulur. Ordinatörle dialog kurma metodu henüz kullanılmamaktadır. Fakat bu metod da kolaylıkla gerçekleştirilebilir.

C — FRANSA :

a) — GEJİD : Sorular, merkezde görevli hukuk enformatisyeni tarafından sorulur.
b) — **GRİDON :** Sorular, ilgili tarafından ordinatörle dialog kurmak suretiyle bizzat sorulur.

D — HOLLANDA :

a) — **KLUWER :** Sorular, ilgili tarafından bizzat sorulur. Sorular, açık ve basit şekilde formülleştirilmiştir.

E — İSVİÇRE :

a) — **Hukuk ve Ordinatör :** Soru ilgili tarafından, ordinatörle dialog kurmak suretiyle sorulur.

F — Culham Laboratuarı : (İNGİLTERE) : Sorular, ilgili tarafından, ordinatörle dialog kurmak suretiyle sorulur.

SORU — 7

ORDİNATÖRDEN CEVAPLAR NE ŞEKİLDE ALINIR?

A — AVUSTURYA :

a) — **Federal Meslek ve Sanat Dairesi :**
— Cevap, dökümanların referans listesi şeklinde alınır.
b) — **Graz Üniversitesi :** Dökümanların, referans listesi şeklinde alınabildiği gibi, istenilen döküman komple metninin, ordinatör tarafından kopya edilmesi şeklinde de alınabilir.

B — BELÇİKA : (CREDOC) : Referans listesi ve döküman özeti şeklinde.

C — FRANSA :

a) — **CEDİJ :** Referans listesi ve döküman özeti şeklinde.

D — İTALYA :

a) — **CNR :** Referans listesi, döküman özeti ve dökümanın mikrofilme alınması şeklinde.

E — HOLLANDA : (KLUWER) : Referans listesi şeklinde.

SORU — 8

AYNI ANDA NE KADAR SORUYA CEVAP VERİLEBİLİR VE ORTALAMA CEVAP SÜRESİ NE KADARDIR?

A — BELÇİKA :

a) — **CREDOC :** — 200 - 250 soruya aynı anda cevap verilebilir.

— Ortalama cevap süresi 2 - 3 dakikadır.

B — FRANSA :

a) — **CEDİJ :** — Aynı anda tek soru cevaplandırılabilir.

— Ortalama cevap süresi 1 dakikadır.

b) — **CRİDON :** — Aynı anda cevaplandırılacak soru miktarı, kullanılan terminal sayısına bağlıdır.

— Cevap, sorulduğu anda derhal verilir.

C — İTALYA :

a) — **Yargıtay :** — Aynı anda üç soru cevaplandırılabilmektedir.

— Ortalama cevap süresi 1 - 2 saniyedir.

D — İSVİÇRE :

a) — **Hukuk ve Ordinatör A. O. :** — Birçok soru aynı anda cevaplandırılabilir. Ortalama cevap süresi 10 saniyedir.

SORU — 9

İDARE — HUKUKÎ ANALİZ VE TEKNİK SERVİS İÇİN — MERKEZDE ÇALIŞAN PERSONEL SAYISI NE KADARDIR?

A — AVUSTURYA : (Federal Meslek ve Sanat Dairesi) :

— Hukukî analiz için dört uzman hukukçu çalıştırılmaktadır. (Diğer servislerde çalışan personel sayısı bildirilmemiştir.)

B — BELÇİKA (CREDOC) : — Bir idareci, yedi hukuk doktoru, hukuk analizcisi ve üç sekreter.

(Teknik serviste çalışan personel sayısı bildirilmemiştir.)

C — FRANSA (CEDİJ) : — İki idareci, on iki hukuk analizcisi, beş enformatisyen, on hukukça ve bir kodlama daktilografı.

D — İTALYA (Yargıtay) : — Yargıtay Daire Başkanlarından bir idareci, hukuk analizi için altı hakim, on iki kart delicisi, üç mekanografik operatör, dört programcı ve bir sistem analizcisi.

SORU — 10

ENFORMATİK HUKUK MERKEZLERİNİN SENELİK BÜTÇESİ NE KADARDIR VE KİMİN TARAFINDAN KARŞILANIR?

A — BELÇİKA : (CREDOC) : Senelik bütçe : 1969 : 6.000.000 B. F.
1970 : 6.000.000 B. F.

Bütçenin üçte biri devlet, geri kalan kısmı da, avukat ve noterler tarafından karşılanır.

B — FRANSA (CEDİJ) : Senelik bütçe : 1967 : 50.000 FF.
1968 : 75.000 FF.
1969 : 100.000 FF.
1970 : 350.000 FF.

Bütçenin tamamı Devlet tarafından karşılanır.

C — İTALYA :

a) — **Roma Üniversitesi :** 1970 bütçesi 15.000 Dolardır
Bütçenin tamamı Üniversite tarafından karşılanır.

b) — **Yargıtay :** Senelik bütçe : 1969 : 80.000 Dolar.
1970 : 80.000 Dolar.

Bütçenin tamamı Devlet tarafından karşılanır.

IV — HUKUKÎ BİLGİLERİN ORDİNATÖRLERE KONULMASI KOŞULLARININ AHENKLEŞTİRİLMESİ

Avrupadaki Enformatik Hukuk Merkezlerinde, hukukî bilgilerin ordinatörlere konulması, işletilmesi ve bu bilgilerin seçilmesi konusunda uygulanan sistem ve metodların birbirinden oldukça farklı olduğu, yukarıdaki açıklamalarımızdan anlaşılmaktadır.

Avrupa Hukuk Birliğinin sağlanması yolunda sürdürülen çalışmalara paralel olarak, Enformatik Hukuk alanında alınacak tedbirlerin, bu birliğin sağlanmasına olumsuz etkide bulunmaması için, şimdiden bazı ahenkleştirme çalışmalarına girişilmesi fikri ortaya atılmış, ve Avrupa Bakanlar Komitesinin tavsiyesi üzerine, bu yoldaki çalışmalara başlanmış bulunmaktadır.

Enformatik Hukuk alanında alınacak tedbirlerin ahenkleştirilmesi konusunu incelemekle görevli Eksperler Komitesi, 1971 yılından beri sürdürdüğü çalışmalar sonunda, andlaşma, mevzuat, doktrin ve içtihatların, ordinatörlere depo edilmesinde kullanılacak başlıklar (rübrik) mevzuunda birlik sağlanmasını önermiştir.

Eksperler Komitesinin önerileri şöyledir : (9)

A — ANDLAŞMALAR (Traités Internationaux). (T) harfi ile gösterilecek.

T — 1 : Andlaşmanın taraflarını (Devlet veya uluslararası kuruluşları).
T — 2 : Andlaşmanın şekil, kategori ve tipini,

---

(9) — Projet de résolution sur des mesures d'harmonisation dans le domaine de l'informatique juridique dans les Etats membre du Conseil de l'Europe. Addendum II. CCJ (73) — 23

a) — Andlaşma, konvansiyon, sözleşme, protokol, mektup veya nota teatisini,
b) — Andlaşmanın ikili veya çok taraflı olup olmadığını,
c — Andlaşmanın bütün devletlerin mi, yoksa bir kısım devletlerin mi imzasına açık olduğunu,

T — 3 : Andlaşmanın hangi uluslararası kuruluş veya konferansta müzakere edilip kabul edildiğini,

T — 4 : Andlaşmanın tarihini (ikili andlaşmalarda imza tarihini, çok taraflı andlaşmalarda imzaya açık tutulduğu tarihi,)

T — 5 : Andlaşmanın başlığını,

T — 6 : Andlaşmanın hazırlandığı yeri,

T — 7 : Andlaşmanın resmî dil veya dillerini,

T — 8 : Andlaşma metninin bölümlerini (madde numarası, paragraf, satır ve ekler gibi).

T — 9 : Andlaşmanın durumunu (yürürlükte olup olmadığı, ihtirazî kayıt olup olmadığı gibi).

T — 10 : Bibliografik referansları,

a) — İlgili devletteki resmî yayını,
b) — Enternasyonal resmî yayını,
c) — Özel ve yarı resmî eserlerdeki yayını,

T — 11 : Diğer metinlerdeki referans başlıklarını, ifade eder.

B — MEVZUAT DÖKÜMANLARI (Docuemnts de législation) (L) harfi ile gösterilir.

L — 1 : İlgili kuruluşun hukukî sırasını (Devlet, kurum vs.)
L — 2 : Metnin şeklini, tipini, kategori ve niteliğini (Kanun, tüzük, kararname vb.)
L — 3 : Mevzuatı çıkaran mercii (Meclis, hükümet, kurum, vali, vs.)
L — 4 : Metnin resmi tarihini,
L — 5 : Metnin resmî numarasını, varsa kanun numarasını,
L — 6 : Metnin resmî başlığını,
L — 7 : Metnin bölümlerini (Madde numarası, paragraf, satır vs.)
L — 8 : Dökümanın durumunu (yürürlükte olup olmadığını)
L — 9 : Bibliografik referansları,
L — 10 : Hazırlık çalışmalarına ait referansları,
L — 11 : Diğer referans metinlerine ait başlıkları, gösterir.

C — İÇTİHATLAR (Jurisprudence) (J) harfi ile gösterilir.

J — 1 : İlgili kuruluşların hukukî sırasını (Devlet, kurum vs.)
J — 2 : Yargılama merciinin yerini ve tipini,
J — 3 : Yargılamanın şeklini (Mahkeme, daire, bölüm vb.)
J — 4 : Kararın tarihini,
J — 5 : Kararın resmî numarasını,
J — 6 : Tarafların adını ve adresini,
J — 7 : Hakimlerin ve savcıların ismini,
J — 8 : Karara itiraz edilip edilmediğini, edilmişse, onanıp onanmadığını)
J — 9 : Yayın referanslarını,
J — 10 : Diğer referans metinlerinin başlıklarını, gösterir.

D — DOKTRİN (DOCTRİNE) (D) harfi ile gösterilir.

D — 1 : İlgili kuruluşun hukukî sırasını (Devlet, kurum vb.)
D — 2 : Niteliğini (Eser, makale, içtihat eleştirmesi gibi),
D — 3 : Yazarın adını,
D — 4 : Eserin başlığını,
D — 5 : Eserin yayın tarihini,
D — 6 : Eserin yazıldığı dili,
D — 7 : Diğer metinlerin referans başlıklarını,
D — 8 : Eserin konusunu,
D — 9 : Eserin belli başlı dökümanlarını, gösterir.

V — ORDİNATÖRLER KARŞISINDA ÖZEL HAYATIN KORUNMASI

Bilgi toplama ve yayma konusunda olağanüstü kapasiteye sahip olan ordinatör, toplum hizmetlerinin süratle yürütülmesi ve her türlü bilimsel araştırmalarda kolaylık sağlaması bakımından insanlık hizmetine konulan en önemli buluşlardan birisidir. İnsan zekasının eseri olan ve tamamen insanlığın mutluluğu için icat edilen bu makinaların, kötü niyetli kullanıcıların elinde, insanın temel haklarından birisi olan özel hayat hakkı için, büyük bir tehlike teşkil edebileceğini de gözden uzak tutmamak gerekir.

İnsanın, mahrem hayatı dahil, özel hayatı ile ilgili sayısız bilgilerin bu makinalarda kolaylıkla toplanabilmesi ve uzun süre saklanıp, istenildiği zaman kişiler aleyhine koz olarak kullanılabilmesi olasalığı, modern toplumlarda kuşku ve endişe yaratmaya başlamıştır. Gerçi, kişilerin özel hayatlarının korunması ile ilgili ulusal ve enternasyonal nitelikte bir takım hukuk kuralları mevcuttur. Ancak, mevcut bu kurallarla, insanın özel hayatının, ordinatörler karşısında güvence altına alınamıyacağı, yeni bazı hukukî tedbirlerin alınması gerektiği anlaşılmıştır. Duyulan bu gereksinme üzerine, Avrupa Hukuk Birliği Komitesinin (CCJ) nin önerisi ile, Avrupa Bakanlar Komitesi, 206 ncı toplantısında sorunu ele almış ve konuyu incelemek üzere bir Eksperler Komitesinin teşkilini kararlaştırmıştır. (10)

İlk toplantısı 13 - 15 Mart 1972 tarihleri arasında Strazbourg da yapılan Eksperler Komitesinin 1 nci toplantısı, 1974 yılı Ocak ayı sonlarında gene Strazbourg'da yapılacaktır. Eksperler Komitesinin bütün toplantılarına, Adalet Bakanlığından iki eksper düzenli olarak katılmıştır.

Eksperler Komitesinde sorun bütün yönleri ile incelenmiş ve ilk planda, özel sektör kesiminde kullanılan elektronik bilgi bankaları karşısında, özel hayatın korunması ile ilgili tedbirler kararlaştırılmıştır. Eksperler Komitesince kararlaştırılan ve CCJ ile, Avrupa Bakanlar Komitesince de onaylanmış bulunan bu tedbirler şunlardır. (11)

1 — Bilgi bankalarına kaydedilecek bilgilerin doğru ve güncelliğini kaybetmemiş olması gerekir.

Kişilerin mahremiyeti ile ilgili veya kişiler arasında ayırım yaratabilecek nitelikteki bilgiler kaydedilemez, eğer kaydedilmişse, yayınlanamaz.

2 — Toplanan bilgilerin, kaydedildikleri amaca uygun olması gerekir.

3 — Bilgiler, kanunsuz ve hileli yollarla elde edilemez.

---

(10) Note préparé par le Secrétariat Général, Direction des Affaires Juridiques. CCJ. Prot. Priv. EDB (72) — 1.

(11) Comité sur la protection de la vie privée, rapport de la réunion du group de travail. Strasbourg, 13 - 14 Aout 1973. Exp/Prot. Priv. 73 (9)

4 — Bazı bilgi kategorilerinin, belli bir süre sonra saklanmaması ve kullanılmaması için, açık kurallar getirilmesi gerekir.

5 — Bilgiler ilgilinin müsaadesi alınmadan, kaydedildikleri amacın dışında kullanılamaz ve üçüncü kişilere bildirilemez.

6 — Genel olarak, kişiler kendileri ile ilgili bilgileri öğrenme hakkına sahiptirler.

7 — Doğru olmayan bilgilerin düzeltilmesi, kanunsuz ve hileli yollarla elde edilen veya zamanı geçmiş olan bilgilerin silinmesi konusunda gerekli titizlik gösterilmelidir.

8 — Bilgilerin kötü amaçlar için kullanılmaması için her türlü tedbirin alınması gerekir.

Elektronik bilgi bankalarının, bilgileri öğrenmeye hakkı olmayanların bunu öğrenmelerine ve kötü amaçlar için kullanmalarına mani olacak, sağlam bir güvenlik sistemine kavuşturulmaları gerekir.

9 — Bilgileri öğrenme olanağı, bunu öğrenmede meşru hakkı olduğunu isbat eden kişilere tanınmalıdır.

Elektronik bilgi bankalarını işletenlerin, meslek sırrına ilişkin kurallara titizlikle uymaları gerekir.

10 — İstatistikî bilgiler, ancak kısaltılmış bir şekilde ve belli bir kişiye izafesi mümkün olmayacak tarzda yayınlanabilir.

Elektronik veri bankaları karşısında özel hayatın korunması ile ilgili Eksperler Komitesi, 2-4 Temmuz 1973 tarihleri arasında Strazbourg'da yaptığı toplantıda, elektronik veri bankalarının kamu sektöründe kullanılması koşullarının saptanması konusunu ele almış ve kural olarak, özel sektör için saptanan prensiplerin, kamu sektöründe de uygulanabileceğini, ancak kamu sektörünün özelliği icabı, bazı değişik hükümlerin getirilmesi gerektiğini kabul etmiştir.

Komitenin, 24-26 Ekim 1973 tarihleri arasındaki beşinci toplantısında, sorun yeniden ele alınmış ve konu hakkında proje taslağı hazırlamak üzere bir çalışma grubunun teşkiline karar verilmiştir. Teşkil edilen çalışma grubunca hazırlanan ve komitenin 1974 yılının ilk aylarında yapılacak toplantısında müzakere edilecek olan proje taslağı şöyledir: (12)

1 — Elektronik veri bankalarının kuruluşundan kamu oyu haberdar edilir.

2 — Kaydedilen bilgilerin doğru ve güncelliğini kaybetmemiş olması gerekir.

Elektronik veri bankalarının, kişilerin mahremiyeti ile ilgili veya kişiler arasında ayırım yaratabilecek nitelikteki bilgileri kaydetmesi ve işleyebilmesi için:

a) — Bu tür bilgi bankalarının kuruluşunun,

b) — Bilgilerin kayıt ve dağıtım amaçlarının, kanun, tüzük, yönetmelik ve kararnamede açıkca gösterilmiş olması gerekir.

3 — Bilgiler, kanunsuz ve hileli yollarla elde edilemez.

---

(12) Comité sur la protection de la vie privée. Avant-projet de résclution. Exp./Prot. Priv. 73 (14)

4 — Bazı bilgi kategorilerinin, belli bir süre sonra saklanması ve kullanılmaması için açık kurallar getirilmelidir.

Bununla beraber, kullanılması kişilerin özel hayatına zarar vermemek kaydiyle, istatistikî, bilimsel ve tarihî amaçlarla, bazı bilgi kategorilerinin saklanması ve kullanılması belli bir süre ile sınırlandırılmayabilir.

5 — Bilgiler, ilgilinin müsaadesi alınmadan kaydedildikleri amacın dışında kullanılamaz ve üçüncü kişilere bildirilemez.

6 — Genel olarak, kişiler kendileri ile ilgili bilgileri öğrenme hakkına sahiptirler.

Bununla beraber, aşağıdaki hallerde bu hak kısıtlanabilir.

Eğer bilgilerin açıklanması :

a) İlgilinin bizzat kendisi için,

b) Kamu düzeni ve devlet güvenliği için,

c) İdarî organizasyon için zararlı olacaksa, ilgililerin kendileri hakkındaki bilgileri öğrenme hakları kısıtlanabilir.

Bu kısıtlayıcı hükümlerin, düzenleyici kurallarda açıkça gösterilmiş olması gerekir.

7 — Doğru olmayan bilgilerin düzeltilmesi, kanunsuz veya hileli yollarla elde edilen veya zamanı geçmiş olan bilgilerin silinmesi konusunda gerekli titizlik gösterilmelidir.

8 —Bilgilerin kötü amaçlar için kullanılmaması için her türlü tedbirin alınması gerekir.

Elektronik bilgi bankalarının, bilgileri öğrenmeye hakkı olmayanların bunu öğrenmelerine ve kötü amaçlar için kullanmalarına mani olacak, sağlam bir güvenlik sistemine kavuşturulmaları gerekir.

9 — Bilgileri öğrenme olanağı, bunu öğrenmede meşru menfaati olduğunu isbat eden kişilere tanınmalıdır.

Elektronik bilgi bankalarını işletenlerin, meslek sırrına ilişkin kurallara titizlikle uymaları gerekir.

10 — İstatistikî bilgiler, ancak kısaltılmış bir şekilde ve belli bir kişiye izafesi mümkün olmayacak tarzda yayınlanabilir.

VI — S O N U Ç

Buraya kadar yaptığımız açıklamalardan aşağıdaki sonuçlar çıkarılabilir.

1 — İnsan zekasının bir eseri olan ve insan iradesi dışında iş görmeyen ordinatörleri, hakimin yerine geçecek bir yargılama makinası şeklinde düşünmemek gerekir.

2 — Bununla beraber, ordinatörlerin hukuk alanında kullanılması, hakimin daha çabuk karar vermesini, savcı ve avukatın daha çabuk iddia ve savunmasını hazırlamasını, hükümet ve parlamentonun düzenleyici fonksiyonlarını daha doğru ve çabuk yerine getirmesini sağlaması bakımından son derece yararlıdır.

3 — Bugün için yurdumuzda da, ordinatörlerin hukuk alanında uygulanması mümkün ve yararlıdır.

4 — Böyle bir uygulamaya geçmeden önce, gerekli uzman kadronun zaman kaybetmeden yetiştirilmesi gerekmektedir.

5 — Rasyonel bir sonuca ulaşmak için, Türkiye'de bir «Enformatik Hukuk Merkezinin» kurulmasına ihtiyaç vardır. Bu merkez, müstakil bir örgüt şeklinde olabileceği gibi, her hangi bir bakanlık veya kurum bünyesinde de kurulabilir.

6 — Yurdumuzda uygulanacak Enformatik Hukuk Sisteminin, üyesi bulunduğumuz Avrupa Konseyi nezdinde, bu konu hakkında sürdürülen çalışmaların ışığı altında değerlendirilip, belirlenmesi, ve sonradan, gereksiz sistem değişikliklerine meydan verilmemesi yerinde olur.

ADLÎ SİCİLDE ELEKTRONİK BEYİN VE SİBERNETİĞİN GEREĞİ

Selçuk Cahit Bengü
Eyüp C. Savcı Baş Yard.

«Elektronik Beyin ve Sibernetik'in Hukuka Uygulanması» seminerinin ikincisini düzenleyen Millî Produktivite Merkezi yöneticilerine ve bu yararlı toplantıya katılmama izin veren Adalet Bakanlığına sonsuz teşekkürlerimi bildiririm.

Yeni buluşlar tüm bilim dallarında devrimler yaparken, hukukun da bunlardan yararlanma zamanı geldiği kanısındayız.

Dış ülkelerden aldığımız haberler, elektronik beyin ve sibernetik'in hukukun birçok dallarına girdiği, hatta yargı makineleri diyebileceğimiz elektronik aletlerle iddia ve savunmaların yapılıp kararlar alındığı aşamaya gelinmiş olduğu şeklindedir.

Ne yazık ki biz, yukarıda söylediğimiz bu sözleri bir gazete havadisinden, bir makale konusundan ileri götüremiyoruz; hâlâ böyle bir şeyin olabilip olamıyacağını tartışıyor, cübbeli, ağırbaşlı yargıcın, çatık kaşlı iddia makamının, tatlı dilli ve etkili konuşan avukatın yerini, içinde üç ampul yanan, kırmızılı yeşilli birçok teller dolaşan bir makinenin alamıyacağına kesin hükmümüzü veriyoruz veya diyoruz ki, «Adalet Bakanlığı, elektronik beyin alıncaya kadar dairelerindeki daktilo makinelerine şerit alsın, onları tamir ettirsin, bugünkü durumumuzda adliye için elektronik beyni düşünmek bile fazlaca fantazidir».

Hukukçular dünyanın her yerinde tutucudurlar. 1948 yılında, California Adalet Konferansında, elektronik beynin hukuka uygulanması söz konusu olduğunda, Yargıç William Douglas, «Hukuk içtihat ve kararları belli düğmelere basılması ile ortaya çıkan bir hesap makineleri topluluğu değildir!» diye kükremişti. Daha sonraları, sibernetik'in tüm bilim dallarında kendisini kabul ettirip, hukukta da yararlı olabileceği ortaya konulunca, aynı yargıç bu defa, «Düğmelere basmak benim elimde olduğu sürece eletronik beyinden kazai kararların yapılmasında yardımcı olarak yararlanılmasına itiraz etmem» diyerek pes perdeden konuşmuştu.

Yeniliklere pek kolay alışamıyoruz değil hukukun elektronikleşmesi, yarı arapça, yarı farsça uydurma osmanlıcayı bile yasalarımızdan, hukuk dilimizden atamıyoruz. Kendisine «Sayın Yargıç», diye hitap eden avukata «Arkadaş ben yargıç değil Hakimim, Hakim» diye kızan nicelerimiz var içimizde, bu olayda avukatın yanıtı ilginç, «Af edersiniz efendim, sizi yargıçlıktan tenzih ederim».

Böylece, bizdeki ve dışardaki durum ve hassasiyetten örnekler verdikten sonra, asıl konumuza dönelim.

1972 Nisan ayında toplanan I. Türk Hukuk Kongresi «Sibernetik ve Elektronik beyin sisteminin yargı hizmetlerinde uygulanmasını zorunlu bir reform olarak» görmüş, bu nedenle «Sibernetik ve Elektronik beyin çalışmalarının hukuk bilimindeki yeri ve uygulama şekilleri» hakkında gerekli kültür ve eğitimin sağlanmasını, bu konuda yetenekli uzmanların en kısa zamanda yetiştirilmesi ve ilk uygulamanın adlî sicilden başlamasına oybirliği ile karar vermişti.

Bu karar ve görüşe sahip çıkan İstanbul Barosu, 1-3 Ekim 1973 günleri arasında ilk semineri yaparken, benden adlî sicil konusunda konuşma yapmamı istemişlerdi.

Bir uygulayıcı olarak, günlük meslekî uğraşılarımın ağırlığı altında elektronik beyin ve sibernetik hakkında geniş bir bilgim olmadığını, ancak doktora hastasını götüren hasta sahibi gibi sadece derdimi anlatabileceğimi söyledim. «Madem ki bu sibernetik sistem her derde deva oluyor, bu elektronik beyin çaresizlere çare buluyor, benim hasta olan adlî sicilimi de iyileştirin» diyerek, başladım derdimi dökmeğe ve konuyu buraya kadar getirdim. Şimdi hep birlikte görelim.

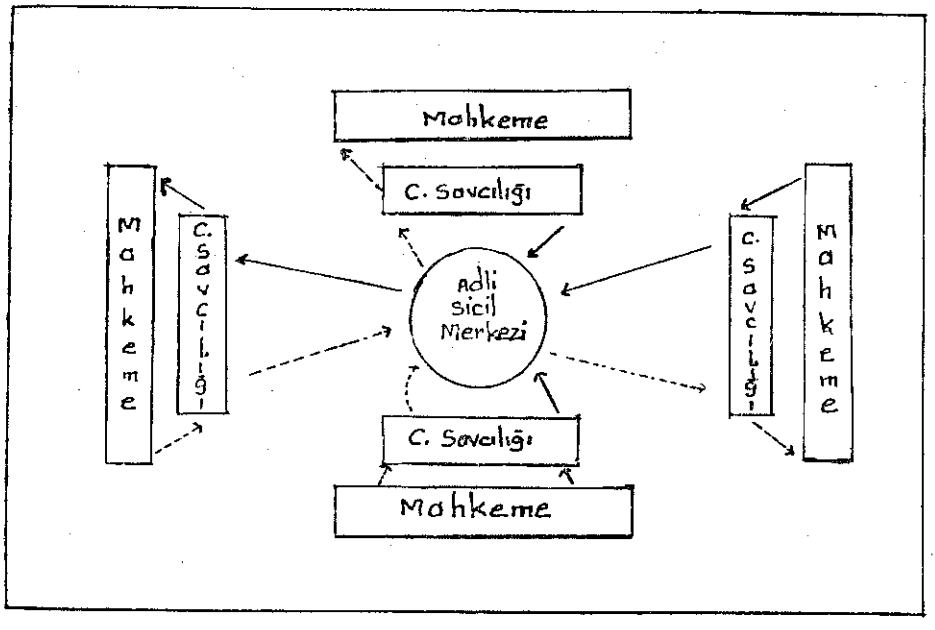
Hastamızın adı «Adlî Sicil» dir.

Yavaş yürümesinden, fazla hatasından ve devlete pahalıya mal olmasından yakınıyoruz.

Madem ki, Türk Hukuk Kongresi, uygulamada önce adlî sicilden başlanmasına karar vermiş ve uygar uluslar da ilkin hukukun bu dalından işe başlamışlar, biz de derdimizi buradan ele alalım.

Sibernetik, «geri merkezle haberleşme üzerine kurulmuş bir bilimdir» diye tanımlandığına göre, bu tanımlama bizim konumuza kalıp gibi uymaktadır; adlî sicilin bugünkü ve gelecekteki çalışması da tam anlamı ile bir «Feed Back» geri merkezle haberleşmeden başka birşey değildir. 4664 sayılı Adlî Sicil Yasamızı ve Adlî Sicil Talimatnamemizi inceleyecek olursak zincirleme şekilde şu durumu görürüz.

Kişinin yargıç kararı ile mahkûm olması ve bu kararın kesinleşmesinden sonra Cumhuriyet Savcılıkları yolu ile hükmün merkezdeki Adlî Sicil Müdürlüğüne bildirilmesi: Yurdun her yerinden merkeze gelen bu siciller merkezde kıymetlendirilip, alfabetik sıra ve kendi yöntemlerine göre numaralanıp kotlandıktan sonra bir taraftan bültenler halinde ciltlenmeye hazırlanırken bir taraftan da, ufak ufak pullar halinde, yerel Cumhuriyet Savcılıklarına gönderilmektedir.

Bu yasaya göre merkezde bir adlî sicil kurulur. Nitelikleri belirtilen hüküm ve kararlar adlî sicile geçer. Adlî sicile geçecek talî kararlar vardır, Cumhuriyet Savcılığınca hüküm ve kararlar adlî sicile bildirilir. Bu bildirmenin yöntemleri gösterilmiştir. Fişlerin nasıl doldurulacağı ve adlî sicil bülteninden bahsedilerek, ceza haberlerinin, talî karar haberlerinin, infaz haberlerinin ne şekilde olacakları, bültenlerin basılması, muhafazası, adlî sicilden çıkış koşulları, adlî sicilden verilecek bilgiler ve bilgi istenmesi, yerel adlî sicilin ne olduğu;

Adlî Sicil Talimatnamesine göre de, adlî sicil, Adalet Bakanlığı Ceza Genel Müdürlüğüne bağlı Adlî Sicil Müdürlüğü tarafından tutulur; ayrıca her Cumhuriyet Savcılığının, kaza dairesi içinde doğmuş olan veya ora nüfusuna kayıtlı bulunan hükümlülere ait kayıtları gösteren yerel adlî siciller Cumhuriyet Savcıları tarafından tutulur.

Bu hüküm, yasanın 23 üncü maddesinde de öngörülmüş «Cumhuriyet Savcıları adlî sicil dairelerince kendilerine gönderilen bir taraflı adlî sicil bültenlerinin tetkiki ile bunlardaki haberlerden kendi memuriyet bölgesi dahilinde doğmuş veya ora nüfusuna kayıtlı bulunan şahıslara ait haberleri bir tarafı basılı bültenlerden kesip mahkûmun hüviyetini ihtiva eden kartonlara yapıştırmak ve bu kartonları mahkûmların soyadlarına göre tasnif ve muhafaza etmek suretiyle mahalli mahiyette bir adlî sicil teşkil ederler.»

Yasanın 23, ve Talimatnamenin 3 üncü maddesinde ileri sürülen (doğum yeri ile nüfusa kayıtlı olunan yer) eleştirilecek ilk noktadır.

Türkiyemizde genellikle doğum yerine göre adlî sicil tutulmaz. Vatandaşlarımızın çoğunun, hele ulaştırma ve çalışma koşullarının değişip genişlediği son yıllarda, doğum yeri ile nüfusa yazılı olduğu yer aynı olmamaktadır.

Bunun için uygulamada Cumhuriyet Savcılıkları ve mahkemelerce yalnız nüfusa kayıtlı olduğu yerden kişinin sicili sorulmaktadır. Yasanın bir hükmüne göre doğum yerinden sorulan adlî sicil istemlerine cevap gelmemekte, işin uzamasına ve gereksiz yazışmalara meydan verilmektedir.

Adlî Sicil Müdürlüğüne mahkemeler ve Cumhuriyet Savcılıklarınca günü gününe mahkûmiyetler bildirilememektedir. Bunda işlerin çokluğu, personel yetersizliği gibi nedenler başta gelir. Bu yüzden de merkezde gecikmeler olur ve bültenler geç basılıp, Cumhuriyet Savcılıklarına geç gönderilir. Cumhuriyet Savcılıklarına bültenler gelmedikçe, kartonlara yapıştırılacak parçalar gönderilmedikçe sabıkalı olması gereken birçok kişi sabıkasız görülmektedir. Sık sık suç işleme eğiliminde olan kişiler, hükümler daha adlî sicile gitmeden yeniden suç işleyip, yargıç tarafından sorulduğunda falanca yer mahkemesinde, falanca zamanda cezalandırıldıklarını söyleyerek aksayan ve geciken yönümüzü her zaman kendileri gösterirler.

Aslında hem doğum yerinden, hem de nüfusa kayıtlı olduğu yerden bir sanığın sabıkasını sormak sağlam ve garantili gözüküyorsa da, zaman kaybına ve karışıklığa meydan vermektedir. Sadece doğum yeri veya sadece nüfusa yazılı olduğu yerlerden birini almanın da sakıncalı yönleri vardır. Uygulamada doğum yerine göre sabıka sorulmadığını birkaç kez tekrarladık. Nüfusa yazılma yerine göre sormalarda da yanılma veya kötü niyete bağlı yanlışlıklar yaratılıyor. Memleketimizde hiçbir yer nüfusuna yazılı olmayan insanlar da vardır, bunlar suç işleyince durumları ne oluyor.

Kırklareli Asliye Ceza Mahkemesinin 1965/41 Esas 1965/43 Karar sayılı dosyası olayın canlı bir örneğidir :

20.8.1963 günü «Büyükbaş hayvan hırsızlığından» hakkında dava açılan H. oğlu A. dan 1317 de doğma (Ma. V.) Mustafa Kemalpaşa ilçesi Viranca mahallesine kayıtlı olduğunu söylemiş, o yerde bu soyadını taşıyan hiçbir kimsenin bulunmadığı nüfus memurluğundan bildirilmiştir.

Sanığın kartpostal büyüklüğünde çektirilen fotoğrafları etraf kaza ve köylere gönderilince, Babaeski ilçesinin Mandra köyünde tanındığı adının (Mah. Ed.) (Mah. El.) ve (Pomak M.) diye bilindiği ortaya çıkmıştır.

Cezaevi kayıtları ve fotoğraflara göre de aynı kişinin 1940 - 1949 yılları arasında Lüleburgaz Asliye Ceza Mahkemesinin içtima kararı sonucu cezaevinde yatıp tahliye olduğu anlaşılmıştır.

Aylar alan bu uzun arama ve soruşturmalar sonucu sanığın asıl kimliği meydana çıkmış, H. oğlu A. dan 1325 de doğma (M. E.) olduğu saptanmış ve bu duruma göre yeniden adlî siciIden sabıkası sorulmuştur. Bunun üzerine Eskişehir, Uzunköprü, Hayrabolu, Silivri ve daha birçok yerlerde Asliye ve Sulh Ceza Mahkemelerince aynı tür suçlardan mahkûm edildiği haberleri alınmıştır.

(M) nin uzayan hayat öyküsü cezaevleri ile at pazarları arasında geçedursun, bizim için ilginç olan yön, adı geçen kişinin göçmen olup, Türkiye'de nüfusa yazılı olmayışı, hakkında verilen bütün hükümlerin nüfusa kayıtlı olmadan verilişidir. Kırklareli Asliye Ceza Mahkemesinin durumu valiliğe bildirmesi üzerine 28 Ağustos 1964 yılında 30 - 1263 sayı ile kendisine bir ikametgâh teskeresi verilmiş, Ma. E. V. adı ile Tabiiyeti de (Haymatlos, Türk - Bulgar) olarak kimliğine işlenmiştir.

Yasa ve talimatnamenin tetkikinden anlaşılacağı üzere mahkûmların kesinleşen hükümlerinin merkezî adlî sicile gidip dönmesi de uzun bir zamanın geçmesine ve bazı formalitelerin yerine getirilmesine bağlıdır.

Bunların hepsi, zaman alan, bilgi isteyen şeylerdir. Ayrıca iş çokluğu, teknik noksanlığı ve bu işlere bakan memurun bilgi durumu, vs. gözönüne alınacak olursa gecikmeler bir dereceye kadar haklı görülebilir. Bu süre içinde hükümlü nüfusunu başka bir yere nakletmek suretiyle yeni nakil yaptığı yer Cumhuriyet Savcılığından sabıkasız olduğunu gösteren bilgiyi kolaylıkla almakta, bu arada başka bir yerde işlediği suçlar için, mahallinden sorulan sabıka kayıtlarına da sabıkası olmadığı cevabı verilmektedir. Gerçi bazı kurumlar (örneğin İş ve İşçi Bulma Kurumu) bu gibi hallerde bir süre koymuş, ekseri Cumhuriyet Savcılıkları da nakil tarihine kadar kendi kazası içinde sabıkası bulunduğu veya bulunmadığını bildirmekte ise de, talimatnamenin 6 ncı maddesine rağmen bu durum tatminkâr sonuçlar vermemektedir.

Şu halde yeniden tekrarlayalım, zaman kaybına, insan zaafına, kırtasiye harcamalarına meydan vermeyecek pratik ve sağlam yeni bir sistem bulmak gerekir.

Soyadları, isim, doğum ve nüfusa kayıtlı olduğu yerlerin adlî sicile geçmesinde insanî hatalar olduğu gibi, bazen büyük tesadüfler veya kötü niyetle, isim, soyadı, baba adı, ana adı ve doğum yerlerinin aynı bulunması ve sabıkaların merkeze geç gidip geç dönmesi sonucu, bir kişinin yerine başkasının veya aynı kişinin ikinci kez özgürlüğüne el uzatıldığı olmuştur.

Bu şekilde bir olay pek yeni olarak Eyüp Adliyesinde geçmiştir.

Eyüp Sulh Ceza Mahkemesince hırsızlık suçundan 1 sene 2 ay hapse mahkûm edilen bir vatandaş, aynı suçtan ikinci kez mahkemeye verilmiştir; ikinci davaya bakan başka bir yargıç suçu, emniyeti kötüye kullanma görerek görevsizlik kararı ile dosyayı As-

liye Ceza Mahkemesine göndermiştir. İkinci kez gıyapta alınan savunma ve tanık ifadeleri ile uzun süren duruşmalar sırasında ilk mahkûmiyet hükmünün adlî sicile gidip dönmemesi ve dosyada böyle bir kaydın bulunmaması ikinci yargıcı elbette uyarmamış ve yeni suç işliyormuş gibi gene hırsızlıktan 1 sene 4 ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir.

İkinci ilâm sanığa tebliğ edildiği zaman, birinci mahkûmiyeti infaz olunan sanık, ikinci kez hapse atamazlar düşüncesinin rahatlığı içinde hükmü temyiz etmemiş ve kesinleşen hükmün infazına Bulancak Cezaevinde başlanmıştır.

Ancak, taş duvarların soğukluğu alnına vurunca aklı başına gelen kahramanımız, itiraz ederek yasa yollarının çalıştırılması ile özgürlüğüne kavuşmuştur.

Soyadı değişiklikleri de adlî sicilde yanılmalar ve karışıklıklar yaratıyor. Bu gibi değişikliklerin, kararı veren hukuk mahkemelerince Cumhuriyet Savcılıklarına bildirilmesi, onların da en kestirme ve ivedi yoldan merkezî adlî sicile durumu bildirmeleri gerekir.

Kötü niyetli kişilerin soyadlarını bu nedenle değiştirdikleri uygulamada çok rastlanan olaydır. Adlarını ve soyadlarını bir iki harf değişikliği ile benzer şekilde telâffüz edilen hallere sokarak karışıklıklardan yararlananlar da vardır.

Şimdi de, yakışıklı bir sahte tıbbiyelinin serüvenini örnek olarak görelim.

Kendisine tıp öğrencisi süsü veren ve hastahanelerde cebinin üzerinde kırmızı iplikle Dr. yazısı, boynunda dinleme aleti, beyaz pantolon ve beyaz iskarpinleri ile gezen dekoru tam bir dolandırıcı, 16 Eylül 1969 günü Kırklareli Devlet Hastanesinde doktor ağabeylerinin iyi niyetinden yararlanarak sokuluyor, birkaç gün servis doktorları ile viziteye çıkıp derece alıyor, tansiyon ölçüyor ve sonra esas mesleğine (!) dönerek, bir hastanın gece dinlemek için aldığı radyosunu dolandırıp kaçıyor. Durum, etraf illere telsizle bildiriliyor ve genç stajyer doktor Tekirdağ Devlet Hastahanesine gider gitmez yakalanıyor.

Adını M. Baştuğlu diye bildiren sanığın üzerinde İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesinin 966/811 esas 966/1196 karar ve 14.12.1966 günlü kararı da bulunuyor. Bu mahkûmiyete sebebiyet veren olay da, kendisine stajyer tıp öğrencisi süsü vererek Gureba Hastahanesi Tevfik Sağlam Anfisi vestiyercisini dolandırmaktır. Elde böyle bir karar bulunduğu halde adlî sicilde sabıkası bulunmayan sanığın durumu mahkemece inceleme konusu yapılmıştır.

Memleketi olan Tunceliye fotoğraflar gönderilip, bildirdiği mahalle muhtar ve halkına göstertildikten ve aile nüfus kaydı kütük olarak istendikten sonra (A) isimli, kendinden birkaç yaş farklı bir kardeşi olduğu, soyadlarının da Baştuğlu değil Baştuğ olduğu, nüfus kaydının kardeşinin olup, resmini değiştirdiği saptanmıştır. Sanığın asıl adı ve soyadına göre yeniden adlî sicilden sabıkası sorulduğunda da eski tarihli sabıkaları olduğu ve Ankara Cumhuriyet Savcılığınca da bir suçunun infazı için arandığı meydana çıkmıştır.

Bir yönden kötü niyete bağlı karıştırmalar, bir yönden günden güne çoğalan nüfus ve suçların artışı adlî sicilin durumunu güçleştirerek, ilerde içinden çıkılamıyacak bir hale getirmektedir. Yerel Cumhuriyet Savcılıklarınca merkeze bildirilen adlî siciller, yasa ve talimatname gereğince, bültenler halinde ciltlenmek üzere Cumhuriyet Savcılıklarına geri gönderilir. Bir de o yere bağlı hükümlülerin, küçük küçük kupürler halindeki sabıkaları, kartonlara yapıştırılıp alfabetik bir sıra ile Cumhuriyet Savcılıklarında bulundurulmak üzere geri çevrilir. Şu iki üç satır içinde kısaca anlatmaya çalıştığımız durum,

binlerce insanın çalışma gücünün harcandığı, kağıt, mürekkep, baskı, cilt, vs. gibi fazla harcamaların yapıldığı bir sistemdir.

Senelerdir süregelen bu sistemle artık, depolar ve arşivler dolup taşmıştır; herhalde bakanlığımızın yetkili bir memuru bu gerçeği bize astronomik bir sayı ile açıklar.

Sicil kayıtlarının adlî sicil bültenlerini doldurduğunu, depo ve arşiv sıkıntısı çekildiğini söyledik; şimdi akla haklı olarak bir soru gelir:

«Bu sabıkalar hiç mi silinmez, bu sabıkalılar hiç mi ölmez ve bu leke hiç mi paklanmaz?»

Adlî Sicil Yasasının 17 ve 18 inci maddeleri ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkındaki Yasanın 7 nci maddesi koşulları yerine gelen süre ve nitelikleri «ADLÎ SİCİLDEKİ HÜKÜMLÜLÜK KAYDININ SİLİNMESİ» başlığı altında;

A) (Kabahat ile mahkûm olan kimse cezasını çektiği veya genel af, zaman aşımı veya şikâyetin geri alınması gibi nedenlerle cezanın ortadan kalktığı veya düştüğü tarihten itibaren 1 sene içinde bir cürüm veya evvelki hükmün verildiği asliye mahkemesinin kazası dairesinde diğer bir kabahatten dolayı aynı cinsten veya daha ağır bir cezaya mahkûm olmadığı veya ertelenmiş olan hükümlülerin esasen vaki olmamış sayıldığı hallerde bu tarihten sonra.

B) Zimmet, ihtilâs, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolaylı iflâs gibi yüz kızartıcı suçlarla ağır hapis veya 5 seneden fazla hapis cezasını müstelzim suçlar haricinde kalan bir cürümden dolayı evvelce verilen ceza cinsinden bir cezaya veya hapis yahut ağır hapis cezasına mahkûm olmadığı veya ertelenmiş olan hükümlülüklerin esasen vakti olmamış sayıldığı hallerde bu tarihten sonra ilgilinin veya Cumhuriyet Savcısının yahut Adlî Sicil Müdürlüğünün talebi üzerine hükmü veren mahkeme veya talep edenin bulunduğu yer Asliye Ceza Mahkemesinde duruşma yapılmaksızın Adlî Sicildeki hükümlülük kaydının silinmesine karar verilir) der.

Bu maddeleri konuşmamız içinde incelemek zamanımızı fazlaca alacağından özet olarak değinelim.

Süre ve nitelikleri bildirilen suçlara ait sabıkalar, 80 yaşını geçen hükümlülerin sabıkaları ve ölen hükümlülerin kayıtları Adlî Sicilden silinir. Bunun da eleştirilecek noktaları yok değildir. Örneğin; «Cumhuriyet Savcıları veya Cezaevi Müdürleri bir mahkûmun öldüğünü öğrendiklerinde keyfiyeti derhal Adlî Sicil Dairesine bildirirler» denilmektedir. Cezalarını çekip cezaevinden çıkan sicilliler öldükleri zaman ahrete sicilli olarak mı gideceklerdir? Onların sicilini silmeye lüzum yok mudur? Bu bakımdan ahrete göçmüş binlerce kişinin sabıka kayıtları, Adalet Bakanlığı kütüklerine kazılmış isimler gibi hatıra olarak kalmakta devam etmektedir.

Adlî Sicilden sabıka kayıtlarının silinmesi de, uygulamada istenilen çabuklukta olmamakta, pratik hayatın hızına adliye çarkının yavaş dönüşü ayak uyduramamaktadır.

Geciken ve zamanında yapılmayan kamu görevi vatandaşı üzmekte, pek haklı olarak olumsuz düşünceler doğmasına sebep olmaktadır.

Şimdi Kastamonulu Hüseyin Çıldır'ın örnek olarak aldığımız olayı böyle bir gecikme ve yanlış eylemlerin ürünüdür.

1965 Genel seçimlerine aday olan Hüseyin Çıldır, Cumhuriyet Savcılığından sabıkasını sorduğunda, 1958 den o yana sekiz çeşit suçtan sabıkası bulunduğunu öğrenmiştir.

Duruma şaşıran Hüseyin bir yanlışlık olduğunu, kendisinin sabıkası olmadığını iddia ederek tüm kanun yollarına başvurup, 30 Ocak 1968 de Adalet Bakanlığı Adlî Sicil Müdürlüğünden bir yazı almıştır. Bu yazıda sabıkasının silindiği, sabıkasızlık fişinin basılmakta olduğu ve Kastamonu Cumhuriyet Savcılığına bildirildiği yazılmaktadır.

Aynı kişi başka bir iş için 18 Mart 1968 günü yeniden sabıkasını sorduğunda eski sabıkalarının silinmediğini öğrenmiştir. Tekrar Adlî Sicil Müdürlüğüne başvuran Hüseyin Çıldır'a resmen verilen cevap, fişlerin kaybolduğu ve zuhulen silinmediği ve mahkemeden yeniden karar alması gerektiği şeklindedir.

Hüseyin Çıldır (çıldırdı mı, çıldırmadı mı araştıramadım), 1970 senesinde ilk baş vurmasından tam beş sene sonra sabıkasız olduğunu böylece kanıtlıyabilmiştir.

Hüseyinin başına gelenler Hasanın yüzündendir. Hasan onun nüfus kağıdını çalıp rahatlıkla suçlar işledikten sonra hepsini Hüseyinin hesabına yazdıran bir sabıkalıdır. Böylece de ad Hasanın, nam Hüseyinin olmuştur.

Adlî Sicil formalitesinin uzaması, yerel ve merkezî adlî sicilden sabıka kayıtlarının sorulması, bazı yasaların uygulanmasındaki gayeyi de aksatmaktadır. Örneğin, 3005 sayılı Suçüstü Yasasına göre açılan davalar sabıkaların sorulması ve cevapların beklenmesi nedeni ile hiçbir zaman bir oturumda bitmemekte, bazen sanıkların tutuklanıp tutuklanmamalarını bile etkilemede, toplum üzerindeki önemini de bu yönden yitirmektedir.

Yukarıda verdiğimiz örneklerden ve tekrarlamalarımızdan anlaşılacağı üzere artık modern bir yöntemle hukukun tüm dallarının yenileştirilmesi gerektir.

İnsan davranışlarını değerlendiren ve temeli mantık olan hukukun fizik ve matematikten yararlanması zorunludur.

Hukuku sembolize eden güzel vücutlu kadının elindeki gezici esnaf terazisi günümüze uygun düşmüyor. Artık bu melek, ince parmakları ile çağdaş gereçler kullansa hakkı ve adaleti daha iyi tartar kanısındayız.

SİBERNETİKTEN HUKUKA YÖNTEMSEL YAKLAŞIM

Dr. Hasan İsmet Bıyıklı
Yargıç Adayı

Dr. Halim Ergunalp
Makine Mühendisi

SİBERNETİK VE HUKUK YÖNTEMLERİ

Son yüzyıllarda, toplumsal bilimler yöntem açısından yetersiz kaldılar, gözlem - deney yolu ile çalışan tabii bilimlerin aldığı gelişme hızına ayak uyduramaz oldular (1). Toplumsal bilimlerin yöntem konusunda içine düştükleri bu bunalım, gözlem - deney yöntemlerinin toplumsal bilimler alanına da uygulanması yolundaki çalışmaların yoğunlaşması sonucunu doğurdu.

Kuşkusuz, konu ve amaç yönünden tamamen birbirine karşıt olan bilim dallarından birine uygulanan yöntemlerin, diğerine aktarılması, özellikle matematiğin bir dil bir haberleşme aracı haline getirilmesi uzun ve yoğun çalışmalar sonunda olanaklı kılınabildiği (2).

Sibernetik, sistem yapısı, sistemlerdeki denetim ve haberleşme düzenlerini inceleyen bir bilim dalı olarak bu gelişmelerin dışında kalamazdı. Nitekim, bir çok batılı ülkede kurulan devamlı yapıda komisyonlar, sibernetiğin hukuk alanına da uygulanmasını sağlamak amacı ile çalışmaya başladılar. Bu komisyonlar bir yandan hukuk belgelerinin EBİM. (Elektronik Bilgi İşlem Makinaları) de değerlendirilmesi olanaklarını ararken, diğer taraftan hukuk kuramı (teorisi) nin sibernetik çözümlemesini yapma yolunda gayret göstermektedirler.

Eylemleri en etkili duruma getirme ilmi (3) olarak sibernetiğin hukuk alanında çok geniş bir uygulama olanağı bulacağı kuşku duyulmaması gereken bir gerçektir. Sibernetik hukukun varlık nedenini oluşturan, toplumu toplum yararına düzenleme amacının tam olarak gerçekleştirilmesinde büyük rol oynayabilir. Ancak bunun için, sibernetiğin hukuk'a

---

(1) UNESCO. «L'etude Internationale sur les Tendances Principales de la Récherce dans le Domaine des Sciences Sociales et Humaines» Paris, éd., Mouton, 1970.

(2) Matametiğin bir dil bir haberleşme aracı haline getirilmesi çalışmaları, LEIBNITS tarafından başlatılmış, G. BOOLE, C.S. PIERCE, W. FREGE. B. RUSSELL ve TARSKI tarafından devam ettirilmiştir. (Bak : ARROW R., İ «Utilisation des Modeles Mathématiques dans les sciences sociales» in LASSEWELL — LARNER «Les sciences de la Politique aux Etas - Unis» A. COLLİN, 1951, S. 199 - 242. J. AUSTRUY «Méthodes Mathêmatiques et Sciences de l'Hommes. Rev. Economique, 1954, Cilt, 11, No. 3 S. 417.

(3) F. COUFFİGNAL «La Cybérnétique» P.U.P. (Que sais - je?) 1963.

uygulanış biçimi ve derecesi, hukukun gereksinmeleri ve sibernetiğin sunduğu olanaklarını günümüzdeki durumu göz önüne alınarak bilimsel yollarla saptanmalıdır (1)

«Sibernetik, sistem niteliği gösteren her türlü oluşa eğilir, bunda var olan denetim (kontrol) düzenini ve bu oluşun öğeleri arasındaki iletişim (haberleşme) düzenini inceler. Gözlediklerini doğruluğu sınanmış ölçütler çerçevesinde kurallaştırır. Ortaya koyduğu en genel nitelikteki kuralları, daha sonra eğildiği çok başka nitelik ve nicelikteki bir oluşa uygular Bu oluşta varsa, sıhhatli çalışmayan denetim ve iletişim mekanizması için yeni bir düzen öneririz. Hedef aldığı amaç; üzerine eğildiği oluşu içinde bulunduğu çevrede ve akan zamanın değişmeye zorlayıcı kuvvetiyle sürekli dengede, sıhhatte yaşatmaktır» (2)

Şu halde, sibernetiğin yöntem açısından hukuka yapabileceği katkıların incelenmesi, iki başlık altında yapılmalıdır : Sistem anlayışı ve hukuk, hukuk sisteminde haberleşme.

1) SİSTEM KAVRAMI VE HUKUK

Herşeyden önce sibernetik hukuk sisteminin anlaşılmasında ve yeniden düzenlenmesinde, zaman akışı içinde diğer sistemlerle dengeli ilişkilerini koruyarak sıhhatle yaşatılmasında bize yardımcı olabilir. İlk bakışta kuramsal (Teorik) bir uğraşı kanısını verebilecek sistem yaklaşımı, ileride görüleceği gibi, daha çok pratik amaçlara yönelmiş bir araştırma niteliğindedir. Gerçekten, hukukta sistem yaklaşımı, reform stratejisinin saptanmasında, hukuk eğitiminin yeni gerekliliklere uygun olarak yeniden düzenlenmesinde ve kaçınılmaz bir zorunluluk haline gelmiş bulunan multi - disipliner çalışma olanaklarının yaratılmasında çok önemli yararlar sağlıyabilir.

A — Sistem nedir? «Sistem aralarında benzeşen veya benzeşmiyen birden fazla öğenin amaca dönük biçimlenmiş ilişkiler düzeni içinde oluşturduğu bir bütündür.» (3)

Bu tanımdan sistemin unsurlarını çıkarmak olanaklıdır :

1) Benzeşen veya benzeşmiyen birden çok öğenin varlığı,
2) Belirli bir amaç,
3) Öğeler arasında amaca dönük biçimlenmiş ilişkiler.

Bu üç unsur açısından bakıldığında çevremizdeki pek çok varlığın bir sistem- oluşturduğu görülür. Örneğin; sigaramızı yakmak için kullandığımız kibrit veya çakmak, bindiğimiz otomobil bir sistem oluşturmaktadır. Amaçtaki önem o amacı gerçekleştirmek için kurulan sistemin kompleks (karmaşık) bir yapıya sahip olması sonucunu doğurmaktadır.

Bu örnekler gösteriyor ki : Doğada ve doğanın benliğinde olagelen tüm olaylarda bir düzen vardır ve bu düzen cansız ve en küçük parçacıklardan, canlı ilkel yaratıklara, yine cansız en karmaşık bütünlerden, canlı en karmaşık yaratık olarak insana kadar aşamalı bir niteliğe sahiptir.

---

(1) «..... işaret edelim ki sibernetik bilmi genel olarak sistemlerin işleyişi üzerine eğilen bir bilim dalıdır ve doğrudan doğruya toplumun düzenlenmesi, yani hukuk ile ilgili değildir. Toplumun düzenlenmesi, sibernetik araştırmalar içinde kendine özgü bir yer tutar ve sibernetiğin hukuka uygulanması yöntemsel açıdan yoğun çalışmaların gerçekleştirilmesini gerektirir.» V. KNAPP - V. VRECİON «L'applicabilité des méthodes de la Cybérnétique au Droit et a l'Administration» Rev. İnt. des Sciences sociales, 1970 No : 3 S. 501 — 508.

(2) H. ERGUNALP - H. İ. BIYIKLI «Sibernetik ve Hukuk» henüz yayınlanmamıştır.

(3) H. ERGUNALP «Sistem kavramı anlayışı ve yaratıcı mühendislik» Makina ve Mühendis, Ekim 1973

Sistem kavramı doğa tarafından sunulan bir şey değil, insan zekâsı tarafından tanımlanmış bir kavramdır. Sistemin unsurları arasında saydığımız «Bütünlük», «biçim» ve «amaç» insan aklının bir şeyi tanımada kullandığı temel program olması nedeniyle, sistem insan aklını oluşturan temel programın dış dünyaya yansımasından başka bir şey değildir (1).

Sistem, öğeleri arasındaki ilişkilerin niteliğine veya diğer sistemlerle olan ilişkilerine göre çeşitlere ayrılabilir (2).

— Statik Sistem : Sistem olarak nitelenen bir bütünün öğeleri arasındaki ilişki birden fazla bulunamıyorsa, yani zaman aşaması içinde değişmiyorlarsa sistem statiktir. Statik sistem kendi başına, dışarıdan bir karışma olmadan, herhangi bir amaca yönelemez. Bu bakımdan, ancak belirli anlarda, amaca yönelmek için yapılan müdahalelerle, gerçekten bir sistem olur, geri kalan zamanlarda statik bir bütün niteliğini gösterir .

— Dinamik Sistem : Sistem olarak nitelenen bütünün, öğeleri arasındaki ilişkiler zaman aşaması içinde değişerek birden fazla durumlarda bulunabiliyorlarsa sistem dinamiktir. Böyle bir sistemin, ilişkilerinin içinde şekillendiği biçim, zaman aşamalarında, bir durumdan başka bir duruma geçerek, sistemi belli bir amaca doğru götürür. Dinamik sistem canlıdır, bir şeyler yapabilir.

— Kapalı Sistem : Sistem olarak nitelenen bütünde, öğelerin kendi aralarında belirli ilişkiler varsa; öğeler kendi başlarına çevre ile ilişkiler kuramıyorlarsa, sistem «kapalı» olarak nitelenir. Kapalı sistemi oluşturan öğeler, geribesi halkaları ile aralarındaki ilişkileri dengeleyerek, önceden saptanmış bir amaca hizmet edebilirler.

— Açık Sistem : Bir bütünün öğeleri kendi aralarında kurdukları için ilişkiler düzeninden daha ötede, bütün olarak çevreyle ilişkilere sahip iseler, o bütün bir «açık» sistemdir. Öğeler kendi aralarındaki ilişkileri geribesi (feed back) halkaları ile oluşturdukları gibi, sistemin bütün olarak çevreyle olan alış-verişi de geribesi halkaları ile oluşur.

B — Hukuk sisteminin özellikleri : Sistem hakkında verdiğimiz tanım gözönüne alınacak olursa, hukuk düzeninin, sibernetik anlamda bir sistem oluşturduğu ortaya çıkacaktır. Yasalar ve uygulama organları sistemin öğeleri, bu öğeleri birleştiren amaç ise, toplumun toplum yararına düzenlenmesi, yani toplum halinde yaşamın olanaklı kılınmasıdır (3).

Amaç ve öğeler sistemin var olması için yeterli değildir. Ayrıca bunların biçimlenmiş olması da gereklidir. Hukuk yasaları ve uygulama organları arasında yaratılmış hiyararşi ve usul kuralları, hukuk düzenini sistem haline dönüştüren sonuncu unsur olmaktadır.

Bu biçimde sistemleşen hukuk düzeni, açık ve dinamik bir sistemdir. Açık bir sistemdir, çünkü yalnız kendini oluşturan öğeler arasında değil, daha başka sistemlerle veya bu sistemlerin öğeleri ile devamlı ilişki halindedir. Dinamik bir sistemdir, çünkü, öğeleri arasındaki ilişki zaman içinde değişebilir.

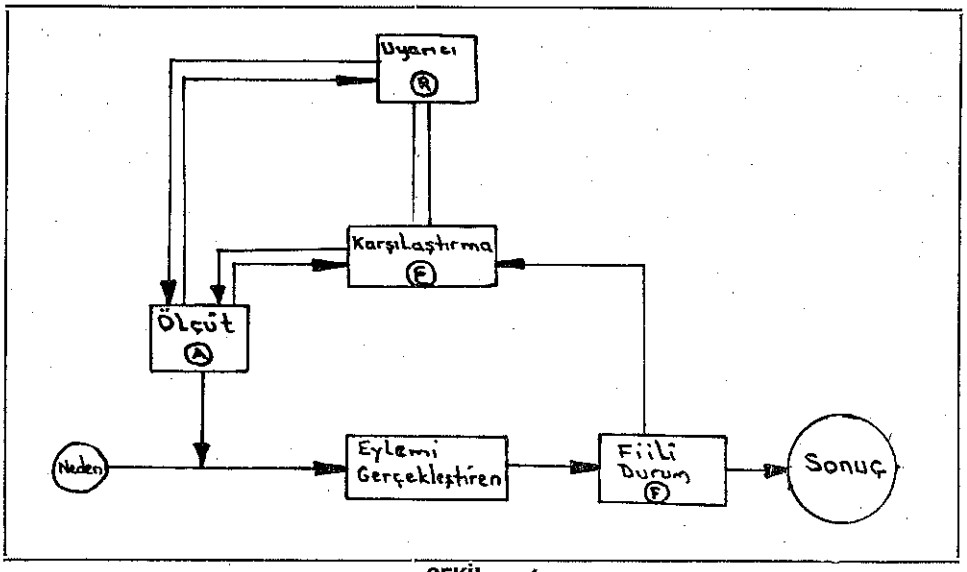
Herhangi bir sibernetik sistemi, basit bir şema ile açıklamak olanağı vardır. (Bak, Şekil 1).

---

(1) Von BERTALANFFY «General System Theory» George Braziller, New - York, 1968 S. 23

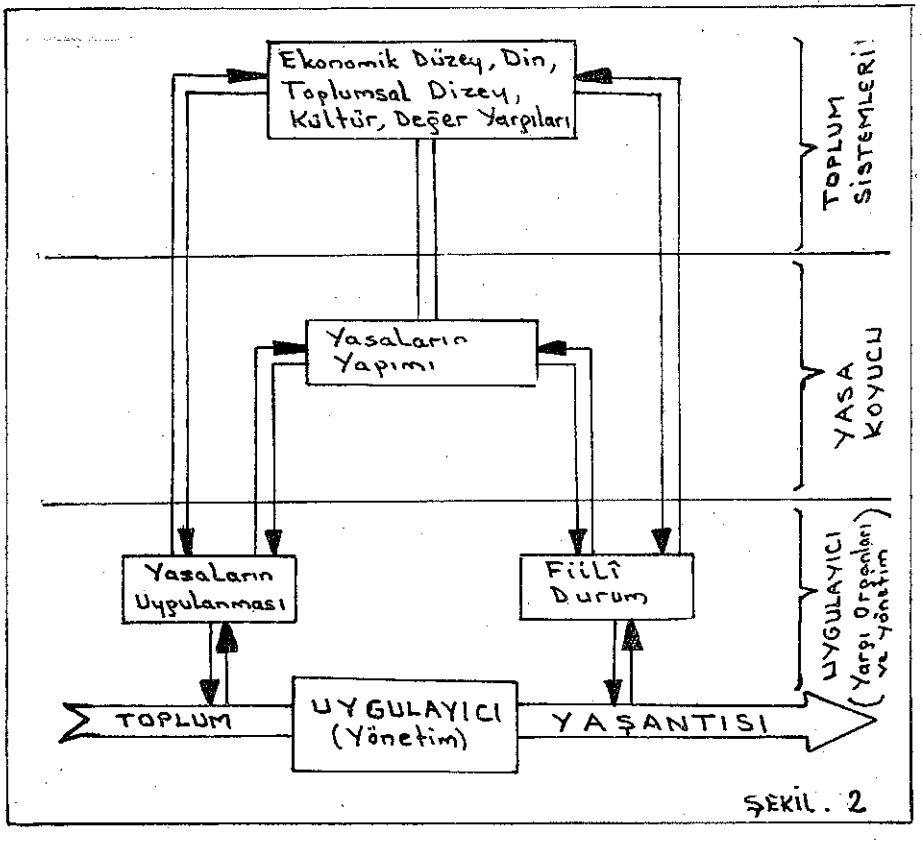
(2) H. ERGUNALP A.G.M. Makina ve Mühendis, Ekim 1973

(3) Hukukun işlevsel (fonksiyonel) açıdan tanımlanması eğilimleri hukuk sosyolojisinin doğuşu ile başlamıştır. Bak; Jean CRUET «La Vie du Droit et L'Impuissance des Lois», 1908 R. POUND «An Introduction to the Philosophy of Law» 1950 R. von JHE. RİNG «DER Zweck Nnd Recht» 1877 (Fransızca çevirisi, O. MEMLENAEREE «L'évolution du Droit», 1901 sayfa, 90 - 95) F. GENY «Science et et Tachniques en Droit Privé Positif, 192, 4 cilt.

ŞEKİL : 1

Sibernetik bilimin ortaya koyduğu sistem anlayışını şekillendiren bu şemadan hareketle, hukuk sisteminin açıklanması kolaylaşacaktır. (Bak; Şekil. 2)

ŞEKİL. 2

Bu şekilden de anlaşılacağı gibi, hukuk sistemi, burada kısaca toplum sistemleri diye adlandıracağımız, bir çok sistemle ilişki durumunda bulunmaktadır. (1). Ancak burada gözden kaçırılmaması gereken iki nokta vardır, hukuk sistemi sürekli ilişkiler içinde bulunduğu sistemler bütününden etkilenmekle kalmayıp, onları da etkiler (2). Öte yandan, hukuk sistemi içinde yer alan bir öğe, ileride de göreceğimiz gibi, başlı başına bir sistemi oluşturabilir.

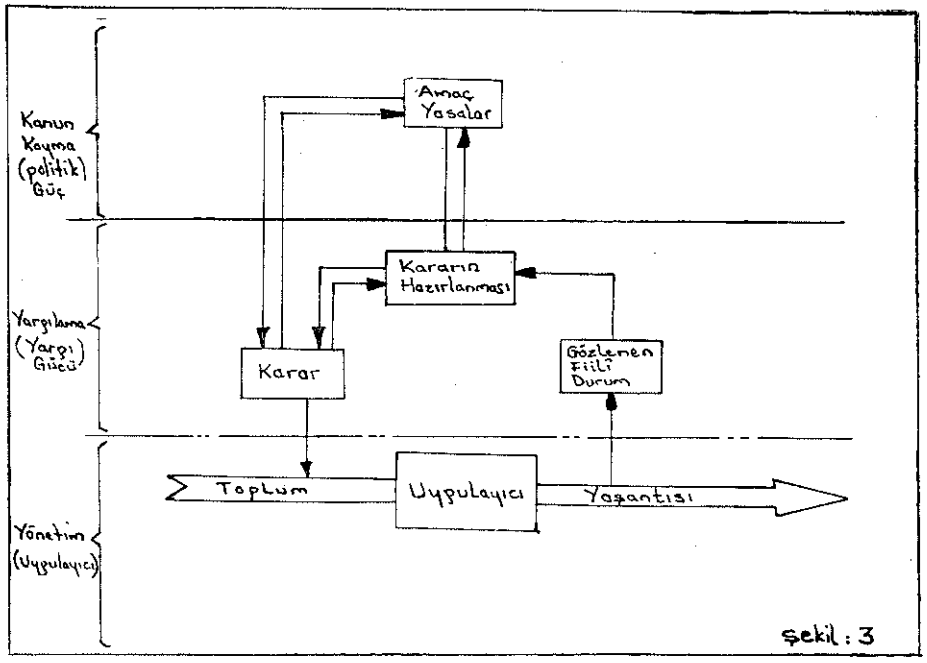
Hukuk sistemi, başka sistemlerle olan ilişkilerinde, onlardan enerji almakta, bunu kendi öğeleri arasındaki ilişkileri sağlamak (Eylemde bulunmak) ve varlığını devam ettirmek (Yeni gelişmelere paralel olarak kendisini yenilemek) için kullanmaktadır. Hukuk sistemi bütün açık sistemlerde olduğu gibi, tam denge durumunda bulunmaz, fakat iş yapabilmek için dengeye ulaşma yolunda gayret sarfetmek zorundadır. Kuşkusuz bu sistemin öğeleri arasındaki ilişkilerin durup dinlenmeksizin değiştiği anlamına gelmez. Hukuk sistemi zaman içinde düzenli bir duruma girer ve bu anda, şu özelliklere sahip olur;

1) «Çevre sistemlerle yaptığı alış verişe rağmen, kendi öğeleri arasındaki ilişkilerde değişmez bir oran vardır.»

2) «Çevre ile olan ilişkilerinin dengesizliğine rağmen kendi iç nitelikleri değişmeksizin kalır.»

3) «Dıştan gelen ani bir etki, bir zorlama karşısında eski düzenli durumuna hemen dönebilmek için gerekli niteliksel ve niceliksel iç düzenlemeleri yapar ve dengeye ulaşır.»

Hukuk sisteminin kendi iç yapısını, yine sibernetiğin sistem anlayışını dile getiren şemayı örnek alarak açıklayabiliriz. (Bak; Şekil 3)

Şekil : 3

(1) Kesin olarak bilinmekle beraber, sistemler arası haberleşmede, bir öğeden diğerine veya bir sistemden, diğerine gönderilen mesajın (Haber) enerji olduğu sanılmaktadır. (L. MEHL «Cybérnétique et Administration» Rev. Adm., 1957, C., 10 S. 410)

(2) H. ERGUNALP A.G.M. Makina ve Mühendis, Ekim 1973

Bütün bu açıklamalar ortaya koyuyor ki, hukuk başka sistemlerden gelen mesajları (Haberleri) değiştirerek, başka biçimlere sokarak, tekrar o sisteme ve daha alt sistemlere ileten bir sistemdir. Şu halde hukuk gerçek anlamda bir şey yaratmamakta, fakat algıladığı mesajları, var olan yasalar çerçevesinde karar biçimine soktuktan sonra işini tamamlamış olmaktadır. Gerçi kararlar uygulamada bazı işlerin yapılmasını gerekli kılıyorsa da, bu kararın verilmesinden ayrı ve başka organlar tarafından gerçekleştirilen bir iştir. Ancak hemen ilâve edelim ki; bu söylediklerimiz hukukun yaratılması işini kapsamadığı gibi, bizi hukukun statik bir sistem olduğu sonucuna da götürmez. Zira hukukun yaratıcısı durumunda olan yasa koyucu bu görevi yerine getirirken üst sistemlerden aldığı mesajları, toplumsal ve bireysel amaçları arasındaki dengeyi sağlama, toplumu düzenleme zorunluluğu ve Anayasanın bağlayıcı hükümleri dışında hiç bir kurala bağlı olmaksızın yasa haline dönüştürür.

Öte yandan, hukuk sisteminin yaratıcı olma yerine, düzenleyici olması onun öğeleri arasındaki ilişkilerin zaman süreci içinde değişmezliği anlamına gelmez. İleride göreceğimiz gibi, hukuk sisteminin öğeleri arasındaki ilişkilerde meydana gelecek aksaklık tersine bir iletişimle yasa koyucuya kadar ulaşır, onun uyarılmasını ve durumun düzeltilmesini, başka bir anlatımla dengenin yeniden kurulmasını sağlar.

Hukuk sisteminin, yukarıda açıklamaya çalıştığımız anlayışla ele alınması, onun objektif bir biçimde ve bütününün gözönünde bulundurularak incelenmesini sağlıyacaktır. Örneğin : Bu sistem anlayışı ile yasaların birbirinden kopuk, çelişkili ve boşluklarla dolu olması önelenebilir, toplumdan alınan mesajların yasa biçimine dönüştürülmesinde zaman unsurunun hesaplanması ve öneminin kavranması olanaklı kılınabilir.

Kısaca; hukukta sistem kavramının anlaşılması, sorunlara gereken en hızlı ve etkin çözüm yollarının bulunmasında ve olayların doğasına inme olanağı yaratacağından, zaman içinde evrimleşmesinin bilinçli bir şekilde denetlenmesini sağlamasında yararlı olabilir. Zaten bu iki husus, insan, ekonomi, toplumsal sistemler gibi açık ve dinamik sistemlerin, anlamlı bir yaşam için hedef almak zorunda bulundukları temel gereklilikler değil midir? Bu görüş açısından bakılmadıkça hukuk sistemi için yapılacak her türlü reform işlemi kısmi ve başarısız kalmaya mahkûmdur.

C— Sistem anlayışının hukuka getirdikleri : Sistem kavramı, hukukta, reform stratejisinin saptanmasında, hukuk eğitiminin (Fakülte eğitimi ve meslekte eğitim) gereklere uygun olarak yeniden düzenlenmesinde ve çağımızın kaçınılmaz hale getirdiği mülti-disipliner çalışma olanaklarının yaratılmasında yararlı olabilir.

Konuyu gereğinden fazla uzatmamak için biz burada, yalnız reform stratejisinin ele alınmasıyla yetineceğiz.

Hukuk reformu veya adlî reform günümüzde en çok sözü edilen ve tartışmalara konu olan sorunlardan biri haline gelmiştir. Görülüyor ki, sistemler arası ve sistem içi denge zorunluğu git gide kendini duyurmağa başlamıştır.

Sistemler arası dengesizliğin, hızla gelişen toplum koşulları karşısında, hukukun yeteri kadar hızla değişememesinden ileri geldiği açıktır. Hukuk kuralları ile, toplumun yeni durumu arasında öylesine bir tıkanıklık meydana gelmiştir ki, bu ancak yeni ve köklü ileri atılımlarla giderilebilir. Şu halde reform, zamanında yapıldığında çok daha faydalı olabilecek bir değişikliğin, koşullar zorladığı zaman, bütün olanaklar kullanılarak yapılmasıdır. Reform hareketi tepkilerle karşılaşabilecek, toplumda az çok direniş yaratabilecek, sistemin tamamını kapsayan bir harekettir. Böylece; hukuk sisteminin, toplumsal gelişmeleri yakından takip etmesini sağlıyacak, düzenli toplum uğruna yapması gereken müdahalele-

ri zamanında yapmasını olanaklı kılacak dolayısıyla tıkanıklığa yer vermiyecek hale getirilmesi, çözümlenmesi gereken ilk sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bugünkü hukuk düzenimize karşı ileri sürülen belli başlı eleştiriler; yasaların toplum bünyesine uymaması, adliyenin yavaş işliyen mekanizması, yasaların giderek artması ve karmaşık hale gelmesidir.

Toplumsal hayatın, zamanla karmaşıklaşan ilişkileri ve bilim dünyasının yarattığı yeni yeni ilişkiler karşısında yasaların gerek sayı, gerek kapsam (muhteva) yönünden basit kalması beklenemez. Toplum ilişkileri giderek karmaşık bir görünüm sunduğuna göre, bu illşkileri düzenleme durumunda olan hukuk kurallarının aynı doğrultuda gelişmesi doğaldır. Öte yandan basitlik sanıldığı gibi, açıklığın ve verimliliğin şartı değildir.

Yasaların sayıca artması ve karmaşık hale gelmesi sonucunu doğuran nedenler, önceleri basit ve sayıca az davaları görmek için kurulmuş, maddî olanakları ve yöntemsel eğilimleri buna göre saptanmış yargı organlarının, artan ve karmaşık hale gelen toplum ilişkileri karşısında, hâlâ eski koşullar altında göreve devam etmesi sonucunu doğurmuştur. Bir düdük ve iki kolu ile, trafiği düzenlemek için altı yol kavşağına bırakılan polis görevlisi, kavşağa açılan yol sayısı ve buradan geçen araba sayısı artmış olmasına rağmen, hâlâ takviye alamamış bulunmaktadır. Adliye kuruluşları, kendilerine gönderilen mesajları algılayamaz, algılayabildiklerini zamanında cevaplandıramaz duruma düşmüştür. (1)

Yasaların toplum bünyesine uygun düşmemesi yönünden yapılan eleştirilerde, sık sık yasa ile gerçekleştirilmek istenen amaçların uygulanması için seçilen vasıta ve araçların yetersizliği veya yetersizliği ile karıştırılmışa benzemektedir. Başarısız olmuş bir yasa uygulaması karşısında ilk akla getirilen şey «yasanın toplum bünyesine uygun olmamasıdır.» Oysa «toplum bünyesi» veya «milli bünye» hızla evrimleşen, bu yüzden gözlemi son derece zor ve tanımlanması olanaksız kavramlardır. Bunun yanında toplum bünyesi kavramının kafalarda bıraktığı bütünlük anlamı gerçeklerle çelişki halindedir. Zira toplumu oluşturan grup ve bireylerin aynı yönde düşündüklerini, toplumsal sınıfların, aynı amaç ve istekleri taşıdıklarını varsaymağa olanak yoktur.

Bu açıklamalarımızı bir örnekle aydınlatabiliriz; Varsayalım ki, suçlu çocuklar özel statüsünün yaratılması ve küçük suçluların ceza yerine özel tedbirlerle uslandırılmaları bir zorunluk haline gelmiştir. Suçlu çocuk sayısının hızla artması, ceza ve tevkif evlerinde bulunan çocukların saldığı mesajlar, yasa koyucunun algılama yeteneği, ortamdaki gürültünün azlığı veya çokluğu, yani haber kanalının kapasitesine göre az - çok bir gecikme ile yasa koyucuya ulaşacaktır.

Algıladığı mesajlara uygun olarak yasa koyucu suçlu çocuklar özel statüsünü yarattığı anda, kamu oyunda suçlu çocuklara karşı haşin davranma tutkusunun ortadan kalkacağını ileri sürmeye olanak yoktur. Şu halde denilebilir ki yasa varılması gereken son amaç değildir, fakat amacı (arzulanan toplumsal durumu) saptamaya bu amaca ulaşmak için gerekli yolları ve araçları gerçeğe en yakın biçimde seçmeye yarayan bir normdur. O, bir çok başka faktörlerle birlikte, insanların davranışlarını ayarlamak, böylece toplumsal ilişkilerde dengeyi saptama amacı ile yapılmıştır.

---

(1) Burada trafik polisi örneği ile, sibernetiğin gerekli değişkenlik yasasını anlatmak istiyoruz, «Değişkenliği ancak değişkenlik yok edebilir». Özdeyimi ile kısaca ifade edilebilecek bu yasa, sistemin aksaklıklarını saptamada yararlı olabilmektedir, (Bak; BEER S. «Decion and Control» John Willey and Sos. 1966, London)

Suçlu çocuklar özel statüsü için verdiğimiz bu örneğin sibernetik açıklamasını yapmak ve bunu bütün yasasal uğraşılar için genelleştirmek olanaklıdır. Yasa koyucu, burada, toplumda var olan bir aksaklığı (A) görmüş, toplumun düzenleyici olarak, (B_1) ideal toplumsal durumunu amaçlayan (N) yasasını yapmıştır.

Ancak yasanın yapımı sırasında, yasa koyucu, onun uygulanmasını engelliyebilecek kötü toplumsal koşulları hesaba katmak ve tedbirler almak zorundadır. Tüm çabalara rağmen hesaba katılmayan engelleyici nedenler kalacağı açıktır. Bunlara da, bilinmeyen toplumsal tehlikeler (A_1) diyelim. Yasa uygulaması sırasında hesaba katılmayan engelleyici nedenler ,toplumu (B), istenmiyen toplumsal duruma, (B_2) doğru değişmeye yarıyacak yani ;

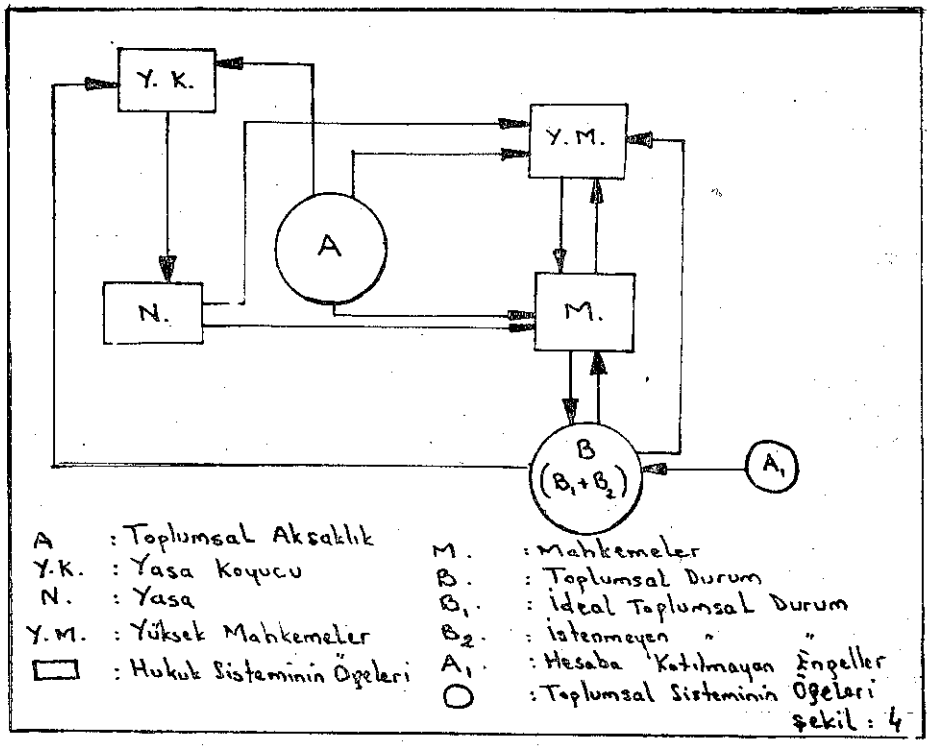
B B2 O

yolunda etki yapacaklardır. Öte yandan, hukuk normu (N) ise,

B_2 O
B_1 B_2
B B_2

olması yolunda çalışacaktır.

Hesaba katılan ve temelde yasanın yapılmasına neden olan toplumsal aksaklık (A), yasaların uygulanması sırasında, uygulama organlarına karşı engelleyici etkilerde bulunmaya devam edeceklerdir. Bu etki ve karşı etkilenmeleri sibernetik dilde ifade etmek istersek aşağıdaki şekli elde ederiz. (Bak; Şekil 4)

Şekil : 4

Bu şekle göre bir yasanın içerdiği (ihtiva ettiği) amaçları gerçekleştirme, toplumu veya hesaba katılan toplumsal aksaklıklardan daha baskın olmasına (A_1 A_1 B1) bağlıdır. Şu halde yasanın yapılması sırasında özen gösterilmesi gerekli iki nokta vardır; amacın içinde bulunulan anda ve gelecekteki toplum yararına uygun olarak seçilmesi, toplumda yasanın uygulanmasını engelliyecek nedenlerin rasyonel yöntemlerle saptanması ve bunların etkilerini sıfıra indirebilecek tedbirlerin alınması.

Buraya kadar yaptığımız açıklamalardan çıkan sonucu özetlemek gerekirse, hukuk reformu üç aşamada oluşmaktadır :

1) Toplum sistemleri ile hukuk sistemi arasında doğan dengesizliklerin ve aksaklıkların saptanması, nedenlerinin ortaya konması, bu dengenin ne biçimde sağlanacağının araştırılması. Bu birinci aşamada eldeki imkânlar (Olanaklar) ve toplum yararları, amacın saptanmasında tek ölçü olacaktır.

2) Amacın saptanması, aynı zamanda bunu gerçekleştirecek araçların gözden geçirilmesini zorunlu kılacaktır. Bu ise hukuk öğeleri arasındaki ilişkilerin gözden geçirilmesi ve yeniden düzenlenmesi anlamını taşımaktadır.

3) Ancak, olması istenen toplumsal durumun ve bunu gerçekleştirmek üzere öngörülen araçların hukuk sisteminin herhangi bir öğesi ile toplum sistemleri arasında dengesizliğe yol açmamasına gayret etmek gerekir. Bu ise hukuk sistemi öğeleri ile toplum düzeni arasındaki ilişkilere eğinilmesini gerektirir.

Kolayca anlaşılacağı gibi, yasa ile düzenlenecek toplumsal durumun seçimi ve uygulama olanaklarının hazırlanması politik bir uğraşı olup, yasa koyucunun yetkisindedir. Ancak içinde bulunduğumuz yüzyılda hızla değişen toplum koşulları, gerekli girişimlerin zamanında yapılmamasından doğan sakıncaların onarılmasındaki güçlükler, yasa koyucuyu daha akılcı olmaya ve yardımcı bilimsel grupların çalışmalarından yararlanmaya, başka bir anlatımla, daha az politik, daha çok objektif olmaya yöneltmektedir.

Reform işlemlerinde, birbirinden ayırdığımız üç aşamadaki işlerin devamlı nitelikte olan bilimsel komisyonlar tarafından incelenmesi son derece yararlı olacaktır. Şu kadar ki, bu komisyon çağımızdaki bilimsel yöntemlere göre çalışsın ve mülti - disipliner yapıda olsun.

2) HABERLEŞME VE HUKUK :

Sibernetik biliminin, sistem görünümü taşıyan her oluşa eğildiğini ve bundaki haberleşme düzenini incelediğini daha önce açıklamıştık. Sibernetiğin kurucularından biri olan WIENER, «Verimliliğin şartı, amaca uygun haberleşme düzenini kurmaktır» (1) diyerek, eylemleri etkili kılmayı amaç edinmiş sibernetik bilminin neden haberleşmeye bu derece önem verdiğini kesin bir dille açıklamış olmaktadır. Haberleşme hukuk gibi açık ve dinamik sistemlerde, onların çevre sistemlerle ilişki kurmalarını ve kendi organik bünyelerinde denetimi, kısaca iç ve dış dengeyi sağlıyan bir araç olmaktadır.

Sistemlerin dengeli durumunda, haberleşme o kadar önemlidir ki, toplumun ancak, topluma ait mesajların ve iletişim olanaklarının incelenmesi ile anlaşılabileceği tezi ileri sürülmüştür (1). Aynı şekilde bazı yönetim bilimciler, sibernetiği, «Haberleşme tekniği teorisi» olarak nitelemekten çekinmemişlerdir (2).

---

(1) N. WİENER «Cybernetique et societe» un. Gen. d'édition, 1956.

Haber veya mesaj dediğimiz şey, kesin olarak bilinmemekle beraber, sistemden sisteme, belirli bir sistem içinde öğeden öğeye nakledilen enerjiden başka bir şey değildir. Haberi gönderen sistem veya öğe, diğer sistem veya öğeye enerji nakletmekte, mesajı veya enerjiyi alan sistem ise bunu dengesini sağlamakta veya varlığını devam ettirmek için harcamaktadır. Şu halde haber, emir taşıyan uyarıcı nitelikte bir denetim aracıdır.

Bu kısa açıklama bize toplumsal alanda gerçekleştirilecek ilerlemelerin, toplumsal ilişkilerde uygulanabilecek genişletilmiş bir haberleşme yönteminin yaratılmasına bağlı olduğunu duyurmağa yeterlidir. Hukuk, yaşayan toplumsal bir sistem olduğuna göre bu gerçeğin dışında kalamaz.

A— İleriye dönük hukuk araştırmalarında haberleşme : Yasa yapımı bir hukuk uğraşısı, yasa koyucu hukuk sisteminin bir öğesi sayılacak olursa; hukuk sisteminin diğer sistemlerle olan ilişkilerinin, yasa koyucu aracılığı ile yapılan iletişimlerle gerçekleştirilebileceği ortaya çıkar. Bu anlamda ileriye dönük araştırma, başka sistemlerce yayınlanan mesajların tam olarak algılanması için yasa koyucunun harcadığı gayretten oluşmaktadır.

Hukukta ileriye dönük araştırmayı, bir arabanın ön camına veya farlarına benzetebiliriz. Şoför (Yasa koyucu) arabayı tehlikesizce yönetebilmek için, dışarıdan bazı mesajları tam ve niteliği bozulmamış biçimde algılamak ve doğru değerlendirmek zorundadır. Arabada ön cam yoksa, kirli veya çatlaksa, şoför arabasının hızını önemli ölçüde azaltmak zorunda kalacak, yoksa kazaya sebebiyet verecektir. Sibernetik anlamda kırık, kirli veya çatlak ön cam, arabanın yönetimi için gerekli olan mesajların şoföre iletilmesini engelliyen gürültüden başka bir şey değildir.

Sibernetik kurallara göre, yasa koyucu (Politik güç) toplumdan algıladığı ve daha başka sistemlerden gelen mesaj yığınlarını değiştirip, işleyip, başka biçimlere sokan (Hukuk Normu) ve daha alt sistemlere gönderen, kuvvetli algılayabildiği mesajların çokluğu ve etkililiği (Başka sistemlerce etkisiz bırakılmaması) ile doğru orantılı bir oluştur diye tanımlanabilir (3).

Politik güç, toplumsal yaşamın amaçlarını saptayan, bunun için kendine özgü yöntemleri olan bir sistemdir. Devamlı değişken niteliği ile tanımlanması ve kesin olarak bir defada saptanmasına olanak bulunmayan toplumsal amaç, bir yerde politik niteliği ağır basan bir uğraşı olmaktadır. Toplumsal amacın seçimi işinin politik düşüncelerden tamamen arınmasını tamamen akıl ve yöntemlere bağlanmasını istemek, toplumun mekanik yollarla idare edilmesini istemeye eş değerdedir ve doğaya aykırıdır. (4)

Ancak, toplumdan veya başka sistemlerden gelen mesajların en iyi şekilde algılanması, zamanında değerlendirilmesi, tek biçimde yorumlanacak kadar açık ve kesin bir dilde yazılması, politik düşüncelerin dışında kalmalı ve bilimsel yöntemlerle yapılan çalışmaların sonuçlarına dayanmalıdır.

Politik güç, kuvvetli olmak, toplum amacının en iyi biçimde saptanması işlemini gerçekleştirmek için, olanaklı olduğunca çok ve çabuk algılamak, algıladıklarını aynı hızla

---

(1) N. WIENER, a.g.e.

(2) L. MEHL «Cybernetique et Administration», Rev. Ad., 1957, P. 412

(3) J. DORSEY «A Communication Model for Administration» Ad. Science Quarterly, Aralık 1957, 2. Cilt, Sayı, 3 Sayfa 1033

(4) A. DAVID «Gybernetique et Humain» Gallimard, 1965

değerlendirip, hukuk normu biçiminde, uygulamada başka yönlere çekilmiyecek kadar kesin ve açık bir dilde alt sistemlere yaymalıdır. Bundan başka politik güç, yasaların uygulamada karşılaşabileceği engelleri hesaba katmak ve etkilerini sıfıra indirecek tedbirleri almak zorundadır. (1) Bütün bu işlemler için başvurulabilecek ileriye dönük araştırma yöntemleri, hukuk normlarının kendilerinden beklenen yararları sağlayıp sağlamadıklarını, zaman içinde geçerliliklerini koruyup korumadıklarının denetimi içinde kullanılabilecektir.

Örnek olarak sık sık ele aldığımız suçlu çocuklar konusuna dönersek, burada yasa koyucu, toplumdan aldığı mesajlarda çocuk suçluluğunun toplumumuz ve geleceğimiz için ciddi bir sorun haline geldiğini öğrenir öğrenmez veya yakın bir gelecekte sorunun doğacağını sezinlediği anda, suçlu çocuklar özel statüsünü yaratmaya karar verecektir.

Farklı toplumsal sorunların çözüm sırasını saptamada, birini diğerinden önce ele almada politik gücün tamamen özgür olduğunda şüphe yoktur. Yasa koyucu suçlu çocuklar sorununu uygulamada var olabilecek zorlukların başında, yasanın yapılmasında esas olarak alıncak verilerin tam ve sıhhatli olmaması gelmektedir. Bu güçlüğün yenilmesinde istatistik çözümlemeleri olasalık hesapları, yalnız yasaya konu olacak husus hakkında değil, aynı zamanda elde bulunan olanakların hesaplanmasında ve değerlendirilmesinde, yasa koyucunun gerek duyacağı en etkili araçlardır.

Yasa koyucunun çözmeye kalkıştığı sorun son derece karmaşık olabilir. Yasa koyucu veya yasayı hazırlamakla görevli kişiler belirli bir amaçla ve anket, istatistik vb... gibi araçlarla toplanmış güvenilir verilere sahiptir, koşulları bilmektedir. Fakat son derece çok olan verilerin değerlendirilmesi ve eldeki olanaklarla karşılaştırılması güçlük çıkarmaktadır. Burada program kuramı, amaç olarak alınan işin en iyi biçimde gerçekleştirilmesi için, eldeki olanaklarla uygulamadaki koşulların karşılaştırmasını akılcı yollarla yapmayı sağlayacaktır. Özellikle ekonomik alanlarda uygulanan bu kuramdan, hukuk alanında yararlanılmaması için bir neden yoktur sanıyoruz.

Nihayet yasa koyucuyu bekliyen üçüncü zorluk kararların uygulanacağı ortamda, bu uygulamayı zorlaştıracak, yolundan saptıracak nedenlerin bulunmasıdır. Yön eylem araştırması yöntemi bu güçlüğe çare olarak oyun kuramını ortaya koymaktadır. Gerçekten, reform stratejisini ele alırken gördüğümüz gibi, yasa koyucu otoriteye dayanan zorlayıcı kararlar almaktadır. Bu nitelikteki, ekonomik, politik toplumsal yasalar zorunlu olarak çelişmelere neden olacak, kişisel ve toplumsal karşı koyma ile karşılaşacaklardır. Bu çekişmelerin önlenmesinde toplumsal psikoloji önemli rol oynamakla beraber, oyun kuramı hem çekişmelerin en aza indirilmesi, hem de başlamış olan çekişmelerin en tehlikesiz yoldan ortadan kaldırılmasına yarayacak tarafsız eylemlerin temelini atmakta yararlı olabilir. Oyun kuramı, normal oyun stratejisine paralel olarak, toplumsal etki karşı etki sorununu çözmeye, toplumsal eylemlerde rastlantıların etkisini sıfıra indirmeğe yarayan, yani oyunun en akılcı (rasyonel) şekilde oynanmasını amaçlayan matematik yöntemdir. (2)

Daha çok matematikçi ve hukukçuların ortak gayretlerini, uzun ve yoğun çalışmalarını gerektiren matematik yöntemlerin açıklamasını burada keserek, hemen belirtmek istiyoruz ki; bu matematik kavramlar ne kadar işlenirse işlensin, toplumsal bilim dallarına, bu arada hukuka uygulanacak duruma getirilirse getirilsin, görevleri kararın verilmesi

---

(1) Sistem anlayışı ve hukuk konusuna bakınız.

(2) ARROWE A.G.M. S. 215 R. PİNTO, A.G.E.S., 378

için gerekli bilgileri vermek ve en iyi biçimde değerlendirilmesini sağlamaktır. Matematik yöntemler hiç bir zaman kararın kendisini veremiyecektir. (1)

Görülüyor ki, toplumsal, ekonomik ve teknik ilerlemelerin son derece karmaşık hale getirdiği toplumsal ilişkilerin düzenlenmesi bilimsel yöntemlere dayandırılmak zorundadır ve yasa koyucu bunun için matematik yöntemlere göre çalışmaya yetenekli bilimsel kuruluşlara gerek duyacaktır. (2) Yasa koyucu, bilimsel kuruluş tarafından önerilen birden çok çözüm yollarından birini veya diğerini seçmekle politik iktidarını korumuş olacaktır.

Sonuç olarak, yasaların etkinliği, başka sistemlerden gönderilen haber yığınlarının nitelik, nicelik ve zaman yönünden en iyi hale getirilmesine bağlı görülmektedir. Yasa koyucu, yöneylem araştırması yöntemi ile saptanan amaç-yolların (Objektiflerin) ve bu amaç yollara sunulan çözümlerden birini seçmekle politik gücünü kullanmak, böylece yasalarda birlik ve ahengi sağlamak olanağı bulacaktır. Şu halde yöneylem yöntemleri ile çalışacak, mülti-disipliner bir kuruluşun bir an önce yasa koyucunun yardımına yetiştirilmesi, hukuk düzenimizin içinde bulunduğu çıkmazdan kurtulması için kaçınılmaz bir zorunluluk haline gelmiştir.

Geriye dönük hukuk araştırmalarında haberleşme: Hukuk yaratıcısı olan yasa koyucu için ileriye dönük araştırmaların önemi ne ise, uygulamacı durumunda olan teknisyen hukukçu için geriye dönük araştırmanın önemi odur. Geriye dönük araştırma, her şeyden önce, yasaların her yerde ve herkes tarafından aynı biçimde yorumlanması için zorunlu olduğu gibi, uygulamacının en doğru karara ulaşabilmesinin en önemli koşuludur.

İleriye dönük araştırmalar bir arabanın ön camı veya farları ise, geriye dönük araştırmalar ,arabanın ayna sistemidir. Eğer arabanın ayna sistemi yoksa veya bozuk olması nedeni ile iyi işlemiyorsa, uygulamacı geride neler olup bittiğinden habersiz arabasını kullanacak veya geride olup bitenleri anlamak için büyük bir gayret harcayacak, böylece arabasının idaresini gerektiği biçimde sağlıklı ve emin olarak gerçekleştiremiyecektir.

İleriye dönük araştırmalar ile geriye dönük araştırmalar arasındaki fark birincilerin sistemler arası mesaj iletişimlerini konu olarak almasına karşılık, ikincilerin prensip (ilke) olarak öğeler arası haberleşmeyi içermesidir. Bu temel fark, araştırmalarda kullanılan yöntemlerin de değiştirilmesini gerektirecek niteliktedir. İleriye dönük araştırma şüpheli olanın berraklaşması, verilerin tam ve sağlam olarak toplanması amacında olduğundan anket, sondaj, istatistik, yöneylem araştırması yöntemleri vb... gibi yollarla yapıldığı halde, ikincisi dökümantasyon (belgeleme), belgelerin değerlendirilmesi, ara-uyumu (Koordinasyonu) gibi daha sınırlı ve formel bir işlemdir.

Geriye dönük araştırmaların konusu ve araçları bahsine geçmeden önce işaret edelim ki; ileriye dönük araştırmalar yasa koyucu için, geriye dönük araştırmalar uygulamacılar için olmakla beraber, bu ayrım hiç bir zaman kesin değildir. Zira yasa koyucu yasaların uygulamada doğurduğu sonuçları görmek, onların aksaklıklarını gidermek için geçmiş uygulamaları gözönünde bulundurmak zorunda olduğu gibi, yasayı uygulayan hukukcu da kendi çapında hukuk yaratmakta olduğundan, küçük çapta da olsa vereceği kararın doğruluğu ve akla uygunluğu konusunda ileriye dönük araştırmalar yapacaktır.

---

(1) K. MEHL A.G.M. Rev. Ad. E. 207, 1959 A. David A.G.E.S. 132

(2) KARAYALÇIN — İSLAM VE BOYACIGİLLER'in 1. Türk Hukuk Kongresine sundukları tebliğlerde hemen hemen aynı dilekler tekrar edilmiştir.

Sistem içi haberleşmenin konusu yasalar, örf ve adetler, içtihatlar, doktirin, uluslararası anlaşmalar ve yabancı mevzuattır. Bu haberleşme tekniğini ilgilendiren bir konu olup, her bilim dalına göre az çok kendine has özellikler taşımaktadır. Toplantı, yayın, ortak çalışma ve seminerler, meslek içi eğitim, kongre ve konferanslarla, kütüphanecilik ve teknik belgeleme, hukuk dalında haberleşme araçlarının belli başlıcalarıdır.

Ayrı bir araştırma konusu olabilecek ve teknik yetenek isteyen, hukukta haberleşme araçları üzerinde bu kısa bilgi ile yetinerek, hukukçular arası haberleşmede gürültü yaratan engellere değinmekte fayda vardır. Hatırlanacağı gibi, mesajları, mesajı yayınlayandan, alıcıya götüren ortama, iletişim kanalı ve bu kanalda mesajların hızla ve niteliklerini bozmaksızın iletilmesini güçlendiren engellere gürültü demiştik.

Yasa koyucudan gelen veya daha önce yüksek mahkemelerce gönderilmiş bulunan mesajların bilgi/haber değerini önemli ölçüde düşüren en büyük engel dil sorunudur. Dil, insanların düşüncelerini, duygusal durumlarını anlatmak için kullandıkları sesli veya görüntülü işaretlerin bütünü olarak tanımlanabilir (1). Hukuk dili ise yasa koyucunun, toplumsal amaçları saptadıktan sonra (hukuk) normları), bunları ifade etmek, mahkemelerin, hukuk normlarını yorumlamak ve uygulamak için kullandıkları kulağa ve göze hitap eden ve az çok kendine özgü işaretlerden ibarettir. Hukuk dili konuşulan dilden geçen, başka bilim dallarından, anlamı aynen korunarak veya yeni bir anlam kazandırılarak alınan veya tamamen kendine özgü terimlerden oluşmaktadır.

Dilin haberleşme aracı olarak hukuk dalında oynadığı rolü uzun uzun anlatmaya gerek görmüyoruz. Hukuk dilinin hem sistem içi haberleşmeyi sağlayacak şekilde tam kesin ve zengin olması, hem de sistemler arası haberleşmeyi kolaylaştıracak kadar basit ve arı yapıya sahip bulunması gereklidir. Birbirine zıt gibi görünen bu iki gerekliliğin bağdaştırılması, dengeye oturtulması ancak hukuk dili ve mantığı konusunda yapılacak yoğun çalışmalardan sonra gerçekleştirilebilir.

Hukuk dili ve mantığı konusunda bu kadar ısrarla durmamız boşuna değildir. N. WIENER'in de belirttiği gibi; hukuk alanındaki haberleşmede gürültü ve blöf diğer toplumsal ilişkilerde olduğundan daha tehlikeli ve zararlı sonuçlar doğurmaktadır. (2)

Hukuk dilimizin sistemler arası ve sistem içi haberleşmenin gereklerini sağlıyacak biçime getirilmesi için çalışmalar yapılması gerektiğine hiç kimse itiraz etmiyecektir sanıyoruz. Unutmamak gerekir ki yüksek mahkemeler ve diğerleri, yasaların yürürlüğe konmasından sonra gerçekleşen toplumsal gelişmelerin ve hatta gelecekte olabilecek evrimi hesaba katarak karar verirlerse, hukukun gerçek hayata uyumunu ve öte yandan hukuk dilinin toplumsal gelişmeleri izlemesini sağlamış olurlar. (3) Görülüyor ki hukuk dili ve mantığı üzerine yapılan teorik çalışmalar kadar uygulamacıların takındıkları tutum da, onun en iyi hukuk haberleşmesini sağlıyacak niteliğe ulaştırılması için son derece önemlidir.

Geriye dönük haberleşme konusunda karşımıza çıkabilecek ikinci engel yayın sorunu olabilir. Yazılı haberleşme araçları geniş bir kitleye hitap etmeleri ve kalıcı nitelikte olmaları nedeni ile diğer haberleşme araçlarından daha etkilidirler. (4) Ancak yayınların döküman olmaktan çıkıp bir haberleşme aracı olabilmeleri için bazı özelliklere sahip olmaları gerekir.

---

(1) Kalinowski «Introductio na la Lo Logique Juridique» LG.D.J., 1965, Sayfa 43

(2) N. WIENER A.G.E. Sayfa 120

(3) KALINOWSKİ, A.G.E. Sayfa 54

(4) Hukukta sözlü haberleşme yolları, ortak çalışma, seminer, kongre ve konferanslardır. Bunlar genellikle meslek içi eğitim araçları olarak da kullanılmaktadır.

Gerçekten, haber niteliğindeki bir yayın, olaylara bir anlam kazandırarak, okuyucuya sunmak zorundadır. Gerçek nitelikte bir haber, olayları özetliyerek sınıflandırarak, etkililiğini artırarak başkalarına aktarılan haberdir. (1) Hitap ettiği kitlenin gereksinmelerini bilmeyen, onların dilinde yazılmamış olan, sınıflandırılmamış haberler, örneğin hiç bir açıklama ve yorum verilmeksizin yapılmış yasa derlemeleri gerçek manada haberleşme aracı değil, ancak döküman olabilirler. Yayınların, gerçek anlamda haberleşme racı niteliğini alabilmeleri için aşağıdaki koşullara uygun olarak hazırlanması zorunlu görünmektedir.

1) Önceden yapılmış anket sonuçlarına göre, hitap edilen kitlenin gereksinmelerinin saptanması : Kim tarafından okunacağı, bilinmeyen, gelecekte okuyucularının nelere gereksinme duyabileceklerini araştırmadan yayın yolu ile haberleşmeye gitmek faydasızdır. Bir yönde bu koşul, yayın için «pazar araştırması» yapmayı gerektirmektedir.

2) Haberlerin çok çabuk verilmesi : Bir yazının etkililiği, haberleri çok çabuk vermesine bağlıdır. İyi bir baskı ve kapak kompozisyonu ile çabukluk arasında bir denge kurulması, birini diğerine yeğ tutma durumunda kalındığında, gecikmiş haberin etkisiz haber olduğunu hatırlamak ve ikincisini yeğ tutmak gerekir.

3) Haberlerin çeşitli yönlerden sınıflandırılması : Olayların bir çok yönlerinden çözümlenerek, sınıflandırılması ve fihristlenmesi yayınların daha sonra kullanılmasını kolaylaştıracaktır. Örneğin bir kaç konuyu ilgilendiren bir kararın fihristte, ilgilendirdiği konu sayısı kadar adı geçmelidir.

4) Yayının hitap edilen çevreye uydurulması : Yayının etkililiğinin artırılmasının bir diğer koşulu, haberlerin hitap edilen çevrenin gereksinmelerine göre seçilmesi ve bu çevrenin gelişmelerine uydurulması, yani bir ölçüde, şahsileştirilmesidir.

5) Yayının sürekli olması : Yayın yolu ile haberleşme, sürekli yapıda olduğu sürece başarılı olabilir. Haberler, birkaç yıl yaşayan ve sonra sönen, daha sonra başka bir isim altında, başka biçimde yayınlanan dergi ve kitaplarla verilemez, verilmeye kalkılırsa haberleşmedeki amaç saptırılmış olur. Bir haber ondan öncekiler ve sonrakilerle beraber incelendiğinde tam anlamı ile anlaşılabilir. Haberleşme yalnız haberleri duyurmak değil, fakat onlara bir anlam kazandırmak amacındadır. Birbirlerine zincir halkaları gibi bağlı olaylara, ancak sürekli ve düzenli yayınlarla bir anlam kazandırılabileceği ortadadır.

Son yıllarda, yurdumuzda hukuk yayınlarının büyük bir artış gösterdiği gerçektir (2) Ancak bu sayıca artışın pek ümit verici olduğu iddia edilemez. Eğer, bugün, ülkemizdeki hukuk yayınlarına yukarıdaki koşullar açısından değerlendirecek olursak bilgi/haber değerlerinin bir hayli az olduğunu görürüz (3).

Hiç bir zaman gözden ırak tutmamak gerekir ki; uygulayıcı önceden verilmiş kararları veya uygulanmış yasaları, daha eskileri ve yenileri ile karşılaştırarak, zaman içinde hukukun, gerçek hayata uyma yolunda harcadığı çaba ve ulaştığı başarıyı görebilir, ancak bu yolla işin doğasına inebilir. Bu ise yalnız, kısa aralıklarla, devamlı şekilde çıkarılan, yalnız kararları veya yasaları değil, aynı zamanda onların yorumunu, başka kararlarla ve yasalarla ilişkilerini gösteren notları içeren dergilerle yapılabilir (4).

---

(1) P. GERMAIN «Réalite et Mirage de l'Information» Rev. AD., 1963, Sayfa 154

(2) KARAYALÇIN a. g. t. sayfa, 24

(3) Hemen açıklamak isteriz ki, burada Türk hukuku alanında, her biri başlı başına değer olan eserleri ve sayın yazarlarının çalışmalarını eleştiriyor değiliz. Yayınların değerlendirilmesinde ölçü olarak kullandığımız koşulların yazarlarla ve eserleri ile bir ilişkisi olmadığı ortadadır.

(4) D. CRANE «La Nature de la Communication et ses Influences dans le Domaine Scientifique «Rev. Int. des Science Sociale., 1970 No. 1 Sayfa, 30 - 45

Düşündüğümüz özelliklere sahip bir hukuk yayını ancak, Fakülteler, Yüksek Mahkemeler ve Adalet Bakanlığının işbirliği ile gerçekleştirilebilir. Ayrıca bu işbirliği, sürekli nitelikte bir hukuk dergisinin çıkarılması ile kalmayıp, gerçek anlamda planlı, ara-uyumlu (Koordinasyonlu) bir hukuk yayınının yaratılması için gayret göstermelidir.

Hukuk yayınlarının düzenlenmesi yanında, sayısı hızla artan yazılı kaynakların en iyi biçimde saklanması, gelecekte bunlardan yararlanmak istiyenlerin kolayca bulabileceği biçimde sınıflandırılması, fişlenmesi gereklidir. Yoksa geleceğin hukukçusu, ne kadar istekli olursa olsun, toplu ve karma karışık kağıt yığınları karşısında çaresiz kalacak ve geçmişi öğrenmekten vaz geçecektir.

Basılmış eserlerin hızla artması, belgeleme tekniğinin ortaya çıkmasına, kütüphanecilik mesleğinin önem kazanmasına yol açmıştır. Ancak öyle bir noktaya gelinmiştir ki; belgeleme teknikleri ve kütüphanecilik bile yetersiz kalmaya başlamış, hukuk belgelerinin zaman kaybetmeksizin değerlendirilmesi için E.B.İ.M. na başvurulmuş veya bu uğurda yoğun hazırlık çalışmalarına başlanmıştır.

SONUÇ :

Aurel DAVİD'in verdiği tanıma göre, sibernetik; «Belirli bir amaca hizmet eden fikirlerin tam ve moleküler açımlamasını (Clarification) yapan bilim dalıdır (1).

Bu anlamda sibernetik;

1. Belirli bir amaca hizmet eden fikir veya bilgilerin, otomatik makinalarda işlenebilecek kadar açık (aydınlatılmış) hale getirilmesi,

2. Böylece hazırlanmış fikir ve bilgilerin otomatik olarak işlenebileceği makinaları bulmak veya geliştirmek, amacına yönelmiş bulunmaktadır.

Hukuk kuramının (Teorisinin) tümünün E.B.İ.M.'de işlenmesi veya hukukun tam sibernetikleştirilmesi arzu edilmese bile, verimli bir E.B.İ.M. uygulaması için hukuk kuramlarının matematik yöntemlerle kesinliğe kavuşturulması ve aydınlatılması kaçınılmaz bir zorunluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Hızlı bir ekonomik ve toplumsal evrimin şahidi bulunduğumuz bu çağda, yöneylem araştırması yöntemleri ve benzeri matematik yöntemler, sibernetik uygulama aşamasına geçebilmemiz için vaz geçilmez araçlar haline gelmiştir (2). Sibernetiğin toplum bünyesini (Structure) değişmeye zorladığı bir anda, hukukun köklü bir sistem değişikliğine uğratılmadan sibernetik uygulamaya konu olabileceğini ümit etmek boşunadır.

Şurası inkâr edilemez ki; sibernetik uygulamalarla büyük bir evrim hızı kazanan diğer toplumsal sistemler, hukuktan olan taleplerini artırırken, hukuk sisteminin de aynı etkili silâhla donatılması kaçınılmaz olacaktır. Er geç hukukcular da aynı yöntemlere başvurmak zorunda kalacaktır, hatta kaldılar bile... Fakat, toplumsal bilim (Science) dalları arasında, itiraz edemiyeceğimiz itibarlı yerlerini almış ekonomici komşularımızın, bu yolda, senelerdir sarf ettikleri gayreti otomasyona varıncaya kadar yaptıkları yoğun çalışmaları, matematik yöntemlerin kendi uygulama alanlarında uygulanabilmesi için harcadıkları zamanı hatırlamalıyız (3).

Sibernetiğin, bize içinde bulunduğumuz kritik durumdan kurtulmak için verdiği ümidin pahası, ekonomicilerin geçtiği bu yoldan geçmek olacaktır.

---

(1) Aurel DAVİD a. g. e. Sayfa, 56

(2) R. VALLEE «La Cybérnétique et l'avenire de l'homme» in «Science et Societé IMPACT No, 3, 1952 S. 179 L. MEHL a. g. m. La Rev. Ad. 1957 No, 58/59 R.K. MEİER «Automation in the American Economy» in «The Journal of Business» Ocak 1956.

(3) J. AUSTRUY a. g. m Rev. Ec. 1954, Cilt, 2 No, 3 S., 417

TABİİ HUKUK AÇISINDAN KİŞİNİN ÖZEL HAYATININ GİZLİLİĞİ

Orhan Özdeş
Danıştay Üyesi

1 — Giriş:

Son zamanlarda bütün ülkeleri bir sorun uğraştırmaktadır. Devletin güvenliğini öne sürerek gizli güvenlik örgütlerinin, kişinin özel hayatının gizliliği ilkesini ihlâl ederek, özel telefon konuşmalarını dinlemek, mektuplarını açmak ve telgraflarını okumak. Bu hukuk dışı eyleme hemen hemen bütün ülkelerde rastlıyoruz. Adeta bulaşıcı bir hastalık gibi salgın halini alan, gizli güvenlik örgütlerinin bu eylemleri, demokratik ülkelerin hukukçularını ve politikacılarını düşündürmeye başlamış ve tedbirler aranmasına sebebiyet vermiştir.

Kişinin özel hayatının dokunulmazlığı, korunması ve gizliliği ilkesini hiçe sayarak, bir mahkeme kararı olmadığı halde, özel mektupların açılmasını, telefonların dinlenmesini, telgrafların okunmasını, haklı göstermek için gizli güvenlik örgütleri, Devletin güvenliğini korumak, Devleti savunmak gibi mazeretler ileri sürmektedirler. Bu mazeretler totaliter rejimlerle yöneltilen memleketlerde hoş karşılanmakta ve hatta bizzat Devlet bu eylemlerin yapılmasını teşvik etmekte ise de; «Hukuk Devleti» ilkesinin egemen olduğu demokratik rejimlerle yönetilen ülkelerde hukukçular ve kamu oyu tarafından iyi karşılanmamakta olduğu için politikacıları da huzursuz etmektedir. Devletin yönetimine sahip olan politikacıların aynı metodu kendi rakipleri için kullanmaları da huzursuzluğu büsbütün artırmaktadır.

Bu sebeple özellikle gizli dinleme son zamanlarda güncel konulardan biri haline gelmiş bulunmaktadır. Amerika'da ortaya çıkan Watergate skandalı ve diğer bazı ülkelerde meydana gelen olaylardan sonra Türkiye'deki bazı uygulamalar da, sonucu ülkemiz açısından da günün konusu haline getirmiştir.

Bugün gizli dinlemeyi olanaklaştıran teknolojik gelişme o noktaya gelmiştir ki, insanlık bu gelişmelerden ürkmeye başlamıştır. Teknikle insan iki karşıt tarafta görülmektedirler. Bu karşıtlığın gerçekte insanı kendi yarattığı tekniğe, mahkûmiyeti ile sonuçlanabileceği endişesi gittikçe genişlemektedir.

Türkiye'de ise, konu taşıdığı önem oranında kamu oyunda tepki görmemiş ve ilgi çekmemiştir. Gizli dinleme uygulaması, diğer ülkelerde olduğu gibi, memleketimizde de benimsenmiş, yaygın ve yoğun bir uygulama alanı bulmuştur. Ancak dünyada gizli dinlemeye karşı mahkemelerde, parlementolarda, yayın organlarında, üniversite kürsülerinde ve kamu oyunda görülen tepki ve direnme ülkemizde görülmemektedir. Bunun nedeni, konu hakkında yayınların yeterli olmaması, konuyu tartışacak ortamın henüz doğmamış bulunmasıdır. Buna rağmen; insan kişiliğini serbestçe geliştirme, insanın doğal hak-

larının korunması ve kollanmasının konu içinde taşıdığı önem ve değer soruna hukukçuların hemen eğilmesini zorunlu kılmaktadır. Yalnız şunu unutmamak lâzımdır ki, sorunun hukuksal yönü ve sonuçlarının, yanı sıra sosyal ve politik yönü de ağır basmaktadır. Ancak insanın doğal haklarının güvenliği bakımından sorunun hukuksal yönü ivedilik kazanmış bulunmaktadır.

Teknolojinin büyük bir hızla ilerlemesi George Orwel'in 1984 adlı eserinde izah ettiği şekilde bugünün ve geleceğin insanını tehdit eden, kişiliksiz bir bireyciliğin hakim olduğu toplum yaşamının ortaya çıktığını göstermektedir. Bu toplulukta insanların sağlığını kaybetmiş, öz varlığı ve canlılığı olmayan organizmalar haline gelmesi mümkündür. Çünkü baskı ve izleme o dereceye varmış olacaktır ki, iki insanın bir araya gelmesi, oturup konuşması mümkün olmayacaktır. Böyle bir toplumda yaşamını sürdürmek ise, insanın insan olma onuruyla bağdaşamıyacağı gibi doğal haklarını kaybetme sonucunu da doğuracaktır. Halbuki hukukun ve Devletin amacı insanı insan olmaktan çıkarmak değildir. Aksine kişinin özel hayatının gizliliğini koruyarak onun toplum içinde bir canlı makina haline gelmeden yaşamını sürdürebilmesini temin etmektir.

Gizli dinleme sadece kişinin özel hayatının gizliliği ilkesini tehdit etmemekte, aynı zamanda insanın korkusuz yaşama hakkını da ihlâl etmektedir. Çevresinde daima gizli kulaklar ve gözler bulunduğunu düşünen bir insanın yaşamını korkusuz olarak devam ettirebileceğini düşünmeye imkân yoktur. Bu şekildeki gizli dinlemelere kanunla cevaz verilse dahi bunun hukuka uygun olduğunu kanımızca iddia etmek mümkün olmayacaktır. Çünkü «tabii hukuka kapıları kapanmış bir müspet hukuk, ahlâkî hiçe sayan insana benzer. Böyle bir müspet hukuk kaba kuvvetin elinde oyuncak olur» (1)

Hukukun kaba kuvvetin elinde oyuncak olmaması için tabii hukuk cereyanının kavram ve kapsam itibariyle inceden inceye işleyerek hukukî ve siyasal yaşama malettiği insan hakları bugün demokratik bütün anayasalarda yer almıştır. Demek ki yasamanın, yürütmenin ve yönetimin eylem ve işlemlerinin meşrû olabilmesi için kanundan da evvel hukuka uygun olması gereklidir. Aksi takdirde bu tip eylem ve işlemlerin meşrû telâkki edildiği Devlet'e «Hukuk Devleti» demek imkânı yoktur. Bu devlet ancak insan haklarını inkâr eden «Totaliter Devlet», kaba kuvvet devleti olabilir. Bu Devlet tiplerine paralel olarak da birbirine zıt ve savaş halinde bulunan iki hukuk telâkkisi tesbit edilebilir. Bir yanda totaliter devlet düşüncesine paralel ve uygun aşırı hukukî pozitivizm, diğer tarafta hukuk devleti tipine paralel ve uygun tabii hukuk düşüncesi. (2)

Günümüz yazarlarından Lawrence Sanders Mafia'nın Sesi adlı eserinde insanları, evleri, işyerleri, barları ve hatta genel telefon kulübeleri ve parklarıyla sürekli dinlenmekte olan bir Amerikan toplumunu gözler önüne sermektedir. Yazar günümüz Amerika'sında pek çok resmî, yarı resmî, özel kuruluş ve kişilerin çoğu kez salt bir kuşku ya da ihbar ve bazan da delil toplamak amacıyla gizli dinleme yoluna başvurduklarını anlatmaktadır. (3)

Görülüyor ki demokratik bir ülkede bile gizli dinleme günlük yaşama girmiş ve yaşamın bir parçası halini almış bulunmaktadır. Halbuki Kurt Singer'in İkinci Dünya Harbinde Hainler ve Casuslar ve John Barron'un KGB adlı eserlerinde bu metodun daha çok totaliter devletlerde kullanıldığını, İkinci Dünya savaşında ve sonra ise Watergate olayı, 1940 yılında Başkan Rooseweet'in telefon konuşmalarının dinlenmesine yetki vermesi,

---

(1) Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl, Hukuk Başlangıcı Dersleri 1963, s. 380
(2) Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl, Hukuk Başlangıcı Dersleri, 1963 s. 360 - 361
(3) Enis Coşkun, Gizli dinleme, 1974, s. 31

Japonya, Fransa, İtalya ve Türkiye'de de aynı uygulamanın görülmesi demokratik ülkelerin de gizli dinlemeye yöneldikleri, tabii hukuka aykırı olarak kişinin özel hayatının dokunulmazlığı ve gizliliği ilkesini ihlâl ettikleri anlaşılmaktadır. Bu uygulamanın hukuka ve insan haklarına aykırılığını iyice tesbit edebilmek için hukukun gayesinin ne olduğunu ve insan haklarının anayasalara nasıl girdiğini kısaca incelemekte yarar vardır. Burada şu hususu önemle belirtelim ki insan hakları anayasalarda güvenlik altına alınmamış dahi olsa; kişinin özel hayatının dokunulmazlığı ilkesine aykırı eylem ve işlemler, tabii hukuk açısından hukuk dışı davranışları oluştururdu.

2 — Kişi Yönünden Hukukun Amacı ve Tabii Hukuk :

Bir insanlık yaşamı düzeni olması dolayısiyle hukuk, insanlık yaşamına hizmet görev ve amacını gözetir. Bu hukukun mühim bir fonksiyonudur. «Hukuk nedir?» sorusu, «Hukukun amacı nedir?» sorusunu içine alır. Bu sebeple «hukuk nedir?» sorusu ile «hukukun amacı nedir?» sorusu birbirine bağlıdır. Burada gözetilen amaç doğrudan doğruya ampirik, insan yaşamından doğan amaçlardır. Böylece düzen ve hukukî güvenliğin yanında hukukun ikinci bir sorunu olarak ampirik amaca uygunluk keyfiyeti yer alır.

Hukukun amacı birden fazladır. Hukuk da insan gibi çok yanlıdır. Bu itibarla hukukun amaçları «vasıta amaçlar» dan başlayarak «yüksek ve hedef maçlar» a doğru uzayan bir bütün ve oluşum görünümü arzeder. Hukukun doğrudan doğruya insanlık yaşamından doğan vasıta amaçlarına ampirik amaçlar, ampirik amaçların ölçülüp ayarlandığı gayeleri ise «hedef amaç» ları teşkil eder. Bunlar özgürlük, gerçek adalet ve insan hakları gibi insancıl amaçlardır. Müspet hukukun da bu amaçlara uygun olması gerekir. Aksi takdirde bu unsurları haiz olmayan bir kanun şeklî bakımdan formel — jüridik olmakla beraber objektif kapsam ve esas bakımından yani amaç bakımından hukukî değildir. (4)

Hukukun amacı yalnızca ampirik ve hedef gayelerden ibaret değildir. Hukukun bir de biçim, düzen güvenlik bakımından amacı vardır. Hukuk herşeyden önce bir düzendir. Binaenaleyh hukuk bu anlamda olmak üzere, ölçüsüzlüklerin, düzensizliklerin, keyfî eylemlerin karşısındadır. Bu itibarla biçim ve düzen hukukun kapsamına dahil bulunmaktadır. Şekillerden yoksun bir hukuk düşünülemez; ancak bahis konusu olan cihet, şeklin esas amaca varmak için bir vasıta olarak düşünülmesi ve şekil perestlikle aşırılığa gidilmemesidir. Meseleyi bu bakımdan ele alınca; her kanunî işlem ve eylemin hukukun amacına uygun olması gereklidir. Biçim şartlarına uyulmuş olsa da esas gayeye ters düşen yazılı hukuk, şekli bakımdan hukuk olarak kabul edilse bile, amaç bakımından hukukilik kazanamaz. Bu kısa açıklamayı vermekten amacımız, insan haklarını inkâr eder şekilde kanunlar çıkarılsa dahi bu kanunların hukukun amacına ters düşeceğini belirtebilmek içindir.

Hukuk, birbirlerinden farklı fakat birbirlerini tamamlayan üç felsefî görüşe dayanmaktadır. Bunlar Tabii Hukuk, Tarihi Hukuk ekolü ve Pozitivist görüştür. Tabii Hukuk aynı zamanda batı hukukunun dört temelinden birisi ve en önemlisidir. İnsan Haklarının anayasalara girmesine ve güvenlik altına alınmasına tabii hukuk görüşünün benimsenmesi sebep olmuştur.

Tabii hukuk düşünce ve görüşü eski Yunanlılar tarafından ele alınmış ve geliştirilmiştir. Bu görüşü benimseyenlere göre hukuk, tepeden inme veya dıştan gelme bir şey değildir. Bilâkis «ihtiyar» dan bağımsız ve şu veya bu hukukî kanaata tabi bulunmaksızın geçerli olan bir şeydir. (5) İnsanın, hukuku herhangi bir şekilde ruhunda taşıdığı,

---

(4) Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl, Hukuk Başlangıcı Dersleri, 1963 s. 274

(5) Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl, Hukuk Başlangıcı Dersleri, 1963 s. 274

hukukun, insanın mahiyetine, tabiatına dahil bulunduğu, hukukun insan denen varlığın kendisinde var olduğu düşüncesi tabii hukuk taraftarlarınca bir kuram (nazariye) olarak benimsenmiştir.

Kişi, düşünmeye başladığı günden itibaren, kendi doğal haklarını koruyabilmek için, objektif-müspet hukuk düzeninden daha yüksek müspet hukukun üstünde, üstün değere sahip bir hukuk düzenini bir ideal hukuku daima aramış, müspet hukukun üstünde, müspet hukuka değer ölçüsü görevini görecek felsefî yönden ona yön verecek değişmez nitelikte doğal kuralları ihtiva edecek bir hukuk sistemini bulmaya çalışmış, zaman zaman değerini kaybeder gibi görünmesine rağmen, tabii hukuk kuramını bulmuştur.

Tabii Hukuk, müspet hukuka ahlâkî ve insanî yön veren bir hukukî düşünce tarzıdır. Bir tabii hukukun yardımından mahrum bir müspet hukuk, noksan olduktan başka yanlış sonuçlar da meydana getirir. Bu sebeple tabii hukuk «Bir kanun koyucunun basit keyfine değil de, bizzat eşyanın yapılışına dayanan bir hukuk olarak kabul edilir.» Kant bunu «o suretle hareket etki, cihan şumul bir kural gereğince seni iradenin serbestçe kullanılması, diğer herhangi bir kişinin hürriyeti ile bir arada bulunabilsin.» Spencer ise «Her kişi istediğini yapmakta serbesttir. Yeter ki diğer bir kişinin eşit serbestliğini ihlâl etmesin» (6) şeklinde ifade etmiştir.

Romalı alim Çiçeron «yazılı kanunlardan başka onlardan yüksek bir tabii hukuk insanın tabiatıyla, mahiyetiyle bağlı bir hukuk vardır. Adaleti ancak milletlerin hukukî müesseseleri ve mevzuu kanunlarıyla tanzim edilmiş kurallardan ibaret saymak çok büyük dalâlettir. Eğer böyle olsaydı zalim ve müstebitler tarafından vazedilmiş kanunlarda adalet olurdu» demek suretiyle tabii hukuku en güzel şekilde tanımlamıştır. (7) Görülüyor ki Çiçeron'un tabiî hukuk anlayış şekli hukukun esas amacına da tamamen uygundur.

İnsan hakkına dayanan yeni çağlardaki tabii hukuk anlayışına göre, «İnsan yaradılışı gereği hürdür. İnsanın toplum içinde yaşaması doğal olmayan ve sonradan ortaya çıkmış bulunan bir haldir. İnsanlar doğal koşullarla daha kolay başa çıkabilmek için toplum halinde yaşamayı kabul etmişlerdir. İnsanın doğal halde yaşamaya başladığı zaman sahip olduğu haklarının toplum halinde yaşamaya başladığı zaman dahi korunması gereklidir.» (8) İnsan doğada yaşadığı zaman özel yaşamını korur ve korumaya çalışır. Toplum içinde yaşamını sürdürürken de bu hakkından vazgeçemez. Kişinin tabii olan bu hakkı ancak yukarıda belirttiğimiz Kant'ın ve Sipencer'in tanımladığı hareket tarzı dışına çıktığı, hüküm altına alındığı takdirde, sınırlandırılabilir ve bu hakların kullanılışına müdahale edilebilir.

Yeniçağın tabii hukuk anlayışına göre, insanın toplum içinde de korunması gerekli olan haklar, hürriyet, eşitlik, her türlü egemenliğin halktan gelmesi, mülkiyet ve hukuk güvenliğidir. Kişinin özel yaşamının korunmadığı, gizliliğine özen gösterilmediği, her hareket ve davranışının izlendiği bir toplumda hukuk güvenliğinden bahsedilemiyeceği ve böyle bir yaşam içinde kişinin doğal haklarına sahip olduğunun söylenemiyeceği açıktır.

Bir kişinin özel hayatının dokunulmazlığı nasıl ihlâl edilebilir. Eskiden, bu kaba kuvvet kullanılarak yapılırdı. Bugün ise teknolojinin ilerlemesi sayesinde kişinin özel hayatına müdahale ve gizliliğini kaldıracak birçok metod kullanılmaktadır. Devletler bu hare-

---

(6) Prof. Dr. Giorgio Del Vecchio, Hukuk Felsefesi Dersleri, Tercümesi, 1952, s. 265
(7) Ord. Prof. Sadri Maksudî Arsal, Hukuk Felsefesi Tarihi, 1945 s. 114
(8) Prof. Dr. Erdoğan Göker, Hukuk Başlangıcı Dersleri, 1974 s. 39

ketleri önlemeye çoğu zaman hevesli görülmemektedirler ve mazeret olarak da yazılı hukukun yetersiz olduğunu iddia etmekte fakat tabii hukuku düşünmemektedirler. Bu sebepledir ki kişinin özel hayatının korunması birçok anayasalarda güvence altına alınmıştır. Bizim anayasamızda ikinci kısımda temel haklar ve ödevler başlığı altında, onuncu maddeden başlayarak 34. maddeye kadar kişinin doğal haklarını koruyacak hükümleri getirmiş ve bu haklar arasında özel hayatın korunmasını ve özel hayatın gizliliğini de zikretmiştir.

3 — Temel Hakların Doğuş ve Gelişimi :

Tabii hukuk esas etkisini anayasalarda göstermiş ve insanın temel haklarının anayasalara girmesine sebep olmuştur.

Vatandaşların temel haklarını iki esas ilke, hürriyet ile eşitlik teşkil eder. Hürriyet ve eşitlik düşüncesinin tarihi, ikibinbeşyüz yıllık geçmişe sahiptir. Her ikisi de, eski Yunan sitelerinde tartışma konusu olmuş aynı zamanda gerçekleşip, devlet yaşamına uygulanmaları için uzun ve çetin mücadeleler verilmiştir. Hürriyet ve eşitliğin gerçekleşmesi bakımından mühim olan yön, bunların soyut anlamda değil kişiler, sosyal sınıflar ve siyasal zümrelerle ilgili ve somut olarak varolup olmadıkları meselesidir.

Hürriyet, aslında insanı diğer yaratıklardan ayıran bir fikrî anlamdır. Onun içindir ki Herder'in «Fikrin hüküm sürdüğü, efendilik ettiği yerde hürriyet vardır» sözünde kesin bir isabet mevcuttur. Bu düşünce gelişimi sosyal ve siyasal yaşam şartlarının bir sonucudur. Bu sebeple temel hakların doğuş ve gelişimini izah ederken önce hürriyet ve eşitlik ilkeleriyle ilgili fikrî gelişimin sosyolojik temeli üzerinde durmak gerekir.

Bu temeli, eski Yunan sitelerinin sosyal ve siyasal bünyesinde aramalıdır. Sitelerin ilk kurucuları hür ve eşit hemşehridirler. Medenî ve siyasal haklarını kullanmada tam ehliyete sahiptirler. Bu sıfatla hemşehrilerin mukadderatı hakkında çoğunlukla verdikleri kararlar kanun niteliğindedir. Ancak siteye zamanla dışradan göç eden yabancılarla pazarlarda satılan kölelerden mürekkep iki grup insan daha yerleşmiştir. Bunlardan birinciler, medenî haklara sahip olmakla beraber siyasal haklardan mahrumdurlar. İkinciler ise hiçbir hakka sahip değillerdir. Böylece aynı site içinde birbirinden farklı statülerle üç sosyal sınıf teşekkül etmiştir. En yukarıda olanlar hürriyet ve eşitlik haklarından yararlanmakta, ikinci ve üçüncü sınıflar ise bu haklardan mahrumdurlar.

Bu gelişimin ışığı altında Gorcias'ın «Hak ve haksızlık doğanın değil, belli yazılı düzenin eseridir» sözü ile Hipyas'ın «Kanun insanlığı çoğunlukla tabiatı aksine cebreden müştebittir» hükmünü manalandırmak kolaylaşır. Her iki sofist düşünür, insanlar tarafından konulan kanunlara ve onları koyanlara karşı cephe almışlardır. Çünkü Alkidamos'un deyimiyle «Doğa, kişileri hür ve eşit yaratmıştır. Doğa kimseyi esir yaratmamıştır.» İşte böylece tabii hukuk cereyanının ilk temeli atılmıştır.

Orta çağda tabii hukuk cereyanı, üniversel tek tanrılı dinlerin etki ve egemenliği altında teokratik bir renge bürünüyor. Yeni çağda ise başta hürriyet ve eşitlik olmak üzere kişiyle beraber doğan vazgeçilmez hakların davacısı burjuva sınıfıdır. Bu sınıfın mücadelesinin fikri zeminini hazırlayan yeniçağ tabii hukukçularından Grotius'tur. Grotius «Harp ve Sulh Hukukuna Dair» adlı yapıtında tabii hukukun sistemini meydana getirmiştir.

Tabii Hukuk kuramını (nazariyesini) kişileştiren, siyasallaştıran ve ahlâkileştiren Thomasius'e göre, insan yaradılışının ve aklî tabiatının icabı olarak vazgeçilmez dört fıt-

rî hak vardır : Bunlar da yaşam, hürriyet, şeref ve mülkiyet haklarıdır. Thomasius bu suretle zaman ve muhit koşullarına göre adları ve muhtevaları değişen esas hakların değişmez, nazari çerçevesini çizmiş, modern anayasalara giden gelişim çığırını açmıştır.

Locke'ın «Hükümet Hakkında İki Bahis» adlı yapıtında öne sürdüğü esaslar, 1776 yılında Virginia'da yayınlanan Amerikan Haklar Beyannamesine kaynak olmuştur. Fransız Hukuku Beşer Beyannamesi de bundan mülhem olmuştur. Bu suretle Locke modern anayasalara giren esas hakların fikir babası olmuştur.

Rousseau, «Contrat Social» adlı eserinde esasında hür doğan kişinin her tarafta zincirler içerisinde olduğundan onu hak etmediği bu bağlardan kurtarıp doğal hürriyetine kavuşturmak amaçtır diyor. Bunun için de halli gereken mesele, «bütün kudretile üyesinin kişi ve mallarını koruyacak öyle bir toplum şekli düşünmek ve gerçekleştirmektir ki, onun içinde kişiler bir bütün halinde birleşsin ve toplansınlar; Fakat herkes yalnız kendi dileğine uysun ve yine eskisi gibi hür kalsın.»

Contrat Social'ın yayınlanmasından 14 yıl sonra yayınlanan Amerikan Hukuku Beşer Beyannamesi (Virgina Bil Of Rights), bütün tabii hukuk felsefesi ile beraber Rousseau sö Kuramının da esas amacını teşkil eden kişinin kişisel hürriyetlerini güvence altına alan bir hükümle başlamaktadır. Yaşam hakkı ve hürriyet bu beyannamenin ilk maddesini ve mutlak hareket başlangıcını teşkil etmektedir. Fransız Hukuku Beşer Beyannamesi hürriyet, mülkiyet ve kişi dokunulmazlığı haklarına bir de mukavemet ve devrim hakkını ilâve etmektedir.

Demokratik bir hükümet sisteminin temel şartlarını teşkil eden bu esaslar, bugün de ruh ve anlamından birşey kaybetmiyerek «müsbet hukuk» kuralları olmakta devam etmektedir. Nitekim hürriyetin tabii hukuktan olduğunu açıklayan 1924 Anayasasında hürriyetler 20 madde halinde sıralanmış, ancak kişi dokunulmazlığı, vicdan, düşünce, söz, yayın, seyahat şeklinde sayılan bu hakların, Türklerin doğal hakları olduğu açıkça belirtildikten sonra (70 madde) bunların hepsinin sınırlarının kanunlarla sınırlandırılması, tabii hukukun ruh ve anlamına uygun düşmemektedir.

Tabii Hukuka dayanan temel haklar kişinin hakları ve ödevleri başlığı altında 1961 Anayasamızda da yer almıştır. Bu hakları :

1 — Fizikî Hak ve Hürriyetler

2 — Manevî Hak ve Hürriyetler

şeklinde iki grupta toplamak mümkündür. Fizikî hak ve hürriyetler kişi dokunulmazlığı, kişi güvenliği, konut dokunulmazlığı, arama, özel yaşamın gizliliği, seyahat ve yerleşme hürriyetidir. Manevî hak ve hürriyetler ise; basın ve yayın hürriyeti, öğrenim ve öğretim hürriyeti, özel haberleşme hürriyeti, toplanma hürriyeti, din ve vicdan hürriyetidir. Üçüncü grup hürriyet ve haklar ise sosyal ve ekonomik haklardır.

Anayasamız kişinin özel hayatının gizliliğini 15 inci maddede güvence altına almış; kişilerin özel hayatını adlî kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar hariç mutlak şekilde korumak istemiştir. Diğer taraftan, özel hayata sıkı sıkıya bağlı olan, kişilerin üstlerinin aranmasını da, kanunun açıkça gösterdiği haller dışında hakim kararı olmadıkça, mümkün kılmamıştır.

Tabii hukuku dayanan kişinin temel hakları ve hürriyetleri, anayasaların dışında, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve İnsan Hakları ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşme» içinde de yer almıştır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin önsözünde bu haklar şu şekilde izah edilmiştir.

«İnsanlık ailesinin bütün üyelerinde bulunan haysiyetin ve bunların eşit ve devir kabul etmez haklarının tanınması hususunun hürriyetini, adaletin ve dünya barışının temeli olmasına,

İnsan haklarının tanınmaması ve hor görülmesinin insanlık vicdanını isyana sevkeden vahşiliklere sebep olmuş bulunmasına, dehşetten ve yoksulluktan kurtulmuş insanların, içinde söz ve inanma hürriyetlerine sahip olacakları bir dünyanın kurulması en yüksek amaçları olarak ilân edilmiş bulunmasına,

İnsanın istibdat ve baskıya karşı son çare olarak ayaklanmaya mecbur kalmaması için insan haklarının bir hukuk rejimi ile korunması esaslı bir zaruret olmasına,

Birleşmiş Milletler halklarının anlaşmada, insanın ana haklarına, insan şahsının haysiyet ve değerine, erkek ve kadınların eşitliğine olan imanlarını bir kere daha ilân etmiş olmalarına ve sosyal ilerlemeyi kolaylaştırmağa daha geniş bir hürriyet içerisinde daha iyi hayat şartları kurmağa karar verdiklerini beyan etmiş bulunmalarına,

Üye Devletlerin, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ile işbirliği ederek insan haklarına ve ana hürriyetlerine bütün dünyaca gerçekten saygı göstermesinin teminini taahhüt etmiş olmalarına,

Bu haklar ve hürriyetlerin, herkesçe aynı şekilde anlaşılmasının yukarıdaki taahhütün yerine getirilmesi için son derece önemli bulunmasına göre; (9)

Tabii hukuk nazariyesini çok güzel yansıtan bu önsöz, anlaşmayı imzalayan bütün devletlere, insan haklarına riayet etmeyi öngörmekte ve insanın haysiyeti ile oynanmamasını önermektedir. Kişinin en doğal hakkı öz varlığının korunmasıdır. Bu da kişinin özel yaşamının güvence altına alınmasına ve özel yaşamının gizliliğine riayet edilmesiyle mümkündür.

Gizli dinleme, kişinin özel haberleşme araçlarının denetlenmesi, mektuplarının açılması, telgraflarının okunması, kişinin özel hayatının gizliliği ilkesini ihlâl ettiği gibi özel varlığının devamını da tehlikeye düşürür. Yaşamını tehlikede gören kişinin, kişi haysiyetine yakışır şekilde, yaşamını sürdürmesine maddeten ve manen imkân yoktur. Kişinin özel yaşamının gizliliği, yaşamının korunmasıyla çok yakından ilgilidir. Kişinin yaşamını sürdürme hakkı ise en doğal hakkıdır.

Görülüyor ki kişinin temel hakları içinde yer alan, kişinin özel üaşamının gizliliği tabii hukuk kuramı düşünürlerince, tarih boyunca korunmaya çalışılmış ve bu hususun temini için uzun mücadeleler verilmiştir. Tabii Hukuk bütün toplumlarda kişinin doğal haklarının korunmasını savunduğu içindir ki, âlemşumul bir hukuk anlayışını temsil ettiği ileri sürülmüş ve bu kanı birçok düşünürlerce kabul edilerek dile getirilmiştir.

4 — Sonuç :

Gizli dinleme yoluyla kişinin özel yaşamına yapılan müdahale; ülkeleri tedbir aramaya zorlamış, ülkemizin de katıldığı, Avrupa Adalet Bakanları 6 ncı Konferansında «İlmi ve Teknolojik gelişmenin sonucu olan öyle yeni cihazlar yapılmıştır ki, bunların kul-

---

(9) Prof. Dr. Ömer İlhan Akipek, Devletler Hukuku Kaynaklarından Örnekler, 1966, s. 128

lanılması «Özel hayata saygı» hakkını şimdiye kadar rastlanmayan bir derecede tehdit etmektedir. Bu yeni durumu karşılamak ve ister Devletten, ister kişilerden gelsin, özel yaşama sızmaları önlemek üzere, medenî hukuk ve ceza hukuku alanında yeni kanunlara ihtiyaç vardır. Bu problem bütün Avrupa Devletlerinde kendini gösterdiği için, uluslararası bir işbirliğine de gidilmelidir» (10) şeklinde bir öneri kararı alınmasına sebebiyet vermiştir.

Konu aynı zamanda Birleşmiş Milletler Hukuk Komisyonunda da ele alınmış ve Ocak 1973 yılında Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri; İnsan Hakları Komisyonuna «İnsan hakları, bilim ve teknik konusundaki ilerlemeler» le ilgili geniş bir soruşturmanın sonuçlarını ihtiva eden bir rapor sunmuştur. Diğer taraftan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu İnsan haklarıyla ilgili aşağıdaki sorunlar üzerinde durmayı uygun görmüştür.

«İnsan haklarının, bilimsel ve teknik ilerleme seviyesine uygun olarak, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda teminat altına alınması,

Bilim ve tekniğin doğurduğu sonuçların insan haklarına saygıda her türlü manevî değerlerin yanı sıra uluslararası hukukun kurallarını da göz önüne alarak eğitsel hedeflerde kullanılması,

Bilim ve tekniğin demokratik hak ve özgürlüklere zarar verebilecek bir biçimde kullanılmasının önlenmesi...»

Dinleme veya optik yöntemlerle uygulanan gözetleme yöntemleri, bazı durumlarda aile, mesken ve özellikle telefon konuşmalarının dinlenmesi, bir kimsenin şeref ve şöhretine zarar vereceği gibi özel yaşamın gizliliğini de ortadan kaldırmaktadır.

Özel yaşama yapılan müdahaleler kişilerin hürriyetine çok zaman bile bile zarar verir. Bu şartlar altında yaşayan insan toplulukları korkuya kapılır, kişilerin kimseye itimadı kalmaz. Hatta kişiler sürekli olarak herkesten şüpheye bile başlayabilir.

Kişinin güveninin böyle tahrip edilmesi hür toplum için başlıca tehlikelerden biridir ve insan haklarına aykırıdır. Makina veya insanlardan casus veya elevericilerden korkan kişiler kısa zamanda kişiliklerini kaybederler. Halbuki hukukun amacı, kişinin, kişiliğinin olduğu gibi muhafaza edilmesidir. Başkalarının güveni olmaksızın, ancak pek az kişi normal bir biçimde gelişebilir.

1970 yılında Brüksel toplantısında Pierre Juvingy tarafından kaleme alınan raporda, «Kişinin özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, bildirinin ilânından yaklaşık olarak 20 yıl sonra Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiş olan Medenî ve Siyasal Haklar Anlaşmasında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde ve Batı Avrupa dışında dünyanın diğer bölgelerindeki bölgesel İnsan Hakları Sözleşmesinde hemen hemen birbirine benzer terimlerle yer almıştır» (11) demek suretiyle insanın temel haklarına ait olan bütün sözleşmelerin tabii hukuka dayandığını pek açık bir şekilde belirtmiştir.

19 Aralık 1968 tarihinde, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, aynı yıl Tahran'da toplanan İnsan Hakları Konferansından mülhem olarak «İnsan Hakları ile bilim ve tekniğin ilerlemesi» konusunda bir kararı kabul etti. Bu kararda bilhassa; bu çeşit sorunların derinlenmesine incelenmeleri gerektiği, uluslararası alanda yapılması gereken bu inceleme-

(10) Enis Coşkun, Gizli Dinleme, 1974, s. 107 - 112
(11) Enis Coşkun, Gizli Dinleme, 1974, s. 120

lerin amacının, insan hakları ve temel hürriyetleri koruyacak nitelikte bazı özel kuralların ortaya konması olduğu belirtildi. (12)

Birleşmiş Milletler raporuna göre, kişilerin özel yaşamına yeni teknik ve yöntemlerle; a) duyma ve görme şekli ile, b) psikolojik ve fiziksel yollardan, c) elektronik beyinlerle yapılan araştırmalardan yararlanarak müdahale edilebilir. Bu müdahaleler, kişi için yaşamından başka diğer temel hakları da tehdit etmektedir. (13)

Kişinin özel yaşamına saygı gösterilmesini temin edebilmek için Birleşmiş Milletlerin «İnsan hakları ile bilim ve teknik konusundaki ilerlemeler» adlı incelemesinde bazı öneriler ileri sürülmüş ve üye memleketler tarafından uygulanması tavsiye edilmiştir.

Yukarıda temel hakların doğuş ve gelişimini izah ederken, tabii hukukun esas etkisini anayasalarda göstermiş ve kişinin temel haklarının anayasalara girmesine sebep olmuş bulunduğunu belirtmiş, gerek 1924 ve gerekse 1961 anayasalarımızda, tabii hukuktan mülhem olarak, bu hakları koruyan hükümlerin yer aldığını fakat bazan uygulamaların bu düzeyde olmadığını açıklamıştık. Anayasa Mahkemesinin hakim sınıfından olmayan, mahkeme başkâtiplerine yargı yetkisi tanıyan 7188 sayılı Kanunun Anayasa'nın ruhuna aykırılığı nedeniyle verdiği 28.9.1965 gün ve E: 1963/100, K: 1965/48 sayılı kararın gerekçesi bu görüşümüzü teyit etmektedir.

Tabii hukuk açısından gizli dinleme kişinin özel yaşamına bir saldırıdır ve kişinin özel yaşamının gizliliğini ortadan kaldırır. Bu sebeple gizli dinleme bir haber alma hakkı olarak da savunulamaz. Görülüyor ki hukukun üstünlüğüne inanan, hukuk güvenliği sağlamak isteyen ve «temel haklar» dediğimiz kişinin doğal haklarını korumaya inançlı bir «Hukuk Devleti»nde yürütmeye ve idareye gizli dinleme yetkisi veren, kanunlar bulunsa dahi, hukuka uygun olduğunu ileri sürmeye imkân yoktur.

Kanuna bağlı devlet ile, hukukun üstünlüğü ilkesini esas alarak kurulmuş ve bütün faaliyetlerini hukuka uygunluk içinde yürüten devlet, nasıl ayrı şeyler ise, kanuna uygunluk ile hukuka uygunluk kavramları da tamamen ayrı şeylerdir. Kanımızca tabii hukukun yeni anlayışının esasını bu düşünce tarzı teşkil etmektedir. Aksini düşünce tarzı kanunun hukuktan da üstün olduğu sonucunu doğurur ki, çok tehlikeli bir görüştür. O zaman kanunilik adı altında Devlet her şeyi yapabilir. Kanun haksızlıklara alet olur.

---

(12) Enis Coşkun, Gizli Dinleme, 1974, s. 111
(13) Enis Coşkun, Gizli Dinleme, 1974, s. 113

GENEL OLARAK İDARÎ PARA CEZALARININ PARA CEZALARI İÇİNDEKİ YERİ VE NİTELİKLERİ

Yavuz Nazaroğlu
Danıştay Başyardımcısı

PLÂN

GİRİŞ:

Müeyyide çeşitleri

Cezaların Çeşitleri ve Para Cezaları

Para Cezalarının Çeşitleri

1 — Kamu (âmme) Para Cezaları

2 — Tazminat Kabilinden Para Cezaları Tanımı

a — Ceza Niteliği

b — Tazminat Niteliği

3 — Medenî Para Cezaları

Hukukumuzda Medenî Para Cezaları

4 — İdarî Ceza ve İdarî Para Cezası

İdarî Para Cezasının Tarifi

İdarî Para Cezasının Hukukî Niteliği

İdarî Mes'uliyeti Cezaî Mes'uliyetten Ayıran Genel Prensipler

Hukukumuzda İdarî Para Cezası Uygulaması

a) Ekonomik Alan ile İlgili Mevzuat

b) Karayolları Trafik Kanunu

c) Belediye Mevzuatı

İDARÎ PARA CEZALARINA İTİRAZ VE DÂVA YOLU

PARA CEZALARININ GENEL AF KANUNU KAAŞISINDAKİ DURUMU

SONUÇ:

G İ R İ Ş :

Hukukumuzda idarî para cezaları, âmme (kamu) para cezaları kadar incelenmemiştir. Bu yazımızda, müeyyide çeşitleri içinde para cezaları, para cezalarının çeşitleri, idarî müeyyide olarak para cezalarının diğer para cezaları ile mukayesesi ve idarî para cezalarının nitelikleri ve hukukumuzda uygulanması kısaca açıklanmıştır.

Bu meyanda idarî para cezalarına itiraz yolları ile Af Kanunları karşısında idarî para cezalarının durumuna da kısaca değinilmiştir.

MÜEYYİDE ÇEŞİTLERİ

Bir toplumda düzenin korunması için mevcut olan hukukî müeyyideler başlıca üç kısma ayrılabilir. Bunlar :

1 — Medenî Hukuk Müeyyideleri, bir haksız fiil işlenmesinde maddî ve manevî tazminat gibi, prensip olarak şahsa verilmiş olan zararları gidermek gayesini güden, Medenî Hukuk ve Borçlar Hukuku kaidelerinin ihlâli halinde söz konusudur.

2 — İdarî Müeyyideler, idarenin uyguladığı müeyyidelerdir. Bunlar :

a — Disiplin müeyyideleri, idarî kurumların personeline ve diğer mensuplarına verilen disiplin cezaları, ile

b — Disiplin müeyyideleri dışında kalan ve idarenin bizzat uyguladığı müeyyidelerdir. Bunlar, bir «Cezalandırma» amacı gütmekle beraber, gerek usul ve gerekse sonuçları bakımından gerçek bir «ceza» niteliği taşımazlar (1).

3 — Ceza Müeyyideleri, Ceza Hukuku alanına girmektedir. Yazarlar, arasında cezanın tarifinde birlik yoktur. Birleşilen nokta, cezanın suçluya bir ızdırap çektirdiği ve ona karşı bir kötülük olduğudur. Bütün görüşler, kötülüğün kötülükle karşılanması gereğini öngörmektedir. Diğer bir deyimle başkalarına ızdırap verenler aynı ölçüde ızdıraba uğramalıdırlar.

Biz Prof. Dönmezer - Erman'ın tarifini alacağız. Ceza «Kanunlarda öngörülerek, topluma belirli ölçüde zarar veren fiiller karşılığı olarak özellikle suçu işliyene ızdırap çektirmek amacı ile, bazı mahrumiyetlere tâbi tutan kazaî bir kararla ve failin kusurluluğu ile orantılı ve onun şahsına uygun olarak hükmedilen korkutucu bir müeyyide» dir.

Bu tarifin içine aldığı unsurlar ceza müeyyidesini diğer müeyyidelerden ayırmağa imkân vermektedir. Buna göre cezanın nitelikleri şöyle sayılabilir :

Cezalar, kanun tarafından tespit olunur, topluma belirli ölçüde zarar veren fiiller karşılığı hükmedilir. Suçluya ıztırap çektirmek gayesi ile bazı mahrumiyetlere maruz bırakır, yargısal bir kararla verilir. Failin kusurluluğu ile orantılı ve onun kişiliğine uygundur.

CEZALARIN ÇEŞİTLERİ VE PARA CEZALARI

1 — Konuları bakımından cezalar : Bedenî, hürriyeti bağlayıcı, hürriyeti kısıtlayıcı, hakları kısıtlayıcı, mal varlığını etkileyici ve tezlil (Aşağılatıcı) olarak ayrılmaktadır (2).

Para cezaları, bu ayrımda mal varlığına ilişkin olanlardır.

---

(1) Gölcüklü, İdarî Ceza Hukuk ve Anlamı (S.B.F.D. 1963)

(2) Dönmezer — Erman II No : 1378

2 — Kanunlardaki tanzim şekline göre para cezaları, ikili ayrıma göre cürüm ve kabahat para cezaları olarak ayrılmıştır. Türk Ceza Kanununun 19. maddesi ağır para cezasını, 24. maddesi hafif para cezasını düzenlemektedir.

3 — Kanun koyucunun, verdiği önem ve hükmediliş şekline göre de cezalar aslî, ferî ve mütemmim olarak 3'e ayrılmaktadır.

4 — Kanun koyucu para cezasının miktarını sabit bir şekilde tespit etmişse sabit para cezası, asgari ve azamî hadler tespit etmişse, nispî para cezası söz konusudur. Ayrıca nispî para cezasının değişik şekilleri vardır.

PARA CEZALARININ ÇEŞİTLERİ

Para cezaları, ceza kanunlarında ve diğer ceza hükmü taşıyan kanunlarda görülmektedir. Para cezası deyimi her zaman aynı manaya gelmemektedir. Bütün nakdî müeyyideleri «para cezası» olarak vasıflandırmak tatbikatta bazı güçlüklere sebep olmaktadır.

Para cezaları doktrinde genel olarak 4 grup altında incelenmektedir.

1 — Kamu (Âmme) Para Cezaları, 2 — Tazminat kabilinden para cezaları, 3 — Medenî para cezaları, 4 — İdarî para cezaları.

Tazminat kabilinden para cezaları ile medenî para cezaları, Fransız hukukun'dan hukukumuza geçmiştir. Diğer iki para cezası, kamu (Âmme) para cezaları ile idarî para cezaları bütün mukayeseli hukukta görülen para cezalarıdır. Bilhassa idarî para cezaları son senelerde büyük gelişmeler göstermiş, kabahat olarak vasıflandırılan ihlâller, yargıya ihtiyaç göstermeden, bizzat idarece cezalandırma yoluna gidilmesi tercih edilmektedir. Para Cezaları, zamanımızda para ödenmesini gerektiren ve malî nitelik taşıyan tek ceza sayılmaktadır. Diğer cezalar kişinin hürriyetine veya hayatına yönelmiş bulunmasına rağmen, para cezalarının mal varlığını etkileyici bir özelliği vardır.

Bütün para cezalarında, müşterek özellik, belirli bir miktar paranın ödenmesidir. Genel olarak şöyle tanımlanabilir.

Para cezası, suç teşkil etsin veya etmesin, bir hukuk normunu ihlâl eden kişinin devlete veya kanunda belirtilen başka bir yere bir zararın tazmini amacı taşımaksızın ödemek zorunda olduğu belirli bir miktar paradır (1).

Bu tarif, bazı para cezalarının Devlet Hazinesinden başka kurumlara yapılan ödeme hallerini de nazara aldığından Türk Ceza Kanununun tarifinden daha geniş kapsamlıdır.

I — Kamu (âmme) Para Cezaları :

Bu cezalar, her yönden cezalar hakkındaki kaide ve esaslara tabi olan para cezalarıdır. Bu nedenle sözü edilen para cezaları hakkında cezalara ilişkin bütün genel esas ve müesseselere tatbik olunur. Bu cezalarda kanunilik prensibi caridir. Cezalara etki yapan bütün sebepler bu cezalar bakımından da uygulanır. Bu cezalar tecil edilebildiği gibi genel ve özel affa tabi olurlar ve bunlar hakkında zamanaşımı işler (2).

Âmme para cezası : «Kanunlarda öngörülerek topluma belirli ölçüde zarar veren fiiller karşılığı olarak, suçluyu belirli bir miktar parayı kanunun gösterdiği yere ödemeğe zorluyan, ızdırap çektirici, kazaî bir kararla, failin kusurluluğuna ve ekonomik durumuna orantılı olarak hükmedilen müeyyide» (3) diye tarif edilebilir. Konu tamamıyle Ceza Hukukuna girdiğinden, detaylarına girmiyoruz.

---

(1) Dr. Süheyl Donay, Para Cezaları, Tez. İst. Hukuk Fak. Ceza Hukuku Asistanı
(2) Dönmezer — Erman (1497)
(3) Dr. Eyheyl Donay Ag. e. S. 68

2 — Tazminat Kabilinden Para Cezaları :

Bu çeşit para cezaları özellikle Fransız ve Türk Hukukunda görülmektedir.

Hukukumuzda daha çok kanun yolu ile mevzuata girmiş olan tazminat kabilinden para cezası T.C. Kanununun 92 nci ve 6183 sayılı Âmme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanunun 2 nci maddesinde ifadesini bulmaktadır.

Türk Hukuk doktrininde ve tatbikatında «tazminat kabilinden para cezaları» değimi ittifakla kullanılmaktadır. Fransız Hukukunda ise malî para cezası (amande fircale) ve (amande mixte) karma para cezası değimini kullananlar vardır. Fransız doktrininde bu cezayı Devlet Hazinesine verilen zarar nedeniyle hükmedilen nakdî müeyyide olarak ifade edenler yanında, bu cezaların, malî suçlar sebebiyle Devlet Hazinesine verilen zararların müeyyidesini teşkil ettiğini iddia edenler de vardır. Bu nedenle bu suçların tanımını vermenin zorluğunu kabul eden bazı yazarlar, Yargıtay İçtihatlarına göre hangi para cezalarının bu nitelikte olduğunu tesbite çalışmaktadırlar.

Türk Hukukunda, kanunlarda ifadesini bulan bu para cezası, tarif edilmiş değildir. Doktrinde ise tazminat kabilinden para cezası; hem ceza, hem de tazminat özelliği gösteren bir müeyyide olduğu, daha geniş olarak iktisadî ve malî suçlarda öngörülen ve Devletin uğradığı zararın tazmini gayesini güden nakdî cezalar, tazminat kabilinden para cezaları olarak nitelendirilmektedir. Hukukumuzda bu çeşitten para cezalarını içine alan başlıca kanunlar, kaçakçılık, Tekel ve Toprak Mahsulleri Ofisi Kanunlarıdır.

Yargıtayımız, bir tevhidi içtihat kararıyle (R.G. 29.6.1935 No. 3041) tazminat kabilinden para cezalarını, «Mahkûmlarda intibah temin eden ve umumî ceza prensip temellerine dayanmaktan ziyade Devlet Hazinesinin suç dolayısiyle uğrayacağı zararları ödemek ve malî menfaatlarını korumak» amacı güden cezalar diye nitelemiştir.

Türk Hukukunda Tazminat Kabilinden Para Cezalarının, Kamu Para Cezalarından Farkları ve Benzer Yönleri :

Gerek kanunlarda, gerekse içtihatlarda bu cezaya atfedilen tazminat özelliklerinin dışında kalan bütün hususlarda, gerçek bir cezaya has bütün prensipler tatbik edilmektedir.

a — Ceza Niteliği :

1 — Tazminat kabilinden para cezaları da, ceza olmaları sebebiyle Ceza Mahkemeleri tarafından hükmedilmektedir. Hukuk davalarına konu olabilecek bir şahsî alacak niteliğinde değildir.

2 — Bu cezalar hakkında da, kanunsuz ceza olmaz, ilkesi uygulanır.

3 — Bu cezaya hükmedebilmek için zarar ve ziyanın meydana gelmiş olması şart değildir.

4 — Kusurluluğu ve isnadı kaldıran nedenler bu cezalarda da tesirini gösterir.

5 — Mirasçılara intikal etmez, yani mirasçılar, bu cezalar için takip edilmez.

6 — Zaman aşımı süresi, Ceza Kanunundaki sürelere tabidir.

7 — Bu cezaya mahkûmiyet adlî sicile kaydedilir.

8 — Af kanunları bu cezalar üzerinde de etkilidir.

9 — Bu para cezasının ödenmemesi halinde, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanunun, 1712 sayılı Kanunla değişik 5 inci maddesine göre, hapse tahvil edilir. (*)

b — Tazminat Niteliği :

1 — T.C. Kanununun 92 nci maddesindeki açık hüküm nedeniyle tazminat kabilinden para cezaları tecil olunmaz. Zira bu cezalarda devletin bir alacağı söz konusudur.

2 — Takdiri hafifletici sebeplerden, bu para cezalarında indirim yapılamaz.

3 — Tazminat kabilinden para cezalarında, yaş küçüklüğü nedeniyle indirim yapılmaz.

4 — Bu para cezaları 5435 sayılı Kanun gereğince misil arttırmasına tabi değildir.

5 — Tazminat kabilinden para cezaları tekerrüre esas teşkil etmez.

6 — Tazminat kabilinden para cezaları müşterek suçlulardan birbirinden müteselsil kefil olmak üzere tahsis edilir.

7 — Tazminat kabilinden para cezaları tahsil edildiğinde ilgili idare bütçesine irad kaydedilir. Yani kamu para cezalarında olduğu gibi Devlet Hazinesine ait olmayıp, suç nedeniyle zarara uğrayan idareye ödenir, örneğin 4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkiler Kanunu md. 40; ve 1777 sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanunu md. 115 zikredilebilir.

8 — Tazminat kabilinden para cezalarının infazı 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanuna göre değil, genellikle 6183 sayılı Âmme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanuna göre yapılır. Yani savcılığın aracılığı olmadan, ilgili kamu kurumu tarafından yapılmaktadır.

Bir müeyyidenin hem ceza, hem de tazminat özelliği taşıması, bu husus gerek kanunlarla ve gerekse içtihatlarla sağlanmış olsun, Ceza Hukuku ve Medenî Hukuk ilkelerine aykırı düşmektedir. Devlet uğradığı zararı bir tazminat davası ile ortadan kaldırabilir. Nitekim 6831 sayılı Orman Kanunu ile bu yola gidilmiştir. Orman Kanunu bazı suçlar ihdas etmiş ve bu suçların karşılığı olarak para cezası müeyyidesini koymuştur. Bunun yanında bu suçlarla meydana gelen zararın telâfisi için tazminata da hükmedileceğini belirtmiştir.

3 — Medenî Para Cezaları (Les anandes civiles) (1)

Daha çok Fransız ve Türk Hukuklarında, kanunlrada yer alan ve tatbikat alanı içtihatlarla genişletilmiş bir müeyyidedir. Bu çeşit para cezasının tarifinde ittifak yoktur. Çünkü bazı yazarlar, medenî para cezasının, kamu para cezasından farklı olmadığını diğerleri ise bunun gerçek bir ceza olmadığını iddia etmişlerdir. Ancak birleşilen nokta, bu çeşit para cezasının gerek gaye ve gerekse usul yönünden kamusal nitelikteki para cezalarından ayrıldığıdır.

«Medenî para cezası, gerek özel hukuka ilişkin kanunlarda gerekse diğer kanunlarda yer alan usule ilişkin hükümlerin ihlâli halinde ve bu ihlâlleri yapanlar hakkında ka-

---

(*) 647 sayılı Kanunun 5 inci maddesi, para cezalarının hapse çevrilmesini kaldırmış ise de bu madde 3.5.1973 tarihli ve 1712 sayılı Kanunla değiştirilerek, para cezasının ödenmemesi halinde hapse tahvil edilme esası yeniden ihdas edilmiş bulunmaktadır.

(1) Şensoy, Medenî Yerine Hukukî Para Cezası Değimini kullanmaktadır.

mu para cezasından farklı olarak, ceza muhakemelerindeki kurallara tabi olmadan bazen mahkemeler ve bazen de idarî makamlar tarafından uygulanan para cezasıdır» (1)

Medenî Para Cezasının, Medenî Olmasının Neticeleri :

Fransız Hukukunda, para cezaları arasında medenî para cezası ayrımı yapılması, bu ceza hakkında bazı hukukî neticelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

— Cezayı ağırlatıcı ve hafifletici sebepler, bu cezalar hakkında tatbik edilmez. Bu durum, bu müeyyidenin gerçek bir ceza olarak kabul edilmemesidir.

— Tecile ve tekerrüre esas teşkil etmemektedirler. Çünkü bu cezaya hükmeden makamlar, ceza ve ceza muhakemesi kaidelerine tabi değildir.

— Adlî sicile geçmezler, çünkü bu müeyyide suç olmayan ihlâller karşılığında tatbik edilmektedir.

Hukukumuzda Medenî Para Cezaları :

Türk Hukukunda ve tatbikatında da medenî para cezası değimine yer verilmektedir.

Medenî Kanuna göre hukuk hakimleri tarafından verilen para cezaları genellikle medenî para cezası olarak kabul edilmektedir. Örneğin, sulh hakiminin vasi hakkında hükmedebileceği para cezası,

Hukuk Muhakemeleri Usulu Kanunundaki hakimin reddi talebinin kabul edilmemesi halinde reddi istiyen hakkında, mahkemece, disiplini bozan hareketlerde bulunan kimse hakkında tatbik edilen para cezaları, tashihi karar ve iadei muhakeme talebinin reddine ilişkin talepte bulunanlar hakkında verilen para cezaları bu kabil para cezalarındandır.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunundaki para cezaları da Hukuk Usul Kanununda olduğu gibi, hakimin reddi isteminin reddi, gelmiyen şahitler, kanunî sebep yokken şahitlikten ve bilirkişilikten çekinenler hakkında verilen para cezaları da medenî para cezalarından sayılmaktadır.

Medenî para cezaları, gerek kavramı gerekse hukukî niteliği yönünden eleştirilmektedir. Kavram olarak karışıklığa sebep olabilecek durumdadır. Çünkü, medenî para cezası, Medenî Hukukun ihlâlinde uygulanan bir ceza değildir. Zira, bir çok kanunda böyle müeyyideler vardır. (Tapulama Kanunu, Ticaret Kanunu ve Usul Kanunları gibi)

Usul Kanunlarındaki para cezası ile cezalandırılan bütün fiiller mahkemenin çalışma düzenini bozmaktadır. Mahkeme burada bir ceza organı değil, bir zabıta veya disiplin amiri olarak hareket etmektedir. Bu sebeple, medenî para cezası sayılan cezaları tek bir kavramda ifade etmek yerinde değildir. Kanunlardaki bu kabil müeyyideler disiplin müeyyideleridir.

Fransız hukukunda, disiplin cezalarından, sadece meslekî kurallara uymayanlar hakkında uygulanan cezalar anlaşılmaktadır. (2) Bu nedenle, bu cezaları meslekî disiplin cezalarından ayırmak gayesiyle medenî (civile) para cezası kavramı kullanılmıştır.

Bu itibarla, medenî para cezası sayılan para cezalarının yerine ve niteliklerine göre inzibati veya idarî para cezası olarak adlandırılması ve suç olmayan ihlâllerin müeyyidesi olarak kabul edilmesi gerekir. (3)

---

(1) **Dr. Süheyl Donay — Para Cezaları**
(2) **Dönmezer — Erman II. 1522**
(3) **Dr. Süheyl Donay a. g. e.**

4 — İdarî Ceza ve İdarî Para Cezası

İdare, görev alanına giren hizmetleri gereken etki ve çabuklukla yapabilmek için müeyyide yetkilerine muhtaçtır. Gerçekten idare korumakla sorumlu olduğu kamu düzen ve güvenini, kamu sağlığını, millî servetleri ancak zaman kaybetmeden müeyyide yetkileri sayesinde gereği gibi koruyabilir. Bu sebeple, İdare Hukuku, idareye geniş ve çeşitli müeyyide yetkileri tanımaktadır. Bu yetkilerden biri de idarî cezadır.

İdarî ceza, idare edilenlere, idarî düzene aykırı davranışlardan ötürü, idarece verilen cezalardır. (1)

Genel olarak, idarenin yargı organına başvurmadan kendisinin uyguladığı müeyyideler idarî müeyyide olarak tarif edilmektedir. (2) Eğer bu müeyyide, bir miktar paranın alınması şeklinde olursa, idarî para cezası söz konusudur.

İdarî cezaları iki kısımda tetkik etmek gerekir. İdarî cezalar biri kurumsal disiplin cezaları, diğeri kamusal idarî cezaları olmak üzere ikiye ayrılır. (3)

Disiplin cezaları içinde para cezası (maaş kat'ı) olmakla beraber konumuz dışında kaldığından, detaylarına girmiyoruz.

İdarenin ceza vermek yetkisi çeşitli ülkeler mevzuatında kabul edilmiş olmakla beraber bu yetkinin özellikle para cezası olarak tesbit edilmesi gözönünde tutulmuştur. Bunun başlıca nedeni şahıs özgürlüğünü kısıtlayan hürriyeti bağlayıcı cezanın herhangi bir teminatı olmayan idarî makamlar tarafından verilmesini engellemek olmuştur. (4)

İdarî para cezaları da kanunî yetkiye ihtiyaç gösterirler. İdare, idare edilenlerin özgürlüklerine ve öteki hak alanlarına dokunan bir davranışta bulunmaya, onlara kişisel ya da malî külfet yüklemeğe yalnız bir kanun kuralının buna cevaz verdiği hallerde ve koyduğu şart ve ölçü içinde yetkilidir. Bu, hukuk devleti anlayışıyla birlikte özgürlüklere ve koruyucu temel haklara bağlılığın bir gereğidir. (5)

Bu nedenle ülkemizde de, idareye birçok alanlarda bu çeşit yetkiler kanunlarla verilmiş bulunmaktadır. Bu usul, mahkemeleri ufak ve fazla önemli olmayan işlerle uğraştırmamak yanında idare edilenler içinde birçok yönden yararlı sayılmaktadır.

İdarî Para Cezasının Tarifi :

Eğer bir para cezasına idare karar vermiş ise, o ceza prensip olarak idarîdir. Diğer bir deyimle idare, adlî organın aracılığı olmadan para cezası uygulamış ise, idarî para cezası ile karşı karşıyayız. Bazı yazarlar, Sulh Ceza Hakiminin Ceza Kararnamesinde verilen para cezalarının da bu nitelikte olduğunu belirtmektedirler (6)

İdarî para cezası «Kanunda açıkça öngörülen ihlâller hakkında para cezası müeyyidesini tatbik yetkisinin kanun tarafından idareye tanındığı cezalar, idarî niteliktedir» (7) şeklinde tarif edilebilir.

---

(1) **Prof. T. Bekir Balta (İdare Hukukuna Giriş) S. 201**
(2) **Mourgeon, la repression Administrative Paris 1967 P. 104**
(3) **T. Bekir Balta a. g. e 202**
(4) **Gölcüklü**
(5) **T. Bekir Balta a.g.e. (80)**
(6) **Kunter C.M.H. 534**
(7) **Dr. Süheyl Donay a.g.e.**

Bu tariften de anlaşıldığı ve yukarıda da değindiğimiz gibi bu konuda kanunilik ilkesine uyulacak ve kanun idareye açıkça yetki vermiş olacaktır.

İdarî Para Cezasının Hukukî Niteliği :

İdarî para cezasının, gerçek bir ceza olmadığı görüşünde olanlar ve aksi bir görüşü savunanlar da vardır.

Yukarıda verilen tariflerde, gerek kamu (âmme) para cezasının ve gerekse idarî para cezasının nitelikleri, kısaca belirtilmiştir.

İdarî para cezasını, kamu para cezasından ayıran temel ayırıcı unsur, bir yargı organı tarafından ve ceza usulü kaidelerine göre verilmemesidir. (1) İdarî para cezaları idarî organlar tarafından verilir. Ancak itiraz edildiğinde çoğunlukla mahkemelerce tetkik ve kaldırılması imkânı varsa da, itiraz veya dava edilmeme halinde kesinleşerek infaz edilebilmesi, onun idarî bir ceza olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Kaldı ki, itiraz veya dâva edilmiş olma halinde de hakimin verdiği karar, tastik veya iptalden ibaret olup, onun niteliğini değiştirmemektedir.

1608 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi itiraz sebeplerini göstermiştir. Hakim burada bir ihtilâfı çözmekte ise de vereceği karar belediyece verilen cezanın iptali veya tastikinden ibarettir.

Dönmezer — Erman ise, «İdarî mercilerin belirli hallerde doğrudan doğruya cezaya benzer müeyyideler tertip edebilmek hususunda yetkileri vardır; fakat bu hallerde de itiraz üzerine, genellikle yargılama mercileri, verilen cezayı tetkik ve gerektiğinde kaldırmak yetkisine sahip olurlar. Bu suretle nihai olarak cezayı tesbit işi yine kazai bir fonksiyon olarak kalır» demek suretiyle aksi görüştedir.

İdarî para cezalarının gayeleri de kamu para cezasının gayesinden farklıdır. Kamu para cezaları, diğer cezalarda olduğu gibi toplum düzenini bozan ve belirili derecede vahamet arzeden ihlâllerin karşılığını teşkil eedr. (2)

Buna mukabil idarî para cezaları önleyici nitelikte olup bir zabıta müeyyidesi olarak nitelenebilinir. Böylece «idarî para cezasını gerçek bir ceza olarak kabul etmeyince, cezalara özgü kurumların bunlar hakkında uygulanmaması doğaldır» (3)

İdarî Mes'uliyeti Cezai Mes'uliyetten Ayıran Genel Prensipler (4)

Kanunu bilmemek mazeret sayılmaz kaidesi, ihlâl edilen idarî kanunlarda da caridir. Bu müşterek noktadan sonra, ayırıcı hususlar :

1 — Ceza hukukunda ancak gerçek kişiler cezalandırılabildikleri halde, tüzel kişilerde idarî para cezasına muhatap olurlar.

2 — İdarî para cezalarında suçun manevî unsuru yoktur. Sadece fiilin işlenmiş olması yeter sebeptir. Genel olarak kast, ceza hukukuna hastır, idare hukukunda kanuna

---

(1) Dönmezer — Erman, II. 1322
(2) Dönmezer — Erman, I. 486
(3) Dr. Süheyl Donay — a. g. e
(4) Guide Zanobini, İdare Hukuku 310 - 311

aykırı meselelere teşmil edilemez. İdarî suçlar, Ceza Hukukundaki kabahatlara benzer. «Kabahat suçları bir idare hukuku kaidesinin Ceza Hukuku tarafından müeyyidelendirilmesidir.» (1)

3 — İdarî para cezalarında ağırlaştırıcı veya hafifletici sebepler kanunlarda tesbit edilmemiş, idarî mercilerin serbest takdirlerine bırakılmıştır. Diğer deyimle, bu konudaki Ceza Hukuku kaideleri kıyas yolu ile idarî cezalara uygulamak mümkün değildir. Bunlar arasında, tekerrür özel bir yer alır. Bunun idare hukukunda varlığından söz edilemez (Disiplin suçları hariç)

4 — İdarî para cezasının infazı, 647 sayılı Kanuna göre değil, 6183 sayılı Kanuna göre yapılır. Ayrıca idarî müeyyidenin infazı yerine adlî tenbih ve tecil kabul edilemez.

5 — İdarî para cezası, kanunlarda aksine hüküm yoksa (*), suçlunun şahsına bağlı olmayan mirasçı ve haleflerine intikal eden mameleki bir borç teşkil eder.

6 — İdarî ceza, adlî sicile geçmez, adlî sicil, ceza hukukuna has bir müessesedir.

7 — Genel ve özel af, eğer açıkça belirtilmemişse, idarî para cezası müeyyidelerine şamil değildir.

8 — Suça birden fazla şahsın iştiraki, ceza hukukuna has olup, idare hukuku sahasına kıyas yolu ile götürülemez. Her olay yalnız ve tek bir müeyyideye tekabül eder. Eğer birden fazla kişi ihlâlde bulunursa bundan ötürü birden çok ihlâl yoktur. Ceza tek olduğuna göre, mes'uliyet de tek olacaktır. Bu kişiler yapmış oldukları ihlâlden dolayı müteselsilen sorumludurlar. Ceza ödenince birlikte sorumlu olanların hepsi de aynı şekilde sorumluluktan kurtulacaklardır. (**)

9 — İdarî suçların cezai suçlarla veya diğer idarî suçlarla içtimai mümkün değildir. «İdare Hukukunda kayıtsız şartsız herkesin kendisine isnat edilebilen suç kadar ceza ile cezalandırılması prensibi muteberdir» (2)

10 — İdarî cezaların niteliklerinden biri de mevzuun genişliği ile orantılı olarak artmaktır. İdare Hukukunda cezanın ihlâlden meydana gelen zararın genişliği ile orantılı olması kaidedir. Bu kaide, gerek malî ve gerekse genel menfaatlarla ilgili kanunlarda da geçerlidir. Bilhassa vergi cezalarında herhangi bir miktara ulaşılabilir.

---

(1) Guido Zanobini, İdarî Müeyyideler

(*) Vergi Usul K. Md. 372 Mükellefin veya ceza muhatabının ölümü halinde vergi cezası kalkar.

(**) Not: Ancak, Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulunun 1973/3 esas ve 1973/12 sayılı kararı doktrinin görüşüne uygun düşmemektedir. Şöyle ki içtihat, 6785 sayılı İmar Kanununun 19 ve 20 nci maddelerinin uygulanmasında, birden fazla sahibi bulunan inşaatlarda tesbit zaptı ile durdurma emrinin mal sahiplerinden yalnız birine veya bir kısmına tebliğ edilip diğerlerine tebliğ edilmediği hallerde, kendisine tesbit zaptı ve durdurma emri tebliğ edilen sahibin verilen para cezasından gayrimenkuldeki hissesi nisbetinde sorumlu tutulması şeklinde birleştirilmişse de içtihat gerek bu kararda aykırı oy yazısında belirtilen doktrine uygun görüşe ve gerekse bu yazıda idarî para cezası hakkındaki doktrine ait açıklamalara mutabık olmadığından, biran önce değiştirilmesi temenni edilir.

(2) Guido Zanobini, İdarî müeyyideler

«Bir müeyyideye idarenin hükmetmesi, Anayasalarda cezaların ancak kazai bir organ tarafından hükmedilebileceği ilkesine aykırı düşmemesine neden olur. Gerçekten bir müeyyideyi ceza olarak kabul etmeyince buna bağımsız kazai organların hükmetmesine ihtiyaç olmayacaktır.» (1)

Hukukumuzda İdarî Para Cezası Uygulaması :

Hukukumuzda idarî para cezasının tatbik sahası oldukça geniştir. Başlıca idarî para cezası uygulanan alanlar üçe ayrılabilir.

a) Ekonomik Alan ile İlgili Mevzuat :

Bu alanda, idarenin tatbik ettiği para cezalarına, 213 sayılı Vergi Usul Kanununda, 5383 sayılı Gümrük Kanununda ve 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanunda rastlanmaktadır.

Vergi Usul Kanunundaki bazı ihlâller, ceza mahkemelerince cezalandırılmakta, diğer ihlâllerde bizzat vergi idaresi gerekli para cezasını vermektedir. Bu cümleden olarak, V.U.K. da Kaçakçılık (344), Kusur (348) ve Usulsüzlük (351) ile ilgili para cezaları vergi daireleri tarafından tatbik edilmektedir.

1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanunun 55 inci maddesine göre gümrük memurlarından kurulan bir komisyon tarafından, bu kanunun 12/2 maddesinde öngörülen hallerde para cezası verileceği ve 65/2 ye göre de Sulh Ceza Mahkemesine itiraz edilebileceği hükme bağlanmıştır. Ceza, idarî bir kurul tarafından verildiğinden para cezası, idarî para cezasıdır.

5383 sayılı Gümrük Kanununun 143/2, 144, 145, 147, 148, 149 ve 150 nci maddelerindeki ihlâllerde para cezaları gümrük idareleri ve komisyonları tarafından verildiğinden, idarî para cezası sayılırlar.

b) Karayolları Trafik Kanunu :

a — 6685 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 57 nci maddesi, idarî para cezası alınacak halleri belirtmiştir.

58 inci maddede ise bu kanunda öngörülen diğer kaidelere aykırı hareket edenlere hükmedilecek para cezalarını düzenlemektedir.

Bu maddede «Cezanın asgari haddinin» derhal ödenmesi halinde takibat yapılmayacağı hükmü vardır. Bu takibat adlî bir takibattır. «Hafif para cezası»ndan bahsedilmesi bunun kazai bir kararı gerektirdiğini belirtmiş olmaktadır.

Burada biran ödeme söz konusudur. Tutanağı düzenliyen memura ceza derhal ödenirse idarî ödenmezse, hakimin vereceği hükümle kazai olmaktadır. Bu maddedeki asgarî haddin derhal ödenmesinden gaye, zaptın tutulduğu anda ödenmesidir.

c) Belediye Mevzuatı :

Belediye mevzuatında, idarenin tatbik ettiği para cezaları çoktur. Belediyenin ceza tayin yetkisi belediye encümeni ve belediye başkanı tarafından kullanılmaktadır.

Belediye suçları, belediye hizmetlerinin yerine getirilmesi için konulmuş olan kaidlere aykırı hareketler teşkil eder. Bu kaideler, doğrudan doğruya bir kanun hükmün-

---

(1) Dr. Süheyl Donay, Para Cezaları 160

den doğabileceği gibi kanundan gelen bir yetkiye dayanılarak çıkarılmış bir tüzük veya yönetmelik hükmü de olabilir.

Bilhassa 3764 sayılı Kanunla değişik 1608 sayılı «Umuru Belediyeye Müteallik Ahkâmı Cezaiye Hakkındaki Kanunun Bazı Maddelerini Muaddel Kanun»da belediyenin ceza verme yetkisinin kapsamı ve müeyyidesi tayin, takip edilecek usul, kararlara yapılacak itiraz ve infaz şekilleri gösterilmiştir.

Böylece, belediyelerin ceza verme yetkisi, ceza mevzuatımızda ayrı bir sistem haline getirilmiş bulunmaktadır.

Birçok kanun, tüzük ve yönetmelik müeyyidelerini bu kanundan almakta ve cezaların tayininde, takip edilecek usul hakkında bu kanunun maddelerine başvurulmaktadır.

Ayrıca, 6785 sayılı İmar Kanunu gibi bazı özel kanunlarda yazılı müeyyidelerin uygulanmasına belediye encümeni yetkili kılınmak suretiyle, belediyelerin ceza tayin yetki alanı genişletilmiştir. (*)

Bu cezalar, hakim niteliği taşımıyan kişi ve kurulları tarafından verildiği için idarî para cezası niteliğindedir. İtiraz veya dava üzerine hakimin kararı, iptal veya tasdik (red)'e ilişkin olup, ceza, idarî niteliğini kaybetmemektedir.

İDARÎ PARA CEZALARINA İTİRAZ VE DÂVA YOLU

İdarî para cezası verilmesini öngören kanunlarda adlî yargı merciine itiraz edileceğine dair bir hüküm varsa, buna göre itiraz adlî yargıya belirtilen süreye göre yapılacaktır. Bu cümleden olmak üzere 1608 sayılı Umuru Belediyeye Müteallik Ahkâmı Cezaiye Kanununun değişik 5 inci maddesinde belirtildiği gibi, ceza kararlarına karşı tebliğ tarihinden itibaren 5 gün içinde sulh hakimine yazılı veya şifahi itiraz yapılacaktır.

Eğer böyle sarih bir hüküm yoksa, ortada idarî bir işlem söz konusu olduğundan, idarî yargı mercii olan Danıştay'a, idarî işlemin iptali için kanunî süresi içinde, iptal davası açılması gerekir. Buna örnek olarak da İmar Kanununa göre verilen cezaları, (Belediyelere karşı yapının fenni mes'uliyetini üzerine alan meslek mensuplarına verilen ceza hariç) gösterebiliriz. (6785 sayılı K. 6, 7, 18, 20. maddeleri)

Ancak vergi cezalarında, suç olanlar hariç, özel bir yargı yolu (İtiraz - Temyiz - Danıştay) mevcuttur.

PARA CEZALARININ GENEL AF KANUNU KARŞISINDAKİ DURUMU

Para cezalarının, Af Kanunlarının kapsamına girip girmediği hususu, bu kanunların incelenmesinden sonra anlaşılabilir.

Af Kanunları da birer kanun olmaları sebebiyle, genel yorum kaidelerine uygun olarak yorumlanırlar. İlmî anlamında yorum, kanun maddesinin hakikî anlamını araştırmak

---

(*) 3489 sayılı Pazarlıksız Satış Mecburiyetine Dair Kanunun 9. md. 3517 sayılı Yazılı ve Basılı Kâğıtların Kesekâğıdı olarak Kullanılmasına Dair K. md. 2 2659 sayılı Sular Kanununa Müzeyyel Kanun 8 md. belediye encümenine para cezası vermek yetkisi tanımaktadır.

ve bu anlamı tesbit etmektir. (1) Af Kanunlarının yorumunda kıyas yoluna gidilmez, ceza kanunlarının yorumundaki kaideleri uygulamak en isabetli yol sayılmaktadır.

Bir fiilin, Af Kanununa dahil olması yeterli değildir. Zaman yönünden de Af Kanununun kapsamına girmesi gerekir.

Af Kanunları ilke olarak geçmişi kapsarlar ve ilânlarından evvel vuku bulmuş olaylara tatbik edilirler. (2) Aksini düşünmek suç işlemeğe izin vermek anlamına gelecektir. (3)

Bu sebeple Af Kanunlarına zaman bakımından tatbik ile ilgili hükümler konulmaktadır.

Af Kanunları, çeşitli cezaların affına imkân verdiği halde idarî suçların, özellikle disiplin cezaları ile idarî para cezalarının affı konusunda açık hükme ihtiyaç vardır. Böyle bir açık hüküm yoksa, idarî cezalar Af Kanununun kapsamı dışında kalmış demektir.

Nitekim, 23.2.1963 tarihli, Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkındaki 218 sayılı Kanunun 9 uncu maddesi, «1961 yılı sonuna kadarki dönemlere ait olarak mükellefler veya sorumlular adına kesilmiş olup bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar tahsil edilmemiş olan vergi cezalarından, usulsüzlük cezalarının tamamı, kusur ve kaçakçılık cezalarının yarısı affedilmiştir» demek suretiyle yanlız vergi cezalarını affın kapsamına almıştır.

Cumhuriyetin 50 nci yılı nedeniyle Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında 15.5.1974 tarihli ve 1803 sayılı Af Kanununun 1 inci maddesinin (B) fıkrası «... mahkemelerden başka mercilerce haklarında para cezası tayin edilenler» 9 uncu madde hükmü saklı kalmak yani, vergi cezalarında, vergi asıllarının ödenmesi şartıyle affın kapsamını daha genişletmiş bütün idarî para cezalarını affın şümulüne almış bulunmaktadır.

Bu nedenle genel af, para cezalarının da ödenmesini imkânsız yapar. Ancak, genel affın kapsamına girmesine rağmen ödenmiş olan para cezalarının iadesi konusunda kesinlik yoktur. Doktrin, genellikle genel aftan önce ödenmiş para cezalarının geri verilmesi gerektiği noktasında toplanmaktadır. Aksi halde, bu cezaları ödemiş olanlar, ödememiş olanlara nazaran daha zor bir duruma düşmüş olacaklardır. Kaldı ki iade edilmesinde imkânsızlık da söz konusu olamaz. Ancak, uygulama, bütçe ve Hazine gerekçesiyle aksi yöndedir. T. Ceza Kanununun 100 üncü maddesi ödenmiş para cezalarının iade edilmiyeceği prensibini kabul etmiştir.

İdarî para cezalarında bu prensip kabul edilebilir mi? Mevzuatta bir sarahat yoktur. Uygulama, Ceza Kanununun koyduğu prensip doğrultusundadır. Eğer idarî dava konusu yapılmışsa, bu gibi hallerde işin esası incelenmekte, ret veya iptal kararı verilmektedir. Halbuki idarî para cezası tahsil edilmemiş ve affın da şümulüne girmişse, netice, affın kapsamına girdiğinden karar verilmesine yer olmadığı, şeklindedir.

---

(1) Faruk Erem, Ceza H. sh. 24

(2) Gölcüklü, Af Kanunu (sh. 313 - 314)

(3) Dönmezer — Erman, Nazım ve Tatbiki Ceza Hukuku

S O N U Ç :

Yukarıda çeşitleri belirtilen ve mal varlığını etkileyen, yani para ödenmesini gerektiren cezaların hepsinin para cezası olarak adlandırılması» gerçek ceza ile ceza sayılmayan müeyyidelerin birbirine karıştırılmasına sebep olmaktadır.

Bu nedenle, kavramın karşılığını önlemek için, idarî müeyyide olan para cezası, gerçek ceza olan para cezasından ayıracak bir deyimin kullanılmasının yerinde olacağı kanaatindeyiz.

Bu yazımızda idarî para cezaları günün şartlarına göre yeterli olup olmadıkları ve infaz edilebilme durumlarını incelemedik. Zira, bu konu, idarî para cezası verilmesini öngören her kanuna göre ayrı ayrı tetkik edilmesini gerektirir.

Bilhassa eskiden yürürlüğe konmuş bazı kanunlardaki para cezaları, 5435 sayılı Kanunla asgarî 10 lira olarak tesbit edilmesine rağmen paranın satın alma gücünün gitgide azaldığı, günümüzde» ne derece tesirli olduğu tartışılabilinir.

FAYDALANILAN ESERLER

1 — İdare Hukukuna Giriş Prof. T. Bekir Balta

2 — İdare Hukukunun Umumî Esasları, Cilt IX, III Ord. Prof. S. Sami Onar

3 — İdarî Ceza Hukuku ve Anlamı, İdarenin Cezai Müeyyide Tatbiki Dr. Feyyaz Gölcüklü S.B.F.D. Cilt XVII 1963 No. 2

4 — Para Cezaları (Tez) (Kervan Yayınları) İstanbul H. Fak. Ceza Hukuku Asistanı Dr. Süheyl Donay

5 — İdarî Müeyyideler (Yılmaz Günal) Guido Zanobini

6 — İdare Hukuku (T. Atıf Akgüç — Sahir Erman) 1945

7 — Tazminat Kabilinden Para Cezaları ve Âmme Para Cezaları S. Dönmezer İ.B.M. Yıl 1943 XVII

8 — Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku I. II. Cilt, Dönmezer — Erman

9 — Belediye Cezaları ve Belediye Zabıtası, Yüksel Ersoy S.B.F.D. Cilt XXIII Mart 1967

10 — Para Cezasını Ödememe Suçu, Ertuğrul Güven — Ad. Dergisi Aralık 1971

11 — Mevzuatımızda Para Cezaları Ad. Cesidesi 1934, Sayı 141. Ali Rıza

12 — Âmme Para Cezaları İ.H.F.M. Cilt VIII No. 34 1943 Naci Şensoy

13 — Para Cezalarının Mahiyeti Hakkında İnceleme, Hakkı Uma — Ad. Cesidesi 1941

14 — Para Cezalarında Yeni Düşünce ve Sistemler ve Türk Para Cezaları Sistemi Ad. Du. 1957 Sh. 7

15 — Türk Hukukunda Af, Dr. Selâhattin Kayman, 1965 A.V. H.F. Yayını

DEVLETLER HUKUKUNDA KITA SAHANLIĞI
EGE DENİZİ VE ADALARINDA DURUM

Yusuf Eryılmaz

Dz. Hakim Kd. Albay

As. Yargıtay 1. Daire Başkanı

I — DEVLETLER HUKUKUNDA KITA SAHANLIĞI KAVRAMI :

Devletler Hukukunda oldukça yeni bir kavram olan kıta sahanlığı (EŞİĞİ, Continental Shelf, Plateau Continental) konusu stratejik ve öncelikle ekonomik yöndeki etkin özelliği ile yurdumuzu ve dünya kamu oyunu yakinen ilgilendiren bir sorun olmuştur. Güncelliğini de devam ettirmektedir.

Çağımızda, stratejik maddelerin tüketimine yönelik hızla gelişen teknoloji, karadaki doğal kaynakların azalması ile, denizlerdeki rezervlerin değerlendirilmesini zorunlu kılmış, bu nedenle 1945 yılında Amerika Birleşik Devletleri Başkanı TRUMAN, Birleşik Devletlerin kıyılarına bitişik açık denizler altındaki deniz yatağı ve doğal kaynakların Amerika'nın tabii kaynakları olarak bunları değerlendirme, yararlanma ve bu sahalarda eğemenlik ve yargı hakkına da sahip bulunduklarını beyan etmesiyle belirlenen ve gelişen kıt'a sahanlığı kavramı, Birleşmiş Milletler Hukuk Komisyonunda konu üzerindeki çalışmalar ve 1958 CENEVRE Konferansı ile hukuksal bir kavram olarak Devletler Hukukunca da tescil edilmiştir.

TRUMAN'ın Amerika Birleşik Devletleri kıyılarına bitişik açık denizler altındaki deniz yatağı ve doğal kaynakları, Amerika Devletinin tabii hakları olarak değerlendirme yönündeki girişiminden çok daha evvel, Sovyetler Birliği 1916 yılında Sibirya'nın kuzeyinde bulunan adaların «Rus Kıta Sahanlığı içinde kalmaları nedeniyle Rusya'ya ait olduğunu» ileri sürmüş, böylece Rusya, adaların ana toprağın kıta sahanlığına dahil olduğu yöndeki görüşü benimsemiştir.

Ancak Kıta Sahanlığı kavramı TRUMAN'ın yukarıda belirtilen deklarasyonundan sonra, Birleşmiş Milletler Hukuk Komisyonunun konu üzerindeki çalışmaları ve 1958 yılında Cenevre'de toplanan Deniz Hukuku ile ilgili konferans çalışmaları ile hukuksal yön kazanarak, Devletler Hukukuna giren bir kavram ve sorun olmuştur.

Birleşmiş Milletler Devletler Hukuku Komisyonunda, kıta sahanlığı sorunu görüşülürken (Komisyonun 1956 yılında yayınlanan tutanaklarının birinci cildi 146 ncı sayfasında) yer aldığı üzere komisyon üyesi ünlü Yunanlı Prof. SPIROOULOS açıkça, Yunanistan'ın kıta sahanlığı olmadığını, bu yüzden kıta sahanlığının Yunanistan'ı pek ilgilendirmediğini beyan etmiş olmasına rağmen, bu gün kıta sahanlığı üzerinde en çok spekülatif girişimlerde Yunanistan'ın bulunması ilginç olduğu kadar, dikkati çeken bir husustur.

Ayrıca konvansiyona katılarak Cenevre Antlaşmasına taraf olması da üzerinde önemle durulması gereken bir nitelik kazandırmaktadır.

Her ne kadar kıta sahanlığı kavramında, pozitif hukuk yönünden büyük önem taşıyan 1958 Cenevre Antlaşması, TRUMAN'ın 1945 de su altı alanlarına Birleşik Amerika'nın sahip çıkmasında ve aynı yolu bir çok ülkenin de izlemesinden sonra hukuksal bir yön kazandırmışsa da, Prof. Dr. MAHMUT BELİK'in de belirttiği üzere «Cenevre Konferansında, kıta sahanlığını oluşturan fizikî yapının inceden inceye bütün ayrıntıları ile ortaya konup tartışılıp, değerlendirilmeden bir düzen getirilme çabaları içinde çok genel ve acele tanımlanması yönüne gidilmekle, 1958 Cenevre Antlaşması noksan ve sorunları çözmekten uzak eskimiş bir antlaşma durumuna girmiştir.

Örneğin, sözleşmede yer alan, kıta sahanlığının devletlerin kara sularının bittiği yerden başlatılması ilkesi, kara sularını tek taraflı olarak geniş tutan devletlerin bütün denizleri paylaşmaya kadar götürecek tehlikeli bir durum yaratmaktadır.

Yine bu cümleden olarak, antlaşmada yer alan, yan sınırın çizilmesinde öngörülen eşit uzaklık ilkesi ADALET DİVANINCA dahi red edilmiştir.

Hatta, bu antlaşmanın açık yanlarından faydalanmak isteyen MALTA, 1967 yılında Birleşmiş Milletlere başvurarak Okyanuslardaki deniz altı yataklarından hükümetinin de yararlanması gerektiği yönündeki önerisini, Birleşmiş Milletler Hukuk Komisyonu 1974 yılı yazında CARACAS'ta toplanan Deniz Hukuku konferansına götürmek zorunda kalmıştır. Ancak uzun süre devam eden CARACAS konferansında da sorunlar çözümlenmeden konferans dağılmıştır.

Böylece, Devletler Hukuku açısından kıta sahanlığının tanımlanması, temel ilkelerinin saptanması zor bir sorun olarak önemini ve güncelliğini sürdürmektedir.

Kasım 1973 de Düsseldorf'ta toplanan kongrede dünya petrol rezervlerinin yüzde kırkının kıta sahanlıklarında bulunduğunun ortaya konması, ayrıca «INTER OZEAN» kongresinde 1980 de petrol üretiminin yüzde 35 inin denizlerden elde edileceğinin saptanması kıta sahanlığı konusunun önemini her yönden arttırmaktadır.

Doçent Dr. SEVİM TOLUNER'in belirttiği gibi, devletlerin egemenliğine tabi karasularının altında kalan bölümün ötesindeki, açık deniz dibi kesiminde kıyı devletlerin egemenliği ve tasarrufuna bırakılacak kesimin, yeni kıta sahanlığının boyutu ne olmalıdır? İşte bu husus objektif ve hakkaniyet ilkelerine uygun olarak saptandığı takdirde sorun ancak çözümlenebilir.

Boyutun saptanmasında, su altı alanları, açık denizlerin serbestliği ilkesinden hareket edilerek, Milletlerarası toplumun bütün üyelerinin aynı şartlar altında yararlanmasına açık olan alanlar olarak mı kabul edilmeli, yoksa kıyı devletlerin kara ülkesinin, denizlerin altındaki doğal uzantısı olan kıta sahanlığına sahip devletin doğal kaynaklardan yalnızca yararlanmasını sağlayan tekelci bir yola mı gidilmelidir?.

İşte dünya kamu oyunu, özellikle yurdumuzu yakinen ilgilendiren kıta sahanlığı sorunu, kanımızca bu soruların cevaplandırılması ve saptanmasına bağlıdır.

Her ne kadar 29 NİSAN 1958 tarihinde kabul edilen CENEVRE Antlaşmasının 1 inci maddesi,

a — Açık denizlerde 200 metre derinliğe kadar olan su altı alanları ile, deniz yatakları ve toprak altı kıyı devletlerin kıta sahanlığı olacağı,

b — 200 metreden daha derin olan deniz altı alanlarının kıta sahanlığı olarak kabul edilmesi, bu alanlardaki doğal kaynakların işletilip değerlendirilmesi şeklinde iki ana kritere bağlanmış ise de, işletme olanağına bağlı bu derinlik kriteri, Teknolojinin bu günkü gelişimi sonucu 3000 metreden daha fazla derinliklere inilerek sondaj yapma ve rezervleri işleme olanağı karşısında sözleşmede yer alan bu kriterlerde geçerliğini kaybetmiş, böylece karasuları altında kalan bölümün üzerindeki su alanı ve hatta hava sahası gibi kıyı devlet ülkesinin bir parçası anlamına gelen kıta şahanlığının boyutlarının belirlenmesinde ve konuya ışık tutmada kanımızca şu hususların kabulünde zorunluk görmekteyiz.

a — Jeolojik ve Jeomorfolojik yapı birliği içinde kıyı devletin kara ülkesinin denize bir uzantısı ve bu nedenle doğal yapı birliği içinde kıta sahanlığının değerlendirilerek boyutlanmasının düşünülmesi,

b — Bu alandaki deniz altı kaynak ve rezervlerin kıyı ülkedeki damar ve rezervlerin denize bir uzantısı olduğunun kabul edilmesi,

c — Bu kaynakların koruma, işletme ve değerlendirilmesinin kıyıdan işbirliği yapılması ile olanak kazanacağının gerektiğini,

d — Bu kaynaklardan yararlanma yönünde yapılan çalışmalarda, kıyı ve diğer ilgili devletlerce kendini koruma ilkesi içinde izlenme olanağının sağlanması,

e — Deniz Hukuku ile ilgili uluslararası örf ve adet kurallarına uyulması gerektiğini kabul etmekle ancak sorun çözüm olanağı kazanabilir. Aksi halde kıta sahanlığı sorunu ortada kalmağa ve dünya barışını tehdit etme olumsuzluğu sürüp gidecektir.

1958 tarihli Cenevre Antlaşmasının 6 ncı maddesinde de aynen «Aynı kıta sahanlığının sahilleri karşı karşıya bulunan iki veya daha çok devlet ülkelerine bitişik olması halinde kıta sahanlığı sınırı, bu devletler arasında anlaşma ile tesbit edilir. Böyle bir anlaşmaya varılamadığı takdirde ve özel şartlar başkaca bir sınır hattı kabulünü haklı göstermiyorsa, kıta sahanlıkları aralarındaki sınır bu devletlerden her birinin kara sularının genişliğini ölçmede başlangıç olarak kabul edilen esas hatların en yakın noktasına eşit mesafede bulunan bir orta hat ile tesbit edilir» demektedir. Tıpkı EGE Denizinde Türkiye ve Yunanistan'ın durumu gibi.

Her ne kadar Türkiye bu konvansiyona taraf olmaması nedeniyle antlaşmanın 6 ncı maddesinde bu yönde belirtilen usulle kıta sahanlığı hududunu saptamak ve uygulamak yükümlülüğüne tabi değilse de, maddede ön görüldüğü üzere, EGE DENİZİ gibi özellik arzeden bir açık denizde kıyıları bulunan Türkiye ile Yunanistan arasında uluslararası örf ve adet kurallarına uygun; karşılıklı hak ve nesafet kaidelerine dayalı bir anlaşmaya varılamadığı sürece, yukarıda metni açıklanan 6 ncı maddeye göre kıta sahanlığı hudutlarının saptanması da mümkün olamıyacaktır.

Nitekim, Yunanistan'ın tek taraflı olarak, Türkiye'nin haklarına tecavüz eder mahiyette kara sularını 12 mile çıkarması yönündeki olumsuz tutumu kıta sahanlığı sınırlarının saptanması yönündeki Türkiyenin iyi niyetle ve iyi komşuluk ilkelerine dayalı çalışmalarında olumsuz yönden etkilemektedir.

Ayrıca, Uluslararası Adalet Divanının 1969 yılında Kuzey Denizi kıta sahanlığı uyuşmazlığı nedeniyle aldığı yargısal kararda, uluslar arası örf ve adet kuralları ile bağdaşamıyan Cenevre antlaşmasının 6 ncı maddesinde yer alan «Eşit uzaklık» ilkesinin uygulanamıyacağını belirtmiş olması nedeniyle de geçerliğini kaybetmiştir.

Böylece, özellik arzeden durumlarda kıta sahanlığı sınır ve boyutlarının saptanmasında hukukî çözüm yolu, ancak uluslararası örf ve adet kurallarına uygun tek yönlü çıkarlardan uzak hak ve nesafet kaidelerine ve iyi niyete dayalı anlaşmalarla mümkün olabileceğini anlamak ve o yönde hareket etmek zorunluğu vardır ve ortadadır.

1974 yılında Venezüella'nın başkenti CARACAS'ta toplanan 10 hafta kadar sürdükten sonra 10 AĞUSTOS 1974 de dağılan CARACAS Deniz Hukuku Konferansında Türkiye somut teklifler ortaya koyarak kıta sahanlığı konusunda hayatî çıkarlarımızı savunmaya gayret gösterdi. Türk tezinde, öncelikle kıta sahanlığının saptanmasında ilk şartın müzakereler olduğu belirtilerek, kıyıların karşı karşıya veya yan yana bulunduğu hallerde ,sınır hattının hakkaniyet ilkelerine göre saptanması gerektiği öne sürüldü. Birleşmiş Milletler Yasasının 33 üncü maddesinde belirlenen, anlaşmazlıkların barışçı yoldan çözümlenmesi için müzakere yoluna gidilmesi gerektiği önerildi. Ayrıca karşılıklı veya bitişik hududu olan devletlerin kara sularının saptanmasında kıta sahanlığının Jeomorfolojik ve Jeolojik strüktürü gibi veya devletlerin birinin kıta sahanlığında diğer devlete ait adaların bulunması halinde, objektif kurallarla saptanmaya yardımcı olması zorunluğu israrla önerilmesine ve bu konuda «diğer bir devletin kıta sahanlığında veya ekonomik bölgesinde bulunan bir ada şayet ait bulunduğu devletin nüfusunun veya toprağının onda birine sahip değilse; kıta sahanlığı veya ekonomik bölgeye sahip olamıyacaktır» şeklindeki objektif teklifte bulunulmasına rağmen CARACAS Konferansında da olumlu bir sonuç alınamamıştır.

Şimdi bütün ümit, Boğazların da ele alınacağı 18 MART 1975'te Cenevre'de başlayan uzunca bir süre alacak olan Deniz Hukuku Konferansına kalmıştır.

II — EGE DENİZİ VE ADALARINDA DURUM

Birleşmiş Milletlerin Devletler Hukuku Komisyonu çalışmalarında, kıta sahanlıklarının kıyı devletlerin kara suları dışında kalan 200 metreye kadar olan su altı derinliklerine o kıyı devletin egemen olması şeklinde belirlenen öneriye Prof. SCELLE şiddetle karşı çıkarak komisyona şu soruyu yöneltmiştir.

200 metre derinliğe kadar su altı alanları uzayıp giderken, araya birden bire derin uçurumlar girse ve yine 200 metreye kadar olan derinlikteki alanlar sürüp gitse, bu devam eden bölge de, kıta sahanlığı olarak kabul edilecek midir? şeklindeki sorusuna komisyonca evet cevabı verilince, Prof. SCELLE «Kıta sahanlığı denizlerdeki 200 metreyi aşan derin uçurumlara rağmen devam edecekse, o zaman denizlerin yüzeyinden yukarıya doğru yükseltiyi teşkil eden adalarda da devam edecektir». Böylece çukurlar fizikî yani jeolojik ve jeomorfolojik yönden kıta yapısının bir parçası sayılınca aynı yapının su yüzeyinden yukarıya doğru uzanan bir parçası olan ADALAR'da kıta sahanlığı içinde olabileceği ve kalabileceği tezini savunmuştur.

Cenevre Konferansının dördüncü komitesinde İtalya'nın, kıta sahanlıklarının kıyılardan değil, adalardan itibaren hesap edilmesi gerektiği yolundaki görüş ve önerisi red edilmiş olmakla, kıta sahanlıklarının tesbit ve saptanmasında iki ülke arasındaki orta hat, ana ülkeye göre çok daha ileride bulunan adaların kıta sahanlığı olma olanağını ortadan kaldırmış, böylece, kıta sahanlıklarının adalardan değil, anakara parçası kıyılarından itibaren saptanması gereğini ortaya koymuştur.

Anadolu yakınındaki Yunan egemenliğine tabi adalarla Türkiye arasındaki kıta sahanlığı sınırı sorunu, kıyıları karşı karşıya olan devletler arasındaki sınır sorununu doğurmaktadır. Bu adalar Türkiye kıyılarına o kadar yakındır ki, Ege Denizinde bu bölge-

de Yunanistan için açık deniz anlamında bir kıta sahanlığının bulunması şöyle dursun, örneğin kıyılarımıza 5 mil uzaklıktaki MİDİLLİ, SAKIZ gibi diğer bir çok adalar, Türkiye karasuları içinde kalmakla, Cenevre Antlaşmasına ve Yunanistanın kabullendiği tezine dahi ters düşmektedir.

Cenevre sözleşmesinin 6 ncı maddesinde yer alan «Eşit uzaklık» ilkesi, ülkeleri aynı kıta sahanlığına bitişik devletlerin kara ülkesinin karşılıklı olması vakıasına dayanarak bir düzenleme yönüne götürmüştür. Her tarafı denizle çevrili adalarla (Ege Denizi adalarında olduğu gibi) kıyı devletler arasında kalan açık deniz su altı alanlarının sınırlandırılmasında bu ilkenin uygulanması olanağının yokluğu nedeniyle düşünülemez.

EGE Adaları gibi doğal yapı ve yakınlık bakımından özellik arzeden adaların, kendi kıta sahanlıkları olacağı yönündeki aksi bir görüş, Türkiyenin adaların yer aldığı Ege Denizinde Yunanistandan daha uzun kıyıları bulunmasına rağmen, kıta sahanlığından hiç pay almaması gibi, adalete ve uluslararası hukuk kurallarına ters düşen bir sonuç doğurur. Üzülerek belirtmeliyiz ki, Ege Denizindeki sorun, adaların doğal ve fizikî yapısı ile siyasal yapısının ters düşmesinden ve bağdaştırılmamasından ileri gelmektedir.

Siyasal bağlantı dışında, bir devlete bu kadar yakın adaların kıta sahanlığı sorunu doktrinde de tartışma konusudur.

Deniz Hukuku alanında üne sahip Japon Prof. ODA, Adalet Komisyonu Başkanlarından Belgrad Üniversitesinde Prof. ANDRASSY ve RICHARD YOUNG gibi yazarlar, Cenevre sözleşmesinin adalara ilişkin maddelerinin soyut, çözüm getirmeyen sorunları boşlukta bıraktığını belirtmektedirler. Sözleşmede yer alan adaların, Filipinler, Japonya gibi devlet ülkelerini kapsayan adaları mı, yoksa irili ufaklı adaları mı kapsamaktadır. Hele adacık denilebilecek nitelikteki küçücük kara parçaları da kıta sahanlığı olabilecek mi?..

Prof. ANDRASSY, Bir ülkenin kendinden uzak diğer ülkeye yakın adaların kıta sahanlığı olabileceğini kabul halinde, orta hat ilkesinin uygulanması tartışma konusu teşkil edeceği nedenle Cenevre Antlaşmasının adalar sorununu çözmekten çok uzak olduğunu belirtmektedir.

Böylece özellik arzeden adaların siyasî durumlarına göre değil, Cenevre Antlaşmasında yer alan doğal ve fiziksel yapılarına göre kıta sahanlıklarının yine uluslararası örf ve adetlere hak ve nesafet kaideleri ile bağdaşır şekilde özel anlaşmalarla saptanması gerekmektedir.

Esasen, uluslararası konferanslarda, ancak genel nitelikteki sorunlar ele alınıp, özel durumlara pek değinilmemekle, Yunanistanın kıta sahanlığı konusunu Türkiye'ye karşı Adalet Divanına götürmesinde elde etmek istediği çıkar, kanımızca ihtiyati tedbir alma olanağını sağlamak olmalıdır. Çünkü Ege'de araştırmalara başlamış olan Yunanistan petrol bulmuş olmakla kıta sahanlığı yönünden ihtilâflı olan bu yöreleri Adalet Divanından uzun sürede çıkacak karara kadar kendi lehine değerlendirmek taktiği içinde düşünülebilir.

Devletler arasında büyük sürtüşmelere yol açan Dünya Deniz Hukukunun arkasında büyük ekonomik ve siyasal çıkarlar yaratmaktadır. Bu nedenle Dünya barışını olumsuz yönde etkileyen sorun için, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri WALDHEIM'in CARACAS'ta toplanan Deniz Hukuku Konferansı daha adaletli bir Deniz Hukuku getirmesi yönündeki iyi dileği de, maalesef tahakkuk etmemiş ve CARACAS Konferansı da olumlu kararlar ve sonuca ulaşmadan dağılmıştır.

Bu gün uluslar, Kuzey Amerika kıtasının İskoçya açıklarındaki SABLE adası, PRENS EDWARD Adası, KEBEK açıklarındaki ANTİKESTİ Adası, EGE Denizi adaları gibi çözülmeyen kıta sahanlığı sorunu ile karşı karşıyadır.

Yunanistanın ileri sürdüğü gibi Ege Denizindeki irili ufaklı binlerce adaya ayrı ayrı kıta sahanlığı yakıştırılmaya çalışılması, Devletler Hukukuna tamamen ters düşmekte, bilimsel hiç bir veriye de dayanmamaktadır. Bu adaların denizi kapsayan tabanı dışındaki Kuzey ve Doğu Ege Denizine uzantıları kesinlikle Anadolu kıta sahanlığının bir parçası olmakla, Türkiyenin bu sahalardaki yapacağı her türlü denizaltı araştırmaları Deniz Hukuku ve Jeolojik yönü ile haklı bir işlemdir.

III — EGE DENİZİ VE ADALARIN FİZİKSEL, DOĞAL YAPISI :

Adalet Divanının 1969 tarihli yargısal kararlarında da açıkça belirtildiği gibi, ... «Su altı alanları kıyı devletine gerçekte ona yakın olduğu için veya özellikle sırf yakınlığı için tabi kılınamaz... Belirli bir su altı alanı, kıyı devletin kara ülkesinin doğal veya en doğal bir uzantısını teşkil etmediği sürece o devlet ülkesine ,diğer herhangibir devlet ülkesinden daha yakın olsa dahi o devlete ait olamaz veya en azından bu su altı alanlarının kara ülkesinin bir uzantısını teşkil ettiği hallerde, kendisine daha uzakta olsa, bu devletin talebine karşı ileri sürülemez» denilmekle kıta sahanlığının kara ülkesinin bir devamı olup, olmadığı yönü saptanırken, yakınlık ve siyasal unsuruna göre değil, doğal, yani fiziksel, Jeolojik ve Jeomorfolojik verilere dayanılarak kıymetlendirilmesi ve boyutunun saptanması gerekmektedir.

Ege denizindeki siyasal yönden Yunanistana bağlı adalar Yunanistan kara ülkesinin mi, yani MORA yarımadasının mı, yoksa Anadolunun mu doğal uzantılarıdır?...

Kıta sahanlığı konusunu aydınlatarak, sorunu çözecek, cevaplandırılması gereken temel soru budur.

Binlerce adanın serpişmesiyle ADALAR DENİZİ adını da alan EGE Denizi, Asya ve Avrupa kıtalarını bir birinden ayıran AKDENİZ ve KARADENİZ gibi önemli iki denizi ve su yolunu birleştiren, Türkiye ve Yunanistan kıyılarını kapsayan bir açık denizdir.

Siyasal yönüyle Yunanistana bağlı bu adaları çevreleyen deniz tabanının Yunanistana ait bulunduğunu ileri süren Yunan tezi ile iddiaları bilimsel yönden de, verilere uymaması nedeniyle tutarsız ve geçersiz kalmaktadır.

Prof. Dr. İSMAİL A; KAFESCİOĞLU'nun belirttiği gibi Ege Denizinin Jeolojik oluşumu şöyle gelişmiştir.

Miyosen Devri sırasında bugünkü Ege Denizinin orta ve doğu kesiminin bulunduğu bölge Anadolu yarımadasının devamı olan bir kara parçası idi. Miyosen Devrinin sonunda ve onu izleyen Pilyosen Devri başında bu kara parçasının EDREMİT, ÇEŞME, BODRUM, çizgisi üzerindeki Jeolojik kırıklarla parçalanması sonucu, bu çizginin batısında kalan kara parçası çökerek Doğu ve Orta Ege'yi meydana getirdi. Bu yeni çukurluk bir süre Anadolunun eski devamı üzerinde bir acı su gölü (EGE GÖLÜ) olarak kaldıktan sonra geri kalan kara parçalarının da çökmesi sonucu kuzeyden Marmara Kanalıyla Karadeniz ve güneyden de Akdeniz suları ile kaplandı. Ege çukurluğunun doğu kıyıları günümüze dek yavaşça çökmektedir.

Batı Anadolunun sahillerinde suyla kaplı olan eski kentler bunun canlı örnekleridir. Ege Denizinin, Anadolunun bu parçasının Jeolojik çöküntüsü sonunda oluşması bu bölge-

deki bu günkü adaların da Jeolojik açıdan ve Jeomorfolojik yapısı itibariyle de Anadolunun bir parçası olduğunu açıkça kanıtlamaktadır.

Buna ek olarak yukarıda da belirttiğimiz gibi, ADALAR kıta sahanlığının doğal engebeleri olup, sahanlıklar adaların parçaları değildir.

ADA SAHANLIĞI (INSULAR SHELF) deyimi ancak ve ancak, Okyanusların ortasında her hangi bir kıtayla ilişkisi bulunmayan adaları çevreleyen taraçalara uygulanmaktadır. Bu çeşit taraçalara (düzlükler) her Okyanus adasında rastlanmadığı gibi, kıta devamı adalarda da böyle bir ayrım yapılmamaktadır. ADA sahanlığına örnek olarak Atlantikteki IZLANDA adası gibi diğer OKYANUS adaları da gösterilebilir.

Ege adalarına, ADA sahanlığı yakıştırılmaya çalışılması günümüzün Hukuk anlayışına olduğu kadar, doğa yapıya, Jeolojik verilere de tamamen ters düşmektedir.

Ege Üniversitesi Yer Bilimleri Doçenti Dr. TUNCER GÜVEN'in Ege ve Doğu Akdenizin (Oseanografik) su altı yapısı hakkındaki incelemelerine göre, Ege denizinin orta ve kuzey kesimleri oldukça basit bir morfolojik yapı göstermektedir. Burada bin metreyi aşan çukurlar azdır. Güney Ege'de GİRİT adası çevresi ve doğu Akdenizde derin oluklar ve Okyanusal düzlükler bulunmaktadır.

Ege ve Doğu Akdenizde yapılan en son araştırmalarda, Türkiye kıta sahanlığının çok geniş olduğunu ortaya koymuştur.

Kuzey Ege'de Trakya kıyıları açıklarında kıta sahanlığı oldukça sığ ve geniştir. Burada 100 metre eşderinlik çizgisi TAŞOZ, SAMOTRAKİ, LİMNİ gibi adaları içine almaktadır. Biga Yarım Adası açıklarında Midilli Adası için de durum aynıdır. Kuzey Egede Türkiyenin Trakya önlerindeki kıta sahanlığı Selânik yarımadası önündeki kıta yamacına kadar 1500 metreye varan oluk uzanmaktadır. Kuzey Egede Jeolojik yapı, Kuzey Batı Anadolu ve Trakyanın Jeolojik yapı uzantısındadır.

Orta Egede ise, 100 metrelik eşderinlik çizgisi birçok adaları Anadolu kıta sahanlığı içine almaktadır. Buradaki Jeolojik yapı Batı Anadolunun kırıkları ile (horst ve grabenler) bir devamıdır.

Güney Egenin yapısı ise oldukça farklıdır. Burada 1500 metreyi aşan GİRİT adası önündeki çukurlar, Toros Dağlarının devamı olan yer altı yükseltisi Giritin güneyinde RODOS Adasına kadar uzanarak Güney Batı Anadolu yapısına bağlanır.

Doğu Akdenizde ise, kıta sahanlığı ve yamacı RODOS açıklarından SİLİFKE dolaylarına kadar uzar. Mersin, İskenderun, Kıbrıs Adasında bir gelişme gösterir. Kıbrıs adası etrafındaki dar bir şerit hariç, diğer bölgeler derin olup okyanusal yapı karakterini taşımaktadır.

Kısacası, Kuzey ve Orta EGE Denizinde kıta sahanlığımız batıya doğru bir hayli uzamaktadır.

Bilhassa, Kuzey Egede, Trakya ve Çanakkale bölgesinin Jeolojik yapılarının uzantısı olarak burada kalın tortuların bulunması nedeniyle petrol araştırmaları için elverişli olduğu belirlenmiştir.

Görülüyor ki, yer bilimleri açısından da, Anadolunun bir uzantısı olduğu her türlü şüpheden uzak olarak saptanan Türk kıta sahanlığı içinde kalan Ege adaları yörelerinde

de Türkiyenin yapacağı Deniz altı araştırmaları ve rezervleri bulma çabaları Türk Hükümetinin Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına veya başka kuruluşlara verdiği ve vereceği petrol araştırma ruhsatları Devletler Hukukuna ve doğal yapıya tamamen uygundur.

Böylece, Anadolunun doğal uzantısını teşkil eden Türkiyeden 5-6 mil uzaklıktaki Ege adalarının halen Türk karasuları içinde kalmasına rağmen, yüzlerce mil uzaklıktaki Yunanistanın, Ege Denizini bir Yunan gölü haline getirme ve Türk çıkarlarını engelleme çabaları hukuk dışı olduğu kadar, dünya barışını da olumsuz yönden etkilemektedir. Yunanistanın tek taraflı olarak karasularını 12 mile çıkarması, Batı ve Kuzey Türkiyenin Akdenizle olan bağlantısını ve anadeniz yollarımızı tümüyle keseceğinden Uluslararası Deniz Hukukuna ters düşmekte olduğu gibi temelsiz bir iddiadan da ileri gidemiyecektir.

Anadolunun bir parçasının jeolojik çöküntüsü sonucu oluşan Ege Denizi ve adaları doğal olarak jeolojik ve jeomorfolojik yönden de Anadolunun bir parçası olduğunu ortaya koymakla, Türkiyenin doğal ve hukukî haklarının engellenmeye çalışılması geçersiz kalmaya mahkûmdur.

Dünya barışı yönünden de komşumuz ve müşterek çıkarlar içinde bulunduğumuz Yunanistanın, Devletler arası örf ve adetlere uygun bir anlayış içinde, karşılıklı hak ve çıkarlara saygılı olarak, Türkiye ile anlaşmaya çalışmayı en makul ve bilinçli yol olarak düşüneceğini ümit ederiz.

N O T : 29 NİSAN 1958 tarihli Cenevre Antlaşmasının konumuzla ilgili ilk yedi maddesi, sorunun değerlendirilmesine yarar sağlayacağını düşünerek Dr. AHMET KERSE ve FÜRUZAN ARSAL tarafından tercüme edilen «INTERNATIONAL LAW FOR SEAGONG OFFICERS» adlı kitaptan yazımızın sonuna alınmıştır.

BU SÖZLEŞMEDE TARAF DEVLETLER ŞU HUSUSLARDA MUTABAKATA VARMIŞLARDIR;

MADDE 1 —

Bu maddeler bakımından «kıta eşiği» :

a) Sahillere bitişik fakat karasuları dışında ve derinliği 200 metreye kadar olan denizaltı bölgesinin deniz dibi ile toprak altını veya bu derinlikten sonra üstündeki sular derinliğinin sözü geçen bölgeler tabiî kaynaklarının işletilmesine imkân veren yeri;

b) Adalar sahiline bitişik bu çeşit denizaltı bölgelerinin deniz yatağı ile toprak altını, ifade etmek üzere kullanılır.

MADDE 2 —

1. Sahildar devlet, kıta eşiği üzerinde araştırmada bulunmak ve bunun tabiî kaynaklarını işletmek maksadı ile hakimiyet haklarını kullanır.

2. Birinci paragrafta gösterilen haklar, sahildar devlet kıta eşiğinde araştırmada bulunmadığı veya tabiî kaynaklarını işletmediği taktirde, başkalarının bu faaliyetlere girişememesi veya sahildar devletin sarih muvafakatı bulunmaması hallerine münhasırdır.

3. Sahildar devletin kıta eşiği üzerindeki hakları, fiilî veya hayali işgalden veya her hangi açık bir ilâna lüzum olmadan mevcuttur.

4. Bu maddelerde sözü geçen tabiî kaynaklar, deniz yatağı ve toprak altının maden ve diğer cansız kaynaklarını ve sabit canlı organizmaları yani hasata elverişli hale geldikleri zaman, deniz dibi veya bunun altında gerek hareketsiz, bulunan, gerekse deniz dibi veya toprak altı ile ancak devamlı fizikî temas halinde hareket edebilen organizmaları ihtiva eder.

MADDE 3 —

Sahildar devletin kıta eşiği üzerindeki hakları, bu kıta eşiğinin üstündeki suların açık deniz rejimine ve bu sular üzerindeki hava sahası rejimine halel getirmez.

MADDE 4 —

Sahildar devlet, kıta eşiğine denizaltı kabloları veya petrol boruları döşenmesine veya bakımına engel olamaz. Ancak, kıta eşiğinde araştırmalar yapılması ve tabiî kaynakların işletilmesi için makûl tedbirler almak hakkı saklıdır.

MADDE 5 —

1. Kıta eşiğinde araştırmalar yapılması ve bunun tabiî kaynaklarının işletilmesi seyrüsefere, balıkçılığa veya diğer canlıların muhafazasına haksız şekilde müdahale teşkil edemez ve neticelerini ilân niyetiyle girişilen temel mahiyetteki oşnografik veya sair ilmî araştırmalara müdahale teşkil edemez.

2. Bu maddenin 1 ve 6 ncı paragrafları hükümleri saklı kalmak üzere, sahildar devletin, kıta eşiğinde araştırma yapmak ve tabiî kaynaklarını işletmek için tesisler ve gerekli sair cihazlar inşa etmeye, bakımını temin etmeğe veya işletmeye, sözü geçen tesis veya cihazlar etrafında güvenlik bölgeleri kurmaya ve bölgelerin himayesi için gerekli tedbirler almaya hakkı vardır.

3. Bu maddenin 2 nci paragrafındaki sözü geçen güvenlik bölgeleri kurulmuş tesis veya sair cihazların etrafında bunların dış kenarlarından itibaren ölçülmek üzere 500 metreye kadar uzatılabilir. Tabiiyeti ne olursa olsun, bütün gemiler bu güvenlik bölgelerine riayet etmelidirler.

4. Bu çeşit tesis ve cihazlar sahildar devletin yetkisine tabi olmakla beraber ada statüsünü haiz değillerdir. Kendilerine has karasuları yoktur ve mevcudiyetleri sahildar devletlerin karasularının sınırlandırılmasına tesir etmez.

5. Bu çeşit tesislerin inşaası gerekli şekilde ilân edilmeli ve mevcudiyetlerini devamlı olarak belirtecek işaretler idame olunmalıdır.

Terkedilen veya kullanılmayan bütün tesisler tamamen kaldırılmalıdır.

6. Tesisler veya cihazlar ve bunlar etrafında ihdas edilen güvenlik bölgeleri milletlerarası seyrüsefere lüzumlu belli deniz yollarının kullanılmasını engelleyebilecek mevkilere yerleştirilmemelidir.

7. Sahildar devlet güvenlik bölgelerinde, denizin canlı kaynaklarını zararlı unsurlara karşı koruyacak bütün tedbirleri almakla mükelleftir.

8. Kıta eşiğini ilgilendiren ve orada girişilecek her hangi bir araştırma hususunda sahildar devletin muvafakatı alınmak lâzımdır. Bununla beraber, kıta eşiğinin fizikî ve biyolojik özelliklerini tamamen ilmî bakımdan incelemek maksadı ile yetkili bir mü-

essese tarafından ileri sürüldüğü taktirde, sahildar devlet, normal olarak müsaadesini esirgemiyecektir, ancak sahildar devlet arzu ettiği taktirde araştırmaya iştirak etmek veya temsil edilmek hakkını haiz olacak ve bu araştırmaların sonuçları her halde yayınlanacaktır.

MADDE 6 —

1. Aynı kıta eşiğinin sahilleri karşı karşıya bulunan iki veya daha çok devletin ülkelerine bitişik olması halinde kıta eşiğinin sınırı, bu devletler arasında anlaşma ile tesbit edilir. Böyle bir anlaşmaya varılmadığı takdirde ve özel şartlar başka bir sınır hattı kabulünü haklı göstermiyorsa, kıta eşikleri arasındaki sınır bu devletlerden her birinin karasularının genişliğini ölçmede başlangıç olarak kabul edilen esas hatların en yakın noktalarına eşit mesafede bulunan bir orta hat ile tesbit edilir.

2. Aynı kıta eşiğinin hemsınır iki devletin ülkesine bitişik olması halinde, kıta eşiğinin sınırı bu devletler arasında anlaşma ile tesbit edilir. Böyle bir anlaşmaya varılamadığı takdirde ve özel şartlar başka bir sınır hattı kabulünü haklı göstermiyorsa, sınır, iki devletten her birinin karasularının genişliğini ölçmede başlangıç olarak kabul edilen esas hatların en yakın noktalarına eşit mesafede bulunmak prensibinin uygulanması ile tesbit edilir.

3. Kıta eşiğinin sınırlandırılmasında, bu maddenin 1 ve 2 nci paragraflarında zikredilen prensipler gereğince çizilecek her hat muayyen bir tarihte mevcut haritalar ve coğrafî özelliklere atıfta bulunmak suretiyle tarif edilir ve karadaki sabit ve devamlı işaret noktaları belirtilir.

MADDE 7 —

Bu maddeler hükümleri, üstündeki suların yüksekliği ne olursa olsun, sahildar devletin tüneller açılmasına başvurmak suretile toprak altını işletmek hakkına mani olamaz.

(Bu sözleşmenin tasdik, iltihak ve revizyonu ile ilgili son maddeleri alınmamıştır).

BİBLİYOGRAFYA

1 — ADALET DİVANI YARGISAL KARARLARI. 1956 Yılı Tutanakları.

2 — Prof. Dr. İSMAİL A. KAFESCİOĞLU, EGE DENİZİ'nin Jeolojik oluşumu. 1974 MİLLİYET BASIMEVİ.

3 — Doçent Dr. TUNCER GÜVENÇ'in Ege ve Doğu Akdeniz'in Oseanografik Yapısı.

4 — Deniz Subayları için Devletler Hukuku. (International Law For Seagong Officers), Dr. AHMET KERSE ve FİRUZAN ARSAL tarafından 1966 yılında tercüme.

YÜKSEK İDARE MAHKEMELERİ İLE HUKUK MAHKEMELERİ TARAFINDAN VERİLEN «GÖREVDEN RED» KARARLARI VE İZLENECEK YOL

Hak. Alb. İlhan Toğrul
Askerî Yüksek İdare Mahkemesi
ve Uyuşmazlık Mahkemesi Üyesi

G İ R İ Ş :

Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Genel Sekreterliğini yürütmekte olduğum bir seneyi aşkın süre içersinde; yazıma başlık olarak seçtiğim konuda çeşitli uygulamalara tanık oldum.

Gerek Yüksek İdare Mahkemelerince (Danıştay ve Askerî Yüksek İdare Mahkemesi) ve gerekse hukuk mahkemelerince verilen kararlar değişik olduğu gibi, bu kararlar üzerine davacı veya vekilleri olan değerli avukatlarımızın izledikleri yol da tamamen birbirinden farklı olmaktadır. Bu farklı uygulama sonucunda ise; yukarda belirtilen mahkemelerden verilen dilekçe veya davanın «Görevden reddi» kararları üzerine, Yüksek İdare Mahkemelerinde yeniden açılan dâvaların yüzde doksanı hakkında, noksan işlemden «Dilekçenin reddine» dair karar verilmektedir. Böylece davalar uzamakta ve hakkın yerine getirilmesi ise gecikmektedir.

Bu nedenle ve konu ile ilgili istatistikî durumu yakından gören bir görevli olarak; durumu inceleyip kıymetli hukukçularımızın bilgilerine sunmak suretiyle, konu üzerinde gerekirse bir tartışma düzeyi hazırlamak ve sonunda çok değişik olan uygulamada birlik ve beraberliği sağlıyabilmek umudu ile bu yazıyı yazmak zorunluluğunu duydum.

K O N U :

Yazının başlığından ve giriş kısmında yaptığım kısa açıklamadan da anlaşılacağı gibi incelemenin konusu :

1 — Yüksek İdare Mahkemeleri ve hukuk mahkemelerinden verilen «Görevden red» kararlarının şekilleri,

2 — Görevden red kararları üzerine davacıların izleyecekleri yol,

3 — Görevli mahkemelerce yapılacak işlemlerdir.

KONUNUN AÇIKLANMASI :

Bu kısma, konu ile ilgili kanun hükümlerini aynen alarak açıklamalarıma başlamayı faydalı görmekteyim.

H.U.M.K. Md. 27 — Mahkeme vazifedar veya salâhiyettar olmadığından dolayı dava arzuhalinin reddine karar verdiği takdirde, arzuhali ve dâva dosyasını, ait olduğu mahkemeye gönderir ve yeniden harç alınmaz.

D.K. Md. 68 — Danıştayın görevine giren uyuşmazlıklarda, 31 inci maddede yazılı idarî yargı mercilerine veya adlî yargı mercilerine açılan davaların görev noktasından reddi halinde, bu hususlaki kararların ve bunlara karşı kanun yolları varsa, süresi içinde olmak şartiyle, bu yollara başvurulması üzerine, verilen kararların tebliği tarihinden itibaren otuz gün içinde Danıştaya dava açılabilir. Bu mercilere başvurma tarihi, Danıştaya müracaat tarihi olarak kabul edilir.

D.K. Md. 66/1 — Danıştay Başkanlığına veya 64 üncü maddede yazılı yerlere verilen dilekçelerin harç ve kaydiyeleri ile posta ücretleri alındıktan sonra deftere kayıtları derhal yapılır ve kayıt tarih ve sayısı dilekçenin üzerine yazılır. Dava bu kaydın yapıldığı tarihte açılmış sayılır.

D.K. Md. 88 — Bu kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; hakimin davaya bakmaktan memnuiyeti ve reddi, ehliyet, üçüncü şahsın davaya müdahalesi, tarafların vekilleri, feragat ve kabul, teminat mukabil dava, bilirkişi, keşif, delillerin tesbiti, adlî müzaharet hallerinde ve duruşmanın icrası sırasında tarafların sükûnu ve inzibatı bozacak hareketlerine karşı yapılacak işlemlerde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun umumî hükümleri uygulanır.

As. Yük. İd. Mah. K. Md. 41 — Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin görevine giren uyuşmazlıklarda, askerî, idarî ve adlî yargı mercilerine açılan dâvaların görev noktasından reddi halinde, bu husustaki kararların ve bunlara karşı kanun yolları varsa, süresi içinde olmak şartiyle, bu yollara başvurulması üzerine, verilen kararların tebliği tarihinden itibaren otuz gün içinde Askerî Yüksek İdare Mahkemesine dâva açabilirler. Bu mercilere başvurma tarihi, Askerî Yüksek İdare Mahkemesine müracaat tarihi olarak kabul edilir.

As. Yük. İd. Mah. K. Md. 39/1 — Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Başkanlığına veya 37 nci maddede yazılı yerlere verilen dilekçelerin harc ile posta ücretleri alındıktan sonra defter kayıtları derhal yapılır ve kayıt tarihi ve sayısı dilekçenin üzerine yazılır. Dava bu kaydın yapıldığı tarihte açılmış sayılır.

As. Yük. İd. Mah. K. Md. 89 — Askerî Yüksek İdare Mahkemesinde; harclar, sair yargılama giderlerinin alınmasında ve hükmedilmesinde Danıştay için uygulanan hükümler tatbik olunur.

Bu işleri Genel Sekreterlik yürütür.

492 sayılı Harclar K. Md. 5 — Danıştayda açılacak idarî davalardan (1) sayılı tarife gereğince harc alınır.

Vergi, resim, harc ve bunlara bağlı cezalarla ilgili olup Danıştayın görevi içinde bulunan işlemler (3) sayılı tarifeye göre harca tabidir.

492 SAYILI HARCLAR KANUNUNA BAĞLI (1) SAYILI TARİFE

(29.7.1970 — 1318)

YARGI HARCLARI

A) Mahkeme harcları :

Hukuk ve ticaret dâvalarıyle, idarî dâvalarda ihtilâfsız yargı konularında ve icra tetkik mercilerinde :

I — Başvurma harcı : (Tev. İç. 354 — Cilt I)

Dilekçe veya tutanakla dâva açma veya dâvaya müdahale

1. Sulh mahkemelerinde (10 TL.)
2. Asliye mahkemelerinde, idarî yargı mercilerinde (20 TL.)
3. Yargıtay ve Danıştayda (30 TL.)

(Mahkemenin yetkisizlik veya görevsizlik kararı vermesi sebebiyle yetkili veya görevli mahkemeye yeniden başvurulması halinde bu harc alınmaz.)

II — Celse harcı :

(Taraflar veya vekilleri tarafından ertelenmelerine sebebiyet verilen celselerden)

1. Sulh mahkemelerinde (10 TL.)
2. Asliye mahkemelerinde, idarî yargı mercilerinde (20 TL.)

III — Karar ve ilâm harcı :

1. Nispî harc :

a) Konusu belli bir değerle ilgili bulunan dâvalarda esas hakkında karar verilmesi halinde hüküm altına alınan anlaşmazlık konusu değer üzerinden :
İlk 3.000 liraya kadar (3.000 dahil) (Binde 20)
3.000 den yukarısı için (Binde 30)

b) Bir gayrimenkulün hissedarlar arasında satış suretiyle şuyuun izalesine dair olan hükümler (Gayrimenkulün satış bedeli üzerinden) (Binde 5)

c) Gayrimenkulün hissedarlar arasında taksimine dair olan hükümler (Taksim edilen gayrimenkul değeri üzerinden) (Binde 2)

d) Nafaka verilmesine dair hükümler (Bir senelik nafaka bedeli üzerinden) (Binde 5)

e) Yukarıki nisbetler Yargıtay'ın tasdik veya işin esasını hüküm altına aldığı kararları için de aynen uygulanır. Nispî harclar 15 liradan aşağı olamaz.

2. Maktu harc :

a) 1 inci fıkra dışında kalan dâvalarla, taraf teşkiline imkân bulunmıyan dâvalarda ve dâvanın reddi kararıyle icra tetkik mercilerinin 1 inci fıkra dışında kalan kararlarında (15 TL.)

b) (a) fıkrasında yazılı dâvalarda esasa taallûk eden Yargıtay ve Danıştay kararlarında (60 TL.)

c) Yargıtay ve Danıştay'ın icranın tehiri kararlarında (30 TL.)

Yukarıya aldığımız ilgili kanun hükümlerini göz önünde tutarak, konuyu bölümlerine göre açıklamaya çalışalım.

Ancak bu açıklamalarımızda; ilgili mahkemelerce hangi hallerde «görevden red» kararı verileceği hususuna değinmiyeceğiz.

1 — Yüksek İdare Mahkemeleri ve hukuk mahkemelerinden verilen «görevden red» kararlarının şekilleri :

İlgili kanun maddeleri dikkatle incelendiğinde bu konuda dört ayrı şekil ortaya çıkmaktadır.

a — Hukuk mahkemesi diğer bir hukuk mahkemesini görevli gördüğü takdirde;

«Davaya bakmaya ..... hukuk mahkemesi görevli olduğundan; dilekçenin görev yönünden reddine ve dilekçe ile dava dosyasının H.U.M.K. nun 27 nci maddesi gereğince görevli ..... hukuk mahkemesine tevdiine»

dair karar alması ve temyiz süresi geçince dava dosyasını kendiliğinden görevli hukuk mahkemesine göndermesi ve o mahkemece de davaya kaldığı yerden devam edilmesi gerekir.

Uygulamada çoğunlukla, görevsizlik kararı veren hukuk mahkemeleri dosyayı göndermemekte ve davacılar tarafından görevli mahkemeye başvurularak dosyanın getirtilmesi sağlanmaktadır. Kanımızca bu uygulama kanuna aykırıdır.

H.U.M.K. nun 27 nci maddesindeki açık hüküm gereği olarak ve dava dosyasının görevli mahkemeye tevdi edilmesi şart olduğundan, dilekçe harcı ile birlikte gider.

Bu nedenle ilk mahkemenin görevsizlik kararında «yeniden harc alınmasına mahal olmadığına» dair bir kısmın bulunmasına gerek yoktur. Zira bu husus karara yazılsa da, yazılmasa da görevli mahkemede yeniden harc alınamaz.

b — Hukuk mahkemesi, Yüksek İdare Mahkemelerinden birisini görevli gördüğü takdirde :

«..... tarihinde açılan dava ile ilgili dilekçe incelendiğinde; davaya bakmaya (Danıştay veya Askerî Yüksek İdare Mahkemesi) nin görevli olduğu anlaşıldığından, dilekçenin görev yönünden reddine, 492 s. Harclar Kanununa bağlı (1) sayılı Tarifenin A — III — 2 — a sırası gereğince 15.00 TL. red harcı alınmasına ve ilâm harcından artan ..... TL. nın 492 s. Harclar Kanununun 31 inci maddesi gereğince, istek halinde davacıya geri verilmesine .....»

dair karar alması ve temyiz süresi geçince dosyayı hıfza kaldırması gerekir.

Bu durumda; Danıştay K. Md. 68 ve As. Yük. İd. Mah. K. Md. 41 e göre görevsiz mahkemeye başvurma tarihi Yüksek İdare Mahkemelerine başvurma tarihi olarak kabul edileceğinden ve dava dosyasının görevli mahkemeye gönderilmesi öngörülmediğinden, ilk defa davanın açılmış olduğu tarihin mutlaka görevsizlik kararında belirtilmesi gereklidir. Zira buna göre davanın süresinde açılıp açılmadığı saptanabilecektir.

Davanın esasına dair bir karar verilmediğinden, Harclar Kanununun (1) sayılı Tarifesinin (A—1) Başvurma Harcı bölümündeki «Mahkemenin yetkisizlik veya görevsizlik kararı vermesi sebebiyle yetkili veya görevli mahkemeye yeniden başvurulması halinde bu harc alınmaz» şeklindeki istisnai hüküm, karar ve ilâm harcı bölümünde bulunmadı-

ğından, ayrıca Danıştay K. Md. 68 ve As. Yük. İd. Mah. K. Md. 41 e göre yeniden dava açılması gerektiğinden, keza Danıştay K. Md. 66/1 ile As. Yük. İd. Mah. K. Md. 39/1 de davanın açılma şekli belirtilirken harcın da peşin alınacağı öngörüldüğünden ve son olarak yukarda gösterilen özel kanunların ilgili hükümleri varken genel bir kanun olan H.U.M.K. nun 27 nci maddesinin uygulanması mümkün olamıyacağından; görevsizlik kararı veren mahkemece, 15.00 TL. red harcına hükmedilmesi ve yeni açılacak dâvada da, sadece ilâm harcının peşin alınması gerekir.

c — Yüksek İdare Mahkemeleri herhangi bir hukuk mahkemesini görevli gördükleri takdirde :

«Davaya bakmaya ..... hukuk mahkemesi görevli olduğundan, davanın görev yönünden reddine ve dilekçe ile dava dosyasının H.U.M.K. nun 27 nci maddesi gereğince görevli ..... hukuk mahkemesine tevdiine»

dair karar almaları ve karar düzeltilmesi süresi geçince, dava dosyasını kendiliğinden görevli hukuk mahkemesine göndermeleri ve o mahkemece de davaya kaldığı yerden devam edilmesi gerekir.

Harclarla ilgili uygulama 1—a bölümünde açıklandığı gibi olmalıdır.

d — Yüksek İdare Mahkemelerinden birisi, diğerini görevli gördüğü takdirde :

«..... tarihinde açılan dava ile ilgili dilekçe incelendiğinde; davaya bakmaya (Danıştay veya Askerî Yüksek İdare Mahkemesi) nin görevli olduğu anlaşıldığından, davanın görev yönünden reddine, 492 s. Harclar Kanununa bağlı (1) sayılı Tarifenin A—III—2—a sırası gereğince 15.00 TL. red harcı alınmasına ve ilâm harcından artan ..... TL. nın 492 s. Harclar Kanununun 31 inci maddesi gereğince, istek halinde davacıya geri verilmesine .....»

dair karar alması ve karar düzeltilmesi süresi geçince dosyayı hıfza kaldırması gerekir.

(1—b) bölümündeki açıklamalar aynen burada da geçerlidir.

Yüksek İdare Mahkemelerimizden Danıştayın ilgili dairelerinin bu konuda verdikleri kararlar değişik olmaktadır.

Tazminatla ilgili tam yargı davalarında :

«Davanın görev yönünden reddine nisbi harcdan artan ..... TL. nın istek halinde davacıya iadesine...»

dair karar alınmaktadır. Bu kararlarda 60.00 TL. maktu harc mahsup edilmekte ve nisbi harctan artan kısım iade edilmektedir.

İptal davalarında ise :

«... davanın görev yönünden reddine ilâm harcı peşin alındığından yeniden alınmasına mahal olmadığına...» dair karar alınmaktadır.

Her iki durumda da görevden red kararı ile birlikte 60.00 TL. maktu ilâm harcı alınmaktadır.

Kanımızca bu uygulama hatalıdır, şöyle ki : 492 sayılı Harclar Kanununa bağlı (1) sayılı tarifeye göre gerek nisbi gerekse maktu ilâm harcları, mahkemece esasa dair karar verilmişse, hükmedilen değer üzerinden bir nisbet dahilinde veya maktu olarak

(60.00 TL.) alınır. Görevden red kararı ise esasa dair verilmiş bir karar değildir. Bu durumda (1) sayılı tarifenin A—III—2—a sırasında belirtilen 15.00 TL. red harcına hükmedilmesi ve artan kısmın istek halinde iadesine karar alınması gerekir.

Ayrıca görevden red kararlarındaki «ilâm harcı peşin alındığından yeniden alınmasına mahal olmadığına...» ibaresi genel olarak davacılar tarafından, yeniden açılacak davalarda harc alınmıyacağı şeklinde yorumlanmakta ve yeni dilekçelere ilâm harcı yapıştırılmamaktadır.

Halbuki bu ibare, verilen görevden red kararı ile ilgili olarak kullanılmakta ve o ilâm için yeniden harc alınmamasını öngörmektedir. Bu suretle yukarda açıklandığı gibi görevden red kararlarında 15.00 TL. red harcı alınacağına 60.00 TL. harca hükmedilmiş olmaktadır.

Danıştayın ilgili dairelerince iptal davalarında verilen görevden red kararlarındaki bu tabiri yeni açılacak davalarda harc alınmamasını öngördüğü şeklinde yorumlarsak, bu takdirde tam yargı davalarında verilen görevden red kararlarındaki «nisbi harctan 60.00 TL. mahsup edildikten sonra artan kısmın iadesi» yolundaki ibarelere göre aykırılık meydana gelmiş olur. Bu durumda, Danıştayın Askerî Yüksek İdare Mahkemesini görevli bulup da görevden red kararı verdiğinde 60.00 TL. harca hükmettiğini kesin olarak söyleyebiliriz.

Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin Daireler Kurulu ve Dairelerinde ise :

Danıştay görevli bulunarak verilen görevden red kararlarında 15.00 TL. red harcına hükmolunmakta ve ilâm harcından artan miktarın istek halinde davacıya iadesine karar alınmaktadır.

2 — Görevden red kararları üzerine dâvacıların izleyecekleri yol :

Bu konuyu da dört bölüm halinde inceliyeceğiz.

a — Hukuk mahkemesi diğer bir hukuk mahkemesini görevli görüp (1—a) daki kararı verdiği takdirde :

H.U.M.K. nun 27 nci maddesinin açık hükmü karşısında davacıların herhangi bir işlem yapmalarına gerek yoktur.

Yukarda açıkladığımız gibi uygulama kanımızca hatalıdır. İlgili kanun maddesinin açıklığı karşısında, görevsizlik kararı veren mahkemenin dava dosyasını kendiliğinden görevli mahkemeye göndermesi gerekir. Görevsizlik kararı genel olarak davanın ilk safhasında verildiğinden, tebligatlar için önceden davacı tarafından yatırılmış bulunan posta pullarından yeteri kadar kalacaktır. Bu pullarla dosya gönderilebilir. Posta pulu bitmiş olsa bile ilgili mahkemenin gönderme işlemini yapabilmek için yeterince posta pulunu 7201 sayılı Tebligat Kanununun 5 inci maddesine göre dâvacıdan istemesi gerekir.

b — Hukuk mahkemesi, Yüksek İdare Mahkemelerinden birisini görevli görüp, (1 - b) deki kararı verdiği takdirde :

Davacının; Danıştay Kanununun 68 veya Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun 41 inci maddeleri gereğince görevsizlik kararının kendisine tebliğinden itibaren 30 gün içersinde görevli Yüksek İdare Mahkemesinde yeniden dava açması gerekir. Yeni dava, Danıştay Kanununun 66 veya Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanununun 39 uncu maddelerinde belirtilen esaslara göre açılır.

Davacı başvurma harcını yeniden yatırmaz, ancak ilâm harcının peşin yatırılması gereken miktarını yatırır.

Görevden red kararı, ikametgâhı defterdarlık veya malmüdürlüğüne ibraz edilerek ilâm harcından artan miktarın geri alınması gerekir.

İlk dava dilekçesi ile verilen posta pullarından artan miktarın görevden red kararı veren mahkemece davacıya iadesi gerekeceğinden, görevli mahkemeye yeniden yeterince posta pulu verilir.

Yeni verilen dilekçede; idari işlemin yazılı bildirim tarihinden başka, görevsiz mahkemeye dâvanın açıldığı tarih ile, görevden red kararının dâvacıya tebliğ tarihlerinin de mutlaka yazılması gerekir. Ayrıca bu tarihleri tevsik edecek belgeler de dilekçeye eklenmelidir.

Zira idari davalarda süre aşımı, amme intizamından mağdut bulunduğundan İdare Mahkemesince resen nazarı dikkate alınacaktır. İlk inceleme safhasında davanın gerek ilk açılışında ve gerekse ikinci defa açılması sırasında süre aşımına uğrayıp uğramadığının saptanması ise ancak bu bilgilerin dilekçe ve eklerinde bulunmasına bağlıdır.

Dâva dosyasının görevli mahkemeye gönderilmesi bahiskonusu olmadığından, dâvacılar tarafından yeniden verilecek dilekçeye; görevden red kararının onaylı iki nüshasının da eklenmesi gerekir. Bu suretlerin altına veya arka yüzüne görevden red kararı veren mahkeme ilgilileri tarafından «davanın açıldığı tarih ile, görevden red kararının davacıya tebliğ edildiği tarihin» şerh olarak yazılıp imzalanması, yukarda belirtilen belgeler yerine geçer.

Ayrıca dâvacı tarafından ilk dilekçeye ekli olarak verilen delil mahiyetindeki bütün belgelerin de görevden red kararı veren mahkemeden bir dilekçe ile istenip, yeni açılacak dava dilekçesine eklenmesi gerekir.

c — Yüksek İdare Mahkemeleri herhangi bir hukuk mahkemesini görevli görüp (1 - c) deki kararı verdikleri takdirde :

Davacının (2 - a) da belirtilen işlemleri yapması gerekir.

d — Yüksek İdare Mahkemelerinden birisi diğerini görevli görerek (1 - d) deki kararı verdiği takdirde :

Davacının (2 - b) de belirtilen yolu takip etmesi gerekir.

3 — Görevli mahkemelerce yapılacak işlemler :

a — Hukuk mahkemesi diğer bir hukuk mahkemesini görevli görerek (1 - a) daki kararı verip, dilekçe ve dosyayı görevli hukuk mahkemesine gönderdiğinde :

Görevli mahkeme davaya kaldığı yerden devam eder. Bu durumda davacı tarafından yeni bir dilekçe verilmesi gereksizdir. H.U.M.K. nun 27 nci maddesine göre, davacıdan yeniden harc alınmaz.

Ancak yukarda belirttiğimiz gibi uygulamada çoğunlukla dâvacıların, görevli mahkemeye bir dilekçe ile başvurup dosyasının ilk mahkemeden getirtilmesini istemeleri beklenmekte ve dosyalar görevden red kararı veren mahkemelerce kendiliğinden gönderilmemektedir. Bu durum ise kanımızca kanuna aykırıdır.

b — Hukuk Mahkemesi Yüksek İdare Mahkemelerinden birisini görevli görüp (1 - b) deki kararı verdikten sonra, davacılar tarafından görevden red kararının tebliğinden itiba-

ren 30 gün içersinde Danıştay veya Askeri Yüksek İdare Mahkemesine yeniden dava açıldığında :

Yüksek İdare Mahkemelerinde; önce davanın usulüne uygun olarak açılıp açılmadığı incelenir.

Danıştay Kanununun 74 ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanununun 44 üncü maddelerinde belirtilen hususlarda noksanlık olup olmadığı ve ayrıca Harclar Kanununa göre nisbi veya maktu ilâm harcının yatırılıp yatırılmadığı tespit edilir.

Bu safhada sürenin hesabı önem kazanmaktadır.

Görevden red kararı üzerine yeniden dâva açılması hallerinde iki ayrı sürenin göz önünde tutulması gerekir.

(1) Davanın görevsiz mahkemeye ilk açıldığı tarih :

Bu tarih mühimdir. Zira gerek Danıştay Kanununun 68 inci maddesi ve gerekse Askeri Yüksek İdare Mahkemesi K. nun 41 inci maddelerine göre; görevsiz mahkemeye başvurma tarihi Yüksek İdare Mahkemelerine başvurma tarihi olarak kabul edilir.

O halde davanın yeniden açılmış olduğu Yüksek İdare Mahkemesinde önce, ilk davanın görevsiz mahkemeye idari dava açma süresi içersinde açılıp açılmadığının tespiti ile zamanında açılmamış ise, süre yönünden reddi gerekir.

(2) Görevden red kararının davacı veya vekiline tebliğ tarihi :

Yüksek İdare Mahkemelerince bu tarihin de bilinmesi gereklidir. Çünkü; yukarda belirtilen maddelere göre davacının, görevden red kararının kendisine tebliğinden itibaren 30 gün içersinde, ilgili Yüksek İdare Mahkemesinde davayı yeniden açıp açmadığı ancak bu suretle tespit olunabilir. Tebliğden itibaren 30 gün geçmiş ise davanın süre yönünden reddi gerekecektir.

Yukarda açıkladığımız her iki süre de hakkı düşüren süreler olduğundan ve idarî yargıda süre kamu düzenini ilgilendirdiğinden; Yüksek İdare Mahkemelerince resen incelenip öncelikle bu konunun karara bağlanması gerekir.

Yüksek İdare Mahkemeleri süre durumunu nasıl ve neye göre inceleyeceklerdir?.

Gerek Danıştay Kanunu ve gerekse Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu, dava açma süresinin başlangıcı olan «İdari işlemin yazılı bildirim tarihi» nin dilekçeye yazılmasını şart koşmuştur. Bu hükümlerden kanunun davacıya; yazılı bildirim tarihini tevsik edecek bir belgeyi dilekçesine eklemek zorunluğunu yüklemediği anlaşılmaktadır. Kanımızca bu tamamen istisnai bir hükümdür. Zira İdari İşlemin davacıya tebliğ edildiğini kanıtlayacak belge esasen idari makamların elinde olduğundan ve gerektiğinde davacının, bu belgenin aslı veya örneğini idareden alamıyacağı mümkün görüldüğünden, ayrıca idarenin elindeki belge ile dava dilekçesindeki yazılı bildirim tarihini karşılaştırıp, her zaman süre aşımı definde bulunması mümkün olduğundan, kanun koyucu sadece bu durumda davacıların dilekçeye yazılı bildirim tarihini yazmalarını yeterli görmüştür. Aslında bu hükümler Yüksek İdare Mahkemelerinin bu konuda resen soruşturma yetkisini kısıtlamıştır. Yani Yüksek Mahkemeler dilekçede yazılı tarihe göre süre aşımını hesaplamak durumundadırlar. Veya idare belge ibraz ederek süre aşımı definde bulunmuş ise; belgedeki tarihe göre süre hesaplanacaktır.

«İdari işlemin yazılı bildirim tarihi» dışında ve süre başlangıcı olan yukarda açıkladığımız tarihlerin ise; davacılar tarafından sadece dilekçede belirtilmesi yeterli değildir.

Bu tarihler idarece bilinmediğinden süre aşımı def'inde bulunulması mümkün değildir.

Yüksek İdare Mahkemeleri iki yoldan birisini uygulamak zorundadırlar.

(a) Davacılar tarafından; gerek ilk mahkemeye davanın açıldığı tarihi ve gerekse görevden red kararının kendilerine tebliğ tarihini kanıtlayan belgelerin dilekçeye eklenmisini istemek,

(b) Veya ilk inceleme safhasında kendiliğinden; görevden red kararı veren mahkemeden bu tarihleri sormak suretiyle tespit etmek.

Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin Daireler Kurulu ve dairelerince kuruluşundan bu yana her iki yol da uygulanmıştır.

Ancak son zamanlarda bazı dairelerce, bu tarihlerin dilekçede gösterilmiş olması yeterli bulunarak dilekçeler tebliğe çıkarılmaktadır. Kanımızca bu yol hatalıdır. Zira her zaman için süre aşımına uğramış bir davanın görülmesi mümkündür. Davacılar tarafından kasıtlı, veya kasıtsız olarak süre başlangıcı olan bu iki tarih yanlış olarak yazılabilir. Örneğin Askeri Yüksek İdare Mahkemesince : Danıştaydan görevden red kararı verilmesi üzerine, yeniden açılan bir davanın ilk inceleme safhasında, davacı vekili tarafından dilekçeye yazılan bu iki tarih, Danıştaydan sorulduğunda; görevden red kararının tebliğ tarihinin yanlış yazıldığı tespit edilmiş ve davanın süre aşımından reddine karar verilmiştir.

Görevli Yüksek İdare Mahkemelerince; ayrıca harc ve posta pullarının da tamam olup olmadığı ilk inceleme safhasında tespit edilir.

Yukarıda açıkladığımız gibi Yüksek İdare Mahkemelerinin görevine giren konularda başka bir mahkemeye dava açılıp da, bu mahkemece görevden red kararı verilmesi halinde; H.U.M.K. nun 27 nci maddesi uygulanamıyacağından ,yeniden açılacak davada harc alınmaması mümkün değildir.

Ancak 492 sayılı Harclar Kanunundaki istisnai hüküm gereğince sadece başvurma harcı yeniden alınmaz.

O halde ilâm harcı ile tebligat için lüzumlu posta pullarının alınması gerekir.

Davacılar tarafından bu masraflar verilmediği takdirde, Yüksek İdare Mahkemelerince; Danıştay Kanununun 66 ncı maddesine, 18.6.1973 gün ve 1740 Sayılı Kanunun 9 uncu maddesi ile eklenen son fıkra gereğince tamamlatılır. Tamamlanmazsa dava açılmamış sayılır.

c — Yüksek İdare Mahkemeleri herhangi bir hukuk mahkemesini görevli görüp (1 - c) deki kararı vererek, dilekçe ve dosyayı görevli hukuk mahkemesine gönderdiğinde :

Görevli hukuk mahkemesince, (3 - a) da açıklanan yol izlenir.

d — Yüksek İdare Mahkemelerinden birisi diğerini görevli görüp (1 - d) deki kararı verdikten sonra; davacılar tarafından, görevden red kararının tebliğinden itibaren 30 gün içersinde görevli Yüksek İdare Mahkemesinde yeniden dava açıldığında :

Görevli Yüksek İdare Mahkemesince; (3 - b) de açıklanan yol izlenir.

S O N U Ç :

Giriş kısmında açıkladığımız gibi, konu ile ilgili uygulamaların değişik olması nedeni ile, hakkın yerine getirilmesi yok yere uzamaktadır.

Özellilke davacılar tarafından yukarda belirtilen yollar izlendiği takdirde, ikinci defa açılacak davalarda, noksan işlemden dilekçe reddi kararları ile karşılaşılmıyacak ve dolayısıyle işler sürüncemede kalmıyacaktır.

Yukardan beri yaptığımız açıklamalar dışında, bu konuda bir öneride bulunmakta fayda görmekteyiz.

Danıştay Kanununun 68 ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanununun 41 inci maddeleri, H.U.M.K. nunun 27 nci maddesine benzer şekilde değiştirilmelidir.

Bu suretle uygulamadaki değişik yollar birleşmiş olacak ve ilgililer tek bir yol izleyeceğinden hakkın yerine getirilmesi de gecikmeyecektir.

DANIŞMA VE İDARE KARARLARI

ÜÇÜNCÜ DAİRE KARARLARI

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire
Esas No : 1973/408
Karar No : 1973/430

7.087.451,74 lira keşif bedelli Kemerburgaz Hasdal Garnizonu Erat Pavyonu ve servis binası inşaatı işinde Müteahhide **fiyat farkı** verilmesi hakkındaki Millî Savunma Bakanlığının 23.7.1973 tarihli ve Huk. Müş. 734 — 3 — E — 73 sayılı yazısında aynen :

1 — «7.087.451,74 TL. sı keşif bedelli, Kemerburgaz Hasdal Garnizonu Erat Pavyonu ve servis binası inşaatı işi, % 16,51 tenzilâtla, 5.917.313,46 TL. sı bedelle, 27.7.1971 tarihinde, müteahhit Hüsnü Çakır'a ihale edilmiş ve sözleşmesi 20.8.1971 tarihinde akdedilmiştir.

2 — Fiyat artış farklarının ödenmesi hususunda, bahis konusu sözleşmenin 15 ve eksiltme şartnamesinin 18 inci maddelerine eklenen metinde; «.....bu hususta Bakanlar Kurulunca ittihaz olunan kararname hükümleri uygulanır. Ancak, çimento ve demir hakkında hususi idare şartnamedeki hükümler tatbik edilir...» denilmektedir. İdari özel şartnamesinin 15/A maddesi de bahsi geçen Bakanlar Kurulu kararnamesindeki hükümlere göre düzenlenmiştir.

3 — Fiyat artış farklarının ödenmesi ile ilgili olarak 1971 Malî Yılı için yayınlanmış bulunan, 1971 Malî yılı içinde eksiltmeye çıkarılacak inşa ve tamir işlerinde fiyat farkına tâbi olacak malzeme ile bunun esaslarını düzenliyen 21.12.1970 gün ve 13701 sayılı Resmî Gazete'de münteşir, bahis konusu, 28.11.1970 tarih ve 7/1659 sayılı Bakanlar Kurulu kararının A/1 — (a) maddesinde; «ihale tarihinden sonra fabrika ve müessese fiyatlarında değişiklik olması halinde bu fiyatlar ile fabrika ve müessese yeni fiyatları arasındaki farklar müteahhit kârı ve umumî masraf tutarı ilâve edilmeksizin ve eksiltme tenzilâtı düşülmeksizin, hakediş raporuna ilâve veya tenzil olunur.» denilmektedir.

4 — Müteahhit, Bakanlar Kurulunun bu kararını esas alarak idareye başvurmuş ve 16.7.1971 tarihinde yapılan zam sebebiyle, demir ve çimentodan mütevellit fiyat artış farklarının ödenmesini istemiştir. Keyfiyet önce Maliye Bakanlığınca incelenmiş ve ilişikte sunulan 17.4.1973 gün ve BÜMKO : 113317 — 55/9895 sayılı mütalâasında; demir ve çimento fiyatlarının 16.7.1971 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile artırıldığı anılan ihalenin ise, çok sonra yapıldığı (27.7.1971) yukarıda zikredilen bahis konusu Bakanlar Kurulu kararının A/1 — (a) maddesine göre, ancak ihale tarihinden sonra meydana gelecek zamların kararname uyarınca ödenmesinin mümkün olduğu, bu itibarla ihale tarihinden önce 16.7.1971 tarihindeki fiyat artışlarından husule gelen farkların sözleşme şartnamesine göre müteahhide ödenmesinin mümkün olmadığı bildirilmiştir. Bakanlığımızca da incelenmiş aynı görüşe varılmıştır.

Diğer bir deyişle; sözleşme ve şartnamelerine ithal edilen bahis konusu Bakanlar Kurulu kararına göre ihaleden önce vukubulan fiyat artışlarının müteahhide ödenmesi mümkün görülmemiştir.

5 — Bununla beraber, ihale, 1971 yılı zamsız fiyatları ile yapılmıştır. Başka bir ifadeyle, 16.7.1971 tarihindeki zamlı fiyatlar nazara alınmadan, birim fiyatlar tesbit edilmiş ve ihale 16.7.1971 tarihinden önce zamsız fiyatlarla taahhüde bağlanmıştır. Müteahhit idareye başvurarak fiyat farklarının ödenmesini istemiştir. Ayrıca % 1,5 nispetinde bir indirimi de kabul etmiştir.

6 — Yapılan incelemeler sonunda; 16.7.1971 tarihindeki artıştan dolayı demirden mütevellit 112.799,54 TL. sı, çimentodan mütevellit 182.379,00 TL. sı olmak üzere toplam 295.178.54 TL. sı tutarında fiyat farkı meydana gelmiştir. Müteahhitçe kabul edilen % 1,5 indirimden sonra müteahhide 290.750,86 TL. sının tediyesi icap etmektedir. Bu konuda müteahhitle idare arasında tanzim edilen protokol tasarısı ekde sunulmuştur.

7 — Yukarıda işaret edildiği gibi taahhüt konusu iş 1971 yılı zamsız fiyatlarıyla ihaleye çıkarılmış eksiltmesi yapılmıştır. İhale safhasında müteahhidin şartnameye birim fiyatlarına karşı, mukabil teklifte bulunması mümkün değildir. Nitekim hadisemize uygulanan ve yukarıda bahse konu edilen kararnameye göre, sadece ihale tarihinden sonra meydana gelecek fiyat artışlarının ödenmesi mümkün iken, müteakip yıllarda yayınlanan kararnamelerde eksiltmenin ilk ilân tarihinden sonraki fiyat artışlarının ödenmesi derpiş edilmiştir. Bu itibarla ihtilâfın mahkemeye intikal etmesi halinde, Bakanlığımız aleyhine sonuçlanması muhtemel bulunduğundan uyuşmazlığın sulh yoluyla hallinde yarar görülmektedir.

Keyfiyetin 4353 sayılı Kanunun 31 inci maddesi uyarınca tetkik buyurularak bahis konusu 290.750,86 TL. sı tutarındaki fiyat farklarının protokol tasarısı hükümleri dahilinde müteahhide sulhen ödenmesi yolundaki uygun mütalâaların bildirilmesini ve ekli dosyanın iadesini arz ederim» denilmektedir.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

Sözleşmenin 15 inci maddesinde, müteahhidin ihale tarihinden sonra gerek esas taahhüt süresi içinde gerekse mücbir sebeplerden dolayı uzatılan süre içinde taahhüdün tamamen ifasına kadar vergilere zam yapılması veya yeni vergiler konulması, malzeme fiyatlarının yükselmesi gibi sebeplere istinat ederek fazla para verilmesi talebinde bulunamıyacağı, bu hususta Bakanlar Kurulunca ittihaz olunan kararname hükümlerinin uygulanacağı, ancak, çimento ve demir hakkında hususî idarî şartnamedeki hükümlerin tatbik edileceği, sözleşmenin atıfta bulunduğu idarî özel şartnamenin 15 inci maddesinde ise, keşif fiyatlarına esas teşkil eden ve inşaatın bünyesine girecek veya yardımcı olarak kullanılacak olan çimento, her türlü demir ve çelik benzeri fiyatların da, sözleşmeye bağlı listede baz fiyatlara nazaran bir değişiklik olduğu takdirde baz fiyatla fatura fiyatına göre hasıl olan bedel farkının, müteahhit kârı ve umumî masraf ilâve edilmeksizin ve eksiltme tenzilâtı düşünülmeksizin istihkak raporlarına ilâve veya tenzil olunacağı hükümlenmiştir.

Sözleşmenin 15 inci maddesinin atıfta bulunduğu Bakanlar Kurulu kararında yer alan «İhale tarihinden sonra» ibaresinin, bu kararnameye uygun olarak düzenlenmiş olan idari özel şartnamenin yukarıda zikri geçen hükmünü de kapsadığı, bu sebeple ancak ihale tarihinden sonra meydana gelen fiyat artışlarının ödenmesi mümkün olup ihale tarihinden çok önce vukua gelmiş olan fiyat artışlarının müteahhide ödenmesine yukarda açıklanan sözleşme ve idari özel şartname hükümleri muvacehesinde imkân bulunmadığı cihetle bakanlık teklifinin kabule şayan olmadığı oybirliğiyle mütalâa kılınarak dosyanın Birinci Başkanlığa sunulmasına 26.9.1973 tarihinde karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire

Esas No : 1973/322
Karar No : 1973/422

Mülkiyeti Hazineye ait olan Namık Kemal Mahallesindeki memur konutlarından İçişleri Bakanlığı kontenjanına dahil 7/4 nolu dairede yapılan tadilat bedeli 20.695,07 liranın taşarona sulhen ödenmesi hakkında olup Başbakanlığın 31.5.1973 tarihli ve Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Başkanlığı 80—504/5344 sayılı yazısı ekinde gönderilen Maliye Bakanlığının 25.5.1973 tarihli ve Millî Emlâk Genel Müdürlüğü MİLE : 3149—279/73. Şb. 4/2. Md./13196 sayılı yazısı suretinde aynen :

«Mülkiyeti Hazineye ait olup, bir yönetmelikle idare edilen Namık Kemal Mahallesindeki memur konutlarından İçişleri Bakanlığı kontenjanına ait, Necatibey Caddesi 7/4 no. lu dairenin tâdili gerekçesiyle, Ankara Bayındırlık Müdürlüğünce düzenlenen keşif varakasına dayanılarak, Bakanlığımız bütçesinin 16810 uncu maddesinden ödenek istenilmiştir.

Bakanlığımız bu talebi yönetmeliğe uygun görmediğinden ödenek vermemiştir. Ancak, Ankara Valiliğinden bu kere alınan ekli dosyadaki 14.9.1971 gün ve 57—179/17353 sayılı yazı ve eklerinin incelenmesinde :

22.10.1970 gün ve B5—30—B. sayılı valilik oluru ile Bayındırlık Müdürlüğü örgütü emanet komisyonu kurarak söz konusu konutu (29.999,34) lira keşif üzerinden tâdil ve onarımını emanet usuliyle yapmayı kabullenip, 23.10.1970 gün ve 2 sayılı kararla, bu işi % 1,11 noksaniyle müteahhit (Taşaron) Sabri Nazmi Öz adındaki şahsa ihale etmiş olduğu, 21.11.1971 günlü muayene ve kabul raporuna müsteniden de mevzubahis onarım işinin adıgeçene ikmal ettirildiği anlaşılmıştır.

Sonradan, istihkakını alamayan taşaron, Ankara Valiliğine müracaatla tahakkuk eden alacağının ödenmesini istemiştir.

Bakanlığımızın bilgisi dışında ve Bayındırlık Müdürlüğünce emaneten yaptırılmış olan bu işlerin keşif tutarı (27.593,43) lira olup % 25 müteahhit kârı (6.998,36) lira tenzilâttan sonra müteahhit alacağı (20.695,07) liradır.

Bu gün için Bakanlığımızca yapılacak herhangi bir işlem yoktur.

Ancak, bu konut için Bayındırlık Müdürlüğünce tanzim edilmiş bulunan keşif müstenidatı işler tamamen yapıldığına göre ve bu onarıma harcanmış bulunan malzemenin iadesi de bahis konusu olamıyacağı düşünülerek bu hususta 4353 sayılı Kanunun 31 inci maddesi uyarınca Bakanlığımız Baş Hukuk Müşavirliği ve Muhakemât Genel Müdürlüğünden alınan hukuki, Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğünün de kanuni görüşlerine göre bu işe herhangi yönden bakılırsa bakılsın, dâva konusu olması halinde, aleyhte karara bağlanacağı sonucuna varılmış ve taşaron alacağının sulh yoluyla ödenmesinin en uygun hâl çaresi olacağı kabule şayan görülmüştür.

Tensip buyurulduğu takdirde 4353 sayılı Kanunun 31 inci maddesi uyarınca işlem yapılmak ve ekli dosya tetkik edilerek bir karara bağlanmak üzere, durumun bir kere de

Danıştay Başkanlığına sunulmasına ve ekli dosyamızın da ayrıca iadesine müsaadelerinizi arz ederim.» denilmektedir.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

4353 sayılı Kanunun 31 inci maddesinde, bir sözleşme mevcut olsun olmasın genel bütçe içindeki Devlet daireleriyle diğer daire, müessese ve teşekküller veya hakiki ve hükmî şahıslar arasında çıkan ve henüz kaza mercilerine, hakeme veya icraya intikal etmemiş bulunan hukukî uyuşmazlıkların sulh yoluyla hallinde menfaat görüldüğü takdirde Başhukuk Müşavirinin mütalâasına istinaden onbin liraya kadar bir hakkın tanınması veya menfaatin terkini tazammun eden anlaşmalar veya sözleşme değişiklikleri yapmaya bakanlıkların yetkili olduğu; bu miktarı geçen anlaşmalarla sözleşme değişikliklerinin Danıştayın mütalâasına istinaden Maliye Bakanlığınca alınacak kararname ile yapılması öngörülmüştür.

2490 sayılı Kanundaki usullere uygun olarak yaptırılmış olan bu işte, Müteahhitle idare arasında herhangi bir uyuşmazlık mevcut olmadığı ve olayda bir hakkın tanınması veya bir menfaatin terki gibi bir durum da bulunmadığı, taraflar arasında akdedilmiş olan sözleşmeye göre bedelin ödenmesi gerekeceği; dosyanın incelenmesinden müteahhide ödeme yapılmamasının idarenin kendi bünyesindeki resmî formalitelerden ileri geldiği anlaşılmakta olup, bu hal konunun 4353 sayılı Kanunun 31 inci maddesi kapsamı içinde kabul edilmesini icabettirmiyeceği cihetle bu hususta mütalâa verilmesine yer olmadığına ve dosyanın Birinci Başkanlığa sunulmasına 26.9.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire
Esas No : 1973/493
Karar No : 1973/508

6132 sayılı At Yarışları Hakkındaki Kanuna göre ifa olunan Yüksek Komiserler Heyeti Üyeliği görevinin 440 sayılı Kanunun 32 nci maddesi muvacehesinde, başka iş ve hizmet yasağı kapsamına girip girmediği hususundaki tereddütün giderilmesi amacıyla istişarî mütalâa isteğine dair olup, Başbakanlığın 12.10.1973 günlü ve Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Başkanlığı 80—526/9832 sayılı yazısıyla gönderilen Tarım Bakanlığının 3.10.1973 günlü ve Özel Kalem Md. 914 sayılı yazısı suretinde aynen :

«Malûmları bulunduğu üzere 6132 sayılı At Yarışları Hakkındaki Kanunun 4 üncü maddesi, yarış usul ve nizamlarına ve yarış dürüstlüğüne aykırı hareket eden at sahipleri, antrenör, jokey, jokey yamağı, seyisler vesair hizmetliler hakkında aynı maddenin a, b, c, d, e, fıkralarında zikredilen inzibati cezaların ,yarış komiserler heyeti tarafından verileceğini ve yine komiserler heyetince verilecek cezalara itiraz edilebileceğini âmir bulunmaktadır.

Öte yandan mezkûr kanuna müstenit At Yarışları Nizamnamesinin 8 inci maddesi Yüksek Komiserler Heyetinin vazife ve selâhiyetlerini göstermekte ve genellikle inzibati iş ve işlemleri ihtiva etmektedir. Ayrıca nizamnamede heyet üyelerinin Tarım Bakanı tarafından seçileceği yazılıdır. Cari uygulamada da Tarım Bakanı, Yüksek Komiserlerin çoğunluğunu bakanlık ve bakanlığa bağlı kuruluş mensupları tarafından seçmektedir. Çünkü yarış otoritesi, olan bakanın; kontrol ve disiplin esaslarını sağlaması ancak ve bu suretle mümkün olabilir. Ayrıca yarışçılık ve atçılık özel ihtisas isteyen konulardandır. Bunun gibi, kendisine tanınmış seçim hakkının ve insiyatifinin bakanca kayıtsız ve şartsız kullanılması esastır. Bakanlık içinden veya bakanlığa bağlı bir kuruluştan ya da tamamen dışarıdan seçimi olanaklarının kısıtlanması nizamnamenin ruh ve maksadına aykırı olduğu gibi hizmetin mahiyetine de aykırı düşer.

Öte yandan 440 sayılı İktisadi Devlet Teşekkülleri ile Müesseseleri ve İştirakler Hakkındaki Kanunun başka iş ve hizmet yasağı başlığı altındaki 32 nci maddesinde, üniversite ve yüksek okullarda profesörlük ve öğretim görevliliği, orta dereceli okullarda ve bu okullara bağlı birlik ve kurumlar tarafından açılacak kurslarda öğretmenlik gibi istisnalar hariç; teşekküllerin yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile müesseselerin komite başkan ve üyeleri ve kadroya dahil her çeşit idarî ve teknik personeli başka hiç bir işle meşgul olamazlar, ücretsiz de olsa sürekli veya geçici bir hizmet kabul edemezler, denilmektedir.

Adı geçen Kanunun 7, 8, 12, 30 ve 35 inci maddelerine istinaden hazırlanan ve Bakanlar Kurulunun 14.7.1966 tarih ve 6/6722 sayılı kararı ile yürürlüğe konulan İktisadi Devlet Teşekkülleri ile Müesseseleri ve İştirakleri Hakkındaki Tüzüğün 122 nci maddesinin (e) fıkrasında ise, resmi merci kararı ile tevcih edilen bilirkişilik ve hakemlik görevinin başka iş ve hizmet yasağı kapsamına girmiyeceğine dair bir hüküm yer almış bulunmaktadır.

2.5.1966 tarih 1966/5 sayılı Danıştay Birinci Daire kararında da, «Teşekküllerin kuruluş kanunları dışındaki diğer özel kanunların izin verdiği görevler bakımından 440 sayılı

Kanun ile özel kanun hükümlerinin nasıl bağdaştırılacağı teemmül edilerek 440 sayılı Kanunun 36 ncı maddesinin kaldırdığı hükümler, 3460 sayılı Kanunla ek ve değişikliklerıyle teşekkül özel kanunlarındaki bu kanuna aykırı bütün hükümler ve 3659 sayılı Kanunun 4621 sayılı Kanunla değiştirilen 13 üncü maddesinin C, E, ve G, bentleridir. Kanunda diğer kanunların veya teşekkül özel kanunları dışındaki diğer özel kanunların bu kanuna ait hükümlerinin kaldırıldığına ya da, diğer özel kanunlardaki yasak olmayan iş ve hizmetlerin İktisadî Devlet Teşekkülü personeli hakkında uygulanmayacağına dair bir hüküm yoktur. Diğer taraftan 440 sayılı Kanun özel kanuna nazaran genel bir kanundur. Bu itibarla, aşağıda belli başlıları gösterilen özel kanunlar gereğince verilen hizmetlerin yasak görev ve hizmetlerin kapsamına girmemesi gerektiği görüşündeyiz.» denilmekte ve aynı kararda 5412, 7163, 99, 129, 7472, 6269, 5797 sayılı Kanunlar gereğince verilen görev ve hizmetlerin 440 sayılı Kanunun şumulü dışında kaldığı ifade edilmektedir.

Hernekadar Danıştay Birinci Dairesinin mezkûr kararında 5132 sayılı At Yarışları Hakkkındaki Kanundan bahsedilmemiş ise de aynı kararda «aşağıda belli başlıları gösterilen» denmekle yasaklama dışında kalan diğer özel kanunlara da cevaz verilmektedir.

Bu itibarla 6132 sayılı At Yarışları Hakkındaki Kanun da özel bir kanun olması ve bu kanuna bağlı olan nizamnamenin 4 üncü maddesine göre teşekkül eden Yüksek Komiserler Heyetinin, aynı Kanunun 4 üncü ve nizamnamenin de 8 inci maddelerinde gösterilen vazifeleri bir hakem olarak ifa etmesi hasebile, 440 sayılı İktisadî Devlet Teşekkülleri ile Müesseseleri ve İştirâkleri Hakkındaki Kanunun 32 inci ve bu kanuna dayalı tüzüğün 116 ncı maddesindeki başka iş ve hizmet yasağı kapsamına girmiyeceği görüşü ağırlık kazanmaktadır.

Kaldıki At Yarışları Yüksek Komiserliği yukarıda değinilen İktisadî Devlet Teşekkülleri ile Müesseseleri Tüzüğündeki hizmet yasağı dışında tutulmuş bulunan hakemlik yasağı kapsamının tamamiyle içerisinde mütalâa olunması lâzım gelmektedir.

Bütün bunlardan başka üzerinde önemle durulması icabeden husus; Yüksek Komiserlerin seçimle gelmiş olması, makamca görülecek lüzum üzerine çıkarılan davetiye ile toplantıya çağırılmaları ve yaptıkları işin de istişari konular içerisinde tahkime dair hükümler tesis olduğudur.

Diğer taraftan umumi bir kanunun hususi bir kanunu veya hususi kanunun her hangi bir hükmü ancak hususî bir hüküm tesisi suretiyle yürürlükten kaldırılabileceği hakkındaki umumi hukuk prensibi bu görüşümüze mesnet teşkil etmekteyse de iktisadi devlet teşekkülü personelinin tamamı hakkında hüküm vaz eden 440 sayılı Kanunun 32 nci maddesi muvacehesinde sadece at yarışları hakkında hüküm ifade eden 6131 sayılı hususi bir kanunun cevaz verdiği Yüksek Komiserler heyeti vazifesinin başka iş ve hizmet yasağı kapsamına girip girmediği hususunda kati bir kanaate varılamamıştır. Bu itibarla vaki tereddütlerin izalesi için Danıştay Başkanlığından bu konuda istişari karar alınmasına tavassut buyurulmasını saygıyla arz ederim.» denilmektedir.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 2 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişik ek geçici 9 uncu maddesinde, 3659 ve 2847 sayılı Kanunlar ile ek ve değişikliklerine tabi kurumların personeli hakkında, kendi özel kanunları yürürlüğe girinceye kadar, söz konusu kanunların ilgili hükümleri ile özel kanunlarındaki hükümlerin uygulanmasına devam olunması, aylıklarının hesabında ise bu kanuna tabi tutulmaları öngörülmüş ve bu hususta uygulanacak esaslar ayrıca tesbit olunmuştur.

Ek geçici 9 uncu maddede sayılan personelin sözü geçen kanunlar ve kendi özel kanunları ile olan ilgilerinin, bu madde kapsamı dışındaki konularda devam etmesi tabii olup; bu durumda olan başka iş ve hizmet yasağı konusunda 440 sayılı Kanunla Tüzüğüne göre işlem yapılması gerekir.

İktisadî Devlet Teşekkülleri ile Müesseseleri Hakkındaki Tüzüğün, 116 — 122 nci maddelerinde, Kanunun 32 nci maddesinde yer alan yasaklar ve istisnaları ayrı ayrı sayılmış ve 122 nci maddenin (e) bendinde, resmî merci kararıyla tevcih edilen bilirkişilik ve hakemlik görevlerinin, başka iş ve hizmet yasağı kapsamı dışında olduğu belirtilmiştir.

Bakanlık yazısında, At Yarışları Hakkındaki Kanuna ve Tüzüğe göre kurulan At Yarışları Yüksek Komiserler Heyetinin, kanun ve tüzüğünde gösterilen görevleri, hakem sıfatiyle ifa ettiği belirtilmekte olduğuna göre, istisna hükümlerinin, ödeneği at yarışları gelirlerinden verilen bu görev hakkında da cari olması gerekir. Esasen 657 sayılı Kanunun 146 ncı maddesine ait gerekçede, aslî görevi aksatmayacak ve çalışma saatleri içinde memuru mesgul etmiyecek serbest meslek faaliyetlerinin memurlarca ifa edilebileceği ve bu faaliyetler karşılığında kamu kuruluşları dışındaki kuruluşlar tarafından ödenecek bilirkişi veya hakemlik ücreti ve bunların benzerlerinin maddenin koyduğu kısıtlamanın dışında olduğu belirtilmek suretiyle bu hükme paralel bir uygulamaya yer verilmiştir.

Bu sebeplere binaen, 6132 sayılı Kanuna ve Tüzüğüne göre ifa edilen Yüksek Komiserler Heyeti Üyeliği görevinin, 440 sayılı Kanundaki başka iş ve hizmet yasağı kapsamına girmediği oybirliğiyle mütalâa kılınarak dosyanın Birinci Başkanlığa sunulmasına 6.11.1973 gününde karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire

Esas No : 1973/515
Karar No : 1973/527

Pınarbaşı Belediye Meclisinin 18.8.1973 günlü kararının kaymakamlıkça onanmaması üzerine konunun 1580 sayılı Kanunun 71 inci maddesine göre tetkiki için alınan meclis kararına istinaden belediye başkanının itirazını havi dosya, Onbirinci Dairenin 13.10.1973 günlü ve 2573/1910 sayılı tevdi kararı üzerine 9.11.1973 tarihinde Dairemize havale edilmiş olmakla incelendi.

Pınarbaşı Belediye Meclisinin Şubat 1973 adi toplantısında alınan, yapı ruhsat harcı tarife kararının İzmir İl İdare Kurulunun 23.7.1973 günlü ve 641 sayılı kararı ile iptal edilmesi üzerine, belediye meclisinin 18.8.1973 günlü toplantısında, gelir bütçesinde hasıl olan açığı kapatmak için 1580 sayılı Kanunun 70 inci maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak 5437 sayılı Kanunun 39 uncu maddesinin atıfta bulunduğu 1580 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin 29 uncu fıkrasına göre, belediyece yapılacak ifrazların beher metrekaresinden 100 kuruş harc alınmasına karar verildiği, bu kararın tasdik için kaymakamlığa gönderildiği, kaymakamlıkça 20.8.1973 günlü yazı ile «il idare kurulunun vermiş olduğu 23.7.1973 gün ve 641 sayılı kararında bozma sebepleri sarahaten belirtildiği halde bu defa meclisçe alınan karar mevzuata aykırı görüldüğünden tasdik edilmeden iade edilmiştir.» denildiği, belediye meclisinin 24.8.1973 günlü toplantısında kaymakamlığın bu tasarrufuna karşı 1580 sayılı Kanunun 71 inci maddesine göre Danıştayda konunun tetkikinin istenilmesine karar verildiği, bu karara istinaden belediye başkanının 1.10.1973 günlü yazı ile «1973 mali yılı bütçesi hazırlanırken parselasyonların metrekaresinden (100) yüz kuruş ücret alınması belediyemiz meclisince kararlaştırılmış ve mesnet olarak 5237 sayılı Kanunun 33 üncü maddesi gösterilmişti. Bir vatandaşın itirazı üzerine bu tarife kararı İzmir İl İdare Kurulunca 5237 S.K. 33 üncü maddesi yapı ruhsatları ile ilgili olduğundan iptal edilince bu kerre belediye meclisimiz 5237 sayılı Kanunun 39 uncu maddesinin atıf yaptığı 1580 sayılı Belediye Kanununun 15 inci maddesinin 29 uncu fıkrasına istinaden parselasyonlardan metre karede (100) yüz kuruş harc alınmasına karar vermiş ve tadik için kaymakamlık makamına gönderilmişti. Kaymakamlık makamı «Mevzuata aykırılığı» gerekçesile kararımızı tasdik etmemiş ve iade etmiş bulunmaktadır.

Kanun ve mevzuata uygun olarak almış olduğumuz işbu kararımızın tetkik ve tasdiki ile bilumum harc ve masrafın karşı taraftan alınmasına karar verilmesini saygı ile dilerim». Yolunda itirazda bulunduğu yapılan incelemeden anlaşılmıştır.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

1580 sayılı **Kanunun 15 inci maddesinin** 29 uncu fıkrasında, kanun ve belediye kararlarının mecburî tuttuğu ahvalde veya ihtiyari olarak müracaat vaki olduğu takdirde insan, hayvan, eşya ve emlâk hakkında harçlı - harçsız, tıbbî, baytarî, fennî muayeneler, kimyevî, bakteriyolojik tahliller yapmak ve şeraiti sıhhiye raporu vermek belediyelerin vazifeleri cümlesinden olarak gösterilmiş; 5237 sayılı Kanunun 39 uncu maddesinin (B) fıkrasında da; 1580 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin 29 uncu fıkrasına göre verilecek rapor ve diğer evrak için aynı kanunun 110 uncu maddesinin 3 üncü bendi mucibince alınacak harçların 1580 sayılı Kanunun 71 inci maddesi hükmüne tabi olduğu hükme bağlanmıştır.

Belediyece yapılacak ifrazlardan harç alınması yukarda zikri geçen mevzuat hükümleri muvacehesinde mümkün bulunmadığından, Pınarbaşı Belediye Meclisinin bu hususlaki kararının kaymakamlıkça tasdik edilmemesi yerinde görülerek itirazın reddiyle dosyanın Birinci Başkanlığa sunulmasına 14.11.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire
Esas No : 1973/565
Karar No : 1973/562

Karaköse Belediye Meclisinin, Koyunpazarındaki belediyeye ait arsaların satışının iptaline ilişkin 1.9.1973 günlü ve 20 sayılı kararına belediye başkanının itirazı hakkındaki 10.9.1973 günlü ve 2574 sayılı yazı bu konudaki il idare kurulu mütalâası ve eki evrak, Ağrı Valiliğinin 27.11.1973 günlü ve idare kurulu kalemi 8/589 sayılı yazısı ile 1580 sayılı Kanunun 97 nci maddesine göre gereğinin ifası için Danıştaya gönderilip Dairemize havale edilmiş olmakla incelendi.

Karaköse Belediye Meclisince, imar plânına göre Koyunpazarında dükkân yeri olarak ayrılan kısımların, belediye encümenince takdir edilecek fiyatla satılmasına veya kiralanmasına dair verilen 26.2.1973 günlü ve 4 sayılı karar üzerine, belediye encümenince adı geçen yerlerin 2490 sayılı Kanun gereğince kapalı zarf usulü ile ihaleye çıkartıldığı, 30.7.1973 günü yapılan ihale sonucu bir kısım yerlerin taliplerine ihale edildiği, alıcı çıkmayan bir kısım yerlerin ise pazarlık suretiyle satışının yapılmasına karar verildiği, bilâhare 1.8.1973 günlü ve 636, 644 ve 2.8.1973 günlü ve 658 sayılı kararlarla satışların yapıldığı arsa bedellerinin bir kısmının alınarak devirlerinin tamamlandığı ve üzerlerinde inşaata başlandığı ancak belediye meclisinin 1.9.1973 günlü olağanüstü toplantısında, satışlarda yolsuzluk yapıldığı iddiası ile belediye encümenine satış yetkisi veren 4 sayılı karar iptal edilerek, dükkân yerleri satışının ve yapılmakta olan inşaatın durdurulmasına ve alınan paraların iadesine karar verildiği, bu karara karşı belediye başkanının, 2490 sayılı Kanuna ve usulüne uygun ilk karara aykırı olması nedeniyle valiliğe vaki itirazı üzerine, il idare kurulunca, 1.9.1973 tarihli karardan sonra, satışı yapılmıyan yerlerin satışının durdurulmasının uygun olacağı, ancak daha evvel satılıp mukaveleye bağlanan dükkân yerlerinin satış işlemlerinin iptali ile paralarının iadesine mütedair karar kısmında isabet bulunmadığı, yolunda mütalâa verildiği, dosyanın tetkikinden anlaşılmakla.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

Belediye meclisinin 26.2.1973 günlü ve 4 sayılı kararı, 1580 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak ve usulüne uygun şekilde alınmış olup bu karar üzerine gerekli işlemlerin hepsi, 2490 sayılı Kanun hükümleri uyarınca belediye encümeni tarafından yapılmıştır. Bu işlemlerde 2490 sayılı Kanun hükümlerine aykırılık veya bir yolsuzluk olması, belediye meclisinin kanuna uygun olarak verilmiş ve üçüncü şahıslarla belediye arasında hukuki bir ilişki doğurmuş ve hukuken korunması gerekli bir hak yaratmış olan kararının geri alınmasını haklı kılmaz. Belediye meclisince bu konuda ancak henüz satışı yapılmamış arsaların satışını durdurmak veya bundan sonra yapılacak satışların 1164 sayılı Kanunun 8 inci maddesi gereğince Arsa Ofisinin bilgisi altında yapılmasına karar vermek yoluna gidilebilir.

Bu nedenlerle, belediye başkanının itirazının kabulü ile belediye meclisinin 1.9.1973 günlü ve 20 sayılı kararının iptaline ve dosyanın Birinci Başkanlığa sunulmasına 18.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire

Esas No : 1973/441
Karar No : 1973/421

Elâzığ belediye meclisinin 24.12.1969 tarihli ve 156 sayılı kararının, 1580 sayılı Kanunun 74 üncü maddesi gereğince iptali talebine dair İçişleri Bakanlığının 24.8.1973 tarihli ve Mahallî İd. Gn. Md. 2. D. Rs. Mua. 621—73—312— —12/23536 sayılı yazısı ve ekleri Dairemize havale edilmiş olmakla incelendi.

Elâzığ Belediye Meclisinin 24.12.1969 tarihli olağanüstü toplantısında, Olgunlar Mahallesinin merası olan pafta, 7, ada 10, parsel 99 da kayıtlı 200 hektarlık gayrimenkulün belediyenin özel mülkü haline getirilerek böylece 3 numaralı gecekondu önleme bölgesi adıyla iskâna tahsisine karar verildiği, İçişleri Bakanlığının yukarda tarih ve sayısı belirtilen yazısıyla, 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa 5618 sayılı Kanunla eklenen 3, 4, 5 ve 6 ncı maddeler uyarınca belediye meclisinin bir meranın özel mülkiyet konusu haline getirilmesine karar vermeye yetkili bulunmadığından bahisle 1580 sayılı Kanunun 74 üncü maddesine göre gereğinin takdirinin talep edilmediği dosyanın incelenmesinden anlaşılmaktadır.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

Üyelerden İhsan Öralay'ın, Bakanlar Kurulunca söz konusu yerin mera olarak tespit edildiğinin sabit olmadığı, bu yerin sonradan Elâzığ Belediyesi sınırları içerisine girmiş olduğu ve ilgili kanunlardan sonra yürürlüğe giren 775 sayılı Gecekondu Kanununa göre iskân sahası olarak tespit ve iskâna tahsis de belediyenin ve İmar ve İskân Bakanlığının yetkileri dahilinde bulunduğu cihetle iskân gibi bir zaruret karşısında belediye sınırları içinde mera hukukunun uygulanması zorunlu olamıyacağı gibi İmar ve İskân Bakanlığı Kuruluş ve Vazifeleri Hakkındaki Kanun da 4753 ve 5618 sayılı Kanunlardan sonra yürürlüğe girmiş olduğundan bu hususta adı geçen bakanlığın yetkili olduğu ve ayrıca hakeme intikal eden bir konuda bu yerin vasfını tayin ve tespite matuf bir karar verilemiyeceği cihetle bu husus hakkında karar verilmesine yer olmadığı yolundaki ayrışık oyuna karşı,

1580 sayılı Belediye Kanununun 159 uncu maddesindeki, belediye sınırı içindeki meraların tasarruf, idare ve nezareti bütün hukuk ve vecibeleri ve varidatı ile beraber belediyelere devrolunur hükmü, bunların mera olarak idare ve muhafazasını tazammun etmekte olduğu; bu kanundan sonra yürürlüğe giren 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa 5618 sayılı Kanunla eklenen 3, 4, 5 ve 6 ncı maddelerle meralar özel bir rejim ve statüye tabi tutulmuş, 4753 sayılı Kanunun 64 üncü maddesinin son fıkrasıyla arazi dağıtılması hakkındaki diğer makamların yetkileri kaldırılmış ve bu kanuna aykırı sair hükümlerin arazi hakkında cari olamıyacağı hüküm altına alınmış 766 sayılı Tapulama Kanununun 35 inci maddesiyle de kadimden beri mera olan yerlerin hususi mülkiyete konu teşkil edemiyecekleri hükme bağlanmış olduğu cihetle belediye meclislerince 1580 sayılı Kanunun 70 inci maddesinin 11 inci fıkrasındaki yetkiye dayanılarak, meraların bu vasfı dışında bir hizmete tahsisine kanuni cevaz ve imkân yoktur.

Binaenaleyh Elâzığ Belediyesince bahis konusu meranın, belediyenin özel mülkü haline getirilerek kullanılış şeklinin değiştirilmesi hakkındaki mezkûr kararı yukarıdaki sebeplerle kanuna aykırı bulunduğu cihetle 1580 sayılı Kanunun 74 üncü maddesi gereğince iptaline ve dosyanın Birinci Başkanlığa sunulmasına 26.9.1973 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire

Esas No : 1973/421
Karar No : 1973/429

Ilıca Belediye Meclisinin 13.4.1973 tarihli ve 9 sayılı kararı ile bütçede yapılan aktarmanın, kaymakamlıkça tasdik edilmemesi üzerine, konunun 1580 sayılı Kanunun 71 inci maddesi gereğince tetkiki talebine dair olan 2.6.1973 tarihli belediye meclisi kararıyla, aktarmanın tasdik edilmemesi hakkındaki kaymakamlık yazıları ve eki evrak Ilıca Belediye Başkanlığının 27.7.1973 tarihli ve 257 sayılı yazısıyla Danıştaya gönderilip Dairemize havale edilmiş olmakla incelendi.

Ilıca Belediye Meclisince, 13.4.1973 tarihli toplantıda, belediye başkanının, belediyenin yol sorunlarını çözümlemek ve diğer bir takım işleri ile uğraşmak üzere Almanya'ya gitmesine ve bu sebeple bütçenin yedek ödenek ve mezbaha inşaatı ödeneği faslından belediye başkanı geçici görev yolluğu faslına aktarma yapılmasına karar verildiği meclisce yapılan aktarmanın kaymakamlıkça tasdik edilmediği, belediye meclisinin 2.6.1973 tarihli toplantıda, konunun Danıştayda tetkik talebinde bulunulmasına karar verildiği görülmüştür.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

Belediye başkanının Almanya'ya gidişi hakkında, «yol sorununun halledilmesi» gibi yapılacak işin niteliği açıklanmadan mücerret ve genel bir sebep gösterilmiş olması ve programlı bir hizmet olarak konulmuş bulunması gereken mezbaha inşaatı ödeneğinden, Belediye Muhasebe Usulü Tüzüğünün 3 üncü maddesine aykırı olarak ve böyle bir sebeple aktarma yapılması uygun bulunmadığından, belediye meclisince yapılan itirazın reddiyle kaymakamlığın bu konudaki tasarrufunun tasdikine ve dosyanın Birinci Başkanlığa sunulmasına 26.9.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire
Esas No : 1973/403
Karar No : 1973/383

İstanbul Belediye Meclisinin 29.6.1973 günlü ve 351 sayılı kararına Belediye Başkanı Dr. Fahri Atabey.'in itirazına ilişkin 5.7.1973 günlü ve 767 sayılı yazı ve ekleri, İçişleri Bakanlığının 23.7.1973 günlü ve Mahallî İd. Gn. Md. 2. D. Rs. Mua. 621—73—312—20/20633 sayılı yazısıyla, 1580 sayılı Kanunun 73 üncü maddesine göre gereğinin takdiri için Danıştaya gönderilmiş olmakla, 521 sayılı Kanunun 162 nci maddesinin (A) bendi gereğince nöbetçi Dairede incelendi :

İstanbul Belediye Başkanının 5.7.1973 günlü yazısında özetle : Belediye meclisinin 29.6.1973 günlü toplantısında «Belediye meclisinin 3 Ağustos 1973 Cuma günü saat 14, 30 da onbeş gün süre ile olağanüstü toplantısına ve toplantıda meclis kararına bağlı 7 maddelik gündem konularının karara bağlanmasına» karar verildiği; 1580 sayılı Kanunun 54 üncü maddesindeki önemli ve acele bir iş çıkması unsurlarının mevcut olmaması sebebiyle kararın kanuna aykırı olduğu; yedi maddelik olağanüstü gündemin 1 inci maddesinin, belediye başkanlığının getireceği muhtelif tekliflerin görüşülmesine ayrıldığı, belediye başkanınca getirilip getirilemiyeceği belli olmayan muhtemel tekliflerin olağanüstü toplantı gündeminin gerekçesini teşkil edemiyeceği; ihtisas komisyonlarından gelecek mazbataların görüşülmesi hakkındaki 2 nci maddesinin, bu türlü komisyonların kuruluşunun 62 nci maddeye aykırı olması ve bunların tetkikine sunulmuş işlerden bir kaç yıl evvelki tarihi taşıyanların bulunması sebebiyle olağanüstü toplantıyı; gerektirmiyeceği gündemin 3 üncü maddesindeki komisyonun da kanuna aykırı olduğu; 4 üncü maddedeki konunun 29.6.1973 günlü oturumda karara bağlandığı; 5 inci maddedeki talimatname tadilinin 22.6.1973 günde Hukuk Encümenine verildiği, acele ve önemli bir durumu olmadığı; 6 nci maddedeki belediye şube müdürlükleri, 7 nci maddedeki Turistik Tesislere Ait Oda Dağıtım Yönetmelikleri hakkında herhangi bir tadil teklifi bulunmadığı; adi toplantı devresinde olağanüstü toplantı kararı verilemiyeceği gibi meclise gündem tanzimi ve toplantı günü tayini ile başkanın bu hususiaki yetkisinin gasbedilmiş olduğu, mahallî seçimlerin yaklaşmış bulunması itibariyle evvelce görülmüş hususların yeniden tahkiki için olağanüstü toplantı kararı alınmasının politik kazanç temin etmek gayesinin hedef aldığı, meclis reisinin 29.6.1973 günlü içtimaın kapanış ifadesinin de kanunun 55 inci maddesine aykırı olduğu ileri sürülerek mezkûr kararın iptali talep edilmiş, valiliğin 10.7.1973 günlü ve Köy ve Belediyecilik Bürosu 10—1477 sayılı yazısıyla belediye başkanının itiraz yazısındaki sebeplerle mezkûr kararının iptalinin valilikçe de uygun mütalâa olunduğu belirtilmiştir.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

1580 sayılı Belediye Kanununun, belediye meclislerinin adi ve olağanüstü toplantılarını düzenleyen 54 üncü maddesinde, meclislerin adi toplantılarının Ekim, Şubat ve Haziran ayları başlarında olmak üzere yılda üç defa olduğu; bütçe görüşmesine rastlayan toplantının en çok otuz, diğer toplantıların ise en çok onbeş gün süreceği; bu süreler-

den önce iş bitmezse valinin onbeş günü aşmamak üzere görüşme sürelerini uzatarak sebeplerini İçişleri Bakanlığına bildireceği; önemli ve acele bir iş çıkması halinde de belediye başkanının yazılı çağrısı veya üyelerden üçte birinin gerekçeli teklifi veyahut valinin doğrudan doğruya çağırması üzerine meclislerin olağanüstü toplanacağı ve bu toplantılarda çağrıyı gerektiren konudan başka bir iş görüşülemiyeceği hükümlenmiştir.

Belediye idaresi ile görevli olan meclislerin, bu görevi, yılda üç defa yapılan adi toplantılarda yerine getirmesi asıldır. İşin, bu toplantılara mahsus sürelerde bitmemesi halinde kanunun valilere tanımış olduğu yetkiye dayanılarak süre uzatımı için gerekli teşebbüsün yapılması icabeder. Olağanüstü toplantılar ise, meclislerin toplu olmadığı sırada ve önemli ve acele bir iş çıkması halinde yapılabileceği cihetle, adi toplantılara konu olan, bir kısmı görüşülmüş ve bir kısmı da 57 nci maddeye göre gündeme alınarak görüşülebilecek olan sorunların, adi toplantı devam ettiği sırada, olağanüstü toplantıya konu edilmesinde ve meclisin olağanüstü toplantıya çağrılmasında, yasa koyucunun olağanüstü toplantılar için gözettiği amaca uyarlık bulunmamaktadır.

Kaldı ki, kanunun 54 üncü maddesine göre adi toplantı gündeminde yer alan konuların tamamlanmaması halinde, toplantının devamını sağlamak olanağı da mevcut olup bu yola başvurulduğunu belirten bir iddia ve belgenin mevcut olmaması da, olayda olağanüstü toplantıya çağırma koşullarının bulunmadığını doğrulamaktadır.

Açıklanan bu sebeplere dayanılarak, belediye başkanının olağanüstü toplantı için kanunda öngörülen şartların mevcut olmadığı yolundaki itirazının kabulü ile İstanbul Belediye Meclisinin 29.6.1973 günlü ve 351 sayılı kararının iptaline ve dosyanın Birinci Başkanlığa sunulmasına, 31.7.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire
Esas No : 1973/411
Karar No : 1973/452

Kamu yararına çalışan bir derneğe ait olmayan okul binalarının Emlâk Vergisi hakkında istişarî mütalâa isteğine dair olup Başbakanlığın 24.7.1973 günlü ve Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi 80-511/7289 sayılı yazısı ile gönderilen Maliye Bakanlığının 13.7.1973 günlü ve GEL: 2433102-26/44758 sayılı yazısı suretinde aynen:

«Bilindiği üzere, yürürlükten kaldırılan 1837 sayılı Bina Vergisi Kanununun devamlı muaflıklara ilişkin 3 üncü maddesinin 5 No. lu bendinde, 903 sayılı Kanunla değiştirilmeden önce, «Umumî maarife ve menafii umumiyeye hadim cemiyetlere ait binalar (kazanç temini gayesi bulunmamak şartiyle)»; hükmü yer almakta ve bu konuda başkaca bir muaflık bulunmadığı gibi mükellef yönünden de bir ayırım yapılmadığından:

a) Umumî maarife hadim olduğu,

b) Kazanç temini gayesi bulunmadığı,

tesbit edilen her derecedeki okul binaları (icar ve isticar edilmedikleri takdirde) bina vergisi daimî muaflığından yararlandırılmaktaydı.

Sözü edilen muafiyet hükmü, 13.7.1967 günlü ve 903 sayılı Kanunla «Umumî maarife ve menafii umumiyeye hadim cemiyetler ile Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara ait binalar (cemiyetlerde kazanç temini gayesi bulunmamak ve vakıflarda vakıf senedindeki cihete tahsis edilmek şartiyle)» şeklinde değiştirilmiştir.

Fıkra hükmünün yazılışından, muaflık hududunun vakıflar yönünden genişletilirken dernek ve diğer gerçek ve tüzel kişiler yönünden daraltıldığı sonucuna varılmaktadır. Nitekim fıkra sonundaki parantezli cümlenin (cemiyetlerde .....) ibaresiyle başlatılması da bu görüşü doğrulamaktadır.

Bununla beraber, Emlâk Vergisi Kanunu yürürlüğe girinceye kadar, uygulamada bir değişiklik yapılmadığı ve umumî maarife hadim olduğu ve kazanç temini gayesi bulunmadığı tesbit edilen her derecedeki okul binasının kiralanmamak şartiyle, bina vergisinden muaf tutulmasına devam edildiği anlaşılmaktadır.

Emlâk Vergisi Kanun Tasarısında, kamu yararına çalışan derneklere ait binaların muaflığına (Tasarı Madde 4/e) ayrıca yer verilmiş ve iktisadî faaliyet gösteren müesseselerine ait olan veya bunlara tahsis edilen binaları, özel hukuk iktisadî teşebbüslerine göre ayrıcalık kazandırmamak için, muaflık kapsamı dışında bırakılmıştır. Tasarının sözü edilen maddesinin (m) bendinde ise, «Kazanç temini gayesi bulunmayan ve genel eğitime yararlı olduğu Millî Eğitim Bakanlığınca tasdik olunan özel okul binalar» şeklindeki hükümle, kime ait olursa olsun bütün özel okul binalarının bina vergisi muaflığından yararlandırılması istenilmiştir.

Ancak, tasarının Yasama Organında görüşülmesi sırasında, kamu yararına çalışan derneklere ait binalara ilişkin genel hüküm aynen benimsenmiş ve özel okullar yönün-

den teklif edilen muaflık hükmü, tamamen kaldırılması benimsenmemekle beraber sınırlı olduğu muhtelif vesilelerle belirtilmek suretiyle, 1837 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin 903 sayılı Kanunla değişik 5 No. lu bendinde olduğu şekilde değiştirilerek kabul edilmiştir.

Bent hükmünün yazılışından, kazanç temini gayesi bulunmayan bütün özel okul binalarının vergiden muaf tutulmasının, buna karşılık iktisadî işletme vasfında olacağından kamu yararına çalışan derneklere ait okul binalarının da vergilendirilmesinin yerinde görülmediği ve Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara ait binaları da kapsayan ve esasen sınırlı bir muaflık tanıyan 1837 sayılı Kanundaki hükmün aynen saklı tutulması yolunun benimsendiği düşünülmektedir.

Bu suretle, muaflıktan faydalanacak binaların genel eğitime ve kamu yararına çalışan derneklere ait olması, bir başka deyimle, kamu yararına çalışan bir derneğin genel eğitim sağlıyan okul binası bulunması zaruri olmaktadır.

Aksi halde, sadece kiraya verilmemiş olmak şartını taşıyan bütün okul binalarının vergiden muaf tutulması, kamu yararına çalışan bir derneğe ait okul binasında ise ayrıca kazanç temini gayesi bulunmadığının da aranması gerekmektedir ki kanun metninden bu sonucu çıkarmak mümkün görülmemektedir.

Bu nedenlerle, kamu yararına çalışan bir derneğe ait olmayan okul binalarının emlâk vergisine tabi tutulması uygun bulunmaktadır.

Bununla beraber, işin önem ve kapsamı gözönünde bulundurularak, sözü edilen hüküm hakkında Danıştay Başkanlığının istişarî mütalâasının alınmasında, uygulamada birlik sağlanması bakımından fayda görülmektedir.

Bilgilerini ve gereğinin yapılmasına müsaadelerini arz ederim» denilmektedir.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

Vergi mükellefiyet veya muafiyetinin, yürürlükte olan mevzuatdaki sarahate göre tayin olunması gerekir.

1319 sayılı Emlâk Vergisi Kanununun 4 üncü maddesinde, hangi binaların vergiden daimî olarak muaf tutulacakları açıkça gösterilmiş ve kamu yararına çalışan bir derneğe ait olmayan okul binalarının bina vergisinden muaf oldukları hakkında herhangi bir hüküm sevkedilmemiştir.

Bu konuda, yürürlükten kaldırılmış olan mevzuata göre muafiyet tesisi sözkonusu olamıyacağı cihetle ortada tereddütü mucip bir durum da bulunmamaktadır.

Binaenaleyh, kamu yararına çalışan bir derneğe ait olmayan okul binalarının emlâk vergisine tabi tutulmasının uygun olduğu yolundaki bakanlık görüşünün yerinde bulunduğu mütalâa kılınarak dosyanın Birinci Başkanlığa sunulmasına 10.10.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire

Esas No : 1973/442
Karar No : 1973/408

Muhtelif ücret ödemesi tanımına girmeyen ikramiye ve primlere 1743 sayılı Kanunun birinci maddesinin ikinci fıkrasındaki % 25 oranının uygulanmaması ve bu kanunun çıkmasından önceki şekilde vergilendirilmeye devam olunması hususunda uygulamaya esas teşkil etmek üzere istişarî mütalâa isteğine dair olup Başbakanlığın 29.8.1973 günlü Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Başkanlığı 80-517/8594 sayılı yazısıyla gönderilen Maliye Bakanlığının 23.8.1973 günlü ve GVK/2-2176-99-53451 sayılı yazısı suretinde aynen :

«Malûmları olduğu üzere, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 104 üncü maddesine iki fıkra eklenmesi hakkındaki 1743 sayılı Kanun 30 Haziran 1973 gün ve 14580 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmış ve 1.7.1973 günü de yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Anılan kanunun 1 inci maddesinin ikinci fıkrasında :

«Muhtelif ücret ödemelerinde uygulanacak gelir vergisi nispeti % 25 ten aşağı olamaz. İstihkak sahipleri, bu ödemelerin asıl ücretleriyle birleştirilerek vergilendirilmesini isteyebilir» denilmektedir.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 980 ve 484 sayılı Kanunlarla değişik 104 üncü maddesinde ise;

«Muhtelif ücret ödemelerinde; vergi cetvelleri her ödeme ayrı ayrı gözönünde tutularak uygulanır.»

«Bu madde hükmünün uygulanmasında, muhtelif ücret ödemesi, ayrı ayrı işverenler tarafından yapılan ödemelerle aynı işveren tarafından başka başka hizmetler karşılığında yapılan ödemeleri ifade eder.»

«Aynı işveren tarafından her ne nam ile olursa olsun, başka başka hizmetlerin karşılığını teşkil etmeksizin yapılan ödemeler, muhtelif ücret ödemesi sayılmaz» hükümleri yer almıştır.

Yukarıya aynen alınan kanun hükümlerinden; ücretlerin birleştirilmesinin ayrı ayrı vergilendirilebilmesi ve bunlara 1743 sayılı Kanunun 1 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki asgari % 25 oranının uygulanabilmesi için yapılan ödemelerin, kanundaki «muhtelif ödemesi» tanımı kapsamı içine girmesi gerektiği anlamı çıkmaktadır.

Bununla birlikte, açıkca muhtelif ücret ödemesi tanımı içine girmediği halde hizmet erbabına yılda 1 veya 2 defa ödenen ikramiye ve primlerin, yine 104 üncü maddenin 4 ve sondan 3 üncü fıkraları uyarınca, ayrı vergi cetveli uygulanmasını gerektirdiği; dolayısiyle asıl ücretle birleştirilme olanağı bulunmadığından ayrı vergilendirilmelerinin doğru olacağı düşünülmüş ve öteden beri uygulamalara bu şekilde yön verilmiştir.

1743 sayılı Kanunun 1 inci maddesinin ikinci fıkrasında, asgari % 25 oranının muh-

telif ücret ödemelerine uygulanacağının açıkça belli edilmesi karşısında, ötedenberi ayrı vergilendirilmekle birlikte muhtelif ücret ödemesi tanımına girmeyen ikramiye ve primlere sözü edilen % 25 oranının uygulanmaması ve kanunun çıkmasından önceki şekilde vergilendirilmeye devam edilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

Uygulamalarımıza esas teşkil etmek üzere, bu konudaki Danıştay görüşünün sağlanarak bakanlığımıza bildirilmesi müsaadelerine arz olunur» denilmektedir.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 104 üncü maddesine 1743 sayılı Kanunla eklenen fıkrada, muhtelif ücret ödemelerinde uygulanacak gelir vergisi nispetinin % 25 ten aşağı olamıyacağı hükümlenmiş olduğuna göre bu nispetin sadece, aynı maddeye 26.6.1964 günlü ve 484 sayılı Kanunla eklenen fıkrada tarifi yapılan muhtelif ücret ödemelerine uygulanması gerekeceği tabiidir. Muhtelif ücret ödemesi tanımı içine girmeyen ve asıl ücretle birleştirilme olanağı da bulunmadığı bildirilen, hizmet erbabına yılda bir veya iki defa ödenen ikramiye ve primlerin, 104 üncü maddenin diğer fıkralarına göre ayrı ayrı vergilendirilmeleri gerektiği gibi muhtelif ücret ödemelerine ait olan % 25 nispetinin bunlara uygulanmasına da yer olmadığı cihetle vergilendirilmenin 1743 sayılı Kanunun çıkmasından önceki şekilde yapılması hakkındaki Maliye Bakanlığı görüşünün mevzuata uygun olduğu oybirliğiyle mütalâa kılınarak dosyanın Birinci Başkanlığa sunulmasına 13.9.1973 tarihinde karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire
Esas No : 1973/497
Karar No : 1973/507

İnşaatlarda mesul fen adamlarından başka sürveyan da bulundurulmasına gerek olmadığı yolundaki Denizli Belediye Meclisinin 22.2.1972 gün ve 51 sayılı kararının, 1580 sayılı Kanunun 74 üncü maddesine göre iptali hakkındaki İçişleri Bakanlığının 13.10.1973 gün ve Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü 2. D. Rs. Mua. 521-73-312-29/28313 sayılı yazısında aynen :

«Türkiye İnşaat ve Sürveyan Kalfaları Cemiyetleri Genel Başkanı İsmail Saruhan imzasıyla bakanlığımıza sunulan 13.6.1973 gün ve 73/90 sayılı dilekçede;

İnşaatlarda mesul fen adamlarından başka ayrıca sürveyan bulundurulmasına gerek olmadığı konusunda Denizli Belediye Meclisince verilen 22.2.1972 gün ve 51 sayılı kararın mevzuata aykırı bulunduğundan bahisle söz konusu karar hakkında 1580 sayılı Belediye Kanununun 74 üncü maddesi uyarınca iptal isteminde bulunulması istenilmekte; Denizli Valiliğinden alınan aynı konudaki 16.7.1973 gün ve İl İmar Md. 1030 sayılı yazıda da bu görüşe iştirak olunmaktadır.

6785 sayılı İmar Kanununun 14 üncü maddesinde «İmar planları ile bunların tatbikat planlarının ve halihazır haritalarının mimari statik ve tesisat plan, proje, resim ve hesaplarının hazırlanmasını ve bunların tatbikatındaki fennî mesuliyetlerini ihtisas ve iştigal mevzularına göre yüksek mimar, yüksek mühendis, mimar ve mühendisler deruhte ederler» hükmüne yer verilmekte, bunların dışındaki fen adamlarının yetki ve sorumlulukları ise; 6785 sayılı İmar Kanununun 14 üncü maddesi uyarınca hazırlanan «Fen Adamları Selâhiyetleri ve Belediyelere Karşı Deruhte Edebilecekleri Fennî Sorumluluk Sınırları Hakkındaki Yönetmelik»te açıklanmış bulunmaktadır. Buna göre inşaatlarda, yüksek mimar, yüksek mühendis, mimar ve mühendislerden başka bulunacak fen adamları üç gruba ayrılmakta ve Millî Eğitim Bakanlığı Sürveyan Yetiştirme Kurslarından mezun olanlar III üncü gruba dahil edilmektedir.

Aynı Yönetmeliğin 9 uncu maddesinin (d) bendinde de «Bu yönetmeliğin 6 ncı maddesinin III üncü grubuna dahil olan fen elemanları her türlü yapıların sürveyans hizmetlerini yapmağa yetkilidir» denilmek suretiyle aynı yönetmeliğin 17 nci maddesinde belirtilen başlıca sürveyans hizmetlerinin hangi fen elemanları tarafından yürütülebileceği açıklığa kavuşturulmuş olmaktadır.

Öte yandan İmar Yönetmeliğinin 402 maddesinde, inşaat ruhsatı almak için belediyeye verilecek dilekçeye ekli belgelerde, sürveyans hizmetini görecek olan elemanların da kayıtlı olması öngörülmekte ve Fen Adamlarının Selâhiyetleri ve Belediyelere Karşı Deruhte Edebilecekleri Fennî Sorumluluk Sınırları Hakkındaki Yönetmeliğin 15 inci maddesinin son fıkrasında da sürveyanstan mütevellit mesuliyetlerin adı mal sahibi tarafından belediyeye bildirilecek sürveyana ait olduğu hükmüne yer verilmektedir.

Yukarda açıklanan hükümlere göre inşaatlarda, sorumlu fen adamlarından başka sürveyans hizmetlerinin yürütülmesini teminen ayrıca sürveyan da bulundurulması gerek-

mekte ve bu nedenle de Denizli Belediye Meclisinin aksi yöndeki 22.2.1972 gün ve 51 sayılı kararı mevzuata aykırı bulunmaktadır.

1580 sayılı Belediye Kanununun 74 üncü maddesi uyarınca gereğinin takdirini arzederim» denilmektedir.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

6785 sayılı İmar Kanununun 14 üncü maddesiyle, imar planları ile bunların tatbikat planlarının ve hali hazır haritaların, mimari, statik ve tesisat, plan, proje, resim ve hesapların hazırlanması ve bunların tatbikatındaki fenni mesuliyetler, ihtisas ve iştigal mevzularına göre yüksek mimar, yüksek mühendis, mimar ve mühendislere yüklenmiştir. Mevzuatta, yukarıda sayılan vesikaların düzenlenmesinde ve tatbikatında, bunları hazırlayanlardan gayri bir fen adamının bulunmasını zorunlu kılan hiç bir hüküm yoktur. 6785 sayılı Kanunun 14 üncü maddesine göre Fen Adamlarının Selâhiyetleri ve Belediyelere Karşı Deruhte Edebilecekleri Fennî Mesuliyet Hudutları Hakkında Talimatname ise, ancak, bu gibi fen adamlarının görevlendirilmesi halinde selâhiyet ve mesuliyetlerinin nelerden ibaret olduğunu göstermektedir.

Binaenaleyh, mevzuatta ayrıca sürveyan bulundurmaya zorlayıcı bir hüküm mevcut olmadıkça vatandaşa bu konuda bir külfet yüklemek mümkün olamıyacağı cihetle, Denizli Belediye Meclisi kararından mevzuata aykırılık görülmediğinden meclis kararının tasdikine ve dosyanın Birinci Baskanlığa sunulmasına 23.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire
Esas No : 1973/399
Karar No : 1973/379

Turhal Belediyesi ile Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürlüğü arasındaki anlaşmazlığın 6830 sayılı Kanunun değişik 130 uncu maddesine göre karara bağlanması hakkındaki Turhal Belediye Başkanlığının 18.4.1973 günlü ve Yazı İşleri 18-123 sayılı yazısı ile Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürlüğünün 19.7.1973 günlü ve 4/18508 sayılı yazısı ve ekleri, Danıştay Nöbetçi Dairesince 521 sayılı Danıştay Kanununun 162 nci maddesinin (A) bendi gereğince incelendi :

Turhal Belediye Başkanlığının 18.4.1973 günlü yazısında aynen :

«Turhal İlçesi İmar Planının 30 L-1 (Ek-1) paftasında 60103-2008 sayılı plânla yapılan 4 numaralı tadilât (Ek-2), İmar İskân Bakanlığının 7.7.1969 tarihli onayı ile kesinleşmiş ve bu plan gereğince Turhal Şeker Fabrikasına ait 6155 M2. lik gayrimenkul ile üzerindeki ağaçlar, yemekhane ve misafirhane sahası belediyenin âmme hizmetlerinin ifası maksadiyle yapılacak tesislere tahsis olunmuştur.

Plân tatbikatının hazırlıklarına başlanıldığı bir sırada Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketinin, plânın iptali zımnında Danıştay nezdinde ikame eylediği dâva bidayeten kabul olunmuş ise de belediyemiz tarafından yapılan tashih talebi, 6 ncı Dairenin 16.5.1972 tarih E. 1971/948, K. 1972/1897 sayılı kararı ile yerinde görülerek iptâl kararı ortadan kaldırılmış ve plânın iptâlini gerektirici bir sebep bulunmadığından bahisle şirketin dâvasının reddine karar verilmiştir. (Ek-3)

Bu suretle muhkem bir kaziyenin hukukî himayesi ile de mücehhez hale gelen plânın bu mıntıkada tatbikatına geçilmiş ve bu maksatla mezkûr sahanın istimlâk yoluyla belediyemize intikali zımnında gerekli muameleler tamamlanarak neticede, belediye encümeninin 24.7.1972 tarih ve 1360 sayılı kararı (Ek-4), bedel takdir komisyonunun 15.8.1972 tarih ve 15 sayılı kararı (Ek-5) istimlâk sahasının bir krokisi ve istimlâk bedelini teşkil eden 622.472,— liranın (İstimlâk bedeli 625.600,— lira olmakla beraber binde beş nisbetinde damga vergisi tevkif edildiğinden 622.472 lira olarak yatırılmıştır.) Şeker Fabrikaları Umum Müdürlüğü emrine yatırıldığına dair Türkiye Halk Bankası Turhal Şubesinin 9.9.1972 tarih, 188103 sayılı makbuzu (Ek-6), Turhal Noterliği vasıtasiyle mezkûr genel müdürlüğe 18.9.1972 tarihinde tebliğ olunmuştur. (Ek-7)

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürlüğü bu defa da istimlâk işleminin iptâli zımnında Danıştayda bir dâva ikame eylemiş ve 6 ncı Daireden 17.10.1972 tarih, E. 1972/3776 sayı ile yürütmenin durdurulması kararını istihsal eylemiştir.

Bu karar, belediyemizce 6830 sayılı Kanunun 122 sayılı Kanunla değişik 30 uncu maddesinin, (Âmme hükmü şahısları ve müesseselerine ait gayrimenkuller ile kaynak ve irtifak hakları bu idarelerden birine lüzumlu olduğu takdirde âmme hükmî şahısları ile müesseseleri anlaşma yolu ile işi hallederler. Anlaşamadıkları takdirde ihtilâf Danıştay İdarî Dairelerince tetkik edilerek iki ay zarfında kat'î karara bağlanır.....) şeklindeki hükmü gereğince muhterem Başkanlığınıza başvurulmamış olması sebebine istinat etti-

ğinden, umumî vekilimiz marifetiyle Ankara'da 26.3.1973 tarih 015995 varide sayılı dilekçe (Ek-8) ile genel müdürlüğe gerekli müracaat yapılmış ve uzlaşma yolu ile istimlâk sahasının boşaltılarak belediyemize teslim olunması, aksi takdirde mezkûr 30 uncu madde gereğince Danıştaya müracaat edileceği bildirilmiştir.

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürlüğü 9.4.1973 tarih ve 8489 sayı ile verdiği cevapta (Ek-9), istimlâk muamelesinin iptâli zımnında Danıştay 6 ncı Dairesi nezdinde ikame ettikleri E. 1972/3776 sayılı dâvanın sonuçlanmasına kadar herhangi bir işlem yapılmasına imkân görülmediğini bildirmiş bulunmaktadır.

Yukarıdaki maruzatımız, ortada kesinleşmiş ve hatta Danıştay kararı ile kaziyei muhkeme haline gelmiş bir planın (İmar Planın) mevcut olduğunu göstermekte ve belediyemiz bu plânın tatbikatı ile mükellef ve vazifeli bulunmaktadır.

Günden güne gelişen ve ilerleyen ve bugünkü nüfusu kırk bine yaklaşan Turhal'ın bir nikâh ve düğün salonu, mezat salonu, belediye okuma salonu v.s. ile 1580 sayılı Kanunla belediyeye verilen âmme hizmetlerinin yerine getirilmesi için yapılacak tesisler ile bulunmaması muvacehesinde bu ihtiyaçların karşılanmasının gerçekleştirilmesi için plânın tatbikine geçilmiş, 5 yıllık programa alınarak 1973 yılı bütçesinin 22-720 bölümünde tahsisat bile ayrılmıştır.

Ancak, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürlüğü bu konuda herhangi bir anlaşmaya yanaşmadığından, belediyemizin, 6785 sayılı Kanunun planla ilgili hükümlerinden doğan hak ve vazifelerinin gerçekleştirilebilmesi için muhterem dairenize başvurmak zarureti hasıl olmuştur.

Bu itibarla, kesinleşmiş plânın uygulanması mecburiyeti ve âmme hizmetlerinin gerçekleştirilmesi zarureti muvacehesinde Turhal'ın en geniş ve hatta bulvar niteliğinde bulunan 24,5 metre genişliğindeki Zile Caddesine bitişik ve plânda gösterilen şerit halindeki 6155 metrekare gibi cüz'i bir fabrika sahasının belediyemize lüzumlu olduğuna karar verilmesini saygı ile arz ve rica ederiz» denilmektedir.

«Bir diyeceği var ise 30 gün içerisinde bildirmesi için Turhal Belediye Başkanlığının 18.4.1973 günlü dilekçesinin bir nüshasının Şeker Fabrikaları Türk Anonim Şirketi Genel Müdürlüğüne tebliği ve Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketinin ihtiyacı olan gayrimenkullerin istimlâkinde 6830 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin mi yoksa 6747 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin mi uygulandığının aynı İdareden sorulması» hakkındaki 9.5.1973 tarihli arakararına cevaben gönderilen T. Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürlüğünün 19.7.1973 günlü yazısında ise aynen :

«12.6.1973 tarih ve 973/84517 sayılı yazınıza ekli olarak gönderilen 9.5.1973 tarih ve E: 973/246, K: 973/244 sayılı ara kararında sorulan hususlara ve Turhal Belediyesinin 18.4.1973 tarih, 18-123 sayılı dilekçesine cevaptır.

1 — 6830 sayılı İstimlâk Kanununun 30 uncu maddesi hükmü, âmme hükmî şahısları veya müesseselerine ait gayrimenkullerin anlaşma yoluyla devredilememesi halinde, ihtilâfın Sayın Dairenize intikal ettirilebileceğine mütedair olduğundan şirketimizin mezkûr maddede anılan kuruluşlardan olmaması itibarıyla, konunun hâl ve tetkiki Sayın Dairenizin yetkisi dışında kalmaktadır. Nitekim, şirketimiz lehine yapılan istimlâklerde, umumî menfaatin mevcudiyetine, İstimlâk Kanununun 5 inci maddesinin 1 ve 2 nci fıkrası hükümlerine göre yetkili organ olan yönetim kurulumuz değil, aynı maddenin 3 üncü fıkrası gereğince yönetim kurulumuzun müracaatı üzerine Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca karar verilmektedir.

Şirketimizin istimlâk yetkisi 6747 sayılı Şeker Kanununun 4 üncü maddesinde yer alan hükümden doğmaktadır. Ancak aynı maddede yapılan atıf ve İstimlâk Kanununun 1 inci maddesinde yer alan özel şahıslar lehine mahsus kanunlarına müsteniden yapılacak istimlâklerin 6830 sayılı Kanun hükümlerine göre yapılacağı hükmü sebebiyle, istimlâk işlemleri 6830 sayılı İstimlâk Kanununa göre yürütülmektedir.

2 — Diğer taraftan, İstimlâk Kanununun 30 uncu maddesi hükümlerine istinaden 18.4.1973 tarihli dilekçesiyle konuya Sayın Dairenize intikal ettiren Turhal Belediyesinin böyle bir talepten önce mezkûr maddedeki prosedüre uyması gerekirdi. Halbuki, mezkûr belediye tarafından önceden bir anlaşma teklifi yapılmıyarak gayrimenkulümüzün istimlâki yoluna gidilmiş ve Şirketimiz istimlâk kararının iptâli için Danıştayda dâva açmaya mecbur bırakılmıştır.

Danıştay 6 ncı Dairenin 972/3776 esas sayısına kayıtlı, hâlen derdest olan dâvada 17.10.1972 tarih ve 972/3776 sayılı kararla yürütmenin durdurulmasına karar verilmiş ve bu kararın kaldırılmasına mütedair Turhal Belediyesinin talebi de aynı sayı ve 27.11.1972 tarihli kararla reddedilmiş bulunmaktadır.

Danıştay 6 ncı Dairesinde aynı konuda daha önceden açılmış derdest bir dâva varken, konunun Sayın Dairenizce incelenmesine usul hükümleri manidir.

Turhal Belediyesinin yukarıda belirtilen uygulama şekli dahi, şirketimizin âmme hükmî şahsı veya âmme müessesesi olmadığını bildiğini teyid eden bir durumdur.

3 — Turhal Belediyesinin istimlâk kararının iptâlini gerektiren nedenler ve bahis konusu gayrimenkulün hangi sebeplerle Şirketimize lüzumlu olduğu hususları, Danıştay 6 ncı Dairede 972/3776 esas sayı ile açılan iptâl dâvasında açıklanmış olup, dâva dilekçemizin bir fotokopisi ilişikte sunulmuştur.

Yukarda arzedilen sebeplerden dolayı Sayın Dairenizce yetkisizlik kararı verilmesini, bu talebimiz kabul eşayan görülmediği takdirde Turhal Belediyesinin 18.4.1973 tarihli dilekçesindeki taleplerinin reddine karar verilmesini rica ederiz» denilmiştir. Bu yazıda bahsi geçen 3.10.1973 günlü dâva dilekçesinde de bu hususta :

1 — «Şirketin makine imalât sanayiinde yüklendiği görevleri yerine getirebilmesi için Ankara ve Eskişehir Makine Fabrikalarına ilâveten Turhal Şeker Fabrikası Makine Atelyesinin de makine fabrikası haline dönüştürülmesi kararlaştırılmış olduğu,

Makine Fabrikasındaki imalâtın yurt ekonomisi yönünden arzettiği hayatî önem karşısında imalâtın rantabl olarak yapılabilmesi için; ham maddenin getirilmesi, mamûl maddenin sevki için istimlâk konusu yere yapılması ekonomik ve teknik açıdan zorunlu bulunduğu;

2 — İstimlâk kararında, istimlâk edilen yerde Turhal Belediyesince nikâh ve düğün salonu yaptırılacağı belirtilmekle beraber, belediye tesisleri adı altında geniş anlamda tesislerden bahsedilmiş; bu tesislerin neler olacağı, mahiyet ve nev'î açıklanmamıştır. Halbuki imar plânında belediyenin diğer tesisleri için gerekli yer ayrılmıştır. Nitekim imar plânının 30 L paftasında 4, 5, 6, ve 7 No. ile gösterilen dinlenme yerleri; 1 ve 2 No. ile gösterilen yerlerde de mezbaha hayvan pazarı, otopark ve panayır alanı olarak imar plânında ayrılmıştır.

Bu defa istimlâk edilen yerdeki belediye tesislerinin neden ibaret bulunduğu sarahaten gösterilmeden istimlâk kararı alınması İstimlâk Kanununa aykırıdır.

Zira 6830 sayılı İstimlâk Kanununun 3 üncü maddesinde, istimlâkin, bunu yapacak idarenin kanunen ifasına memur bulunduğu âmme hizmetinin veya teşebbüsünün yürütülmesine lüzumlu gayrimenkullerin değer pahası peşin verilmek suretiyle yapılabileceği hükme bağlanmıştır. Bu itibarla, genel olarak belediye tesisleri denilmesi ile bu kanunî lâzimenin yerine getirildiği iddia edilemez.

Belediyenin ifasına memur olduğu hangi âmme hizmeti için bina veya tesis kuracağının tasrih edilmemesi kanun hükmünün açıkça ihlâlidir. Bu husus müstakar Danıştay kararları ile içtihat edilmiştir. Âmme menfaati kararının hangi tesis kurulacağı gösterilmeden alınması mümkün değildir.

3 — Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığına sunulan 11.7.1969 tarih ve 10/15865 sayılı yazımızla, şirketimizin 1970-1974 çalışma programı ile Turhal Şeker Fabrikamızın modernizasyonuyla birlikte günlük kapasitesinin bir misline yakın bir artışla 2500 tondan 4800 tona çıkarılması teklifimiz kabul edilerek programa alınmış bulunmaktadır.

Bu sebepledir ki, istimlâk kararının iptali talebimiz reddedilse dahi şirketimiz gerek mevcut şeker fabrikasının tevsii ve gerekse yukarıda maruz makine fabrikası ve tesislerini istimlâk konusu yerin yakınına yapmak zorundadır.

Bu tesislerin mücavirine belediye tesisleri ve nikâh salonu inşası, fabrika emniyeti açısından olduğu gibi belediye tesislerine girip çıkacak belde sakinleri için de sakıncalıdır.

Diğer taraftan, fabrikamızın tevsii zımnında, istimlâk edilen yerin yol kenarında bulunan misafirhane ve yemekhane en azından 40 yıllık bir maziye sahiptir. O günkü tekniğe göre yapılmış ve artık ömrünü tamamlamış bulunmaktadır. Bu sebeple fabrikanın tevsiatında kazan, türbin ve şeker ambarı inşaat sahası bu genişlemeye paralel olarak bugünkü ihtiyacı karşılamaktan uzaktır. Mevcut atelye ve ona bağlı dökümhane, marangozhane ve oto tamirhanesinin bugünkü yerinden kaldırılarak istimlâk edilen yerde kurulmasında da işletme yönünden zaruret vardır.

Buraya tesis ve binaların kaydırılmasının bir sebebi de alınacak siparişlerin kabulü, yol güzergâhı olan bu yerde mümkün olabilecek, fabrika içerisine girilmesi ve güvenlik bu yönü ile de sağlanmış olacaktır» denilmiştir.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

6830 sayılı İstimlâk Kanununun 1 inci maddesinde, âmme hükmî şahısları ile âmme müesseselerine, umumî menfaatler için lüzumlu işlere tahsis edilmek üzere hususî şahıslara ait gayrimenkullerle kaynakların istimlâki yetkisi tanınmış; 30 uncu maddesinde de, âmme hükmî şahısları ve müesseselerine ait gayrimenkuller ile kaynak ve irtifak hakları bu idarelerden birine lüzumlu olduğu takdirde alâkadar âmme hükmî şahısları ile müesseselerinin anlaşma yolu ile işi halledecekleri, anlaşamadıkları takdirde ihtilâfın Danıştay idarî dairelerince tetkik edilerek iki ay zarfında kat'î karara bağlanacağı hükmü sevkedilmiştir.

Kanunun 1 inci maddesiyle istimlâk yetkisi tanınan âmme hükmî şahısları ile müesseselerinin nelerden ibaret olduğu, mezkûr kanun tasarısını inceleyen TBM Meclisi Muvakkat Encümeninin 21.6.1956 günlü ve E : 1/96, K : 2 sayılı mazbatasında gösterilmiş ve «Şirket halinde kurulan âmme müesseseleri» ile «Tamamen anonim şirket şeklinde kurulan âmme müesseseleri'nin, istimlâk yetkisine sahip oldukları belirtilmiştir.

Mevzuat ve doktrinde kabul olunan esasa göre, âmme müesseseleri, bu niteliği, sermayelerinin tamamının veya büyük kısmının Devlet veya İktisadî Devlet Teşekküllerine ait olması ve kamu hizmeti ifa etmeleri ile kazanırlar. Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. nin, sermayesinin yarısından fazlasının Türkiye Ziraat Bankası ve Sümerbanka ait olması ve Esas Mukavelesinin 4 üncü maddesinde yazılı maksadına göre kamu hizmeti ifa etmekte bulunması sebebiyle bir âmme müessesesi olduğunda şüphe yoktur. 21.5.1964 günlü Resmî Gazetede yayınlanan 16.5.1964 günlü ve 6/3093 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile, mezkûr şirketin, İktisadî Devlet Teşekküllerini yeniden düzenleme komisyonunca, ilk plânda İktisadî Devlet Teşekkülü olması öngörülen teşekküller arasında sayılmış bulunması da bu görüşü teyid etmektedir.

Nitekim, Turhal Belediyesince alınan istimlâk kararına karşı Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürlüğü tarafından açılan dâvadaki yürütmenin durdurulması isteği Danıştay Altıncı Dairesince şirketin 6830 sayılı Kanunun 30 uncu maddesine tabi bir âmme müessesesi olması sebebiyle kabul edilmiş bulunmaktadır.

Bu işe ait dosyanın incelenmesinden, Turhal Belediye Başkanlığının, bahiskonusu yerin 6830 sayılı Kanunun 30 uncu maddesine göre belediyeye devri hakkındaki 26.3.1973 tarihli müracaatına verilen 9.4.1973 tarihli ve 4/8489 sayılı cevapla, tarafların bu konuda anlaşmaya varamadıkları görülmektedir.

Bu itibarla, bir âmme hükmî şahsı olan Turhal Belediyesi ile âmme müessesesi olan Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. arasında belli bir yerin kendileri için lüzumlu olduğu hususunda ortaya çıkan anlaşmazlığın 6830 sayılı Kanunun 30 uncu maddesine göre çözümlenmesi gerektiğinden, göreve ilişkin itiraz yerinde görülmeyerek işin esası incelendi :

Turhal Şeker Fabrikasına ait işçi pavyonlarının bulunduğu anlaşmazlık konusu yerin, imar planı tadilâtıyla belediye tesisleri, nikâh dairesi ve düğün salonu olarak ayrıldığı; bu tasarrufun yetkili makamlarca tasdik olunduğu, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürlüğünce bu konuda açılan dâvanın Danıştay Altıncı Dairesinin 16.5.1972 günlü ve 1897 sayılı kararı ile reddedildiği ve bu yerin şeker fabrikası için lüzumlu olduğu hususunda ileri sürülen iddialar gerek kesinleşen imar planı, gerekse mezkûr kararda belirtilen gerekçeler karşısında yerinde görülmediği gibi, imar planında belediye tesislerine tahsis edilmiş olan bu yerin başka bir maksatla kullanılması da mümkün bulunmadığı cihetle, Turhal Şeker Fabrikası arazisinden Zile Caddesi güzergâhında, Aynacı Bahçesi ve İstasyon yolu üzerindeki Turhal tapusunun cilt 85, sayfa 30, sıra No. 17 deki 6155 m2 lik yerin Turhal Belediye Başkanlığına tahsisine ve bu kararın birer suretinin Turhal Belediye Başkanlığı ile Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürlüğüne tebliğine 27.7.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire
Esas No : 1973/521
Karar No : 1973/549

Karayolları Birinci Bölge Müdürlüğü ile Avcılar Belediye Başkanlığı arasındaki uyuşmazlığın 6830 sayılı Kanunun 30 uncu maddesine göre halli hakkındaki Karayolları Birinci Bölge Müdürlüğünün 4.4.1973 günlü ve 268-3010-9129 sayılı yazısı ve ekleri, Avcılar Belediye Başkanlığının bu konudaki görüşünü belirten 29.8.1973 günlü yazı ve Birinci Bölge Müdürlüğünden buna cevaben gönderilen 15.11.1973 günlü ve 32104 sayılı yazı **incelendi.**

Karayolları Genel Müdürlüğü Birinci Bölge Müdürlüğünce 4.4.1973 günlü ve 268-3010-9129 sayılı yazı ile, Topkapı Silivri Devlet Yolu güzergâhının Küçükçekmece'de Avcılar Köyü sınırları içinde kalan kısmının, deniz tarafının tahkimi zaruretinin hasıl olması sebebiyle istimlâki icap ettiği, bu sebeple deniz ile yol arasında ince bir şerit halinde kalan ve deniz hareketleri sebebiyle tahribe uğrayarak 7216 metrekareye düşen Avcılar Belediyesine ait yerin istimlâki hususunda genel müdürlüğe yapılan teklife karşılık 6830 sayılı Kanunun 30 uncu maddesi gereğince Avcılar Belediyesi ile temasa geçilerek anlaşmaya varılmasının emredildiği; belediyenin bu hususdaki talebi, yolun deniz tehdidine maruz bulunmadığından ve buraya turistik tesislerin yapılacağından bahisle reddettiği; ileri sürülen her iki sebebin de mevzuat karşısında kabule şayan olmadığı ileri sürülerek keyfiyetin 6830 sayılı Kanunun 30 uncu maddesine göre karara bağlanması istenilmiştir.

Avcılar Belediye Başkanlığının bu hususdaki görüşünü bildiren 29.8.1973 günlü yazıda ise, mevcut ihtilâfın hallini istemek hakkının genel müdürlüğe ait olduğu, hükmî şahsiyeti bulunmayan Birinci Bölge Müdürlüğünün bu konuda yetkisiz bulunduğu, esasen gösterilen istimlâk sebebinin de varit olmadığı, zira karayolları idaresinin bu yerden kum ve çakıl almak suretiyle araziyi küçülttüğü, kendi haksız fiil ve kusuru ile meydana getirdiği bir duruma dayanmasının imkânsız olduğu; esas yolun yanındaki 16 metrelik istimlâk hududundan sonra başlayan arazilerinden denize doğru 20-25 metrelik bir mesafe bulunması karşısında yolun deniz tahribatına açık olduğu iddiasının hakikatlere aykırı düştüğü; aksine, evvelce idarenin kum alması yüzünden birkaç metre su ile kaplanan arazide denizin koyu doldurması sebebiyle, bir artma meydana geldiği; belediyenin buradan kum çakıl alınmasını önlemek ve tahribattan korunmasını sağlamak için istimlâk sınırı boyunca bir ihata duvarı yapma kararına dahi olumlu cevap verilmemesi karşısında istimlâk sebebinin haklı ve yerinde olamıyacağı, trafik sıkışıklığı ve diğer konulardaki iddiaların da gerçeğe uymadığı ileri sürülerek talebin reddi istenilmiştir.

Karayolları Genel Müdürlüğünün bu hususdaki görüşünün bildirilmesi hakkındaki **14.9.1973 günlü ve 418 sayılı** arakararımıza cevaben gönderilen Birinci Bölge Müdürlüğünün 15.11.1973 günlü ve 32104 sayılı yazısında, bölge müdürlüğünce Danıştaya başvurulamıyacağı iddiasının varit olmadığı, genel müdürlüğün 5.7.1971 günlü ve 676-1/1-3 sayılı yazısında bu hususta belediye ile temasa geçilerek anlaşmaya varılmasının emredildiği; 5539 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin, karayollarına verilen görevlerin genel

müdür tarafından yürütüleceğini belirtmekle beraber bu işlerin genel müdür yardımcılarına, daire başkanlarına ve bölge müdürlüklerine yaptırmasını da mümkün kılmış olmasına istinaden bu hususta bölge müdürlüğüne görev verildiğinden, ortada mevzuata aykırı bir cihet bulunmadığı ileri sürülmüş, diğer hususlardaki iddiaların da varid olmaması sebebiyle mezkûr arazinin Avcılar Köyünden alınarak Karayolları İdaresine devrine karar verilmesi talep olunmuştur.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

6830 sayılı İstimlâk Kanununun 30 uncu maddesinde, bir gayrimenkul veya kaynak ve irtifak hakkı üzerinde, âmme hükmî şahısları ve müesseselerinden birine lüzumlu olduğu hususunda çıkacak uyuşmazlıkların, bu idareler arasında anlaşma ile halledilmesi öngörülmüş; anlaşma olmaması halinde ise uyuşmazlığın Danıştay idarî dairelerince tetkik edilerek karara bağlanacağı hükümlenmiştir. Bu konudaki anlaşmaların veya Danıştaya başvurmanın ise ilgili âmme hükmî şahısları ile müesseselerin, temsile yetkili organlarınca yapılması gerekeceği tabiidir.

Karayolları Genel Müdürlüğünün Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki 5539 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle bu idareyi temsil yetkisi genel müdüre verilmiş olduğundan, 6830 sayılı Kanunun 30 uncu maddesine göre başvurmanın da genel müdürlükçe yapılması gerekirdi.

Karayolları Birinci Bölge Müdürlüğünce, genel müdürlüğün 5.7.1971 günlü ve 676-1/1-3-1 sayılı yazısı ile ve 5539 sayılı Kanunun 3 üncü maddesine istinaden, bu konuda Avcılar Belediyesi ile temasa geçilerek gerekli anlaşmaya varılması konusunda kendilerine yetki verildiği bildirilmekte ise de, sözü edilen 5.7.1971 günlü yazı, Küçükçekmece dinlenme sahası bitişiğinde bulunan uyuşmazlık konusu yerin 6830 sayılı Kanunun 30 uncu maddesine göre idarece devren satın alınabilmesi için belediye ile fiyat bakımından anlaşmaya varılması gerektiğinden, belediyenin bu hususta kekliflerinin genel müdürlüğe intikal ettirilerek satın alma emri istenmesi ve bu konuda gerekli muamelenin ikmali hakkındadır.

Bu itibarla, bölge müdürlüğünce sözü edilen yazıya dayanılarak uyuşmazlık konusu yerin, devlet yolunun deniz tehdidinden korunması ve sahil tahkimatı yapılması için lüzumlu olduğundan bahisle karayollarına tahsisinin istenmesi genel müdürlükçe verilen yetkinin dışında bulunmaktadır.

Esasen, Bölge Müdürlüğünün, 5539 sayılı Kanunun 3 üncü maddesine göre bu konuda yetkili kılınmış olması halinde de müracaatın, bölge müdürü adına değil, genel müdürlük adına yapılması gerekli olduğundan bölge müdürünün müracaatı bu bakımdan da kabule şayan görülmemiştir.

Açıklanan bu sebeplere binaen, Birinci Bölge Müdürlüğü talebinin tetkik ve kabulüne imkân olmadığına ve dosyanın Birinci Başkanlığa sunulmasına 15.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire

Esas No : 1973/360
Karar No : 1973/362

Çalışma Bakanlığınca 1972 yılında 474.000 lira kira ile oturulmakta iken 1973 yılında kirası 900.000 lira olarak tesbit edilen binanın 1973 yılı kirası ile 1972 yılı kirası arasındaki farkın bina sahibi Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğüne sulhen ödenmesi hakkındaki Çalışma Bakanlığının 21.6.1973 tarihli ve Levazım Müdürlüğü 5119-1/805 sayılı yazısında aynen :

«Halen Bakanlığımız Merkez Teşkilâtının işgalinde bulunan, mülkiyeti Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğüne ait Yenişehir, Tuna Caddesinde kâin inşaat sahası 4310 m² olan 7 No. lu binanın 1972 yılı kirası 474.000,— TL. iken, Anayasa Mahkemesinin 26.3.1963 tarih ve 67 sayılı kararı ile iptâl edilen 6570 sayılı Kanunun 2 ve 3 üncü maddelerine istinaden, S.S.K. Genel Müdürlüğü Müdürler Kurulunun 9.6.1972 tarihli toplantısında, günün şartlarına ve emsal rayiçlere göre mezkûr binanın 1973 yılı kirasının m² si 20,— TL. üzerinden 1.034.400,— TL. olarak tesbit edilmiştir.

Ancak, bütçe imkânsızlıkları nedeniyle 1973 yılı kirasının 900.000,— TL. olarak ödenmesi için, bakanlığımızla S.S.K. Genel Müdürlüğü arasında mutabakat sağlanmış ve ödemenin yapılabilmesi için Maliye Bakanlığının muvafakati sorulmuştur.

Bir örneği ilişikte sunulan Maliye Bakanlığının cevabî yazısında, artış farkının 10.000,— liranın üstünde olması nedeniyle, Başkanlığınızın olumlu mütalâasının gerektiği, 4353 sayılı Kanunun 31 inci maddesi gereği olduğu bildirilmektedir.

Ödemenin gecikmiş olması ve konunun mahkemeye intikal edebileceği gözönünde tutularak, mütalâanızın bildirilmesini arzederim» denilmektedir.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

6570 sayılı Kanun, sözleşme dışında kiracıyı bağlıyan bir hüküm taşımamaktadır. Bu sebeple kiracı kira sözleşmesinin hitamı tarihinden serbest kalmakta ve binayı işgale devam etmek istediği ve kiralayanın da muvafakati halinde eski şartlarla kiranın devamına imkân vermektedir. Ancak kiralayan bedel yönünden bir değişiklik teklif ettiği takdirde idare haiz olduğu serbestiye dayanarak yeni bir bina kiralıyormuş gibi 2490 sayılı Kanun hükümleri dairesinde hareket etmek yetkisine sahip bulunduğundan 4353 sayılı Kanunun 31 inci maddesine göre bu hususta mütalâa verilmesine mahal olmadığına ve dosyanın Birinci Başkanlığa sunulmasına 4.7.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire
Esas No : 1973/461
Karar No : 1973/450

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesinde 4936 ve 115 sayılı Üniversiteler Kanunu ile ilgili yönetmeliklere uygun olarak açılan sınavları kazanan fahrî asistanların, 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun yayımı tarihi olan 7.7.1973 tarihinden sonra açılan kadrolara aslî asistan olarak tayinlerinin yapılıp yapılamıyacağı konusunda doğan tereddütün giderilmesi amacıyla istişarî mütalâa isteğine dair olup, Başbakanlığın 18.9.1973 günlü Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Başkanlığı 80 - 519/9054 sayılı yazısı ile gönderilen Ege Üniversitesi Rektörlüğünün 3.9.1973 günlü ve 5427 - 8294 sayılı olduğu bildirilen yazısı suretinde aynen :

«Üniversitemiz Tıp Fakültesi Dekanlığından alınan 28.8.1973 gün ve 266.5/9689 - 17748 sayılı yazıda aynen «Bilindiği gibi 4936 ve bunu değiştiren 115 sayılı Üniversiteler Kanunu ile ilgili yönetmelikler gereğince asistanlığa tayin, bir fakülteden mezun olmuş kimseler arasında usulüne göre açılan sınavı kazananlar tayin edilmekte ve özellikle tıp fakültelerinde aynı prosedürden geçmek suretiyle sınavı başaranlardan kadro bulunmaması halinde fahri asistan unvanı ile ihtisas veya doktora yapma imkânı verilmekte idi. Nitekim yukarıda bahse konu kanunlar gereğince çıkarılan eski Ege Üniversitesi Asistanlık Yönetmeliğinin 15 inci maddesi aynen «Maaşlı kadroları dolu yerlere ve yönetmelikteki vasıfları haiz olanlar, aynı usuller ve hükümler dahilinde, tesbit edilen kontenjana göre fahri asistan olarak tayin edilebilirler» demektedir.

Yine bu yönetmelik hükümlerince fahri asistanlık ünvanını kazanan kimseler asli asistanlık kadroları açıldığında, sınavla elde edilen hakları saklı tutularak yönetim kurullarının teklifleri ve rektörlüğün onayı ile bu asistan kadrolarına asli asistan olarak tayin edilmekte idiler. Aynı şekilde 18 Nisan 1973 gün ve 14511 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan ve halen yürürlükte olan Tababet Uzmanlık Tüzüğünün 2 nci maddesinde asistanların «Tababet dallarından birinde uzman olmak amacı ile üçüncü maddede belirtilen sağlık kurumlarında bilgi ve becerisini geliştirmek için özel mevzuatına ve bu tüzük hükümlerine göre öğrenim, eğitim ve pratik uygulama yapmak ve bilimsel esaslara göre yetiştirilmek üzere atanan kişiyi ifade eder» şeklinde yapılmaktadır.

Tüzüğün 3 üncü maddesinde uzman yetiştirmeye yetkili kurumların başında tıp fakülteleri yer almakta olup bu fakültelerde de uzmanlar bu tüzük hükümleri gereğince yetiştirilmektedir. Fahri asistanlar da aynı hükümlere göre uzman yetişmektedirler.

Yeni çıkan 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu asistan statüsünün değiştirmiş ve asistan kadrolarına ancak doktora veya tıpta uzmanlık yetkisini kazananlar arasından tayin edilebilme keyfiyetini getirmiştir.

Bu nedenle 1750 sayılı Kanunun yayın tarihi olan 7.7.1973 tarihinden önce, o zamanki mevzuat gereğince açılmış asistanlık sınavlarını başararak fahri asistan ünvanı ile fakültemizde çalışmakta olan kimselerin, kanunun yayın tarihinden sonra açılan asistanlık kadrolarına asli asistan olarak tayini hususunda tereddüt hasıl olmuştur.

Aslında doktora veya tıpta uzmanlık yapmamış olan ancak 7.7.1973 tarihinden önce «Asistan» ünvanını kazanmış bulunan bu fahri asistanların, sınav kazanmak suretiyle elde ettikleri bu ünvanı müktesep hak sayarak kanunun yayım tarihinden sonra açılan asistan kadrolarına asistan olarak teklif ve tayinleri gerekeceği kanısındayız.

Fakültemizdeki işlerin aksamaması ve özlük haklarının zedelenmemesi için bu konunun açıklığa kavuşturulması hususunda gereğini arz ederim» denilmektedir.

Konunun üniversitemiz senatosunun 28.8.1973 tarihli toplantısındaki müzakeresi sırasında, Tıp Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Hakkı Bilgehan, meselenin Danıştaydan istişarî mütalâa alınarak aydınlatılması teklifinde bulunmuş ve bu teklif Senatonun 4/3 sayılı kararıyla uygun görülmüştür.

1750 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 7.7.1973 tarihinden önce tıp fakültemizde «Fahri asistan» olarak hizmete girmiş ve henüz tıpta uzmanlık belgesi almamış olanlar için, ilk açılacak «asistan» kadrolarına tayin hakkı doğmuş olup olmadığı hususunda 521 sayılı Kanuna göre Danıştaydan istişarî mütalâa alınmasına delâlet buyurulmasını saygılarımla arzederim» denilmektedir.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

İstişarî mütalâa isteğinin konusunu teşkil eden fahri asistanların, evvelce açılmış olan üniversite asistanlığı sınavını kazanmaları üzerine ve Ege Üniversitesi Asistanlık Yönetmeliğinin 14.4.1967 günlü ek yönetmelikle değiştirilen 15 inci maddesinin, «Maaşlı kadroları dolu yerlere, bu yönetmelikteki vasıfları haiz olanlar, aynı usuller ve hükümler dahilinde tesbit edilen kontenjana göre fahri asistan olarak tayin edilebilirler» yolundaki hükmüne istinaden atandıkları ve tıp fakültesinde diğer asistanlarla aynı şartlar dahilinde hizmet ifa ettikleri, bu durumdaki fahri asistanların sınavla elde ettikleri hakları saklı tutularak açılan asistanlık kadrolarına tayin edilmekte oldukları anlaşıldığı, 7.7.1973 tarihinde yürürlüğe giren ve asistanlık konusunda yeni hükümler getiren 1750 sayılı Üniversiteler Kanununda, bu türlü kazanılmış hakları bertaraf eden herhangi bir hüküm yer almamış bulunduğu cihetle bu gibilerin 1750 sayılı Kanunun yürürlüğünden sonra açılan kadrolara evvelce kazanmış oldukları üniversite asistanlığı sınavına istinaden aslî asistan olarak atanmalarına kanuni engel bulunmadığı oybirliğiyle mütalâa kılınarak dosyanın Birinci Başkanlığa sunulmasına 9.10.1973 tarihinde karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire
Esas No : 1973/355
Karar No : 1973/406

1318 sayılı Kanunun 116 ncı maddesiyle Tuz Kanununun 1 inci maddesine eklenen fıkrada belirtilen kayıt ve şartlarla tuz istihsal ve istihracının 6309 sayılı Kanun hükümlerine tabi olup olmadığı ve bu konudaki talebin 6.11.1952 günlü ve 3/15890 sayılı kararnameyle kabul olunan tüzük hükümlerine göre sonuçlandırılmasının mümkün bulunup bulunmadığı hususlarında tereddüte düşüldüğünden bahisle istişarî mütalâa isteğine dair olan Başbakanlığın 18.6.1973 günlü Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Başkanlığı 64-284-5941 sayılı yazısında aynen :

«Adana ve İçel İl sınırları içerisinde 1475 hektarlık bir alanda 450 metre derinlikte bulunan kaya tuzlarının Soda Sanayii Anonim Şirketince işletilmesi hakkında Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığından alınan 11.6.1973 tarihli ve 14195-26743 sayılı yazı ve eki protokolün suretleri ile birlikte ilişik olarak sunulan dosyanın incelenmesinden anlaşılacağı üzere;

1) 3078 sayılı Kanunun 1 inci maddesine 1318 sayılı Finansman Kanununun 116 ncı maddesiyle eklenen fıkrada belirtilen kayıt ve şartlarla tuz istihsal ve istihracı tekelden çıkarıldığı cihetle, bu hususun 6309 sayılı Maden Kanunu hükümlerine tabi olup olmadığı,

2) Talebin, 3078 sayılı Tuz Kanununun 5881 sayılı Kanunla değişik 1 inci maddesine göre Bakanlar Kurulunun 6.11.1952 tarihli ve 3/15890 sayılı kararıyle kabul edilen ve yurt dışına ihraç olunmak üzere istihraç ve istihsal edilecek tuzları kapsamına alan tüzük hükümleri uyarınca sonuçlandırılmasının mümkün bulunup bulunmadığı, hususlarında tereddüde düşülmüştür.

Sözü geçen tereddütün giderilmesi için, konunun incelenerek görüşünüzün bildirilmesini ve dosyanın geri gönderilmesini müsaadelerine arzederim» denilmektedir.

Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığının 11.6.1973 günlü yazısı suretinde aynen :

«Adana ve İçel İlleri sınırları içinde belli sınırlarla çevrelenen 1475 hektarlık bir sahada 450 metre derinlikte bulunan kaya tuzunu, kuracağı kendi sınai tesislerinde kullanılmak üzere, işletmek için izin isteyen Soda Sanayii A.Ş. ne ait talebin 3078, 1318 ve 6309 sayılı Kanunlar karşısındaki durumu, 19.3.1973 tarihli yazıları üzerine Maliye, Gümrük ve Tekel Bakanlıkları temsilcilerinin iştirakiyle bakanlığımızda kurulan bir komisyonda 26.3.1973 tarihinde incelenmiş, varılan netice 14.4.1973 günlü ve 963/87-8852 sayılı yazımızla arz olunmuştur.

İlgide kayıtlı yazınızla «3078 sayılı Kanunun 1 inci maddesine 1318 sayılı Finansman Kanununun 116 ncı maddesi ile eklenen fıkra hükmüne göre, bu fıkrada belirtilen kayıt ve şartlarla tuz istihsal ve istihracı tekelden çıkarıldığına göre sözü edilen 116 ncı madde şumulüne giren tuzların Tuz Kanununa değil, Maden Kanununa tabi olması gerekmekte» olduğundan bahisle konunun ilgili bakanlıkların yetkili temsilcilerinin katılacağı bir

komisyonda, bu yönden bir kerre daha incelenmesi istenilmesi üzerine, Maliye Bakanlığı temsilcisi ve bakanlığımız elemanlarının iştirakile yeniden teşkil olunan komisyonda konu tekrar incelenmiştir.

Bu hususta düzenlenen 24.5.1973 günlü protokol ilişikte sunulmuştur.

Bakanlığımızın 14.4.1973, Gümrük ve Tekel Bakanlığının 9.4.1973 günlü cevabî yazılarında, belirtildiği üzere,

1318 sayılı Finansman Kanununun 116 ncı maddesi ile getirilen hükmün, 6309 sayılı Maden Kanununun birinci maddesini tadil eden veya bu maddeye eklenen bir esas olmadığı, aksine 3078 sayılı Tuz Kanununun 1 inci maddesine eklenen bir metin olduğu,

Bu sebeple de zikri geçen 116 ncı maddenin, 6309 sayılı Maden Kanununun birinci maddesinde (Tuz Kanunu hükümlerinin mahfuz olduğu) yolunda yer alan istisnai hükmü değiştirecek mahiyet ve kuvveti haiz bulunmadığı,

Tuz Kanununun ikinci maddesinde tarif edilen tuzun, gerek Tekel maddesi şeklinde olsun ve gerekse ihracat veya yerli sanayiin ham maddesi olarak ihraç ve istihsal edilecek bulunsun Tuz Kanunu şumulü içinde kaldığı,

Esasen ihracata dönük tuz istihsali ile, münhasıran bir sanayiin ham maddesi olarak kullanılmak üzere yapılan tuz istihsali arasında şekil ve mahiyet bakımından bir fark da bulunmadığı,

Diğer taraftan, aynı sahadaki aynı maddenin tekel ve özel teşebbüs elile işletilmek istenilmesi halinde önceliğin tayini, özel teşebbüse verilecek işletme izninin geri alınması, faaliyet ve yurt içindeki murakebesi... gibi hususlarda ayrı kanunlar ve ayrı idareler tarafından uygulanacak işlemlerin tatbikatta bir çok tedahüllere ve ihtilâflara yol açılması çok muhtemel olduğu,

Göz önünde tutulmuş, netice olarak; 14.4.1973 günlü ve 963/87-8852 sayılı yazımızda belirtilen görüşü değiştirecek hukukî dayanak bulunmadığı, sözkonusu tuz sahasının 6309 sayılı Maden Kanunu hükümlerine tabi olarak değil de, 3078 sayılı Tuz Kanunu hükümlerine göre işletilmesi gerekeceği kanaatine varılmış bulunmaktadır.

Saygı ile arz ederim» denilmiş; bu hususta düzenlenen 26.3.1973 günlü Protokolde ise aynen :

«Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığınca vaki davet üzerine 26.3.1973 günü Maden Dairesi yetkilileri ile Maliye ve Gümrük Tekel Bakanlıkları mümessillerinin iştiraki suretiyle Soda Sanayii A.Ş. ce yapılan müracaat ile ilgili toplantı yapılarak aşağıdaki ortak görüşe varılmıştır :

1 — 6309 sayılı Maden Kanununun birinci maddesinde (Tuz Kanunu hükümleri mahfuzdur) hükmünün mevcut bulunması, 1318 sayılı Finansman Kanununun 116 ncı maddesi ile getirilen hükmün açıkça Tuz Kanununun birinci maddesine eklenen bir fıkra olması karşısında konunun Maden Kanunu hükümleri kapsamında mütalâa edilmiyeceği, Tuz Kanunun birinci maddesini değiştirir bir hüküm konulması itibariyle meselenin Tuz Kanunu hükümleri uyarınca halli lâzım geldiği netice ve kanaatine varılmıştır.

2 — Ancak Finansman Kanunu ile Tuz Kanununun birinci maddesine eklenen fıkra hükmünde öngörülen şartların gerçekleşip gerçekleşmediğini murakabe edecek, bu ka-

bil hallerde görevli bakanlık hangisi olacağı açıklanmadığı cihetle mevcut bu boşluğun bir kanuni değişikliği veya Danıştaydan istişarî mütalâa alınması suretiyle karşılanabileceği müşterek görüşüne varılmıştır» denilmiştir.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

6309 sayılı Maden Kanununun 1 inci maddesinde sodyum tuzları bu kanuna göre maden sayılacak maddeler arasında gösterilmiş olmakla beraber, Tuz Kanunu hükümlerinin mahfuz olduğu belirtilmek suretiyle 6309 sayılı Kanun hükümlerinden istisna edilmiş, 3078 sayılı Tuz Kanununun 1 inci maddesinde ise Türkiye'de her ne suretle olursa olsun, tuz istihsalinin Devlet tekeli altında olduğu; Tekel İdaresince hiç işletilmemiş veya işletilmesinden vazgeçilen tuzların gerçek veya tüzel kişiler tarafından yabancı memleketlere tuz ihraç edilmek şartı ile işletilmelerine izin vermeye Bakanlar Kurulunun yetkili bulunduğu hükümlenmiş; bu maddeye 1318 sayılı Finansman Kanununun 116 ncı maddesiyle eklenen fıkrayla da, tuzu kimyevî maddeler istihsalinde ilk madde olarak kullanan sınaî işletmelere, bu maksatla ve sadece kendi ihtiyaçlarında sarf etmek, harice satış yapmamak şartiyle tuz istihsal ve istihraç etme imkânı tanınmıştır.

Tuz Kanununa Finansman Kanunu ile eklenen fıkra ile sodyum tuzları, bu fıkradaki amaçla işletilmek kaydıyla, tekelden çıkarılmış ise de tuzun bu şekilde istihsal ve istihracının Tuz Kanunu şumulünden çıkarılmak suretiyle yapılacağına dair bir kayıt getirilmemiştir. Bu şekilde özel bir kanunla ve ayrı bir işletme şekline tabi tutulan bir maddenin, Maden Kanununa da tabi olması mümkün olmaz. Bu itibarla 3078 sayılı Kanunun 1 inci maddesine 1318 sayılı Kanunla eklenen fıkrada belirtilen kayıt ve şartlarla tuz istihsal ve istihracının da Tuz Kanunu hükümlerine göre cereyanı gerekir.

Tuzun bu maksatla işletilmesi şekline gelince : 3078 sayılı Kanunun 1 inci maddesinin ikinci fıkrasında sadece birinci fıkraya göre işletilmelerine izin verilecek tuzların açılma suret ve şartları ile hesap ve muamelelerinin kontrol usulü ve verilen işletme izninin hangi hallerde geri alınabileceği hususlarının tüzükle belirtileceği hükümlenmiş ve bu hükme göre hazırlanıp 6.11.1952 günlü ve 3/15890 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konulan tüzükte de sadece bu hususlar düzenlenmiş bulunduğuna göre, sözü geçen tüzüğün olayda uygulama yeri yoktur. Bu sebeple tüzükte kanunun 1 inci maddesine 1318 sayılı Kanunla eklenen fıkrada belirtilen kayıt ve şartlarla tuz istihsal ve istihracı ile denetimini ve diğer hususları düzenleyecek hükümler eklenmek suretiyle sorunun çözümlenmesi mümkün olur.

Keyfiyet bu yolda mütalâa kılınarak dosyanın Birinci Başkanlığa sunulmasına 13.9.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire
Esas No : 1973/462
Karar No : 1973/451

15.4.1969 günlü ve 1145 sayılı Kanunun, Anayasa Mahkemesince 14.4.1970 günlü kararla iptali üzerine çıkarılan 5.3.1973 günlü ve 1695 sayılı Kanunla harp ve vazife malûllerine daha evvel verilmekte olan tütün satış ikramiyesinin, 1145 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihle 1695 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihler arasında geçen süreler için kazanılmış hak olarak ödenip ödenemiyeceği hususunda doğan tereddütün giderilmesi amacıyla istişarî mütalâa isteğine dair olup Başbakanlığın 17.9.1973 günlü Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Başkanlığı 80-518/9041 sayılı yazısı ile gönderilen Millî Savunma Bakanlığının 11.9.1973 günlü ve Hukuk. Müş. 622-3/A. 1973. Mü. sayılı yazısı suretinde aynen :

«Bilindiği gibi 8.6.1929 tarih ve 1485 sayılı Kanun harp malûlleri ile şehit yetimlerine tütün beyiye üçte birlerinin dağıtılmasını âmir olup, kanunun 4 üncü maddesinin 3 üncü fıkrası «Her sene toplanan paralar o sene mevcut olanlara aittir ve dağıtılması hayat kaydıyladır» şeklindedir.

Bu hükme göre, yıl içinde toplanan paralar o yıl hayatta olanlara ertesi yıl dağıtılacaktır.

Esasen 2.4.1932 gün ve 173 sayılı tefsir kararı da bu hususu teyit etmektedir.

Kanunun uygulanmasına ilişkin 1.6.1941 gün ve 4277 sayılı talimat hükümlerine göre de harp malûlleri ve şehit yetimleri Bakanlığınıza müracaatla kayıtlarını yaptırmakta, bir önceki yıl toplanan para müteakip yıl içerisinde yukarıda belirtilen hak sahiplerine dağıtılmaktadır. Yine bilindiği gibi; 1145 sayılı Kanunla T. C. Emekli Sandığı Kanununun 64 üncü maddesine eklenen (c) fıkrası ile bazı vazife malûlü subay, astsubay ve erler de harp malûlü sayılmışlar ve tütün beyiye ikramiyesinden yararlanma durumuna girmişlerdir.

1145 sayılı Kanun 30.4.1969 tarihinde yayınlanıp yürürlüğe girdiğinden 30.4.1969 tarihi itibariyle 1969 yılı ikramiyesine müstahak olmuşlar ve bakanlığımıza müracaatla kaydını yaptıranlara 1969 yılı beyiyeleri 1970 yılında kendilerine ödenmiştir.

Ancak; Anayasa Mahkemesinin 14.4.1970 gün, E : 969/45, K : 970/21 sayılı kararı ile 1145 sayılı Kanunun büyük bir kısmının bu arada 5434 sayılı Kanunun 64 üncü maddesine bu kanunla eklenen (c) fıkrasının da Anayasaya aykırılığı ile iptali üzerine, bu gibiler 1970 yılı beyiyelerinden istifade edememişlerdir.

Bu konuda bakanlığımız aleyhine açılan dâvalar da Danıştay 10 uncu Dairesinin 14.3.1972 gün 72/549-587 ve 27.3.1972 gün 70/2614 esas, 72/685 sayılı kararlarında olduğu gibi reddedilmiştir.

Bu kere, 1485 sayılı Kanuna bazı maddeler ve geçici maddeler eklenmesine dair olan 5.3.1973 tarih ve 1695 sayılı Kanunun ek 2 nci maddesi ile vazife malûllerine tütün beyiye ikramiyesi ödenmesi öngörülmüştür.

1695 sayılı Kanun 15.3.1973 tarihli Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girdiğine göre bu kanunun kapsamına girenlerin 1973 yılında toplanan paralardan istifadelerinin mümkün olabileceği düşünülebilir ise de;

1695 sayılı Kanunun uygulanmasında yetkili bulunan diğer bakanlık olan Maliye Bakanlığı, sureti ekte sunulan mütalâalarında da görüleceği üzere, 1145 sayılı Kanunun Anayasa Mahkemesince iptali esasından hareketle, Anayasanın 152 nci madde 3 üncü fıkrasına göre Anayasa Mahkemesince verilen iptal kararlarının geriye yürümezliği prensibinin;

a) İptalden önce iptal edilen kanuna göre kazanılan hak, ilgili şahıs için iptalden sonra da aynen devam eder.

b) İptal ile ilgilinin iptale kadar elde ettiği haklar ve bundan sağlandığı menfaatlere dokunulmazsa, Anayasaya aykırı bir kanunun sağladığı hak ve menfaatin, kanunun iptalinden sonra da devamı söz konusu olamaz; şeklinde iki ayrı değişik yoruma müsait bulunduğu görüşündedir.

Anayasa Mahkemesince iptal edilen bir kanunun iptalinden sonra, o kanuna göre kazanılmış hakların devam edip edemiyeceği hususunda 1695 sayılı Kanunun uygulayıcılarından olan Maliye Bakanlığının iki ayrı görüşün de tartışılabileceğini belirtmesi muvacehesinde uygulamada tereddüde düşülmüştür.

Bu nedenle; 1695 sayılı Kanun gereğince tütün beyiye ikramiyesine hak kazananlara bu ikramiyenin hangi seneye ait toplanan paralardan ödeneceği hususunda 521 sayılı Kanunun 29 uncu maddesinin (c) bendi uyarınca gerekli istişarî mütalâanın alınmasını arz ederim» denilmektedir.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

Evvelce sadece harp malûlleriyle şehit yetimlerine tahsis ve tevzi edilmekte olan inhisar beyiyeleri üçte birlerinden, bazı vazife malûllerinin de harp malûlü sayılmak suretiyle yararlandırılmaları 30.4.1969 gününde yürürlüğe giren 1145 sayılı Kanunla kabul edilmiş iken, sözü geçen kanunun bu hususa ilişkin hükümlerinin Anayasa Mahkemesinin 14.4.1970 günlü ve 21 sayılı kararı ile iptal edilmesi üzerine, bu kanuna göre harp malûlü sayılanlara inhisar beyiyeleri üçte birlerinin ödenmesi imkânı ortadan kalkmıştır.

Bu defa 5.3.1973 günlü ve 1695 sayılı Kanunun ek 2 nci maddesi ile mezkûr ikramiyenin vazife malûllerine de ödenmesi ve geçici maddesiyle de ek 2 nci madde hükmünün, bu kanunun yürürlüğe girmesinden önce aynı sebep ve tesirlerle malûl kalanlarla ölenlerin dul ve yetimleri hakkında da uygulanması kabul edilmiş olmakla beraber, bu hüküm sadece ikramiyeye istihkakı sağlayıp, neşri tarihinden itibaren meri olan kanunun, açık bir hüküm bulunmadıkça ödeme yönünden makable teşmili caiz ve mümkün değildir.

Diğer taraftan, 1145 sayılı Kanunun neşredildiği 1969 yılında vazife malûlü olarak ikramiye almış olmak, kanunun iptalinden sonra da bu haktan yararlanmaya yol açamıyacağı gibi, Anayasaya aykırılığı sebebiyle iptal edilmiş olan bir kanunun hükümlerine istinaden, iptal tarihinden sonra da uygulanmasını gerektirecek ve iptal kararını hükümsüz bırakacak şekilde kazanılmış bir haktan da bahsedilemez.

Bu itibarla 1695 sayılı Kanunla tütün satış ikramiyesine hak kazananlara, kanunun neşrinden önceki yıllar için ödeme yapılmasının mümkün olmadığı oybirliğiyle mütalâa kılınarak dosyanın Birinci Başkanlığa sunulmasına 9.10.1973 tarihinde karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire
Esas No : 1973/413
Karar No : 1973/380

İstanbul İli, Okmeydanında mazbut (Fatih Sultan Mehmet) Vakfına ait işgalli taşınmazların şagillerine anlaşma yoluyla satılması hususunda mtüalâa isteğine dair olan Başbakanlığın 27.7.1973 günlü Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Başkanlığı 80-512-7432 sayılı yazısı ve ekleri, 521 sayılı Danıştay Kanununun 162 nci maddesinin (A) bendi uyarınca Nöbetçi Dairemizce incelendi :

Başbakanlığın mezkûr yazısına bağlı 27.7.1973 günlü ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Başhukuk Müşavirliği 12.911 sayılı ve Devlet Bakanı imzalı yazı suretinde aynen :

«İstanbul Ok Meydanında Mazbut (Fatih Sultan Mehmet) Vakfına ait arsalar, gecekondu yapılmak suretiyle listede yazılı şahısların işgallerinde bulunmaktadır.

Vakıf taşınmazları işgal edenlerin buralardan çıkartılması, mevcut binaların yıktırılması ve ecrimisillerinin tahsili hakkında açılacak davaların neticelenmesi ihtilâfın çokluğu, keşif, bilirkişi tetkikatı ve diğer usuli sebeplerle uzun zamana mütevakkıf olduğu gibi şagillerin devamlı yer değiştirilmeleri sebebiyle imkânsız hale gelmekte olduğundan işbu taşınmazların, Arsa Ofisi Kanununun 8 inci maddesine göre adıgeçen ofisce satın alınmıyacağı ve son defa yapılan parselasyon ile bu yerlerin İmar İskân Bakanlığınca gecekondu islâh bölgesi olarak kabul ve tasdik edildiği adıgeçen bakanlığın 26.7.1973 gün ve J—07—05/985 sayılı yazısından anlaşılmış olmakla işbu taşınmazların dosyada mevcut listede yazılı son defa takdir ve tespit olunan gerçek değeri üzerinden anlaşma yolu ile ve taksitle şagillerine satılmasına idare meclisinin 26.7.1973 tarih ve 390/384 sayılı kararı ile karar verilmiştir.

Yapılacak satış anlaşmalarında kıymeti 10.000 lirayı aşan anlaşmaların yapılabilmesi için 6760 sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğü Vazife ve Teşkilâtı Kanununun 14 üncü maddesi uyarınca Danıştayın muvafık mütalâası alınması gerekmektedir.

Bu işe ait dosya ve satış listesi eklice takdim edilmiş bulunmaktadır.

Yüksek Makamlarınca işbu muamele tasvip buyrulduğu takdirde 10.000 liradan yukarı yapılacak satış anlaşmaları için Danıştay'ın muvafık mütalâası alınmak üzere evrakın ivedilikle Danıştay Başkanlığına gönderilmesine müsaadelerinizi saygı ile arz ederim.» denilmektedir.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

Vakıflar Genel Müdürlüğü Vazife ve Teşkilâtı Hakkındaki 6760 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinde, bir mukavele mevcut olsun olmasın genel müdürlük ile diğer devlet daireleri, müessese ve teşekküler veya hakikî ve hükmî şahıslar arasında çıkan ve henüz kaza mercilerine, hakeme ve icraya intikal etmemiş bulunan hukukî ihtilâfların sulh yoluyla hallinde, anlaşma veya mukavelelerin değiştirilmesinde veya bozulmasında, maddî

veya hukukî sebeplerle takibinde veya yüksek dereceli merci ve mahkemelerce incelenmesini istemekte fayda umulmayan dâva ve icra takiplerinden vazgeçilmesinde veya bunların sulh yoluyla hallinde menfaat görüldüğü takdirde, Onbin lirayı aşan anlaşmalar ve mukavele tadillerinin Danıştay'ın muvafık mütalâasına istinaden genel müdürlükçe yapılacağı hükümlenmiştir.

Bu hükme göre Danıştay'dan mütalâa istenilebilmesi için, genel müdürlük ile maddede sayılan kuruluş ve şahıslar arasında çıkmış bir hukukî ihtilâfın mevcudiyeti şarttır.

Başbakanlığın 27.7.1973 günlü yazısına ekli dosyanın incelenmesinden, bahis konusu vakfa ait taşınmazlar dolayısıyla Vakıflar Genel Müdürlüğü ile bunu işgal eden kişiler arasında çıkmış belirli ve müşahhas bir anlaşmazlık bulunmadığı, ancak gecekondu ıslah bölgesi olarak ayrılan ve İstanbul Belediyesi ile Arsa Ofisi tarafından da satın alınmayan bu arsadaki işgalcilerin çıkartılmasının veya ecrimisil tahsilinin imkânsızlığından, işgal edilse bile muhafazasının güçlüğünden, bu haliyle bırakılmasının vakıf yararına bulunmadığından bahisle mezkûr arsanın işgalcilere taksitle satılmasına karar verildiği ve satış hususunda da herhangi bir ihtilâf bulunmadığı anlaşılmıştır.

Bu duruma göre, ortada 6760 sayılı Kanunun 14 üncü maddesi kapsamına giren bir hukukî ihtilâf mevcut olmadığı cihetle, Danıştay'ca konu hakkında mütalâa verilmesine yer olmadığına ve dosyanın Birinci Başkanlığa sunulmasına 28.7.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi..

ÜÇÜNCÜ DAİRE VE GENEL KURUL KARARLARI

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire
Esas No : 1973/363
Karar No : 1973/346

Dernekler Kanununun 50 nci maddesinin üçüncü fıkrası ile 72 nci maddesi hükümlerinin İller Bankasına uygulama olanağı bulunup bulunmadığı hususunda istişarî mütalâa isteğine dair olup Başbakanlığın 22.6.1973 günlü Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Başkanlığı 80—480/6088 sayılı yazısıyla gönderilen İmar ve İskân Bakanlığının, Hukuk Müşavirliği F—01—GB—1—319 sayılı yazısı suretinde aynen :

«22.11.1972 günlü 1630 sayılı Dernekler Kanunu 2 Aralık 1972 günü yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Kanunun 50 nci maddesinin 1 inci fıkrasında a-e bendleri altında derneklerin gelir kaynakları sayılmıştır.

Bu maddenin (e) bendinde bağış ve yardımlar da gelir kaynakları arasında gösterilmiştir.

Aynı maddenin 3 üncü fıkrasında; «Genel ve katma bütçeli dairelerle, mahallî idareler, İktisadî Devlet Teşekkülleri ile bunlara bağlı müesseseler ve sermayesinin yarısından fazlası devlete ait kuruluşlar ancak kamu yararına çalışan derneklere yardım yapabilirler.» hükmü yer almıştır.

13.6.1945 günlü 4759 sayılı Kanunla kurulmuş bulunan İller Bankası Kuruluş Kanununun 1 inci maddesinde belirtildiği üzere ortak idareleri ile bunlara bağlı idare ve kurumların imar işleriyle ilgili konularla uğraşmakta ve bütün işlemlerinde özel hukuk hükümleri ile kuruluş kanununa bağlı ve tüzel kişiliği haiz bulunmaktadır.

4759 sayılı Kuruluş Kanunu'nun 3 üncü maddesinde banka sermayesinin kaynakları sayılmış olup bankanın sermayesi ;

İl özel idareleri ile belediyelerin ve bunlara bağlı idare ve kurumlarla birliklerin ve köylerin ödedikleri sermaye payları ile bütçeden veya sair yerlerden yapılacak yardımlar ve bilumum bağışlar ile özel kanunlarla banka sermayesine eklenmek üzere sağlanacak para ve ayınlardan teşekkül etmekte ve bankanın sermayesinde devlete ait para bulunmamaktadır.

12.3.1964 günlü 440 sayılı, İktisadî Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri ve İştirakler Hakkında Kanunun 1 inci maddesinde tarifi yapılan İktisadî Devlet Teşekküllerinin sermayelerinin yarısından fazlası tek başına veya birlikte devlete (Genel ve Katma Bütçeli İdarelere) ve İktisadî Devlet Teşekküllerine ait bulunmaktadır.

İller Bankası açıklanan duruma göre İktisadî Devlet Teşekkülü olmayıp kamu kurumu niteliğindedir ve 440 sayılı Kanun kapsamına girmemektedir.

Nitekim Bankanın Müdürler Kurulu 15.7.1960 günlü, 23 sayılı Kanuna göre teşkil olunmakta ve 440 sayılı Kanunun geçici 5 inci maddesinin 4, 5 ve 6 ncı fıkraları hükümlerine göre 440 sayılı Kanun şumulüne girmemekle beraber özel kanunlarında çalışmaları hakkında hüküm bulunmayan hususlarda 440 sayılı Kanun hükümleri uygulanmakta ve 440 sayılı Kanunla tanınan haklardan yararlanılmaktadır.

Danıştay 5 inci Dairesinin sureti ekli 29.3.1967 günlü 1966/2161 esas 1967/1375 karar sayılı ilâmında da bankanın bu durumu ve 440 sayılı Kanun şumulüne girmediği ve İktisadî Devlet Teşekkülü olmadığı ve sermayesinde devlet payı bulunmadığı hususlarına değinilmiştir.

Diğer taraftan, mahkemeye intikal eden muhtelif ihtilâflarda, İller Bankası, «Umumi, mülhak ve hususî bütçelerle idare edilen daireler ve belediyeler sermayesinin tamamı Devlete veya belediyeye veya hususî idarelere ait olan daire ve müesseseler arasında çıkan ihtilâfların tahkim yolu ile halli hakkındaki 3533 sayılı Tahkim Kanununun şumulü içerisinde mütalâa edilmemiş ve madde kapsamındaki idare ve müesseselerle banka arasındaki ihtilâflar ilgili mahkemeler nezdinde hal ve fasledilmiştir.

Keyfiyeti kesin karara bağlayan Yargıtay Ticaret Dairesinin 11.2.1967 gün ve 967/3671 esas 969/671 karar sayılı ilâm sureti ilişik olarak takdim kılınmaktadır.

Tetkik buyurulduğunda tespit olunacağı üzere, Yargıtay 3533 sayılı Kanunun amme müesseseleriyle sermayesi Devlete ait olan İktisadî Devlet Teşekkülleri arasındaki ihtilâflar hakkında uygulanması gerektiğini kabul etmekte ve bankanın bu müessese ve teşekküller arasında bulunmadığı görüşünden hareketle dâvanın vazife yönünden reddini usul ve kanun hükümlerine aykırı bulmaktadır.

Arzedilen fiili durum ve müstakar içtihatlar karşısında İller Bankasının;

22.11.1972 günlü 1630 sayılı Kanunun 50 nci maddesinin 3 üncü fıkrasında bahsi geçen;

— Genel ve katma bütçeli daireler,

— Mahallî idareler,

— İktisadî Devlet Teşekkülleri ile bunlara bağlı müesseseler,

— Sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait kuruluşlardan madut olmadığı ve bu deyimler kapsamına girmediği ve böylece de 1630 sayılı Kanunun 50 nci maddesinin 3 üncü fıkrası hükmünün şumulüne dahil bulunmadığı görüşündeyiz.

Gerçekten de, kanunun sözkonusu maddesine ilişkin gerekçesinde, böyle bir hüküm vaz'ından maksadın «Devlet parasının, bahşiş veya ulûfe dağıtır gibi çeşitli nam ve biçimdeki derneklere dağıtılmasının ve işin bir çeşit nüfuz ticareti haline sokulmasının önüne geçilmesi» olduğu sarahatan ifade edilmiş olup, yukarıda arzedildiği üzere bankamız sermayesinde devlete ait para bulunmadığından, hükmün İller Bankasını kapsamadığı bakanlığımızca düşünülmektedir.

Ancak 1630 sayılı Kanunun 72 nci maddesi hükmü; «Kanunun 50 nci maddesine aykırı olarak dernek, federasyon veya konfederasyonlara yardım eden özel veya resmî tüzel kişi veya kuruluşlar yönetici veya yetkilileriyle yardım kabul eden dernek, federasyon veya konfederasyon yöneticileri üç aydan altı aya kadar hapis ve bin liradan iki bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Eğer yardım alınmışsa mahkemece, yapılan yardımın aynen ilgili kuruluşa iadesine,

dış ülkelerden yapılmış yardımların ise Hazineye irat kaydedilmesine karar verilir» şeklindedir.

İşbu hüküm ve cezai müeyyide karşısında;

İleride; zuhuru melhuz ihtilâf ve ihtilâtlar ile cezai yönden soruşturma ve takibat ihtimalleri gözönünde tutularak, İller Bankasının bu konudaki uygulama ve işlemlerine yön ve açıklık verilebilmesini teminen;

İller Bankasının 1630 sayılı Dernekler Kanununun 50 nci maddesinin 3 üncü fıkrası ile 72 nci maddesi hükümlerinin şumulüne dahil bulunup bulunmadığı hususunda Danıştaydan istişarî karar istihsali için gereğine emir ve müsaadelerinizi arzederim» denilmektedir.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

22.11.1972 günlü ve 1630 sayılı Dernekler Kanununun 50 nci maddesinin üçüncü fıkrasında, genel ve katma bütçeli dairelerle mahallî idareler, iktisadî devlet teşekkülleri ile bunlara bağlı müesseseler ve sermayesinin yarısından fazlası devlete ait kuruluşların, ancak kamu yararına çalışan derneklere yardım yapabilecekleri; 72 nci maddesinde de, kanunun bu maddesine aykırı olarak dernek, federasyon ve konfederasyonlara yardım eden özel veya resmî tüzel kişi veya kuruluşların yönetici veya yetkilileriyle yardım kabul eden dernek, federasyon veya konfederasyon yöneticilerinin üç aydan altı aya kadar hapis ve bin liradan iki bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılacakları... hükümlenmiştir.

Kuruluş Kanunu ile tespit olunan statüsüne göre, İller Bankası 50 nci maddede sayılan daire ve kuruluşlardan farklı olmakla beraber, 4759 sayılı Kanunun üçüncü maddesine göre, sermayesinin önemli kısmının il özel idareleri ile belediyelerin ve bunlara bağlı idare, kurum ve birliklerin gelirlerinden ve bütçeden yapılan yardımlardan ve özel kanunlarla sermayesine yapılan eklemelerden sağlanmakta olması itibariyle sorunun çözümünde bu hususun gözönünde bulundurulması gerekir.

Dernekler Kanununun gerekçesinde, sözügeçen hükümlerin sevkedilmesindeki maksadın, «Devlet parasının, bahşiş veya ulûfe dağıtır gibi çeşitli nam ve biçimdeki derneklere dağıtılmasının ve işin bir nevi nüfuz ticareti haline sokulmasının önüne geçilmesi» olduğu belirtilmekle buradaki Devlet deyimi ile genel olarak ve 50 nci maddede yazılı daire ve müesseselerin tamamı kastedilmiş, yoksa maddenin açık hükmüne rağmen mahallî idareler, iktisadî devlet teşekkülleri gibi kuruluşlar, madde kapsamı dışında bırakılmak istenmemiştir. Kanunun 72 nci maddesi de, 50 nci maddedeki tahdit kapsamına giren daire ve kuruluşlardan «özel veya resmî tüzel kişi ve kuruluşlar» şeklinde bahsetmek suretiyle bu maddenin anlam ve kapsamına açıklık getirmiştir. Esasen, mahallî idarelerin kamu yararına çalışan derneklerden gayrısına yardım yapmasına izin vermeyen kanun koyucunun, bunların gelirlerinden sağlanan sermaye ile kurulup çalışan ve bir özel hukuk tüzel kişisi olan İller Bankasını bu tahdit kapsamı dışında bıraktığı da düşünülemez.

Bu itibarla İller Bankasının 1630 sayılı Kanunun 50 nci maddesinin üçüncü fıkrası ve 72 nci maddesi hükümleri kapsamı içinde olduğu, oybirliği ile mütalâa kılınarak dosyanın Birinci Başkanlığa sunulmasına 4.7.1973 gününde karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Genel Kurul

Esas No : 1973/59
Karar No : 1973/65

Dernekler Kanununun 50 inci maddesinin üçüncü fıkrası ile 72 nci maddesi hükümlerinin İller Bankasına uygulama olanağı bulunup bulunmadığı hususunda istişarî mütalâ isteğine dair olup Başbakanlığın 22.6.1973 günlü Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Başkanlığı 80—480/6088 sayılı yazısıyla gönderilen İmar ve İskân Bakanlığının, Hukuk Müşavirliği F - 01 - GB - 1 - 319 sayılı yazısı üzerine Üçüncü Dairece müttehaz 4.7.1973 günlü ve 363/346 sayılı kararı havi ilişik tutanak okundu.

Gereği Konuşulup Görüşüldü :

Daire kararı uygun görülerek 24.9.1973 gününde oybirliği ile onandı.

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire
Esas No : 1973/370
Karar No : 1973/347

5434 sayılı Kanuna 8.7.1971 tarihli ve 1425 sayılı Kanunla eklenen geçici 2 ve 20 nci maddelerle geçici 6 ncı maddenin son ve geçici 14 üncü maddenin birinci fıkralarının Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi üzerine, Anayasanın 152 nci maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan «iptal kararı geriye yürümez» hükmü karşısında uygulamada ortaya çıkan tereddütün giderilmesi amacıyla istişarî mütalâa isteğine dair olup, Başbakanlığın 27.6.1973 günlü ve Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Başkanlığı 80—508/6297 sayılı yazısıyla gönderilen Maliye Bakanlığının 23.6.1973 günlü ve BÜMKO : 115631—453—15779 sayılı yazısı suretinde aynen :

«Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Genel Müdürlüğünden alınan 26.3.1973 tarihli ve 20—1/XXXIII—40 sayılı yazıda; 5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanununa ek ve geçici maddeler eklenmesine dair olan 8.7.1971 tarihli ve 1425 sayılı Kanunun bazı maddelerinin Anayasaya aykırı olduğundan iptali talebiyle, Anayasa Mahkemesinde açılan dâva sonunda verilen ve 3.3.1973 tarihli ve 14465 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 6.6.1972 tarih ve E : 1971/44, K : 1972/29 sayılı kararla, sözü geçen Kanunun;

— Geçici 2 nci maddesi,

2 — Geçici 6 ncı maddesinin son fıkrası,

3 — Geçici 14 üncü maddesinin birinci fıkrası,

4 — Geçici 20 nci maddesi,
hükümlerinin Anayasaya aykırı olduğu gerekçesi ile iptal edildiği, bu karar üzerine, müdürler kurulundan iptal edilen maddelerle ilgili uygulamanın karara bağlanmasının istenildiği, kurulca verilen 22.3.1973 tarihli ve 10493 sayılı kararla, iptal edilen geçici 2 nci madde, geçici 6 ncı maddenin son fıkrası ve geçici 20 nci madde hakkında bakanlığımız görüşünün alınmasına karar verildiği, bildirilmekte ve mütalâamız sorulmaktadır.

Personel Kanununa paralel olarak 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununda değişiklik yapılması maksadiyle isdar edilen 1425 sayılı Kanunun :

Geçici 2 nci maddesinde; Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyesi ve dışardan atanmış bakanlardan, bu kanunun yayınlandığı tarihten önce emekliye ayrılmış olanlarla bunların dul ve yetimlerinin aylıklarını intibakının, emeklilik bakımından kazanılmış hak olan derece ve kademe aylığı esasından ayrılınarak, sadece bunlara münhasır olmak üzere, birinci dereceden emekli olanlar için, bu derecenin 4 üncü kademesinin, öteki dereceden emekli olanlar için de, derecelerinin beşinci kademesinin başlangıç alınarak yapılması,

Geçici 6 ncı maddesinin son fıkrasında, Yasama Meclisi Üyelerinin 1.3.1970 tarihinden itibaren yeni tutarlar üzerinden aylık almağa başlamış olmalarına rağmen, borçlanmalarında diğer iştirakçiler hakkında uygulanan genel kuraldan uzaklaşılarak eski aylık tutarlarının esas alınması,

Geçici 20 nci maddesinde, 1243 sayılı Kanunun 1 inci maddesinde sayılan meslek mensuplarından halen T.B.M. Meclisi üyesi olanların, yani tıp mesleği mensubu olan milletvekili ve senatörlerin, 1243 sayılı Kanunda yazılı Sağlık Bakanlığında görev alma ve bu görevde 5 yıl kalma koşulu aranmaksızın sözü geçen kanunun 1 inci maddesi hükümlerinden yararlanmalarının ön görülmüş olması,

Anayasanın 2 nci maddesindeki hukuk devleti ve 12 nci maddesindeki eşitlik ilkelerine aykırı görülerek, anılan hükümler Anayasa Mahkemesince, 971/44 E, 972/29 K, sayılı kararla iptal edilmiştir.

Sorun, Anayasanın 152 nci maddesinin 3 üncü fıkrasındaki «iptal kararı geriye yürümez» hükmü karşısında, 1425 sayılı Kanunun anılan maddelerinin iptale kadar geçen süre içerisinde uygulanması sonucu maddelerden yararlananlar lehine doğan hakları, iptal kararının etkileyip etkilemiyeceğine taallûk etmektedir.

Anayasamızdaki, «Geriye Yürümezlik» ilkesinin «Sosyal Güvenlik» esasından hareketle kabul edildiği, fıkra gerekçesinden anlaşıldığına göre, kanun koyucunun iptal kararından evvel tesis edilmiş işlemler sonucu müktesep hale gelmiş subjektif hakları korumayı öngördüğü anlaşılmaktadır.

Müktesep hak deyiminin «evvelce yürürlükte olan hükümlere göre bir şahıs lehine sabit olan hakkı» veya «Statünün belirgin kıldığı şartlar dairesinde genel durumun ferdi duruma inkılâbı suretiyle şahıs lehine doğmuş bulunan sonucu» ifade ettiği kabul edildiği takdirde, geriye yürümezlik ilkesi, iptal kararının iptalden evvel tesis edilmiş işlemleri hiç bir surette etkilememesi ve meydana gelen durumun iptalden sonra da aynen devam etmesi sonucunu yaratacaktır. Bu değerlendirme tarzı ise, iptal kararını uygulama olanağı bulunmayan bir karar haline getirecektir.

Müktesep hakkın, kanunun öngördüğü ihtimali kapsamadığı, sadece mamelek hukuku yönünden patrimuanın aktif kısmına girmiş hakkı ifade ettiği kabul edildiği takdirde ise, «Geriye Yürümezlik» ilkesinin, yalnızca iptale kadar sağlanan menfaatlara dokunulmayı önleme maksadını güttüğü kabul edilebilecektir.

Konunun ikinci görüş istikametinde değerlendirilmesi suretiyle, uygulamanın Emekli Sandığı Müdürler Kurulunun tespit ettiği esaslara göre yapılmasının daha uygun olacağı düşünülmekle beraber, bu husus benimsendiği takdirde; iptal edilen hükümden yararlanarak kendisine aylık bağlanmış bulunan kişinin, emekli aylığı almak suretiyle geçirdiği süre, aylık bağlanmamış olsa idi fiilî hizmeti de katılabileceği halde, bu defa fiilî hizmetine eklenemiyecektir.

Yukarda arz olunan nedenlerle, Danıştay Kanununun 29 uncu maddesinin (c) fıkrası uyarınca keyfiyetin, Danıştayın da istişarî mütalâası alınmak suretiyle bir sonuca bağlanmasında yarar görüldüğünden, yazımız ve eki dosya ilişik olarak sunulmuştur.

Arzederim.» denilmektedir.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

Üyelerden Muammer Tapucu'nun, «İptal edilen hükmün meri olduğu sırada vaki olmuş uygulamalar neticesinde tahsis edilmiş emekli, dul ve yetim aylıklarının ödenmesi keyfiyeti, şahıslarına münhasır kazanılmış bir hak olup, bunların aylıklarının hayatları süresince ödenmesine devam olunur. Ancak yetim ve dullarına aylık bağlama yolunda yeni bir işlem tesis edilemez» şeklindeki ayrışık oyuna karşı;

Anayasamızın 1488 sayılı Kanunla değişik 152 nci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında, Anayasa Mahkemesince Anayasaya aykırı olduğundan iptaline karar verilen kanun veya içtüzük veya bunların iptal edilen hükümlerinin gerekçeli kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürülükten kalkacağı ve iptal kararlarının geriye yürümiyeceği hükümlenmiştir.

Bu hükümle istihdaf edilen amaç, iptal kararından önce tesis olunmuş işlemlere dayanılarak yapılan uygulamalarla kazanılmış hakların ve idarî istikrarın korunması olup, iptalden sonra da bu uygulamalara devam olunması, yani iptal olunan hükme göre tesis olunmuş işlemlerin muteber kabul edilmesi söz konusu olmaz. Zira bu halde, Anayasaya aykırılığı sebebiyle iptal edilmiş olan bir kanun hükmünün, iptal kararından sonra da yürürlükte kalmaya devamının kabulü gibi iptal hükmü ile telifi kabil olmayan bir durum ortaya çıkar.

Esasen Anayasaya aykırı olan bir kanun hükmü, başlangıçtan itibaren sakat olduğuna göre, bu durumun Anayasa Mahkemesi kararıyla tespit edilmesinden sonra da devamına yol açacak bir uygulama, tecviz edilemez.

5434 sayılı Kanuna ek ve geçici maddeler eklenmesine dair olan 8.7.1971 günlü ve 1425 sayılı Kanunun geçici 2 nci maddesi, geçici 6 ncı maddesinin son fıkrası, geçici 14 üncü maddesinin birinci fıkrası ile geçici 20 nci maddesi hükümlerinin Anayasaya aykırılığı sebebiyle iptali üzerine ortaya çıkan sorunun bu esaslara göre çözümlenmesi gerekli olup, Emekli Sandığı Müdürler Kurulunun bu hususta ki 22.3.1973 günlü ve 10493 sayılı kararı, Anayasanın 152 nci maddesinin yukarda zikredilen «Anayasa Mahkemesince, Anayasaya aykırı olduğundan iptaline karar verilen kanun ve içtüzük ve bunların iptal edilen hükümleri gerekçeli kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar.» hükmüyle kabul olunan esasa aykırı görülmemiştir.

Keyfiyet bu yolda mütalâa kılınarak dosyanın Birinci Başkanlığa sunulmasına 4.7.1973 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi.

T. C.
Genel Kurul
Esas No : 1973/60
Karar No : 1973/66

5434 sayılı Kanuna 8.7.1971 tarihli ve 1425 sayılı Kanunla eklenen geçici 2 ve 20 nci maddelerle geçici 6 ncı maddenin son ve geçici 14 üncü maddenin birinci fıkralarının Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi üzerine, Anayasanın 152 nci maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan «iptal kararı geriye yürümez» hükmü karşısında uygulamada ortaya çıkan tereddütün giderilmesi amacıyla istişarî mütalâa isteğine dair olup, Başbakanlığın 27.6.1973 günlü ve Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Başkanlığı 80—508/6297 sayılı yazısıyla gönderilen Maliye Bakanlığının 23.6.1973 günlü ve BÜMKO : 115631 — 453—10779 sayılı yazısı üzerine Üçüncü Dairece müttehaz 4.7.1973 günlü ve 370/343 sayılı kararı havi ilişik tutanak okundu.

Gereği Konuşulup Düşünüldü :

Daire kararının (4) üncü sayfasının üçüncü paragrafının birinci satırındaki (yoklukla malûl) ibaresinin (başlangıçtan itibaren sakat) ibaresiyle değiştirilmek suretiyle mezkûr kararın aynen kabulüne 24.9.1973 gününde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Üçüncü Daire

Esas No : 1973/505
Karar No : 1973/519

Kaymakamların ilçelerde çalışan orta dereceli okul öğretmenlerine takdirname verip veremiyeceği konusunda doğan tereddütün giderilmesi amacıyla istişarî mütalâa isteği hakkında olup, Başbakanlığın 25.10.1973 günlü ve Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Başkanlığı 80-527/10198 sayılı yazısı ile gönderilen Millî Eğitim Bakanlığının 19.10.1973 günlü ve Orta Öğretim Genel Müdürlüğü Değerlendirme 1,230-27860 sayılı yazısı suretinde aynen :

«5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 31 inci maddesinde, kaymakamların devlet memurları üzerindeki terfi, taltif ve tecziye yetkileri, ilçe idare şube başkanları ile ilçenin ikinci dereceli memurlarına hasredilmiştir. Sözü geçen maddenin (i) fıkrasının son cümlesinde de «Kaymakam ilçe memurlarına takdirname de verebilir» denilmektedir. Aynı Kanunun 28 ve 31 inci maddeleri ile bu maddelerin şumulünü ve tatbik şeklini açıklayan Danıştay Üçüncü Dairesinin 4.4.1961 tarih 60/128 sayılı kararına göre ilçelerdeki orta dereceli okul müdür ve öğretmenlerini ilçe şube başkanı ve ilçe memuru saymaya imkân yoktur.

657 sayılı Kanunun 2 Numaralı Kanun Hükmündeki Kararname ile değişik 126 ncı maddesinde; «Uyarma ve kınama cezaları, sicil âmirlerince de doğrudan doğruya verilir» aynı kanunun 112 nci maddesinde ise : «Sicil raporu vermeye yetkili âmirler kurumları tarafından düzenlenecek yönetmelikle belirtilir» dendiği ve kanun yapıcı tarafından sicil raporu vermeye yetkili âmirlerin tayini yönetmeliğe bırakıldığına göre 5442, 1702, 657 sayılı Kanunlar, Danıştay Üçüncü Dairesinin 4.4.1961 tarih 60/128 sayılı kararına göre kaymakamların ilçelerde görevli orta dereceli okul öğretmenleri için ceza verebilir sicil doldurabilir sicil âmiri saymaya hukuken imkân yoktur.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 122 nci maddesinde «Takdirname sicile geçer» aynı maddenin gerekçesinde ise «Bu takdirname sicile geçecek ve memurun yükselmesinde tabiatıyle rol oynayacaktır» denilmektedir. Hükümet teşkilâtımızın yapısı 5442, 1702, 657 sayılı Kanunların metinleri, Danıştayın sözü geçen kararı muvacehesinde ilçe memuru olmadıkları için kaymakamlarca tecziye ve tezkiye edilemeyen orta dereceli okul öğretmenlerinin, terfilerine ve hem de fazlası ile tesir edecek şekilde kaymakamlarca takdirname ile taltif edilebilmeleri hukuk mantığı ile bağdaşamaz.

657 sayılı Kanunun 122 nci maddesinde her ne kadar kaymakamların takdirname verebileceğinden bahsedilmekte ise de yukarıdaki paragrafta açıklanan nedenler ve Millî Eğitim Teşkilâtını düzenleyen mevzuat muvacehesinde bu yetkinin ilçe memuru olmayan orta dereceli okul öğretmenlerine teşmili düşünülemez. Diğer taraftan 5442 sayılı Kanunun kaymakamların hukukî durumlarını, görev ve yetkilerini düzenleyen 31 nci maddesinin 469 sayılı Kanunla değişik (i) fıkrasında (Kaymakam ilçe memurlarına takdirname de verebilir) denmektedir. Kanunlar hiyerarşisi içinde, 657 sayılı Kanunun 122 nci maddesinde takdirname vermeye yetkili âmirler içinde sayılan kaymakamların, takdirname ver-

me yetkisi, 5442 sayılı Kanunun 31 nci maddesinin (İ) fıkrası karşısında ancak ilçe memurlarına teşmil edilebilir ve yukarıda da izah edildiği gibi okullarda çalışan orta dereceli okul öğretmen ve idarecileri ilçe memuru değillerdir.

657 sayılı Kanunun emrettiği personel değerlendirilmesi ile tüzük ve yönetmeliğin hazırlanmasına da ışık tutması bakımından kaymakamların kazalarda çalışan orta dereceli okul öğretmenlerine tkdirname verebilip veremiyecekleri hususunda Danıştay görüşünün alınmasına tavassutunuzu arz ederim» denilmektedir.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 122 nci maddesinde, görevinde olağanüstü gayret ve çalışması ile başarı sağlıyan memurlara, merkezde atamaya yetkili âmirler illerde valiler ve kaymakamlar tarafından takdirname verilebileceği hükme bağlanmak suretiyle herhangi bir ayrım ve sınırlama yapılmaksızın, kaymakamlar ilçelerde görevli bütün memurlara takdirname vermeye açıkça yetkili kılınmışlardır. Kanunda takdirname vermeye yetkili âmirin aynı zamanda memura sicil vermeye de yetkili olması gerektiği hususunda ayrıca bir şart öngörülmemiş olduğu gibi, takdirnamenin sicile geçmesi, onun sicil hükmünde olduğu sonucunu doğuramıyacağından, sadece sicil vermeye yetkili âmirlerce takdirname verilebileceği yolundaki bir görüş, kanunun bu açık hükmüne aykırı düşer.

Diğer taraftan memurun taltif ve teşviki amacıyla verilen takdirnamenin, cezadan tamamen farklı olması itibariyle meselenin bu açıdan da ele alınması uygun olmaz.

Dairemizin söz konusu kararı da, kaymakamların ilçe ortaokul müdür ve öğretmenlerine ihtar ve tevbih cezası veremiyecekleri hakkında olduğu ve Devlet Memurları Kanunundan önceki mevzuata göre ittihaz edilmiş bulunduğu cihetle konu ile ilgili bulunmadığı gibi, 657 sayılı Kanunun 1327 sayılı Kanunla değişik 237 nci maddesiyle diğer kanunların bu kanuna aykırı hükümleri yürürlükten kaldırılmış olduğundan, bu konuda 657 sayılı Kanundan evvelki mevzuat hükümlerine göre işlem yapılması da mümkün değildir.

Açıklanan bu hükümler karşısında, kaymakamların ilçelerde çalışan orta dereceli okul öğretmenlerine takdirname verebilecekleri oybirliğiyle mütalâa kılınarak dosyanın Birinci Bakanlığa sunulmasına, 7.11.1973 gününde karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Genel Kurul

Esas No : 1973/74
Karar No : 1973/79

Kaymakamların ilçelerde çalışan orta dereceli okul öğretmenlerine takdirname verip veremiyeceği konusunda doğan tereddüdün giderilmesi amacıyla istişarî mütalâa isteğine dair olup, Başbakanlığın 25.10.1973 günlü ve Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Başkanlığı 80—527/10198 sayılı yazısı ile gönderilen Millî Eğitim Bakanlığının 19.10.1973 günlü ve Orta Öğretim Genel Müdürlüğü değerlendirme 1.230—27860 sayılı yazısı üzerine Üçüncü Dairece müttehaz 7.11.1973 tarihli ve 505/519 sayılı kararı havi ilişik tutanak okundu.

Gereği Konuşulup Düşünüldü :

Daire kararı uygun görülerek 20.12.1973 gününde oybirliğiyle onandı.

YARGI KARARLARI

İÇTİHADLARI BİRLEŞTİRME KURULU KARARLARI

T. C.
DANIŞTAY
İçtihatları Birleştirme Kurulu
Esas No : 1973/ 3
Karar No : 1973/12

Özeti : 6785 sayılı İmâr Kanununun 19 ve 20 nci maddelerinin belediyelerce uygulanmasında birden fazla sahibi bulunan inşaatlarda tespit zabtı ile durdurma emrinin malsahiplerinden yalnız birine veya bir kısmına tebliğ edilip diğerlerine tebliğ edilmediği hallerde, kendisine tespit zabtı ve durdurma emri tebliğ edilen sahibin verilen para cezasından gayrimenkuldeki hissi nisbetinde sorumlu olacağı hakkında.

Danıştay 6 ncı Dairesinin 22.9.1971 günlü ve Esas 1969/2552 ve Karar 1971/2637 sayılı kararı, karar düzeltilmesi istemi üzerine verilen 25.5.1972 günlü ve Esas 1971/3915 ve Karar 1972/2001 sayılı kararla, diğer yandan yine 6 ncı Dairenin 1.11.1971 günlü ve E. 1970/280 ve Karar 1971/3146 sayılı kararı, karar düzeltilmesi istemi üzerine verilen 17.5.1972 günlü ve Esas 1971/3726 ve Karar 1972/1935 sayılı kararıyle kesinleşmiş bulunmaktadır. 6 ncı Dairenin aynı konuya ilişkin bulunan yukardaki kararları arasında aykırılık bulunduğundan aykırılığın içtihadın birleştirilmesi yoluyla giderilmesi istenilmiş olmakla mevzuat Başkanunsözcüsünün düşüncesi ve raportör üyenin raporu ve kararlar incelendi. Gereği düşünüldü.

Konu 6785 sayılı İmâr Kanununun 19 ve 20 nci ve İmâr Nizamnamesinin 9 ve 13 üncü maddelerinin belediyelerce uygulanması sırasında birden çok sahibi bulunan ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak yapılan inşaatlarda tespit zabtı ile durdurma emrinin mal sahiplerinden yalnız birine veya bir kısmına tebliğ edilip diğerlerine tebliğ olunmaması halinde malsahiplerinden para cezası alınıp alınamıyacağına ilişkin bulunmaktadır.

6 ncı Dairenin, (malsahiplerinin tümüne tespit zabtı ve durdurma emri tebliğ edilmediği hallerde belediyece tebligat yapılan sahipten dahi para cezası alınamıyacağına) ilişkin bulunan 25.5.1972 günlü ve Esas 1971/3915 ve Karar 1972/2001 sayılı kararıyle (birden ziyade sahibi bulunan gayrimenkullerde kendisine tespit zabtı ve durdurma emri tebliğ edilen sahibin verilen para cezasından gayrimenkuldeki hissesi nisbetinde sorumlu olması gerektiğine) ilişkin 17.5.1972 günlü ve Esas 1971/3726 ve Karar 1972/1935 sayılı kararı arasında aykırılık bulunduğuna ve içtihadın birleştirilmesi gerektiğine oybirliği ile karar verildikten sonra işin esasına geçildi.

6785 sayılı Kanunun 19 ve 20 nci maddeleriyle İmâr Nizamnamesinin 9 ve 13 üncü maddelerinde ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak yapılan inşaatların birden ziyade sahi-

bi bulunduğu hallerde tebligatın ne yolda yapılacağına dair açık bir hüküm bulunmamakla beraber malsahiplerinden kendisine tebligat yapılmış olanın inşaatı durdurmaya muktedir olacağı, aksi halde yukarda açıklanan kanun ve nizamname maddelerinin bir ölçüde dahi olsa uygulama olanağı kalmıyacağı düşünceleriyle Başkanunsözcülüğünün düşüncesine de uygun olarak içtihadın 6 ncı Dairenin (birden ziyade sahibi bulunan gayrimenkullerde kendisine tespit zabtı ve durdurma emri tebliğ edilmiş bulunan sahibin verilen para cezasından gayrimenkuldeki hissesi nisbetinde sorumlu olması geretiğine) ilişkin bulunan 17.5.1972 günlü ve Esas 1971/3726 ve Karar 1972/1935 sayılı kararı veçhile birleştirilmesi gerektiğine 16.6.1973 gününde üçte iki oyçokluğu ile karar verildi.

AZLIK OYU

X — 6785 sayılı İmar Kanununun 19 ve 20. maddelerinin Belediyelerce uygulanmasında birden fazla sahibi bulunan inşaatlarda tespit zabtı ve durdurma emrinin malsahiplerinden yalnız birine veya bir kısmına tebliğ edilip diğerlerine tebliğ edilemediği hallerde; 6785 sayılı Kanun ve Nizamnamesinin tebligat konusundaki hükümlerinde ruhsatlı binalarda malsahiplerinin ruhsatiyedeki adreslerine posta ile tebligat ruhsatiyesiz binalarda ise ilânen tebligat öngörülmüş olması karşısında, içtihadın tebligat yapılan sahipten dahi para cezası alınamıyacağına ilişkin 6. Dairenin 25.5.1972 gün ve Esas 1971/3915, Karar 1972/2001 sayılı kararı veçhile birleştirilmesi gerekeceği oyu ile verilen karara karşıyız.

XX — 6785 sayılı Kanunun Yasama Meclisinde görüşülmesi sırasında 20. madde ile getirilen cezalandırma yetkisinin ne amaçla kanunda yer aldığı komisyon sözcüsü tarafından şöyle açıklanmaktadır :

«Biz burada mevzuata uygun olarak inşaat yaptırmak ve şehrin imar plânının bozulmamasını temin maksadiyle hareket ettik. Burada dikkat edilecek olursa, belediyenin ruhsat harici, nizamsız ve kaçak surette inşaata devam edenleri kat'î surette bu fiillerinden alıkoymaya matuf bir müeyyide derpiş etmiş bulunuyoruz. Biz buraya Ceza Kanununun muayyen bir miktar olarak ve meselâ «beş lira, on lira, yüz lira, bin lira gibi» bugünkü inşaat kıymeti ile hiç bir suretle kabili telif olmayan bir miktar ile değil, ancak kendisine durdurma emri tebliğ edildiği ve durdurma mecburiyeti halinden itibaren yapacağı kaçak inşaatın tazammun ettiği kıymeti kadar bir ceza alınması müeyyidesini koymaktayız. Bu da, tamamiyle hukukî ve ceza prensiplerine uygun bir keyfiyettir.

Zira durdursanız bile, bir gece içerisinde orasını ikmal etmek suretiyle gayrinizami bir inşaata veya kaçak bir vaziyetin ihdasına mahal vermiş oluruz. Bu kaçak inşaatı önlemek için durdurma emri verildikten sonra yaptığı inşaatın maliyeti kadar kendisine bir ceza verilmek suretiyle bunun önünü almış olabiliriz. Başka suretle buna mâni olamayız.»

Öte yandan durdurma emrine rağmen inşaata devam edilmesi halinde mal sahibine yukarıda değinilen hükme göre belediye encümenince uygulanacak para cezası ,Ceza hukuku alanına giren bir ceza değil, İmâr Müessesesi içerisinde kamu düzeni ve kamu yararının zorunlu kıldığı disiplini sağlama bakımından vazedilmiş bir idarî müeyyide (sanction administrative) dir; diğer deyimle ortada adîî değil, idarî tenkil (répression administrative) söz konusudur. Bu durumda, ilmî ve kazaî içtihatlarla da belirtildiği (Prof. Walline, Traite de Droit Administratif, 1963, sı 550—553; Prof. Laubadére Droit. Administratif 1971/I, S. 272) üzere, Ceza Hukukunun ceza ve sorumluluğa ilişkin ilkelerinin her zaman, aynen idari tenkilde uygulanmasına imkân olmadığı hususu gözönüne alınmalıdır; ezcümle : Adli sicile geçme, tekerrür (la récidive), cezaların birleşmemesi (noncumul des

peines), tüzel kişinin cezalandırılamaması gibi cezaî sorumluluk kuralları genellikle idarî tenkilde yer almaz; Ceza Hukukunun önemli ilkelerinden biri olan suçun şahsiliği (personalite de l'infraction) prensibi dahi idarî cezalandırma alanında katılığını kaybeder, yumuşar (V. Mourgeon, la répression administralive ,S. 333). İmâr Müessesesindeki disiplini ihlâl, kanuna aykırı davranış birden fazla kişi tarafından işlenmişse hepsi birden müşterek faildirler; durdurma emrine rağmen inşaata devam edilmesi (yasaya aykırılık, idari suç) halinde suçluların herbiri için müteselsil sorumluluk söz konusudur. Dolayısıyle kendisine tebliğ yapılan maliklerden her birinden cezanın tamamı istenebilmelidir. Birden fazla malik (müşterek veya iştirak halinde) hisse ve sorumluluklarını aralarında paylaşmalı ve ihtilâfa düşerlerse bunu huku kmahkemesi önünde aralarında halletmemelidirler

Kanunkoyucu halkın sağlığı ve hatta hayatiyle ilgili bu konuda alınacak tedbirlerin etkili olmasını istediği için inşaatın durdurulmasından sonra mal sahibinin her ne suretle olursa olsun inşaata devamını yasaklamıştır. Kanunda tek bir mal sahibinden söz edilmesi karşısında birden çok mal sahibinin birlikte aldıkları ruhsata istinaden başlanmış inşaata, ruhsata aykırı devam edilmesi halinde kanunda öngörülen cezanın nasıl uygulanacağının çözümüne gelince : Kanunla öngörülen durdurma emrine, müşterek maliklerin herbirinin uyma mecburiyeti vardır. Başka bir ifadeyle buradaki sorumluluk kollektif sorumluluktur. Bu nedenle tebligatın maliklerden birine yapılmış olması, kanunla öngörülen müeyyidenin uygulanması, yani cezanın tamamının kesilmesi ve tahsili için yeterlidir. Esasen durdurulan bir inşaata durdurma kararı ihlâl edilmedikçe devam edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle kendisine tebligat yapılmayan ve inşaata devam eden ortağın iyi niyetinden sözetmeye de imkân bulunmadığı kanısındayız.

Şimdi çözümlenmesi gereken sorun, kanunda bulunan boşluğun Medeni Kanunun 1 inci maddesinde yer almış bulunan genel hukuk ilkesine göre çözümlenmesi yani, kurulumuzun bu konuda kanunkoyucu olsaydı nasıl bir hüküm getireceğinin tespiti olmaktadır.

Kanunkoyucunun yukarıya alınan amacı, kanunsuz hareketin halkın sağlığı ve hayatı için taşıdığı tehlike ve ilgililerin davranışlarındaki iyi niyetten uzak tutum gözönünde bulundurulursa, kanunkoyucunun birden fazla mal sahibi bulunan hallerde tebligatın ortaklardan birine yapılmış olmasını, cezanın kesilmesi ve tahsili için yeterli görerek buna göre hüküm tesis edileceğinden emin bulunduğumuzdan içtihadın bu doğrultuda alınması gerektiği kanısıyla çoğunluk kararına karşıyız.

T. C.
DANIŞTAY
İçtihatları Birleştirme Kurulu
Esas No : 1966/39
Karar No : 1973/13

(Mükerrer)

Özeti : Amyantın % 15 nisbetinde gider vergisine tabi tutulması icap edeceği Hk.

İstanbul Giriş Gümrüğünün 19.11.1962 gün ve 51079 sayılı beyannamesiyle işleme konularak ithal olunan amyantın 6802 sayılı Gider Vergisi Kanununun 1 numaralı tablosunun 2 C pozisyonuna göre % 30 nisbetinde vergilendirilmesi icap edeceğine dair Danıştay Yedinci Dairesinin 21.9.1965 gün ve E. 965/521, K. 965/2376 sayılı kararlarıyle yine İstanbul Giriş Gümrüğünün 29.12.1962 gün ve 5872 sayılı beyannamesiyle işlemi yapılarak ithal olunan amyantın IV numaralı tablonun 13 üncü pozisyonu üzerinden % 15 nisbetinde vergilendirilmesi icap edeceğine dair Danıştay Yedinci Dairesinin 31.12.1965 gün ve E. 965/419, K. 965/3973 sayılı kararı arasındaki aykırılığın içtihadın birleştirilmesi yoluyla giderilmesi Gümrük ve Tekel Bakanlığı tarafından istenilmesi ve işin Birinci Başkanlıkça İçtihatları Birleştirme Kuruluna havale edilmesi üzerine konu ile ilgili olarak raportör üyenin ve Başkanunsözcüsü vekilinin «Birbirine aykırı olduğu ileri sürülerek içtihadın birleştirilmesi istenen kararlardan K. 965/2376 sayılı karar daha sonra karar düzeltilmesi yoluyla ortadan kaldırılmış, böylece bu konuda birbirine aykırı kararlar kalmamış olduğundan 521 sayılı Danıştay Kanununun 45 inci maddesiyle düzenlenmiş olan içtihatların birleştirilmesi için öngörülen şartlar mevcut olmadığı cihetle bu konuda karar verilmesine yer olmadığı» yolundaki açıklamaları dinlendikten sonra gereği düşünüldü :

521 sayılı Danıştay Kanununun 45 inci maddesinde dava dairelerinin veya Dâva Daireleri Kurulunun kendi kararları veya ayrı ayrı verdikleri kararlar arasında aykırılık ve uyuşmazlık görüldüğü takdirde İçtihatları Bileştirme Kurulunca içtihadın birleştirilmesi hakkında karar verileceği yazılıdır.

Amyantın % 30 nisbetinde vergiye tabi tutulması icap edeceği yolundaki Danıştay **Yedinci Dairesinin 21.9.1965 gün ve E. 965/521, K. 965/2376** sayılı kararı İnşaat Malzemesi Limited Şirketi tarafından düzeltme isteğinde bulunulması üzerine ortadan kaldırılmış ve 28.9.1966 gün ve E. 966/531, K. 966/1663 sayılı kararda amyantın % 15 nisbetinde vergiye tâbi olacağı kabul edilmiştir.

Amyantı % 15 nisbetinde vergiye tabi tutan Danıştay Yedinci Dairesinin 31.12.1965 gün ve E. 965/419 ve K. 965/3973 sayılı kararının Gümrük ve Tekel Bakanlığınca düzeltilmesi istenmesi üzerine bu istek de reddolunmuştur.

Bu suretle ortada birbirine aykırı karar kalmamıştır.

Ortada Yedinci Dairenin vermiş olduğu kararlar arasında aykırılık kalmadığından içtihadın birleştirilmesi için bir karar verilmesine yer olmadığına 15.12.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
İçtihatları Birleştirme
Kurulu
Esas No : 1968/ 8
Karar No : 1973/14

Özeti : Evvelce sehven kanuna aykırı olarak yapılmış bir terfi veya intibak işleminin kanunsuzluğunun tespitinden sonra idarece geri alınması sonucu fazla ödenmiş bulunan aylık ve ücret farklarının kararda belirtilen istisnalar dışında ancak ilk kanunsuz ödemenin yapıldığı tarihten başlamak üzere 90 gün içinde geri alınabileceği hakkında.

Evvelce sehven kanuna aykırı olarak yapılmış bir terfi işleminin kanunsuzluğunun tespitinden sonra geri alınması neticesi fazla ödenmiş bulunan aylık ve ücret farklarının geri alınıp alınamıyacağı hususunda Danıştay 5 inci Dairesinden birbirine uymayan aykırı ve çelişik kararlar çıkmış bulunduğundan bahisle Sezâi Özdemir isimli dâvacı Danıştay Başkanlığına sunduğu dilekçe ile içtihadın birleştirilmesini istemiştir. Bu istek Birinci Başkanlıkca da yerinde görülerek İçtihatları Birleştirme Kuruluna havale edilmiş ve açılan dosya kanun sözcüsünün mütalâası alınarak tekemmül ettirilmiş olduğundan Raportör Üyenin hazırladığı rapor okunarak işin incelenmesine geçildi.

1964—363 sayılı dosyada, dâvacı Yaşar Marmara, Ankara Sanat Enstitüsünde 500 lira ücretle çalıştırılmakta iken 1.4.1959 tarihinde 600 lira, 1.8.1962 tarihinde 700 lira ücrete yükseltildiği, emeklilik intibakının ise 2.11.1959 tarihinden itibaren 400 liraya, 2.11.1962 tarihinden itibaren de 450 liraya yükseltilmiş olmasına nazaran bunun 3 üst derecesi olan 600 lirayı 2.11.1969, 700 lirayı da 2.11.1962 tarihinden itibaren alabileceği gerekçesi ile tayin işlemleri geriye yürür şekilde düzeltilmiş ve ücret farklarının geri alınmasına karar verilmiştir. Dâvacının Millî Eğitim Bakanlığı aleyhine açtığı dâva sonucunda 5 inci Dairece verilen kararda «7244 sayılı Kanunun 5 inci maddesinde hizmetli kadrolarda istihdam edilenlere verilecek ücretin emekliye esas ücret derecelerinin üç yukarı derece ücretini geçmiyeceği hükme bağlanmış olmasına binaen dâvacının terfi tarihlerinin geriye götürülmesi yolundaki idarî kararda kanunsuzluk olmadığı» gerekçesiyle dâvanın bu kısmının reddine karar verilmiştir.

Dâvanın istirdada müteveccih kısmına gelince : «Her ne kadar idare hatalı işlemlerini düzeltme hakkını haiz bulunmakta ise de ,idarî tasarrufun geriye alındığı tarihe kadar tevlit ettiği neticeleri tanımak idare hukuku esaslarından bulunduğu cihetle dâvacıya idarî tasarrufa müsteniden ödenmiş bulunan ücret farklarının geriye alınmasında isabet olmadığı» gerekçesiyle de dâvanın bu kısmı iptal ile sonuçlandırılmıştır.

1964—1359 sayılı dâvada, Osman Kabasakal tarafından Millî Eğitim Bakanlığı aleyhine açılan dâva, tarihler ve ücretler başka olmakla beraber konu aynı olması dolayısiyle yukarıda yazılı kararda olduğu gibi kısmen red, kısmen iptalle sonuçlandırılmıştır.

İçtihatların birleştirilmesi dileğinde bulunan Sezai Özdemir'le, Ahmet Kılıç isimli şahıslar tarafından Millî Eğitim Bakanlığı aleyhine açılan 64-364, 64-809 sayılı dosyalarda, dâva, tarihler ve ücret miktarları ayrı olmakla beraber konu esas itibariyle aynı olmasına rağmen, dâvanın geri almaya müteveccih kısmı reddedilmiş ve ancak istirdada müteveccih kısmı ise «Kanuna aykırı olarak yapılan terfi işlemine istinaden dâvacıya fuzulen ödenmiş olan ücret farklarının istirdat olunmasına dair işlemde de mevzuat hükümlerine aykırılık bulunmadığı» gerekçesiyle reddedilmiştir.

Açıklanan kararlar arasında aykırılık bulunduğundan içtihadın birleştirilmesinin gerekli olduğuna karar verilerek raportör üyenin açıklamaları ve Başkanunsözcüsü vekilinin «Aykırı içtihatların doğmasına sebep olan konu Türk Hukuku ile ilgili çevrelerin ve hukukçuların, özellikle mahkemelerin son zamanlarda çözümlemeye çalıştığı önemli sorunlardan biri haline gelmiştir.

Danıştay'da içtihadın birleştirilmesi dosyası huzurunuza geldiği gibi Yargıtay'ca da bu konuda geniş kapsamlı bir içtihadı birleştirme kararı verildiği Yüce Kurulun malumudur.

Sorunun kurulda incelenmesinde iki yol tutulması mümkündür: Birinci çözüm tarzı konuyu dağıtmadan ele almak ve idarî işlemlerin geri alınması sorununa değinmeden sadece geri alınmış bir idarî işleme dayanılarak ödenmiş bulunan paranın geri alınıp alınamıyacağını karara bağlamaktır.

Yanılmıyorsam dosyanın raportörlüğünü yapan sayın arkadaşımın görüşü de böyledir.

İkinci yol konuyu daha geniş kapsamlı ele almak ve önce idarî işlemlerin geri alınma şartlarını incelemek, ondan sonra da geri alınması mümkün olan işlemlere dayalı paraların geri alınıp alınmıyacağı sorununu incelemek olacaktır.

Biz Yüce Kurulca ikinci yolun izlenmesini öneriyoruz: Gerekçemizi şöyle özetlemek mümkündür: Doktrinde de belirtildiği gibi Türk Hukuk düzenine özgü olan içtihatları birleştirme usulü Yüksek Mahkemelere hukuku geliştirme ve ilerletmek fırsatını veren önemli bir araçtır. Danıştay'ımızın bu hukuk yaratma olanağından yeterince yararlanmadığı kanısı doktrince bir eleştiri olarak ileri sürülmektedir. İdarî kararların geri alınması sorunu ise Danıştay'ca bir sonuca bağlanmış değildir. Dairelerin değişik kararları vardır.

Öte yandan huzurunuza gelmiş bu uyuşmazlığın çözümü, idarî işlemlerin geri alınması şartlarının bir esasa bağlanmasını zorunlu kılmaktadır. Şöyle ki bir idarî işlem geri alınamazsa ona müstenit ödenmiş paranın geri istenmesi de söz konusu olmamak gerekir. İşlem geri alınabilecek işlemse o zaman bu işleme dayanılarak ödenmiş paranın geri alınmasının mümkün olup olamıyacağı ayrıca araştırılıp karara bağlanması gereken bir konudur.

Bugüne kadar bu konulara ait Danıştay'dan verilmiş kararları gözden geçirmede yarar vardır.

Konumuzla ilgili en eski karar 4.7.1939 gün ve 39/203 sayılı karardır. Bu kararın, memur maaşlarından bir mahkeme kararı olmadıkça kesinti ve mahsup yapılamıyacağı

idarece bu yolda yapılacak işlemin idarî bir muamele olması nedeni ile bu konuda çıkacak uyuşmazlıkların Danıştay'da görülmesi gerekeceği şeklinde özetlenmesi mümkündür.

Bu konuya ilişkin ikinci karar 26.9.1952 gün ve 52/244 sayılı içtihadı birleştirme kararıdır.

Bu içtihat kararında birleştirilen 5. Dairenin 22.9.1950 gün ve 50/2099 sayılı kararının dâvacısı ve o zamanki Gemlik Ceza Yargıcı dâva dilekçesinde yanlışlığı iddia olunan terfilerinin bir kararnameye müstenit olduğu, bu kararnameler ortada dururken kendisinden maaş farkı istenmesinin mümkün olamıyacağını iddia etmesine rağmen daire kararında bu hususa değinmeden «islâh muamelesinde kanunsuzluk» bulunmadığına karar verilmiş.

Kararın ikinci kısmında da «usul hilâfı sarfiyatın ahizinden istirdadı, Sayıştay'ın sorumlu saymana zimmet hükmüne ve onun da usulî dairesinde parayı alanlara hükmen rücû etmesine bağlı» görerek resen yapılan istirdat işleminin iptaline karar verilmiştir. Böylece kararın konusu idarî işlemlerin geri alınmaması olduğu açıkça görülmektedir.

Yukarıya aldığımız özetten anlaşılacağı gibi yetkili makamca dâvacının terfisi konusunda bir geri alma işlemi yapılmadan Danıştay böyle bir geri alma varmışcasına karar vermiştir.

Aynı içtihadı birleştirme kararında sözü edilen Dâva Daireleri kararında ise 4 yıl önce yapılan bir terfi işleminin yanlışlığını iddia etmenin idarî işlemlerdeki istikrar prensibine aykırı düşeceği sonucuna varılmıştır.

Bu karara yazılan azınlık görüşünde kanunsuz muamelelerin her zaman geri alınabileceği ilkesinin ilmen ve içtihaden kabul olunduğundan bahisle idarenin istirdat işleminde kanunsuzluk bulunmadığı ileri sürülmüştür.

Yukarıda değinilen içtihadı birleştirme kararında kullanılan terimler dikkatle gözden geçirilirse görülür ki burada söz konusu olan «islâh» idarî kararın geri alınmasıdır.

Yukarıda da değinildiği gibi aykırı kararlardan 5 inci Daire kararında zaten istirdada ait kısım iptal olunmuştur.

Şu halde memurların terfi konusuyla sınırlı da olsa idarî işlemlerin geri alınmasına ilişkin bir karar mevcuttur.

Aynı konuda Yargıtay'ın görüşü ise Yüce Kurulun malûmudur.

Araştırılması gereken konu içtihatların son durumu, özellikle Yargıtay'ın bu konudaki içtihadı birleştirme kararı karşısında memurların terfileri de dahil olmak üzere idarî işlemlerin geri alınması konusunun yeniden bir karara bağlanması gerekip gerekmiyeceği sorunudur.

Yukarıda değinilen içtihat kararı sadece memurların terfi işlemlerine ilişkindir. Halbuki idare hukukunda idarî karar denen ve geri alınması söz konusu olan kararlar, bilindiği gibi sayılamıyacak kadar çeşitlidir. Bu nedenle konunun geniş kapsamlı bir karara bağlanması faydalı olacaktır. Çünkü bu konuda Danıştay'ın çeşitli dairelerinden verilmiş değişik kararlar vardır. Konunun genel bir ilke içerisinde toplanması faydalı olacaktır.

Bundan başka Yargıtay bu konuyu karara bağlamıştır. Biz Danıştay olarak konuyu kesin bir karara bağlamazsak idarenin Yargıtay içtihadına göre işlem yapmasına yol açı-

mış olabiliriz. En azından idarenin, mevcut iki karardan hangisine uyulacağı sorunu ortada bırakılmış olur. Bu konuda karar vermekle idareye ışık tutulacak, çeşitli kararlar arasında yolunu şaşırmasına sebep olmaktan kurtulmuş olacağız.

Öteyandan Yargıtay Fransız mahkemeleri içtihatlarının aynen Türkiye'de uygulanması ilkesini benimsemiştir. Biz aşağıda arz edileceği gibi Yurdumuzun gerçeklerine de uyacak bir içtihadın kabulüne taraftarız.

Sorun bu şekli ile alındığında önce idarî kararların geri alınması ve bu işlemlerden doğan tüm dâvaların hangi yargıda çözümleneceği meselesi incelenmelidir.

Arkasından idarî işlemlerin geri alınma koşulları saptanmalı, daha sonra da geri alınabilen bir idarî işleme dayalı olarak yapılan işlemlerin geçerliliği, bu arada bu işleme müstenit paraların geri alınıp alınamıyacağı sorunu karara bağlanmalıdır.

A — Görevli yargı yeri sorunu : Uyuşmazlık ve dâvaların hangi yargı yerinde çözümleneceği, bu konuda kanunlarda açık bir hüküm bulunmayan hallerde ki çok kere böyledir, idarî ve adlî yargı ayrımının dayandığı genel ilkelere göre çözümlenir. Çözümlemekle meşgul olduğumuz bu olaya ilişkin kanunlarda göreve ilişkin bir hüküm bulunmadığı kanısındayız. Şu halde sorunu adlî - idarî yargı ayrımının genel ölçülerine göre çözümlemek gerekecektir.

Anayasamızın 140. maddesine göre Danıştay, idarî uyuşmazlıkları ve dâvaları görmek ve çözümlemekle görevlidir. 521 sayılı Danıştay Kanununun 29 uncu maddesinde de aynı ifadelerle idarî uyuşmazlıkların Danıştay'da karara bağlanacağı belirtilmiş bulunuyor.

Şu halde söz konusu dâvaların çözümünde yetkili yargı yerinin tayininde açıklığa kavuşturulması gereken husus, idarî işlemlerin geri alınmasının bir idarî işlem olup olmadığıdır.

Öyle sanıyorum ki idarî işlemin geri alınmasının da bir idarî işlem olduğunda yüce kurul üyeleri arasında bir duraksama yoktur. Aykırı düşünce bu geri alma işlemine dayalı olarak ödenmiş paraların geri istenmesinden çıkan uyuşmazlıkların çözümünde ortaya çıkmaktadır.

Yargıtay'ın aynı konuda vermiş bulunduğu 27.1.1973 gün ve 1973/2 sayılı içtihadı birleştirme kararında da açıkça belirtildiği gibi olaya idare hukuku kurallarının uygulanacağı, iddia edilen sebepsiz zenginleşmenin sebebi idare hukuku kurallarının uygulanmasından doğmuşsa, başka bir ifade ile bir kamu hukuku ilişkisinden doğmuşsa sorunun idare hukuku kurallarına göre inceleneceği ve ortada sebepsiz zenginleşme olup olmadığına buna göre karar verileceği esası benimsenmiştir.

Böyle bir araştırma ise bu konuda uzmanlaşmış idarî yargıda yapılmalıdır. Öyle sanıyoruz ki bir idarî işlemin geçerliği, doğurduğu sonuçlar ve geri alınma koşulları, münhasıran idarî yargının görevine giren tipik örneklerdir.

Doktrin incelendiğinde bunun böyle olduğu görüldüğü gibi mahkeme içtihatları da aynı doğrultudadır.

a — Yukarıda değinilen 1939 tarihli içtihadı birleştirme kararında» ..... Devlet alacağına mahsuben kesintide bulunmasının idarî bir muamele olduğu ve Devletin nüfuzuna müstenid bulunduğu zahirdir. İdarî muamele ve kararlar aleyhine ise Devlet Şûrasına başvurma hakkı kanunla tanınmış olduğundan sırf Devlet nüfuzuna dayanılarak maaşlar-

dan yapılmak istenen takaslar aleyhine açılacak dâvaların Devlet Şûrasının yetkisi dahilinde olduğu» belirtilmiştir.

İstesek de istemesek de esinlenmek zorunda olduğumuz Fransız içtihatlarına gelince; Uyuşmazlık Mahkemesi 25 Mart 1957 günlü kararında» ..... kamuya ait bir hastahane ile onun yaptığı kamu hizmetine katılan hekim arasındaki ilişkinin kamu hukukundan doğan bir ilişki olduğu, dâvacı özel kurumla hastahanenin personeli arasında ortaya çıkan olaylar kamu hizmetinin yürütülmesi vesilesiyle doğmuş bulunduğundan uyuşmazlığın kamu hukuku kurallarına göre çözümlenmesi, bu nedenle de böyle bir uyuşmazlığa bakma yetkisinin sadece idarî yargıya ait olacağı» gerekçesiyle bölge idare mahkemesinin görevsizlik kararını kaldırmıştır.

Fransız Danıştayı da yerleşmiş içtihadı ile aynı görüştedir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle biz bu çeşit uyuşmazlıkların sadece Danıştay'da görüleceğini düşünmekteyiz.

B — İdarî kararların geri alınması sorunu; yukardaki açıklamalarımızda bu sorunun bir çözüme bağlanmasının zorunlu olduğuna değinmiştik.

Yargıtay kararında belirtilen istisnalar ve olayda açık kanunsuzluk hali hariç, kanunsuz işlemlerin geri alınmasının idarî dâva açma süresi ile sınırlı olacağı şeklinde bir karar verilmesinin isabetine inanıyoruz. Çünkü usul ve yargılama hukukunun ihmali asla kabul edilemiyecek kurallarından biri de tarafların eşit olanaklardan yararlanmasıdır.

Bir idarî karar aleyhine idarî dâva süresi içinde ilgililer dâva açmazsa işlem kesinleşir ve ilgili bu kanunsuz işlemin sonuçlarına katlanır ve katlanmak zorundadır. Şu halde idare de dâva süresi sonunda kanunsuz olduğu ileri sürülen işleminin sonucuna katlanmalıdır. Kaldı ki idare böyle hallerde gene de imtiyazlı durumdadır.

Onun aldığı kanunsuz kararın alınmasında en küçük bir katkısı bulunmayan idare olunan, süresinde dâva açmazsa bu kararın sonuçlarına katlanıyor. Halbuki idare kendi ihmali, bilgi azlığı sonucu bu kararı aldığına göre dâva süresi geçtikten sonra bunun sonuçlarına öncelikle katlanmalıdır.

Bundan başka idare hukukunun diğer önemli bir ilkesi de idarî işlemlerdeki doğruluk karinesidir.

Bu ilke idarenin tek taraflı kararlarına vatandaşın uyma zorunluğunu doğurur.

Bu ilkenin tabii sonucu olarak idarî işlemlerle devamlılık, istikrar esasdır. Bu esas o derece önemli sayılmıştır ki idarede kararsızlıktansa kanunsuz işlemlere bir süre sonra kanuniyet tanımak ehvenişer sayılmış, gene bu ilkenin sonucu istikrarın temini için idarî işlemler aleyhine açılacak dâvalar için hususî hukuktan çok daha kısa dâva süresi tanınmış, bazan bu süre 10 günlük gibi çok kısa bir müddete kadar indirilmiştir. Ayrıca yürütmenin durdurulması kararı verilmedikçe dâva açılması kararın uygulanmasına engel sayılmamıştır. Bir idarî işlemin her zaman geri alınması ihtimali tehdidi altında bırakılmasından doğacak itimat buhranına Yüce Mahkemenin son vermesinin ülke yararına ve hukukun genel ilkeleri doğrultusunda olacağı kanısındayız.

C — Yukarda açıkladığımız ve önerdiğimiz hal tarzı kabul olunmaz, başka bir anlatımla kanunsuz işlemlerin her zaman geri alınması kabul edilecek olursa, bu işlemlere dayalı olarak ödenmiş paraların geri alınmasının mümkün olup olamıyacağı sorununu ayrıca incelemek gerekecektir.

İdarî işlemlerde doğruluk karinesi bulunduğundan, aksi yetkili merci veya makamlarca saptandığı tarihe kadar doğru kabul edilen bir işlemin doğurduğu sonuçların da doğru olması gerekmektedir. Bu kuralın aksini düşünmek idarede ve toplum yaşantısında kargaşayı ve anarşiyi davet demektir.

Durumu bir örnekle açıklamak gerekirse : Bir ile atanan valinin atanma işleminin yanlış olduğunun anlaşılması üzerine bu işlemin geri alındığını kabul edelim. Bu durumda bu valinin yaptığı bütün işlemlerin geçersiz sayılması gerekecektir. İta âmiri olarak harcadığı paralar, yaptığı atamalar, verdiği idarî ve yargısal kararlar tüm geçersiz olacak. Bütün bu kararların geçersiz olacağını nasıl kabul edemezsek aynı şekilde valinin aldığı aylığın geri alınmasını da kabul edemeyiz. Çünkü hususî hukukta kullanılan deyimle ortada sebepsiz zenginleşme söz konusu olmadığından bu paranın geri alınması da kanımızca mümkün değildir. Yalnız burada bir idarî işlemin hukukî sonucu olan ödemelerle maddî hataları ayırmak gerekmektedir. Bir aylığın, bir alacağın hesaplanmasında yapılan hatalar genel zaman aşımı içersinde geri istenir ve alınır. Çünkü bunlar bir idarî işlemin sonucu değildir.

D — Geri alınması mümkün olanların takip ve tahsil usulüne gelince : Geri alınan idarî işlemlere dayalı ödemelerden doğan kamu alacağının idarî bir kararla saptanması, bu kararın ilgiliye tebliğ edilmesi ve uygulamaya geçmeden dâva süresinin beklenmesi gerekir. Dâva açılırsa dâvanın sonucuna göre işlem yapılması, süresinde dâva açılmazsa 6183 sayılı Kamu Alacaklarının Tahsili Hakkındaki Kanun hükümlerine göre takip ve tahsilde bulunulması gerekeceği kanısındayız.

ÖZET :

a) İdarî işlemlerin geri alınmasına ve buna dayalı işlemlerden doğan dâvaların idarî yargıda görülmesi;

b) Yokluk, butlan, açık kanunsuzluk ve ilgilinin hile veya yalan beyanına dayananlar ayrık olmak üzere, diğer kanunsuz idarî işlemlere dayanılarak ödenmiş paraların, paranın ilk ödendiği tarihten itibaren idarî dâva açma süresi içerisinde geri istenebileceği;

c) Yukarıda (D) bendinde açıklanan esaslara göre takip ve tahsil işlemlerinin yürütülmesinin uygun olacağı düşünülmektedir» şeklindeki düşüncesi dinlendikten sonra gereği düşünüldü :

1 — Gerek Türk, gerekse yabancı idare hukuku yazarlarına ve yargı kararlarına göre bir idarî işlemin geri alınması onun yapıldığı tarihten itibaren hukukî hayattan çıkarılması, silinmesi neticesini doğuran ikinci bir idarî işlemdir. Geri alma tasarrufu ile ilk işlem ortadan kalkar ve bu ortadan kalkış geriye yürür sonuçlu olup işlemin ilk yapıldığı tarihe kadar uzar ve işlemin bu arada doğurduğu hukukî sonuçları da etkiler. Geri alma ile yargısal iptal amaç ve sonuç bakımından birbirine çok benzerler. Konumuz da; geri alma ile etkilenen hukukî sonuçlardan biri olan aylık farklarının istirdadı keyfiyetidir. Nitekim idare, bu hususu da geri alma kararının ikinci bir bölümü olarak telâkki etmiş ve kanunsuz tasarrufa istinaden ödenen aylık farklarının istirdadına karar vermiştir. İstirdat kararı, geri alma ile etkilenen ve ortadan kalkması dolayısiyle dayanaksız kalan aylık farklarının da geri alınmasını kapsayan geri alma kararının devamı, başka bir deyimle sonucudur.

Geri alma kararının idarî bir karar olduğunda kurulumuzda hiç bir tereddüt olmamıştır. Çünkü bu kararda idarî kararlarda bulunması gereken niteliklerin hepsi mevcuttur.

Bunun sonucu ve devamı olan istirdat tasarrufunun da idarenin âmme gücüne dayanarak verdiği idarî bir karar olduğundan şüphe edilemez.

Anayasanın 140 ıncı maddesine göre Danıştay idarî uyuşmazlıkları ve dâvaları çözümlemekle görevlendirilmiş ve 521 sayılı Danıştay Kanununun 29 uncu maddesinde de idarî uyuşmazlıkların Danıştay'da karara bağlanacağı belirtilmiş bulunmaktadır. Bu durumda gerek işlemin geri alınması ve gerekse paranın istirdadı konusunda verilen idarî kararlara yapılan itirazların çözüm yerinin Danıştay olduğunda şüpheye yer yoktur.

Görüşme sırasında 939 - 203, 939 - 155 sayılı tevhidi içtihat kararının halen yürürlükde olduğu, bu tevhidi içtihat kararına göre memur aylıklarından tevkifat icrasının kanunlarda hususî bir hüküm olmayan ahvalde katileşen kazai bir kararla kabil olacağının hükme bağlanmış bulunduğu, bu karar değiştirilmedikçe idarenin istirdada başvuramıyacağı iddia edilmiş ise de; sözü edilen tevhidi içtihat kararıyle, idarenin memur aylıklarında yaptığı bir mahsup dolayısiyle açılan dâvalarda bu konuda Danıştay'ın veya adliye mahkemelerinin hangisinin görevli oldukları hususunda Danıştay'da birbirine aykırı kararlar çıkmış olduğundan içtihadın görev noktasından birleştirilmesi nedeniyle açılmış bir dosya üzerine mahsup kararının idarî bir karar olduğu ve bunlara karşı yapılan itirazların Danıştay'ın görevine dahil bulunduğu içtihadın birleştirilmesi yoliyle karara bağlanmış olduğundan, bu içtihat kararının tebdiline mahal yoktur. Bilâkis karar kapsamı bu hususta yapılan tasarrufların idarî olduğu ve Danıştay'da dâva konusu edilebileceği noktasındaki görüşü teyit etmektedir.

Bu hususta varılan sonucu özetlemek gerekirse; idare bir adliye mahkemesi kararı olmadan istirdat kararı verebilir; geri alma ve bunun sonucu olan istirdat kararlarına yapılacak itirazların tetkiki Danıştay'ın görevi dahilindedir.

2 — Geri alma ve sonuçları konusunu en çok inceleyen Fransız Danıştayında 1922 tarihine kadar hiç bir süre düşürülmeksizin sakat tasarrufların her zaman geri alınabileceği karara bağlanmış iken, bu tarihte verilen Dame Cachet kararıyle süre üzerinde durulmuş ve geri alınacak kararın hak doğuran sakat bir karar olması nedeniyle ancak dâva açma süresi içinde ve dâva açılmışsa karar verilinceye kadar geri alınabileceği kabul edilmiş ve bu görüş bazı istisnalar dışında bu güne kadar devam edegelmiştir. Gerek Türk gerek yabancı doktirinde gerekse yargı kararlarında geri alma işleminin, idarî işlemlerin geriye yürümezliği prensibine istisna getirdiği, bu prensibin kazanılmış haklarla müesses durumları korumak ve hukukî münasebetlerde istikrar sağlamak ihtiyaç ve zaruretinden doğduğu, ancak hukuka uygunluğu yerine getirmenin de bir hukuk kuralı olduğuna göre sakat tasarrufların geri alınarak hukuka uygunluğu sağlamanın da bir zorunluluk olduğundan bahsedilmiş, aynı zamanda toplumda istikrar ve güvenlik sağlamanın da hukukun amacı olduğu açıklanmıştır. Bütün bu prensipler göz önüne alınarak istikrar prensibinin ağırlık kazanması sonucu dâva açma süresi ve zaman aşımı müessesesi ortaya çıkmış bulunmaktadır. İptal dâvası açmak için şahıslara belirli bir süre verilip bu sürenin geçmesi halinde idarî tasarruf sakat olsa dahi yapay bir sıhhat kazanır duruma girdiğine göre, yine sakat bir idarî tasarrufun geri alınması için iptal dâvası açma süresine denk bir sürenin tanınması fikri Fransa'da gerek doktirinde gerek Fransız Danıştayında genellikle kabul edilmiştir.

Danıştayımızca 1952 yılında kabul edilen 952 - 151, 952 - 244 sayılı tevhidi içtihat kararında, kanunsuz yapılan bir terfiin memur lehine müktesep bir hak doğurmayacağı aşikâr olmakla beraber, bu işlemin bir çok tesir ve neticeler tevlit ettiği ve idarece kanunsuz bir terfi işleminin her zaman geri alınabileceğini kabul etmenin istikrar esasiyle bağdaştırılmasının mümkün olamıyacağı, memur hakkında kanuna uygun müteaddit ter-

filer cereyan ettiği takdirde idare tarafından kanunsuz terfiin geri alınmasının tecviz edilemiyeceği açıklanmış ve dairelerimiz bu kararın ışığı altında, olayların nitelik ve özelliklerine göre istikrar prensibini tatbik edegelmiş bulunmaktadırlar.

Kurulumuzda yapılan konuşmalarda; istikrar, kanunilik ve kamu yararı kuralları yanında iyi niyet kuralı üzerinde de önemle durulmuştur. İdarenin sakat ve dolayısiyle hukuka aykırı terfi veya intibak işlemine idare edilenin gerçek dışı beyanı veya hilesi sebep olmuşsa veyahut geri alınan idarî tasarruf yok denilebilecek bir illetle malülse yahut bir terfi veya intibakta idare edilenin kolayca anlıyabileceği kadar açık bir hata mevcutsa ve idareyi haberdar etmemişse, memurun iyi niyetinden söz etmeye imkân yoktur. Binaenaleyh bu kararlara dayanılarak yapılan kanunsuz ödemeler için süre düşünülemez ve her zaman istirdat olunabilir.

Ancak, bunun dışında kalan hatalı ödemeler için memurun iyi niyeti, istikrar ve kanuniyet kadar önemli bir kural olduğundan yukarda yazılı istisnalar dışında kalan hatalı ödemeler 90 gün içinde istirdat edilebilir ve 90 günlük sürenin başlangıcı da hatalı ödemenin ilk yapıldığı tarihtir.

S O N U Ç :

1 — İdarenin, hatalı terfi veya intibak işlemine dayanarak ödediği meblâğın istirdadına, bir mahkeme kararına lüzum olmadan karar verebileceğine ve bu karara karşı açılacak dâvaların çözümünün Danıştay'ın görevi içinde olduğuna 21.12.1973 gününde yapılan müzakerede oyçokluğuyla,

2 — İdarenin, yokluk, açık hata, memurun gerçek dışı beyanı veya hilesi hallerinde, süre aranmaksızın kanunsuz terfi veya intibaka dayanarak ödediği meblâğı her zaman geri alabileceğine 22.12.1973 günü yapılan müzakerede oybirliğiyle,

3 — Yukarıda belirtilen istisnalar dışında kalan hatalı ödemelerin istirdatının, hatalı ödemenin ilk yapıldığı tarihten başlamak üzere 90 gün içinde kabil olduğuna ve 90 günlük süre geçtikten sonra istirdat edilemiyeceğine 22.12.1973 günü yapılan müzakerede esasta ve gerekçede oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — İdarî bir işlemin kanuna aykırılığı nedeniyle geri alınması üzerine, bu işlemin tesis ve geri alınma tarihleri arasında, kanuna aykırı olarak fazla ödenen paraların memurların maaşlarından re'sen takas ve istirdadı dolayısıyle çıkan anlaşmazlıklar K. 39/203 sayılı içtihadı birleştirme kararı gereğince Danıştayca incelenmektedir.

4.7.1939 gün ve E. 39/155, K. 39/203 sayılı içtihadı birleştirme kararında; «Memur maaşlarından tevkifat icrası, kanunlarda hususî bir hüküm olmayan ahvalde kat'ileşen kazai bir kararla kabildir. Bu yolda bir mesnet yok iken maliye idarelerinin maaşlardan devlet alacağına mahsuben kat'iyatta bulunmaları da idarî bir muamele olduğu ve devletin nüfuzuna müstenit bulunduğu zahirdir. İdarî muamele ve kararlar aleyhine Devlet Şûrasına müracaat hakkı kanunla tanınmış olduğundan sırf devlet nüfuzuna istinatla maaşlardan yapılmak istenen takaslar aleyhine açılacak dâvaların Devlet Şûrası'nın selâhiyeti dahilinde olduğuna» denilmektedir. Bu içtihadı birleştirme kararı gereğince fazla ödenen paranın, memur aylıklarından re'sen istirdat edilmesi ancak iki halde caiz görülmektedir. Bunlardan biri T. C. Emekli Sandığı, Harcırah ve Âmme Alacakları Kanunlarında veya di-

ğer kanunlarda olduğu gibi, kanunlarda istirdat hakkında açık bir sarahat olması, diğeri de kesinleşmiş bir yargı kararı bulunmasıdır. Sözü edilen iki hal dışında, devlet nüfuzuna dayanılarak memur aylıklarından re'sen istirdat ve takas şeklinde idarece yapılan müdahaleler yıllarca Danıştay'ca önlenmiştir. İçtihadı birleştirme kararının ve onu çıkaranların anlayış ve amaçlarının, iki hal dışında, idarenin memur aylıklarından re'sen istirdat yapılamıyacağı yolunda bulunduğu, Danıştay Dâva Daireleri ve idarenin yıllarca süren uygulamalarının bu şekilde cereyan etmesi ve literatürün de bu anlayışa göre yerleşmesi (Sıddık Sami Onar, İdare Hukukunun Umumî Esasları, Cilt III, sahife 1464; İsmet Giritli, Pertev Bilgen, İdare Hukuku sahife 91) ile sabittir. Danıştay çeşitli tarihlerde bu anlayışa sadık kalmış ve kararlarında bu anlayışı zedelemiyecek şekilde, çeşitli gerekçelere yer vermiştir. Gerekçelerde kanuna aykırı olarak fazla ödenen paraların, ya Sayıştay'ın muhasibe zimmet hükmetmesi ve mühasibin de adalet mahkemelerinde memura rücu etmesi suretiyle geri alınabileceği veya idarî işlemlerin iptaline kadar hükümlerinin tanınması gerektiği veya idarenin memur maaşlarına istirdat ve takas yoluyla müdahale edemiyeceği ve bu hususiaki kararlarının icrai bir karar olmadığı belirtilmiştir. İki hal dışında idarenin memur maaşlarını re'sen istirdat ve takas suretiyle yaptığı müdahaleler asla isabetli görülmemiştir. K. 39/203 sayılı içtihadı birleştirme kararı değiştirilmedikçe, kanunlarda sarahat olmayan hallerde veya takas ve istirdat hakkında adlî yargıdan bir karar alınmadıkça veya memurun rıza ve muvafakatı bulunmadıkça memur maaşlarından bir kesinti yapılamaz.

Diğer yandan istirdat karar ve işlemi objektif hukukî durumlar ihdas etmemesi, muhatabın belli bir kişi olması ve belli kimseleri istihdaf etmesi bakımından düzenleyici bir işlem değildir. İstirdat işlemi bir şart tasarrufu değildir. Şart tasarrufta hukuk aleminde önceden tesbit edilmiş bir hukukî statünün bulunması ve memurun da bu statüye ithal veya bu statüden çıkarılması gerekir. İstirdat işlemi, memurun kanuna aykırı olarak aldığı para miktarına göre onun borçlandırılmasını ve bu borcun re'sen ondan tahsilini amaçlar. Bu haliyle subjektif bir tasarruf olabilir. Gerçekten önceden mevcut olmayan ve belli bir kişiye has hukukî durumlar tesis eden tasarruflara hukuk aleminde subjektif tasarruflar denilmektedir. Kanunlarla belli kişilerin özel durumlarına göre, borçlandırılmaları, kanunun tanıdığı bir yetkiye dayanıyorsa, bu takdirde idarece yapılan işlemler subjektif tasarruf niteliğindedir. Ancak bir tasarrufun subjektif tasarruf olması için de, o tasarruf veya işlemin hukukî bir sonuç doğurması yani hak ve vecibeler tesis etmesi lâzımdır. Bir işlem hukukî sonuç doğurmuyorsa, o işlem idarenin iç bünyesini ilgilendirir. İcraî karar niteliğinde bir işlem olamaz. Üçüncü şahısların hukukî durumlarını etkileyemez. Üçüncü şahısların re'sen borçlandırmaya ve re'sen tahsile muvafakatlarını zorunlu kılan kanunlarımızda bir hüküm yoktur. Gerçekten T. C. Anayasa'sının 6 ncı maddesinde, yürütme görevinin kanunlar çerçevesinde yerine getirileceği yazılıdır. Anayasa'nın 6 ncı maddesine ait Anayasa Komisyonu Raporuyla bu maddenin Temsilciler Meclisinde yapılan görüşmelerinde, Anayasa Komisyonu sözcüsü tarafından; yürütmenin sadece kanunların uygulanması demek olduğu, Fransa'da olduğu gibi kanun olmadan dahi icraya bazı yetkilerin tanınmadığı, yürütme organının kaynağını kanundan almayan tasarrufta bulunamıyacağı, bütün kanunların mer'iyetten kalktığının kabulü halinde, idarenin veya icranın vatandaşlar için riayete mecbur oldukları kararlar almak imkânının kendiliğinden ortadan kalkacağı, bu nedenle de yürütmenin yetki olarak değil görev olarak isimlendirildiği ifade edilmiştir. Atama, yükselme ve intibak işlemlerinin kanuna aykırılığı nedeniyle, geri alınması üzerine, memura fazla ödenen paraların idarece re'sen istirdat edileceğine dair bir kanun hükmü ise mevzuatımızda yer almamıştır. T. C. Anayasa'sının 6 ncı maddesi de, kanunlarda sarahat olmayan ve yetki verilmemiş bulunan hallerde, memur maaşları hakkında icraî karar alınmasına ve bunların idarece re'sen icrasına cevaz

verilmemiş bulunmaktadır. Ferdin mülkiyet hakkı ile Patrimuvanına müdahale ancak kanunlarda sarahat olmasıyla kabildir.

Öte yandan genel olarak borç ya bir kanun veya akitten doğar. Aylıklarından kesinti yapılmasına memurun rıza ve muvafakatı olmadıkça akitten söz edilemez. Kanundan doğan borçlar da ya haksız iktisap veya haksız fiil şeklinde tecelli edebilir. Yapılan bir atama, yükselme ve intibak işleminin geri alınması yolundaki işleme karşı açılan dâvanın Danıştayca reddi halinde, ilk atama, yükselme ve intibak işleminin kanuna aykırılığı hükmen tesbit edilmiş olur. Böylece kanuna aykırı olarak yapılan atama, yükselme ve intibak işlemleri üzerine yapılan fazla ödemelerin de haksızlığı sabit olur. Bu ödemeler idarenin patrimuvanında bir azalma ve memurun patrimuvanında da bir fazlalık meydana getirdiğinden bu iktisabın haksız iktisap olduğu meydana çıkar. 6183 sayılı Âmme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanunun 1 inci maddesinde; «... İdarelerin akitten, haksız fiil ve haksız iktisaptan doğan...» alacakları hakkında Âmme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanunun uygulanmıyacağı yazılıdır. Bu kanuna ait geçici komisyon raporunun 1 inci madde ile ilgili kısmında; «... Yukarıda da işaret edildiği veçhile bu nevi âmme alacaklarının aynı zamanda haksız fiil ve haksız iktisaptan mütevellit olmaması icabedeceğinden ve tatbikatta ekseriya vaki olduğu veçhile memurların fazla mehuzatından mütevellit tahakkuk ettirilen borçları haksız iktisap mahiyetinde olduğundan, bittabi bunlar hakkında işbu kanun hükümleri tatbik edilemiyeceği gibi borçlu addedilenlerin yazılı muvafakatı mevcut olmadıkça mahsup ve tevkif muamelesi de yapılamıyacak ve fazla mehuzatın takip ve tahsili ancak umumî adalet mahkemelerinden karar istihsaline vabeste bulunacaktır» denilmekle de kanuna aykırı olarak alınan paraların aylıklardan re'sen istirdadına, Âmme Alacakları Kanunu ile de cevaz verilmediği ve bu alacakların adalet mahkemelerinde takibedileceği anlaşılmaktadır.

Bu nedenlerle kanunlarda sarahat olmayan hallerde idarece memur aylıklarından re'sen istirdat yapılamaz. İstirdadın mümkün olup olmadığı veya memur tarafından alınan bu paraların iadesi gerekip gerekmediği yolundaki anlaşmazlıkların çözüm yeri adalet mahkemeleri olduğu cihetle çoğunluk kararına karşıyım.

XX — İçtihatları birleştirme konusu, yanlış olarak yapılmış olan bir terfi veya intibak işleminin yasalara uymadığının saptanmasından sonra, bu nedenle ödenmiş olan maaş ve ücret farklarının geri alınıp alınamıyacağına ilişkindir.

Konuya girerken bir hususun hemen belirtilmesinde zoruniuk vardır. Anayasamızın 6 ncı maddesinde açıklandığı şekilde, yasama ve yargı yetkilerinden farklı olarak yürütme organına, ancak kanunlar çerçevesinde görevler verilmiştir. Anayasa Komisyonu raporunda değinildiği gibi «... Yürütme sadece kanunların uygulanması demektir. Kanun olmayan yerde Türk hukukuna göre yürütme de yoktur. Yürütme organı, kaynağını kanundan almayan bir tasarrufta bulunamaz» (Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 2-S. Sayısı: 35).

Doktrinde de idareye, re'sen hareket serbestliği, umumî ve mutlak bir yetki tanınmaz. Onun kanunlarda açıklanan belirli ve sınırlı yetkileri kullanabileceği söylenir. (Örneğin; Prof. Lutfi Duran — İdare Hukuku Meseleleri — 1964 Sayfa: 150).

Olayda, devletle memur arasında bir alacak-borç münasebeti vardır.

Devletin alacağı genellikle kamu alacağı ve adî alacak olmak üzere bir ayrıma tâbi tutulmaktadır. Kamu alacakları; vergi, resim, harç, para cezaları gibi Devletin egemen-

liğine dayanan ve kamu hizmetlerinin karşılığını teşkil eden alacaklardır. İdare bu alacakları için imtiyazlıdır; kendiliğinden hareket eder; kamu hukuku hükümlerine göre icrai kararlar alır. Adî alacaklarında idarenin diğer fertlerden farkı yoktur.

Gerçekten, hüküm alınmaya hacet kalmadan idarenin re'sen alacağını istirdadı, ancak yasaların buna açıkça cevaz vermesi halinde mümkündür; 6245 sayılı Harcırah Kanununun 59 uncu; Memur Meskenleri İnşası Hakkındaki 4626 sayılı Kanunun 5 inci ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 121 inci maddelerinde görüldüğü gibi.

Kamu alacaklarının neler olduğu ise 21.7.1953 günlü, 6183 sayılı Âmme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanunun 1 inci maddesi ile saptanmış bulunmaktadır. Yasa hükmü açıkca, idarelerin «akitten, haksız fiil ve haksız iktisaptan» doğan alacaklarını kamu alacakları dışında tutmaktadır.

İdarenin, şahıslar ve bunların patrimuvanı üzerindeki tasarrufları kısıtlı ve tamamen yasalarla sınırlıdır. Memurlar için de bu böyledir. Profesör S. Sami Onar, «... İdarenin, memurun gerek şahsı ve gerekse patrimuvanı üzerinde idarî yollardan ve re'sen hareket suretiyle bir muamelede bulunmağa selâhiyeti yoktur» der (İdare Hukukunun Umumî Esasları — Cilt : II Sayfa : 1205). Aynı Profesör, «Memurun patrimuvanına başka bir yolda kanuni bir sarahat olmadıkça bir sorumluluk, ödeme borcu yükletilemez» (Aynı eser — Cilt : III — Sayfa : 1709) demektedir.

Terfi, intibak veya başka bir şekilde memura maaş veya ücret olarak yapılan ödeme, memurun patrimuvanına intikal eder. İdarenin hata veya diğer bir nedenle kendiliğinden istirdada kalkışmasına hukuken cevaz verilemez. Doktrinde ve Danıştay içtihatlarında bu görüş benimsenegelmiştir. Prof. S. Sami Onar memurların malî haklarından söz ederken «... Bu menfaatlar işleyip tahakkuk ettikten sonra istihkak kesbeden memur veya ailesinin subjektif birer hakkı, adî birer alacak haline gelir» demek gereğini duymuştur (Aynı eser — Cilt : II — Sayfa : 1224). Profesör İsmet Giritli'ye göre de : «Memur ve ölümünden sonra ailesinin bazı fertlerine temin edilen menfaatlar umumî bir hukukî duruma dayandığı için kanun koyucu tarafından daima değiştirilebilir. Fakat bu menfaatlar işleyip tahakkuk ettikten sonra istihkak kesbeden memur veya ailesinin subjektif birer hakkı, adî bir alacak haline gelir» (Âmme İdaresi Teşkilâtı ve Personeli — 1963 — Dr. İsmet Giritli — Sayfa : 190).

Aslında konu, içtihatları birleştirme yoluyla Danıştay'ca 1939 yılında çözümlenmiş bulunmaktadır. 4 Temmuz 1939 günlü, E. 39/155, K. 39/203 sayılı içtihatları birleştirme kararında açıkca «Memur maaşlarından tevkifat icrası, kanunlarda hususî bir hüküm olmayan ahvalde, kat'ileşen kazai bir kararla kabildir» denmiştir. Halen ayakta olan bu düzenleme karşısında açık bir yasa hükmü bulunmadığı takdirde memur maaşından kesinti yapılabilmesi; bir yargı kararının, idare lehine alacağın varlığını kanıtlayan bir ilâmın bulunması halinde kabildir.

İdare; idarî yargı yerinde memura karşı dâva açamıyacağından adlî yargıdan ilâm alması zorunluğu bu evrede kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Ve memurlarla idare arasındaki bu gibi ihtilâflara eskiden beri adlî yargı yerinde bakılmakta olduğu içindir ki Yargıtay; idarece memurlara ödenmiş fazla paraların tâbi olduğu dâva süresi yönünden içtihatları arasında ayrılıklar doğması üzerine 27.1.1973 günlü, 1972/6 - 1973/2 sayılı içtihadı birleştirme kararı ile soruna bir çözüm getirmiştir.

Kaldı ki, Danıştay'ın kendi bünyesi içinde önerildiği şekilde içtihadın birleştirilmesi yoluna gitmemesi için hukukî bir zorunluk da bulunmaktadır. Sorunu çözümleyen 1939 içtihatları birleştirme kararı varken 521 sayılı Danıştay Kanununun 45 inci maddesinde yazılı şekilde ancak bu içtihadın kaldırılması veya değiştirilmesi olanağından söz edilebilir.

Henüz 1924 Anayasasının yürürlükte olduğu 1939 yılında idarenin, memurdaki alacağı için, genel nitelikte bir hukuk kuralı olan takastan yararlanamıyacağı içtihat edilmişken, fertlerin hak ve hürriyetlerini geniş bir şekilde güvence altına alan ve hukuk devleti kuralına bağlı bir düzen getiren 1961 Anayasası karşısında, görevi yasalarla sınırlı idareye, sebepsiz zenginleşme niteliğinde bir alacağı için kendiliğinden hareketle memur maaşından kesinti yapmasına cevaz verilemez.

Bu alacağın bir an için kamu alacağı niteliğinde olduğu kabul edilmesi halinde bile, dâva konusu uyuşmazlıklarda görüldüğü gibi idare, memurun maaşına hemen el atarak kesinti yapamaz. Çünkü, 6183 sayılı Âmme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun; kamu alacaklarını takibe yetkili tahsil dairesini, bu alacakların ödeme zamanını, yerini, ödeme şeklini, erteleme - geri bırakma hallerini, nihayet cebren tahsil şekillerini ve buna yapılacak itirazları bir sistem içinde düzenlemiştir (6183 sayılı Kanun madde : 5,37 ve devamı). Çoğunlukça benimsenen kararda, idarenin takibedeceği hukukî prosedür de saptanmadığından, uygulamada idare tereddütlere düşecek veya içtihatları birleştirme kararını hatalı bir yoruma tabi tutarak, niteliği açıklığa kavuşturulmamış bir alacağı için kendisini hiç bir usule bağlı saymaksızın doğrudan doğruya memurun maaşından kesinti yapmakta haklı görebilecektir.

Bütün bu nedenlerle çoğunluk kararına katılmıyoruz.

XXX — İster kamuya, ister özel kişilere ait olsun bütün alacakların tahsil usulü, kanunlarla belirtilmiştir. Kanımca tahsil usulü kanunla belirtilmiyen hiç bir alacak olamaz çünkü : Alacak dolayısıyle yurttaşın en kutsi ve temel haklarından olan mülkiyet, mülkiyetten gayri aynî haklar, alacak ve diğer nisbî ve şahsî haklarına müdahale edilecektir.

Bu müdahale (tahsil) usulleri, esas itibariyle, İcra ve İflâs ve Âmme Alacaklarının Tahsili Usulü Kanunlarında gösterilmekle beraber alacağın alacakla takas ve mahsubu gibi istisnai tahsil usulleri hakkında diğer bazı mevzuatta da özel hükümler vardır. Memur ve müstahdemlerle benzerlerinin bazı borçlarından dolayı maaş (aylık) ve ücretlerinden kesinti yapılabileceğine dair 4626 sayılı Memur Konutları Hakkındaki Kanunun 5 inci, 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununun 121 inci, 6245 sayılı Harcırah Kanununun 59 uncu maddelerindeki hükümler de söylediğimiz istisnai ve özel hükümlere örnek olarak gösterilebilir.

Böyle bir özel hüküm olmadıkça memur ve müstahdemlerin maaş ve ücretlerinden doğrudan kesinti yapılması, Anayasanın temel hükümlerine aykırı olmakla kalmaz. Aynı zamanda ne ölçüde kesinti yapılacağının idarenin takdirine bırakılmasının açık ve çeşitli mahzurlarından başka, çalışmaya devam edenle etmiyen veya çalıştığı yeri değiştirenler arasında da eşitsizlikler ve ayrıcalıklar yaratılmış olur.

4.7.1939 gün ve 155/203 sayılı Danıştay içtihadı birleştirme kararında da «memur maaşlarından tevkifat icrası kanunlarda hususî bir hüküm olmıyan ahvalde, katileşen

kazai bir kararla kabildir» denildiği gibi Âmme Alacaklarının Tahsili Usulü Kanununun bugünkü birinci maddesini düzenliyen T.B.M.M. Geçici Komisyonunun raporunda da: «Tatbikatta ekseriye vaki olduğu veçhile memurların fazlai mehuzatından mütevellit tahakkuk ettirilen borçları haksız iktisap mahiyetinde olduğundan, bittabi bunlar hakkında işbu kanun hükümleri tatbik edilemiyeceği gibi borçlu addedilenlerin yazılı muvafakatı olmadıkça mahsup ve tevkif muamelesi de yapılamıyacak bu fazlai mehuzatın takip ve tahsili ancak umumî adalet mahkemelerinden karar istihsaline vabeste bulunacaktır» denilmektedir.

Bu hususta idare hukuku yazarları da hemen hemen müttefikan re'sen hareket yolu ile aylıklardan kesinti yapılamıyacağını belirtmektedirler.

Ezcümle; Ord. Prof. Sıddık Sami Onar İdare Hukukunun Umumî Esasları adlı kitabının üçüncü baskı 1464 üncü sahifesinde» memurların zimmetindeki Devlet alacaklarının da maaşlarından kesilmek suretiyle re'sen hareket yolu ile tahsiline imkân yoktur» dediği gibi 1672 nci sahifede» idarenin âmme alacağı mahiyetinde olmıyan ve binaenaleyh idarî usullerle tahsil edemiyeceği bir alacağı adlî icra yoluna müracaat etmeden re'sen tahsil etmesi fiilî yol (Voie'de fait) sayılır» demektedir...

Burada «Âmme alacağı» konusuna bir daha dokunmak gerekiyor; 6183 sayılı Kanun âmme alacaklarının neler olduğunu saymış. Bunların tahsilini, 118 maddelik muhtevası ile belirli usul, şekil ve esaslara bağlamış. «Türk Ceza Kanununun para cezalarının tahsil şekli ve hapse tahvili hakkındaki hükümlerinin de mahfuz» olduğunu belirtmiş... Bu kanunun birinci maddesini yeni baştan düzenliyen geçici komisyonda» memurların fazlai mehuzatından mütevellit tahakkuk ettirilen borçları hakkında, bu kanunun tatbik edilemiyeceğini açıkça söylemiş olmasına rağmen, Devletin bu çeşit alacağının âmme alacağı olduğu, bunlar hakkında da mezkûr kanunun hükümlerinin uygulanabileceği yolundaki görüşün isabetine inanamadığım gibi vergi, resim, harç gibi asli ve mahiyeti ihtilâfsız âmme alacaklarının bile tahsili belirli şekil ve usullere tâbi tutulurken memurlara yanlış terfi dolayısıyle fazla verilen paranın hiç bir usul ve esasa tâbi olmadan re'sen hareket yolu ile aylıklarından kesilebileceğini asla kabul edemiyorum.

Buraya kadar yazdıklarım tahakkuk etmiş, tahsili kabil hale gelmiş alacaklar hakkındadır. Halbuki: İçtihadın birleştirilmesine konu olan kararlardaki hadiselerde ise idarenin henüz tahakkuk etmiş, tahsili kabil hale gelmiş bir alacağı da yoktur... Mezkûr olaylarda sehven yükseltilen personelin yükseltildiği derecede uzun süre hizmet yapıp aylığını almasından sonra yanlışlığın farkına varılarak yükseltilme işleminin düzeltilmesi söz konusudur ki bu düzeltme işleminin bir geri alma işlemi sayılması da kuşkuludur. Çünkü idare hukuku alanındaki bir çok müellif yalnız subjektif tasarrufların geri alınabileceğini, şart tasarrufların ise geri alınamayıp ancak kaldırılabileceğini (kaldırma yolu ile düzeltilebileceğini) belirtmektedirler. Örneğin Sayın Ord. Prof. Sıddık Sami Onar yukarıda adı geçen kitabının 568 inci sahifesinde aynen: «İdare, bir şart-tasarrufu hiç vaki olmamış bir tarzda geri alıp eski hali aynen ve tamamen iade edemiyeceği gibi böyle eski halin aynen ve tamamen iadesine hukuken ve maddeten de imkân yoktur» demektedir.

Yanlış terfi işleminin sonradan düzeltilmesi geri alma işlemi sayılsa bile; yanlışlıkla terfi ettirilerek bir üst derecede bir süre çalışıp bu üst derecenin aylıklarını alan personelin geri alma işlemi sebebiyle aylık farklarının kendisinden istirdatı ne derecede hukuka ve hakkaniyete uyar; bunun da tartışması yapılabilir. Dolayısıyla henüz idarenin tahsili kabil bir alacağı olmadığı halde aylıklardan kesinti yapılmasına geçilmesi söz konusudur.

Ayrıca : İdarenin önceki yanlış terfi işleminin sonradan düzeltilmesi bir geri alma işlemi sayılsa dahi ve bu geri alma işlemi ile önceki işlemin, yapıldığı andan itibaren ortadan kalktığı; dolayısıyle aylık farklarının dayanıksız kaldığı, sebepsiz, haksız verildiği kabul edilse bile sebepsiz ve haksız iktisapların hepsi istirdat edilemez. Borçlar Kanununun 63 üncü maddesine göre «haksız olarak bir şeyi istifa eden kimse, onun istirdatı zamanında elinden çıkmış olduğunu isbat ettiği miktar nisbetinde red ve iade ile mükellef değildir». Yani sebepsiz ve haksız da olsa iyi niyetle zenginleşen kişi aldığını geri verdikten sonra, ivazsız kazandırmanın hiç olmaması halinde içinde bulunacağı durumdan daha kötü bir duruma düşmemelidir... Burada hatıra gelebilecek bir hususu belirtmekte fayda vardır. Tabiidir ki, Borçlar Kanunu ve diğer hususî hukuk hükümlerinin uygulanması ve bunlarla ilgili ihtilâfların halli Danıştay'ın görevi dışındadır.

Bu noktaya gelmişken görev hususundaki görüşümü de ekliyeceğim :

Terfi ve intibak işlemleri gibi bunların düzeltilmesi, geri alınması ve kaldırılması işlemlerinin de idarî işlemler olduğundan ve bu işlemlerden doğan uyuşmazlıklara Danıştay'ın bakacağından şüphe edilemez.

Yanlış işlem sebebiyle ödenip geri alma işlemine binaen paranın istirdatı işlem ve eyleminin de idarî olduğunu, bunlardan doğan uyuşmazlıkların da Danıştay'ın görevine girdiğini bende kabul ediyorum.

Ancak; İhtilâf; yukarıda belirttiğimiz gibi, idareye re'sen aylıklardan kesinti yapma olanak ve yetkisini veren özel bir kanunun uygulanmasından doğuyorsa; yani idare istirdat (paranın geri alınması) işlem ve eylemini özel kanuna binaen yapmışsa, böyle bir özel kanun uygulanmasına ait işlem tam bir lâzimülicra idarî işlem olduğundan, bundan doğan uyuşmazlık Danıştay'ca esastan karara bağlanacaktır. Fakat idarenin, istirdat (paranın geri alınması) işlem ve eylemi özel bir kanuna dayanmıyorsa, bu çeşit işlemler lâzimülicra olmadığı gibi, icra eylemi de idarî bir eylem ve ameliye olmayıp fiilî bir yol (hal) (Voie de fait) dur. Bu çeşit işlem ve eyleme karşı açılan dâvada Danıştay'ın işlemin icrası gerekli olmadığını, eylem ve ameliyenin fiilî bir yol (Voie de fait) olduğunu belirtmekle yetinip dâvayı bu gerekçelerle iptidaen reddetmesi gerekir. (Özel ve açık bir kanun hükmüne dayanmadan aylıklardan kesilen paralardan dolayı tam kaza ve tazminat dâvası açılırsa bu dâvanın kabulü ve idarenin mahkûm edilmesi gerekir.)

S O N U Ç : Kural olarak : İdarenin geri alma işlemine binaen istirdat etmek istediği para için, adlî kazaya başvurması; adlî kazanın, dâvayı rüyet ederken; istirdat isteğinin dayanağını teşkil eden geri alma işlemi ve diğer ilgili idarî tasarrufun, hukuken mevcut ve muteber olup olmadığı, manası ve şumulünün tayini hususunda taraflar arasında bir ihtilâf çıktığında bunun yorum dâvası yolu ile Danıştay'ca halli için (bir kararla tesbit edilmesi için), adliye mahkemesinin mesele-i müştehire kararı vermesi, Danıştay'dan gelecek yorum ve tesbit kararına göre istirdat dâvasını intaç etmesi gerekir.

Bu görüş ve nedenlerle çoğunluk kararına karşıyım.

XXXX — Yanlış bir terfi veya intibak işleminin yasaya aykırılığını bilmek durumunda olmayan, hüsnüniyet sahibi, cüz'i aylığının tümünü esasen zarurî geçimi için harcamış memurlar aleyhine istirdada girişme; onları, sebebi olmadıkları olay nedeniyle hiç beklemedikleri ve taşımaları ağır bir yük altında bırakacağından, hukukun genel kuralları, hak ve nasafet ilkesiyle bağdaşmaz. Karara bu yönden karşıyız.

XXXXX — Çoğunluk görüşüne, «yasaya aykırı intibak düzeltilmesi sonucu, ödenmiş aylık fazlalarının istirdadına geçilebilir» kısmı hariç, hiçbir yönde katılmıyorum :

I — Yasaya aykırı intibakın düzeltilmesi sonucu ilgili kamu idaresince memura, «fazla ödeneni geri ver» yolunda yapılan tebliğ, İdare Hukukunda «mise en demeure» adı altında yer alan müessesenin içine girer (R. Odent, Contentieux Administratif, 1966, S. 666-667) ve ödemeye davet olmaktan öteye emir niteliğini taşıyan, icraî, zarar yapıcı (faisantgrief) işlem halinde iptal dâvasına konu teşkil edebilir. (Prof. Laubadére, Droit Administratif, 1967, I, S. 474).

II — İçtihadın birleştirilmesine karar verilirken sadece yasaya aykırı intibakın düzeltilmesi sonucu geri istenen para konusuyla yetinilmiyerek tüm parasal konuları kapsayan genel kural konulması, parasal konuların kazanılmış hak (droit acquis) ortaya koyanlarıyla koymayanlarını birbirine karıştırmaya sebep olacağından, ileride Danıştay'ımızın her olayın özelliğine göre hak ve nisfetle hükme varmasını önleyeceğinden, tecviz edilemez. Yüksek Mahkemenin kuru kalıplar içinde kalarak, amprizmi kenara atarak, dogmatizme sıkı sıkıya bağlanmasının adaleti zedeleyeceği şüphesizdir.

Paraya ilişkin işlemler, ihdas edici (attributif) olabileceği gibi, önceki işlemin uygulanması niteliğinde (récognitif) de olabilirler. Dolayısıyle onlar, ezcümle intibakın geri alınmasını izleyerek istenen para, belli aralıklarla sürekli ödenmiş ücret, ödenek ve zamlar, bir defada belli zamanda veya birden ortaya çıkan olay sonucu ödenen ikramiye, tazminat, bağış, borcun affı gibi parasal işlemler aynı durumda düşünülemezler. Eğer parasal işlemler kendi yaratmadığı hukukî durumdan sadece sonuç çıkarmakla yetiniyorsa hak doğurucu sayılamazlar (Schwartzenberg, L'àutorité de chose décidé'le, S. 392); aksine, önceki işlemden sonuç çıkarmaktan öteye geçenlerse kazanılmış hakka mesnet olurlar (R. Odent, Cantentiéux Administratif, S. 736). Bu durumda memurun intibakının geri alınması sonucu fazla ödenmiş paranın geri istenmesi (répetition de l'indû, de trop perçus) hak doğurucu olamıyan sırf parasal (pure pécuniaire) bir işlem olmaktan öteye gidemez (Prof. Waline, Droit Administratif, 1963, S. 634). Dolayısiyle 1050 ve 6183 sayılı Kanunla beş yıllık zamanaşımı süresi içinde idarece istirdat işlemine girişilmesi mümkündür. Esasen İçtihadı Birleştirme Kurulu geri istenecek aylık fazlasının âmme alacağı olduğunu kabul etmektedir; bu görüşe rağmen memura yapılan ilk ödemeden itibaren sadece 90 günlük zamanaşımı süresi tanınması, genellikle teftiş, soruşturma, araştırma sonucu yanlış olduğu anlaşılarak yasaya uygun şekilde 90 günden sonraları düzeltilebilen intibak işlemlerinin parasal yöndeki uygulamasına fiilen kesinlikle engel olacağından, Yüksek Kurulca benimsenen «yanlış intibak sonucu ödenen fazla para istirdat edilebilir» kuralıyla da çelişkiye düşer.

İzahlarımız sonucu, «ilk kanunsuz intibak işleminin kanunsuzluğunu bilemeyen, iyi niyetli memurların, birkaç ay hatta birkaç yıl sonra intibaklarının geri alınması (ki yasa buna cevaz vermektedir) sonucu beklemedikleri ve taşıyamıyacakları bir yük altında kalacakları, bunun ise Hukukun genel kuralları, hak ve nesafet ilkesiyle bağdaşmayacağı» sorunu ortaya çıkabilir. (M. Stassinopulos, Traité des Actes Administratif, S. 294). Sözü geçen sorun, tamamiyle 521 sayılı Kanunun 71. maddesinin sağladığı imkânla, pozitif hukuk içinde, aynen Fransız Danıştay'ının bulduğu yolla (G. jéze, Revue de Droit Public, 1937, P. 654) çözümlenebilir. Kendisine şimdiye kadar aldığı fazla paraların geri verilmesi yolunda emir tebliğ edilen, bir «mise en demeure» ile karşılaşan memur, bu işlemle birlikte veya ayrı olarak Danıştay Kanununun 71. maddesi kapsamında açacağı tam yargı dâvasıyle «intibakın kanunsuzluğundan idarenin kusurlu sayılmasını, kendisinin iyi niyetli olduğunu ileri sürerek, geri istenen para kadar idarenin tazminata mahkûm edilmesini, mahsubun sağlanmasını, istiyebilir (Prof. Auby-Drago, Traité de Cantentieux Administratif, III, S. 215) ve Danıştay'ımız, olayın özelliğine göre idareyi geri istenen para-

nın tümüne veya bir kısmına mahkûm ederek Hukuk'u yerine getirebilir. İyi niyetli memurla kötü niyetlisinin, kanunu rahatça bilecek olanla bilemiyecek durumda bulunanın, cüzi aylıklı ile çok aylıklı memurun bir tutulması, Romalı ünlü Hukukçu Ulpian un tanımlamasıyle, «herkese kendine düşeni verme = adalet» ilkesiyle asla bağdaşamaz.

Arzettiğim nedenlerle çoğunluk görüşüne karşıyım.

XXXXXX — Gerek Fransız ve gerekse Türk İdare Hukuku müelliflerine göre geri alma idarî tasarrufun yapıldığı tarihden itibaren sona ermesi diye tarif edilmiş ve yargısal iptalle amaç ve sonuç bakımından birbirinin aynı olduğu da belirtilmiş yine Fransız ve Türk Doktrininde geri almanın ilk işlemi ortadan kaldırmakla beraber bu arada doğurduğu hukukî sonuçları da etkilediği kabul edilmiştir. Esas, kararın geri alınması, istirdat ise geri almanın sonucudur. Bir sakat ve kanunsuz terfi işlemi geri alınınca bu işlemin neticesi olan ve kanunsuz ödendiği şüphesiz bulunan maaş farklarının dayanağı kalmamıştır. Bu vaziyette idare lehine bir âmme alacağının doğduğunu kabul etmek zorunludur. Türk ve Fransız doktrinine ve Fransız Danıştay'ının kararlarına göre dâva açmak müddetine denk olması savunulan müddet geri alma tasarrufunda düşünülmesi gerekli olan bir süredir. Türk ve Fransız idare hukuku müellifleri bu müddetin dâva açmak müddetinden uzun olmaması fikrini ortaya koymuşlar ve dâva açma müddetinin geri almada da esas olmasını kabul etmişlerdir. Geri alma tasarrufunda da dâva açmak için gerekli olan müddetin nazarı itibara alınması, çünkü dâvanın dâva açma müddeti içinde açılmaması halinde sakat bir tasarrufun dahi sıhhat kazandığı kabul edildiğine göre sakat bir tasarrufun da yine bu müddet içinde geri alınmaması halinde artık itibar kazanması gerekeceği fikrinin sağlam bir gerekçeye dayandığını kabul etmekle beraber Türk İdarî Teşkilâtının hususiyetleri bilhassa teftiş esasları göz önünde bulundurulursa dâva açmak müddetinin geri alma konusunda çok kısa olduğunda şüphe edilemez. Bunun içindir ki biz geri alma kararının sakat tasarrufun dâvacıya tebliğ edildiği tarihten başlamak üzere istikrar tevhidi içtihadının ortaya koyduğu müddetler içinde ittihaz edilmesi gerekeceği fikrindeyiz. Süre geri alma tasarrufunda aranılması gereken bir koşuldur. Geri alma istikrar müddeti içinde yapılmışsa ve itiraz olunması halinde açılan dâva Danıştay'ca ret edilmişse veya itiraz olunmaması dolayısıyle kesinleşmizse istirdat konusunda âmme alacağı doğmuştur. Bunun içindir ki ikinci bir süre aramaya idare hukuku bakımından gerek yoktur. Âmme Alacakları Kanunun koyduğu zaman aşımı hudutları içinde her zaman istirdat olunabileceği oyu ile kararın bu kısmına karşıyız.

XXXXXXX — İdare hukukunda geri alma, bir idarî tasarrufu yapıldığı tarihten itibaren ortadan kaldırır. Bu durumda geri alınan tasarrufa dayanılarak yapılmış olan ödemelerin de hukukî dayanağı ortadan kalkmış olur. Bu hukukî ilkeden hareket eden idareler, geri aldıkları idarî tasarrufla birlikte yaptıkları ödemelerin de istirdadı yoluna gitmektedirler. Esasen istirdat işlemi de bir geri almadan başka bir şey değildir. Hatta birçok hallerde geri alma sadece istirdada müteveccih olabilir (Kanuna aykırı olarak ödenmiş bir ikramiyenin geri alınmasında olduğu gibi).

Geri almanın ve istirdadın belirli sürelerle kısıtlanması ancak kanunlarda yer alacak hükümlerle mümkün olabilir. Bir kanun hükmü olmaksızın idarenin bu yetkisi dâva açma süresi ile kısıtlanamaz.

Geri almanın ve istirdadın ayrı ayrı sürelere tâbi tutulmasının ise hiçbir hukukî dayanağı bulunmamaktadır. Bu nedenlerle kararın, istirdadın 90 günlük süre içinde yapılabileceği, bu süre geçtikten sonra yapılamayacağı kısmına karşıyız.

XXXXXXXX — İdarî işlemlerin iptali dileği ile Danıştay'da dâva açma süresinin 90 gün gibi oldukça kısa sayılabilecek bir zaman ölçüsü ile sınırlandırılmasındaki amaç, idarî işlemlerin belli bir sürenin geçmesi sonucunda dokunulmaz hale gelmesinin dolayısiyle idarî işlemlerde istikrarın sağlanmasıdır.

Ancak bazı hallerde idarî işlemlerde istikrarın korunması prensibine süre açısından kısıtlamalar getirilmesinde zorunluluk bulunduğunda da kuşku yoktur. Örneğin memur terfilerine ait işlemlerde üzerinden iki terfi geçmedikçe idarî istikrardan söz edilemiyeceği bir hukuk kuralı niteliğine bürünmüştür.

Hal böyle olunca hukuk kaidesine aykırılığın saptanması terfi ve intibak işleminin geri alınması ile onun doğuracağı malî sonucu istikrar açısından ayrı ayrı değerlendirmek ve kişiye idarî dâva açmak için tanınan 90 günlük süreyi fazla ödenmiş paraları geri isteme hakkına sahip duruma giren idare için de aynen uygulamak ve geri alma işleminin tesis edildiği tarihe göre 90 gün içinde kalan kanunsuz ödemelerin geri verilmesi lâzım geldiğini ve bu süre dışında kalanların ise geri istenemiyeceğini kabul etmek gerekir.

İçtihadı birleştirme kararının son kısmına bu nedenlerle karşıyız.

DÂVA DAİRELERİ KURULU KARARLARI

T. C. BELEDİYE İŞLERİ

DANIŞTAY

Dâva Daireleri Kurulu
Esas No : 1971/609
Karar No : 1973/677

Dâvacı : 1) Eski Dolayoba Köyü Güzelleştirme ve Kalkındırma Derneği
2) Selim Mertdinç ve Eski Dolayoba Köyünde mukim 29 kişi

Vekili : Av. Baydu Öner

Dâvalı : İçişleri Bakanlığı

Dâvanın Özeti : İstanbul İli Kartal İlçesi Merkez Bucağına bağlı Dolayoba Köyünde belediye kurulmasına dair 23.2.1971 tarih ve 9094 sayılı kararın, belediye kurulma muamelesi dolayısıyla yapılan iki plebisitten sonuncusu (hayır) şeklinde tecelli etmiş bulunmasına rağmen önceki plebisite itibar edilmesinin usulsüz olduğunu, Eski Dolayoba Köyü ile belediye merkezi arasındaki mesafe 500 metreyi aştığı cihetle Belediye Kanununun 7 nci maddesi uyarınca belediye kurulamıyacağını, merkez kabul edilen yerle müvekkillerinin sakini oldukları eski Dolayoba Köyü arasında içtimaî, iktisadî, coğrafî ve tarihsel yapı bakımından açık ayrılıklar bulunduğu gibi, iki yer arasında devamlı bir husumetin süregeldiğini, nitekim İstanbul Valiliği Hukuk İşleri Müdürlüğünün vilâyet makamına verdiği mütalâa ile, İstanbul Özel İdare Müdürlüğü mütalâası, keza İstanbul Valiliğinin İl Genel Meclisine vaki teklifinde eski Dolayoba Köyünün müstakil köy hüviyetinde bırakılmasının lüzumlu görüldüğünü iddia ederek yapılacak duruşmada sözlü açıklamaları da dinlenmek suretiyle iptali ve belediye hudutları dahilinde bulunan eski Dolayoba Köyünün belediye hudutları dışına çıkarılmasının temini ve yargılama giderleri ile vekâlet ücretinin karşı tarafa yükletilmesi isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : 27.4.1969 tarihinde yapılan ilk plebisit belediye kurulan alanda yapıldığı halde sonradan yapılan 14.6.1970 tarihli plebisit alanının değişik olduğunu, aynı köy dahilindeki muhtelif kısımların belediye hududu içerisine alınması halinde 1580 sayılı Belediye Kanununun değişik 7 nci maddesinin (A) bendi hükmünde öngörülen 500 metrelik mesafe kaydının aranmasına mahal bulunmadığını, diğer hususlara müteveccih iddiaların da kabule şayan nitelik taşımadığını beyanla dâvanın reddi gerektiği yolundadır.

Kanunsözcüsü Tuncer Akın'ın Düşüncesi : 1580 sayılı Belediye Kanununun 7469 sayılı Kanunla değişik 7. maddesinin (A) bendinde belediye kurulmasına ilişkin esaslar hükme bağlanmıştır.

İstanbul İli Kartal İlçesi Merkez Bucağına bağlı Dolayoba Köyünde belediye kurulması cümlesinden olarak, 1965 genel nüfus sayımı sonuçlarına göre nüfusu 3478 olan mezkûr köy seçmenlerinin yarısından fazlasının yazılı olarak mahallin en büyük mülkiye

amirine başvurdukları, bunun üzerine mahalli seçim kurulunca 27.4.1969 tarihinde belediye kurulacak olan Dolayoba Köyünde plebisit yapıldığı ve sonucun belediye teşkilâtı kurulması şeklinde tecelli ettiği dosya münderecatı ile sabit bulunmaktadır.

Hernekadar dâvacı vekili bundan sonra yapılan ve belediye kurulmaması şeklinde sonuçlanan 15.6.1970 tarihli ikinci plebisitin esas alınmasının gerektiğini ileri sürmekte ise de bu plebisit alanının Dolayabo ve komşu Yayalar Köylerinin büyük kısmının birleşerek Gözdağı adı altında bir belediye kurulması ile ilgili ve ayrı bir alanı ve konuyu kapsaması nedeniyle bu iddianın kabulü mümkün görülmemiştir.

Öte yandan belediye teşkilâtının bir tek köyde kurulması nedeniyle, kanunun birkaç köy veya köy kısımları için aradığı 500 metre mesafenin burada bahiskonusu edilmesi mümkün değildir.

Dâvacı vekili, belediye kurulan Kayalık kısmı ile müvekkillerinin köylüsü bulundukları Dolayoba arasında sosyal, ekonomik ve tarihsel yapı bakımından ayrılıklar bulunduğunu iddia etmekte ise de, esasen gerek Kayalık mevkii gerekse dâvacıların köylüsü bulundukları eski Dolayoba mevkii idarî taksimat yönünden aynı köyün ayrı kısımları olup yıllarca beraber yaşayan bu iki kısım köy halkı arasında iddia edildiği şekilde köklü farklılıkların bulunduğunu kabul etmek mümkün bulunmadığı gibi dâvacı vekili de beraber yaşamanın ileri sürülen hususlar yönünden ne gibi sakıncaları bulunduğunu müşahhas delillerle ispat edemediğinden bu iddialarında kabulü mümkün bulunmadığı cihetle dayanağı bulunmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Erman Bayraktar'ın Düşüncesi : Dâva dosyasının tetkikinden, Dolayoba Köyünde belediye kurulmasında usul ve kanun hükümlerine aykırılık görülmediğinden dâvanın reddi gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dâva Daireleri Kurulunca duruşma için belli edilen günde dâvacıları temsilen gelen Avukat Baydu Öner ile dâvalı İçişleri Bakanlığı temsilcisi Tevfik İmsel dinlenilip Kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan sonra dâva dosyası incelenerek işin gereği düşünüldü;

Olayda İstanbul İli Kartal İlçesi Merkez Bucağına bağlı Dolayoba Köyünde seçmenlerden yarıdan fazlası tarafından köylerinde belediye kurulması hususunda usulüne uygun şekilde mahallî mülkiye amirliğine müracaat olunması üzerine 1580 sayılı Belediye Kanununun 7469 sayılı Kanunla değişik 7 nci maddesinde öngörülen formaliteler ikmal edilmek suretiyle sözü geçen mahalde belediye kurulmasına karar verildiği dosyanın tetkikinden anlaşılmaktadır.

Dâvacı tarafından, belediye kurulması dolayısıyla 27.4.1969 ve 14.6.1970 tarihlerinde yapılan iki plebisitten sonuncusu olumsuz şekilde neticelendiği halde olumlu nitelik taşıyan önceki plebisit sonucu esas alınmak suretiyle belediye kurulmasının usulsüz olduğu iddia edilmekle evvelemirde bu konuda uyuşmazlık doğmaktadır.

1580 sayılı Belediye Kanununun yukarda bahsi geçen hükmüyle, belediye kurulması için öngörülen formaliteler meyanında belediye kurulması düşünülen alanda plebisit yapılması da öngörülmekle beraber plebisit sonuçlarının belediye kurma işlemine mutlak surette müessir olacağı yolunda bir hüküm sevkedilmemiştir. Bu bakımdan kanun hükmü

icabı yapılacak plebisit dolayısıyla hasıl olacak sonuçları belediye kurulması konusunda göz önünde bulundurulacak muhtelif kıstaslardan biri olarak değerlendirmek icabeder.

Dâva konusu olayda belediye kurulması hususunda cereyan eden formaliteler meyanında idarece yaptırılan plebisit sonuçlarının da nazarı itibare alındığı tabii bulunmakla dâvacının mutlak surette 14.6.1970 tarihli plebisit sonucuna itibar edilmesi gerektiği yolundaki iddiası kabule şayan değildir. Kaldı ki belediye kurulması düşünülen alanın dışında cereyan ettiği anlaşılan ikinci plebisit sonucunun evleviyetle olaya müessiriyeti düşünülemez.

Diğer taraftan, köyün muhtelif kısımları bir araya getirilmek suretiyle belediye teşkil edilmiş olması halinde 1580 sayılı Belediye Kanununun 7469 sayılı Kanunla değişik 7 nci maddesinin (A) fıkrasında öngörülen mesafe şartının aranması söz konusu edilemiyeceği cihetle dâvacının bu hususa ilişkin iddiası kabule şayan görülmemiştir.

Ayrıca belediye hudutları içerisine alınan köy kısımları arasında içtimaî, iktisadî ve tarihsel ayrılıkların yanısıra ötedenberi devam eden husumetin mevcudiyeti hususunda ki iddiaların kabulü de mümkün değildir.

Açıklanan sebepler karşısında eski Dolayoba Köyünde belediye kurulması yolundaki kararda usul ve kanun hükümlerine aykırılık görülmediğinden dâvanın reddine 19.10.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.

DANIŞTAY

Dâva Daireleri Kurulu
Esas No : 1971/252
Karar No : 1973/393

Dâvacı : Niyazi Eren

Dâvalı : Yüksek Hakimler Kurulu Başkanlığı

Dâvanın Özeti : Hakkında verilen yerdeğiştirme cezasının uygulanması amacıyle Tavas ceza hakimliğine **nakil** yolundaki 16.3.1971 gün ve 407 sayılı tel emriyle müesses işlemin; gerek kendisi gerekse eşi hakkında muhtelif hastahanelerden alınmış sağlık kurulu raporları muvacehesinde 950 rakımlı denizden uzak ve fizik tedavi imkanları olmıyan Tavasa yapılan atamanın yerdeğiştirme cezasına munzam ve hayati tehlike arzeden yeni bir ceza uygulanması niteliğinde olduğu, ileri sürülerek iptali talebinden ibarettir.

Dâvalının Savunması Özeti : Yerdeğiştirme cezasına esas alınan fiillerin izahı yapılarak, cezai nitelikteki yer değiştirmelerde, Hakimler Kanununun 67 nci maddesindeki sağlık şartları unsurlarının dikkate alınmasına esasen, raporlarında kayıtlı nitelikleri haiz mahallerde kadro olmadığı ileri sürülüp dâvanın reddi istenmektedir.

Kanunsözcüsü Muzaffer Arıer'in Düşüncesi : Dâvacı hakkında tesis olunan işlemin, normal bir atama olmadığı, kesinleşen yer değiştirme cezasının uygulanmasından ibaret bulunduğu anlaşılmaktadır.

Dâvacının ve eşinin mevsuk hastalık özürlerinin yapılan atamada gözönünde bulundurulabilmesi böyle bir kadronun mevcudiyeti şartına bağlıdır.

Dayanağı olmayan dâvanın reddi gerektiği düşünülmektedir.

Raportör Feridun Taşkın'ın Düşüncesi : Mevcut, sağlık kurulları raporları karşısında, fizik tedavi imkanları bulunmıyan, 950 metre yükseklikte bir mahalle yapılmış olan atama, Anayasanın 49 uncu maddesiyle konulan ilkeye aykırı ve yerdeğiştirme cezasına munzam bir ceza niteliği taşıdığından, dâvanın kabulü ve atama tasarrufunun iptali gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dâva Daireleri Kurulunca Gereği Düşünüldü :

İncelenen dâva dosyası ve ekleri belgelerden, dâvacı ve eşi hakkında muhtelif sağlık merci ve kurullarınca düzenlenmiş raporlardan «münhal, iklimi mutedil bir mahalde yaşamaları ve fizik tedavisine tabi kılınmaları»nın gerekli olduğu ve durumdan Yüksek Hakimler Kurulu Başkanlığının da haberdar edilmiş bulunduğu anlaşılmaktadır.

T.C. Anayasası «Temel Haklar ve Ödevler» başlığını taşıyan 2 nci kısmın 3 üncü bölümünde 49 uncu maddesiyle «Devlet herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbi bakım görmesini sağlamakla ödevlidir» hükmünü koymuş ve gerek Hakimler Yasası gerek diğer kamu görevlilerine ilişkin yasalarla da, kamu personelinin atama ve yerdeğiştirmeleri sırasında sağlık durumlarının gözönünde tutulmasını gerektiren hükümler yer almıştır.

Yerdeğiştirme cezasının uygulanması amacıyla yapılmış olsa dahi, yerdeğiştirme sırasında dâvacı ve eşi hakkında verilmiş sağlık raporları da ortada iken, Tavasın dâvacı ve eşinin sağlıkları yönünden özel bir tehlike teşkil edip etmediği araştırılmaksızın atama yapılması; gerek Anayasanın yukarda anılan hükümlerine gerekse Hakimler Yasasının 67 nci maddesinin atamalar yönünde koyduğu esaslara aykırı ve kanuni bir yer değiştirme cezasını Anayasanın menettiği bir eziyet ve işkence haline dönüştürmek olacağından 16.3.1971 gün ve 407 sayılı tel emriyle müesses Yüksek Hakimler Kurulu işleminin iptaline 8.6.1973 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — Tavas'a yapılan atama, dâvacı hakkında daha önce verilmiş bir yerdeğiştirme cezasının uygulanmasıdır. Cezaen yapılan atamalarda, Hakimler Kanununun 67 nci maddesinde normal atamalarda gözetilmek üzere vazedilmiş esaslara uymak zorunluluğu olmadığı gibi, idarece ileri sürülen kadro imkânsızlığı keyfiyetinin aksi saptanmadıkça da salt sağlık raporları münderecatına dayanılarak bu atamanın iptaline imkân olmadığı görüşüyle çoğunluk kararına karşıyız.

MEMUR İŞLERİ

T. C.

DANIŞTAY

Dâva Daireleri Kurulu
Esas No : 1972/435
Karar No : 1973/696

Dâvacı : Ayhan Açıkalın
Vekilleri : Av. Nüvit Yetkin, Av. Fazıl Yalçın, Av. M. Kemal Ünlü
Dâvalı : Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Petrol Ofisi Genel Müdürlüğü görevinden alınması ve yerine bir başkasının vekâleten atanmasına dair 3.8.1972 gün ve 7/4759 sayılı Bakanlar Kurulu kararının; görevden alınma için ileri sürülen sebeplerin varit olmadığı, genel müdürlük bünyesinde hizmet yararına alınan tedbir ve uygulamalardan yüksünen kişi ve grupların tertip ve telkinleri dikkate alınarak tasarrufun ittihaz olunduğu, zamanı idaresinde genel müdürlük faaliyetlerinde büyük gelişme olduğu ileri sürülerek iptali isteminden ibarettir.

Dâvalının Savunması Özeti : Dâvacı hakkında tesis olunan işlemin,

a — Lift ihalesindeki usulsüzlük

b — Vazifeyi suiistimal iddiasıyla mahkemeye verilmiş olması

c — Bayilerin cezai şart olarak ofise ödemeleri gereken 6-7 milyon liraya varan ofis alacaklarının usulsüz ve yetkisiz olarak affedilmiş olması

d — Tanker kiralanması, demirperde gerisinden pahalı Fuel-Oil ithalâtı ve personelle ilgili konulardaki sair isabetsiz ve basiretsiz tutum ve davranışları sebeplerine müstenit bulunduğu, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanının dâvacı hakkındaki tespit ve müşahadelerinin de dâvacının görevden alınmasında dikkate alındığı, ofisle müşahade edilen gelişmenin ,dâvacının tutum ve davranışından değil, hükümetçe alınan tedbirlerden ileri geldiği tasarrufun, yetki, şekil, sebep ve maksat yönlerinden kanuna uygun olduğu ileri sürülerek dâvanın reddi istenmektedir.

Kanunsözcüsü Naci Ekşioğlu'nun Düşüncesi : Dâvanın konusu, Resmî Gazetenin 11.8.1972 günlü nüshasında yayınlanan başka bir göreve atanması kararlaştırılan Petrol Ofisi Genel Müdürü Ayhan Açıkalın'ın bu görevden alınması, bu suretle açılan genel müdürlüğe genel müdür muavini Bülent İğmen'in vekâleten atanması hakkındaki 3.8.1972 günlü 7/4759 sayılı Bakanlar Kurulu kararının iptali talebinden ibarettir.

İdare savunmasında, dâvacının görevden alınmasını aşağıda gösterilen altı sebebe dayamaktadır. Bunlar :

1 — Lift ihalesinde Petrol Ofisini 132.063 lira zarara sokmak. Petrol Ofisi Genel Müdürlüğünün ihtiyacı olan 58 adet liftin açık eksiltme usulü ile satın alınmasına karar verilmiştir. Tayin edilen ihale gününde eksiltmeye iştirak eden ve en ucuz fiyatı teklif eden Termo-Dinamik Teknik Ticaret ve Sanayii A.Ş. üzerine ihalenin yapılmasını satın

alma komisyonu tarafından karar verilmiş ve tasdik için genel müdüre sunulmuştur. Genel müdür tarafından tasdik yapılmadan ihaleye iştirak eden firmalardan Mekanik Makine Sanayii Ticaret A.Ş. Genel Müdürlüğü resmen dâvacıya müracaat ederek yapılan ihale bedelinden % 15 tenzilât teklif etmiş, teminatını da yatırmış, yeniden eksiltme yapılmasını talep etmiştir. Dâvacı Genel Müdür bu talebi nazarı itibare almadan ihaleyi tasdik etmek suretiyle Ofisi 132,063 lira zarara sokmuştur.

2 — Birinci maddede yazılı fiil ve hareketinden dolayı dâvacı genel müdür vazifeyi suiistimal sonucu işlenmiş bu suçtan dolayı hakkında Asliye Ceza Mahkemesine kamu dâvası açılmıştır.

3 — Dâvacı genel müdür, bir genel müdür yardımcısının kendisine katılması, iki genel müdür yardımcısının muhalefetiyle 3.2.1972 günlü 6/1 sayılı Yönetim Kurulu Kararı ile 1969 - 1970 yıllarına ait tahakkuk etmiş bulunan (6,7) milyon liralık şartı cezalardan mütevellit bayî borçlarını affetmiştir.

4 — Lift ihalesi ile ilgili olarak, genel müdür aleyhine bilgisi bulunan ve genel müdür yardımcılığı görevini ifa eden bir müşavirin ehliyetsizliğinden bahisle görevinden alınmasını bakanlığa teklif etmiştir. Aynı durumda bulunan malzeme şubesi müdürü hakkında tazyik yapmak maksadıyla tahkikat açtırmıştır. Bakanlıktan konunun bakanlık müfettişlerince tahkik edilmekte bulunduğu, genel müdürlük müfettişlerince bu konuda herhangi bir işlem yapılarak bakanlık tahkikatına tesir edilmemesi veya seyrinin değiştirilmemesi emredildiği halde, dâvacı bakanlığın bu yoldaki emrini hiçe sayarak malzeme müdürü hakkındaki tahkikatı devam ettirerek sonuçlandırmış ve malzeme şubesi müdürünü görevinden almıştır.

5 — Piyasada kiralanacak tanker varken piyasaya itibar etmiyerek, tezgâhta inşa halinde bulunan bir tankere bir milyon lira avans vermek suretiyle kiralamıştır. Bu tanker 4,5 ay sonra hizmete girerek Ofise akaryakıt ikmalini 4,5 ay aksatmıştır. Ayrıca bu mukavele ile câri navlun fiyatlarına nazaran çok yüksek fiyatlar kabul edildiğinden diğer nakliyeci firmaların da zam taleplerini davet etmiştir. Onlara da zam verilmek suretiyle ofis zarara sokulmuştur.

6 — 20.000 ton fuel - oilin Akdeniz memleketlerinde serbest döviz ile daha ucuza getirtilmesi mümkün iken daha yüksek fiyatın S.S.C. Birliğinden mübayaada bulunulmak suretiyle ofisi zarara sokmuştur.

Mevzuat itibariyle Petrol Ofisi Genel Müdürü işlediği suçlardan dolayı Memurin Muhakemat Kanununa tabi bulunmadığından bakanlık müfettişlerince yapılan tahkikat dosyası fezlekeli olarak Ankara C. Savcılığına tevdi edilmiştir. Savcılık delillerin takdiri mahkemeye ait olmak kaydıyla sanık genel müdür hakkında Asliye Ceza Mahkemesine kamu dâvası açmıştır.

Dâvaya bakan 9 uncu Asliye Ceza Mahkemesince yaptırılan ve dosya içerisinde mevcut bilirkişi raporlarına göre dâvacı genel müdürlüğü zamanında Petrol Ofisi zararlı duruma sokmamış aksine kârlı ve başarılı bir hale getirmiştir. Dosyada bulunan Ankara 9 uncu Asliye Ceza Mahkemesinin esas 972/321, K. 1973/566 sayılı ve 11.6.1973 günlü ilâmı ile ofisin lift ihalesi dolayısıyla zarara uğratılmadığı, bilâkis bu ihaleden 322.830 TL. kâr sağlandığı ve olayda vazifeyi suiistimal suçunun tekemmül etmediği sabit görülerek dâvacının beraatına karar verilmiştir.

Bu suretle Bakanlar Kurulunun dâvacının görevden alınması hakkındaki tasarrufunun muhik sebebi olarak dayandığı hususların varit bulunmadığı mahkeme ilâmı ile tespit ve tescil edilmiştir.

Bu sebeple dâvanın kabulü ile dâva konusu Bakanlar Kurulu kararının iptali gerekir.

Raportör Feridun Taşkın'ın Düşüncesi : Dâva konusu tasarruf, idarî takdir yetkisi kapsamında olmakla beraber, idare belli sebepler dermeyan etmiş olduğu için, yargısal denetimin artık bu sebepler üzerinde cereyan etmesi gerekmektdir.

Gerçekten, ortada bir bağlı yetki bulunmadığına göre, ileri sürülen sebepleri incelemeksizin ve bu sebeplerin tesis olunan işlem için yeterli olup olmadığını araştırmaksızın karar verilmesi, bir anlamda idarenin iradesi yerine yargısal iradeyi koymak anlamına gelecektir. Zira idare ileri sürdüğü sebeplerin varlığını ve bu sebeplerin dâva konusu işlemin tesisine yeterli olduğuna inanarak belirli yönde irade izharında bulunmuştur. Bu sebeplerin yokluğu ya da bu yönde karar ittihazı için yeterli olmadığının saptanması halinde, aynı yönde irade izharında bulunacağı kesin olmadığı gibi, belli sebeplere dayalı idarî tasarrufta bu sebeplere inilmeksizin karar verilmesi, bir takım suçlamalara maruz kalmış kamu görevlilerinin artık bir noktada öznelleşmiş duruma giren hakları konusunda onun yargısal himayeden yoksun kalması gibi hak ve nasafet kurallarına aykırı bir durum yaratır.

Bu durumda, idarece dermeyan olunan sebepler üzerinde ayrı ayrı durulması zorunlu olmaktadır.

Lift ihalesi konusunda usulsüzlük ve yolsuzluk yapılarak ofisin zarara uğratıldığı yolundaki dâvalı idare iddiasının varit olmadığı, gerek dosyanın genel münderecatı gerekse Ankara 9 uncu Asliye Hukuk Hakimliğinin kararıyla saptanmış olduğundan görevden alma işlemine, Lift ihalesinin sebep olarak alınması mümkün değildir .

Özel teminat hükümleriyle teçhiz edilmiş bir statüye sahip olmamaları nedeniyle, kamu iktisadi kuruluşlarının bu kategori personelinin salt şu veya bu nedenle görevleriyle ilgili suçlamalar dolayısıyle mahkemeye verilmiş olmaları, idare yönünden bizatihi ve otomatik bir görevden alma sebebi teşkil edemez. Bu gibi ahvalde, idarenin suçlama konularında yürüteceği idari soruşturma ve inceleme sonuçlarına göre gerekli tasarruflara yönelmesi, gerek hizmetin gerekse bu hizmete atanmış personelin korunması gerekli hukuk icabıdır. Aksi bir davranış, Devlet hayatında çok önemli görevlere getirilmiş bu kategori şahısları idarenin insiyatifi dışında, üçüncü şahısların keyfî davranışlarına maruz bırakmak olacaktır.

Bu durumda, bir yandan idarenin gerekli incelemeyi yapmaksızın görevden alma tasarrufuna yönelmiş olması, öte yandan mahkemeye intikal etmiş hususun varit olmadığının mahkemece saptanmış olması ve nihayet konunun mahkemeye intikal edişinden çok sonra dâva konusu tasarrufun ittihaz edilmiş bulunması halinin, idarece de mahkemeye verilmiş olma halinin otomatik bir göreve son verme olarak kabul edilmediğini göstermesi karşısında dâvalılarca ileri sürülen bu yoldaki savunmaya da itibar caiz değildir.

Bayi borçlarının affı yolundaki karar 3.2.1972 tarihini taşımakta olup, hukuk müşavirliğinin de mütalâasına dayanmaktadır. İdare 6 ay sonra ittihaz ettiği görevden alma tasarrufuna bu kararı sebep göstermekte ve yetki dışı verildiğini iddia etmektedir.

Oysa, Genel Müdürlük, Müdürler Kurulu gibi, kuruluşun en üst karar birimince alınmış olması, kararın dayandığı gerekçelerin ve bu kararın sonucu olarak kurumca beklenen iyileşme ve gelişmenin tahakkuk etmiş olduğunu belirten dâvacı iddialarının idarece cerhedilmemiş olması vakıaları karşısında, kararın yetki dışı alındığı ve basiretsiz bulunduğu yolundaki savunmalar da yerinde görülmemektedir.

S.S.C.B. liğinden ithal edilen akaryakıt ve tanker kiralanması konularındaki, dâvacı iddia ve delilleri de, idarece çürütülmemiş, idare salt bu tasarruflarda kurumun zarara uğratıldığı gibi mücerret iddia dermeyan eder durumda kalmıştı.

Nihayet, aleyhine ifade verecek şahısları, tazyik altına almak amacıyla usulsüz tasarruflara maruz bıraktığı iddiası da, bunlardan birinin bakanlık işlemiyle, asilin tayin edilmiş olması nedeniyle esas görevine dönmüş olması, diğerinin isteğiyle görev değiştirmesi ve sonuncusunun da müfettiş tahkikatıyla görevinden uzaklaştırılması karşısında varit değildir.

Bu durumda, idarece dayanılan sebeplerden yoksun bulunan Bakanlar Kurulu kararının iptali gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dâva Daireleri Kurulunca duruşma için belli edilen günde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı temsilcisiyle, dâvacı ve vekili Avukat Fazıl Yalçın dinlenilip, kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan ve taraflara tekrar söz verildikten sonra gereği düşünüldü ;

Gerek Petrol Ofisin kuruluşuna dair 14.2.1941 gün ve 2/15169 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyle yürürlüğe konulmuş olan 103 sayılı koordinasyon kararının 11 inci maddesi gerekse İktisadî Devlet Teşekkülleri Hakkındaki 440 sayılı Kanunun 10 uncu maddesi hükümleri incelendiğinde, İktisadî Devlet Teşekkülleri genel müdürlerinin atanma ve görevden alınma işlemlerinin idarî takdir yetkisi içinde tezahür eden işlemler olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Memur hukukunda bu kategori işlemler kapsamında memurun ancak kariyer ve statüsüyle sınırlı bir müktesep hakkından bahis mümkün olduğu yoksa görev yeri ve makama ilişkin müktesep haktan bahse imkân olmadığı gelişen içtihatlar ve doktrince de kabul edilmiş bir husus olmakla beraber, idarî takdir yetkisinin de idare yönünden mutlak bir serbestiyi tazammun etmediği, yetki saptırması şeklinde tezahür edemiyeceği ve keyfilik sınırına varamıyacağı da aşikârdır.

Nihayet, idare takdir yetkisi kapsamındaki tasarruflarında, belli sebepler göstererek işlem tesis ettiğinde, yargısal denetimin bu sebeplerin var olup olmadığı, var olması halinde, böyle bir işlem tesisine yeterli olup olmadığı üzerinde cereyan edeceği de tabiidir.

Dâva konusu olayda; idare dâvacıya izafe ettiği bazı yolsuzluk, usulsüz ve kusurlu hareketlerle, basiretsiz davranışları görevden alma sebepleri olarak dermeyan ettiğine göre, bu sebeplerin var olup olmadığını aramak zorunlu ve kaçınılmaz olacaktır.

İdarece ileri sürülen ilk sebep, lift ihalesinde usulsüzlük yapıldığı ve ofisin zarara uğratıldığı iddiasıdır. İdareye göre bu usulsüzlük, ihalenin tastikinden önce sebkeden bir indirim teklifinin dikkate alınmaması şeklinde tezahür etmiştir.

Oysa incelenen dosya münderecatı, indirim yapan şirketin teklifinin ihalenin onamından sonra vukubulduğunu ortaya koyduğu gibi bu husus Ankara 9 uncu Asliye Hukuk Mahkemesinin 11.6.1973 gün ve 972/321—973/566 sayılı ilâmıyla da saptanmış bulunmaktadır. Aynı ilâm, bu ihale dolayısıyla ofisin herhangi bir zarara uğramadığını aksine kâr sağlandığını da tespit ettiğine göre, ileri sürülen bu iddiada olayların idarece yanlış değerlendirildiğini kabul zorunludur.

İkinci sebep, dâvacının yukarda açıklanan olay dolayısıyle mahkemeye verilmiş olması keyfiyetidir. Bilindiği üzere, iktisadi devlet kuruluşları genel müdür ve yardımcıları görevlerine ilişkin suçlamalar karşısında herhangi bir özel teminatı haiz değildirler. Nitekim olayda da ihaleyi kaybeden firma, bidayette bir tespit yaptırmış ve bilâhare de Ankara Savcılığına baş vurmuştur. Aynı günlerde konunun parlamentoya da intikal etmesi üzerine savcılık, delillerin takdiri mahkemeye ait olmak kaydıyle dâvayı açmış ve bilindiği üzere dâva beraatle sonuçlanmıştır.

Salt mahkemeye verilmiş olma keyfiyetinin ilgiliyi görevden uzaklaştırma için yeter sebep kabul edilmesi halinde kamu iktisadi kuruluşları genel müdür ve genel müdür yardımcılarının görev yapmalarına imkân kalmayacağı, bu durumlarda dahi idarenin olayın nitelik ve cereyan tarzını dikkate alarak takdirini görevden alma ya da almama yolunda kullanabileceği aşikâr ve hizmet icaplarına uygun bir davranış olacaktır.

Bir diğer deyişle, bu görevlerdeki kişilerin, salt mahkemeye verilmiş olmaları hali, bir mahkûmiyet sebketmedikçe, idareyi göreve son vermeye icbar edici bir keyfiyet değildir. Kaldı ki 4.11.1971 tarihinde yapılıp 10.11.1971 tarihinde onanan ve herhangi bir usulsüzlükle malûl olmadığı mahkemece de saptanmış bulunan bu ihale dolayısıyle, müşteki firmanın savcılığa başvurmasından çok sonraki tarihte dâvacının görevden alınmış olması, ilgili bakanlık olarak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının kendi idarî imkânlarıyle Lift ihalesinde bir usulsüzlük saptamaksızın hareket ettiğini, bu olayın bilâhare görevden alınmanın gerekçesi olarak kullanılmak istendiği yolunda ciddi tereddütler yaratacak bir husustur.

Nitekim, demirperde gerisinden yüksek fiyatla akaryakıt ithal ettiği suçlaması ile Lift ihalesinin görevden almaya sebep gösterilmesi vakıasının birlikte mütalâası yukardaki yargıyı kuvvetlendirmektedir.

S.S.C.B. liğinden yapılan akaryakıt ithalinin, dâvacının zamanı idaresinden önce yapılan bir anlaşmanın son partisi olduğu ve diğer partilere göre de daha ucuz realize edildiği açıkça saptanmış olduğu halde, dâvacıya izafesi asla mümkün olmayan bu ithalât dolayısıyle idarece dâvacının kusurlandırılmasına yönelinmesi de, dâvalıca gerekli inceleme ve araştırma yapılmaksızın dâvacının görevine son verildiğinin ve bilâhare bu tasarrufa gerekçe arandığının somut örneğini teşkil etmektedir.

Bayilerin cezai şarttan doğan borçlarının affedilmesi konusuna gelince :

Bayi borçlarının, hukuk müşavirliğinden de mütalâa alındıktan sonra ve müdürler kurulu kararıyle affolunduğu konusunda bir tereddüt yoktur. İdare bu noktada, affın bir görev suiistimali, kurum yararından başka amaçlar gözetilerek yapılmış bir işlem olduğunu iddia ve tevsik etmeksizin, genel müdürlüğün bu konuda yetkili olmadığını savunmaktadır.

Tasarrufu ittihaz eden merci, genel müdürlüğün en yüksek karar organı olmakla yetki noktasından ileri sürülen iddia yerinde olmadığı gibi, bakanlıkça dahi yetkisizlik iddiasının ciddiye alınmadığı, salt görevden alma dışında bu noktadan herhangi bir müeyyide uygulamasına geçilmemiş olmasıyla sabittir. Kaldı ki cezaların affının kurum faaliyetinin ve satışların geliştirilmesi yolunda alınan tedbirler cümlesinden olarak müsbet etkiler yarattığı yolundaki dâvacı iddia ve delilleri de idarece çürütülmüş değildir.

Dâvacının görevden alınması sebeplerinden bir diğeri de Lift ihalesi ile ilgili olarak, beyanları, aleyhine delil teşkil edebilecek bazı memurları tazyik altına alması ve haksız tasarruflara maruz kılarak tahkikata tesir etmeye çaba göstermesidir. İdare bu konuda somut deliller göstermemekte, dâvacının, zikri geçen şahısların görev yerlerinin değiştirilmesi konusunda verdiği açıklamaları cerhetmemektedir. Bu tasarruflardan birinin, Bakanlığın tasarrufuyla sonuca bağlanmış, bir diğerinin de ilgilinin isteminin sebketmiş olması ve bir üçüncüsü hakkında da Danıştayca yürütmenin durdurulması isteminin reddedilmiş bulunması vakıası karşısında ve çok geniş bir personel kadrosuna sahip Ofis bünyesindeki böylesine cüz'i bir atama ve yer değiştirme işlemlerinin, kasıt tespit edilmedikçe, normal sayılmak gerekmesine binaen bu hususlaki dâvalı savunmalarına itibar mümkün görülmemiştir.

Son olarak ,tanker kiralanmasında dâvacının basiretsiz davrandığı Ofisi zarara uğrattığı yolundaki iddiaya gelince; İdare iç ve dış piyasada tanker kiralanması mümkünken, tezgâhta bir tanker kiralanmasını basiretsiz davranış olarak nitelemekte ve görevden alma sebeplerinden birini de bu hususun teşkil ettiğini savunmaktaysa da, dâvacının, kiralanma tarihinden daha önceki tarihlerdeki rayiç navlun ücretleri üzerinden kira akdi yapıldığı, iç ve dış piyasada tanker kiralama çabalarının olumlu sonuç vermediği, keyfiyetten bakanlığın da haberdar olduğu yolundaki iddiaları da gerek savunma dilekçelerinde gerekse duruşmada cevapsız kalmakla, bu konuda da dâvacıya atfedilecek bir kusur olmadığı anlaşılmaktadır.

Açıklanan bütün bu hususlar muvacehesinde, idarece ileri sürülen görevden alma sebeplerinin hiç birinin varit olmadığı sonucuna varıldığından dâvacı hakkında 3.8.1972 tarih ve 7/4759 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyle tesis edilen görevden alma ve yerine vekâleten bir başkasının atanması yolundaki işlemin iptaline 152.50 (yüzelliiki lira elli kuruş) yargılama giderleriyle 1000 TL. avukatlık ücretinin dâvalı idareden alınıp dâvacıya verilmesini 23.11.1973 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

İdarece ileri sürülen sebeplerin, dâvacının görevden alınmasına yeter nitelikte olduğu kanısıyla çoğunluk kararına karşıyım.

T. C.

DANIŞTAY

Dâva Daireleri Kurulu
Esas No : 1972/125
Karar No : 1973/618

Dâvacı : Kâzım Berzey,

Dâvalı : Maliye Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Genel ve Katma Bütçeli İdarelerin 1, 2, 3, 4 üncü derecelerine girecek kadroların tespitine dair 13.11.1971 gün ve 7/3434 sayılı Bakanlar Kurulu kararının yürürlük tarihini gösteren 9 uncu maddesinin, 1322 sayılı Genel Kadro Kanununun 3 üncü maddesine aykırı olduğu iddia edilerek iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : 4353 sayılı Kanunun 5797 sayılı Kanunla değişik 25 inci maddesi hükmü karşısında husumetin Hazineye yöneltilmesi icabedeceği, 1322 sayılı Genel Kadro Kanununun 3 üncü maddesi ile kararname konusu hususların 1970 yılı içinde tespiti öngörülerek kararnamenin yürürlük tarihi hakkında herhangi bir kanuni hükmün mevcut olmadığı esasen 1971 Bütçe Kanununun 9 uncu maddesinin 2 nci fıkrası hükmüyle ilk dört derecedeki memuriyetleri tespit yetkisinin 1971 mali yılı sonuna kadar uzatıldığı beyan edilerek dâvanın reddi istenmektedir.

Kanunsözcüsü Ahmet Kocabıyıkoğlu'nun Düşüncesi : 1322 sayılı Genel Kadro Kanununun 3 üncü maddesinde «657 sayılı Devlet Memurları Kanununun ek gösterge tablosunun 1, 2, 3 ve 4 üncü derecelerine girecek kadrolar ve bu kadroların ünvanları aynı kanunun 34 üncü maddesi hükümleri çerçevesinde 1970 mali yılı içinde Bakanlar Kurulunca tespit edilir...» denilmiş ancak maddede çıkarılacak kararnamenin yürürlük tarihi ayrıca tespit edilmemiştir.

Kadroların 657 sayılı Kanunun 34 üncü maddesi hükümleri çerçevesinde ilgili kurum, Devlet Personel Dairesi ve Maliye Bakanlığınca ve nihayet yüksek kademe Bakanlar Kurulunca görevin niteliğini, Devlet için taşıdığı önem, yetki ve sorumluluk durumları yönünden ayrı, ayrı tayin ve tespiti işi zaman alan bir takım incelemeler yapılmasına ve intibak işlemlerinin tamamlanmasına bağlı bir konudur.

Teşrii organ da bu güçlüğü sezerek 1376 sayılı 1971 yılı Bütçe Kanununun 9 uncu maddesine, intibak işlemleri tamamlanarak kurumları kesin kadro ihtiyaçları tespit edilinceye kadar 1322 sayılı Genel Kadro Kanununda gösterilen kadroların 1971 bütçe yılı içinde geçerli olduğu ve bu kanunun 3 üncü maddesi hükümlerinin, 1971 mali yılında da uygulanacağı yolunda hüküm koymak suretiyle idareye zaman ve imkân sağlamış, daha doğrusu 1322 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin uygulanmasını 1971 yılına ertelemiştir.

Bu bakımdan; kanun ve kararlar genel olarak metinlerinde sarahat olmadıkça, makable şamil olamıyacağından ve 13.11.1971 gün ve 7/3434 sayılı kararname ile tahsil olunan kadrolar, ilgiliye, ancak bu kadronun 657 ve 1322 sayılı Kanunlar çerçevesinde resmen tahsil edildiği tarihten sonrası için müktesep bir hak bahşedeceğinden, mezkûr kararın iptali istenen 9 uncu maddesinde yer alan «Bu kararın derecelendirme ve ek gösterge ile ilgili hükümlerin bu kararname tarihini takibeden aybaşından itibaren yürürlüğe girer» hükmünde 1322 sayılı Kanunun 3 üncü ve 1971 malî yılı Bütçe Kanununun 9 uncu

maddeleri ile 657 sayılı Kanunun 1327 sayılı Kanunla değişik 43 üncü maddesine bir aykırılık görülmemiştir.

Dayanaktan yoksun bulunan iptal ve tazminat dâvasının reddi gerektiği düşünülmektedir.

Raportör Erman Bayraktar'ın Düşüncesi : Anayasanın 1488 sayılı Kanunla değişik 114 üncü maddesi karşısında Bakanlar Kurulunun yetki sahasına giren hususlarda çıkardığı kararnamelerin yürürlük tarihlerinin yargısal kararlarla değiştirilmesi mümkün olmamak gerekir.

Kaldı ki bu yolda verilecek bir iptal kararı sonunda kararnamenin uygulanma olanağı ortadan kalkacağı cihetle dâvacı lehine hukuki bir durum doğması da kabil olmayacaktır.

Bu sebeplere binaen dâvanın reddi gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dâva Daireleri Kurulunca 521 sayılı Danıştay Kanununun 75 inci maddesinin 1740 sayılı Kanunla değişik (B) bendi uyarınca Başbakanlığın husumetiyle açılan işbu dâvada gerçek hasmın Maliye Bakanlığı olarak tesbiti ile tebligatın bu Bakanlığın husumetiyle ikmaline karar verilerek işin gereği düşünüldü :

İdari eylem ve işlem niteliğinde yargı kararı verilemiyeceği İdare Hukukunun yıllardan beri Danıştay İçtihatlarıyla da teyit ve tekrar edilen temel bir ilkesi olduğu gibi, T. C. Anayasasının 1488 sayılı Kanunla değişik 114 üncü maddesiyle de açıkca hüküm altına alınmış bir husustur.

Bakanlar Kurulunun yetki sahasına giren hususlarda çıkardığı kararnamelerin yürürlük tarihlerinin yargısal kararlarla değiştirilmesi yukarıda açıklanan ilke ve Anayasa hükmüne aykırı düşeceği gibi, yürürlük maddesinin iptâli yolunda verilecek bir karar sonucu dava konusu kararname fiilen ve hukuken uygulanamaz duruma düşeceğinden, kararname ile hukuki yararları zedelenmemiş personel gurupları da kanuni haklarından yoksun düşecek, üstelik salt yürürlük maddesinin iptali davacıya davadan beklediği sonucu sağlayamayacaktır.

Açıklanan nedenlerle dâvanın reddine 12.10.1973 tarihinde oyçokluğu ile karar verildi.

AZLIK OYU

Dâva Konusu, 13.11.1971 gün ve 7/3434 sayılı Bakanlar Kurulu kararının yürürlük tarihini gösteren 9 uncu maddesinin iptali hakkında verilecek yargı kararı idari eylem ve işlem niteliğinde sayılamaz. Çünkü böyle bir karar idarenin işlemini iptal etmekle yetinecek, iptal edilen işlemin yerine geçmiyecektir.

İptal kararı, davacı ile sınırlı olabileceğinden bunun menfaatine dokunmayan diğer personel guruplarının yararını zedelemesi söz konusu olmaması gerektiği gibi idare;iptal kararı ışığı altında yeni bir karar almakla yükümlü olduğundan, iptal kararı, otomatik olmamakla beraber yeni işlem dolayısıyle dâvacıya beklediği sonucu sağlıyabilirdi.

Ancak 1322 sayılı Kadro Kanununun 3 üncü maddesi, 1327 sayılı Kanunun ek geçici 9 uncu madesi ve 1971 ile ondan sonraki yıllar Bütçe Kanunlarının ilgili hükümleri 1 — 4 ncü dereceye girecek kadroların sayılarını ve uygulama zamanlarını tesbit etme yetkisini Bakanlar Kuruluna tanımış olduğundan dâva konusu, yürürlük tarihi hakkındaki Bakanlar Kurulu kararında kanuna aykırılık görülmemiştir.

Bu nedenlerle dâvanın reddi gerektiği düşüncesiyle çoğunluk kararına karşıyım.

SAĞLIK İŞLERİ

T. C.

DANIŞTAY

Dâva Daireleri Kurulu
Esas No : 1972/331
Karar No : 1973/678

Dâvacı : Gündüz Suadiyeli Sterling Products İnternational İncorparaled Türkiye Mümessili

Vekili : Avukat Macide Alpen

Dâvalı : Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı

Dâvanın Özeti : «Pentazocin» adlı maddenin 2313 sayılı Uyuşturcu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun hükümlerine tabi tutulmasına dair 17.2.1972 gün ve 7/3915 sayılı Bakanlar Kurulu kararının; Firmalarınca imal ve satışı yapılan «Sosegon» adlı ilâcın anılan maddeden mamul bulunduğu, mümessili oldukları firmanın dünyanın 16 ülkesinde 24 araştırma merkezinde 600 bilgin ve teknisyenin çalıştığı, laboratuarlarında keşfedilen müstahzar çeşidinin 1000 i aşkın olduğu bu güne kadar dünyada 600.000.000 doz, ülkemizde ise 565.000 doz tatbik edilmiş bu ilâç hakkında, 500 den fazla bitaraf ve müsbet literatür olduğu, dünyanın hiç bir ülkesinde narkotik kontrola tabi tutulmamış bu ilâç hakkında toksikomani tevlit ettiği yolunda hiç bir bulgunun ve iddianın ileri sürülmemiş olduğu böylesine ciddi bir firma tarafından imal edilen ve tıp aleminde öncelik kazanmış bir ilâç hakkında, ciddî hiç bir şikâyet alınmaksızın ve şikâyetin sıhhat derecesi ilmî klinik araştırmalarla saptanmaksızın, narkotik kontrola tabi kılınmasının, hem ilâcın piyasada kazanmış olduğu haklı güven ve prestiji sarsarak firmalarını, hem de diğer ucuz ve toksikomani tevlit eden ağrı dindiricilerle ikame edilme tehlikesi doğurarak halk sağlığını zarardide edeceği, açıklanan şekilde ve salt üç farmakologdan alınan mütalâaya dayanılarak, uyuşturuculara karşı çok hassas bir ülke olan Amerika'da Talwin adı altında serbestçe satılan, WHO (Dünya Sağlık Teşkilâtı) ca 1970-1971 yılı raporlarında övülen ve narkotik kontrola tabi kılınmaması gerektiği belirtilen «Pentacozin» hakkında alınan kararın 2313 sayılı Kanunun 19 uncu maddesine de aykırı olduğu ileri sürülerek, iptali talebinden ibarettir.

Dâvalının Savunması Özeti : Dünya Sağlık Teşkilâtının 31.10.1969 gün ve 72 nolu bilgi notundan, F.O.A. nın Amerika Birleşik Devletlerinde parental kullanılan «Pentacozin» preparatları prospektüslerine «ihtar» başlığı altında bir bölüm eklenmesine karar verdiğinin, aynı teşkilâtın 26.11.1970 tarih 86 nolu bilgi notunda ise, «Pentacozine» nin kötüye kullanıldığını bildiren raporların artışı üzerine Kanada Hükûmetinin kullanımı kayıtlayan bazı hükümler koyduğunun öğrenildiği, eşinin «Pentacozine» iptilası yüzünden perişan olduğunu bildiren bir şahsın 24.11.1971 tarihli şikâyet mektubu üzerine de, bakanlıkça konuyla ilgili fakültelere başvurularak görüşlerinin alındığı ve rapor sonuçlarına göre de dâva konusu kararnamenin çıkarılmış bulunduğu, halk sağlığını koruma yönünden alınan bu tedbirin yasaya aykırı bir yönü olmadığı ileri sürülerek dâvanın reddi istenmektedir.

Kanunsözcüsü Sedat Ünaldı'nın Düşüncesi : Dâvacı firma; imal etmekte olduğu pentozin ihtiva eden Sosegon isimli ilâcına 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkındaki Kanunun 19 uncu maddesi tatbik olunarak bu kanun şumulüne alınmasına dair 17.2.1972 gün ve 7/3915 sayılı Bakanlar Kurulu kararının iptalini dâva etmiştir. Mezkûr kanunun 19 uncu maddesi, afyon ve müstahzarları ile morfinler dışında olup da (ilmî tetkikat neticesinde mazarratı tebeyyün eden ve toksikomani tevlit eyleyen diğer zehirlerden) bahsetmektedir. Bu itibarla, dâva konusu ilâcın mazarratı ve bununla birlikte olarak toksikomani tevlit eylediği hususunun evvel emirde ilmî bir tetkikat sonucunda tespit olunmuş bulunması gereklidir. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığından ara kararı ile celp edilen işlem dosyasında; Hacettepe Üniversitesi Farmakoloji Enstitüsü Müdürlüğü, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Farmakoloji Kürsüsü, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Farmakoloji Kürsüsünün bakanlığın sorduğu hususlara verilen cevapları muhtevî tezkereleri mevcuttur. Dâvaya cevap layihalarında da esasen bu tezkerelere istinad olunmakta, dâvacılarca, dâva konusu ilâç hakkında kanunun öngördüğü ilmî tetkikatın bu suretle yapılmış olduğu savunulmaktadır. Öte yandan, yukarıda zikrolunan tezkerelerden Hacettepe Üniversitesi Farmakoloji Kürsüsünün 10.12.1971 gün ve 0,10 sayılı mütalâasında sözkonusu ilâcın mazarrat tevlit ettiğine dair görüş öne sürülmediği gibi aksine bağımlılık konusu ilâcın mazarrat tevlit ettiğine dair görüş öne sürülmediği gibi aksine, bağımlılık teşekkül ettirmediği bildirilmiş ve aynen (netice olarak oral yoldan tatbike mahsus pentazin müstahzarlarının uyuşturucu maddeler hakkındaki hükümlere tabi olmaksızın reçete ile verilmesi uygundur) denilmiştir. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Farmakoloji Kürsüsü de dâva konusu ilâcın narkotik vasfı bulunmadığını bildirmiş, sadece Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Faramakoloji Kürsüsü aksini öne sürmüştür. Bu tezkereler, farmakoloji kürsüler görevlilerince imzalanmış olduğundan birer mütalâa olarak nitelendirilebilirse de kanunun aradığı surette ilmî tetkikat icra edildiğini, yani deney ve araştırma yapıldığını ve bir heyetin tezekkürü neticesi olduğunu göstermez.

Kaldı ki, üç Farmakoloji Kürsüsünün görüş ve mütalâaları da birbirini tutmamaktadır. Ayrıca, bir ilâcın bünyesini tetkik etmek Farmakoloji alanına girerse de toksikomoni tevlid edip etmediğinin tespiti, bu ilâcı kullandıran ve neticesini takip etmek durumunda olan tıp dalı kürsülerinin konusuna taallûk eder. Bütün bu sebepler dolayısıyle dâva konusu ilâç hakkında kanunun aradığı anlamda ilmî bir tetkikatın yapılarak ona göre narkotikler sınıfına sokulduğunu kabule imkân yoktur.

Diğer taraftan, yine işlem dosyasında Refik Saydam Merkez Hıfzıssıhha Enstitüsünün bu ilâç hakkında tanzim ettiği 8.5.1967 tarih ve 489 sayılı raporu mevcuttur. Bu raporda, mezkûr ilâç için (Farmakolojik zararsızlık deneyi) yapıldığı yazılı olup karşısında (Hayvan tecrübesinde toksik ve zararlı bir tesir yapmamıştır) ibaresi yer almıştır. 3939 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Merkez Hıfzıssıhha Müessesesi Kanununun 2 nci maddesi gereğince «Yerli ve yabancı müstahzarların» kontrol, deney ve tetkikatını yapmak yetkisi bu Enstitüye verilmiştir. Şu hale göre, işlem dosyasında mevcut bu raporu ilmî tetkikat olarak kabul etmek gerekirken, münferit yazışmalarla alınan mütenakız cevapları ilmî tetkikat olarak öne sürmekte mevzuata uyarlık bulunmamaktadır.

Kaldı ki, dâvalıların ilmî tetkikat olarak niteledikleri; Hacettepe Üniversitesi Farmakoloji Kürsüsü 10.12.1971 gün ve 0.10 sayılı yazısında söz konusu ilâcın mazarrat tevlit etmediği, bağımsızlık yapmadığı ve (netice olarak oral yoldan tatbike mahsus pentezoin müstahzarlarının uyuşturucu maddeler hakkındaki hükümlere tabi olmaksızın reçete ile verilmesi) uygun görüldüğü tasrih edilmektedir. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Farmakoloji Kürsüsü de dâva konusu ilâcın narkotik vasfı bulunmadığını bildirmiştir. Bu üç mütalâa ilmî tetkikat mahiyetinde olmadığı gibi, bir görüş birliğini de ihtiva etmemek-

tedir. Mütalâa sorulan bu kürsülerden ikisi dâva konusu ilâcın uyuşturucu maddeler hakkındaki hükümlere tabi tutulmasına karşıdırlar ve bu iki mütalâa ilâcın mazarratı ve toksikomani tevlit ettiğine air bir beyanı ihtiva etmemektedir.

Bu itibarla, dosyanın tetkikinden dâva konusu ilâcın cerrahî müdahalelerde ve ağır acı ve sancılarda özellikle ağrı giderici vasıfları ibraz olunan literatür tercümelerinden anlaşılmakta ve narkotikler sınıfına sokularak yasaklanmak cihetine diğer devletlerde dahi gidilmediği dâvalı bakanlıkça da kabul edildiğine göre, memleketimizde böyle bir uygulamanın bu ilâçtan şifa bekleyenleri düşünmek suretiyle dikkate alınması da ayrıca gereklidir.

Ayrıca, dâvacı delilleri arasında bulunan literatüre müteallik noterden tasdikli tercümenin tetkikinde dâva konusu ilâcın morfin ve benzerleri ile aynı sınıfta mütalâa edilemiyeceği zikredilmektedir.

Dünya Sağlık Teşkilâtı bültenlerinin tetkikinde ihtilâf konusu ilâcın narkotikler listesinde bulunmadığı görülmüştür. Dâvacı, belgeleri arasında ilâcın Amerika Birleşik Devletlerinde narkotik kontrole tabi olmaksızın serbestçe satıldığını da tevsik etmektedir.

Bu sebeplerle, kanuna aykırı kararnamenin iptaline karar verilmesi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Feridun Taşkın'ın Düşüncesi: 2313 sayılı Kanunun 19 uncu maddesinin «Birinci maddede isimleri yazılan uyuşturucu maddeler haricinde olup ilmî tetkikat neticesinde mazarratı tebeyyün eden ve toksikomani tevlit eyleyen diğer zehirlerin dahi, bu kanun hükümlerine tâbi olacağı İcra Vekilleri Heyeti kararlariyle Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti tarafından tayin ve ilân olunur» şeklindeki hükmüyle Bakanlar Kuruluna verilen yetkinin bir bağlı yetki olduğu ve bu yetkinin kullanımının ancak maddede öngörülen şartların varlığı halinde mümkün bulunduğu aşikâr bir husustur.

Kanunun 1 inci maddesinde sayılan maddeler dışındaki herhangi bir maddenin 2313 sayılı Kanun hükümlerine tabi tutulabilmesi için, ilmî tetkikat neticesi mazarratının tebeyyün etmiş olması ve toksikomani yarattığının saptanmış olması şarttır.

Dâvalılar savunmalarında, üniversitelerin ilgili kürsüleri raporlarına göre, toksikomani tevlit ettiğinin saptandığını beyan etmektedirler. Oysa incelenen işlem dosyasındaki raporların hiçbirinin laboratuar incelemeleri ve klinik tesbitlerine dayalı olmadığı anlaşılmaktadır.

Öte yandan, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Farmakoloji Bölümünün 10.12.1971 gün ve 0.10 sayılı yazısında, toksikomani tevlit ettiği beyan ve ifade edilmeksizin, aksine bağımlılık yarattığına dair bir kayda tesadüf edilmediği de zikredilerek, sarfın kontrol edilmesi kanısında oldukları ileri sürülmüş, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinin 22.12.1971 günlü yazısına ek raporda da raporun yalnızca ilgili literatüre dayalı olduğu açıkca zikredilmiş, morfinin etkisini gösterdiği ifade edilmekle beraber bağımlılık yaptığı hususu ileri sürülmemiştir. Anılan raporlardan yalnızca Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinin 2.12.1971 tarihli raporu, maddenin bağımlılık yaptığı ve narkotik kontrola tabi tutulması gerektiği yolunda kesin ifadeler taşımaktadır. Bu raporun da klinik ve laboratuar tetkiklere dayalı olup olmadığı rapor bünyesinden anlaşılmamaktadır.

Her üç raporda birlikte incelendiğinde raporlar arasında bir ayniyet olmadığı açıkça görülmektedir. Üstelik hiç bir raporun laboratuar ve klinik bulgulara dayalı olduğu yolunda herhangi bir işaret yoktur.

2313 sayılı Kanunun 19 uncu maddesine dayalı bir yetkinin istimali bir ilmî kesinliğe dâyalı olmak gerektiğinden ve anılan raporları bir yandan laboratuar ve klinik bulgulara dayalı olmayışları öte yandan birbiriyle ayniyet arzetmemeleri yönünden, böyle bir karar ittihazına yeterli saymak mümkün olmadığından yeterli hazırlık incelemelerine dayandığı kanısında olmadığımız Bakanlar Kurulu kararının iptali gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dâva Daireleri Kurulunca duruşma için belli edilen günde, 24.9.1973 günlü kurulumuz kararıyle Başbakanlık husumet mevkiinden çıkarılmış olduğundan, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı 2 nci Hukuk Müşaviri ile dâvacıyı temsilen gelen Avukat Macide Alpen dinlenilip kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan sonra gereği düşünüldü :

2313 sayılı «Uyuşturucu maddelerin Murakebesi Hakkında Kanun» 1 inci maddesinde; maddede sayılan maddelerle müstahzarların, ithal, ihraç ve memleket içinde satışında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının murakabesi öngörüldükten sonra, müteakip maddelerle de bu murakabenin şekil ve şartlarını düzenlemiş bulunmaktadır. Kanunun 19 uncu maddesinde aynen «Birinci maddede isimleri yazılan uyuşturucu maddeler haricinde olup, ilmî tetkikat neticesinde mazarratı tebeyyün eden ve toksikomani tevlit eyleyen diğer zehirlerin dahi, bu kanun hükümlerine tabi olacağı İcra Vekilleri Heyeti kararıyle Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti tarafından tayin ve ilân olunur» hükmünü koyarak 1 inci maddede sayılan maddeler dışındaki, mazarratı ve toksikomani tevlit ettiği ilmî tetkikat sonucu anlaşılan maddelerinde 2313 sayılı Kanun hükümlerine tabi tutulması yolunda Bakanlar Kuruluna yetki vermiştir.

Bakanlar Kurulunca, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca yürütülen hazırlık çalışmaları sonuçlarına uygun şekilde ve halk sağlığını korumak amacıyle dâva konusu kararnamenin çıkarılmasında yetki yönünden kanuna aykırılık bulunmadığı gibi, gerek Dünya Sağlık Teşkilâtından Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına ulaşan bilgilerin, gerekse vatandaşlardan biri tarafından vaki şikâyetin değerlendirilmesi sonucu, İlgili Üniversitelerin, yetkili kürsülerinden alınan raporlara dayanılarak «Pentazocine» adlı maddenin 2313 sayılı Kanun hükümlerine tabi tutulmasında esas yönünden de kanuna ve hukuka aykırılık görülmemiştir.

Dâvacının ibraz ettiği belgelerin matematik bir kesinlikle anılan maddenin toksikomani tevlit etmediğini gösterir nitelikte olmayışı yanında, Bakanlıkça Üniversitelerin yetkili kürsülerine müracaat edilmiş olması karşısında, verilen raporların salt altında imzası bulunan kişilerin görüş ve tesbitlerini değil kürsünün görüşünü aksettirir rapor olarak kabulünü gerekli kıldığından ve bu raporların ilmî nitelikten yoksun olduğu da dâvacı tarafından tesbit ve tevsik edilememiş bulunduğundan, salt üç farmakologdan alınan mütalâaya itibar olunamıyacağı yolundaki dâvacı iddiaları da yerinde görülmemiştir.

Anılan sebeplerle dâvanın reddine, getirtilen işlem dosyasının mahalline iadesine 19.10.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.

DANIŞTAY

Dâva Daireleri Kurulu
Esas No : 1972/339
Karar No : 1973/697

Dâvacılar : 1 — Başak Sigorta Anonim Şirketi
2 — Halk Sigorta Türk Anonim Şirketi
3 — İstanbul Umum Sigorta Anonim Şirketi
4 — Şark Sigorta Türk Anonim Şirketi
5 — Şeker Sigorta Anonim Şirketi
6 — Tam Sigorta Anonim Şirketi
7 — Tam Hayat Sigorta Anonim Şirketi
8 — Türkiye Genel Sigorta Anonim Şirketi

Vekilleri : Av. Ekrem Amaç, Av. Feyzi Amaç

Dâvalı : Ticaret Bakanlığı

Dâvanın Özeti : 31.12.1971 tarihinde sona erecek olan reasürans tekelinin, üç yıllık bir dönem için uzatılması, mecburî sesyon nisbetinin % 25 olarak aynen muhafazası, mükerrer sigortaya tabi olup da tekel dışında kalan sigorta miktarları için eşit haklar altında reasürans tekeli işletmesine rüçhan hakkı tanınması ve reasürans tekelinin işletilmesinin Millî Reasürans Türk Anonim Şirketine verilmesi için bu şirketle sözleşme yapılmasına Ticaret Bakanlığının yetkili kılınmasına dair 27.12.1971 tarihli ve 7/3587 sayılı Bakanlar Kurulu kararının ve bu kararın ekini teşkil eden reasürans tekelinin işletilmesine ilişkin «temel ve koşullar»ın, tekel için 1160 sayılı Kanunun 4 üncü maddesiyle tespit edilen 25 yılın dolmuş olup, bu sürenin Bakanlar Kurulu kararıyla uzatılamıyacağını, 521 sayılı Danıştay Kanununun 29 ve 53 üncü maddelerine aykırı olarak kararnamenin Danıştay'ın incelemesinden geçirilmediğini, reasürans tekeli işletmesinin Millî Reasürans T. A. Ş. ne verilmesinin Anayasanın eşitlik ilkesini ihlâl ettiği gibi, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmayı engellemesi nedeniyle Anayasanın 40 ıncı maddesine de aykırı düştüğünü, sigorta şirketlerinin denetiminin özel hukuk tüzel kişisi olan bir şirkete verilmesinin Anayasanın 117 nci maddesine aykırı olduğunu, kararnamenin 2 nci maddesiyle şirketlerin akdettikleri sigortaların tamamının bir yüzdesinin buna ihtiyaçları olup olmadığına bakılmaksızın mükerrer sigortaya tabi tutulmasının 7397 sayılı Kanunun 59 uncu maddesine ve Danıştayın bu konudaki kesinleşmiş bir kararına aykırı düştüğünü, tekel dışı sigorta kısmının reasüransında Millî Reasürans TAŞ ne rüçhan hakkı tanınmakla 1160 sayılı Kanunun 2 nci maddesine aykırı hareket edildiğini, tekele tabi mükerrer sigorta komisyonlarının kararnameyle düşük nisbetlerde tespitinin Mükerrer Sigorta Talimatnamesinin 3 üncü maddesine aykırı olduğu gibi dış reasürörlerin komisyon nisbetlerini düşürmeleri sonucunu doğuracağından döviz kaybına da yol açacağını, Kararnamede yer alan hükümlerin Avrupa Ekonomik Topluluğu Anlaşması'nın 37 ve 62 nci maddelerine

aykırı bulunduğunu, önceki kararnamelerde tekel dışında bırakılan «Hayat Sigortası» nın bu defa tekel kapsamına alınmasının hukuka aykırı olduğunu iddia ederek iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Halen yürürlükte bulunan 1160 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinde tekel hakkının bir şirkete en çok 25 yıl süreyle devrine yetki tanıyan hükmün bir defaya mahsus olmayıp, her defasında bu süre aşılmamak suretiyle işletme hakkının devredilebileceği anlamını taşıdığı, reasüröre katlandığı riziko nedeniyle tanınan denetleme ve kontrol hakkının devletin sigorta şirketlerini denetleme hususunda sahip olduğu hakla bir ilişkisi bulunmadığı, reasüransa tabi sigorta miktarının hangi sistemde tespit edileceği konusunda kanunlarda bir sarahat bulunmadığı, ancak 40 yılı aşkın bir süre uygulanan «Quote - part/hisse iştiraki» sisteminin uygulanmasına devam olunacağının İkinci Beş Yıllık Plânda da öngörüldüğü, esasen mecburî reasürans ve reasürans tekeli uygulanan bir rejimde başka bir sistem uygulanamıyacağı, bahis konusu Danıştay kararının da olayda muhkem kaziye teşkil edemiyeceği, hayat sigortalarının kanunun verdiği cevaza istinaden tekel kapsamına alındığı, 1160 sayılı Kanunun 2 nci maddesi uyarınca tekel işleticisi şirkete tekel kapsamı dışında kalan reasürasyona tabi sigorta kısımları üzerinde rüçhan hakkı tanınmasında kamu yararı bulunduğu, devredilen tekel işletmesi imtiyaz niteliği taşımadığından Danıştayın incelemesinden geçirilmesinin söz konusu olamıyacağı, henüz Ortak Pazar üyesi olmayan Türkiye'nin Katma Protokolu kabul etmiş olmasının bu Protokolda öngörülen süre sona ermeden, bu metindeki hükümlerle bağlı olduğunun kabul edilemiyeceği gibi kararnameye ek «Temel ve Koşullar» ın da hukuka aykırı bir hükmü muhtevi bulunmadığı cihetle mesnedi bulunmayan dâvanın reddi gerektiği savunulmuştur.

Kanunsözcüsü Sedat Ünaldı'nın Düşüncesi : Dâva, 46 yıl önce 1.8.1927 tarihinde yürürlüğe konan 1160 sayılı Mükerrer Sigorta Hakkında Kanun'un Hükümete tanıdığı mezuniyete dayanılarak Türkiye İş Bankasına bağlı hususî hukuk hükümlerine göre kurulmuş Millî Reasürans Türk Anonim Şirketine devredilen reasürans tekelinin, mevzuata aykırı olarak 3 yıl daha uzatılmasına, kapsamının genişletilmesine, sigorta şirketlerine ait külfetlerin ağırlaştırılmasına dair 27.12.1971 tarihli ve 7/3587 sayılı Bakanlar Kurulu kararının iptaline matuftur.

Dâvalı Bakanlık; verdiği savunmada; Millî Reasürans Türk Anonim Şirketi'ne devredilen reasürans tekeli süresinin 1160 sayılı Kanunun 4 üncü maddesine müsteniden uzatıldığını, memleket sigortacılığının geliştirilmesi, döviz tasarrufunun sağlanması ve Hazine menfaatlerinin korunması bu gün için zorunlu olduğundan aynı kanunun 1, 2 ve diğer maddelerine göre reasürans tekelinin kapsamının genişletilmesinde bir isabetsizlik olmadığını savunmaktadır.

Sözü edilen 7/3587 sayılı kararnamenin 4 üncü maddesinde aynen (Reasürans tekelinin ilişik temel ve koşullar çerçevesinde işletilmesinin Millî Reasürans Türk Anonim Şirketine verilmesi için bu şirketle sözleşme yapılmasına Ticaret Bakanlığının yetkili kılınması .....) denildiğinden, mükerrer sigorta tekelinin bir anonim şirkete devredilmesi keyfiyetinin (imtiyaz sözleşmesi) niteliği taşıdığı ihtilâfsızdır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 114 üncü ve Danıştay Kanununun 29 uncu ve 53 üncü maddelerinin (B) fıkraları hükümleri gereğince bu sözleşmenin akid ve imzasından önce behemehal Danıştay'ın incelemesine tabi tutulması gerekirken, bu yola tevessül edilmemiş bulunması, mevcut sözleşmenin keenlemyekün addedilmesini icap ettirmektedir.

İhtilâfın esasına geçildiğinde :

Tatbikatta, malî bünye ve iş hacimlerine ve tecrübelerine göre her sigorta şirketinin kendisine intikal eden işlerden bir kısmını konservasyon olarak uhdesinde bırakmakta, bu konservasyon yani, mahfus hisse dışında kalan miktarını da yine memleket içindeki diğer sigorta ve mükerrer sigorta şirketlerine devretmektedir. Bunun haricinde kalan kısım ise, dışarıya reasüre edilmektedir.

Ancak, dışarıya reasüre edilen miktar kadar memleketten döviz dışarıya çıkmış değildir.

Çünkü, dosyada mevcut resmî belgelere nazaran; 1952 yılında dahi dışarıya devredilen döviz miktarının yangın branşında % 42,50 komisyon, % 60 hasar tazminatı, nakliyat branşında ise, % 32,50 komisyon % 40 hasar tazminatı olarak memlekete geri gelmektedir.

Bunun dışında, dışarıdaki reasürans alan şirketlerin Türk Sigorta Şirketlerine yaptığı muameleye göre verdiği teknik kâr hisseleri de hesaba katıldığında, memleketten dışarıya çıkan dövizden daha fazlasının yurda geri geldiği anlaşılmaktadır.

Şu izahattan da anlaşılacağı üzere, reasürans tekelinin bundan 46 sene evvelki icaplara ve şartlara göre alınan muvakkat tedbirlere göre değil, bu günün ekonomik, malî ve sosyal şartları göz önünde tutularak ve yine bu inhisarın, bu tekelin, Türk Sigorta Şirketlerinin kuracakları bir anonim şirkete verilmesi suretiyle, bu günkü muayyen bir malî gurubun (Çünkü, tekel bugün İş Bankasına bağlı bir şirket elindedir) elinden alınması, hatta, kurtarılması lâzımdır.

Dâvada, reasürans tekelinin, bir malî güç elinde tutulmasında ileri sürülen sebepler dışında kalan «HAYAT SİGORTASI» nın mükerrer sigorta kapsamına alınmasında, Danıştay 8. Dairesinin 1971/1525 sayılı kararıyle, tebellür eden içtihada, 1160 sayılı Kanunun 1 ve 7397 sayılı Kanunun 59 uncu maddelerine ve 1160 sayılı Kanunun 2 inci maddesi ile yalnız mükerrer sigorta sandığı için öngörülen rüçhan hakkının, yine 1160 sayılı Kanunun 4 üncü maddesine de teşmil edilmek suretiyle sigorta şirketlerinin kendi üzerlerinde muhafaza etmek zorunda bulunduğu miktarları da aşan kısımlarının da mükerrer sigortaya tabi tutulmasında ve mükerrer sigorta komisyonunun memleketimizin bugünkü şartları gözönüne alınmadan ve milletler arası kurallara aykırı olarak düşük tutulmasında mevzuata uyarlık görülmemiştir.

Bu izahattan da anlaşılacağı üzere, noksan tetkikata müstenid bulunan kararnamenin iptaline karar verilmesi gerekeceği düşünülmüştür.

Raportör Erol Çırakman'ın Düşüncesi : Halen yürürlükte bulunan 1160 sayılı Kanun, mükerrer sigorta tekelinin, bir mükerrer sigorta sandığı veya kanunda gösterilen şartlara sahip bir Türk Anonim Şirketi eliyle işletilmesini Bakanlar Kurulunun takdirine bırakmıştır. Mükerrer sigorta tekelinin bir anonim şirket tarafından işletilmesi halinde şirkete bu yetkinin en çok 25 sene süreyle verilebileceğini amir 4 üncü maddesine dayanılarak, kanunun yürürlüğünden itibaren bu sürenin sonunda, tekel hakkının düştüğünü veya bu tekelin bir şirket tarafından işletilmesi olanağının kalmadığı iddiasını kabule imkân yoktur.

Dâva konusu kararname, bir «imtiyaz sözleşme ve şartlaşması» niteliğinde bulunmadığından, Danıştay'ın incelemesinden geçirilmemiş olması, iptalini gerektirir bir noksanlık olarak telâkki edilemez.

1160 sayılı Kanun gereğince, tekel işleticisine rüçhan hakkı tanınmış olmasında ve gördüğü iş nedeniyle sigorta şirketlerinin denetimi konusunda bir takım yetki ve görevler verilmesinde de Anayasaya ve hukuka aykırı bir cihet bulunmamaktadır.

Dâva konusu kararnamenin, «mecburî sesyon nisbetinin % 25 olarak aynen muhafaza edilmesi,» hükmünü havi ikinci maddesinde ve diğer maddelerinde, bu nisbetin ihtiyaçları olup olmadığına bakılmaksızın şirketlerin akdettikleri sigortaların tamamına uygulanacağına dair herhangi bir hüküm yer almamıştır. Bu yoldaki tatbikatın başka idarî tasarruflara istinaden yürütülmekte olduğu anlaşılmaktadır. Bu konudaki iddia dâva konusu kararnameyi kusurlandıracak nitelikte değildir.

Dâva konusu kararnamede kanuna ve bu konudaki diğer tasarruflara aykırı bir cihet bulunmadığından, dâvacının diğer iddiaları da kararnamenin iptalini gerektirir nitelikte görülmemiştir.

Bu sebeplerle dâvanın reddi gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dâva Daireleri Kurulunca duruşma için tayin olunan günde dâvacılar vekili Avukat Ekrem Amaç ile dâvacılardan İstanbul Umum Sigorta A.Ş. ve Türkiye Genel Sigorta A.Ş. Genel Müdürleri ve dâvalıyı temsilen gelen Ticaret Bakanlığı İkinci Hukuk Müşaviri Ali Nihat Adal ile Sigorta Uzmanı Halim Külünk dinlenildikten ve kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan sonra dosya incelenerek gereği düşünüldü :

1160 sayılı Mükerrer Sigorta İnhisarı Hakkında Kanunun, birinci maddesinde Türkiye Cumhuriyeti dahilinde aktedilen her nevi sigorta miktarlarından «Kanunu mahsusuna tevfikan mükerrer sigortaya tabi tutulması mecburî addedilen kısmının mükerrer sigortasını kısmen veya tamamen inhisar altına almağa ve bu maksatla bir mükerrer sigorta sandığı tesisine» hükümetin mezun olduğu; 2 nci maddesinde, mükerrer sigorta inhisarı kısmen tesis edildiği takdirde, inhisara tabi tutulan kısmın mütebakisi için mükerrer sigorta sandığının rüçhan hakkını haiz olmasına Bakanlar Kurulunca karar verilebileceği; 4 üncü maddesinde ise, mükerrer sigorta inhisarının tesis ve işletilmesinin Bakanlar Kurulu kararıyla, kanunda belirtilen şartlar dahilinde bir Türk Anonim Şirketine devredilebileceği belirtilmiştir. Bakanlar Kurulu, kanunun 4 üncü maddesiyle tanınan yetkiye istinaden, haiz olduğu mükerrer sigorta tekelinin tesis ve işletilmesini kanunda belirtilen şartlara sahip olan Millî Reasürans Türk Anonim Şirketine 1929, 1944, 1954, 1959, 1969 ve 1971 yıllarında 25 yılı geçmiyen sürelerle devretmiştir. Dâvacılar, işletme süresinin üç yıllık bir dönem için uzatılmasına ve bu şirketle belli edilen şartlar dahilinde sözleşme yapılmasına Ticaret Bakanlığının yetkili kılınmasına ilişkin 27.12.1971 günlü ve 7/3587 sayılı Bakanlar Kurulu kararının iptalini istemektedirler.

1160 sayılı Kanun mükerrer sigorta tekelinin, bir mükerrer sigorta sandığı veya bir Türk anonim şirketi tarafından tesis ve işletilmesini Bakanlar Kurulunun takdirine bırakmış bulunmaktadır. Mükerrer sigorta tekelinin bir Türk anonim şirketine 25 seneyi tecavüz etmemek suretiyle devredilebileceğini belirten 4 üncü maddesi ile kanunun gerekçe ve encümen mazbatalarında bu sürenin bir defaya mahsus olduğu anlamına gelecek herhangi bir kayıt ve işaret mevcut değildir. Madde tekel işletmesinin bir şirkete devri yolu tercih edildiğinde, bunun her defasında en çok kaç yıl süreyle verilebileceğini tesbit etmiş bulunmaktadır. Gerçekten bir kamu görevinin görülmesinde uygulanan emanet dışındaki usullerin uygulanması için kanunlarda gösterilen süreler, bu konudaki uygula-

manın kesin süresini göstermek için değil, kanunun ve idarenin menfaatlerini korumak amacıyla ve ilgili konuda sözleşmeyle idarenin her seferinde en fazla ne kadar bağlanabileceğini göstermek üzere sevkedilmektedirler. Dördüncü maddede belirtilen 25 yıllık sürenin dolmasıyla, mükerrer sigorta tesis ve işletme hakkının bir Türk anonim şirketine devri olanağının kalmadığı iddiasının kabulü mümkün değildir.

521 sayılı Danıştay Kanununun 29 uncu maddesi ile 53 üncü maddesinin B bendinde Danıştay'ın imtiyaz «sözleşme ve şartlaşmaları»nı inceleyeceği belirtilmiştir.

Bir sözleşme ve şartlaşma niteliği taşımayan dâva konusu kararnamenin Danıştay incelemesinden geçirilmemiş olması, iptali gerektirir bir usul noksanlığı olarak kabul edilemez.

Halen yürürlükte bulunan 1160 sayılı Kanuna uygun olarak, mükerrer sigortaya tabi sigorta miktarlarının tekel altına alınması ve bu tekelin tesis ve işletilmesinin yine kanunun verdiği cevaza istinaden bir Türk anonim şirketine devrinin Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesi ile çalışma ve sözleşme hürriyetini ihlâl ettiği iddiası da varit bulunmamaktadır.

1160 sayılı Kanunun 4 üncü maddesiyle mükerrer sigorta tekelinin tesis ve işletilmesinin bir Türk anonim şirketine devrine cevaz verilince, işin gereği olarak Bakanlar Kurulunun tekel işleticisine bir takım yetki ve görevler vermesi de olağandır. 1160 sayılı Kanunun 8 inci maddesi işbu kanunun uygulama şartları ile «mükerrer sigorta muamelâtından dolayı sigorta şirketleri üzerinde icra edilecek murakabe usulleri»nin bir yönetmelikle tayin olunacağını belirtmiş, 3.7.1929 tarihli ve 8197 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulan «Mükerrer Sigorta Murakabe Talimatnamesi» ile sigorta şirketlerinin denetimi konusunda Millî Reasürans TAŞ ne bir kısım yetki ve görevler tevcih edilmiş bulunmaktadır. Esasen mükerrer sigortaya tabi tutulan işlerden dolayı bir rizikoya muhatap bulunan reasürörün bu sıfatı nedeniyle, reasürörü bulunduğu sigorta şirketi üzerinde bir denetleme ve kontrol hakkına sahip olması görülen işin gereği olmaktadır. Diğer taraftan, maddî varlıkları, bilgi ve tecrübeleri yönünden zayıf olan sigortalıları korumak için Devletin sigorta şirketleri üzerinde sahip olduğu denetleme ve teftiş hakkı, reasürörün sahip bulunduğu kontrol hakkından sebep ve nitelik itibariyle farklıdır. Bu nedenle, dâva konusu kararname ekiyle öngörülen Millî Reasürans TAŞ nin, tarife uygulaması, hasar tesbitleri ve tazminat ödemelerine ilişkin denetim görev ve yetkilerinin devlete ait olması gerekeceği, bu hususun özel bir şirkete gördürülmiyeceği, esasen bu konuda kanunla kurulmuş devlet organları bulunduğu ileri sürülerek, Millî Reasürans TAŞ ne denetim konusunda verilen yetki ve görevlerin Anayasanın 117 nci maddesine aykırı olduğu yolundaki dâvacı görüşüne itibara da imkân yoktur.

Dâva konusu kararnamenin ikinci maddesinde, «mecburî sesyon nisbetinin % 25 olarak aynen muhafaza edilmesi» kararlaştırılmış, mükerrer sigorta tekeli için tayin olunan bu nisbetin, sigorta şirketlerinin akdettikleri sigortaların (tamamına uygulanacağı) konusunda bir sarahat yer almamıştır. Bu konudaki hüküm ve esaslar 3.7.1929 günlü ve 8197 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulan «Mükerrer Sigorta Murakabe Talimatnamesi»nin birinci maddesinin son fıkrasında yer almış ve 10.4.1961 günlü Resmî Gazetede yayınlanan 5/969 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla da sigorta şirketlerinin üzerlerinde muhafaza ve tasarruf edebilecekleri kısım, reasüransa tabi tutulması gereken kısım ve tekele tabi kısım talimatname'de yer alan bu hükme uygun şekilde tesbit edilmiştir. Mükerrer sigorta tekeli için tayin olunan nisbetin, Bakanlar Kurulunun bu kararları nedeniyle, sigorta şirketlerinin akdettikleri sigortaların tamamına uygulanmak su-

retiyle tatbikatın yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Kanunun verdiği cevaza istinaden tekele tabi olan sesyon nisbetinin % 25 olarak tesbitine ilişkin kararnamenin 2 nci maddesinin bu nedenle, 7397 sayılı Kanunun 59 uncu maddesinde yer alan esasla ilgili ve aykırı bir yönü bulunmadığı gibi, bu maddeye dayanılarak bir subjektif işlem nedeniyle ittihaz edilen 8 inci Dairenin 10.4.1961 günlü ve 1961 - 1524 sayılı kararının olayda kesin hüküm teşkil ettiği iddiasına itibara da imkân yoktur.

1160 sayılı Mükerrer Sigorta İnhisarı Hakkında Kanunun 2 nci maddesi, mükerrer sigorta inhisarı kısmen tesis edildiği takdirde, tekele tabi tutulanın üzerinde kalan mükerrer sigortaya tabi kısım için de «şeraiti mütesaviye» tahtında mükerrer sigorta sandığının rüçhan hakkını haiz olmasına Bakanlar Kurulunca karar verilebileceğini amirdir. Dördüncü madde gereğince mükerrer sigorta inhisarının tesis ve işletilmesi, bir Türk Anonim Şirketine devredilince, rüçhan hakkının da Bakanlar Kurulu kararıyla bu şirkete devri olanağı bulunduğunun kabulü zaruridir. Maddede yer alan «şeraiti mütesaviye» ibaresiyle rüçhan hakkının, diğer reasürans şirketlerinin mükerrer sigortaya uyguladıkları şartlarla kullanılması derpiş olunmuştur. Esasen dâva konusu kararname ekinde de bu husus rüçhan hakkının kullanılacağı kısım için «Diğer reasürörlerin sigorta şirketine sağladığı bütün anlaşma koşulları ve temellerini (teminat miktarı hariç) Millî Reasürans TAŞ de aynen kabul edecektir» denmek suretiyle kabul edilmiş bulunmaktadır. Rüçhan hakkı tanınmakla şirketler arasında farklı muamele yapıldığı ve böylece 1160 sayılı Kanunun 2 nci maddesine aykırı hareket edildiği yolundaki dâvacı iddiası da varit bulunmamaktadır.

1160 sayılı Kanunun üçüncü maddesinde, mükerrer sigorta inhisarı tesisi halinde mükerrer sigorta tarifelerinin, esas sigorta tarifelerini tecavüz etmemek suretiyle tayin edileceğini, 3.7.1929 günlü Talimatnamenin 3 üncü maddesinde ise, sigorta şirketleriyle Millî Reasürans Türk Anonim Şirketi arasında, tekele tabi mükerrer sigorta nedeniyle teati edilecek olan mukavelelerin «sigortacılık aleminde müteamil olan şekil ve şeraiti fenniye haricinde» olmıyacağı, «sigorta şirketlerine Millî Reasürans Şirketince, tayin ve ita kılınacak komisyon, mümasil menafi ve sairenin miktarları ve mükerrer sigorta mukavelelerinin ihtiva edeceği şartlar» ın sigorta şirketleri için seyyanen kabul ve tatbik olunacağı belirtilmiştir. Yönetmeliğin 3 üncü maddesinde tekele tabi mükerrer sigorta komisyon nisbetlerinin de mukavele ile tesbit edileceği hususunda amir bir hüküm mevcut değildir. Esasen tekel işleticisinin, diğer reasürörler gibi iş kabulünde serbest iradesi ve seçim hakkı bulunmadığından, tekel kapsamına giren mükerrer sigortaya uygulanacak komisyonların, tekel dışında kalan mükerrer sigorta komisyonları gibi tarafların serbest iradesi ile tesbiti söz konusu olamıyacağı gibi, tekel işletmesinin, döviz tasarrufuna yardım ve Hazineye kâr sağlamak amacıyla tesisi karşısında, tekel kapsamındaki mükerrer sigortaya uygulanan komisyon nisbetlerinin diğerine nazaran daha düşük olarak tayin edileceği de tabiidir. Tekel kapsamındaki mükerrer sigorta komisyon nisbetlerinin kararname ile tesbit edilmiş olmasında ve bu nisbetlerin, normal rayiçten daha düşük tutulmasında gerek kanuna gerekse yönetmeliğin üçüncü maddesi hükmüne aykırılık bulunmamaktadır.

Diğer taraftan, tekele tabi mükerrer sigorta komisyonu nisbetlerinin, tekel dışında kalan mükerrer sigorta muamelelerinde serbestçe tesbit olunacak komisyon nisbetlerinin düşürülmesine yol açacağı iddiası, bunların tabi bulundukları farklı rejim sebebiyle esasen varit olamayacağı gibi, kararnamenin komisyon nisbetlerine ilişkin kısmının iptalini gerektirir nitelikte de değildir.

Dâva konusu kararname eki ile komisyon oranlarının ve tekel işletmesi esaslarının değiştirilmesi yetkisi de tekel işleticisine verilmiş değildir. Kararname süresi içinde şartların değişmesi sonucu, komisyon nisbetlerinin ve esasların değiştirilmesi gerekirse, bu konuda tekel işleticisine teklifte bulunma hakkı tanınmış, bu hususlaki tesbit görevi Ticaret Bakanlığına verilmiştir.

1160 sayılı Kanunun 5 inci maddesinde, «Bilûmum sigorta envaından hangilerinin inhisara tabi tutulabileceği ve hangilerinin daimî veya muvakkat bir müddet için serbest bırakılacağı» nın Bakanlar Kurulu kararıyla tayin olunacağı belirtilmiştir. Evvelce serbest bırakılan hayat sigortası branşının bu defa tekel kapsamına alınmasında kanuna aykırılık bulunmamaktadır.

Dâvada istinat edilen bir kısım merci ve kuruluşların görüşlerini muhtevi raporlar, bu konuda henüz sonuçlanmamış hazırlık çalışmalarına ilişkin bulunduğundan, halen yürürlükte olan kanuna göre yürütülen tatbikatın durdurulmasını gerektirecek nitelikte değildir.

Türkiye, henüz Avrupa Ekonomik Topluluğu (Ortak Pazar) nun üyesi olmamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce tasdik edilen «Katma Protokol» de, 22 yıllık geçiş dönemi sonunda bir kısım kayıt ve tahditlerin kaldırılması, sigortacılığın serbestleştirilmesi hususunda öngörülen şartların, bugün için uygulanabilir ve riayeti gerekli hukuk kaideleri olarak kabulü de mümkün bulunmamaktadır.

Açıklanan bütün bu sebeplerle, varit bulunmayan dâvanın reddine, 23.11.1973 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — Dâvacı, ön iptal sebebi olarak kararnamenin bir imtiyaza taallûk ettiğini, bu nedenle Danıştaydan geçirilmesi gerektiğini, bu Anayasa ve Danıştay Kanunu emrinin yerine getirilmediğini beyan etmiştir. Buna karşılık dâvalı İdare, bu tasarrufun bir «imtiyaz» değil bir «iltizam» kararnamesi olduğunu dermeyan etmiştir.

Filhakika 1160 sayılı Kanunun birinci maddesi «Türkiye Cumhuriyeti dahilinde sigorta muamelâtıyla iştigal eyleyen bilûmum millî ve ecnebi sigorta şirketlerince aktedilen her nevî sigorta miktarlarından kanunu mahsusuna tevfikan mükerrer sigortaya tabi tutulması mecburî addedilen aksamının mükerrer sigortasını kısmen veya tamamen inhisar altına almaya ve bu maksatla bir mükerrer sigorta sandığı tesisine Hükümet mezundur» hükmünü getirmekle beraber, dördüncü maddeyle mükerrer sigorta inhisarının tesis ve işletilmesinin İcra Vekilleri Heyeti kararıyla bir Türk Anonim Şriketine devredilebileceğini hüküm altına almıştır.

Burada devir, birinci maddeyle hükümete verilmiş olan sigorta inhisarının tesisi ve işletilmesidir.

İşte hükümete ait olan bu inhisar hakkının bir özel şirkete devri keyfiyetinin hukukî mahiyetinin tesbiti söz konusudur. Bu idarenin savunmada beyan ettiği gibi bir «iltizam» mıdır, yoksa dâvacının ileri sürdüğü gibi bir «imtiyaz» mıdır?

Bilindiği gibi, hukukumuzda «iltizam»; Devlete ait bir veya müteaddit vergi ve resmin tahsil veya istifasının bir gerçek veya özel tüzel kişiye devrinden ibarettir. Gerek Osmanlı İmparatorluğunda ve gerek Cumhuriyetimizin ilk yıllarında hem Devlete ait asar

vergisi için hem de belediyelerin çeşitli vergi ve resimlerinin tahsil ve istifası için uygulanmıştır. 1160 sayılı Kanunun sözü edilen dördüncü maddesindeki Hükümete verilmiş inhisar yetkisinin devrini bu mahiyette bir «iltizam» olarak kabul etmeye hukuken imkân yoktur.

Hukukumuzda imtiyaz müessesesi ise, yürütülmesi Devlete ve kamu idarelerine mevdu bir kamu hizmetinin belli şartlarla bir gerçek kişiye veya özel tüzel kişiye yaptırılmasıdır. Cumhuriyetten önce yabancı şirketlere verilmiş elektrik, su, havagazı imtiyazları ve halen 1580 sayılı Belediye Kanununun 70 inci maddesinin 14 üncü fıkrasıyla belediyeye tanınan imtiyaz akdi yetkisinde olduğu gibi. İzaha lüzum yoktur ki imtiyazın konusu bir âmme hizmeti olacaktır ve Devlet eliyle işletilmesi mümkün bulunmaması halinde kamu yararı yönünden bu hizmetin bir gerçek veya özel tüzel kişiye yaptırılması gerekli görülecektir.

Birçok medenî memleketlerde olduğu gibi memleketimizde de bankacılık ve sigortacılığın Devlet kefaleti altında olduğu bilinen bir keyfiyettir. Vatandaşın bankacılık ve sigortacılıktan doğan zararını Devlet ödemekle yükümlüdür. Bankacılıkta bunun emsali pek çoktur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında sigortacılık alanında da devlet bu yükümlülüğü benimsemiş, ancak sigortacılığın belli bir kısmı için sigorta şirketlerinden alınacak paylarla bu zararı telâfi yönüne dönük bir devlet kurumu (Mükerrer Sigorta Sandığı) kurulması öngörülmüştür. Devlet, bu kamu görevini bu sandıkla kendisi yürütecektir. Ancak bu kamu görevinin o zamanki şartlarla yerine getirilmesi bakımından sandığın hemen kurulması imkânsızlığı karşısında kanunkoyucu, kamu kurumu mahiyetindeki sandık eliyle yürütülmek üzere Hükümete tanıdığı bu mükerrer sigorta tesisi inhisarını, yani kamu hizmetini aynı kanunun dördüncü maddesiyle istisnai olarak ve belli sürelere bağlamak suretiyle bir anonim şirkete devredebilme yetkisi vermiştir. İşte bu müsbet hukuk alanına giren tipik bir imtiyaz devridir.

Şu hususu belirtmiye lüzum yoktur ki iptali istenilen kararnamenin, mücerret bir yetki devri şeklinde yürürlüğe konulmuş bulunması, hukukî mahiyeti imtiyaza bağlamak olan bir işlemin gerçek yönünü bertaraf edemez. Bu kararnamenin dördüncü maddesinde sözü edilen sözleşme, esas imtiyaz sözleşmesi olmak gerekir ve bu nedenle de sözleşme, Ticaret Bakanlığı ile Millî Reasürans TAŞ arasında değil Hükümetle bu anonim şirket arasında hazırlanacak ve Danıştayın incelemesinden geçirilmek suretiyle Bakanlar Kurulunca yürürlüğe konulacaktır. Kanun koyucunun 1160 sayılı Kanunun dördüncü maddesiyle istisnai olarak kabul ettiği bu imtiyaz devri yetkisini, yetki saptırması suretiyle imtiyaz dışına çıkararak basit bir kararname halinde hükümlendirmeye hukuken imkân olmamak gerekir. Kararname bu yönüyle iki noktadan mualleldir. Bir, imtiyaz kararnamesi şeklinde yapılmamıştır; iki, Hükümet ile Millî Reasürans TAŞ arasında Danıştaydan geçirilmek suretiyle yapılması gereken bir sözleşmeyi akde Ticaret Bakanlığını yetkili kılmıştır. Hükümetin Ticaret Bakanlığına böyle bir yetki vermeye yetkisi yoktur. Çünkü sözleşmenin konusu imtiyazdır.

1924 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 51 inci maddesinde Danıştayın görevleri sayılırken «..... Hükümetçe hazırlanarak kendine verilecek kanun tasarıları ve imtiyaz sözleşme ve şartlaşmaları üzerine düşünüşünü bildirmek...» hükmü yer aldığı ve imtiyaz sözleşme ve şartlaşmaları için hükümetçe gönderme öngörüldüğü halde 1961 Anayasamızın 1480 sayılı Kanunla değişik 140 ıncı maddesinin ikinci fıkrası ile, «... Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları hakkında düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını ve imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerini incelemek...» hükmü getirilmiştir. Bu açık hü-

küm karşısında kanun tasarıları hakkındaki esas «Hükümetten gelmek» tir. Ancak tüzük tasarıları ve imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri mutlaka Danıştaydan geçecektir.

Diğer bir tereddüt noktası olarak, 521 sayılı Danıştay Kanununun 50 nci maddesinin (A) fıkrasında, bayındırlık imtiyazları ile maden imtiyazları işlerini görev olarak verdiği halde, Genel Kurulun görevlerini tesbit eden 53 üncü maddenin (B) fıkrası imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerini inceleme yetkisini bu kurula vermiştir. Bu itibarla, bayındırlık ve maden imtiyazı dışındaki bütün imtiyaz konuları da Danıştaya gelecek ve Genel Kurulun incelemesinden geçirilecektir.

Bütün bu nedenlerle bir imtiyaz konusu olan ve Danıştayın incelemesinden geçmiyen dâva konusu kararnamenin iptali gerekir.

Diğer taraftan, 1160 sayılı Kanunun birinci maddesi inhisarın kapsamının tayinini özel kanuna bırakmış ve o kapsam içinde kalan kısmın tamamını veya bir kısmını inhisar altına almaya Hükümeti yetkili kılmıştır.

Aynı Kanunun 4 üncü maddesi ise, mükerrer sigorta inhisarının tesis ve işletilmesinin bir şirkete devredilebileceğini hüküm altına almıştır. Bu hükme göre Hükümet, Anonim Şirkete ancak birinci maddede kendisine tanınan inhisar yetkisini devredebilecektir. Bu kısım ise, 7397 sayılı Kanunun 59 uncu maddesine istinaden 1961 yılında yürürlüğe konulan 5/969 sayılı kararname ile mükerrer sigortaya tabi kısım % 25 olarak tespit edilmiş, iptali istenen kararnamenin ikinci maddesiyle de bu nisbet aynen muhafaza edilmiştir. İşte dördüncü maddeye göre devre yetkili olduğu inhisar konusu mükerrer sigorta 7397 sayılı Kanunun 59 uncu maddesiyle öngörülen ve 1961 yılında çıkarılan kararnameyle teyid edilen bu % 25 dir.

Halbuki kararnamenin üçüncü maddesi bunun dışına çıkmakta, 1160 sayılı Kanunun ikinci maddesiyle kurulması öngörülen mükerrer sigorta sandığına ikinci bir avantaj şeklinde verilmiş bulunan ve sigorta inhisarıyla ilişkisi olmayan bir rüçhan hakkını da devir kapsamına almış bulunmaktadır. Halbuki kanun koyucu, 1160 sayılı Kanunun ikinci maddesiyle mükerrer sigorta inhisarının dışında diğer bir rüçhan hakkını bir kamu kuruluşu olması nedeniyle mükerrer sigorta sandığına vermiştir. Ancak dördüncü maddenin kapsamı birinci maddenin şumulüne giren mükerrer sigorta inhisarından ibarettir. Bu nedenle iptali istenilen kararnamenin üçüncü maddesiyle getirilen ve sigorta şirketine tanınan rüçhan hakkı, kanunun vermediği bir yetkinin kullanılması mahiyetindedir ve kararnamenin bu noktadan da esas yönünden iptali gerekir.

Bütün bu nedenlerle dâvanın kabulü gerekirken aksine verilen karara karşıyım.

XX — Dâvanın reddi konusunda çoğunlukla beraberim.

Ancak, dâvacılar Millî Reasürans Anonim Şirketi Genel Müdürlüğüne mükerrer sigorta tekelini veren Bakanlar Kurulu kararının imtiyaz mukavelesi olduğunu, imtiyaz mukavelelerini ise Danıştayın incelemesi 521 sayılı Danıştay Kanununun 29 ve 53 üncü maddeleri hükümleri icabı iken bu yapılmadığına göre Bakanlar Kurulu kararının şekil yönünden sakat bulunduğunu ileri sürmüşlerdir. Duruşma sırasında dâvalılar da tasarrufun imtiyaz mı yoksa iltizam mı olduğunda müttereddit bulunduklarını, hukukî mahiyetinin nitelendirilmesini Danıştaydan beklediklerini beyan etmişlerdir. İdarenin hukukî çerçevesini çizmek, ona yön göstermek, yakın ve benzer olaylarda dayanacağı ve uygulayacağı ge-

nel ve objektif ilkeleri koymak Danıştayın fonksiyonu meyanında iken imtiyaz mı, iltizam mı, konularını ele almadan bunu meskût geçmenin yerinde olmadığı, nadir olarak önümüze çıkan bu mahiyetteki konuların çözümünde içtihadımızı belirtme imkânını kullanmamız gerektiği kanısında bulunduğumdan sadece bu yönden çoğunluk kararına karşıyım.

XXX — Gerçekten Anayasanın 140 ıncı maddesi ile Danıştay Kanununun 29 ve 53 üncü maddeleri Danıştayı : «İmtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerini incelelemek» lede görevli saymıştır.

Ancak, mezkûr hükümler, Danıştaya bu işlerin de verilebileceğini göstermekte; yoksa imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinin her halûkârda ve muhakkak surette Danıştayın incelenmesine tabi olacağını ifade etmemektedir...

Anayasanın aynı maddesine göre Danıştaya, kanun tasarıları hakkında düşüncelerini bildirmek görevi de verilmiştir. Fakat bu, kanun tasarılarının muhakkak surette, Danıştay'dan geçeceğini göstermez. Nitekim birçok kanun tasarıları hakkında Danıştayın düşüncesi alınmamakta ve bunun mevzuata aykırı olduğunu kimse iddia dahi edememektedir.

Tüzük tasarılarının Danıştaya inceletme mecburiyetini Anayasanın bu maddesi değil 107 nci maddesi öngörmektedir. Başka bir hukuk kuralı da bütün veya bir kısım imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerini Danıştaya inceletme mecburiyeti koyabilir. Fakat dava konusu hukukî tasarruf, bir imtiyaz şartlaşma ve sözleşmesi olsa dahi bunun Danıştayın incelemesinden geçirilmesini zorunlu kılan başka bir mevzuat hükmü gösterilmemektedir.

Anayasanın 140 ve Danıştay Kanununun 29 ve 53 üncü maddeleri de Bakanlar Kuruluna (idareye) böyle bir zorunluk öngörmediğinden dâva konusu tasarrufun mezkûr nedenlere dayanan yetki ve şekil yönlerinden mevzuata aykırılık iddiası isabetsizdir.

Bir dâvada tarafların her istediği problem değil, ancak dâvanın halline ve hüküm tesisine gerekli problemler çözümlenmelidir. Halbuki dâva konusu işlem imtiyaz şartlaşma ve sözleşmesi olsa dahi bunu önceden Danıştay'da inceletme zorunluğu bulunmadığından, inceletilmemesi hukukî bir noksanlık teşkil etmediğinden, işlemin imtiyaz şartlaşma ve sözleşmesi olup olmadığını incelemiye de kanımızca gerek yoktur.

Bu ayrışık gerekçelerde dâvanın reddi yolundaki çoğunluğun kararına katılıyorum.

TAM YARGI DÂVALARI

T. C.

DANIŞTAY

Dâva Daireleri Kurulu
Esas No : 1970/555
Karar No : 1973/686

Dâvacı : İhsan Topaloğlu

Vekili : Av. Fazıl Yalçın, Av. Yüksel Babür

Dâvalı : Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Müvekkilinin Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Genel Müdürlüğü görevinden alınarak yerine bir başkasının atanmasına ilişkin Bakanlar Kurulu kararı, Danıştay Dâva Daireleri Kurulunca iptal edilmesine rağmen idarece eski görevine iade edilmeksizin (TPAO) müşavirliğine atanması üzerine yeniden açılan dâva sonunda söz konusu atama işleminin de Dâva Daireleri Kurulunun 19.2.1969 tarih ve 1969/888 sayılı kararı ile iptal edildiğini, bu suretle ademî infaz keyfiyeti hukuken sabit olduğu cihetle 521 sayılı Danıştay Kanununun 95 inci maddesi uyarınca tazminata hak kazandığını iddia ederek müvekkilinin müşavirliğe atandığı 1.7.1968 tarihi ile, bu tasarrufun Danıştayca iptal edildiği 19.2.1968 tarihleri arasındaki genel müdürlük aylığı, ikramiye, temettü ve her türlü ilâve tediyelerin net tutarı olarak 164.744,50 lira maddî ve ademî infaz dolayısıyla dûçar olduğu üzüntü ve elem karşılığı olarak ta 10.000 lira manevî tazminata hükmolunması ve vekâlet ücreti ile yargılama giderlerinin karşı tarafa yükletilmesi isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvacının müşavirliğe atandığı hususuna muttali olduğu 25.7.1968 tarihi ile tazminat dâvasının açıldığı tarihe nazaran süre aşımının mevcut olduğunu, diğer taraftan 8.12.1967 tarihli iptal kararının verildiği tarihte TPAO Genel Müdürlüğü makamına usulüne uygun tayinle bir başkası atanmış bulunduğundan infaz yönünden fiilî imkânsızlık doğduğu gibi, müşavirlik görevini kabul etmeyen dâvacının zarara kendisinin sebebiyet verdiğini, kaldı ki tazminat hesabında temettü ve ek görevle ilgili meblâğın nazarı itibara alınamıyacağını beyanla dayanağı bulunmayan dâvanın reddi ve yargılama giderlerinin karşı tarafa yükletilmesi gerektiği yolundadır.

Kanunsözcüsü Muzaffer Arıer'in Düşüncesi : Dâva, Danıştay Dâva Daireleri Kurulunun, dâvacının TPAO Genel Müdürlüğü görevinden alınmasına ilişkin işlemin iptali yolundaki 8.12.1967 gün ve 67/1097 sayılı kararının uygulanmaması ve dâvacının idarece bu karar üzerine aynı genel müdürlük müşavirliğine atanması işleminin de yine Dâva Daireleri Kurulunun 19.12.1969 gün ve 69/888 sayılı kararı ile iptal edilmiş olması nedenlerine dayanılarak 1.7.1968 - 19.12.1969 tarihleri arasındaki süre için 164.744,50 lira maddî ve 10.000 lira manevî tazminat verilmesi talebi ile açılmış bulunmaktadır.

Tazminat istenen sürede dâvacı senatör bulunmakta ise de kanımızca bu durum, dâvanın haksız olduğunun delili sayılamaz. Anayasanın 132 nci maddesinin açık hükmü karşısında dâvalı idare ancak, dâvacıyı eski görevine iade ettiği ve dâvacı bu davete

icabet etmediği takdirde sorumluluktan kurtulabilirdi ki bu yola tevessül edilmediği anlaşılmaktadır. Bu durumda dâvacının, maaş ve öteki haklar itibariyle mağdur edildiği ortadadır.

Bu itibarla, talep olunan süreye ait olmak üzere, re'sen tesbit olunacak kesin dâvacı zararının maddî, bu yüzden duyulan üzüntü nedeniyle takdir olunacak meblâğın da manevî tazminat olarak dâvalıdan alınıp dâvacıya verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Raportör Erman Bayraktar'ın Düşüncesi: Genel Müdürlük görevinden alınması yolundaki Bakanlar Kurulu Kararı Dâva Daireleri Kurulunca verilen 8.12.1967 tarih ve 1967/1097 sayılı kararla iptal edilmesine rağmen eski görevi yerine genel müdür müşavirliğine atanan dâvacının bu atama işlemi dolayısıyle açtığı dâvanın da aynı kurulun 19.12.1969 tarih ve 1969/888 sayılı kararı ile iptal olunduğu anlaşılmaktadır.

Bu suretle 8.12.1967 tarihli iptal kararı gereğinin yerine getirilmediği hususu yine Dâva Daireleri Kurulunun 19.12.1969 tarihli iptal kararı ile sabit olduğu cihetle gerek Anayasanın 132 nci gerekse 521 sayılı Danıştay Kanununun 95 inci maddesi uyarınca idarenin tazminatla yükümlü tutulması icabeder.

Genel Müdürlük makamına bağlı istihkaklar meyanında dâvacıya görev sırasında ödendiği anlaşılan temettu ve ek görev ücretinin 8.12.1967 ve 19.12.1969 tarihli iptal kararları muvacehesinde tazminat unsuru olarak verilmesi zorunlu olduğundan dâvalının bu kalemlerin tazminat hesabında nazara alınamıyacağı yolundaki iddiası kabule şayan görülemez.

Dâvalı idarece gerek tazminat süresi, gerekse tazminat miktarı hususunda başkaca bir defide bulunulmadığından dâvacı tarafından talep edilen miktarların esas alınması icabeder. Ancak tazminata müstehak olduğu devrede senatörlük yaptığı anlaşılan dâvacının bu görevinden elde ettiği net miktarların talep olunan tazminat miktarından tenzili icabedeceğinden bu şekilde yapılacak hesaplamaya göre bulunacak miktarlar üzerinden maddî, ayrıca üzüntü ve elem karşılığı olarak takdir edilecek bir miktar üzerinden manevî tazminata hükmolunması gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dâva Daireleri Kurulunca duruşma için belli edilen günde dâvacıyı temsilen gelen Avukat Haydar Arseven ve Avukat Fazıl Yalçın ile dâvalı idare avukatı Birgül Kipöz ve Hazine Avukatı Kudret Suner dinlenilip kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan sonra dâva dosyası incelenerek işin gereği düşünüldü.

Türkiye Petroller Anonim Ortaklığı Genel Müdürü iken Bakanlar Kurulunun 15.12.1965 tarih ve 6/5630 sayılı kararı ile bu görevinden alınan dâvacı tarafından Danıştay'da açılan dâvanın iptalle sonuçlanması üzerine 521 sayılı Danıştay Kanununun 71 inci maddesine göre tazminat dâvası açan dâvacının ayrıca söz konusu iptal kararına uygun işlem tesisi istemiyle İdareye başvurduğu, ancak idarece eski görevi yerine genel müdürlük müşavirliğine atanması nedeniyle açılan dâvanın da iptalle sonuçlandığı uyuşmazlığın safahatından anlaşılmaktadır.

Dâvanın konusu, Dâva Daireleri Kurulunun 8.12.1967 tarih ve 1967/1097 sayılı iptal kararının infaz edilmemesi keyfiyetinin yine aynı kurulun 19.12.1969 tarih ve 1969/888 sayılı kararı ile sabit olduğu beyan edilmek suretiyle 521 sayılı Danıştay Kanununun 95 inci maddesi hükmü karşısında müşavirliğe atandığı tarih ile, bu atama işleminin Dâva

Daireleri Kurulu kararı ile iptal edildiği tarihe kadar geçen süreye ait olmak üzere 164.744,50 lira maddî ve hakkında verilen kararın yerine getirilmemesi sebebiyle uğradığı üzüntü ve elem karşılığı 10.000 lira manevî tazminata hükmolunması talebine ilişkin bulunmaktadır.

Dâvacının 8.12.1967 tarih ve 1967/1097 sayılı iptal kararı üzerine 521 sayılı Danıştay Kanununun 71 inci maddesi hükmüne göre açtığı tazminat dâvasının safahatı incelendiğinde; Dâva Daireleri Kurulunca verilen 19.12.1969 tarih ve 1969/889 sayılı kararla 250.000 lira maddî ve 10.000 lira manevî tazminata hükmolunmuşsa da düzeltme talebi üzerine önceki karar ortadan kaldırılmak suretiyle verilen 14.1.1972 tarih ve 1972/41 sayılı kararla, söz konusu maddî tazminatın dâvacının genel müdürlükten alındığı tarih ile senatör seçildiği tarihler arasındaki süre esas alınmak suretiyle hesaplandığı görülmektedir.

Gerçekten Türkiye Petroller Anonim Ortaklığı Genel Müdürlüğü görevinden alınmasını müteakip 5 Haziran 1966 tarihinde senatör seçildiği anlaşılan dâvacının senatörlük görevi bu defa açtığı tazminat dâvası sırasında da devam edegelmeş bulunmasına göre meseleyi öncelikle bu yönü ile ele almak icabeder.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 237 nci maddesinde, kaziyei muhkemenin ancak mevzuunu teşkil eden husus hakkında muteber olacağı, kaziyei muhkeme mevcuttur denilebilmek için iki tarafın ve müddeabihin ve istinat olunan sebebin müttehit olması gerektiği belirtilmiş bulunmaktadır.

Kurulumuzun 14.1.1972 tarih ve 1972/41 sayılı kararına mesnet teşkil eden tazminat dâvası ile, görülmekte olan dâvanın söz konusu kanun hükmü açısından incelenmesi, olayda kesin hükmün varlığını açıkça ortaya koymaktadır. Zira gerek taraflar ve müddeabih, gerekse sebep yönünden her iki dâvada ayniyet mevcuttur. Tarafların birliği konusunda herhangi bir duraksama mevcut değildir.. Sebebin ayniyetine gelince; her iki dâvada da dâvacının talep ettiği tazminatın hukukî sebebi kendisinin Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Genel Müdürlüğünden alınmasıdır.

Bu bakımdan hukukî sebep her iki dâvada da aynıdır. Söz konusu dâvaların 521 sayılı Danıştay Kanununun ayrı ayrı maddelerine dayandırılmış olması, hukukî sebepte ayniyeti ortadan kaldıracak nitelikte görülmemiştir.

Müddeabihin aynı olması konusuna gelince;

Her iki dâvada sonuç olarak talep olunan husus, idarenin tazminata mahkûm edilmesidir. İstenilen miktarların birbirinden farklı ve ayrı devrelere ait olması, müddeabihte ayniyetin bulunmadığı şeklinde düşünülemez.

O halde Dâva Daireleri Kurulunun 14.1.1972 tarih ve 1972/41 sayılı kararının dâvacı lehine hükmolunan tazminat hesabına esas alınan süreye ilişkin hüküm fıkrası kesin hüküm niteliğinde sayılmak gerekir. Bu takdirde görülmekte olan tazminat dâvasının ilişkin olduğu dönemde senatörlük yaptığı ihtilâfsız bulunan dâvacının tazminat konusundaki talebinin mevcut kesin hüküm sebebiyle tetkiki ile bu hususta bir karar verilmesi hukuken mümkün değildir.

Olayda manevî tazminata hükmolunmasını gerektiren bir durum da görülmemiştir.

Açıklanan sebepler karşısında dâvanın reddine 9.11.1973 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — Bakanlar Kurulu kararı ile genel müdürlük görevinden alınan dâvacı tarafından söz konusu karara karşı açılan dâvanın iptalle sonuçlanması üzerine 521 sayılı Danıştay Kanununun 71 inci maddesine göre açılan tazminat dâvası neticesinde Dâva Daireleri Kurulunca verilen 14.1.1972 tarih ve 1972/41 sayılı kararla, dâvacının görevden alındığı tarihle senatör seçildiği tarihler arasında geçen süre esas alınmak suretiyle maddî tazminata hükmolunmuş bulunmaktadır.

Diğer taraftan Bakanlar Kurulu kararının iptaline ilişkin 8.12.1967 tarihli karara uygun işlem tesis edilmemesi sebebiyle açılan dâvanın yine aynı Kurulun 19.12.1969 tarih ve 1969/888 sayılı kararı ile iptal edildiği ve bu defa açılan dâva ile, ademî infaz keyfiyeti dolayısıyla uğranılan zararın 521 sayılı Danıştay Kanununun 95 inci maddesi uyarınca tazminin istendiği anlaşılmaktadır.

Dâvacının senatörlük görevi halihazır dâva sırasında da devam etmiş bulunmakla beraber olayda maddî tazminata esas teşkil edecek süre yönünden kesin hükmün mevcudiyeti düşünülemez. Zira gerek 14.1.1972 tarih ve 1972/41 sayılı karara mesnet teşkil eden dâva, gerekse halen mevcut dâvada sebep ve müddeabih bakımından ayniyet söz konusu değildir. Önceki dâvada 521 sayılı Danıştay Kanununun 71 inci maddesi uyarınca maddi tazminata hükmolunduğu halde, halihazır dâva aynı kanunun 95 inci maddesine göre açılmış bulunmaktadır. Ayrıca her iki dâvadaki müddeabih miktarlarının da farklılık arzettiği görülmektedir.

Bu durum karşısında olayda kesin hükmün mevcudiyeti hususunda Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununun 237 nci maddesinde öngörülen şartlar gerçekleşmiş sayılamıyacağından dâvacı talebinin tetkiki ile esas hakkında bir karar verilmesi gerektiği düşüncesiyle karara karşıyız.

T. C.

DANIŞTAY

Dâva Daireleri Kurulu
Esas No : 1969/466
Karar No : 1973/682

Dâvacı : Rahime Adalet Dağpınar

Vekilleri : Av. Mes'ut Selen, Av. Ali Necmi Eren

Dâvalılar : 1 — Başbakanlık

2 — Maliye Bakanlığı

Dâvanın Özeti : 930 sayılı Tasarruf Bonoları İhracı Hakkında Kanunun geçici birinci maddesi uyarınca Bakanlar Kurulunun 4.4.1969 günlü ve 6/11592 sayılı kararıyla yürürlüğe konulan Tasarruf Bonolarını Değiştirme ve Tevsik İşlemleri Tüzüğü ile yine Bakanlar Kurulunun 20.6.1969 günlü ve 6/11991 sayılı kararının ve Maliye Bakanlığının sözü edilen tüzük hükümlerinin açıklanmasına ilişkin 4 Seri No. lu Tasarruf Bonoları Genel Tebliğinin, 930 sayılı Kanunun geçici birinci maddesinde, evvelce akdî münasebetten doğmuş bir borçtan kurtulma gayesiyle kazanılmış hakları ihlâl eder tarzda ve makable şamil olarak sevkedilen hükmün Anayasaya aykırı bulunduğunu iddia ederek geçici birinci maddenin iptali için Anayasa Mahkemesine dâva açıldıktan sonra iptaline karar verilmesi isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Maliye Bakanlığı, tasarruf bonolarının piyasada yıllarca itibarî değerinin % 30 uyla tedavülü sebebiyle yüksek kârlar sağlamış alıcıların malî güçlerine göre vergilendirilmesinin vergide adaleti sağladığını ve bunun Anayasanın 61 inci maddesine uygun bulunduğunu ileri sürerek dâvanın reddi gerektiğini savunmuş, Başbakanlık dâvaya cevap vermemiş bulunmaktadır.

Kanunsözcüsü Sedat Ünaldı'nın Düşüncesi : 5.1.1961 tarihli 223 sayılı Yatırımlar Finansman Fonu Teşkil ve Tasarruf Bonoları İhracı Hakkında Kanun, 930 sayılı Tasarruf Bonoları İhracı Hakkındaki Kanunla yürürlükten kaldırılmıştır. Bu kanunun 1 inci maddesi, evvelce verilen tasarruf bonolarının, nama yazılı yeni bonolarla değiştirileceğini âmir bulunmaktadır. Değiştirme (vergili) veya (vergisiz) olacaktır. Değiştirme esasları da bir tüzük ile düzenlenecektir.

Nitekim, 8.7.1969 günlü Resmî Gazete'de bu tüzük (Tasarruf Bonolarını Değiştirme ve Tevsik İşlemleri Tüzüğü) adı altında yayınlanmış bulunmaktadır. Tüzüğün 3 üncü maddesinde (223 sayılı Kanuna göre verilmiş bulunan tasarruf bonolarının değiştirilmesi, bu bonoları ibraz edecek olanlara yapılır.) denilmiş 6 ncı maddesinde; bonolar doğrudan doğruya Hazineden iktisap edilmiş ise vergisiz, 7 nci maddesinde ise, aksi halde (kazanılmamış gelir olarak vergiye tabi tutulduktan sonra) bakiyeler için yeni bono verileceği ifade edilmiştir.

Doğrudan doğruya Hazineden iktisap edilmemiş tasarruf bonolarını ibraz eden 3 üncü şahısların bunları kâr gayesiyle toplamış oldukları zâhir bulunduğuna göre, vergili değiştirmeyi usul ve kanuna aykırı ve buna dair tüzüğü de yasalara muhalif kabul etmek mümkün değildir.

Bu nedenle dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Erol Çırakman'ın Düşüncesi: Doğrudan doğruya Hazineden iktisap edildiği tevsik edilemiyen tasarruf bonoları bedellerinin kazanılmış gelir olarak vergiye tabi tutulacağını âmir 930 sayılı Kanunun geçici birinci maddesinin Anayasaya aykırı olduğu yolundaki dâvacı iddiası «ciddî» görülmediğinden, konunun Anayasa Mahkemesine intikal ettirilmesine mahal yoktur.

Gerek tasarruf bonolarını değiştirme ve tevsik işlemleri tüzüğü gerekse Bakanlar Kurulunun 6/11991 sayılı kararı sözü edilen geçici birinci madde uyarınca yürürlüğe konulmuş olup, kanuna aykırı bir hükmü muhtevi bulunmamaktadır.

Tasarruf Bonolarını Değiştirme ve Tevsik İşlemleri Tüzüğünde yer alan hükümlerin açıklanmasına ilişkin 4 Seri No. lu Tasarruf Bonoları Genel Tebliği ise iptal dâvasına konu edilebilecek bir niteliği haiz değildir.

Bu sebeple, mesnedi bulunmayan dâvanın reddi gerektiği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dâva Daireleri Kurulunca duruşma için tayin olunan günde dâvacı vekili Avukat Mes'ut Selen ile dâvalıları temsilen gelen Hazine Avukatı Kudret Suner dinlenildikten ve kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan sonra dosya incelenerek gereği düşünüldü:

Dâvacının, 930 sayılı Tasarruf Bonoları İhracı Hakkında Kanunun geçici birinci maddesinin iptali için konunun Anayasa Mahkemesine intikal ettirilmesi yolundaki talep ve iddiasının Anayasanın 151 inci maddesi uyarınca «ciddî» olduğu kanısına varılmadığından, bu konudaki talebin reddine oyçokluğuyla karar verilerek işin esası incelendi:

Karşılıkları, Türk ekonomisinin istikrar içinde gelişmesini teminen tarım, sanayi ve ulaştırma sahalarına yapılacak yatırımların finansmanında kullanılmak üzere 223 sayılı Kanuna müsteniden ihraç edilen tasarruf bonolarının malî imkânlarının darlığı sebebiyle vâde tarihini beklemeye tahammülü olmayan istihkak sahiplerince başkalarına devredildiği ve böylece piyasada münhasıran bono alım satım işleriyle uğraşan kişilerin ortaya çıktığı ve vergi sisteminin bu kişilerin elde ettikleri spekülâtif kârları vergilendirmeye yetmediği bilinen bir gerçektir.

Tasarruf Bonoları İhracı Hakkında 930 sayılı Kanun bir yandan bonoların münhasıran «nama yazılı» olması esasını getirir ve böylece tedavül imkânını ortadan kaldırmak suretiyle bundan böyle spekülâtif faaliyetleri önlemek amacı güderken, diğer taraftan geçici birinci maddesiyle 223 sayılı Kanuna göre ihraç edilen bonoların nama yazılı yeni bonolarla değiştirilmesi mecburiyetini vaz ederek «değiştirme sırasında doğrudan doğruya Hazineden iktisap edildiği tevsik edilemiyen gerek nama yazılı olan ve gerekse hamiline yazılı hale gelmiş bulunan tasarruf bonoları bedelleri kazanılmamış gelir olarak vergiye tabidir.» hükmünü sevketmiştir.

930 sayılı Kanunun geçici birinci maddesinin uygulamasını sağlamak üzere aynı maddenin altıncı fıkrası uyarınca yürürlüğe konulan Tasarruf Bonolarını Değiştirme ve Tevsik İşlemleri Tüzüğünde kanuna ve usule aykırı bir cihet bulunmamaktadır.

İptali istenen Bakanlar Kurulunun 20.6.1969 günlü ve 6/11991 sayılı kararı ise, tasarruf bonolarının değiştirme işlemlerine başlanılması, faiz vâdelerinin Mart ayı olarak tesbiti ve değiştirme işlemlerinde görevli mercilerin tayinine ilişkindir. Sözü edilen geçici birinci madde ile verilen yetkiye dayanılarak ittihaz edilen bu tasarrufta da kanuna aykırı bir cihet bulunmamaktadır.

Değiştirme işlemlerini yürütecek Maliye Bakanlığının uygulamada birliği sağlamak amacıyla teşkilâtına gönderdiği, «Tasarruf Bonoları Değiştirme ve Tevsik İşlemleri Tüzüğünde yer alan hükümlerin açıklanması» na ilişkin 4 Seri No. lu Tasarruf Bonoları Genel Tebliği ise iptal dâvasına konu edilebilecek idarî bir karar niteliği taşımamaktadır.

Bu sebeplerle, mesnedi bulunmayan dâvanın reddine, takdir edilen 1.000,— lira vekâlet ücretinin dâvacıdan alınarak dâvalıya verilmesine 9.11.1973 tarihinde oybirliğiyle **karar verildi.**

AZLIK OYU

X — 223 sayılı Kanun gereğince çıkarılan tasarruf bonolarının 10 yıl vâdeli olduğu, sözü edilen kanunun 3 üncü maddesinde belirtilmiş olup, Hazine vâdenin sonunda bono bedelini tamamen ödemeyi taahhüt etmiş bulunmaktadır. Aynı kanunun 15 inci maddesinde de, nama yazılı olarak ihraç edilecek tasarruf bonolarının, ihraçlarını takip eden yıldan itibaren beş yılın sonunda hamiline yazılı bono ad ve itibar olunacağı belirtilmiştir. İdarenin bahis konusu taahhüdü ve bilhassa hamile yazılı bonolarının, itibari değerinden düşük bedellerle değiştirmiş olması karinesine dayanılarak 930 sayılı Kanunun geçici birinci maddesiyle vergiye tabi tutulmak istenmesi, Anayasa'nın muhtelif maddelerinde yer alan esas ve prensiplere aykırı düşmektedir. Dâvacının Anayasaya aykırılık iddiasının ciddî görülmeyerek reddine ilişkin karar kısmına bu nedenle karşıyız.

XX — Anayasa'nın 61 inci maddesinde, «Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.» hükmü yer almıştır. Malî güce göre vergi ödeme ilkesi, yüksek matrahlardan artan nisbetlere göre vergi alınmasını zorunlu kılmaktadır. Doğrudan doğruya Hazineden iktisap edildiği tevsik edilemiyen tasarruf bonolarının vergilendirilmesinde bu ilkeye aykırı olarak, müterakki olmayan muayyen bir vergi nisbeti kabulü Anayasaya aykırı düşmektedir.

930 sayılı Kanunun geçici birinci maddesi hakkında bu yönden Anayasa Mahkemesine başvurulması gerektiği reyiyle karara karşıyım.

T. C.

DANIŞTAY

Dâva Daireleri Kurulu
Esas No : 1972/194
Karar No : 1973/716

Dâvacı : Yaşar Aysev - Barış Gazetesi Sahibi

Dâvacı Yanında Müdahiller :

1 — Böl - Tir Gazetecilik ve Matbaacılık Lmd. Şti. Vatan Gazetesi Sahibi
2 — Ankara Ekspres Gazetecilik Basın ve Yayın ve Reklâmcılık Lmd. Şti. Ankara Ekspres Gazetesi Sahibi
3 — Havadis Gazetecilik Lmd. Şti. Tasvir Gazetesi Sahibi
4 — İsmet Özkan Hür Anadolu Gazetesi Sahibi
5 — Mustafa Özkan - Başkent Gazetesi Sahibi
6 — Ali Ünal Topala - Ankara Ticaret Postası Gazetesi Sahibi
7 — Ahmet Kelebekliođlu - Turizm ve Ticaret Gazetesi Sahibi
8 — Coşkun Gazetecilik ve Matbaacılık Lmd. Şti. Zafer Gazetesi Sahibi
9 — Mustafa Ulucan - Gündem Gazetesi Sahibi
10 — Faruk Taşkıran - Bugün Ticaret Gazetesi Sahibi
11 — Ülkü Bilgin - İktisat ve Piyasa Gazetesi Sahibi

Müdahiller Vekili : Av. Yekta Güngör Özden

Dâvalı : Başbakanlık

Dâvanın Özeti : Bakanlar Kurulunun 29.11.1971 günlü ve 7/3505 sayılı kararıyla kabul edilen «İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1972 Yılı Programı» nın «Ekonomik Politikalar» başlıklı üçüncü bölümünün «Para ve Kredi ile Malî Kurumlar Politikası» kısmının, «Resmî İlânlar» a ilişkin olup, birden fazla yayınlanacak ilânların birer kopyası ile bir kere yayınlanacak ilânların tamamının Resmî Gazete'de yayınlanacağı ilkesini de havi 364, 365 ve 366 ncı maddeleri ile Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığının 17.3.1972 günlü ve 5.7.2.1.72 - 2122 sayılı genelgesiyle açıklanan kararının, Anayasa ve ilgili kanunlarda Resmî Gazete'de yayınlanacağı belirtilenler dışındaki resmî ilânların Resmî Gazete'de yayınlattırılmasının hem 195 hem de 1322 sayılı Kanunlara aykırı bulunduğunu, Devlet ihalelerine ilişkin ilânların 2490 sayılı Kanun değiştirilmeden, bu kanunun 7 nci maddesinde belirtilen usulün dışında yayınının mümkün olamıyacağını iddia ederek iptali isteğinden ibarettir.

Dâvacı Yanında Müdahillerin Talebi : Gerek 1972 yılı Programının dâva konusu hükümlerinin, gerekse Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığı genelgesinin hukuka aykırılığı nedeniyle iptali gerektiği ileri sürülmüştür.

Savunmanın Özeti : Dâvalı Başbakanlık, dâvaya süresinde cevap vermemiş ise de, müdahale talebine süresi içinde verdiği cevapta, dâvacı ve müdahillerin ihlâl edilmiş bir menfaatı bulunmadığını, programda öngörülen bir tedbir ve buna ilişkin genelge sebebiyle, resmî ilânların kanuna aykırı surette yayınlatılmasının söz konusu olamıyacağını, kanuna aykırı bir uygulama olduğunda icracı kuruluşların bu işlemlerinin dâva konusu edilmesi gerektiğini, esasen genelgede «Kanunlarda aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde» yapılacak işlemlerin açıklandığı, bu genelgenin de iptal dâvasına konu edilemiyeceğini savunmuştur.

Kanunsözcüsü Sedat Ünaldı'nın Düşüncesi : 195 sayılı Basın - İlân Kurumu Teşkiline Dair Kanunun 2 nci maddesinde; resmî ilânların bu kurum aracılığı ile gazetelere dağıtılacağı hükme bağlanmış olup 29 ve müteakip maddelerinde resmî ilânların yayınlanma usulleri, 34 üncü maddesinde ilân verilecek gazetelerin vasıfları gösterilmiş, 39 uncu maddesinde de ilân fiyatlarının tesbiti usulü tayin olunmuştur.

Kanunun 29 uncu maddesinin (a) ve (b) fıkralarında resmî ilânın tarifi yapılmıştır. Şöyle ki; a) — Kanun, tüzük ve yönetmeliklerle yayınlanması mecburî olan... b) — Genel ve katma bütçeli dairelerle il özel idareleri, belediyeler, köyler ve iktisadî devlet teşekkülleri ve sermayesinin yarısından fazlası kamu hukuku tüzel kişilerine ait bulunan teşekküllerin verdikleri, reklâm mahiyetini taşımayan ilânlar resmî ilân sayılır.

32 nci maddede de şu hüküm yer alıyor : (Resmî ilânlar, fikir ve içtihat farkı aranmaksızın 34 üncü madde mucibince vasıfları tespit edilecek olan mevkutelere Basın - İlân Kurumu Genel Kurulunun tesbit edeceği esaslar dahilinde dağıtılır. — 33 üncü madde hükmü saklıdır —

Hükmü saklı tutulan 33 üncü maddede gazete tercihi hakkı mahfuz tutularak 7201 sayılı Tebligat Kanununa göre ilân yoluna başvurulması halinde yine Basın İlân Kurumu yetkili ve görevli kılınıyor. Bu kanunda tek bir istisna 31 inci maddenin son fıkrasında yer almıştır ve Türk Ticaret Kanunu'nun 37 nci maddesi hükmü, yani ticarî sicil tescili ilânlarına mahsus Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi, Basın İlân Kurumu çerçevesi dışında bırakılmıştır.

Basın - İlân Kurumu, binnetice özel kanunlarında ilânlarının yayımına dair hükümleri de dikkate alarak, 29 uncu maddede sayılan resmî daire ve teşekküllerin ilânlarını, Türkiye'de en etkili, yaygın ve maksada muvafık surette işaa'ya, duyurmaya ve yaymaya gayret göstermek görevi ile de yükümlüdür. Ezcümle, bu kurumu, gazeteleri gelişigüzel besleyen bir kamu kuruluşu olarak kabul etmemek icap eder.

Dâvacı Yaşar Aysev tarafından açılan ve müteakiben 11 gazete sahibini temsilen Avukat Yekta Güngör Özden tarafından müdahale talebinde bulunulan ve bu talep kurulca kabul olunan dâvada; resmî ilânların ancak Basın - İlân Kurumu aracılığı ile gazetelere tevzi olunabileceği; Resmî Gazete'nin müstakilen ilân alıp yayınlayamıyacağı öne sürülmekte ve Bakanlar Kurulu'nun 30.12.1971 günlü 14058 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan genelgesinin iptali istenmektedir.

Dâvalı Başbakanlığın dâvaya karşı verdiği cevapta, esasa dair ezcümle; (.. resmî ilânlarla ilgili olarak yer alan öneri 195 sayılı Kanuna aykırı olmadığı gibi, yürütme kuvveti olmayan Devlet Plânlama Teşkilâtı genelge yazısı «resmî ilânların kapsamı ve dağı-

mında uyulacak ilkeler hakkında» bazı kuruluşların tereddütlerini ortadan kaldıracak mahiyettedir..) denilmekte ve (Resmî Gazetede yayınlanan ilânlar kamu kuruluşlarınca doğrudan doğruya verilmiştir. Hiçbir tesir yapılmamıştır..) ifadesinden sonra da (Aslında kamu kuruluşlarınca ilânların daha ucuz olmasından dolayı Resmî Gazeteye gönderilmesi tercih edilmektedir. Bir de konu ile ilgilenenlerin tamamına doğrudan ulaşma olanağı sağlanacağı düşünülürse bu uygulamanın daha faydalı olacağı tabiidir..) cümlesiyle savunma tamamlanmaktadır. Dâvalı Başbakanlığın esasa mütedair savunması, resmî ilânların, Basın İlân Kurumu Kanunu bertaraf edilerek doğrudan doğruya Resmî Gazete'de yayınlanması vakıasını hukukî bir sebebe dayandıramamaktadır. Daha ziyade kamu kuruluşlarının, bir tesir altında kalmadan, kendi tercih ve insiyatifleriyle hareket etmekte oldukları ifade edilmek istenmektedir ki bir hukuk devletinde bu tarz düşünceye yer olmamak gerekir. Çünkü, resmî ilânların statüsünü tayin, tevziatını düzenleyen bir kanun vardır, bu kanun mer'i olduğu müddetçe kamu kuruluşlarının öncelikle buna uyması zorunludur.

Resmî Gazete, kanunlarda bu gazetede yayınlanacağı tayin ve tasrih olunan, kanun, yönetmelik, genelge, tebliğ, kararlardan başkaca 195 sayılı Kanunda tarifini bulan resmî ilânları, Basın - İlân Kurumu kanalı dışında neşrederse kanunu ihlâl etmiş olur. Basın - İlân Kurumu'nun Resmî Gazeteyi de, ilân verilecek mevkuteler arasında sayması ve 33 üncü maddedeki, (merci tayininde dikkate alması) bittabî kanunun kendisine verdiği yetki çerçevesinde mümkündür.

Yukarıda açıklanan nedenlerle dâvanın kabulü ve dâvalı işleminin iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Erol Çırakman'ın Düşüncesi : Plân ve plânlama konusunda Anayasanın öngördüğü ilkeler ve bunların uygulanmasını sağlamak üzere çıkarılan, 91, 933 ve 77 sayılı Kanun hükümleri ile yıllık programların muhtevaları nazara alındığında, neticede idarenin faaliyeti olarak ortaya çıkan bu dökümanların, bilinen hukukî ve idarî işlemlerden farklı nitelikleri haiz olduğu sonucuna varılmaktadır.

Gerçekten, memleketin ekonomik ve sosyal yapısını değiştirecek amaçları tesbit, hedef ve stratejileri tayin etmek üzere hazırlanan plân ve programların, yürürlükteki mevzuat hükümlerine rağmen bazı tedbir ve ilkeleri öngörmesi olağandır. Böyle durumlarda, idarenin öncelikle plâna aykırı mevzuat hükümlerinin kaldırılması veya değiştirilmesine tevessül etmek suretiyle plân ve programda yer alan ilkelerin uygulanmasını sağlaması gerekecektir. Diğer bir ifadeyle idare, bu ilkeleri belli şekillere uyarak icraî tasarruflar niteliğine erdirmekle yükümlü olacaktır.

Yıllık programların idarî kararlara takaddüm eden, onlara yön veren özelliği ve mevzuat çerçevesinde idarî tasarruflarla uygulanma zorunluğu bulunması, yoksa hukukî engellere rağmen doğrudan istinat edilebilecek hukukî metinler niteliğini haiz olmaması nedeniyle, iptal dâvasına konu edilmeleri mümkün bulunmamaktadır.

Dâva konusu Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığı Genelgesi de 1972 yılı Programının ilgili hükümlerinin açıklanmasına ilişkin olup idarî dâvaya konu edilecek bir yönü bulunmamaktadır.

Dâvanın bu sebeplerle reddi gerektiği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dâva Daireleri Kurulunca işin gereği düşünüldü :

Dâvada, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı 1972 yılı Programında yer alan «Resmî İlânlar» a ilişkin esas ve ilkelerle Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığının konunun aydınlanması bakımından ilgili mercilere yapılan açıklamayı muhtevi genelgesinin iptali talep edilmektedir.

Dâvanın esasının incelenmesinden önce, yıllık programların düzenleyici ve genel bir tasarruf olarak iptal dâvasına konu edilebilip edilemiyeceği hususunun araştırılması gerekmektedir.

Anayasa'nın 41 inci maddesinin, «İktisadî ve sosyal hayat, adalete, çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenlenir» hükmü ile plânlı iktisat bir Anayasa ilkesi olarak vaz edilmiş; «İktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu maksatla, millî tasarrufu arttırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma plânlarını yapmak Devletin ödevidir» demek suretiyle plânlama bir ödev olarak Devlete yüklenmiş ve 129 uncu maddesi de, «İktisadî, sosyal ve kültürel kalkınma plâna bağlanır. Kalkınma bu plâna göre gerçekleştirilir» hükmü ile Kalkınma Plânını müesseseleştirmiş; «Devlet Plânlama Teşkilâtının kuruluş ve görevleri, plânın hazırlanmasında, yürürlüğe konmasında, uygulanmasında ve değiştirilmesinde gözetilecek esaslar ve plânın bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesini sağlıyacak tedbirler özel kanunla düzenlenir» denmek suretiyle, plâna ve plânlamaya özel bir önem atfedilmiştir.

Uzun Vadeli Plânın Yürürlüğe Konulması ve Bütünlüğünün Korunması Hakkında 77 sayılı Kanun ise, uzun vadeli plânın Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülmesi ile onaylanması ve bunlarda değişiklik yapılmasının, kanun tasarı ve tekliflerinden daha değişik ve özel bir usule tabi tutulmasını derpiş etmiş, ayrıca kanun tasarı ve tekliflerinin uzun vadeli plâna uygunluğunun denetlenmesini sağlayacak özel bir kısım tedbirleri öngörmüştür.

«Yıllık Programın Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine» dair bir «karar» ile birlikte Bakanlar Kurulunca kabul edilen yıllık programlar, 1972 yılı programının 88 inci maddesinde belirtildiği üzere, «Kalkınma plânlarında belli bir yıl için öngörülen hedeflerin gerçekleşmesinde gerekli tedbirler sistemini saptayan ve uygulamaya koyan, gerektiğinde kısa vadeli ekonomik koşullara göre hedeflerde değişiklik yapılmasını sağlayan araç» lar niteliğinde görülmektedir.

Plân ve programlarda yer alan tedbirlerin uygulanması, idareye düşen bir görev olduğundan, bu dökümanların idareye hitabettiği de açıktır. Gerek plânların gerekse programların Anayasa'nın 6 ncı maddesi uyarınca «kanunlar çerçevesinde» yürütme organının objektif veya subjektif işlemleri ve eylemleriyle uygulanması gerekmektedir.

Plân ve programlarda sadece yürürlükteki mevzuat hükümlerine uygun tedbirlerin öngörülmesi zorunluğu mevcut değildir. Aksine memleketin ekonomik ve sosyal yapısını değiştirecek amaçları tesbit, hedef ve stratejileri tayin eden plân ve programların yürürlükteki mevzuat hükümlerine rağmen bazı tedbir ve ilkeleri öngörmesi olağandır. Bu niteliği itibariyle neticede idarenin faaliyeti olarak ortaya çıkan yıllık programların, bilinen hukukî ve idarî işlemlerden farklı nitelikte yeni bir işlem türü olarak kabulü gerekmektedir. Programlarda yer alan tedbir ve ilkelerin, yürütme organı tarafından belli şekille-

re uyularak idarî tasarruf ve işlemler niteliğine erdirilmesi gerekmektedir. Kanunda veya diğer düzenleyici tasarruflarda plân ve yıllık programlarda yer alan tedbir ve ilkelere aykırı veya bunların uygulanmasına engel olacak nitelikte hükümlerin mevcut olması halinde, idarenin öncelikle bu hükümlerin kaldırılması veya değiştirilmesine tevessül etmesi, gerektiğinde bu tedbir ve ilkelere uygun yasama veya yürütme tasarruflarının yürürlüğe konmasını sağlamak suretiyle, bunların uygulanma olanağını yaratması gerekir. Plân ve yıllık programların uygulanması zımnında tesis edilecek idarî işlem ve tasarrufların yargı denetimine tabi olacağı ve yargı yerince de bunların hukuka uygunluğunun araştırılacağı tabiidir.

Yıllık programların açıklanan şu nitelikleri itibariyle düzenleyici ve genel bir tasarruf olarak iptal dâvasına konu edilmeleri mümkün bulunmamaktadır.

Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığının iptali istenen genelgesi ise, 1972 yılı Programında yer alan resmî ilânların kapsamı ve dağıtımında uyulacak ilkeler hakkında bazı kuruluşların tereddüde düştüklerinin anlaşılması üzerine, bahis konusu ilkelerin, «Kanunlarda aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde» uygulanacağını belirten bir açıklamadan ibaret olup icraî bir niteliği bulunmadığından, iptal dâvasına konu edilmesi esasen mümkün bulunmamaktadır.

Bu sebeplerle dâvanın reddine 7.12.1973 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

Kalkınma Plânına dayanılarak, Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından hazırlanıp, Bakanlar Kurulunca çıkarılan yıllık programların birer idarî işlem olduğunda şüphe ve tereddüde yer yoktur. Yıllık programların yürürlükteki plâna ve diğer mevzuat hükümlerine aykırı olmaması gerektiği gibi, bunların uygulanmasını sağlıyan yürütme ve idare tasarruflarının da programa ve plâna uygun bulunması gerekir. Gerçekten, yıllık programlar, siyasî vesikalar değil, birer hukuk metnidir ve uygulanmak üzere çıkarılır. Hatta programa uyma zorunluğu, sadece idarî makamlara yüklenmiş olmayıp, onu yapmış ve yürürlüğe koymuş Bakanlar Kurulunu da bağlar. Aksi takdirde yıllık programlar düzenlemenin maddî ve hukukî bir anlamı kalmaz.

Beş Yıllık Kalkınma Plânı ve yıllık programlar; kanun tüzük ve yönetmelikler gibi maddeler halinde ve tedvin tekniğine uygun olarak hükümler sevketmemekle beraber, bunların münderecatı sadece mütalâa ve temennilerden ibaret de değildir. Plân ve programların tasvir, tahlil, tahmin, takdir ve tasavvur mahiyetindeki kısımları bağlayıcı kuvvette olmazsa da; önceliklere, tedbirlere, tahsislere, izlenecek esas ve usullere ilişkin hükümleri emredicidir. Bunların idareyi bağlayan idarî ve icrai hukuk kuralı niteliği bulunduğunun ve ilgili kamu merci ve kurullarınca uyulmaması halinde müeyyidelendirilecek genel düzenleyici işlemler olduğunun kabulü gerekir. Bu niteliği nedeniyle yıllık programların, Anayasa'nın 114 üncü maddesinde yer alan «İdarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır» ilkesi karşısında yargı denetiminin dışında bırakılması olanağı yoktur.

Yıllık Programların iptal dâvasına konu edilemiyeceği gerekçesiyle dâvanın reddine ilişkin çokluk kararına yukarda yazılı nedenlerle karşıyız.

DÖRDÜNCÜ DAİRE KARARLARI

GELİR VERGİSİ

T. C.

DANIŞTAY

Dördüncü Daire
Esas No : 1971/4829
Karar No : 1973/4382

Dâvacı : Eminönü Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvalı : Banko Di Roma

Vekili : Av. İhsan Tezel

Dâvanın Özeti : Banko Di Roma İstanbul Merkez Şubesinin 1960 takvim yılı işlemlerinin, bankalar yeminli murakıbı tarafından incelenmesi sonucunda, Türk Ticaret Kanununun 466/3 üncü maddesine göre ayırdıkları yedek akçenin dağıtılmasına umumî hey'etce karar verilmediğinin anlaşıldığı iddiasıyla bulunan matrah farkı üzerinden yükümlü banka adına ikmalen salınan (stopaj) (5421 Md. 82) Gelir Vergisinin zaman aşımı nedeniyle terkinine ilişkin kararlarının Danıştay Dördüncü Dairesince, zaman aşımının yokluğu ve anlaşmazlığın esasının incelenmesi yönünde verilen kararla bozulması sonucunda, anlaşmazlığın esasını inceliyerek, ikmal tarhiyatının dayanağının bankalar yeminli murakıbının inceleme raporu olduğu, olay tarihinde yürürlükte bulunan 5432 sayılı V.U. Kanununun 125 inci maddesi hükümlerine göre vergi incelemesine yetkisi bulunmayan kimselerin raporlarının vergilendirmede esas alınamıyacağı gerekçesiyle tarhiyatı terkin eden Temyiz Komisyonu Birinci Dairesinin 2.2.1971 gün ve 70/4424 sayılı kararının; Türk Ticaret Kanununun 466/3 üncü maddesi hükmüne aykırı olarak ayrıldığı anlaşılan yedek akçenin dağıtılmasına umumî heyetce karar verilmediğinden vergi tevkifatına tabi tutulacağı ileri sürülerek bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Gerek 5432 sayılı Kanunun 125 ve gerekse 213 sayılı Kanunun 135 inci maddeleri hükmünde, kimlerin vergi incelemesi yapacaklarının açıklandığı, Bankalar Kanunu hükümleri dairesinde yeminli bankalar murakıbının vergi incelemesi yapmağa yetkilerinin bulunmadığı, sözü geçen murakıp tarafından düzenlenen rapora istinaden tarh işlemi yapılamayacağı, yapılacak duruşmada sözlü açıklamaları da dinlendikten sonra dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Kanunsözcüsü Ali Rıza Yıldırım'ın Düşüncesi : İhtilâf, yükümlü banka şubesi işlemleri üzerinde, bankalar yeminli murakıbı tarafından yapılan inceleme sonucunda, maddî delillere göre tesbit edilen matrah farkı üzerinden ikmal tarhıyatı yapılıp yapılamıyacağına ilişkin bulunmaktadır.

7129 sayılı Bankalar Kanununun 61. maddesinin ilk bendinde, «Bankalar Kanunu ile diğer Kanunların bankalarla ilgili hükümlerin tatbikatının, Maliye Vekâletine bağlı bankalar yeminli murakıp ve muavinleri tarafından murakebe edileceği» hükme bağlanmış olması karşısında, «diğer kanunların bankalarla ilgili hükümlerinin tatbikatı» tabiri içinde

Vergi Kanunlarının bankalar üzerindeki uygulamalarının da bulunduğu, bu sebeple, yeminli banka murakıplarının incelemeye yetkili oldukları, kaldı ki, tarhiyatın maddî delillere göre yapıldığı hususları nazara alınmadan, ikmalen salınan verginin dayanağını teşkil eden incelemenin gerek ihtilâflı yılda mer'i 5432 sayılı, gerekse, 213 sayılı Vergi Usul Kanunlarının 125 ve 135 inci maddelerine göre inceleme yetkisi bulunmayan bankalar yeminli murakıbı tarafından yapıldığı gerekçesiyle tarhiyatın terkin edilmesinde kanuna uyarlık bulunmadığından dâva konusu Temyiz Komisyonu kararının bozulması gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Nuri Karabağ'ın Düşüncesi : Dâvalı banka tarafından, Türk Ticaret Kanunu'nun 466/3 üncü maddesi hükmüne aykırı olarak yedek akçe ayrıldığı, anlaşmazlık konusu olmadığına göre, olayın, 5432 sayılı Kanunun 29 uncu ve 7219 sayılı Bankalar Kanununun 61 inci maddesi hükümleri nazara alınmadan, 5421 sayılı Kanunun 125 inci maddesi hükmüne dayanılmak suretiyle çözümlenmesinde isabet görülmediğinden dâva konusu Temyiz Komisyonu kararının bozulması gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dördüncü Dairesince duruşma için belli edilen günde gelen dâvacı Vergi Dairesi Müdürlüğünü temsilen Hazine Avukatı Yurdanur Gökırmak ile dâvalı vekili Avukat İhsan Tezel dinlenilip kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan sonra dâva dosyasının da incelenerek gereği görüşüldü :

Anlaşmazlığın konusu, Türkiye Merkez Şubesi İstanbul'da bulunan dâvalı bankanın, Türk Ticaret Kanununun 466/3 üncü maddesi hükmüne aykırı olarak dağıtılmasına karar verilmeyen kârdan yedek akçe olarak ayırdığı, bankalar yeminli murakıbı tarafından tespit olunan kısmın, olay tarihinde yürürlükte bulunan 5421 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 82 nci maddesi hükmüne göre stopaj matrahından düşülemiyeceği nedeniyle mükellef banka şubesi adına yapılan tarh işleminin, 5432 sayılı Vergi Usul Kanununun 125 inci maddesi hükmüne uyularak terkin edilip edilemiyeceği hususuna ilişkin bulunmaktadır.

Dâvalı banka tarafından, Türk Ticaret Kanununun 466/3 üncü maddesi hükmüne uygun olmıyarak yedek akçe ayrıldığı anlaşmazlık konusu olmadığına, olay tarihinde yürürlükte bulunan 5421 sayılı G.V. Kanununun 29 uncu maddesinde, ikmalen vergi tarhı, her ne şekilde olursa olsun, bir vergi tarhedildikten sonra, bu vergiye ilişkin olarak meydana çıkan ve maddî delillere veya kanunî ölçülere dayanılarak miktarı tespit olunan bir matrah veya matrah farkı üzerinden ikmalen vergi tarh olunacağı öngörülmüş olduğuna ve 7129 sayılı Bankalar Kanununun 61 inci maddesinde, bankalar yeminli murakıplarının Maliye Bakanlığına bağlı bir kuruluş oldukları, yetiştirilmelerinin, Maliye Müfettişleri ve Hesap Uzmanlarına benzedikleri, bankaların bütün işlemlerinin, «Bankalar Kanununa ve diğer kanunlara uygun olup olmadıklarını incelemeye ve bu hususta inceleme raporu düzenliyerek Maliye Bakanlığı ile ilgili yerlere verecekleri belirtildiğine göre; olayda olduğu gibi dâvalı banka hakkında düzenlenen ve Maliye Bakanlığına verilen raporun bir maddî delil sayılması, yukarda anılan, 29 uncu madde hükmüne daha uygun bulunmakta iken olayın 5432 sayılı Kanunun 125 inci maddesine dayanılarak çözümlenmesinde isabet görülmemiştir.

Yukarda belirtilen hususlar nazara alınarak yeniden bir karar verilmek üzere Temyiz Komisyonu Birinci Dairesinin 2.2.1971 gün ve 70/4424 sayılı kararının bozulmasına, miktarı aşağıda yazılı yargılama giderinin dâvalıdan alınmasına, takdir edilen 1000 lira vekâlet ücretinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine, 17.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.

DANIŞTAY

Dördüncü Daire
Esas No : 1973/1504
Karar No : 1973/4873

Dâvacı : Kocamustafapaşa Vergi Dairesi Müdürlüğü
Dâvalı : Otuzbir kimya Sanayii Türk Limited Şirketi

Dâvanın Özeti : 1967 yılı işlemlerinin incelenmesi sonucunda dâvalı kurum adına, ikinci tertip yedek akçenin tasarruf bonosu bedelinin safi kârdan indirilmesi suretiyle hesaplanmaması nedeniyle ikmalen salınan stopaj gelir vergisi ile kusur cezasını; tasarruf bonolarının mecburî istikrazlardan madut bulunması nedeniyle ikinci yedek akçenin hesaplanmasında safi kârdan tenziline mahal olmadığı gerekçesiyle terkin eden Temyiz Komisyonu Birinci Dairesinin 29.1.1973 gün ve 3956 sayılı kararının; stopaj matrahının hesaplanmasında G.V.K. nun 96. maddesinde belirtilen indirimler arasında tasarruf bonosuna yer verilmediğinden tasarruf bonosu bedelinin matrahın hesaplanmasında gider olarak kabul edilemiyeceği iddiasıyla bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Kanunsözcüsü Faruk Kaymakçı'nın Düşüncesi : İleri sürülen iddialar, dâva konusu kararın dayandığı gerekçeler karşısında, yerinde ve kararın bozulmasını sağlıyacak durumda görülmediğinden dâvanın reddine karar verilmesinin gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Yurdanur Dinçsoy'un Düşüncesi : Anlaşmazlık 2 nci tertip yedek akçenin hesaplanmasından doğmuş olup; Vergi dairesi müdülüğünün iddiası gereğince safi kârdan diğer kanunî indirimlerle beraber tasarruf bonosu da düşüldükten sonra yedek akçenin hesaplanması gerekmektedir.

Bu nedenle dâvanın kabulü ile Temyiz Komisyonu kararının bozulması düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dördüncü Dairesince işin gereği görüşüldü :

Anlaşmazlık II. tertip yedek akçenin hesaplanma şeklinden doğmuş olup, halledilmesi gereken husus kârdan II. tertip yedek akçe ayrılmadan önce tasarruf bonosunun düşülüp düşülmiyeceğine ilişkindir.

6762 sayılı T. T. Kanununun 466 ncı maddesinin 2 nci fıkrasının üçüncü bendinde, safi kârdan birinci fıkrada yazılı yedek akçeden başka pay sahipleri için % 5 kâr payı ayrıldıktan sonra, pay sahipleriyle kâra iştirak eden diğer kimselere dağıtılması kararlaştırılmış olan kısmın onda birinin umumî yedek akçeye ekleneceği belirtilmiş olup söz konusu madde II. tertip yedek akçenin, ortaklara dağıtılması kararlaştırılan safi kârdan ayrılacağını çok açık ve kesin olarak hükme bağladığına ve bu duruma göre safi kârdan tasarruf bonosu çıktıktan sonra kalan kısmın ortaklara dağıtılacağı cihetle, vergi dairesi müdürlüğünün iddiası gereğince tasarruf bonosu düşülmesinden sonra II. tertip yedek akçe ayrılması kanunî zorunluluk olmaktadır.

Bu nedenle dâvanın kabulü ile Temyiz Komisyonu kararının bozulmasına, miktarı aşağıda yazılı yargılama giderinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 27.11.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Dördüncü Daire
Esas No : 1972/5067
Karar No : 1973/4434

Dâvacı : Mehmet Koç
Vekili : Av. Yaşar Dörterler
Dâvalı : Maliye Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Kayseri Devlet Hastanesinden almış olduğu 16.2.1972 gün ve 578 sayılı rapor üzerine G.V.K. nun 23/1 maddesi gereğince ücretlerinin gelir vergisinden istisnası kabul olunan dâvacının, bu kere 10.11.1961 gün ve 11561 sayılı İşçi Sigortaları Kurumu İstanbul Hastanesinin raporuna istinaden zamanaşımı süresi içindeki vergileri nin iadesi icabettiği yolundaki istemini reddeden Maliye Bakanlığının 10.7.1972 gün ve 2128 — 7910/37557 sayılı yazısıyla tesis edilen işlemin; Gırtlak kanseri sonucunda ses cihazının tamamen çıkarıldığı, her iki rapordaki teşhisin aynı olduğu, sadece, ilk raporda gelir vergisinden istisna edileceği kaydının bulunmadığı, ancak ilk raporun maddi vakıayı, ikinci raporun da bunun hukukî sonucunu gösterdiği, ilk raporla, hastalığın başlangıç tarihini ispatlamak istedikleri, 2219 sayılı Kanunda, S.S.K. Hastanesi raporlarının, bir vakıayı ispatlamak yönünden geçersiz olduğuna dair bir sarahat bulunmadığı, bu sebeple, zamanaşımı süresi içindeki vergilerin iade edilmesi icabettiği iddiasıyla iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : SSK. Hasteneleri raporunun resmî hastane raporu olarak geçerli kabul edilmediği, ayrıca ilk rapordaki arazların, Kayseri Devlet Hastanesinden alınan ve istisnayı gerektiren raporda yazılı sakatlıklara da uymadığı iddiasıyla mesnedi bulunmayan dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Kanunsözcüsü Bedia Yoluçelik'in Düşüncesi : Ödevli sakatlığı dolayısiyle vergiden muaf tutulması ve dolayısiyle sakatlığının tesbit edildiği tarihten evvelki ve hastalığının başladığı tarihten itibaren geçen süreye ait vergilerinin iadesini istemekte ise de; Vergi Usul Kanununun 112 inci maddesinin 2 nci fıkrasının 3 üncü bendi muvacehesinde ve esasen bakanlıkça kat'î ve son bir işlem yapılmamış bulunduğundan usulsüz açılan dâvanın reddi gerekir.

Raportör Kutay Uğur'un Düşüncesi : Hastalığın başlangıç tarihini ispatlamak için ibraz olunan İşçi Sigortaları Kurumu İstanbul Hastanesi Sağlık Kurulu raporunun kabul edilmemesi yersiz olduğu gibi, her iki rapordaki arazların ve sakatlığın birbirine uyup uymadığının herhangi bir hastaneden sorulmasından sonra işlem tesisi icabettiğinden dâvanın bu nedenle kabulü ile, dâva konusu idarî işlemin iptali gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dördüncü Dairesince işin gereği görüşüldü :

4792 sayılı Kanunla vücuda getirilen İşçi Sigortaları Kurumu, söz konusu kanun'un 1 inci maddesi gereğince Çalışma Bakanlığına bağlı olarak kurulduğuna göre, aynı kanunun 11 inci maddesinin (c) bendi uyarınca kurulan İşçi Sigortaları Hastanesinin de Devlete bağlı olarak kurulduğunu kabul etmek ve hastalığın başlangıç tarihini ispatlamak yönünden ibraz olunan 10.11.1961 günlü sağlık kurulu raporunu geçerli saymak gerekir

Ancak söz konusu rapordaki arazların Kayseri Devlet Hastanesinden alınan 16.2.1972 günlü rapordaki sakatlığa uymadığı iddia edilmekte ise de, bu hususun, Kayseri Devlet Hastanesinden veya başka bir hastaneden sorularak tavzihi icabederken, böyle bir yola başvurulmaksızın SSK İstanbul Hastanesinden alınan raporda yazılı arazların, Kayseri Devlet Hastanesince tanzim edilen raporda, vergiden istisnayı gerektiren sakatlıklardan olmadığına Maliye Bakanlığınca karar verilmesinde isabet görülmemiştir.

Bu nedenlerle dâvanın kabulüyle yukarıdaki esaslar dahilinde yapılacak araştırma sonucuna göre yeni bir işlem tesisi için dâva konusu Maliye Bakanlığı işleminin iptaline 20.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Dördüncü Daire
Esas No : 1973/671
Karar No : 1973/4936

Dâvacı : Hocapaşa Vergi Dairesi Müdürlüğü
Dâvalı : Hidayet Karagül

Dâvanın Özeti : Gümrük ve Tekel Bakanlığı müfettişi olan dâvalıya 1918 sayılı Kanunun 3777 ve 6846 sayılı Kanunlarla değişik 60 ıncı maddesi uyarınca ödenen müsadir ikramiyesinden kesilen gelir vergisinin; 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 29/1 inci maddesinde, ilim ve fennî, güzel sanatları, tarımı, hayvan yetiştirilmesini ve memleket bakımından faydalı olan diğer işleri ve faaliyetleri teşvik maksadıyla verilen ikramiye ve mükâfatların gelir vergisinden müstesna olduğunun hükme bağlandığı, bu hüküm muvacehesinde, ihbar ve müsadere olunan kaçak mallar dolayısıyla ödenmiş olan uyuşmazlık konusu ikramiyenin, kaçakçılığın önlenmesi bakımından faydalı bir faaliyeti teşvik edici nitelikte bulunduğunun kabulünün zorunlu olduğu gerekçesiyle red ve iadesine karar veren Temyiz Komisyonu Birinci Dairesinin 13.12.1972 gün ve 3408 sayılı kararının; verilen ikramiyenin 193 sayılı Kanunun 61 inci maddesi gereğince ücret sayılacağı, aynı kanunun 23 üncü maddesinde sayılanlar arasında bulunmadığından ve 29/1 madde ile de olayın bir ilişkisi mevcut olmadığından verginin aynen onanması icabettiği iddiasıyla bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Mesnedi bulunmayan dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Kanunsözcüsü Bedia Yoluçelik'in Düşüncesi : İleri sürülen iddialar, dâva konusu kararın dayandığı gerekçeler karşısında, yerinde ve kararın bozulmasını sağlıyacak durumda görülmediğinden dâvanın reddine karar verilmesi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Kutay Uğur'un Düşüncesi : Dâvacı tarafından ileri sürülen iddialar komisyon kararının bozulmasını sağlıyacak durumda görülmediğinden dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dördüncü Dairesince işin gereği görüşüldü :

Anlaşmazlık, 1918 sayılı Kanunun 6846 sayılı Kanunla değişik 60 ıncı maddesi uyarınca dâvalıya ödenen ikramiyelerden, gelir vergisi kesilip kesilmiyeceği hususuna ilişkin bulunmaktadır.

193 sayılı Kanunun 29 uncu maddesinin 1 inci fıkrasında, memleket bakımından faydalı olan iş ve faaliyetlerin teşviki maksadıyla verilen ikramiye ve mükâfatların gelir vergisinden müstesna olduğu yazılıdır.

Kaçakçılığın Men ve Takibi Hakkındaki Kanun'un değişik 60 ıncı maddesiyle, memur olsun veya olmasın kaçağı haber verenlere ve tutanlara ikramiye verileceği ve çalışma

bölgelerindeki kaçakçılıktan dolayı ilgililere muhbir ikramiyesi ödenmiyeceği öngörülmüştür. Madde ile ikramiyenin bütün memurlara değil, kaçağı haber verenlere ve tutanlara hasredilmiş bulunması, sözü edilen ikramiyenin memuriyet görevi ile ilgili olmadığını ve kaçakçılığın meydana çıkarılması yolundaki faaliyetlerin karşılığı olduğunu ve bu gibi faaliyetleri teşvik maksadıyla verildiğini göstermektedir. Nitekim 6846 sayılı Kanunun gerekçesinde ve adalet komisyonu raporunda ikramiyenin, kaçakçılığın meydana çıkarılmasını teşvik edeceği mühahazası ile verildiğinin açıklanması da bu hususu doğrulamaktadır.

Kaçakçılığın önlenmesinde ve meydana çıkarılmasında memleket bakımından büyük faydalar olduğu ise açıktır.

Bu nedenlerle dâvanın reddine 30.11.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Dördüncü Daire
Esas No : 1970/8421
Karar No : 1973/5027

Dâvacı : Trakya Yağ Sanayii A. Ş.
Vekili : Av. Refik Belgil
Dâvalı : Başbakanlık, Devlet Plânlama Teşkilâtı

Dâvanın Özeti : Yeni bir teknolojiyle ayçiçeği tohumundan exstraksiyon usuluyle yağ istihsali için yapacakları yatırımların yatırım indiriminden istifade etmesine ilişkin 3.9.1968 günlü müracaatları üzerine yüzde elli nisbetinde indirimden istifadeleri öngörülerek 19.11.1968 gün ve 59 numaralı teşvik belgesi verildiği halde; 19.5.1970 günlü kat'î yatırım indirimi belgesi verilmesi hususundaki müracaatlarına; teşvik belgesine konu olan projeyle bu kerre ibraz edilen proje arasında farklılık olduğu, bu itibarla adı geçen teşvik belgesinin geçerliliğinin kalmadığı, ancak bu defaki müracaatın, kuruluşun yeri, tutarı, plân ve proje ve finansman hesapları ve yatırımın gerçekleştirilme zamanı hususlarının kalkınma plânı ve kanunların yatırım indirimine ilişkin hükümleri çerçevesinde yeniden incelenerek yatırımın özsermayeden sağlanacak ve karşılanacak kısımlarının % 30 nisbetinde indirimden istifade etmesi gerektiği ve kat'î belgenin bu esaslarla verildiği yolundaki dâvalı idarece verilen 4.6.1970 gün ve 7584 sayılı cevabî yazısına vaki itirazlarına; idare işleminin yerinde olduğu ve bir değişiklik yapılmasının lüzumu bulunmadığı sebeplerini ileri sürerek red eden 10.8.1970 gün ve 2421/11262 sayılı işlemin; % 50 nisbeti öngören teşvik belgesinde yatırımın gerçekleştirilme süresi olarak bir yılın verildiği bu sürenin uzatılması için 24.10.1969 günlü müracaatlarına 17.11.1969 tarihinde olumlu cevap verildiği, bu cevabın üzerine kat'î yatırım belgesi verilmesi hakkındaki 31.12.1969 günlü müracaatlarına, bir yıl içinde müracaat edilmediğinden bahisle yeni bir müracaat gibi bakılmasının yerinde olmadığı, zira idarenin süre uzatımını olumlu karşılayan yazılarının esasen sürenin bitiminden sonra kurumlarına ulaştığı, bu itibarla kurumlarını bu müracaat hususunda kusurlu görmek imkânı bulunmadığı, teşvik belgesiyle önerilen % 50 indirim nisbetinin yatırım indirimi belgesiyle % 30 a indirilmesiyle müktesep haklarının ihlâl edildiği, 100 ton kapasiteli Rotosel makinesinin 200 ton kapasiteli yapılması, istihsali artırıcı bir faktör olmakla plân ve projede değişiklik yapıldığı şeklinde anlaşılmaması lâzım geldiği, teşvik belgesinde belirtilen esaslarda herhangi bir değişiklik olmadığı cihetle indirim nisbetinin indirilmesi yolunda tesis edilen işlemdeki kanunsuzluğun aşikar olduğu iddialarıyla iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Yatırımcı kuruma verilen ve % 50 nisbette yatırım indiriminden istifadesini öngören teşvik belgesinin genel hükümlerinde, teşvik tedbirlerinden faydalanmak için bu belgede verilen süre içersinde proje esaslarında bir değişiklik yapılmadan kat'î yatırım indirimi belgesi için müracaat edilmesi lâzım geldiğinin açıklandığı, oysaki kurumun yaptığı müracaatın işbu süreden sonra olduğu ve ikinci müracaata ilişik proje ile ilk proje arasında fark görüldüğü, bu itibarla 193 sayılı Kanunun 202 sayılı Kanunla eklenen 8. bölümünün ek 2. maddesinin 5. fıkrasında yer alan yetkilerine daya-

narak teşvik tedbiri belgesinin geçersizliğine karar verildiği, ancak ikinci müracaatta bildirilen yatırımların da 1969 yılı programları çerçevesinde incelendiğinde yatırım indiriminden istifade etmesi gerekli görüldüğünden, bu sene indirim için öngörülen % 30 nisbetinin kendilerine de tatbik edildiği, yukarıda izah edilen duruma göre yatırımın kurumun nisbet hakkında bir müktesep hakkı doğmamış bulunduğundan hakkında ittihaz edilen işlemde kanunsuzluk olmadığı ileri sürülerek dâvanın reddi gerekeceği belirtilmektedir.

Kanunsözcüsü Sıdıka Çınar'ın Düşüncesi : Ödevliye % 50 nisbetinde yatırım indirimi uygulanacağı yolundaki 59 numaralı teşvik belgesinin verilmesine konu olan proje ile daha sonra ibraz edilen proje arasında fark bulunması karşısında Devlet Plânlama Teşkilâtınca Projenin yeniden incelenmesi suretiyle uygulanacak yatırım indiriminin % 30 olarak yeniden tesbiti yerinde olup müktesep hakkın ihlâli olarak nitelendirilemiyeceğinden dâvanın reddinin gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Abdi E. Akın'ın Düşüncesi : Yatırımcı kuruma, bir yıl içinde gerçekleştirmesi ve bir yıl içinde de yatırım indirimi için kat'î belge alması şartlarıyle verilen teşvik belgesinde öngörülen tedbirlerden faydalanması için bu şartları yerine getirmesi gerekmektedir.

Yatırımcı kurum, her ne kadar süre uzatımı için idareye müracaat etmişse de kat'î belge için bir yıllık süre içinde müracaatını yapmadığı ve, bu müracaatta da projelerinde de değişiklik olduğu dosya münderecatından anlaşılmakta bulunduğu cihetle şartları yerine getirilmemiş teşvik belgesinin geçersiz sayılmasında kanunsuzluk yoktur.

İşbu müracaatı ilk müracaat gibi ele alarak kalkınma plânları ve yatırım mevzuatı ve 1969 yılı plânında öngörülen esaslar çerçevesinde değerlendirerek % 30 nisbetinde kat'î yatırım indirimi belgesi verilmesinde de mevzuata aykırılık bulunmamaktadır.

Bu nedenlerle dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dördüncü Dairesince işin gereği görüşüldü :

Yatırımcı kurumun, yapacağı yatırımın bir yıl içinde gerçekleştirilmesi kaydıyla geçici nitelikte verilen teşvik belgesinin teşvik belgesi ile alâkalı genel hükümlerinde kurumun fiilen indirimden faydalanması için, D. P. Teşkilâtına teşvik belgesi ile birlikte belgede geçerli süre içinde müracaatın şart olduğu ve proje esaslarında hiç bir değişiklik yapılmadığının tesbit edilmesi lâzım geldiği belirtildiğine ve şarta bağlı müsaadelerde şartlar yerine getirilmediği hallerde bu müsaadenin geçersiz olacağında tereddüt bulunmadığına göre, yatırımcı kurumun ancak belgede belirtilen süre içinde süre uzatımı için müracaat ettiği, kat'î belge almak için müracaat etmediği ve bu müracaatını süre geçtikten sonra 31.12.1969 günü yaptığı ve bu müracaatına iliştirdiği proje ile teşvik belgesinin verildiği proje arasında da fark bulunduğu dosya münderecatından anlaşılmakla dâvalı idarenin yatırım indiriminden istifade için müsaadeyi gösteren teşvik belgesinin geçersiz sayılması yolunda tesis ettiği işlemde kanunsuzluk yoktur.

Yatırımcı kurumun 31.12.1969 günlü iş bu müracaatını bu kez yeni bir müracaat olarak ele alıp yatırımla ilgili plân, proje, finansman hesapları ve gerçekleştirileceği müddetler bakımından kalkınma plânları ve kanunların yatırım indirimine ilişkin hükümleri çerçevesinde ve bu tarihteki yıllık programlarında öngörülen % 30 nisbeti gözönünde tutularak değerlendirilme sonucunda tesis edilen % 30 nisbetiyle yatırım indiriminden istifade edilmesi hususundaki kat'î belge verilmesi işleminde de isabetsizlik bulunmamaktadır.

Bu itibarla dâvacı kurum tarafından ileri sürülen iddialar kararın iptalini sağlıyacak nitelikte görülmediğinden dâvanın reddine ve 100 lira ilâm harcının dâvacıdan alınmasına 10.12.1973 günü oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Dördüncü Daire
Esas No : 1972/4509
Karar No : 1973/4761

Dâvacı : Hocapaşa Vergi Dairesi Müdürlüğü
Dâvalı : Hasan Kemal Kademoğlu
Vekili : Av. Ayhan Hankuş

Dâvanın Özeti : 1966 takvim yılı işlemlerinin incelenmesi sonucunda, maddî delillerle tespit edilen matrah farkına istinaden kollektif şirketin ortağı olan yükümlü adına ikmalen salınan gelir vergisini tâdilen onayan itiraz komisyonu kararını, teklif yılına ait olmadığı ileri sürülen masraf kaydı ve satış iskontosu ile fiçi envanter noksanından ileri gelen ve maddî delile müstenit bulunan matrah farkları için vergi dairesince ileri sürülen iddiaların anılan kararın unsurlandıramıyacağı, giriş kaydı kabul edilmeyen alışlara ilişkin bulunan yükümlü iddialarına gelince; müstahsil makbuzlarında adı geçen şahısların ve Necmettin Bursalıoğlunun anılan mükelleflere, mal satmadıkları şeklindeki ifadelere itibar olunmak ve bu alışlara ait gider kaydı kabul edilmemek suretiyle ikmal tarhiyatı yoluna gidildiği, alış olmadan satış yapılamıyacağına göre sahte faturalarla mal alışlarından dahi mal bedellerinin satın alma tarihinde cari piyasa rayicine uygun bulunup bulunmadığının araştırılması ve herhangi bir şişirme tesbit edilmediği takdirde giriş kaydının kabulü gerekeceği, bu gibi hususların resen takdir sebebi olduğu gerekçesiyle matrahın bu kalemleri için yapılan ikmal tarhiyatında isabet bulunmaması sebebiyle terkin etmek suretiyle tadilen tastik eden Temyiz Komisyonu Birinci Dairesinin 2.6.1972 gün ve 72/1287 sayılı kararının; olayda şekil ve nitelikleri belirtilmek suretiyle tespit edilen fark matrahı tevsik edici vesika olarak kabul edilmesinin yerinde olacağı, ancak defterdeki kayıtların vesikalarla tevsik edilebilmesi, gerçeği ifade etmesine bağlı ise de ilgili vesaiki defter kayıtlarına uymadığı ahvalde, bunun vesikanın doğru olmadığı ve faturayı tanzim ve tevdi edenlerin beyanları da bu durumu teyit edici mahiyette olduğu ve mükellefçe de bunun aksi ispatlanmadığı hallerde vesikaların Vergi Usul Kanununun 29 uncu ve Vergi Usul Kanununun 227 nci maddesine göre maddî delil niteliğini taşıyacağı olayda takdir sebebinin mevcudiyeti maddî delil meyanında tespit edilen farktan 29 uncu maddeye göre ikmal tarhiyatı yapılmasını önliyemiyeceği iddialarıyla bozulması, dâva giderleriyle vekâlet ücretinin karşı tarafa yükletilmesi dileğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Gayri varit vergi dairesi iddialarının reddi gerekeceği yolundadır.

Kanunsözcüsü Rüştü Erdemgil'in Düşüncesi : Gösterilen gerekçe nedeniyle bozulması istenilen Temyiz Komisyonu kararının usul ve kanun hükümlerine uygun bulunduğu anlaşıldığından dâvanın reddi gerektiği düşünülmektedir.

Raportör Bekir Aksoylu'nun Düşüncesi : Müstahsil makbuzlarıyla, Necmettin Bursalıoğlun'dan yapılan mübayaalara ilişkin olarak, Temyiz Komisyonunca resen takdir sebebi

bulunduğu gerekçesiyle terkin edilmesinde, müstahsil ifadeleri, faturayı tanzim ve tevdi edenlerin mal satmadıkları yolundaki beyanlarının aksi yükümlüce ispat edilememiş olduğundan, Vergi Usul Kanununun 29 uncu maddesi gereğince de; ikmal tarhiyatı yapılmasını kusurlandıramıyacağından dâva konusu Temyiz Komisyonu kararında isabet görülmediğinden bozulması düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dördüncü Dairesince işin gereği görüşüldü.

Teklif yılına ait olmadığı ileri sürülen masraf kaydı, satış iskonto ve fıçı envanter noksanından ileri gelen ve maddî delile müstenit bulunan matrah farkları hakkındaki Temyiz Komisyonu kararı gerekçesi dairemizce de uygun görüldüğünden bu hususiaki vergi dairesi iddialarının reddine;

Gider kaydı kabul edilmiyen alışlara ilişkin bulunan müstahsil makbuzlarıyla, Necmettin Bursalıoğlu'na yapılan mübayalara gelince,

Vergi Usul Kanununun 227 nci maddesi, bu kanuna göre tutulan ve üçüncü şahıslarla olan münasebet ve muamelelere ait bulunan kayıtların tevsikini mecburî kılmıştır. Bir gider kaydının gerçek bir belgeye dayanmadığının sübutu halinde, dayanaksız kalan bu giderin vergi matrahına alınması zorunludur. Bu hallerde kabul edilmiyen matrah farkı üzerinden ikmal tarhiyatı yapılması için ayrıca maddî delil aranmasına lüzum olmadığı meydandadır.

Olayda hukukî muamele ve münasebetlerin taraflarından olan müstahsillerden bir kısmı adreslerinde bulunmadığı veya bu şahısların mevcut olmadığı posta marifetiyle yapılan tebligata ilişkin zarflar üzerine verilen şerhlerle belirtilmiş ve diğer bir kısım müstahsiller de yükümlüye mal satmadıklarını beyan etmişlerdir. Necmettin Bursalıoğlu ise, mal vermeden yükümlü lehine karşılıksız naylon fatura kestiğini ifade etmiştir. Mükellefe mal satmış bulunan kimselerin ifadelerinin samimiyet ve doğruluğu da, sözü edilen malların yükümlüye ait müesseseye sevkine dair herhangi bir belgenin bulunmaması ve bilirkişi raporunda da yükümlünün anbar defteri ile satış ve alış faturalarının gerçek durumu göstermediğinin saptanmasıyla sübut bulmaktadır. Kaldı ki yükümlüde satıcı beyanlarının hilâfını tevsik etmemektedir.

Yazılan gider kaydının kanunen geçerli belgelere istinad etmediği anlaşıldığı cihetle olayda maddî delil bulunmadığından bahisle tarhiyatın terkininde isabet görülmediğinden dâva konusu Temyiz Komisyonu kararının bozulmasına, yukarda sözü edilen ve gerçek olmadığı sabit olan gider belgelerine dayanılarak yapılan tarhiyatın tasdikine dökümü aşağıda gösterilen yargılama giderlerinin dâvalıdan alınmasına, tarh dosyalarının vergi dairesine iadesine 19.11.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Dördüncü Daire
Esas No : 1972/5525
Karar No : 1973/4717

Dâvacı : Zeki Aydın
Dâvalı : Maliye Bakanlığı

Dâvanın Özeti : 1968 takvim yılı için adına salınan ve süresinde itiraz etmemesi nedeniyle kesinleşen gelir vergisi ve kaçakçılık cezasının, mükerreren alındığı iddiasıyle düzeltme yoluyla kendisine iadesi talebini; 1968 yılına ilişkin gelir vergisi beyannamesinin verilmemiş olması sebebiyle hakkında resen takdire gidildiği, bilahare pişmanlık dilekçesiyle verilen mezkûr yıl beyannamesinin kabul edilmemesinin yerinde olduğu, mükellefin takdir komisyonunca tayin olunan vergiye 1 aylık kanuni süre içinde itiraz etmemiş olması sebebiyle incelemeden reddi yolunda verilen kararda kanuna aykırılık bulunmadığından reddeden Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğünün 10.4.1972 gün ve 24424/124-145/19012 sayılı işleminin; hastalığı sebebiyle kanuni süresi içinde beyanname veremediği, evvelce satın aldığı arsa üzerinde daire karşılığında inşaat yapıldığı kendi payına düşen dairelerin satışından elde ettiği kazancı 1969, 1970 ve 1971 yıllarında beyan ettiği, 1968 yılında satışı bulunmadığı resen takdir yoluyla salınan ve süresinde itiraz edemediğinden kesinleşerek kendisinden alınan vergilerin düzeltme yolu ile iadesi gerektiği iddia olunarak bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Kanuni dayanağı bulunmayan dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Kanunsözcüsü Rüştü Erdemgil'in Düşüncesi : Mükellef pişmanlık dilekçesini, durumun takdir komisyonunca incelenmesinden sonra verdiği ve tarhiyata yaptığı itirazını da süresi geçtikten sonra yaptığı gerekçesiyle itirazı reddedilmekle tarhiyatın kesinleşmesi karşısında vergilendirme hatasının düzeltilmesi talebiyle açılan dâvanın, kanuni dayanağı bulunmadığından reddi gerekir.

Raportör Tahsin Yağmurlu'nun Düşüncesi : 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 116-124 üncü maddelerindeki vergilendirme hatalarından hiçbirine girmeyen dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dördüncü Dairesince işin gereği düşünüldü :

Vergilendirme hatasının mevcudiyeti ileri sürülerek 213 sayılı V.U.K. nun 116-124 üncü maddelerine istinaden dâva açılabilmesi; maddî vakıa bakımından taraflar arasında bir ihtilâf bulunmaması ile mümkündür. Dâva konusu olayda ise; mükellefin apartman inşa ve daire satışı işinden ihtilâflı yılda bir gelir elde edip etmediği hususu ancak tetkik ve inceleme sonucu ortaya çıkacağından ortada bir vergi hatasının mevcudiyeti ileri sürülemez. Bunun dışında kalan bilûmum vergi ihtilâflarında yukarıda bahis konusu V.U.K. nun 406 ıncı maddesi gereğince itiraz ve Temyiz Komisyonlarına müracaat edilmeden Danıştayda dâva açılamayacağı cihetle dâvanın reddine 100 lira maktu ilâm harcının dâvacıdan alınmasına 15.11.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Dördüncü Daire
Esas No : 1971/8964
Karar No : 1973/5138

Dâvacı : Kenan Demirtaş
Dâvalı : Fatih Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvanın Özeti : 1965 takvim yılı işlemlerinin incelenmesi sonucunda; teklif yılına ait olmayan giderleri masraf yazdığı iddia olunarak adına salınan gelir vergisi ve kusur cezasını; 213 sayılı Kanunun 283. maddesinde, gelecek bir hesap dönemine ait olarak peşin ödenen giderlerin mukayyet değerleri üzerinden aktifleştirilmek suretiyle değerleneceğinin açıklandığı, bu hükme göre müteakip yıla ait olup da peşin ödenen giderlerin cari yıl kârı ile ilgilendirilmeksizin istihsal edilen mal ve hizmetin maliyetine eklenmek suretiyle aktifleştirilmesinin zorunlu olduğu, gelecek yıllara ait olarak ödenen faiz ve komisyonların matraha alınmasında isabetsizlik bulunmadığı gerekçesiyle onayan Temyiz Komisyonu Birinci Dairesinin 4.9.1971 tarih ve 2562 sayılı kararının; banka ve sigorta giderlerinin alâkalı yıllarda değil ödendiği yılda masraf yazılması gerekeceği, olayda Hazine bakımından vergi kaybı olmadığı, bu meblâğın 1966 yılına aidiyeti kabul edildiği takdirde 1966 yılı için vergi iadesi yapılması icab ettiği iddia olunarak bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dayanağı bulunmayan dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Kanunsözcüsü İsmail Diler'in Düşüncesi : Banka faizi ile sigorta ücretleri gelecek yılları kapasa dahi ödendiği yılın masrafına kaydedilmesi müstakâr içtihat haline geldiğinden bunun hilâfına müttehaz Temyiz Komisyonu kararının bozulması gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Kamer Genç'in Düşüncesi : Dâvacı tarafından ileri sürülen iddialar komisyon kararının bozulmasını sağlıyacak durumda görülmediğinden dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dördüncü Dairesince işin gereği görüşüldü.

213 sayılı Vergi Usûl Kanununun 283. maddesinde gelecek hesap dönemine ait olarak peşin ödenen giderlerin mükayyet değerleri üzerinden aktifleştirilmek suretiyle değerlendirileceği hükme bağlanmıştır.

Olayda ise yükümlünün ödediği banka ve sigorta giderlerinin bir kısmı 1966 takvim yılına ait olduğu halde tamamını 1965 takvim yılı netice hesaplarına intikal ettirmesinde kanuna uygunluk bulunmadığından bu suretle saptanan matrah yerindedir.

Ancak teklif yılı gideri olarak kabul olunmayan anılan banka ve sigorta masraflarının müteakip 1966 yılında da gider yazılması nedeniyle fazla ödenen vergilerin düzeltme yolu ile geri istenmesi zaman aşımı nedeni ile mümkün olamıyacağından 1966 yılında noksan gider kaydı sebebiyle fazla ödenmiş olan verginin teklif yılı matrah farkı üzerinden hesaplanan vergiden mahsubu gerekir.

Dâvanın bu nedenlerle kısmen kabulüne ve 20 lira nisbi ilâm harcının dâvacıdan alınmasına ve tarh dosyasının yerine iadesine 14.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Dördüncü Daire
Esas No : 1972/5396
Karar No : 1973/5032

Dâvacı : Beyoğlu Vergi Dairesi Müdürlüğü
Dâvalı : Tasfiye halinde Muhayanmaz Boya Ltd. Şirketi

Dâvanın Özeti : Tasfiye halinde bulunan şirketin 1.1.1969 — 5.12.1969 tasfiye dönemine ait beyannamesini vermemesi sebebine dayanılarak salınan usulsuzluk cezasının tebliğine ilişkin ihbarnameyi, Kurumlar Vergisi Kanununun 30. maddesine göre tasfiye halindeki kurumların vergilendirme döneminin tasfiye dönemi olduğu, tasfiyesi devam eden kurumun iflasına karar verilmesinin yeni bir vergilendirme dönemi kazanmasına sebep teşkil etmiyeceği, İcra ve İflâs Kanununun 165 ve 166 ncı maddeleri gereğince iflâsına karar verilen kurumların, iflâs tarihinden itibaren bütün alacak ve borçlarına bakmaya iflâs idaresi yetkili bulunduğu, bu itibarla her türlü tebligatın iflâs masasını temsil edenlere yapılması gerektiği, tasfiye memurlarına yapılan tebligatın usulsüzlüğünün açık bulunduğu gerekçesiyle iptal eden itiraz komisyonu kararını aynı gerekçelerle onayan Temyiz Komisyonu 2. Dairesinin 12.4.1972 gün ve 872 sayılı kararının, tasfiyeye girmiş kurumun 5.12.1969 tarihinde iflâsına karar verildiği, ancak, ihtilâf konusu ceza ihbarnamelerinin iflâs masasına tebliğlerinde «masanın açılmadığı, iflâs idaresinin teşekkül etmediği; şerhleriyle ihbarnamelerin geri çevrildiği, iflâs kararı 3. şahıs durumunda olan idarelerine bildirilmediği için bu kerre tasfiye memuruna tebligat yapıldığı, tebliğ işleminde bir usulsüzlük bulunmadığı, esasen cezanın kendisine itiraz edilmemiş olduğu cihetle onama kararı verilmesi gerektiği iddialarıyle bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Kanunsözcüsü Bedia Yoluçelik'in Düşüncesi : İleri sürülen iddialar, dâva konusu kararın dayandığı gerekçeler karşısında, yerinde ve kararın bozulmasını sağlıyacak durumda görülmediğinden dâvanın reddine karar verilmesi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Abdi E. Akın'ın Düşüncesi : İflâsına 5.4.1969 tarihinde karar verilen kuruma ait ceza ihbarnamesinin iflâs masası yerine tasfiye memurluğuna tebliğ edilmiş olmasını usulsüz görerek iptâl eden dâva konusu temyiz Komisyonu kararında isabetsizlik olmadığından dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dördüncü Dairesince işin gereği görüşüldü :

İcra ve İflâs Kanununun 191 ve 194 maddelerinde müflisin iflâs masasına dahil malları üzerindeki tasarruf yetkisinin iflâs masasına ait olduğu ve muflisin taraf bulunduğu dâvaların takip yetkisinin iflâs masasına geçeceği hükme bağlanmış ve aynı kanunun 184. maddesinin son fıkrasında da müflis namına gelen mektuplar iflâs idaresi tarafından açılıp ve sair mevrudelerin de masaya gönderilmesi posta idaresine bildirilir denilmiş olmasına göre tasfiye halinde iken 5.12.1969 tarihinde iflâsına karar verildiğinde ihtilâf olmıyan kurum hakkındaki ceza ihbarnamesinin de yukardaki hükümler gereğince iflâs masasına tebliğ edilmesi lâzım geldiğinden, tasfiye memurlarına yapılmış tebligatı, bu nedenle usulsüz görerek iptâl eden dâva konusu Temyiz Komisyonu kararında ise-betsizlik yoktur.

Bu nedenle dâvanın reddine 10.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Dördüncü Daire
Esas No: 1968/4321
Karar No: 1973/5260

Dâvacı : Beyoğlu Vergi Dairesi Müdürlüğü
Dâvalı : Orhan Apaydın
Vekili : Av. Süreyya Üstün

Dâvanın Özeti: Ortağı bulunduğu şirketin 1962 takvim yılına ait beyanname vermemesi nedeniyle takdir matrahına dayanılarak salınan kurumlar vergisi ve kaçakçılık cezasına ilişkin ihbarnamelerin yükümlüye tebliğini, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 94. maddesinde; tüzel kişilere yapılacak tebligatların, başkan, müdür ve kanuni temsilcilerine yapılmasının lâzım geldiğinin belirtildiği, olayda da, tebligata konu vergi ve cezanın tüzel kişiliğe ait olduğu, şirketin genel kurulunun kararlarında, şirketin müdürü olarak Nuri Yüksel isimli kimsenin görüldüğü, Orhan Apaydının şirketin temsiline yetkili olduğuna dair herhangi bir tesbitte bulunmadığı, bu itibarla bu kimseye yapılan tebligatın usulsüz olduğu gerekçesiyle iptal eden itiraz komisyonu kararını aynı gerekçelerle onayan Temyiz Komisyonu 1. Dairesinin 14.2.1968 gün ve 6334 sayılı kararının, şirket müdürü olarak görülen kimsenin gerek iş ve gerekse ikametgâh adreslerine gönderilen ihbarnamelerin, ilgili kimsenin yurt dışına kaçmış olması sebebiyle tebligat yapılamadığı belirtilerek iade edildiği, esasen şirketin karar defterinde müdür olarak Nuri Yüksel görülüyorsa da, bu karar Ticaret Sicili Gazetesinde ilân edilmediği cihetle üçüncü şahıslar nezdinde bir tesiri olmıyacağı, bu itibarla, Âmme Alacakları Kanununun 35. maddesinde hüküm altına alınmış olan şirketin ortaklarının doğrudan doğruya mesuliyeti göz önünde tutularak ortak olan yükümlüye tebligat yapılmasında kanuna aykırı bir durum olmadığı iddialarıyle bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti: Komisyon kararında açıklanan gerekçelerin yerinde olduğu ve dâvacı iddialarının kararın bozulmasını sağlıyacak durumda olmadığı yolundadır.

Kanunsözcüsü Naci Ekşioğlu'nun Düşüncesi: 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 94. maddesinin 2. bendinde tüzel kişilere yapılacak tebligatın, bunların başkanı, müdürü veya kanuni temsilcilerine yapılması hüküm altına alınmış bulunmaktadır.

Dâva konusu olayda tebligatın yukarda belirtilen Usul Kanunu hükmüne uygun olarak yapılmadığı gerekçesiyle iptal edilmiştir. Çünkü, şirket genel kurulu tarafından seçilen ortak müdür Nuri Yüksel bu hususta temsile yetkili olup, mükellef Orhan Apaydın'ın temsile yetkili bulunmadığı ve Vartan Kırmızıyan'dan devir alınan hissenin, devir muamoelesinin hukuken tekemmül etmediği anlaşılmaktadır.

Bu nedenle dayanaksız açılan dâvanın reddi ile usul ve kanuna uygun görülen Temyiz Komisyonu kararının tasdiki gerekir.

Raportör Abdi E. Akın'ın Düşüncesi: Dâvacı tarafından ileri sürülen iddialar komisyon kararının bozulmasını sağlıyacak durumda bulunmadığından dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dördüncü Dairesince işin gereği görüşüldü :

Türk Ticaret Kanununun 540. maddesinin 3. fıkrasında, «kuruluştan sonra şirkete giren ortaklar, bu hususta umumî heyetin ayrı bir kararı olmadıkça, idare ve temsile mezun ve mecbur değildirler» denilmiş bulunmasına ve olayda da, tebligata muhatap tutulan yükümlünün, 4.4.1960 tarihli genel kurul toplantısında ortaklığa kabul edildiği dosya münderecatından anlaşılmasına ve yükümlünün kuruluşu idare ve temsile mezun olduğuna dair herhangi bir tesbitte bulunmadığına göre, şirket hakkındaki cezalı vergiye ilişkin ihbarnameyi tebligat usulsüzlüğünden iptal eden dâva konusu Temyiz Komisyonu kararında isabetsizlik görülmemiştir.

Bu nedenle dâvanın reddine 24.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Dördüncü Daire
Esas No : 1973/3986
Karar No : 1973/4635

Dâvacı : Malatya Vergi Dairesi Müdürlüğü
Dâvalı : Kâmil Güzel

Dâvanın Özeti : 1968 Takvim yılı işlemlerinin incelenmesi sonucunda bir kısım satış hasılatını kayıtlarına intikal ettirmediği tesbit olunarak mükellef adına ikmâlen salınan gelir vergisi ve kesilen kaçakçılık cezasını; ihtilâfa konu matrah farkının traktör alıcılarının ifadelerine dayandığı, ve ifadelerine müracaat edilmeyenlerin de aynı şekilde beyanda bulunacağı düşünülerek tesbit edildiğinin anlaşıldığı, mükellefin traktörlerini kanunda yazılı şekil şartlarını ihtiva eden ve kanunen muteber belge olarak kabul edilen faturalarla sattığının ihtilâfsız olduğu, deftere tâbi bulunmayan alıcıların soyut ifadelerinin kanunen geçerli bir belge olan faturaların isbat kuvvetini bertaraf edemeyeceği ve faturaların sıhhatsızlığı aynı değerde bir belge ile tanıtlanamadığı gerekçesiyle terkin eden Temyiz Komisyonu Yedinci Dairesinin 4.6.1971 gün ve 2052 sayılı kararının; ödevlinin yıl içinde aldığı 49 adet traktörü aynı yıl içinde sattığı, alıcılardan adreslerinde bulunanlardan 24 ünün ifadesine göre anılan traktörlerin faturada gösterilen meblâğlardan yüksek fiatla satıldığının tesbit edildiği faturalar muhteviyatının aksinin isbat edildiği iddia olunarak bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Kanunsözcüsü Ali İhsan Ekmekçioğlu'nun Düşüncesi : İleri sürülen iddialar, dâva konusu kararın dayandığı gerekçeler karşısında, yerinde ve kararın bozulmasını sağlıyacak durumda görülmediğinden dâvanın reddine karar verilmesi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Tahsin Yağmurlu'nun Düşüncesi : Vergi hukuku, kamu hukuku alanına dahil bir hukuk kolu olup, ihtiva ettiği bütün hükümler kamu yararına ve intizamına ilişkindir. Diğer bir deyişle vergi hukuku eşit menfaatlara sahip fertler arasındaki hukukî münasebetleri değil, Devletin hâkim, fertlerin ise hâdim olduğu bir münasebet sahasını düzenler. Devlet vergi alacaklısı olarak vatandaşlarının karşısında hâkim bir mevkidedir. Bu hâkim durum, bir anlaşma sonucu olmaksızın, mükelleflerin iradesine bakılmadan ve doğrudan doğruya bir karşılık beklemeden ödenmesi gereken vergi borcunun alacaklısı olarak tezahür ettiği gibi, vergi kanunlarının bu alacağın emniyeti için mükelleflere yüklediği sayısız görevlerden ve bu konuda Devlete tanınan hususî hukukla benzeri görülmeyen birçok yetkilerden de açıkça anlaşılır. Bu nedenle bu hukuk kolunda özel ilişkilerle ilgili bulunan, hususî hukukta olduğu gibi şu veya bu olayın isbatı için zorunlu veya yetersiz olduğu yolunda tahditleri içine alan hükümlere rastlanmaz. Nitekim 213 sayılı V.U.K. nun 134-148 inci maddeleri mükelleflerle muamelede bulunan kimselerin ifadelerinin verginin doğru olarak ödenip ödenmediğinin araştırılmasında kanıt olarak kullanılabileceğini kabul etmiştir.

Kaldı ki ihtilâf konusu olayda mükellefin traktör sattığı 24 alıcının aynı istikametteki beyanları ile mükellefin kestiği fatura muhteviyatı tâlil edilmiş bulunmakta olması karşısında dâva konusu kararın bozulması gerektiği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dördüncü Dairesince işin gereği görüşüldü :

213 sayılı V.U.K. nun 134 üncü maddesi vergi incelemesinden maksadın defter, hesap ve kayıtlara dayanılarak ödenmesi lâzım gelen vergilerin doğruluğunu araştırmak, tesbit etmek ve sağlamak olduğu; bu maksadın temini bakımından da, mükelleflerden veya mükelleflerle muamelede bulunan diğer gerçek veya tüzel kişilerden bilgi istenebileceği aynı kanunun 148 inci maddesinde hükme bağlanmakla, gelir vergisine tabi olmasalar dahi mükelleflerle muamelede bulunan kimselerin ifadelerinin delil olarak kabul edilmesi amacı istihdaf edilmiştir.

İhtilâf konusu olayda mükellefin yıl içinde satışını yaptığı traktörler için düzenlediği faturalarda gösterdiği fiatlar dışında açıktan para aldığı hususunun, olayda taraf olan ve ayrı ayrı yerlerde ikâmet eden müşterilerin aynı istikametteki beyanları ile tesbit edilmek suretiyle fatura muhteviyatlarının gerçeği aksettirmediği kanıtlanmış bulunduğundan 24 alıcının ifadesine istinaden tesbit olunan matrah farkının terkin edilmesinde isabet görülmemiştir.

Yukarıdaki nedenlerle dâvanın kabulü ile dâva konusu Temyiz Komisyonu kararının bozulmasına miktarı aşağıda yazılı yargılama giderinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 8.11.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

BEŞİNCİ DAİRE KARARLARI

MEMUR İŞLERİ

T. C.
DANIŞTAY
Beşinci Daire

Esas No : 1973/695
Karar No : 1973/5814

Dâvacı : Osman Keskinoğlu

Dâvalılar : 1 — Ankara Üniversitesi Rektörlüğü
2 — A.Ü. İlâhiyat Fakültesi Dekanlığı

Vekilleri : Av. Mustafa Coşkun, Av. M. Ali Ogan ve Av. Aysel Uğurlu

Dâvanın Özeti : Ders ücreti verilmemesi yolunda yapılan işlemin iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâva dilekçesinin 521 sayılı Kanunun 63. maddesinin B ve C bendlerine aykırı olduğundan dilekçenin reddi, kanunla belli süre geçtikten sonra açılan dâvanın süre aşımından ve 657 sayılı Kanuna göre devlet memurlarının intibakının yapıldığı, kanunun 97 nci maddesi ile ikinci görevin yasaklandığı, dâvacı ders vermeğe devam etmişse de, 1970 ve 1971 yılı Bütçelerinde ders ücreti tahsisatı olmadığı cihetle esastan da reddi gerektiği yolundadır.

Raportör Feyzullah Akkuş'un Düşüncesi : 657 sayılı Kanunun 1327 sayılı Kanunla değişik 89 uncu maddesi devlet memurlarına ders görevi verilebileceğini öngörmüş olduğuna göre ders görevi verilmiş bulunan dâvacıya ders ücreti verilmesi gerekirken Bütçe Kanununda ödenek bulunmadığı ileri sürülerek bu ödemeden kaçınmak mümkün bulunmadığı cihetle dâvalı idarece yapılan işlemin iptali gerektiği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Orhan Erdem'in Düşüncesi : İlâhiyat Fakültesinde öğretim görevlisi olup, 1.12.1970 tarihinden itibaren ders ücretleri ödenmiyen dâvacı, 12.12.1972 tarihli dilekçe ile 5 yıllık zaman aşımı süresi içerisinde istihkakların talep ve bu istemin 25.1.1973 günlü işlemde reddedilmesi üzerine de suhutu hak müddetinde dâva ikame ettiğine göre dâvada süre aşımı bulunmadığı gibi, dâva dilekçesinin baş kısmında «okutmakta olduğum dersin karşılığının tediye edilmemesine itiraz» demekle 25.1.1973 günlü işlemin iptalini talep ve dâva dilekçesinin sonunda da «meblâğın tediyesi» hanesinin kullanmakla 521 sayılı Kanunun 71 inci maddesi esaslarına uygun iptal ve tam yargı dâvası açmış olduğu sonucuna varılmıştır.

Asli görevi Devlet memuru olan şahısların, kanunda yazılı diğer kurumlarda ek görev yapmaları 657 sayılı Kanunun 87 nci maddesi uyarınca yasaklandırılmış ise de, aynı kanunun 89 uncu maddesi memurların eğitim ve öğretim kurumlarında ders vermeleri mümkün kılınmıştır.

Dâvacının 1.12.1970 tarihinden itibaren dâvalı İdarede öğretim görevlisi olarak istihdam ettirildiğine göre ,bütçede tahsisatın olmaması hizmet gördürülmesi ve istihda-

mın kanuna uygun olması karşısında karşılığının ödenmesine bir mazeret telâkki edilemez.

Dâvalı İdare işleminin iptali ile maaşların tazminat olarak tediyesi icap edeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Beşinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâvalı İdarenin süre ve usule ilişkin def'ileri yerinde görülmemiştir.

Dâvacı, 1959 yılındanberi Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinde öğretim görevlisi olarak ders okuttuğunu, bu hizmetine karşılık ücret aldığını, 1.12.1970 tarihinden itibaren göreve devam etmesine rağmen ders ücretinin ödenmediğini ileri sürerek bu konuda yapılan işlemin iptali ile ders ücretinin kendisine ödenmesini istemektedir.

Dâvalı İdare savunmasında; 657 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 1.12.1970 tarihinden sonra aynı kanunun 87 nci maddesi ile ikinci görevin yasaklandığını, Bakanlar Kurulu Kararı ile ek görev ücretinin kaldırıldığını ileri sürmekte ise de; dâvacının öğretim görevlisi olarak okuttuğu dersin ikinci görev yasağı kapsamının dışında tutulduğu, yani Devlet memurlarına ders görevi verilebileceği aynı kanunun 89 uncu maddesinde hüküm altına alınmıştır.

Diğer taraftan; 1.12.1970 tarihinden itibaren Devlet memuruna ikinci görev verilmesinin mümkün olmadığı halde dâvacının ders vermeğe bu tarihten sonra da devam ettiği, ancak 1970 ve 1971 yılları Bütçe Kanunlarına ders ücreti tahsisatı konulmadığından dâvacıya ders ücreti ödenemediği de dâvalı İdare savunmasında ileri sürülmekte ise de; Bütçe Kanununda ödenek bulunmaması, yapılan bir kamu hizmeti karşılığında ödeme yapılmamasını gerektirmez.

Bu duruma göre; 657 sayılı Kanunun 1327 sayılı Kanunla değişik 89 uncu maddesi uyarınca ders görevi verilen dâvacıya ders ücreti ödenmesi gerekirken aksine yapılan işlemin iptaline ve 102 lira yargılama giderinin dâvacıya verilmek üzere dâvalı İdareden alınmasına 8.10.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Beşinci Daire

Esas No : 1973/428
Karar No : 1973/6800

Dâvacı : Ömer Kaşak
Vekili : Av. Adnan Pekdemir
Dâvalı : Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Fazla mesai ücreti verlimemesine ilişkin işlemin iptali talebinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Devlet Memurları Fazla Çalışma Yönetmeliğinin 10 ve 11 inci maddesine göre hazırlanacak olan fazla çalışma programı henüz çıkmadığından kurumların fazla çalışma ücreti ödemeleri mümkün bulunmadığından dâvanın reddi gerektiği yolundadır.

Raportör Nevin Gönenç'in Düşüncesi : Fazla Çalışma Yönetmeliği uyarınca hazırlanacak olan fazla çalışma programı henüz yürürlüğe konulmadığından bakanlığa bağlı Serum Çiftliğinde çalışan dâvacıya fazla mesai ücreti ödenmemesinde mevzuata aykırılık bulunmadığından dâvanın reddi gerektiği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Ahmet Kocabıyıkoğlu'nun Düşüncesi : 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 1327 sayılı Kanunla değişik 178 inci maddesine göre hazırlanan ve 16.9.1971 günlü Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Devlet Memurları Fazla Çalışma Yönetmeliğinin 3 üncü maddesinin fazla çalışmayı tanımlayan (A) bendinde özel kanunlarda ve mevcut yönetmeliklerde, haftalık çalışma süreleri 39 saatten az belirtilen Devlet memurlarının haftalık 39 saatten fazla çalıştıkları süre, haftalık çalışma süreleri 39 saatten fazla belirtilen Devlet memurlarının ise, özel kanun ve yönetmeliklerinde belirtilen süreden fazla çalıştıkları sürenin fazla çalışma sayılacağı (B) bendinde de kurumların faaliyetleri gereği güvenliğin veya hizmetin devamını temin amacıyla, normal çalışma saatleri içinde veya dışında yapılan çalışmanın da nöbet hizmeti olduğu belirtilmiştir.

Dâvalı idarenin Çubuk Serum Çiftliği'nde görevli olan dâvacı, günlük normal mesai saatleri dışında hafta arası günlerde bir saat Cumartesi günleri dört saat, bayram ve Pazar günleri de sekiz saat fazla çalışma yaptığını iddia etmekte, dâvalı idare de bu çalışmanın nöbet hizmeti olduğunu ileri sürmektedir. Bu nevi ÇALIŞMA — HİZMETİN devamını temin amacıyla matuf olması ve işin özelliğinden doğmasına ve mezkûr yerde görevli tüm personele uygulanmasına nazaran yapılan çalışmanın nöbet hizmeti olduğunu kabul etmek gerekir. Dâvacının, bu çalışmanın fazla çalışma olduğu yolundaki iddiası tevsik edilemediğinden tutarsızdır.

Bu bakımdan, sözü geçen yönetmeliğin 5 inci maddesinde nöbet hizmetlerinin fazla çalışma sayılmayacağı açıklandığından, dâvacıya fazla çalışma ücreti ödenmemesinde mevzuat hükümlerine bir aykırılık yoktur.

Diğer taraftan; Dâvacının bu mesaisi bir an için fazla çalışma olarak kabul edilse dahi, sözü geçen yönetmeliğin, fazla çalışmanın ücretle karşılanması başlığını taşıyan, 4 ncü bölümünün 9 uncu maddesinde, fazla çalışmanın, ancak maddede üç bentte belirtilen hal, şart ve görevler için ücretle karşılanacağının belirtilmiş olması, 10 uncu maddede, bakanlıklar ve müstakil bütçeli kuruluşlar 9 uncu maddenin (a) ve (c) fıkraları gereğince yapılacak fazla çalışma için bir program düzenliyerek, uygulanmaya başlama tarihinden 45 gün önce Devlet Personel Dairesine göndereceklerinin açıklanması, 11 inci maddede de, Devlet Personel Dairesinin, kendisine gelen fazla çalışma programları hakkındaki görüşlerini Maliye Bakanlığına bildireceği ve fazla çalışma programlarının Maliye Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konulacağının belirtilmiş bulunması ve yönetmelikte yer alan bu hükümlere muvazi olarak hazırlanacak fazla çalışma programlarının henüz Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konmamış olması karşısında, dâvacıya fazla çalışma ücreti ödenmemesinde bu bakımdan da bir kanunsuzluk bulunmamaktadır.

Dâvanın bu sebeplerle reddi gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Beşinci Dairesince duruşma için gün konularak taraflara davetiye gönderilmesi üzerine dâvacının ve dâvalı bakanlık temsilcisinin geldikleri görülerek kanunsözcüsünün huzuru ile duruşmaya başlandı. Taraflara usulüne göre söz verilip dinlendikten ve kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan sonra dosya incelendi ve gereği düşünüdü :

Dâvacı Sağlık Bakanlığına bağlı Serum Çiftliğinde serum ve aşıların yapılması ve hazırlanması için yetiştirilen hayvanların bakımı ve sair hizmetleri için her gün bir, Cumartesi günleri 4, Pazar ve bayram günleri 8 saat fazla olarak çalıştığını beyanla fazla çalışma ücreti ödenmesini talep etmektedir.

Fazla çalışmanın ücretle karşılanmasının hangi esaslara tabi olduğu 16.9.1971 tarihinde yürürlüğe konulan Devlet Memurları Fazla Çalışma Yönetmeliğinde düzenlenmiş bulunmaktadır.

Anılan yönetmeliğin 10 uncu maddesinde «Bakanlıklar ve müstakil bütçeli kuruluşlar 9 uncu maddenin (a) ve (c) fıkraları gereğince yapılacak fazla çalışma için bir program düzenleyerek uygulamaya başlama tarihinden 45 gün önce Devlet Personel Dairesine gönderirler» hükmü yer almış, yine aynı yönetmeliğin 11 inci maddesinde «Devlet Personel Dairesi fazla çalışma programları hakkındaki görüşünü Maliye Bakanlığına bildirir. Fazla çalışma programları Maliye Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konulur.» denilmiş bulunmaktadır.

Yönetmeliğin 10 uncu maddesinde fazla çalışma programında ayrıntılı bir şekilde belirtilmesi zorunlu hususlar teker, teker gösterilmiştir.

Fazla çalışma yönetmeliğinin yukarıda yer alan maddelerine göre hazırlanacak olan fazla çalışma programı henüz yürürlüğe konulmadığından bakanlığın Serum Çiftliğinde çalışan dâvacıya fazla mesai ücreti ödenmesi mümkün olmadığından dâvanın reddine 14.11.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Beşinci Daire
Esas No : 1972/6477
Karar No : 1973/12891

Dâvacı : Ali Zeybek
Vekili : Av. Rafi Mustafa Yılmaz
Dâvalı : İçişleri Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Saat hecabı ile fazla mesai ücreti verilmesi talebinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvacıya 657 sayılı Kanunun 178 inci maddesi hükmü uyarınca ayda 200 lira fazla mesai ücreti verildiği ileri sürülerek dâvanın reddi yolundadır.

Raportör Gürsoy Gönenç'in Düşüncesi : Dâvacıya saat hesabı ile fazla mesai ücreti ödenmedine imkân veren bir hüküm mevzuatta yer almadığı bu sebeple dâvanın reddi gerektiği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Sedat Ünaldı'nın Düşüncesi : 1972 yılına ait 1567 sayılı Bütçe Kanununun 21 inci maddesinin II. Bölümünde, emniyet hizmetleri sınıfında çalışan personele ayda 200 lira fazla çalışma ücreti ödenmesi öngörülmüş olup dâvacıya da bu miktarda ödeme yapıldığı anlaşılmıştır.

Fazla çalışma ücretinin mutlaka saat esası üzerinden ödenmesi lâzım geldiğine dair mevzuatta da bir hükme tesadüf edlimediğinden, dâvanın reddine karar verilmesi gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Beşinci Dairesince duruşma için gün konularak taraflara davetiye gönderilmesi üzerine tarafların duruşmaya gelmedikleri görüldüğünden duruşma açılmayarak dosya incelendi ve gereği düşünüldü :

3201 sayılı Emniyet Teşkilâtı Kanununun Anayasaya aykırılığı hususunda dâvacı vekili tarafından ileri sürülen iddia ciddi görülmemiştir. Polisin Disiplinine, Merasim ve Topluluklarındaki Rolüne ve Polis Karakolları Teşkilât ve Vazifelerine Dair Talimatnamenin 135. maddesinde yer alan; polis merkez ve karakollarında, 24 saatlik vazife cetvelinin hergün saat 12 de âmirler tarafından hazırlanacağı, vazifelerin her memurun sekiz saat devamlı hizmet göreceği şeklinde tertip olunacağı, hizmet icabı ve kadro kifayetsizliği dolayısiyle bu sekiz saatlik hizmetin İçişleri Bakanlığınca 12 saate kadar uzatılabileceği hükmüne istinaden hizmet icabı ve kadro kifayetsizliği sebebiyle 15.5.1964 tarihinden itibaren 8 saatlik hizmetin 12 saat üzerinden tanzim ve tatbik olunduğu dâvalı idarenin 4.11.1971 tarihli birinci savunmasından anlaşılmaktadır.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 1327 sayılı Kanunla değişik 99 uncu maddesi, özel kanunlardaki ve mevcut yönetmeliklerdeki hükümler saklı kalmak üzere devlet

memurlarının haftalık çalışma süresini 39 saat olarak tespit etmiş ve bu sürenin üstünde çalışılan sürenin memurun yıllık iznine ekleneceğini belirtmiş olmakla beraber, aynı kanunun 178 inci maddesinde, günlük çalışma saatleri dışında fazla çalışmalarının izinle telafisine imkân olmayan meslek mensuplartna fazla çalışma ücreti ödeneceği ve hangi meslek mensuplarına ne miktar fazla mesai ücreti ödeneceğinin her yıl Bütçe Kanunlarında gösterileceği hükmü yer almış bulunmaktadır.

1972 yılına ait 1567 sayılı Bütçe Kanununun 22 inci maddesinin II inci bölümünde, emniyet hizmetleri sınıfında çalışan personele ayda 200 lira fazla çalışma ücreti ödenmesi öngörülmüş olup dâvacıya da anılan miktarda ödeme yapıldığı anlaşıldığından ve bunun dışında saat hesabına göre fazla mesai ücreti ödenmesini öngören başka bir hüküm de mevzuatta bulunmadığı gibi sözü edilen talimatnamenin 135 inci maddesinde de 3201 sayılı Kanuna aykırılık bulunmadığından hukuki dayanağı bulunmayan dâvanın reddine 5.12.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Beşinci Daire

Esas No : 1972/ 392
Karar No : 1973/12900

Dâvacı	:	Emil Galip Sandalcı
Vekili	:	Av. A. Çetin Güner
Dâvalı	:	T.R.T. Genel Müdürlüğü
Vekili	:	Av. Ali Öner Nişbay

Dâvanın Özeti : Dâvacının, tutukluluk süresi sonunda tekrar görevine başlatılması ve maaşlarının ödenmemesi işleminin iptali talep edilmektedir.

Savunmanın Özeti : Dâvacının TRT. Personel Yönetmeliğinin 92. maddesinin son fıkrası hükmü uyarınca, görevine başlatılmadığı, hakkında idarî tahkikatın sürdürüldüğü, görevi ile fiilî ilişkisi kesilmiş olduğundan ücret ve tazmiantlarının ödenemediği, bu nedenle dâvanın reddi gerektiği şeklindedir.

Raportör Oğuz Özkan'ın Düşüncesi : Dâvacının görevine başlatılmaması işleminde idarenin hizmet kusur bulunmaktadır. Dâvalı İdare bu işlemi nedeniyle dâvacının mahrum kaldığı maaşlarını tazminat olarak ödemekle yükümlüdür. Bu nedenlerle, göreve başlatmama işleminin iptali gerektiği düşünülmemektedir.

Kanunsözcüsü Yaşar Mermut'un Düşüncesi : T.R.T. Personel Yönetmeliğinin Tevkifin Neticeleri başlığını taşıyan IV. kısımda yer alan 92 nci maddede, «Şahsî bir suçtan dolayı tevkif edilenler tutukluluklarının sonunda Genel Müdürlük kararıyle göreve başlattırılırlar» denilmek suretiyle Genel Müdürlüğe emredici bi rgörev verilmiştir. Bu hükümle dâvalı İdarenin iddia ettiği gibi idareye takdir yetkisi tanınmış değildir. Bu nedenle mezkûr hükme istinaden dâvacının göreve başlattırılmamasında isabet yoktur.

Ancak, maddenin ikinci fıkrasında «Vazife ve memuriyete müteallik bir suçtan dolayı tevkif edilenler, ademi takip veya beraat kararı alsalar dahi haklarında yapılan idarî tahkikat neticesine kadar vazifelerine başlatılmazlar» hükmü yer almıştır.

Dâvacının tevkifini doğuran suç, adı geçenin başında bulunduğu dış haberler servisince hazırlanıp hizmete özel damgası ile dağıtılan aylık haber bülteninin Temmuz 1971 sayısından çıktığına göre, bahse konu suçun vazife ve memuriyete müteallik bir suç olduğu izahtan varestedir. Dâvacı hakkında Teftiş Kurulu Başkanlığınca yürütülmekte olan idarî tahkikat henüz neticelendirilmediğine göre, adı geçenin yukarıda açıklanan ikinci fıkra hükmü uyarınca vazifeye başlatılmamasında netice itibariyle mevzuata aykırılık görülmediğinden dâvanın reddi gerektiği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Beşinci Dairesince duruşma için gün konularak taraflara davetiye gönderilmesi üzerine belli gün ve saatte dâvacı vekili ve dâvalı idare vekilinin

geldikleri görülerek, kanunsözcüsünün huzuru ile duruşmaya başlandı. Dâvacı vekili ve dâvalı vekline söz verilip dinlendikten ve kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan sonra duruşma nihayetlendirilerek dâva dosyasındaki belgeler ve ara kararı cevapları incelendi ve gereği düşünüldü :

Dâvacının tutukluluk süresi sonunda göreve başlatılmaması ve maaşlarının ödenmemesi işleminin iptali talep edilmektedir.

1965 yılından itibaren Dış Haberler Müdürü ve 1969 yılından itibaren de bu göreviyle birlikte Yönetim Kurulu Üyesi olarak Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğünde çalışmakta olan dâvacı, Dış Haberler Müdürlüğü tarafından 4 yıldır çıkartılan ve hizmete özel olan «DÜNYA SORUNLARI» adındaki haber bülteninin Temmuz. 1971 sayısında suç unsuru bulunduğu iddiası ile Sıkıyönetim Komutanlığınca gözaltına alınmış ve 2.9.1971 tarihinde de Sıkıyönetim Mahkemesince tutuklanmış, açılan kamu dâvası 5.1.1972 tarihinde dâvacının beraatiyle sonuçlanmış bulunmaktadır. Dâvacının beraat kararı üzerine T.R.T. Personel Yönetmeliğinin 92 nci maddesinde yer alan «Şahsî bir suçtan dolayı tevkif edilenler tutukluluklarının sonunda Genel Müdürlük kararıyla göreve başlattırılırlar» hükmü uyarınca görevine başlatılmasını talep ettiği, dâvalı kurum tarafından talebinin reddedilmesi üzerine bu dâvanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Yukarıda anılan Personel Yönetmeliğinin 92 nci maddesinin ikinci fıkrasında, «Vazife ve memuriyete müteallik bir suçtan dolayı tevkif edilenler, ademi takip veya beraat kararı alsalar dahi haklarında yapılan idarî tahkikat neticesine kadar vazifelerine başlatılmazlar» hükmü yer almaktadır.

Dâvacı hakkında yürütülen idarî tahkikatın sonuçlandığı ve dâvalı kurum disiplin komisyonunca «İlgili hakında bu fiili dolayısiyle bir ceza tayinine mahal olmadığına» karar verildiği 24.9.1973 tarihli ara kararımıza verilen cevaptan anlaşılmaktadır.

Dâvacının görevine başlatılmamasının dayanağı olan disiplin kovuşturulması adı geçenin «Dış Haberler Müdürlüğü görevi sırasında çıkartılan «DÜNYA SORUNLARI» adlı kitabın Temmuz. 1971 tarihinde yayınlanan nüshasında yer alan «Dış Basında Türkiye» başlıklı bölümündeki makalelerde suç unsuru görülmesi, kitabın hiçbir esasa bağlı olmayarak dâvacının şahsî ve keyfî takdirine göre resmî sıfatı olmayan şahıslara dahi gönderilmek suretiyle dağıtımının yapılması ve bu suretle yetkisini aşarak T.R.T. Kuruluş ve Görev Yönetmeliğinin 48 inci maddesindeki esaslara uygun icraatta bulunmamak suretiyle bu yönetmeliğin hükümlerine aykırı hareket etmesi» nedenleriyle açılmış bulunmaktadır.

Daha önce aynı nedenlerle Sıkıyönetim Mahkemesinde yargılanan dâvacı hakkında konunun tahlili, takdiri ve münakaşası yapılarak, «Sanığın sorumluluğunda bastırılan aylık «Dünya Sorunları» içerisinde bulunan yazıların tercümesinde ve kitaba geçmesinde herkes tarafından okunabilmek imkânı bulunmadığı, hizmetle münasebeti olan ve devletin emniyet kuvvetlerine gönderildiği, esasen kastında bu şekilde tezahür etmesi sebepleriyle sanığa müsnet suçun kanunî ve maddî unsurları teşekkül etmediğinden, fiilin kitabın dağıtımı itibariyle suç teşkil etmediği vicdanî kanaatine varıldığından her iki suçundan sanığın beraatine» karar verildiği dosyada yer alan mahkeme kararından anlaşılmaktadır.

Beraat kararı üzerine idareye başvuran dâvacının Personel Yönetmeliğinin 92 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan hükme dayanılarak göreve başlatılmamasında idarenin hizmet kusuru bulunmaktadır.

Dâvalı İdare bu hükme dayanarak uzun süre bir tahkikat yapıldığını ileri sürerek dâvacıyı mağdur etmek, göreve almamak maksadını gütmüş bulunmaktadır. İdare her türlü işlemini kamu hizmetinin iyi görülmesi, aksamaması gayesiyle kamu yararına tesis etmek zorundadır. Dâvacı hakkında sürdürülen idarî tahkikat sonucunda da «ilgili hakkında bu fiili dolayısiyle bir ceza tayinine mahal olmadığına» karar verildiği, böylece dâvacının kamu hizmeti görmesinde herhangi bir mahzur bulunmadığı, fiilleri nedeniyle kamu hizmetini aksatmadığı, kusurlu bulunmadığı adlî ve idarî yönden kanıtlanmış bulunmaktadır.

Açıklanan nedenlerle, dâvacının göreve başlatılmaması işlemi mevzuata aykırı olduğundan iptaline, dâvacıya idarenin hizmet kusurunun bulunduğu bu işlemi nedeniyle ödenmeyen Ağustos. 1971 - Ocak. 1972 tarihleri arasındaki 6 aylık maaşının net tutarının dâvalı İdarece tazminat olarak dâvacıya ödenmesine 110 lira yargılama gideri ile 650 lira vekâlet ücretinin dâvalı idareden alınarak dâvacıya verilmesine getirtilen dosyanın geri gönderilmesine 10.12.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Beşinci Daire
Esas No : 1972/4349
Karar No : 1973/5621

Kararın Düzeltilmesini İsteyen : Ahmet Tapucuoğlu

Diğer Taraf : P.T.T. Genel Müdürlüğü

Vekili : Av. Yaşar Çıkla

Talebin Özeti : Danıştay Beşinci Dairesince verilen 31.5.1972 gün ve 1972/4188 sayılı kararın, kendisine isnat olunan fiili işlemediği gibi hakkında adliye mahkemesince beraat kararı verildiği ileri sürülerek düzeltilmesi talebinden barettir.

Savunmanın Özeti : Dâvacının ileri sürdlüğü hususlar 521 sayılı Kanunun 98 inci maddesinde yazılı düzeltme sebeplerinden hiç birine uymadığından talebin reddi gerektiği yolundadır.

Raportör Gürsoy Gönenç'in Düşüncesi : Dâvacıya isnat olunan taahhütlü mektubu alıcısına vermeyip zapt ettiği hususu dosya münderacatı ve eklerine göre sabit olmadığından karar düzeltilmesi talebinin kabulü ile dâva konusu işlemin iptali gerektiği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Osman Yaymacı'nın Düşüncesi : Karar düzeltilmesi dilekçesinde ileri sürülen hususlar, 521 sayılı Danıştay Kanununun 98 inci maddesinde yazılı sebeplerden hiç birine uymadığından talebin reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Beşinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

Karar düzeltilmesi dilekçesinde ileri sürülen düzeltme sebebi 521 sayılı Danıştay Kanununun 98 inci maddesi gereğince yerinde görülerek Dairemizce müttehaz 31.5.1972 gün ve 1972/4188 sayılı karar ortadan kaldırıldıktan sonra dâva yeniden incelendi.

P.T.T. dağıtıcısı olan dâvacının, Almanyadan gönderilen taahhütlü mektubu alıcısına vermediği halde, aradan uzun süre geçtikten sonra vermiş gibi işleme tabi tutarak kahvede alıcısının arkadaşına taahhütlü mektup defterini imza ettirmek suretiyle sözü edilen mektubu zaptettiği bu nedenle P.T.T. Personel Yönetmeliğinin 97 nci maddesinin (b) bendi hükmüne göre görevine son verildiği dâvalı idarece ileri sürülmekte ise de, dâvacıya isnat olunan fiilin sübuta ermediği ve hakkında Alanya Asliye Ceza Mahkemesinde açılan dâvanın da beraatle sonuçlandığı dosya münderacatı ve eklerinin tetkikinden anlaşıldığı cihetle sözü edilen mektubu zaptettiğinden bahisle dâvacının görevine son verilmesinde mevzuata uyarlık bulunmadığından dâva konusu işlemin iptaline 113 lira 50 kuruş yargılama giderinin dâvalı idareden alınarak dâvacıya verilmesine soruşturma dosyasının mahalline iadesine 29.9.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Beşinci Daire
Esas No : 1971/11708
Karar No : 1973/5619

Dâvacı : Mehmet Türkmen

Dâvalı : Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Dâvacı, sağlık idarecisi olduğu için 657 sayılı Kanunun değişik 36 ncı maddesinin 9 uncu bölümünde düzenlenen sağlık hizmetleri sınıfına intibak ettirilmesi gerektiğinden bahisle, genel idare hizmetleri sınıfına intibak ettirilmesi ile ilgili işlemin iptalini talep etmektedir.

Savunmanın Özeti : Sağlık idarecisi, sağlık hizmetleri sınıfında sayılmış olmasına rağmen, dâvacının yaptığı görev idari idari mahiyet arzettiği cihetle genel idari hizmetler sınıfına intibak ettirilmesinde mevzuata aykırılık bulunmadığından bahisle dâvanın reddi gerektiği mealindedir.

Raportör Yüksel Taşkın'ın Düşüncesi : Sağlık İdaresi Yüksek Okulu mezunu olan ve sağlık idarecisi statüsünde bulunan dâvacının 657 sayılı Kanunun 36 ncı maddesinin 3 üncü bölümü kapsamında mütalâa edilerek sağlık hizmetleri sınıfına intibak ettirilmesi gerekirken, genel idare hizmetleri sınıfına intibak ettirilmesinde isabet görülmemiştir.

Dâva konusu işlemin iptali gerekir.

Kanunsözcüsü Ali İhsan Ekmekçioğlu'nun Düşüncesi : Dâvacının yapılan intibak işleminde bir isabetsizlik olmadığı kanaatına varılmıştır. Dâvanın reddi gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Beşinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun «tesis edilen sınıflar» başlığını taşıyan değişik 36 ncı maddesinde, bu kanuna tabi kurumlarda çalıştırılan devlet memurlarının sınıfları gösterilmiş olup 1 inci bölümünde genel idari hizmetleri sınıfı 3. bölümünde sağlık hizmetleri ve yardımcı sağlık hizmetleri sınıfını teşkil eden memurlar belirtilmiştir. Sağlık idarecisi sağlık hizmetleri sınıfı içinde yer almış olup bir başka dosya münasebetiyle çıkarılan ara kararın verilen cevapta sağlık idarecisi teriminin hastahane ve diğer sağlık örgütlerinde idarî işleri tedvir eden ve daha ziyade yönetici niteliği olan personele muzaf bulunduğu bildirilmekte ve dâvacının da bu mahiyette bir görev ifa ettiği dosya münderecatından anlaşılmakta olduğundan adı geçenin bu sınıf içinde gösterilmesi gerektiği halde genel idare hizmetleri sınıfında gösterilmesinde isabet görülmemiştir. Bu sebeple dâva konusu işlemin iptaline 96.50 lira yargılama giderinin dâvalı idareden alınarak dâvacıya verilmesine 29.9.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Beşinci Daire
Esas No : 1971/13194
Karar No : 1973/5829

Dâvacı : Mehmet Remzi Başköylü
Dâvalı : Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
Vekili : Av. Ayla Burçak, Av. Sabahat Çevik

Dâvanın Özeti : 1134 sayılı Kanunda öngörülen nasıp düzeltilmesi, Harp Okulundan sonra yaptığı uzmanlık tahsili ve Danıştay 12. Dairesince harita mühendisi olarak kabul edilmesi nazara alınmadan yapılan intibak işleminin iptali talebinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : 1134 sayılı Kanunun yayımı tarihinde dâvacı T. C. Emekli Sandığı Kanunu hükümlerine tabi olmayan bir statüde bulunduğundan nasıp düzeltilmesinden istifade edemiyeceği gibi harita subayı olması için yapılan tahsilin uzmanlık öğrenimi olmadığını ve ayrıca Harp Okulu, Topçu Okulu ve Harita Okulundaki öğrenimin teknik öğrenim olarak kabul edilemiyeceği bu nedenle mesnetsiz dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Mustafa Birden'in Düşüncesi : Dâvacının 1134 sayılı Kanuna göre yapılmasını talep ettiği nasıp düzeltilmesinin 1327 sayılı Kanuna göre mümkün olmadığı gibi, Topçu Okulu ve Harita Okulunu bitirmesi 657 sayılı Kanununun değişik 36 ncı maddesinin (A) bendinin (ç) fıkrasında öngörülen uzmanlık sayılmaz. Ayrıca dâvacı Harita Mühendisi olduğu gerekçesi ile intibakının 9 uncu derece 3 üncü kademeden başlatılması talebinin bir mesneti bulunmamaktadır. Zira 657 sayılı Kanunun Teknik Hizmetler başlıklı II. Bölümünün (e) fıkrası 5 yıl ve daha fazla teknik öğrenim görmüş olanların başlangıç derecesini öngörmekte olup dâvacı 5 yıllık teknik öğrenim yapmadığı gibi, intibakının başlangıç derecesi olarak ordudan ayrıldığı tarihdeki barem derecesi esas alınıp bundan sonra 4/10195 sayılı kararnameye bağlı yönetmeliğe göre çalıştığı sürenin bu barem derecesi üzerine ilâvesi suretiyle tespiti gerekir.

Bu nedenlerle dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Orhan Erdem'in Düşüncesi : 1134 sayılı Kanun, 10.7.1967 tarihinde orduda görevli bulunan subayların nasıplarının bir evvelki 30 Ağustosa götürüleceği hakkında olup dâvacı, 27.5.1958 tarihinde ordudan istifaen ayrıldığına göre bu kanundan yararlanması sözkonusu olamıyacağına ve 657 sayılı Kanunun değişik 36 ncı maddesi ise, bu kanunun yürürlüğe girmesinden sonra memuriyete atanıp bilâhare uzmanlık öğrenimi yapanlara kıdem verileceğine dair bulunması itibariyle 4/10195 sayılı kararname hükümlerine tabi olarak istihdam edilmekte iken Personel Kanunu kapsamına alınan dâvacının 36 ncı maddede öngörülen uzmanlık kıdeminden yararlanması keza düşünülemiyeceği gibi, 36 ncı maddenin II. işaretli kısmının (e) bendi, 5 yıl ve daha fazla yüksek teknik öğrenim yapmış olanın 9/3 göstergesinden başlıyacağı öngörülmüştür. Dâvacı her yıl süreli teknik tahsil yapmamıştır.

Dâvanın bu kısımlarının reddi icap edeceği;

12 nci Dairece ittihaz olunan 25.11.1969 gün ve 1969/1958 sayılı kararla dâvacının mühendis sayılması kabul edildiğine binaen, başlangıç derecesinin 10/3 olması icap edeceğinden aynı derecenin 1 inci kademesinden başlatılarak yapılan intibak işleminin iptali düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Beşinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

İntibak tarihinde Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü emrinde 4/10195 sayılı kararnameye bağlı yönetmeliğe göre çalışan dâvacı, intibakının 3 üncü derece 3 üncü kademeye yapıldığını, 926 sayılı Kanunun geçici 18 inci maddesine 1134 sayılı Kanunla eklenen ek fıkra gereğince nasıp düzeltilmesinden istifade ettirilerek bir kademe verilmesi, Harp Okulunun üzerine 2 yıl Topçu Okulunda ve bir yıl da Harita Okulunda olmak üzere Uzmanlık eğitimi yaptığını, bunun değerlendirilmesini ve ayrıca Danıştay 12 nci Daire kararı ile harita mühendisi sayılmalarına rağmen intibakında bu durumun da nazara alınmadığını iddia ederek aksine yapılan işlemin iptalini talep etmektedir.

Hernekadar, dâvanın açılmasından sonra yürürlüğe giren «657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile bu kanunun 1327 sayılı Kanunla değişik bazı maddelerinin kaldırılmasına dair Kanun Hükmünde Kararname» nin geçici birinci maddesinde «30.11.1970 tarihi ile bu kararnamenin yürürlüğe girdiği tarih arasında 1327 sayılı Kanuna göre yapılan intibaklar, 30.11.1970 tarihi ile bu kararnamenin yürürlüğe girdiği tarih arasında 1327 sayılı Kanuna göre yapılan intibaklar, 30.11.1970 tarihindeki hukukî durumlar esas alınarak bu kararname ile getirilen hükümler çerçevesinde 1.6.1973 tarihinden geçerli olmak üzere ek geçici 45 inci maddede sözü edilen yönetmelik esaslarına göre yeniden düzenlenir» denilmekle dâvacının intibakı işleminin idarece bu hükme göre yeniden düzenlenmesi gerekli bulunmakta ise de dâvanın açıldığı tarihte yürürlükte bulunan 657 sayılı Kanun hükümlerine uyularak tesis edilen intibak işleminin yine adı geçen 657 sayılı Kanun hükümlerine göre incelenmesi iptal dâvalarının menfaata ilişkin açılış şartları bakımından zorunlu olup sonradan yürürlüğe giren kararnameye göre yeniden düzenlenecek intibak işlemi ayrı bir iptal dâvasına konu teşkil edebilir.

Ancak dâvacının 657 sayılı Kanun hükümleri gereğince yapılan intibak işlemine gelince; 926 sayılı Kanunun geçici 18 inci maddesine 1134 sayılı Kanunla eklenen ek fıkra, 10.7.1967 tarihinde orduda görevli bulunan subayların nasıplarının bir evvelki 30 Ağustos tarihine götürüleceğini öngörmüş olup dâvacı 1958 tarihinde ordudan ayrıldığına göre bu kanundan yararlanamayacağı gibi, esasen 1327 sayılı Kanunun intibak hükümlerinde bu hususu değerlendiren bir hüküm yoktur. Ayrıca dâvacının Harp Okulundan sonra 2 yıl Topçu Okulunda ve bir yıl Harita Okulunda okuduğu gerekçesi ile 657 sayılı Kanunun değişik 36 ncı maddesinin (A) bendinin (c) fıkrasından istifade ettirilmesi talebinin bir mesneti bulunmadığı gibi harita mühendisi olarak 1950 tarihinden sonraki hizmetlerinin 9 uncu derece 3 üncü kademeden başlatılarak değerlendirilmesi talebinin de bir mesnedi bulunmamaktadır. Zira dâvacının 1958 tarihine kadar silâhlı kuvvetler emrinde çalışıp bu tarihten sonra ayrılarak 4/10195 sayılı kararnameye bağlı yönetmeliğe göre istihdam edildiği ihtilâfsızdır. Barem Kanununa tabi olarak hizmet ifa ettikten sonra 4/10195 sayılı kararnameye bağlı teknik personel yönetmeliğine göre çalışan dâvacının intibakının 1958 tarihinde harita yüzbaşısı olarak almakta olduğu 60 lira aslî maaşın mebde sayılmak suretiyle 30.11.1970 tarihine kadar yevmiyeli teknik personel statüsüne tabi olarak geçen hizmetinin her yılına bir kademe vermek suretiyle ilâvesi gerekir. Bu şekilde yapılan intibak neticesi dâvacının 3 üncü dereceye ulaştığı anlaşılmakta olup dâvalı idarece de dâvacının intibakının bu derece üzerinden yapılmasında kanunsuzluk yoktur.

Açıklanan nedenlerle dâvanın reddine 9.10.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Beşinci Daire
Esas No : 1973/136
Karar No : 1973/12898

Dâvacı : Neclâ Öztürk
Vekili : Av. Ercümend Berker
Dâvalı : Maliye Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Dâvacının intibakının 4. dereceye yapilması gerekirken aksine yapılan işlemin iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : 1322 sayılı Genel Kadro Kanununun 34. maddesi uyarınca 1, 2, 3 ve 4. derecelere girecek kadroların 7/3434 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile tespit edildiği, aynı kanunun 3. maddesinin 2. fıkrasından görevin kadrosunu işgal etmek suretiyle fiilen yapanların faydalanacağı, dâvacının İ.T.Ü. Muhasebe Müdürlüğü görevini vekâleten işgal sözkonusu olamayacağı cihetle dayanaksız dâvanın reddi gerektiği yolundadır.

Raportör Feyzullah Akkuş'un Düşüncesi : İstanbul Üniversitesi Muhasebe Müdür Muavinliği kadrosunu fiilen işgal ederek bu kadronun görevini yapmakta olan dâvacının, vekâlet ettiği görevin açık bulunan kadrosuna intibakının mümkün olmadığı cihetle vekâlet ettiği görevin kadrosuna intibakının yapılmamasında 1322 sayılı Kanunun 3. maddesinin 3. maddesinin 2. fıkrasına aykırılık bulunmadığından kanuni dayanaktan yoksun dâvanın reddi gerektiği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Rahmi Besler'in Düşüncesi : 1322 sayılı Genel Kadro Kanununun 3. üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre, Bakanlar Kurulunca tespit edilen unvanlara ilişkin görevleri bu görevin kadrosunu işgal etmek suretiyle fiilen yapmakta olanlar söz konusu 1, 2, 3, ve 4 üncü derecelere intibak ettirilirler.

Dâvacı İstanbul Teknik Üniversitesi Muhasebe Müdürlüğünde açık olan müdürlük görevini vekâleten ifa etmesine vekâlet yolu ile atanmada görev kadrosunun fiilen işgali sözkonusu olamıyacağına zararın dâvacıya 4 üncü derecenin verilmemesi yolunda cevap verilmemek suretiyle tesis edilen olumsuz işlemde mevzuata bir aykırılık bulunmadığından dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Beşinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâvacı açık bulunan İ.T.Ü. Muhasebe Müdürlüğü kadrosuna 657 sayılı Kanunun 86, 173 ve 175. maddeleri uyarınca girebileceği 10. derecenin 1. kademe aylığının 2/3 si ile vekâleten atandığını, 7/3434 sayılı kararname ile bu görev için 4. derece kadrosu verildiğini, intibakının 1322 sayılı Kanunun 3. maddesi gereğince bu dereceye yapılması gerekirken bu yoldaki isteğinin reddine ilişkin işlemin kanuna aykırı olduğunu ileri sürerek iptalini istemektedir.

1322 sayılı Genel Kadro Kanununun 3. maddesinin 2. fıkrasında; Bakanlar Kurulunca tespit edilen ünvanlara ilişkin görevleri bu görevin kadrosunu işgal etmek suretiyle fiilen yapmakta olanlardan intibak sonucunda daha aşağı derecelere intibak ettirilmiş olanlar bu görevlerin Bakanlar Kurulunca tespit edilen kadrolarına intibak ettirilirler, denilmektedir.

Dâvacının, İstanbul Üniversitesi Muhasebe Müdür Muavini iken 657 sayılı Kanunun 1327 sayılı Kanunla değişik 86, 173 ve 175. maddeleri gereğince vekâlet ettiği görevin dahil olduğu sınıftaki memuriyete giriş derecesi olan 10. derecenin ilk kademe aylığının 2/3 ile açık bulunan İ.T.Ü. Muhasebe Müdürlüğüne 31.8.1971 tarihinden geçerli olmak üzere vekâlet ettirildiği dosya münderecatından anlaşılmaktadır.

İstanbul Üniversitesi Muhasebe Müdür Muavinliği görevinin kadrosunu fiilen işgal etmekte olup açık bulunan İ.T.Ü. Muhasebe Müdürlüğü kadrosu görevine 657 sayılı Kanunun 1327 sayılı Kanunla değişik 86, 173 ve 175. maddelere göre girebileceği 10. derecenin 1. kademe aylığının 2/3 si verilmek suretiyle vekâlet ettirilen dâvacının, vekâlet ettiği açık bulunan görevinin kadrosunu da işgal etmekte olması söz konusu olamaz. Zira memurun hem kendi asîl görevinin kadrosunu, hem de vekâlet ettiği görevin kadrosunu işgali yürürlükte bulunan Devlet Memurları Kanunu ve Genel Kadro Kanunu hükümleri karşısında mümkün değildir.

Açıklanan nedenlerle; İstanbul Üniversitesi Muhasebe Müdür Muavinliği kadrosunu fiilen işgal etmek suretiyle bu görevi asaleten yürüten dâvacının, vekâlet yoluyla girebileceği 10. derecenin 1. kademe aylığının 2/3 si ile yürüttüğü İ.T.Ü. Muhasebe Müdürlüğü kadrosuna intibakının yapılmamasında kanuna aykırılık bulunmadığı cihetle kanunî dayanaktan yoksun dâvanın reddine 5.12.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Beşinci Daire
Esas No : 1972/3518
Karar No : 1973/5886

Dâvacı : Nevzat Gedikoğlu
Vekili : Av. Orhan Çıragil, Av. Atillâ Göktürk
Dâvalı : 1 — Ticaret Bakanlığı
2 — Nevşehir Üzüm ve Mamûlleri Tarım Satış Kooperatifleri Birliği Genel Müdürlüğü (Taskobirlik)
Vekili : Av. Fuad Başer

Dâvanın Özeti : TASKOBİRLİK Yönetim Kurulunun 22.1.1972 tarihli kararı ve bu kararı tasdik eden Ticaret Bakanlığının 10.3.1972 tarih ve 6/5058 sayılı yazılarıyle görevine son verilmesine dair işlemin iptali talebinden ibarettir.

1 — Ticaret Bakanlığının Savunmasının Özeti : Dâvada bakanlığın hasım olamıyacağı, Taskobirlik'in 27.11.1971 tarihli genel kurul toplantısında alınan karar gereğince dâvacının müşavirlik kadrosunun kaldırıldığı ve bakanlıkça da tasdik edildiğinden bu nedenle görevine son verilmesinde mevzuata aykırılık bulunmadığından dâvanın esastan da reddi gerekeceği mealindedir.

2 — Nevşehir Üzüm ve Mamûlleri Tarım Satış Kooperatifleri Birliği Genel Müdürlüğü (TASKOBİRLİK) Savunmasının Özeti : Husumetin bakanlığa tevcihi gerekeceği gibi kooperatif genel kurulu kararına göre dâvacının müşavirlik kadrosunun kaldırılarak bakanlıkça onanmasında kanusnuzluk bulunmadığı mealindedir.

Raportör Salim Tansuk'un Düşüncesi : Taskobirlik müşaviri olan dâvacının işgal ettiği kadrosunun kaldırılması nedeniyle görevine son verilmesinde usul ve kanuna ve hizmet gereklerine aykırılık görülmediği cihetle kanuni dayanağı bulunmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Naci Ekşioğlu'nun Düşüncesi : Dâvanın konusu, göreve son verme hakkındaki tasarrufun iptalidir.

Üzüm ve Mamûlleri Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Taskobirlik) Personel Yönetmeliğinin ikinci maddenin (d) fıkrasına göre, muhasebe müdürlüğü gibi şube müdürlüğü niteliğinde bir göreve atanabilmek için birlik veya birliğe bağlı şubelerde yetkili olarak en az 3 yıl çalışmış olmak şartı vazedilmiştir. Dâvacının bu hükme göre, doğrudan muhasebe müdürlüğüne tayini imkânsız olduğundan yönetmeliğin 2. maddesinin (C) fıkrasına göre daimî kadrolu müşavirliğe atanmıştır. Muhasebe Müdürlüğü vekâleten uhdesine verilmiştir. Vekâlet maaşı istemiyeceğine dair elinden taahhütname alınmıştır. Birliğin İktisat ve malî müşavirliğine 1. derece imza yetkisi de verilmiştir. Yapılan bu atamalar mevzuta uygundur.

Taskobirliğin Yönetim Kurulu değişmiştir. Bunun üzerine eski yönetim kurulunca hazırlanan faaliyet raporu tasvip edilmeyerek kadro cetvelindeki dâvacıya ait müşavirlik

kadrosunun kaldırılmasına 27.11.1971 tarihinde yapılan iş yılı genel kurul toplantısında karar verilmiştir. Kadronun kaldırılması bakanlıkça onaylanmıştır. Personel Yönetmeliğin 2. maddesinin (d) fıkrasına göre muhasebe müdürlüğü görevine de atanması imkânsızlığı karşısında durumuna uygun bir kadro mevcut olmadığı nedeniyle 1475 sayılı İş Kanunundaki ihbar şartları çerçevesinde 24.1.1972 tarihinden itibaren Yönetim Kurulunun 22.1.1972 tarih ve 14 sayılı kararıyla dâvacının görevine son verilmesine karar verilmiştir. Dâvacıya 1475 sayılı İş Kanununun 13. maddesinin (b) fıkrası gereğince hizmet müddetine uyan ihbar ücreti ile personel yönetmeliğine göre hesaplanacak ayrılış tazminatını almak üzere muhasebe şefliğine müracaat etmesi tebliğ edilmiştir. Dâva konusu göreve son verme tasarrufu, Taskobirlik Yönetim Kurulu kararı ve bakanlığın tasvibi ile husule gelmiş idari bir işlem ve kararıdır. 14.75 sayılı Kanuna göre dâvacıya tebligat yapılmış olması tasarrufun idari bir karar ve işlem olmasına engel teşkil etmiyeceğinden ve tasarrufun mahiyetini değiştiremiyeceğinden dâvalı idarenin görevsizlik iddiası varit değildir. Dâvacının yönetim kurulunun teşekkül hakkındaki iddiaları ise ayrı bir iptal dâvası konusu olması gerekir. Yukarıda açıklanan nedenlerle dâvacının görevine son verilmesi hakkındaki karar ve işlem mevzuata uyarlık görüldüğünden dâvanın reddi gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Beşinci Dairesince duruşma için gün konularak taraflara davetiye gönderilmesi üzerine dâvacının gelmediği, Ticaret Bakanlığını temsilen ikinci Hukuk Müşaviri Ali Nihat Adal'ın geldiği, Taskobirlik temsilcisinin gelmediği görülerek kanunsözcüsünün huzuru ile duruşmaya başlandı. Dâvalı Ticaret Bakanlığı temsilcisine usulüne göre söz verilip dinlendikten ve kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan sonra dosya incelendi ve gereği düşünüldü :

TASKOBİRLİK hasım mevkiinden çıkarılarak dâva, Ticaret Bakanlığının husumetine hasren incelendi :

Dâvacının 12.11.1970 tarihinde Taskobirlik Muhasebe Müdürlüğüne atanarak 23.12.1970 tarihinde göreve başladığı ancak Tarım Satış Kooperatifleri birlikleri Personel Yönetmeliğinin 2 nci maddesinin (d) fıkrasında aranan şartları haiz olmadığı ve bu göreve atanması mümkün bulunmadığı anlaşılması üzerine bu görevi ücretsiz tedvir etmesi kaydiyle birliğin İktisat ve Malî Müşavirliğine atandığı ve Anasözleşmenin 31 inci maddesine göre mezkûr işlemin bakanlıkça da onaylandığı bilâhare 1970/1971 işyılı için hazırlanan bütçe ile dâvacının işgal ettiği, müşavirlik kadrosunun kaldırılması deneyile dâvacının görevine son verildiği dâva dosyasınının incelenmesinden anlaşılmaktadır.

Dâvacının işgal ettiği müşavirlik kadrosunun kaldırılması 27.11.1971 tarihinde yapılan 1969/1970 işyılı genel kurul toplantısında kararlaştırılmış ve bakanlıkça da tasdik edilmiştir.

Personel Yönetmeliğindeki şartları haiz olamaması nedeniyle muhasebe müdürlüğü görevine de atanması mümkün olmayan dâvacının durumuna uygun bir kadro mevcut olmaması üzerine 24.1.1972 tarihinden itibaren görevine son verilmiş ve bu hususta birlik yönetim kurulu kararı Tarım Satış Kooperatifleri Anamukavelenamesinin 31 inci maddesi uyarınca Ticaret Bakanlığınca da uygun görülerek onaylanmıştır.

Dâvacının işgal ettiği müşavirlik kadrosunun yetkili mercilere ve usulüne uygun olarak kaldırılması nedeniyle uygun, münhal kadro olmadığından görevine son verilmesinde mevzuata ve hizmet icaplarına aykırılık bulunmadığı cihetle kanunî dayanağı olmayan dâvanın reddine, yürütmenin durdurulması talebinin reddi sebebiyle fazla kaldığı anlaşılan 30,— liranın istendiğinde dâvacıya iadesine 10.10.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Beşinci Daire
Esas No : 1973/2344
Karar No : 1973/7180

Dâvacı : Halil Şahin
Vekili : Av. Osman Nesip Aykut
Dâvalı : Ticaret Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Bakanlık müfettişliğinden alınıp Trabzon Bölge Ticaret Müdürlüğüne yapılan nakil tasarrufunun iptali talebinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Hizmetin gereği olarak dâvacının nakledildiği, yapılan işlemin 657 sayılı Kanun hükümlerine uygun olduğu mealindedir.

Raportör Yüksel Taşkın'ın Düşüncesi : İdarelerde müfettişlik diğer hizmetlerden farklı olarak düzenlenmiştir. Dosya münderacatından dâvacının bir kariyer olan müfettişlikten alınıp Bölge Ticaret Müdürlüğüne tayin edildiği, dâvanın da bu işlemin iptali talebiyle açıldığı anlaşılmaktadır. Her ne kadar 27.3.1973 tarihli atama kararında naklin 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 2. sayılı Kararname ile değişik 76 ncı maddesine göre yapıldığı belirtilmekte ise de; mezkûr maddede idareye tanınan takdir hakkını mutlak olarak almaya hukuken imkân bulunmamaktadır.

Tesis edilen tasarrufun sebep noktasından ve kamu hizmetinin maksadına uygunluğu yönünden yargı denetimine tabi tutulacağı meydandadır. Dosya münderecatından anlaşıldığına göre dâvalı idare nakil işlemine sebep olarak; dâvacının teftiş sırasında muttali olduğu ithalâtcı belge ve talepname, döviz istek, tevzi ikmal ve yenileme modernizasyon formlarının, para karşılığında ihtiyaç sahiplerine verilmesi hususundaki, ticaret, sanayi odalarına yazılan tamimlerin Anayasa ve mevzuata aykırı olduğu hususunda bakanlığa yazmış olduğu gizli yazıdan bakanlık içinde bir başka şahsa bahsetmekle Teftiş Yönetmeliğinin 38 inci maddesi 3 üncü fıkrasına aykırı hareket ettiğini ileri sürmektedir. Mezkûr maddede aynen «..... teftişe gidecekleri yer ve yapacakları işler ve alelıtlak vazife ve meslekleri dolayısiyle muttali oldukları sırları ifşa edemiyecekler» denilmektedir. Bu madde karşısında olay ele alındığında dâvacı teftişe gideceği yer ve teftiş konusu hakkında herhangi bir kimseye ifşaatta bulunmamıştır. Mesleği münasebetiyle öğrendiği herhangi bir sırrı da ifşa etmemektedir. Çünkü konu esasında bir sır değildir. Bakanlıkça odalara yapılan tamimlerle toplanan paraların, kanunsuz olduğu hususunda yazmış olduğu yazıya gizlilik işaretini dâvacı kendisi izafe etmiştir. Diğer taraftan bir an için bu konunun gizli olduğunun kabulü halinde dahi dâvacının yazmış olduğu yazıdan bakanlık için de ilgili olmayan bir şahsa bahsettiği hususu da sübuta ermemiştir. Soruşturma dosyasında bu konudaki beyanlar arasındaki mübayenet açıktır. Bu nedenle gerekli lüzum unsuru ve hizmet icabından doğan geçerli bir sebebe dayanmıyan nakil işleminin iptali gerekir.

Kanunsözcüsü Yurdanur Şendir'in Düşüncesi : 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun «Kanun Hükmündeki» 2 sayılı Kararname ile değişik 76. maddesinde Kurumların, memurların aylıklarında bir değişiklik yapılmaksızın görev ve görev yerlerini değiştirebilecekleri hükme bağlanmış bulunmaktadır.

Bu madde muvacehesinde davacı hakkında tesis edilen nakil işleminde kanunsuzluk bulunmadığından, davanın reddi gerektiği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Beşinci Dairesince duruşma için gün konularak taraflara davetiye gönderilmesi üzerine dâvacı avukatı ve dâvalı idare temsilcisinin geldikleri görülerek kanunsözcüsünün huzuru ile duruşmaya başlandı. Taraflara usulüne göre söz verilip dinlendikten ve kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan sonra dosya incelendi ve gereği düşünüldü :

Kamu idarelerinde teftiş hizmetleri diğer idarî hizmetlerden ayrı olarak nazara alınmış ve bu hizmetler ayrı bir kariyer olarak düzenlenmiştir. Kuruluş kanunlarında ve ilgili tüzük, yönetmeliklerde müfettişlerin imtihanla göreve alınmaları ve bu görev içinde yetiştirilmeleri öngörülmüş ve diğer hizmetlerden müfettişliğe naklen atama yolu kapatılmıştır.

Bu durumda müfettişlerin bu kariyer içinde yetiştirilmeleri ve kamu hizmetinin selâmetle yürütülmesini, önleyici sebepler olmadıkça müfettişlerin bu hizmet dışında diğer idarî hizmetlere atanmamaları gerekmektedir.

Dâvacının teftiş sırasında muttali olduğu «İthalâtçı belge ve talepname, döviz istek, tevzi, ikmal yenileme, modernizasyon formlarının para karşılığında ihtiyaç sahiplerine verilmesi hususunda muhtelif tarihlerde Ticaret ve Sanayi Odalarına, Sanayi Odalarına ve Ticaret Odalarına gönderilen tamimler hakkında bakanlığa gizli bir rapor verdiği anlaşılmaktadır. Ancak dâvalı idarenin rapor muhteviyatının Başbakanlığa ve bakanlık içinde ilgili olmayan kişilere ifşa edildiği yolundaki savunması subuta ermiş değildir. Kaldı ki Başbakanlığın bir mesele hakkında dâvalı bakanlığa bir direktif vermesi kamu hizmetinin yürütülmesi bakımından tecvizi gereken bir davranış olduğu gibi idarenin bütünlüğü prensibine de uygun bulunmaktadır. Öte yandan dâvacı tarafından gizli bir rapor halinde bakanlığa bildirilen husus gerçekte gizliliği olan bir mesele de değildir.

Yukarıda belirtilen gerekçeler karşısında dâvacının müfettişlikten alınarak kariyer dışında idarî bir hizmete atanmasında kamu hizmetinin maksadına uyarlık bulunmadığından dâvacı hakkında tesis edilen atama işleminin iptaline, 137 lira 50 kuruş yargılama gideri ile 1000 lira avukatlık ücretinin dâvalı idareden alınıp dâvacıya verilmesine 21.11.1973 tarihinde oyçokluğu ile karar verildi.

AZLIK OYU

Dâvacı, 2 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişik 657 sayılı Kanunun 76 ncı maddesi hükmüne göre nakledilmiştir. Değişik 76 ncı madde idareye görevin ve görev yerinin değiştirilmesi yetkisini tanımıştır. İşlem bu maddenin getirdiği şekil ve esasa uygun olarak yapıldığına göre bu tasarruf üzerindeki yargı denetimi ancak maksat yönünden düşünülebilir. Bu da tasarrufla güdülen kamu hizmetinin kamu yararına yürütülmesi hedefinin işlemde bulunup bulunmadığının araştırılmasına inhisar eder. Daha açık bir deyimle bu tasarrufla dâvacının müfettişlikten alınmasının kamu yararı yönünden müna-

kaşası ve varılacak sonucun açıkça hizmet yararına veya zararına olduğunun tesbitidir. Dâvacı yıllardan beri devam eden bir uygulamanın kanuna ve Anayasaya uygun olmadığını düşünebilir ve bunu gizli bir yazı ile bağlı bulunduğu başkanlığa gönderebilir. Ancak görevi bununla bitmiştir. İdarenin bu raporu benimsemesi veya benimsememesi dâvacının yetkisinin ve düşünce tarzının dışındadır.

Dosyada mevcut Başbakanlık yazısına bağlı imzasız ihbar mektubunda (bir müfettiş tarafından verildiği halde yine dikkate alınmadığı bildirilen rapor) dâvacının gizli işareti ile teftiş kurulu başkanlığına gönderdiği rapordur. Bu rapordan kendisi ile raporun gönderildiği teftiş kurulu başkanından başkasının haberdar olması mümkün değildir. O halde Başbakanlığa gönderilen ihbar mektubunda bu raporun mevcudiyetinden kim bahsedebilir? Bakanlık teftiş kurulu başkanının böyle bir ihbar mektubu göndermesi düşünülemeyeceğine göre bu mektup ya bizzat dâvacı tarafından gönderilmiştir veya dâvacının bahsetmesi, yayması, konuşması üzerine kendisine haber verdiği bu kimselerden biri tarafından yazılabilir.

Bir müfettişin hangi bakanlık müfettişi olursa olsun verdiği bir raporun dikkate alınmaması hususunu mesele yaparak o raporun peşine düşmesi ve bakanlığını Başbakanlık nezdinde şikâyet konusu yapacak veya yaptıracak hale getirmesi o müfettişin görevi değildir. Aksine o müfettiş görevini gerçekten kötüye kullanmış sayılır. Diğer taraftan bilindiği gibi bütün teşkilât kanunlarıyla teftiş kuruluna verilen görev bakanlık örgütünü bakan adına teftiş ve murakabe etmektir. Çünkü Anayasalarımız bakanları kendi teşkilâtının çalışmalarında tek başına sorumlu kılmıştır. Bu soromluluğun sonucudur ki bakanlar teftiş teşkilâtı eliyle başında bulunduğu bakanlığın kuruluşlarını personel ve hizmet olarak teftiş ve murakabesini yürüttürürler. Bu kanuni gerek nedeniyle doğrudan bakana bağlı olan müfettişin o bakanın kesin itimadını kazanmış her türlü tereddütten uzak bir şahsiyete sahip olması şarttır.

Bakanlık dâvacıyı yukarda bahsedilen olay nedeniyle itimada şayan görmeyerek kendi adına teftiş ve murakebe yaptırmaktan uzak tutmak istemişse ki nakil bu gerekçeye dayanmaktadır, artık bir yargı organının o bakana siz bu personelle çalışmaya mecbursunuz demeye ve yargı denetimini bu türlü anlamaya imkân olmamak gerekir. Bu düşünüş tarzının Anayasanın 114. maddesine getirilen yeni fıkra ile bağdaştığını kabul etmek mümkün değildir.

Diğer taraftan dâvacının peşine düştüğü ve gizli raporlar verdiği bu muamelenin sorulması ve devam etmekte ise bu takdirde de; dâvacının o sahadaki görüşünün sakatlığının tesbiti gerekli idi. Bunu da bir ara kararı ile öğrenmek mümkün olurdu. Bütün bu nedenlerle yürürlükteki mevzuatımıza müfettişlerin bakan adına hizmet görmesi gerektiği ana kuralına ve hukuk esaslarına tamamen uygun olan nakil işleminin iptali yolundaki çokluk kararına karşıyız.

T. C.
DANIŞTAY
Beşinci Daire
Esas No : 1973/1393
Karar No : 1973/5273

Dâvacı : Suzan Bilir
Vekili : Av. Şevket Çizmeli
Dâvalı : 1 — İçişleri Bakanlığı
2 — Mersin Belediye Başkanlığı

Dâvanın Özeti : Dâvacıya ödenmekte olan 400 lira iş riski zammının ödenemiyeceği şeklindeki genelgeye göre işlem yapılmasının yazı ile bildirilmesi üzerine ödemelerin durdurulması ve verilenlerin de geri ödetilmesine ilişkin işlemin iptali talep edilmektedir.

1 — **İçişleri Bakanlığı Savunmasının Özeti :** Husumetin bakanlığa yöneltilmiş olmasının yersiz olduğu, esas bakımından ise belediye gelir müdürünün Sayıştay'a hesap vermekle yükümlü olmaması nedeniyle kendisine iş riski zammının ödenmesinin mümkün olmadığı bu nedenle dâvanın reddi gerektiği şeklindedir.

2 — **Mersin Belediye Başkanlığının Savunmasının Özeti :** Bakanlık genelgesi uyarınca ödemeye başlandığı, yine genelgeye göre ödemelerin durdurulduğu, husumetin bakanlığa yöneltilmesi gerektiği, esas bakımından dâvacının haklı olduğu kabulünün gerektiği şeklindedir.

Raportör Oğuz Özkan'ın Düşüncesi : Sayıştaya hesap vermekle yükümlü bulunmayan dâvacıya iş riski zammı ödenmesi mümkün olmadığından ödemenin durdurulmasında kanuna aykırılık bulunmamaktadır. Ancak işlemin geriye alınmasından geriye doğru 90 günlük süreden artan kısma ait ödemelerin istirdadı mümkün olmadığından bu kısma özgü olarak işlemin iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Ahmet Kocabıyıkoğlu'nun Düşüncesi : 1567 sayılı 1972 yılı Bütçe Kanununun 23 üncü maddesinin 4 nolu bendinin (B) fıkrasında Sayıştaya hesap vermekle yükümlü nakit saymanları ile vergi dairesi müdürlerine ayda 400 lira iş riski zammı, verileceği belirtilmiştir.

Belediye Muhasebe Usulü Tüzüğünün 36 ncı maddesinin 3 üncü fıkrasına göre belediye varidat bütçesine konulan varidatı takip ve tahsil ettirmek, ve 8 inci maddeye göre de idare hesabı vermek belediye muhasiplerinin sorumluluğundan olan bir görev ve yükümlülük olduğundan, belediye gelir müdürü olan ve Sayıştaya hesap vermediği anlaşılan ve ayrıca Vergi Usûl Kanunu hükümlerine göre vergi dairesi müdürü hak ve sorumluluklarına sahip olsa dahi Bütçe Kanununun 23 üncü maddesinin anladığı manada ve maddede yazılı olduğu şekilde vergi dairesi müdürü sıfatına haiz olmayan dâvacıya iş riski zammı ödenmemesinde bir kanunsuzluk bulunmadığından dâvanın reddi gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Beşinci Dairesince duruşma için gün konularak taraflara davetiye gönderilmesi üzerine dâvacı vekilinin ve dâvalı İçişleri Bakanlığı temsilcisinin geldikleri, dâvalı Mersin Belediye Başkanlığı temsilcisinin gelmedikleri görülerek kanunsözcüsünün huzuru ile duruşmaya başlandı.

Gelen tarafa usulüne göre söz verilip dinlendikten ve kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan sonra dosya incelendi ve gereği düşünüldü :

Dâvacıya ödenmekte olan 400 lira iş riski zammının ödenemeyeceği şeklindeki bakanlık genelgesine göre işlem yapılmasının Mersin Belediye Başkanlığına bildirilmesi üzerine ödemelerin durdurulması ve verilenlerin de geri ödetilmesine ilişkin işlemin iptali talep edilmektedir.

1567 sayılı 1972 yılı Bütçe Kanununun 23 üncü maddesinin 4 nolu bendinin (b) fıkrasında Sayıştaya hesap vermekle yükümlü nakit saymanları ile vergi dairesi müdürlerine ayda 400 lira iş riski zammı verileceği hükmü yer almaktadır.

Belediye Muhasebe Usulü Tüzüğünün 36 ncı madesinin 3 üncü fıkrasına göre «Belediye varidat bütçesine konulan varidatı takip ve tahsil ettirmek» ve aynı tüzüğün 8 inci maddesine göre de «İdare hesabı vermek» belediye muhasiplerinin sorumluluğunda olan bir görev ve yükümlülük olduğundan Belediye Gelir Müdürü olan ve Sayıştay'a hesap vermediği anlaşılan dâvacıya yukarıda anılan Bütçe Kanununun 23 üncü maddesinin belirttiği anlamda Sayıştaya hesap vermemesi ve vergi dairesi müdürü hak ve sorumluluğuna sahip olsa dahi maddenin anladığı manada vergi dairesi müdürü sıfatına haiz olmaması nedeniyle iş riski zammı ödenmesi mümkün değildir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle, dâvacıya iş riski zammı ödenmemesi ve verilenlerin de geri alınmasında kanuna aykırılık bulunmadığından dâvanın reddine 27.6.1973 tarihinde oyçokluğu ile karar verildi.

AZLIK OYU

Sayıştay'a hesap vermekle yükümlü olmadığından, dâvacıya iş riski zammı ödenmesi mümkün değildir. Ancak ödemelerin kendisinden istirdat edilmesi kanuna aykırı olduğu cihetle kararın bu kısmına muhalifim.

T. C.
DANIŞTAY
Beşinci Daire

Esas No : 1972/2796
Karar No : 1973/5675

Kararın Düzeltilmesini İsteyen : Hasan Süphandağı
Karşı Taraf : Tekel Genel Müdürlüğü
Vekili : Av. Melahat Kırgız

Talebin Özeti : Danıştay 5 inci Dairesince verilen ve 22.11.1970 tarih ve 1970 - 5114 sayılı kararın düzeltilmesine dair olan 22.2.1972 tarih ve 1972/950 sayılı kararın ikinci defa karar düzeltilmesi yolu ile incelenerek düzeltilmesi istenilmektedir.

Savunmanın Özeti : Karar düzeltme kararlarının ikinci defa incelenmesi mümkün olmadığı, bu nedenle düzeltme talebinin reddi gerektiği şeklindedir.

Raportör Oğuz Özkan'ın Düşüncesi : 521 sayılı Danıştay Kanununun 98 inci maddesi uyarınca Dâva daireleri ve Dâva Daireleri Kurulunca verilen kararlar hakkında bir defaya mahsus olmak üzere, karar düzeltilmesi istenebileceğinden ikinci defa ileri sürülen düzeltme isteğinin reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Cüneyt Ertan'ın Düşüncesi : Düzeltme talebinin kabulünden sonra verilen kararın, ikinci defa aynı yolla incelenmesi hususunda Danıştay Kanununda bir hüküm mevcut olmadığından talebin reddi gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Beşinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

521 sayılı Danıştay Kanununun 98 inci maddesinde; dâva daireleri ile Dâva Daireleri Kurulunca verilen kararlar hakkında ,bir defaya mahsus olmak üzere, ilâmın tebliği tarihinden itibaren 15 gün içinde kararın düzeltilmesinin istenebileceği belirtilmiş olması dolayısıyla Danıştay kararlarının karar düzeltilmesi yolu ile ikinci defa incelenmesi mümkün bulunmadığından isteğin reddine ve Danıştay Kanununun 99 uncu maddesi delaletiyle Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 442 ve 5435 sayılı Kanunun 2 nci maddeleri gereğince 10 lira cezanın ikinci defa düzeltme isteyenden alınmasına 1.10.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

ALTINCI DAİRE KARARLARI

İMAR İŞLERİ

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1972/2136
Karar No : 1973/4892

Dâvacı	:	Rafet Kuranoğlu
Vekili	:	Av. Necmettin Emre
Dâvalı	:	Mudanya Belediye Başkanlığı
Vekili	:	Av. Fuat Bilge

Dâvanın Özeti : Dâvacı, 4 pafta 14 ada 21 parsel üzerindeki deposuna tamirat ruhsatına aykırı olarak betonarme ve balkon yapması sebebiyle 6785 sayılı Kanunun 7 nci maddesine istinaden 8.4.1972 tarih ve 63 sayılı tutanakla durdurulmasına dair işlemin, balkon olarak nitelendirilen yerin ahşap iskeleden ibaret olduğunu tutanağın 6785 sayılı Kanunun 19 uncu maddesine uygun olmadığını ileri sürerek iptalini istemektedir.

Dâvalının Savunması Özeti : Dâvalı idare, alınan tamirat ruhsatına aykırı olarak imar plânında yeşil sahaya ayrılan yerde kalan tek katlı depoya balkon yapıldığını, zeminin grobeton olması gerekirken betonarme yapıldığını, durdurmanın 6785 sayılı Kanunun 7 nci maddesine uygun olduğunu savunarak dâvanın reddi ile yargılama giderlerinin dâvacıya yükletilmesini istemektedir.

Raportör Selçuk Hondu'nun Düşüncesi : 6785 sayılı İmar Kanununun 7 nci maddesine göre ruhsata aykırı olarak yapılan yapıların durdurulması mümkündür. Olayda da belirli bazı tamiratın yapımı için alınan ruhsata aykırı olarak mevcut tek katlı depoya balkon ilâve edilip, grobeton yapılması gereken zemin, betonarme olarak yapılmıştır. İmar plânında umumî hizmetlere ayrılan yerde bulunan yapılarda tadilât ve esaslı ilâveler yapılması 6785 sayılı Kanunun 33 üncü maddesine göre mümkün olmadığından durdurma işleminde usul ve kanuna aykırılık yoktur. Dâvanın reddi gerekir.

Kanunsözcüsü Yaşar Selim Asmaz'ın Düşüncesi : Dâvacı, inşaatının durdurulması hakkında belediye başkanlığı yazısı ile tesis edilen işlemin iptalini istemektedir.

Dâva dosyasının incelenmesinden dâvacının gayrimenkulünün imar plânında yeşil saha olarak ayrıldığı, 4 yıllık imar programına alınmadığı, dâvacının mevcut deponun çatı tamiri, ön cephe duvarının sıvanması iki pencere açılması, zeminin doldurulması ve grebetona tahvili için 6.3.1972 gün ve 16/21 sayılı ruhsat aldığı, aldığı ruhsata aykırı olarak balkon ve bodrum yapması üzerine inşaatın durdurulduğu anlaşılmaktadır.

Bu itibarla alınan tamirat ruhsatına aykırı olarak inşaata tevessül edilmesi sebebiyle yapının 6785 sayılı Kanunun 7 nci maddesine istinaden durdurulmasında imar mevzuatına aykırılık görülmemiştir.

Dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince önceden belli edilen 18.12.1973 tarihinde dâvacı vekili Av. Necmettin Emre'nin geldiği dâvalı idarenin temsilci göndermediği anlaşıldığından Kanunsözcüsü Yaşar Selim Asmaz'ın iştiraki ile duruşma yapılarak dosyadaki belgeler incelenip işin gereği düşünüldü :

İmar plânında yeşil sahaya ayrılan yerde kalan ve 4 yıllık imar programına dahil olmayan tek katlı deponun çatısının tamiri ön cephe duvarının sıvanması, iki pencere açılması ve zeminin grobetonlanması için dâvacıya 6.3.1972 tarih ve 16/21 sayılı ruhsat verildiği fakat dâvacının bu ruhsata aykırı olarak zemini grobeton yerine betonarme olarak yapması ve ayrıca depoya ilâve balkon yapması sebebiyle inşaatının durdurulduğu incelenen dosyadan anlaşılmıştır.

6785 sayılı İmar Kanununun 7 nci maddesinde yapının ruhsatiye ve eklerine aykırı olarak yapılması halinde derhal durdurulacağı belirtildiğinden, tamirat ruhsatına aykırı olarak yapılan dâvacının yapısının durdurulmasında yukarıda sözü geçen kanun hükmüne aykırılık görülmemiştir.

Dâvacı her ne kadar yapısının durdurulmasına dair tutanağın 6785 sayılı Kanunun 19 uncu maddesinde öngörülen şekle uygun olarak tutulmadığını iddia etmekte ise de, 19 uncu maddede tutanak tanzimi için öngörülen şekil şartlarının mevcut olup olmadığı ancak aynı kanunun 20 nci maddesindeki müeyyidelerin uygulanması halinde araştırılabilir. Olayda ise dâvacının yapısı İmar Kanununun 7 nci maddesinin verdiği yetkiye istinaden durdurulmuştur.

Yukarıda açıklanan sebeple dâvanın reddine; 650 lira vekâlet ücretinin dâvacıdan alınıp dâvalıya verilmesine 18.12.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1972/4185
Karar No : 1973/4045

Dâvacı : Yarımca Belediye Başkanlığı
Vekili : Avukat E. Gülçin Yalçınkaya
Dâvalı : Kocaeli Valiliği

Dâvanın Özeti : Kirazlıyalı Köyünün, 6785 sayılı Kanunun 47. maddesi gereğince Yarımca Belediyesi mücavir sahasına alınmasına dair belediye meclisinin 11.2.1972 gün ve 971/51 sayılı kararını onaylamayan il idare kurulunun 3.7.1972 gün ve 1436 sayılı kararının; Kirazlıyalı Köyü Belediyesinin sayfiye şehri haline geldiği, sahillerin muhafazası ve şehircilik bakımından imar şartlarının tespiti gerektiği ileri sürülerek bozulması istediğidir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Yardımcı Fezal Gönin'in Düşüncesi : 6785 sayılı Kanunun 47. maddesine göre Kirazlıyalı Köyünün mücavir sahası içerisine alınmasına dair dâvalı belediye meclis teklifinin, il idare kurulunca yukarıda adı geçen kanun hükümleri ve ayrıca İmar Nizamnamesinin 46. maddesine göre inceleyip sonucuna göre bir karar vermesi gerekeceğinden aksine müttehaz dâva konusu kararın bozulması düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Kemal Eröz'ün Düşüncesi : Kirazlıyalı Köyünün, Gebze İlçesi Hereke Bucağına bağlı olması nedeniyle, bu köyün Yarımca Belediyesi mücavir sahasına alınması hakkındaki belediye meclisi karar ve teklifinin il idare kurulunca reddedilmesinde bir isabetsizlik görülmemiştir.

Bu sebeple dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâva dosyasının incelenmesinden, Kirazlıyalı Köyünün Yarımca Belediyesi mücavir sahası içerisine alınmasına dair belediye meclis kararını; adı geçen köyün Gebze İlçesi, Hereke Bucağına bağlı olduğu, belediye meclis kararı ile başka bir ilçe ve bucağa bağlı bulunan köyün mücavir saha içerisine alınmasının 6785 sayılı Kanunun 47. ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 2. maddelerini ihlâl edici mahiyette görüldüğü gerekçesiyle onaylamayan il idare kurulu kararının bozulması istendiği anlaşılmaktadır.

6785 sayılı Kanunun 1605 sayılı Kanunla değişik 47. maddesinde aynen; «Belediye hudutlarına mücavir bulunan ve beldenin müstakbel inkişafı bakımından lüzumlu görülen ve belediyenin teklifi üzerine Vilâyet İdare Heyetinin kararı ve İmar ve İskân Bakanlığının tasdiki ile kabul edilen sahalarda da bu kanun tatbik olunur.

Mücavir sahaların ilgili belediye hududuna bitişik olması gerekmez.
Ayrıca, bu sahalar köyleri de ihtiva edebilir» hükmü yer almaktadır.

Bu maddeye göre, belediye hudutları dışında olmakla beraber bir yerin İmar Kanunu hükümlerine tabi tutulabilmesi için o yerin, bu maddede belirtildiği şekilde teklif yapan belediyenin sınırlarına mücavir olması ve o beldenin müstakbel inkişafı bakımından lüzumlu bulunması yanında, bunların aynı il hududu içinde bulunmaları kâfidir.

Madde metninde, bunun haricinde o yerin teklifte bulunan belediyenin tabi bulunduğu ilçe hudutları içinde olması şartı mevcut değildir. Aynı il hududu içinde bulunması lüzumu, karar yetkisinin il idare kuruluna ait olmasından ileri gelmektedir.

5442 sayılı İl İdaresi Kurulu Kanununun 2. maddesinde de bu sonucu değiştirecek bir hüküm bulunmamaktadır.

Bu sebeplerle il idare kurulunca yukarıda belirtilen madde hükmü gereğince inceleme yapılması gerekirken, belediye meclis kararı ile başka bir ilçe ve bucağa bağlı bulunan köyün, mücavir sahaya alınmasında isabet bulunmaması sebebiyle belediye meclisi teklifinin onaylanmamasında isabet bulunmamıştır.

Bu nedenlerle dâva konusu kararın iptaline, aşağıda dökümü yazılı 95.50 lira yargılama giderinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 10.11.1973 gününde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 57 ve 58 inci maddelerine göre teşkil olunan il ve ilçe idare kurulları, aynı kanunun 60 ıncı maddesine göre kanun ve tüzüklerle kendilerine verilen görevlerini ancak idarî taksimata uygun olarak çizilen ve kendi sınırları içinde kalan yerler hakkında ifa edebilirler.

6785 sayılı İmar Kanununun mücavir sahalar hakkında hüküm koyan 47 nci maddesine göre, bu sahalar hakkında İmar Kanunu tatbikatını ancak bağlı bulunduğu belediyeler yapabilecektir. Yine İmar Kanununun 22 nci maddesinde, ıslah edilemiyen veya ruhsat verilmesi mümkün olmıyan yapılar hakkında belediye encümenlerince verilecek yıkma kararlarına karşı 7 gün içinde yetkili idare kurullarına itiraz hakkı tanınmıştır.

Mücavir sahaya alınması istenilen Kirazlıyalı Köyü, Gebze İlçesinin Hereke Bucağına bağlıdır. Bu köyü mücavir sahasına dahil etmek isteyen Yarımca Belediyesi Kocaeli İli merkez ilçesine bağlıdır. Buna göre Yarımca Belediyesinin vereceği bir yıkma kararına karşı hangi idare kuruluna itiraz olunacak ve hangi idare kurulu kendisini görevli sayacaktır. Bu hususta İmar Kanununda bir sarahat bulunmadığına göre dâva konusu il idare kurulunun, İl İdaresi Kanununu gözönünde tutarak verdiği kararda bir kanunsuzluk yoktur.

Eğer Kirazlıyalı Köyünün İmar Kanunu tatbikatı bakımından kat'î olarak murakabesine ihtiyaç varsa ve şartları da uygun ise bu köyde bir belediye kurulabilir veya bağlı bulunduğu Hereke Bucağı Belediyesinin mücavir sahasına alınabilir. Aksi halde İl İdaresi Kanununun 1 ve 2 nci maddelerine göre iktisadî şartları ve kamu hizmet gerekleri de gözönünde tutularak Yarımca Köyü ile birleştirilmesi yoluna gidilmesi gerekir.

Ayrıca İmar Kanununun 47 nci maddesine göre beldenin müstakbel inkişafı bakımından lüzumlu görülen yerlerin, teklifte bulunan belediyelere mücavir saha olarak verilmesi için hem il idare kurulunun hem de İmar ve İskân Bakanlığının kabulü şarttır. Henüz İmar ve İskân Bakanlığına da intikal ettirilmemiş ve sonuç itibariyle kesinleşmemiş bulunan bir kararın iptali yoluna gidilmesi de uygun görülmediğinden, dâvanın reddi gerekeceği düşüncesiyle verilen karara karşıyız.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1972/3653
Karar No : 1973/4148

Dâvacı : Melek Gidel
Vekilleri : Av. Faruk Erem
Dâvalı : Bursa Belediye Başkanlığı
Vekili : Av. Hüseyin Arca

Dâvanın Özeti : Dâvacı, kendisine ait Bursa'nın Çekirge semtindeki 267 pafta 1110 ada 36, 37 ve 38 sayılı parselleri de kapsayan belediye meclisinin 8.3.1971 tarihli kararıyla kabul edilip İmar ve İskân Bakanlığınca 1.6.1972 tarihinde onaylanan imar plânının sözü geçen parsellerle ilgili kısmının, kendi parselinin doğusunda bulunan Mehmet Beysel'e ait arsaya 5 katlı ve dik kaldırım sokağından 15 metre çekilmeden inşaat müsaadesi verildiğini, her üç parselin toplam alanı 2668 m2 olduğu halde 328 m2 lik inşaat sahası tanındığını, aynı bölgedeki yapılarda eşitlik ve ahenklilik olması gerektiği halde buna riayet edilmediğini, kendi parselleri içinde otopark ihdasını gerektirecek teknik sebepler bulunmadığını, zira otoparkın etrafında sadece altı parsel olduğunu ileri sürerek iptali ile yargılama giderlerinin diğer tarafa yükletilmesini istemektedir.

Dâvalının Savunması Özeti : Dâvalı idare, husumetin bakanlığa hasrı gerektiğini, dâvanın süresinde açılmadığını, otoparkın dâva konusu plândan önceki plânda da mevcut olduğunu, yeni plânda sadece giriş çıkış yollarının genişletildiğini, dâvacının parsellerinin düşük kotta olması sebebiyle ovadan bakıldığında görüşü kapamaması için 6,5 metre irtifada inşaata müsaade edildiğini emsal olarak gösterilen binaların arsalarının durumlarının dâvacının arsalarının durumuna nazaran farklılık arzettiğini savunarak dâvanın reddini istemektedir.

Raportör Selçuk Hondu'nun Düşüncesi : 6785 sayılı Kanunun 26 ncı maddesine göre belediyeler ilk önce münhanili ve arazinin coğrafî durumlarını gösteren halihazır haritaları yaptırmakla mükelleftirler. Gerek nazım gerekse imar tatbikat plânlarının tanziminde bu haritaların mevcudiyeti (meselei müstehire) ön şartı teşkil etmektedir. Zira Kanunun 27 nci maddesinde, Nizamnamede ve imar plânlarının tanzimi hakkındaki yönetmelikte nazım ve imar tatbikat plânlarının halihazır haritalar üzerine yapılacağı belirtilmiştir. Halbuki dâva konusu plân halihazır harita olmaksızın kadastrol harita üzerine yapılmıştır. Bu husus 6.6.1973 tarihinde mahallinde yapılan keşif sonucunda bilirkişilerce hazırlanan raporda belirtilmiştir. Ayrıca söz konusu plân dâvacıların parsellerine tanınan inşaat sahasının azlığı, otopark tanziminde çevreye uymama, ada içi yolları ve silüet bakımlarından da kifâyetli görülmemiş yeniden bir düzenleme yapılması gerektiği gene raporda belirtilmiştir.

Açıklanan sebeple imar plânının dâvacının parselleri ile ilgili kısmının iptalinin gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Kemal Eröz'ün Düşüncesi : Dâvalı idarenin husumet ve süre def'i yerinde görülmemiştir.

Dâvacı, imarın 1110 ada 36, 37 ve 38 sayılı parsellerini teşkil eden arsalarının hizasında ve karşısında bulunan başkalarına ait parsellere yol kenarından itibaren 5 veya 6 katlı bina yapma izni verilmiş olduğu halde kendi parsellerine yoldan 15 metre geri çekilerek 6,5 metre irtifa verilmesinin ve parsellerinin 1047 m2 lik kısmının da otoparka tahsis edilmiş olmasının şehircilik esaslarına aykırı olduğunu, ahenksizlik yarattığını ve eşitlik prensiplerine uymadığını ileri sürerek kendi parsellerinin bulunduğu kısma ait imar plânının iptalini talebetmekte ise de şehrin arazi şekli ve diğer bütün hususiyetleri ve ihtiyaçları nazara alınmak suretiyle mütehassıs ve ehliyetli teknik elemanlar tarafından şehircilik esaslarına göre yapılan ve 6785 sayılı Kanunun 29. maddesi gereğince belediye meclisince kabul edilerek İmar ve İskân Bakanlığınca da tastik edildikten sonra ilân edilerek kesinleşen tadilât plânı teknik görüş ve ihtiyaca uygun olup, dâvacının plânın bu kısmının eşitlik prensiplerine, şehircilik esaslarına ve mevzuata aykırı olduğu yolundaki iddiası yerinde görülmemiştir. Bu sebeple dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince önceden belli edilen 27.3.1973 tarihinde dâvacı vekilleri Av. Faruk Erem, Av. Sıddık Tümerkan ve dâvalı idare vekili Av. Hüseyin Arca'nın gelmiş oldukları anlaşılmakla Kanunsözcüsü Kemal Eröz'ün iştiraki ile duruşma yapılarak aynı tarihte Üye Selâhattin Metin niyabetinde mahallinde keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmasına karar verilmiş ve bilirkişi incelemesi sonucunda hazırlanan rapor dosyaya gönderilmiş olmakla dosyadaki belgeler incelenip işin gereği düşünüldü :

Dâvalı idarenin husumete ve süreye ilişkin itirazları varit görülmiyerek işin esasına geçildi.

6785 sayılı İmar Kanununun (olay tarihinde yürürlükte bulunan ve sonradan 1605 sayılı Kanunla değiştirilen) 26 ve İmar Nizamnamesinin 27 nci maddelerine göre tasdikli halihazır haritalar bulunmıyan belediyelerin önce halihazır haritaları yaptırmaları ve usulüne uygun şekilde hazırlanan bu haritaları İmar ve İskân Bakanlığının onayından geçirmeleri gerekmektedir.

Yukarıda sözü geçen kanunun 27, İmar Nizamnamesinin 21, 22 ve imar ve yol istikamet plânlarının tanzim tarzları ile teknik şartlarına ve bu işleri yapacak uzmanlarda aranacak ehliyete dair Yönetmeliğin 3, 09, 3.12 nci maddelerinde de gerek nazım plânların gerekse imar tatbikat plânlarının halihazır haritalar üzerine çizileceği kabul edilmiş olup, sözü geçen yönetmeliğin imar plânlarının hazırlanmasında araştırma ve anket çalışmaları başlığını taşıyan 3,04 üncü maddesinde ise plânlanan yerin coğrafî verilerinin araştırılıp tesbitinin (ilin doğal coğrafyası, merkez ilçenin doğal coğrafyası, mevzii coğrafya, engebe, jeoloji, topraklar) gerektiği belirtilmiştir.

Olayda ise iptali istenen 1.6.1972 tasdik tarihli imar plânının dâvacının parsellerinin bulunduğu yere ait arazinin engebe ve coğrafî özelliğini gösteren halihazır haritalar üzerine çizilmeyip (bu haritaların yaptırılmamış olması sebebiyle) kodsuz kadastral haritalar üzerine çizildiği incelenen dosya ve bilirkişi raporu münderecatından anlaşılmıştır.

Sözü geçen plânın münhanili halihazır haritalar üzerine çizilmediği dolayısıyla plânın imar mevzuatının yukarıdaki hükümlerine aykırılık teşkil ettiği 6 Haziran 1973 tari-

hinde mahallinde yapılan keşif ve bilirkişi incelemesi sonucunda bilirkişi tarafından (Prof. İrfan Bayhan, Prof. Hande Suher, Doç. Dr. Ahmet Keskin tarafından) ittifakla hazırlanan raporun 2 nci maddesinde «Dâvacıya ait parseller ile civarının halihazır durumunu gösteren bir kroki hazırlanmasında söz konusu alan eğimli bulunduğundan, eğimli yönde arazi kesitleri almak suretiyle, mevcut durumun kat adetleri ve arazi profili ile silüet yönünden bir incelemesinin yapılması önemli görülmüş ve bu işlem için imar plânının münhanili haritasından arazi kesiti, yol kotları ile, çizilmek istenmiş ise de, 1.6.1972 tasdik tarihli plân ile daha evvelki tarihlerde tasdik edilmiş bulunan diğer imar plânlarının hiçbirinin münhanili (tesviye eğrili) ve bakanlıkça tasdikli haritalar üzerine hazırlanmamış olduğu görülmüştür.

Bu koşullar altında tersimat yapılması sakıncalı görüldüğünden arazi kesiti çiziminden sarfınazar edilmiştir. İhtilâflı yakın ilgisi ve önemi açısından bu konuya raporumuzun sonuç kısmında ayrıca değinilecektir. Ve imar plânı hakkındaki temel görüşümüz başlığını taşıyan sonuç kısmında «1 — 1.6.1972 tasdik tarihli imar plânı ile daha eski tasdik tarihli olan diğerleri, kotsuz kadastral haritalar üzerine yapılmış plânlardır. Oysa bir imar plânının yapılabilmesi için önemli şartlardan biri usul ve tekniğine göre uzmanlarca yapılmış münhanili halihazır durumu ihtiva eden ve harita koordinatlı haritalar mevcut olmalıdır. Bu haritalar hazırlandıktan sonra imar plânı işlerinde kullanılabilmesi için, İmar ve İskân Bakanlığınca ayrıca tasdik edilir. Dâva konusu olan ve iptali istenen imar plânında ise önemli olan bu hususa riayet edilmemiştir.

2 — İmar Kanunumuzun 27. maddesi özellikle «Halihazır harita deyimi ile açıkladığımız hususu kesinlikle tespit etmiştir.

Madde 27 : «imar ve yol istikamet plânları (Nazım plân) ve (Tatbikat plânı) olmak üzere 2 nevidir.

a) Nazım plânlar halihazır haritalar üzerinde çizilen ve arazi parçalarının kullanış şekillerini ve başlıca bölge tiplerini gösteren plânlardır. İstimlâkler bu plâna göre yapılır.

b) Tatbikat plânları da halihazır haritalar üzerine çizilmekle beraber mevcutsa kadastro vaziyeti de işlenir. Bu plânlar da tatbikat için lüzumlu bütün fenni hususatı ihtiva eder.

Her iki nevi plânda bu kanunun bütün hükümleri tatbik olunur.»

Kanunun 27. maddesinin (b) fıkrasında, ancak halihazır haritalarla imar plânı yapılabileceği tasrih edilmiş olup, bu haritaların üzerine de kadastral durumun ayrıca işlenmesi ve böylece mülkiyet sınırlarının da gözönüne alınması derpiş edilmiştir.

Kanımızca ihtilâfa sebep olan imar plânı tasdikli olmasına rağmen İmar Kanununun 27. maddesine aykırı olduğundan hiçbir veçhile geçerli olmaması iktiza eder. İhtilâfa ayrıca bu açıdan da bakıldığında beldenin özel ve kamusal menfaatleri açısından imar plânının, tez elden yaptırılacak fenni haritalara göre ve tevcih edilen sorularda açıklanan özellikler ve kurallar dikkate alınarak yeniden düzenlenmesi kesinlikle zorunludur şeklinde açıklanmıştır.

Yukarıda açıklanan sebeplerle 1.6.1972 tasdik tarihli imar plânının dâvacının maliki bulunduğu 36, 37 ve 38 sayılı parsellerle ilgili kısmında usul ve kanuna uyarlık görülmediğinden bu parsellerle ilgili kısmının iptaline; keşif ve bilirkişi incelemesi masraflarına karşılık olarak dâvacı tarafından yatırılan 6.500,— liradan arta kalan (Naib üye masrafı 575, Üye Yardımcısı masrafı 489, posta masrafı 54,40 bilirkişi ücreti 4.500 lira toplam olarak 5.618,49 liranın mahsubu ile) 881,60 liranın dâvacıya iadesine, karar harcı ve diğer yargılama giderleri dâvacı tarafından peşin olarak ödendiğinden bu giderlerin dâvacı üzerinde bırakılmasına, aşağıda dökümü yazılı 6.722,40 lira yargılama giderinin dâvalıdan alınıp dâvacıya verilmesine 14.11.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1973/4239
Karar No : 1973/4667

Kararın Düzeltilmesini İsteyen : Güzel Marmara Sahil Sitesi Yapı Kooperatifi

Vekili : Av. Mehmet Nomer

Karşı Taraf : Erdek Belediye Başkanlığı

Vekili : Av. Orhan R. Gürler

Talebin Özeti : Güzel Marmara Sahil Sitesi Yapı Kooperatifi maliki bulunduğu arazi için hazırlatmış bulunduğu imar plânının tasdiki hususunda yapmış olduğu 12.10.1971 tarihli müracaatın, belediye meclisinin 25.10.1971 tarih ve 10 sayılı kararı ile bu bölgenın plânlanmasının genel olarak yapılmasında zaruret bulunduğu gerekçesiyle red olunup durumun 2.11.1971 tarihinde kendilerine tebliğ olunduğunu daha sonra Ankara Belediyesi İmar Müdürlüğünce uygulanmakta olan İmar Yönetmeliğinin 94 üncü maddesine uyularak emsali işleme tabi tutulup olumlu sonuca varılmasının mümkün olduğundan bahisle yapmış oldukları 23.1.1972 tarihli 2 nci müracaatlarının da belediyece 29 uncu maddeye göre işlem yapıldığı, ve bu nedenle isteklerinin yerine getirilmesine imkân olmadığı gerekçesiyle 7.3.1972 tarihli işlemle red olunduğunu bunun üzerine 25.10.1971 tarih ve 10 sayılı belediye meclisi kararının iptali için açmış oldukları dâvanın da Danıştay Altıncı Dairesince verilen 28.6.1973 tarih ve E : 72/2377 K : 73/2801 sayılı kararla «521 sayılı Kanunun 67 nci maddesine göre idarî dâva açma süresinin yazılı bildirim tarihinden itibaren 90 gün olduğu olayda da kooperatifin mevzii imar plânı isteğinin reddine dair 25.10.1971 tarih ve 10 sayılı Meclis kararına karşı 23.1.1971 tarihli dilekçe ile Erdek Belediye Başkanlığına karşı itirazda bulunduğu böylelikle dâvacı kooperatifin en geç 23.1.1972 tarihinde bu kararı tebellüğ ettikleri halde, dâvanın 90 günlük süre geçirilerek 24.5.1972 tarihinde açılmış olduğu» gerekçesiyle red olunduğunu kooperatifin yeniden müracaatı üzerine alınan kararın eski kararın teyidi mahiyetinde olmayıp, ayrı ve yeni gerekçeye müstenit bir karar olduğu ve dâva açma süresinin bu yeni kararın tebliğinden itibaren işlemeye başlıyacağı ileri sürülerek düzeltilmesi isteğidir.

Savunmanın Özeti : Karar düzeltilmesi talebinin 15 günlük kanuni süresi içinde yapılmadığı esas dâvada da 90 günlük dâva açma süresini 2. defa yapılan başvurmanın kesmiyeceği, sürenin bu konudaki ilk tebligattan itibaren başlıyacağı ve olayda 521 sayılı Kanunun 98 inci maddesinde yazılı sebeplerden hiç birinin bulunmadığı savunularak düzeltme isteminin reddi isteğidir.

Raportör Yavuz Yoklamacıoğlu'nun Düşüncesi : Dâvalı idarenin süre defi varit değildir. Esasa gelince dâvalı kooperatifin mevzii imar plânı isteği 25.10.1972 tarihli Meclis kararı ile red olunmuş ve durum kendilerine 2.11.1971 tarihinde bildirilmiştir. Bu tebligattan sonra Kooperatif yöneticileri 521 sayılı Danıştay Kanununun 70 inci maddesine uygun olarak durumun Ankara İmar Talimatnamesinin 34 üncü maddesine göre tet-

kiki halinde problemin halledileceğinden bahisle 23.1.1972 tarihinde idareye müracaatta bulunmuşlar, bu istekleri de 7.3.1972 tarihli işlemle red olunmuştur.

Dâvacı kooperatifin idarî dâva açma süresi içerisinde yapmış olduğu müracaat üzerine kendilerine 7.3.1972 tarihinde cevap verilmiş olduğundan, idarî dâva açma süresi 521 sayılı Danıştay Kanununun 70 inci maddesine göre bu tarihten itibaren işlemeye başlar, bu tarihe göre de, 24.5.1972 tarihinde açılmış bulunan dâva kanunî süresi içersinde bulunduğundan, dâvacının düzeltme isteminin 521 sayılı Kanunun 98 inci maddesinin (c) bendi gereğince kabulü ile, parselasyon plânını yapmak idarenin takdirine ve malî ve teknik imkânlarına bağlı bir işlem olup dâvacının da idareyi parselasyona zorlamaya hakkı olmadığından esas dâvanın da reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Kemal Eröz'ün Düşüncesi : Karar düzeltilmesi dilekçesinde ileri sürülen hususlar 521 sayılı Danıştay Kanununun 98 inci maddesinde yazılı sebeplerden hiç birine uymadığından talebin reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince, dâvalı idarenin karar düzeltilmesi isteminin kanuni süresi içerisinde yapılmadığına ilişkin defi varit görülmiyerek işin gereği düşünüldü :

Karar düzeltilmesi dilekçesinde ileri sürülen hususlar varit görüldüğünden düzeltilmesi istenilen 28.6.1973 tarih ve Esas : 1972/2341 Karar 1973/2801 sayılı kararımız ortadan kaldırılarak işin esası yeniden incelendi :

Dâvacı Kooperatif, maliki olduğu taşınmaz mallar hakkında teksif ettiği mevzii imar plânının bu yerin genel olarak plânlaması yapılacağı gerekçesiyle reddine ilişkin 26.10.1971 tarih ve 10 sayılı belediye meclisi kararının iptalini istemektedir.

Dâva dosyasının incelenmesinden, dâvalı belediyenin, kooperatif arazisinin de içerisinde yer almış olduğu bölgeyi bir bütün halinde mütalâa ettiği sonucuna varılmıştır.

Mevzii imar plânını yapmak idarenin takdirine bağlı olup, idare bu takdir hakkını malî ve teknik imkânlarına göre kullanacaktır.

Dâvacı kooperatif idarenin mevzii imar plânını tasdik hususunda haiz olduğu takdir yetkisini kullanırken keyfî hareket edildiğini tevsik edememiştir.

Hizmetin ifası yönünden mevzii imar plânının yapılmasında bir zaruretin mevcut bulunduğu da iddia ve ispat edilememiş olduğundan dâvanın reddine, karar ve ilâm harcı ve diğer yargılama giderleri dâvacı tarafından peşin olarak ödenmiş olduğundan bu giderlerin dâvacının üzerinde bırakılmasına 1.000 TL. vekâlet ücretinin dâvacıdan alınarak dâvalıya verilmesine 13.12.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1973/134
Karar No : 1973/3264

Dâvacı : Murat Yılmaz
Dâvalı : Ankara Belediye Başkanlığı
Vekili : Av. Abdurrahman Altuğ

Dâvanın Özeti : Dâvacı, maliki bulunduğu 7 numaralı dairenin iskân müsaadesi alınmadan işgal edilmesi sebebiyle 1605 sayılı Kanunla değişik 6785 sayılı Kanunun 18 inci maddesine istinaden 1050 lira para cezası alınması hakkında belediye encümenince verilen 10.10.1972 tarih ve 9793 sayılı kararın, dairesinin 10.6.1972 tarihinde 1605 sayılı Kanundan önce iskân edildiğini, kanunun makable şamil olamıyacağını ileri sürerek iptali ile yargılama giderlerinin diğer tarafa yükletilmesini istemektedir.

Dâvalının Savunması Özeti : Dâvalı idare, dâvacının maliki bulunduğu daireyi iskân izni almadan işgal ettiğini encümen kararının kanuna uygun olduğunu savunarak dâvanın reddini istemektedir.

Raportör Selçuk Hondu'nun Düşüncesi : 6785 sayılı Kanunun 18 inci maddesini değiştiren 1605 sayılı Kanun 20 Temmuz 1972 tarihinde yürürlüğe girmiş olup dâvacı dosyada mevcut aile durum beyannamesine göre dairesini kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 10.6.1972 tarihinde iskân etmiştir. Sözü geçen kanunun makable teşmili suretiyle dâvacıdan para cezası alınmasında isabet bulunmadığından dâva konusu encümen kararının iptalinin gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Osman Yaymacı'nın Düşüncesi : 1605 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce yapı kullanma izni olmaksızın bina işgal ve iskân etmesi nedeniyle adı geçen kanunun makable teşmili suretiyle dâvacıdan para cezası alınmasına karar verilmesinde kanuni isabet bulunmadığından dâva konusu belediye encümen kararının iptali gerektiği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâvacıdan Aydınlıkevler Dulda Sokakta 35 numaralı apartmanda maliki bulunduğu 7 No. lu daireyi iskân izni almadan işgal etmiş olması sebebiyle, 6785 sayılı Kanunun 20.7.1972 tarihinde yürürlüğe giren 1605 sayılı Kanunla değişik 18 inci maddesine istinaden 1050,— lira para cezası alınmasına karar verilmiş ise de, apartman yöneticisi tarafından Aydınlıkevler Muhtarlığına verilen ve dosyada mevcut tasdikli aile durum beyannamesinin incelenmesinden söz konusu dairenin 20.7.1972 tarihinden önce dâvacı tarafından iskân edildiği anlaşılmıştır.

6785 sayılı İmar Kanununun 18 inci maddesini değiştirerek iskân izni alınmadan işgal edilen yapıların sahiplerinden 500 liradan 5.000 liraya kadar para cezası alınmasını

öngören 1605 sayılı Kanunun, yürürlüğe girdiği 20.7.1972 tarihinden sonraki olaylara veya bu tarihten evvel izinsiz kullanılmağa başlanmış yapılarda yeniden mühlet verilmiş olduğu halde bu müddet içinde izin alınmadan kullanılmağa devam edilen yapıların sahiplerine uygulanması gerekirken makable teşmili suretiyle 10.6.1972 tarihinde iskân edildiği anlaşılan 7 numaralı dairenin sahibi dâvacıdan 1.050 lira para cezası alınması işleminde usul ve kanuna uyarlık görülmemiştir.

Yukarıda açıklanan sebeple para cezası alınmasına dair encümen kararının iptaline; aşağıda dökümü yazılı 132,50 lira yargılama giderinin dâvalıdan alınıp dâvacıya verilmesine 18.9.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1973/143
Karar No : 1973/4854

Dâvacı : Hüseyin Yılmaz
Dâvalı : Ankara Belediye Başkanlığı
Vekili : Av. Abdurrahman Altuğ

Dâvanın Özeti : Dâvacı, maliki bulunduğu binanın 20 No. lu dükkân ile 1, 2, 4, 5 ve 6 No. lu dairelerinin iskân izni alınmadan işgal edilmesi sebebiyle 1605 sayılı Kanunla değişik 6785 sayılı Kanunun 18 inci maddesine göre 4.000 lira para cezası alınmasına dair belediye encümenince müttehaz 5.12.1972 tarih ve 11347 sayılı kararın; 1605 sayılı Kanundan çok önce iskân edildiğini, bu itibarla kanunun geriye işlemiyeceğini ileri sürerek iptalini istemektedir.

Savunmanın Özeti : Dâvacının maliki bulunduğu binanın dükkân ve dairelerini iskân izni almadan işgal ettiği savunularak dâvanın reddi istenmiştir.

Raportör Gürsel Süğen'in Düşüncesi : Dâva dosyasının incelenmesinden dâva konusu binaya 1605 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce belediye hizmetlerinin bağlandığı ve yine bu tarihten önce binanın iskân edildiği anlaşılmış olup 1605 sayılı Kanunun makable teşmil suretiyle aynı kanunun 18 inci maddesine göre para cezası alınmasına dair işlemde kanuna uyarlık görülmediğinden dâva konusu işlemin iptali gerekeceği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Kemal Eröz'ün Düşüncesi : Dâvacının sahibi bulunduğu apartman daireleri ile dükkânı iskân ruhsatı almadan iskân etmesi sebebiyle belediye encümenince hakkında verilen para cezası kararında şiddet sebebi gösterilmeden asgari haddin üstünde ceza tayin edilmesinde kanuna uyarlık görülmemiştir.

Dâva konusu encümen kararının bu sebeple iptali gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâvacının maliki bulunduğu binanın 20 No. lu dükkân ile 1, 2, 4, 5 ve 6 No. lu dairelerinin iskân izni almadan işgal edilmiş olması sebebiyle 6785 sayılı Kanunun 20.7.1972 tarihinde yürürlüğe giren 1605 sayılı Kanun ile değişik 18 inci maddesine istinaden 4.000 lira para cezası alınmasına karar verilmişse de, dosyada mevcut mahalle muhtarlığının yazısında soruşturma sonucunda binanın 1970 senesinde iskân olunduğunun tesbit edildiği bildirilmiş ve Elektrik Havagazı ve Otobüs İşletme Müessesesinin 26.2.1973 tarih ve 6463 sayılı yazısında da dâvaya konu olan dükkân ve dairelere 20.7.1972 tarihinden önce elektrik bağlandığı belirtilmiş olmakla binanın bu tarihten önce iskân edildiği anlaşılmıştır.

6785 sayılı İmar Kanununun 18 inci maddesini değiştirerek iskân izni alınmadan işgal edilen yapıların sahiplerinden 500 liradan 5.000 liraya kadar para cezası alınmasını öngören 1605 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 20.7.1972 tarihinden sonraki olaylara uygulanması gerekirken makable teşmil suretiyle 20.7.1972 tarihinden önce iskân edildiği anlaşılan 20 No. lu dükkân ile 1, 2, 4, 5 ve 6 No. lu dairelerin sahibi olan dâvacıdan 4.000 lira para cezası alınması işleminde usul ve kanuna uyarlık görülmemiştir.

Yukarıda açıklanan sebeple para cezası alınmasına dair belediye encümeni kararının iptaline; 60 lira ilâm harcı ve diğer yargılama giderleri dâvacı tarafından peşin olarak ödenmiş ve karşı tarafa yükletilmesi istenmemiş olduğundan bu giderlerin dâvacı üzerinde bırakılmasına, işlem dosyasının mahalline iadesine 17.12.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1973/1165
Karar No : 1973/4862

Dâvacı : Hasan Demirci

Dâvalı : Kalkandere Belediye Başkanlığı

Dâvanın Özeti : İmar plânına aykırı ve ruhsatsız olarak yapılan ilâve inşaatın 6785 sayılı İmar Kanununun 6/B ve 23 üncü maddelerine göre yıktırılmasına ve ruhsatsız inşaat yapan mal sahibinden aynı kanunun 1605 sayılı Kanunla değişik 6/A maddesine göre 5.000 lira para cezası alınmasına ilişkin 3.11.1972 gün ve 151 sayılı belediye encümeni kararının para cezasına mütedair kısmının iptali istenmektedir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Raportör Hasan Ünal'ın Düşüncesi : 1605 sayılı Kanunun 6/A maddesi imar mevzuatına uygun olarak yapılan ruhsatsız inşaatlar hakkında uygulanabilir. İmar mevzuatına aykırı olması sebebiyle yıktırılmasına karar verilen yapılar hakkında ayrıca 6785 sayılı Kanunun 6/A maddesine göre para cezası uygulanmasında isabet görülmediğinden belediye encümeninin para cezası alınmasına ilişkin kısmının iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Yaşar Selim Asmaz'ın Düşüncesi : Ruhsatsız yapılan bir yapıya 6785 sayılı Kanunun 1605 sayılı Kanunla değişik 6 ncı maddesinin (A) bendine göre; para cezası tahakkuk ettirilebilmesi için, bu yapının kanun ve talimatnamelere, imar ve istikamet plânlarına uygun olması gerekmektedir.

Halbuki dâva konusu yapının komşu binadan ileri çıkan kısımlarının aynı madde gereğince yıktırılmasına karar verilmiş bulunduğuna göre, 6 ncı maddenin (A) bendi gereğince para cezası alınmasında kanuna uyarlık görülmemiştir.

Bu sebeple dâva konusu kararın para cezasına ait kısmının iptali gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü :

6785 sayılı Kanunun 1605 sayılı Kanun ile değişik 6/A maddesinde, ruhsatiye alınmadan başlanan yapıların belediyece derhal durdurulacağı; şayet yapı, kanun ve talimatnamelere, imar ve istikamet plânlarına uygun ise yetkili bir fen adamının fenni mesuliyeti deruhte etmesi ve usulüne uygun şekilde ruhsat için müracaat edilmesi halinde harcın 5 kat alınarak ruhsat verileceği, ayrıca bu yapıların sahiplerine belediye encümenlerince 5.000 liraya kadar para cezasının takdir olunacağı; aynı maddenin (B) fıkrasında ise, şayet yapı kanun ve talimatnamelere ve imar ve istikamet plânlarına uygun değilse, mümkünse düzeltilmesi, bu mümkün olmadığı takdirde yıktırılmasının ilgiliye

tebliğ olunacağı mal sahibi tarafından tebliğin hükmü yerine getirilmeyip inşaata devam edilirse yapının uygun görülmeyen kısımlarının belediye encümeni kararıyla 22 ve 23 üncü maddelere göre yıktırılacağı belirtilmektedir.

Olayda, dâvacının yaptığı inşaatın ruhsatsız ve imar plânına aykırı olması sebebiyle belediye encümenince yıktırılmasına, aynı zamanda ruhsatsız inşaat sahibinden 6785 sayılı Kanunun 1605 sayılı Kanun ile değişik 6/A maddesine göre 5.000 lira para cezası alınmasına karar verildiği incelenen dâva dosyasından anlaşılmaktadır.

Açıklanan nedenlerle yıktırılmasına karar verilen inşaat hakkında ayrıca ıslahı kabil yapılar için öngörülmüş bulunan para cezasına hükmolunmasında usul ve kanuna uyarlık görülmediğinden para cezası alınmasına ilişkin belediye encümeni kararının iptaline; karar harcı ve diğer yargılama giderleri dâvacı tarafından peşin olarak ödenmiş ve dâvalıya yükletilmesi istenmemiş olduğundan bu giderlerin dâvacı üzerinde bırakılmasına 17.12.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1973/2270
Karar No : 1973/5052

Dâvacı : İlyas Yıldırım

Dâvalı : Kayseri Belediye Başkanlığı

Dâvanın Özeti : Dâvacının, iskân ruhsatı almadan binasını işgal etmesi nedeniyle, 6785 sayılı Kanunun 1605 sayılı Kanun ile değişik 18 inci maddesine göre 5.000 lira para cezası alınmasına ilişkin 30.5.1973 tarih ve 3032 sayılı belediye encümeni kararının iptali istenmektedir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Raportör Turan Akşahin'in Düşüncesi : Belediye Encümeninin dâva konusu kararında gerekçe gösterilmeden 6785 sayılı Kanunun 1605 sayılı Kanun ile değişik 18 inci maddesinde öngörülen para cezasının azami haddinin tatbik edilmesinde isabet görülmediğinden söz konusu kararın iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Râna Tandoğan'ın Düşüncesi : 6785 sayılı Kanunun 1605 sayılı Kanunla değiştirilen 18 inci maddesi gereğince; kullanma izni alınmadan kullanılan veya kiraya verilen yapıların sahiplerinden bu yer için para cezası alınmasına karar verilmesi icabetmekte ise de; bu maddeye göre 500 liradan 5.000 liraya kadar para cezası alınabileceğinden, kararda ne sebeple en yüksek haddin ceza olarak alınmasına karar verildiğinin belirtilmesi gerekir.

Cezanın en yüksek haddinin ne sebeple alındığı kararda gösterilmemiş bulunduğundan, dâva konusu encümen kararının iptali gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâvacı, iskân ruhsatı alınmadan binasını işgal ettiği nedeniyle, 6785 sayılı Kanunun 1605 sayılı Kanun ile değişik 18 inci maddesine göre belediye encümenince verilen 5.000 lira para cezası alınmasına ilişkin kararın iptalini istemektedir.

6785 sayılı Kanunun 1605 sayılı Kanun ile değişik 18 inci maddesinde «kullanma izni alınmadan kullanılan veya kullanılmak üzere kiraya verilen yapıların sahiplerinden, müstakil her daire veya işyeri için, belediye encümeni kararı ile 500 liradan 5.000 liraya kadar para cezası alınır» denmekte, «ayrıca yeniden verilen müddet içinde kullanma izni alınmadan kullanılmaya devam olundukça bu cezanın tekrarlanabileceği» öngörülmektedir.

Dâva konusu olayda ise dâvacının iskân ruhsatı almadan binasını işgal etmesi nedeniyle belediye encümenince yukarda zikredilen madde hükmüne göre 5.000 lira para cezası takdir edildiği incelenen dâva dosyasından anlaşılmaktadır.

6785 sayılı Kanunun 1605 sayılı Kanun ile değişik 18 inci maddesinde ruhsatsız iskân halinde 500 liradan 5.000 liraya kadar para cezasının verilebileceği belirtilmiş olup dâva konusu belediye encümeni kararında ise hiç bir gerekçe gösterilmeden cezanın azami miktarının tatbik edilmek istenmesinde isabet görülmemiştir.

Açıklanan nedenle, belediye encümeninin 30.5.1973 tarih ve 3032 sayılı kararının iptaline; 60 lira karar ve ilâm harcı ve diğer yargılama giderleri dâvacı tarafından peşin verilmiş ve dâvalı idareye yükletilmesi istenmemiş olduğundan bu giderlerin dâvacı üzerinde bırakılmasına 19.12.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1972/2963
Karar No : 1973/3886

Dâvacılar : Hanri Farun, Margaret Şiha

Vekilleri : Av. Muzaffer Aytemiz

Dâvalı : İskenderun Belediye Başkanlığı

Dâvanın Özeti : Dâvacılar maliki bulundukları 311 numaralı parsel önüne ihata duvarı çekmek için ruhsat verilmesine dair taleplerinin sözü geçen parselin 6830 sayılı Kanundan önce yola kalbedildiği ve 221 sayılı Kanunun şumulüne girdiğinden bahisle reddine dair belediye başkanlığınca tesis edilen 2.5.1972 tarih ve 541 sayılı işlemin 311 sayılı parsel üzerinde hiç bir tesis olmadığını bu hususun Asliye Hukuk Mahkemesi vasıtasıyla tesbit edildiğini ileri sürerek iptali ile yargılama giderlerinin diğer tarafa yükletilmesini istemektedirler.

Dâvalının Savunması Özeti : Savunma verilmemiştir.

Raportör Selçuk Hondu'nun Düşüncesi : İskenderun İkinci Asliye Hukuk Mahkemesinin 72/58 esasında kayıtlı bulunan dosyada mevcut bilirkişi raporuna göre dâvacılara ait 311 parsel üzerinde âmme hizmetine yarayan herhangi bir tesis yapılmadığı belirtilmiştir. Bu durumda 221 sayılı Kanunun 2 nci maddesine göre tahsisten bahsedilemiyeceğinden dâvacılara ihata duvarı ruhsatı verilmemesine dair işlemde kanuna uyarlık bulunmamaktadır.

Bu sebeple işlemin iptalinin gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Kemal Eröz'ün Düşüncesi : Dâvacının arsasının 6830 sayılı İstimlâk Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten önce fiilen yola kalbedilmemiş olduğu Asliye Hukuk Mahkemesi marifetiyle yaptırılan tesbiti delail neticesi verilen bilirkişi raporundan anlaşılmış olduğundan bu arsanın 221 sayılı Kanuna göre belediye adına kamulaştırılmış sayılmasında mevzuata uyarlık görülmemiştir.

Dâva konusu kararın bu sebepten bozulması gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü :

221 sayılı Kanunun 1 inci maddesinde «6830 sayılı İstimlâk Kanununun yürürlüğe girdiği tarihe kadar kamulaştırma işlerine dayanmaksızın, kamulaştırma kanunlarının gözönünde tuttuğu maksatlara fiilen tahsis edilmiş olan gayrimenkuller âmme hükmî şahsı veya müessesesi adına tahsis tarihinde kamulaştırılmış sayılır» denilmekte olup aynı kanunun 2 nci maddesinde ise «gayrimenkulde âmme hizmetinin mahiyet ve gayesine uygun şekilde tesisler veya inşaat vücuda getirilmiş olması bu kanunun uygulanması bakımından fiilen tahsistir» hükmü konulmuştur.

Olayda ise dâvalı idarece yola kalbedildiği bildirilen dâvacılara ait 311 sayılı parselde bu hizmetin mahiyet ve gayesine uygun şekilde herhangi bir tesis yapılmadığı dosyada mevcut İskenderun 2 nci Asliye Hukuk Mahkemesi marifetiyle yaptırılan tesbit sırasında (Esas 972/58) hazırlanan bilirkişi raporunun incelenmesinden anlaşılmıştır.

Söz konusu parselde âmme hizmetinin mahiyet ve gayesine uygun şekilde herhangi bir tesis yapılmadığına göre dâvacıların bu parsele ihata duvarı çekmek için ruhsat verilmesi yolundaki taleplerinin parselin yola kalbedildiği ve 221 sayılı Kanunun şumülüne girdiğinden bahisle reddi hakkında belediye başkanlığınca tesis edilen 2.5.1972 tarihli işlemde kanuna uyarlık görülmemiştir.

Açıklanan sebeple belediye başkanlığınca tesis edilen 2.5.1972 tarih ve 541 sayılı işlemin iptaline; aşağıda dökümü yazılı 744,75 lira yargılama giderinin dâvalıdan alınıp dâvacıya verilmesine 1.11.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1972/2240
Karar No : 1973/3895

Dâvacı : Meyise Dumanoğlu'na vekâleten İhsan Dumanoğlu

Vekili : Avukat Rüstem Kitapçı

Dâvalı : Giresun Belediye Başkanlığı

Vekili : Avukat Ahmet Ersöz

Dâvanın Özeti : 4 yıllık imar programına dahil olmayan yerdeki Giresun, Sultanselim Mahallesi Kazancılar Sokakta Pafta No. 10, Ada No. 108, Parsel No. 7 olan taşınmaz malının bir kısmı yola gittiğinden ve kalan kısma inşaat ruhsatı verilebileceğinden, yola giden kısma geçici inşaat ruhsatı verilemeyeceği yolundaki 22.2.1972 gün ve 134 sayılı Belediye Encümeni kararının, 6785 sayılı Kanun amaçlarına ve Danıştay içtihatlarına aykırılığından bahisle iptali isteğidir.

Savunmanın Özeti : Savunma, süresinde verilmemiştir.

Yardımcı Halit Erol Çanga'nın Düşüncesi : 4 yıllık imar programına dahil olmayan bölgedeki dâvacıya ait taşınmaz malın bir kısmının yola gittiği ve kalan kısmının da inşaata yeterli bulunduğu anlaşıldığından, 6785 sayılı Kanunun 83 ve aynı Kanunun 1605 sayılı Kanunla değişik 11 ve Giresun Belediyesi İmar Yönetmeliğinin 305. maddeleri uyarınca yola giden kısım için geçici inşaat ruhsatı verilmesinde isabetsizlik görülmemiştir.

Kanunsözcüsü Osman Nuri Yaymacı'nın Düşüncesi : Bir kısmı genel hizmetlere ayrılan arsaların genel hizmetler dışında kalan parçası inşaata uygun bulunduğu takdirde bu gibi taşınmaz parçalarına 6785 sayılı Kanunun 11. ve 33. maddeleri gereğince ruhsat verilmesi mümkün olmayıp dâvacının kısmen yola giden gayrımenkulünün, yola giden kısım dışındaki arsası inşaata müsait bulunduğundan 6785 sayılı Kanunun 11. maddesi gereğince bu yerde geçici inşaata ruhsat verilmemesinde bir kanunsuzluk bulunmamaktadır.

Bu nedenle dâvanın reddi gerektiği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâva, 4 yıllık imar programına dahil olmayan alandaki dâvacıya ait taşınmaz malın bir kısmı yola gittiğinden, kalan kısım ise inşaata uygun görüldüğünden yola giden kısım için geçici inşaat ruhsatı verilemeyeceği yolundaki işlemin iptali isteğinden ibarettir.

6785 sayılı Kanunun 33. maddesi; «imar ve yol istikamet planlarında yol, meydan, yeşil saha, park, otopark gibi umumî hizmetlere ayrılmış yerlerde inşaat yapılmasına... izin verilmez.» hükmündedir. Aynı Kanunun 1605 sayılı Kanunla değişik 11. maddesinin birinci bendinde ise; «İmar ve yol istikamet plânlarında iskân hudutları içinde bulunup da

müracaat gününde 4 yıllık imar programına dahil olmayan yerlerden; ... 33 üncü maddede belirtilen hizmetlere ayrılmış olan ve haklarında bu madde hükmünün tatbiki istenen parsellerden üzerinde talimatname esaslarına uygun yapı yapılması mümkün olanların da sahiplerinin yazılı istekleri üzerine... muvakkat inşaat veya tesisata müsaade edilir ve buna dayanılarak usulüne göre yapı izni verilir.» denilmektedir.

Bu itibarla, 4 yıllık imar programı uygulama alanı dışında kalan ve bir kısmı planda yol olarak gözüken dâva konusu parselde, geçici bir inşaata izin verilebilmesi, yukarıda belirtilen kanun hükümleri uyarınca ancak, talimatname hükümlerine uygunluğu halinde mümkün olabilecektir.

Giresun Belediyesi İmar Yönetmeliğinin 3.05 maddesinde ise; «... umumî hizmetlere ayrılan yerlere rastlayan arsaların, bu hizmetler için gereken kısmı ayrıldıktan sonra, geriye kalan parçaları imar planı ve bu yönetmelik esaslarına göre müsait ise parsellere ayrılabilir. Keza, imar planı ve yönetmelik esaslarına göre müsait olduğu takdirde, bunlar üzerinde yapı izni verilebilir. Tamamı umumî hizmetlere ayrılan yerlere rastlayan veya kalan parçası plan ve yönetmelik hükümlerine göre yapı yapılmasına müsait olmayan arsalar, kamulaştırılıncaya kadar sahipleri tarafından olduğu gibi kullanılır.» hükmü yer almıştır.

Dâva konusu parselin yola giden kısmı ayrılınca, kalan kısma idarece inşataa izin verildiğine göre, sözü geçen yönetmelik hükmü uyarınca yola giden kısmın da geçici inşaata izin verilmemesi yolundaki dâva konusu işlemde isabetsizlik görülmediğinden dâvanın reddine, 60,— lira karar ve ilâm harcı ile diğer yargılama giderleri dâvacı tarafından peşin ödendiğinden bu giderlerin dâvacı üzerinde bırakılmasına 24.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire

Esas No : 1972/ 228
Karar No : 1973/3955

Dâvacı : Cengiz Şişik
Vekili : Av. Cengiz Rahimoğlu
Dâvalı : İstanbul Belediye Başkanlığı
Vekili : Av. Altuğ Savaşer

Dâvanın Özeti : Dâvacı, 7.10.1970 tarih ve 7967 sayılı inşaat ruhsatının temdidi yolundaki isteğinin, arsanın bir kısmının kamulaştırıldığının Karayollarınca bildirilmesi nedeniyle tasdikli plân ve projedeki bina durumunun yeni şartlara uymadığından bahisle red olunduğunu, daha sonra bu yerde yapılan inceleme sonunda tanzim olunan plân örneğinden kısmen yola terkte bulunduğunun anlaşıldığı, bu plân örneğince tasdikli proje blok ebadları istendiğinde blokun yola terk olunan kısma tecavüzlü olduğu, iptal olunan temel ruhsatındaki şartlara göre bina yapılamıyacağı ve yeni çapla mevzuata uygun olarak proje tanzim ettirerek müracaat etmesi yolunda İstanbul Belediye Başkanlığı İmar İşleri Şefliğince tesis olunan 12.10.1971 tarih ve 7954 sayılı işlemin belediyenin çevre yolu ve plânına daha evvel vakıf olduğu halde bahse konu ruhsatın verildiğini ileri sürerek iptalini ve yargılama giderlerinin dâvalı idareye yükletilmesi isteğidir.

Savunmanın Özeti : Savunma süresinde verilmemiştir.

Raportör Yavuz Yoklamacıoğlu'nun Düşüncesi : Dâvacıya ait arsanın bir kısmının yola gitmesi ve tasdikli proje ile yaptırılmak istenilen binanın da bu kısma tecavüzlü bulunması nedeniyle hükümsüz sayılan ruhsat ile bu yerde inşaat yaptırılması imkânsız bulunduğundan arsanın yeni durumuna göre proje tanzimi ile müracaat edilmesi hususunda tesis olunan işlemde usul ve kanun hükümlerine aykırılık bulunmamaktadır.

Bu nedenle dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Kemal Eröz'ün Düşüncesi : İmarın 1099 ada 1 sayılı parseline bina yapmak için belediyeye müracaat eden dâvacıya 7.10.1970 tarih ve 7969 sayılı temel ruhsatının, bu parselin bir kısmının Karayollarınca 2.7.1970 tarihinde istimlâk edildiği bilinmeden veya nazara alınmadan verilmiş olduğu ruhsat temdidi talebinin incelenmesi sırasında farkedildiğinden verilen ruhsatın iptali cihetine gidildiği dosya münderecatından anlaşılmıştır.

Dâvacıya verilen ruhsata göre yapılacak bina Karayollarınca istimlâk edilen kısma tecavüzlü olacağı dolayısiyle de imar plânına aykırı düşeceğinden hatalı işleminin farkına varan idarenin, bundan rucu ederek verilen ruhsatın geçersizliğine karar verilmesinde mevzuata aykırılık görülmemiştir. Bu sebeple dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince duruşma için gün konularak taraflara davetiye çıkarılmış ve fakat yapılan tebligata rağmen dâvacı ve dâvalı tarafın gelmedikleri

anlaşılmakla, duruşma açılmadı, aynı gün dosyadaki bütün belgeler incelenerek işin gereği düşünüldü :

Dâvacı, 7.10.1970 tarih ve 7967 sayılı inşaat ruhsatının uzatılması yolundaki isteğinin arsanın bir bölümünün istimlâk edildiğinin Karayollarınca bildirilmesi nedeniyle tasdikli projedeki bina durumunun yeni şartlara uymadığından bahisle red olunduğunu daha sonra bu yerde yapılan inceleme sonucunda tanzim olunan plân örneğinden kısmen yola terkte bulunduğunun anlaşıldığı, bu plân örneğine tasdikli projedeki blok ebadları işlenildiğinde blokun yola terk olunan kısma tecavüzlü olduğu, iptal olunan temel ruhsatındaki şartlara göre bina yapılamıyacağı ve yeni çapla mevzuata uygun olarak proje tanzim ettirerek müracaat etmesi yolunda dâvalı idarece tesis olunan işlemin iptalini istemektedir.

Dâvacının ruhsatın temdit edilmemesi hususundaki işlemin iptali dileğiyle açmış olduğu dâva dairemizce verilen 12.3.1973 tarih ve Esas 1972/226, Karar 973/1029 sayılı kararla red edilmiştir.

Diğer taraftan dâvacıya ait arsanın bir kısmının yola gittiği ve tasdikli proje ile yaptırılmak istenilen binanın da bu kısma tecavüzlü bulunması nedeniyle hükümsüz sayılan ruhsat ile bu yerde inşaat yaptırılması imkânsız bulunduğundan, arsanın istimlâkten sonraki durumuna göre proje tanzim ettirilerek müracaat edilmesi yolunda tesis olunan dâva konusu işlemde usul ve yasa hükümlerine aykırılık bulunmamaktadır.

Dâvacının dilekçesinde yer alan diğer hususlarda dâva sonucunu etkileyecek nitelikte bulunmadığından dâvanın reddine; karar ve ilâm harcı ve diğer yargılama giderleri dâvacı tarafından peşin olarak ödenmiş olduğundan yeniden alınmasına yer olmadığına 6.11.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire

Esas No : 1972/2057
Karar No : 1973/4624

Dâvacı : Meryem Bülbül,

Dâvalı : Biga Belediyesi

Dâvanın Özeti : Dâvacı, tapulu gayrımenkulü üzerinde tavukhane yapmak için vaki ruhsat talebinin, yapılacak tavukhanenin yeniden yaptırılmakta olan plâna göre kasabanın estetik ve sıhhi güzelliğini bozacağından bahisle reddine ilişkin belediye encümeninin 1.2.1972 tarih ve 105 sayılı kararının, Talimatnamenin 3.08 inci maddesinin tavukhane yapımına müsaade ettiğini, sadece ileride yapılacak imar plânına uygun olmıyacağı gereğinin ileri sürülmesinin kanuna uygun olmadığını ileri sürerek iptalini istemektedir.

Savunmanın Özeti : Savunma verilmemiştir.

Raportör Gürsel Süğen'in Düşüncesi : İskân hudutları dışında kalan yerlerde bulunan arsalarda sıhhî ve estetik mahzur bulunmadığı takdirde bazı şartlarla yapı yapılmasına İmar Yönetmeliğinin 3.08 inci maddesi cevaz vermekte ise de yine bu madde hükmüne göre sıhhî ve estetik mahzurların takdiri yetkisi belediyeye ait olduğundan ve dâvacının tavukhane yapmak istediği yerin yeni hazırlanan ve İller Bankasınca ihalesi yapılmakta olan imar plânında iskân sahasına alınacağı ve şehrin girişinde düzgün bir şehirleşme elde edilmesi bakımından ve ileride şehir içinde kalacağından sıhhî bakımdan mahzurlu olduğu neticesine varılarak ruhsat talebinin reddedilmesinde kanuna aykırılık yoktur.

Dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Rahmi Besler'in Düşüncesi : Şehir imar plânında ileride yapılacak değişiklik dâvacının tavukhane yapmasına engel teşkil edeceği gerekçe olamaz ise de estetik ve sıhhî yönden mahzur teşkil edeceği gerekçesiyle dâvacının inşaat ve ruhsat isteminin belediye encümenince reddedilmesinde mevzuata bir aykırılık bulunmadığından dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâvacı, tapulu gayrımenkulü üzerinde tavukhane yapmak için vaki ruhsat talebinin; yapılacak tavukhanenin yeniden yapılmakta olan plâna göre sıhhî ve estetik bakımlardan mahzurlu olduğundan bahisle reddine ilişkin belediye encümeni kararının iptalini istemektedir.

İmar Yönetmeliğinin 3.08 inci maddesiyle iskân hudutları dışında kalan yerlerde bulunan arsalarda sıhhî ve estetik mahzur bulunmadığı takdirde bazı şartlarla yapı yapılmasına cevaz verilmekte ve yine bu maddede sözü geçen sıhhî ve estetik mahzurların takdir yetkisi belediyeye tanınmaktadır.

Olayda da dâvacının tavukhane yapmak istediği yerin yeni hazırlanan ve İller Bankasınca ihalesi yapılmakta olan imar plânında iskân sahasına alınacağı ve şehrin girişinde düzgün bir şehirleşme elde edilmesi bakımından ve ileride şehir içinde kalacağından sıhhî bakımdan mahzurlu olduğu neticesine varılarak vaki ruhsat talebinin reddedildiği dosya münderecatından anlaşılmış olup kanuna aykırılık görülmemiştir.

Diğer taraftan dâvacı da yukarıda bahsi geçen maddeyle belediyeye tanınan takdir yetkisinin kötüye kullanıldığını iddia ve isbat etmemiştir.

Bu nedenlerle dâvanın reddine; 60 lira ilâm harcı ve diğer yargılama giderleri dâvacı tarafından peşin olarak ödenmiş olduğundan bu giderlerin dâvacı üzerinde bırakılmasına 12.12.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

KAMULAŞTIRMA

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1971/3455
Karar No : 1973/4175

Karar Düzeltme Talebinde Bulunan : İsmail Taylan

Karşı Taraf : Edirne Valiliği
İpsala Malmüdürlüğü
Gümrük ve Tekel Bakanlığı
Mehmet Özsoy

Talebin Özeti : Taşınmaz malın kamulaştırılmasına dair kararın iptali dileği ile açılan dâvanın süreden reddine dair Danıştay Altıncı Dairesinin 22.6.1971 gün ve Esas 969/2396, Karar 971/2053 sayılı kararının, usul ve kanuna aykırı olduğunu, adli mahkeme görevden red kararının 4.2.1957 tarihinde tebliği üzerine 9.2.1957 tarihinde Danıştay'da dâva açtığını bu nedenle dâvada süre olmadığını ileri sürerek düzeltilmesini istemektedir.

Edirne Valiliğinin Savunması Özeti : Savunma verilmemiştir.

Gümrük ve Tekel Bakanlığının Savunması Özeti : Karar düzeltme sebebi olmadığı savunularak düzeltme dileğinin reddi isteğidir.

İpsala Malmüdürlüğünün Savunması Özeti : Savunma verilmemiştir.

Mehmet Özsoy'un Savunması Özeti : Savunma verilmemiştir.

Raportör Necmettin Koştaş'ın Düşüncesi : Karar düzeltme talebinde bulunan dâvacının düzeltme isteğinin kabulü ile süreden ret kararımızın kaldırılmasına, esastan da kamulaştırma muamelesi 1295 sayılı İstimlâk Kararnamesinin 8 inci maddesine aykırı olarak taşınmaz malın asıl maliki araştırılmadan idare kurulunca karar verildiği dosya muhteviyatından anlaşıldığından istimlâk muamelesinin iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Selâhattin Falay'ın Düşüncesi : Dosyanın tetkikinden İpsala Asliye Hukuk Mahkemesinin 24.1.1957 gün ve Esas 956/11, Karar 957/6 sayılı vazifesizlik kararını 4.2.1957 tarihinde tebellüğ eden dâvacının, hâdise tarihinde mer'i olan 3546 sayılı Danıştay Kanununun 35 inci maddesine uygun şekilde 9.2.1957 tarihinde dâva dilekçesinin İpsala Kaymakamlığının kayıt defterine kayıt ettirerek aynı tarihli kaymakamlık tahriratına bağlı olarak Danıştay'a gönderip 9.2.1957 tarihinde dâvasını açmış bulunduğu anlaşıldığından dâvada süre aşımı bulunmadığı yolunda ileri sürdüğü tashih sebebi yerinde olup, talebin kabulü ile daire kararının kaldırılması ve esas dâva dosyasındaki düşüncemiz veçhile dâva konusu istimlâk kararının iptaline karar verilmesi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü :

Karar düzeltme talebinde bulunan dâvacının karar düzeltme dilekçesinde ileri sürdü-

ğü sebepler yerinde görülerek dairemizin 22.6.1971 gün ve Esas 969/2396, Karar 971/2053 sayılı kararı, Danıştay Kanununun 98 inci maddesinin (c) bendi gereğince ortadan kaldırılmasına karar verildi.

Husumet Edirne Valiliğine hasredilerek işin esasına geçildi.

Dâvacı, kayınpederi Hüseyin Çavuş (İpsala Asliye Hukuk Mahkemesinin Esas 948/144, Karar 949/115 sayılı ilâmı ile Hasan Çavuş) adına tapuda kayıtlı bulunan taşınmaz malın eski maliki Hacı Salih Ağa nazara alınarak Edirne İl İdare Kurulunca 18.5.1948 gün ve 218/161 sayılı kamulaştırma kararının iptalini talep etmektedir.

1295 sayılı İstimlâk Kararnamesine göre, idare, kamulaştırma kararı vermeden evvel bu kararnamenin 8 inci maddesi gereğince istimlâk muamelesine tabi tutulacak taşınmaz malın malikini araştırarak tesbit ettikten sonra diğer maddeler hükümlerine göre istimlâk kararı verir.

Olayda ise, tapuda dâvacının kayınpederi Hüseyin Çavuş (Hasan Çavuş) adına kayıtlı taşınmaz malın daha evvelki maliki nazara alınarak istimlâk kararı verildiği ve kamulaştırma işleminin bu şahıs adına tekemmül ettirildiği, 29.11.1972, 24.4.1973 tarihli ara kararlarımıza İpsala Tapu Sicil Müdürlüğünün, İpsala Asliye Hukuk Hâkimliğinin cevabî yazılarından ve gönderilen belgelerden Esas 1956/11, Karar 957/6 sayılı İpsala Asliye Hukuk Mahkemesine ait dâva dosyasında bulunan belgelerin tetkikinden anlaşılmıştır.

Bu durumda, kamulaştırılan gayrımenkulün tapuda asıl maliki olarak kayıtlı olan Hüseyin Çavuş adına kamulaştırma kararı verilip muamelenin tekemmül ettirilmesi gerekirken, gayrımenkulün eski maliki adına kamulaştırma kararı verilip tekemmül ettirilmesinde usul ve kanuna uygunluk görülmediğinden kamulaştırma kararı ve işleminin iptaline; yargılama giderlerinin dâvalı idareye yükletilmesi istenmediğinden ve dâva 492 sayılı Harçlar Kanunundan önce açılmış olduğundan bu kanunun geçici 2 nci maddesi gereğince eski hükme göre peşin alınan 250 kuruşun mahsubu ile bakiye kalan 750 kuruşun dâvacıdan alınmasına, adlî mahkeme dosyasının mahalline iadesine 15.11.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1973/1755
Karar No : 1973/3959

Dâvacılar : 1 — Hasan Karakaşlı,
2 — Cevdet Tuncel.

Vekilleri : Av. Hasan Tahsin Argun

Dâvalı : Kumluca Belediye Başkanlığı

Dâvanın Özeti : İmar plânında yapılan tadilât ile sebze pazarı olarak tahsis olunan yere isabet eden dâvacılardan Hasan Karakaşlı'ya ait 3266 m² lik taşınmaz malın 6830 sayılı İstimlâk Kanununun 5 inci maddesinin (b) bendi uyarınca kamulaştırılması hususunda Belediye Encümenince verilen 29.3.1973 tarih ve 134 sayılı kararın; kamulaştırma kararı verilmeden önce Kumluca Noterliğince düzenlenen 10.4.1973 tarih ve 1283 sayılı sözleşme ile bu yerin zilyedliğinin Cevdet Tuncel'e devir olunduğu ve bu durumun da belediyeye bildirilmiş olduğu halde, kamulaştırma kararının yalnız Hasan Karakaşlı'ya tebliğ edildiği tesis olunan bu işlemin 6830 sayılı Kanunun tebligatın nasıl ve kimlere yapılacağını hükme bağlayan 13 üncü maddesi hükmüne aykırı olduğu ileri sürülerek iptali istegidir.

Savunmanın Özeti : Savunma kanunî süresinde verilmemiştir.

Raportör Yavuz Yoklamacıoğlu'nun Düşüncesi : 6830 sayılı İstimlâk Kanununun 13 üncü maddesinde istimlâki kararlaştırılan yerlerin tapu ve tapu kaydı yoksa vergi kayıtları ile ve ayrıca haricen yapılacak tahkikatla tespit edilen mal sahibi, zilyed ve diğer alakalılarından ikametgâhı tespit edilmiş olanlara istimlâk olunacak gayrimenkulün plân veya ebadlı krokisi istimlâk kararı ve takdir olunan kıymeti ve istimlâkin hangi idare lehine yapıldığı ve açılacak dâvalarda husumetin kime tevcih edileceğinin 15 gün içinde noter marifetiyle tebliğ olunacağı hükme bağlanmıştır.

Kamulaştırma kararının verilmiş olduğu 29.3.1973 tarihinde bu taşınmaz malın dâvacılardan Hasan Karakaşlı'nın zilyedliğinde bulunması nedeniyle kararın bu şahıs adına alınıp, gene tebligatın bu şahsa yapılmasında kanunun yukarıda açıklanan maddesine aykırılık yoktur.

Dâvacıların istimlâk kararının alınmasından sonra dâvacılardan Hasan Karakaşlı'nın noter senedi ile bu yerin zilyedliğini devir alıp durumu belediyeye bildirmesi ve buna rağmen tebligatın yalnız Hasan Karakaşlı'ya yapılmasının usulsüzlüğü yolundaki iddiası da dâvanın esasını etkileyecek nitelikte bulunmamaktadır. Bu nedenle dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Kemal Eröz'ün Düşüncesi : Dâvacılardan Hasan Karakaş'a ait gayrimenkulün tastikli şehir imar plânında pazar yerine ayrılması sebebiyle gayesine tahsis edilmek üzere 6830 sayılı Kanunun 3 ve 5. maddeleri hükümlerine dayanılarak belediye

encümenince istimlâkine karar verilmesinde mevzuata aykırılık görülmediği gibi ihtilâf konusu gayrimenkul istimlâk tarihinde dâvacılardan Hasan Karakaş'ın zilyedinde olup bilâhare senetle diğer dâvacı Cevdet Tuncel'e satılmış olduğundan tebligatın karar tarihinde zilyed bulunan Hasan Karakaş'a yapılmasında da kanuna aykırılık görülmemiştir.

Bu kısma ait dâvanın reddine karar verilmesi düşünülmekle beraber dâvanın istimlâk bedeline taallûk eden kısmından duruşmada feragat edilmiş olduğundan bu kısım hakkında da karar verilmesine yer olmadığı düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince duruşma için gün konularak taraflara gönderilen davetiyede belli edilen 6.11.1973 salı günü dâvacılar vekili Av. Hasan Tahsin Argun ile dâvalı Kumluca Belediye Başkanlığını temsilen Av. Mehmet Akınay'ın gelmiş oldukları görülerek, taraflar yerlerine alınıp açık olarak duruşmaya başlanıldı. Taraflara yazılı iddia ve savunmalarını açıklamaları için söz verilip dinlenildikten sonra Kanunsözcüsü Kemal Eröz yazılı olarak ayrıca vereceği düşüncesini söyledi. Taraflara son olarak ne söyliyecekleri sorularak duruşmanın bittiği, verilecek kararı muhtevi ilâmın taraflara ayrıca tebliğ edileceği tefhim edildi.

Aynı gün dosyadaki bütün belgeler incelenerek işin gereği düşünüldü :

İmar plânında yapılan tadilât ile sebze pazarı olarak ayrılan yere isabet eden dâvacılardan Hasan Karakaşlı'ya ait 3266 m² yüzölçümündeki yerin 6830 sayılı Kanun hükümleri uyarınca kamulaştırılması hususunda belediye encümenince verilen 29.3.1973 tarih ve 134 sayılı kararın, noterlikçe tanzim olunan 10.4.1973 tarihli sözleşme ile bu yerin zilyedliğinin Cevdet Tuncel'e devir olunduğu ve durumun belediyeye bildirilmiş olmasına rağmen yalnız Hasan Karakaşlı'ya 18.4.1973 tarihinde tebliğ edilmiş olduğu, tesis olunan işlemin 6830 sayılı Kanunun 13 üncü maddesine aykırılık teşkil ettiği ileri sürülerek iptali istenilmektedir.

6830 sayılı İstimlâk Kanununun 13 üncü maddesinde istimlâki kararlaştırılan yerlerin tapu ve tapu kaydı yoksa vergi kayıtları ile ve ayrıca haricen yapılacak tahkikatla tesbit edilen mal sahibi zilyed ve diğer alâkalılarından ikâmetgâhı tesbit edilmiş olanlara istimlâk olunacak yerin plân ve ebadlı krokisi istimlâk kararı takdir olunan kıymeti ve istimlâkin hangi idare lehine yapıldığı ve açılacak dâvalarda husumetin kime tevcih edileceği 15 gün içinde noter marifetiyle tebliğ olunacağı hükme bağlanmıştır.

Dâvacı vekili tarafından duruşmada ibraz olunan ve dâvalı idarece taşınmaz mala acele el koymak zorunluğu ile Kumluca Asliye Hukuk Mahkemesine başvurarak 6830 sayılı Kanunun 16 ncı maddesine göre yaptırılmış olan delil tesbiti sonucunda verilen 24.7.1973 tarih ve değişik işler Esas 1973/12, Karar 1973/12 sayılı kararın tetkikinden bu yerin tapuda kayıtlı olmadığı anlaşılmaktadır.

Tapuda kayıtlı bulunmayan bu yer hakkında 29.3.1973 tarihinde verilen kamulaştırma kararının malikine tebliğinden önce bu yerin zilyedliğinin noterlikçe tanzim olunan 10.4.1973 tarih ve 1283 sayılı sözleşme ile Hasan Karakaşlı tarafından Cevdet Tuncel'e devir edilmesine ve bu durumun da aynı zamanda dâvalı idareye bildirilmiş olmasına rağmen ve tapusuz gayrımenkul üzerindeki zilyedliğin haricen devrinin muteber olduğu dikkate alınmadan tebligatın dâvacılardan Hasan Karakaşlı'ya yapılmış olmasından dolayı tesis olunan kamulaştırma işlemi ile bunun tebliğ edilmesi safhasında 6830 sayılı Kanunun yukarıda açıklanan hükümlerine uyarlık bulunmamaktadır.

Bu nedenlerle dâva konusu 29.3.1973 tarih ve 134 sayılı kamulaştırma işleminin iptaline; karar ve ilâm harcı ve diğer yargılama giderleri dâvacılar tarafından peşin olarak ödenmiş ve dâvalı idareye yükletilmesi de ilk dâva dilekçesinde istenilmemiş olduğundan bu giderlerin dâvacılar üzerinde bırakılmasına 6.11.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1973/2276
Karar No : 1973/4628

Karar Düzeltme Talebinde Bulunan : Mehmet Kavçak.

Vekili : Av. Haldun Aksüyek

Karşı Taraf : Çamlıca Köyü Muhtarlığı

Talebin Özeti : Taşınmaz malın kamulaştırılmasına dair köy ihtiyar kurulu kararının iptali dileği ile açılan dâvanın reddine dair Danıştay Altıncı Dairesinin 24.4.1973 gün ve E. 1972/3454, K. 1973/1679 sayılı kararının usul ve kanuna aykırı olduğu ileri sürülerek düzeltilmesi isteğidir.

Savunmanın Özeti : Karar düzeltme sebepleri olmadığı savunularak düzeltme talebinin reddi istenmektedir.

Raportör Necmettin Koştaş'ın Düşüncesi : Daire kararımız Danıştay Kanununun 98 inci maddesi gereğince ortadan kaldırılarak, İstimlâk Kanununun 6/1 ve 13 üncü maddelerinde belirtilen şartlara riayet edilmeden tekemmül ettirilen kamulaştırma kararının, İstimlâk Kanununun hükümlerine uygun şekilde yeniden bir karar alınıp usulüne göre tekemmül ettirilmek üzere dâvacının taşınmaz malına isabet eden kısmının şekil yönünden iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Osman Yaymacı'nın Düşüncesi : Karar düzeltilmesi dilekçesinde ileri sürülen hususlar, 521 sayılı Danıştay Kanununun 98 inci maddesinde yazılı sebeplerden hiç birine uymadığından talebin reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü :

Karar düzeltme dilekçesinde ileri sürülen sebepler yerinde görülerek Danıştay Kanununun 98/C maddesi gereğince Dairemizin 24.4.1973 gün ve E. 1972/3454, K. 1973/1679 sayılı kararının kaldırılmasına karar verilerek işin esasına geçildi.

6830 sayılı İstimlâk Kanununun 13 üncü maddesinde, istimlâki kararlaştırılan yerlerin tapu ve tapu kaydı yoksa vergi kayıtları ile ayrıca haricen yapılacak tahkikatla tesbit edilen mal sahibi, zilyed ve diğer alâkalılarından ikametgâhı tesbit edilmiş olanlara İstimlâk olunacak gayrimenkulün plân veya ebatlı krokisi, istimlâk kararı ve takdir olunan kıymeti ve istimlâkin hangi idare lehine yapıldığı ve açılacak dâvalarda husumetin kime tevcih edileceği 15 gün içinde noter marifetiyle tebliğ olunacağı hükme bağlanmıştır.

Dâvacı dâva dilekçesinde İstimlâk Kanununun 13 üncü maddesinde belirtilen hususların yerine getirilmediğini iddia etmekte olduğundan 25.9.1973 günlü ara kararımıza Manisa Birinci Noterliğince verilen cevaptan dâvacıya noter vasıtasıyla yalnız kıymet takdir komisyonu raporu tebliğ edildiği, başka bir belgenin tebliğ edilmediği anlaşılmıştır.

Ayrıca 6830 sayılı İstimlâk Kanununun 6 ncı maddesinin 1 inci bendinde, umumî menfaat kararlarının köy ihtiyar meclisleri ve belediye encümenleri kararları, kazalarda kaymakamın, vilâyet merkezlerinde valinin tasdiki ile tekemmül edeceği hükme bağlanmıştır. Olayda ise, kamulaştırma kararının vali tarafından onanmadığı, vali muavininee vali vekili olarak değil de vali yerine onaylandığı anlaşılmıştır.

İstimlâk Kanununun öngördüğü şekle uygun olarak tesis edilmeyen kamulaştırma muamelesinde isabet görülmemiştir.

Bu nedenlerle dâva konusu kamulaştırma işleminin dâvacının taşınmaz malı ile ilgili kısmının şekil yönünden iptaline; aşağıda dökümü yazılı cem'an 766,50 lira yargılama giderinin dâvalı idareden alınarak dâvacıya verilmesine 12.12.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1971/2390
Karar No : 1973/3183

Dâvacı : Meryem Ener
Vekili : Av. Kâmil Dirilten,
Dâvalı : Denizli Belediye Başkanlığı
Vekili : Av. Nuri Sütcüoğlu.

Dâvanın Özeti : Dâvacının parseline bitişik belediyeye ait müstakil inşaata elverişli olmayan 95,60 m² yüzölçümündeki arsanın 6785 sayılı Kanunun 41 inci maddesine istinaden m² si 200 liradan dâvacıya verilmesi hakkında Denizli Belediye Encümenince verilen 10.1.1969 tarih ve 75 sayılı kararın; talep edilen bedelin çok fahiş olduğu ileri sürülerek iptali istenmektedir.

Savunmanın Özeti : Dâvada süre olduğu, dâvacının istenen bedelle arsayı satın alıp almamakta muhtar olduğu savunularak dâvanın reddi ve yargılama giderlerinin dâvacıya yükletilmesi istenmiştir.

Raportör Gürsel Sügen'in Düşüncesi : 6785 sayılı Kanunun 1605 sayılı Kanunla değişik 41 inci maddesine göre belediyeler tarafından satılan yol fazlalıklarına yapılacak bedel takdirlerine ve bu bedellere itiraz şekilleri 6830 sayılı İstimlâk Kanunu hükümlerine tabi tutulduğu ve 6830 sayılı İstimlâk Kanununa takdir edilen bedele ve maddî hatalara karşı gayrimenkulün bulunduğu Asliye Hukuk Mahkemelerinde dâva açılabileceği hükme bağlandığı cihetle dâvacının bedelin fazlalığı yolundaki talebinin Danıştay'da inceleme kabiliyeti olmadığından görevden reddi gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâvacı, parseline bitişik belediyeye ait müstakil inşaata elverişli olmayan 95,60 m² yüzölçümündeki arsanın 6785 sayılı Kanunun 41 inci maddesine istinaden m² si 200 liradan kendisine satılmasına dair belediye encümeni kararının takdir olunan bedelin fazlalığını ileri sürerek iptalini istemektedir.

6785 sayılı Kanunun 1605 sayılı Kanunla değişik 41 inci maddesinde belediyeler esasen belediye malı olan veya imar ve yol istikamet plânlarının tatbiki dolayısıyla istimlâkten artan parçalarla istikameti değiştirilen veya kapanan yol ve meydanlarda hasıl olan sahalardan müstakil olmıyan parçaları bitişiğindeki arsa veya bina sahibine bedel takdiri suretiyle satmak, ... komşu gayrimenkul sahibi takdir edilen bedelle satınalmaktan imtina ederse şuyulandırıp sattırmak suretiyle imar plânına uygunluğu temin ile vazifelidir.....

..... Bu madeye göre yapılacak bedel takdirleri ve bu bedellere itiraz şekilleri 6830 sayılı İstimlâk Kanunu hükümlerine tabidir, hükmü yer almaktadır.

6830 sayılı İstimlâk Kanununun 122 sayılı Kanunla değişik 11 inci maddesinde istimlâk olunacak gayrimenkullerin değer pahasının Takdiri Kıymet Komisyonlarınca tayin edileceği ve adı geçen Kanunun 14 üncü maddesinde de ... takdir edilen bedel ile maddî hatalara karşı gayrimenkulün bulunduğu mahal Asliye Hukuk Mahkemesinde dâva açılabileceği hükme bağlandığı cihetle dâvanın görevden reddine; esas hakkında karar verilmemiş olduğundan 60 lira karar ve ilâm harcının istediğinde dâvacıya iadesine 11.9.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1973/1131
Karar No : 1973/4140

Dâvacı : Kıyasettin Aygün,

Dâvalı : Tekman Belediye Başkanlığı

Dâvanın Özeti : Dâvacı tapulu arsasının bir kısmının imar plânı uygulaması olarak yol yapılmak amacı ile kamulaştırılması hakkında belediye encümenince verilen 24.5.1972 tarih ve 13 sayılı kararının tasdik merciine onaylı bulunmadığı ve 13.11.1972 günlü kıymet takdiri komisyonunun yasaya aykırı surette fen elemanı iştirâk ettirilmeksizin teşkil olunduğu ve takdir edilen bedelin düşük olduğu ileri sürülerek kamulaştırma işleminin iptalini istemektedir.

Savunmanın Özeti : Usûl ve kanuna, İmar ve İskân Bakanlığınca onaylı imar plânına uygun tesis edilen kamulaştırma işlemine karşı açılan dâvanın reddi savunulmaktadır.

Raportör Halit Erol Çanga'nın Düşüncesi : Bakanlıkça onaylı imar plânının uygulanması amacı ile kamulaştırma kararında 6830 sayılı Yasanın 6 ncı maddesinin son bendine göre ayrıca tasdik merciince onaylanmaya gerek bulunmadığı gibi, dâva konusu gayrımenkul üzerinde bina veya herhangi bir tesis bulunmadığına göre ziraat teknisyeninin kıymet takdiri komisyonuna fen elemanı olarak alınmasında da isabetsizlik yoktur.

Kamulaştırma bedeline ilişkin def'ilerin ise çözümü adlî yargı yerinin görevine girdiğinden Danıştay'da incelenmesi mümkün bulunmadığından, 6830 sayılı Yasanın 1, 5, 6 ve 122 sayılı Yasa ile değişik 10 uncu maddesine uygun tesis olunduğu anlaşılan istimlâk işlemine karşı açılan dâvanın reddi düşünülmektedir'

Kanunsözcüsü Yaşar Selim Asmaz'ın Düşüncesi : 6830 sayılı İstimlâk Kanununun 3 üncü maddesine göre kamu tüzel kişileri kanunen ifasına memur oldukları amme hizmetinin veya teşebbüsünün yürütülmesi için lüzumlu gayrımenkulleri kamulaştırma yetkisini haizdirler.

1580 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin 31 inci fıkrasiyle sokak ve meydanları plana ve programa uygun olarak tanzim ve ıslâh etmekle görevli belediyenin, imar plânında yolda kaldığı anlaşılan dâvacıya ait taşınmaz malın istimlâkine karar verilmesinde mevzuata aykırılık yoktur.

Kamulaştırma tasdikli imar plânına göre yapıldığından, umumî menfaat kararı alınmasına ve tasdikine lüzum yoktur. Bu sebeple dâvacının bu yoldaki iddiası varit görülmemiştir. Dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü :

1580 sayılı Belediye Kanununun 15 nci maddesinin 31 nci bendinde beldenin sokak

ve meydanlarını plâna ve programa uygun olarak tanzim ve islâh etmek belediyelerin görevi olarak belirtilmektedir.

Dâvacıya ait arsanın bir kısmının, tasdikli imar plânında yola tahsis edilmiş olması nedeniyle yol yapmak amacıyla 6830 sayılı Kanun hükümlerine uygun olarak kamulaştırıldığı dâva dosyasının incelenmesinden anlaşılmaktadır. Dâvacının umumî menfaat kararının tasdik merciince onaylanmadığı yolundaki iddiası, sözü geçen kanunun 6 ncı maddesinin son bendi hükmü uyarınca yerinde değildir.

Dâvacı, fen elemanı katılmadığı için, bu yerin istimlâk bedelini saptayan 13.11.1972 günlü kıymet takdiri komisyonunun, yukarıda belirtilen yasanın 4.11.1960 gün ve 122 sayılı Yasa ile değişik 10 uncu maddesine uygun teşkil olmadığını da ileri sürmekteyse de bu iddia da yerinde görülmemiştir. Çünkü her ne kadar sözü geçen maddede kıymet takdiri komisyonunun teşkilinde teknik tarım elemanı ve ayrıca bir fen elemanının heyete katılması aranmaktaysa da, takdir komisyonuna fen elemanı olarak ikinci bir teknik elemanının katılmasına kamulaştırma mevzuatında mani bir hükmün bulunmadığı gibi 1.3.1960 gün ve 10455 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan «6785 sayılı Kanunun 14 üncü maddesine göre Fen Adamlarının Selâhiyetleri ve Belediyelere Karşı Deruhte Edebilecekleri Fennî Mes'uliyet Hudutları Hakkında» ki Yönetmelik hükümlerinin de dâva konusu arazinin kıymetini takdir komisyonu teşkilinde uygulanması zorunluluğu da mevcut değildir.

Kamulaştırma bedelinin azlığı yolundaki ihtilâfın çözümlenmesi adlî yargı yerlerinin görevine girdiğinden Danıştay'da açılan işbu dâvanın çözümlenmesi esnasında incelenmesi mümkün değildir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle dâvanın reddine; 60 lira karar ve ilâm harcı ve sair yargılama giderleri dâvacı tarafından peşin olarak ödendiğinden bu giderlerin dâvacı üzerinde bırakılmasına 14.11.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1972/4399
Karar No : 1973/3923

Dâvacı : Kemalettin Hoş,

Dâvalı : İstanbul Belediye Başkanlığı

Vekili : Av. Teoman Zıngıl,

Dâvanın Özeti : Dâvacı, 425 parsel sayılı taşınmaz malına bitişik 1911 ada, 501 parsel sayılı yerin kendisine verilmesi gerektiğinden bahisle bu yerin 775 sayılı Gecekondu Kanuna göre başkası adına tahsisine ilişkin 8.8.1969 gün ve 5145 sayılı dâvalı belediye işleminin iptalini istemektedir.

Savunmanın Özeti : Dâvanın süre aşımı yönünden reddi savunulmakta ve yargılama giderlerinin de karşı tarafa yükletilmesi istenmektedir.

Raportör Halit Erol Çanga'nın Düşüncesi : 14.4.1971 günlü dilekçesi ile dâva konusu, Gecekondu Kanununa dayanılarak 501 sayılı parsel taşınmaz malın başkası adına tahsisine ilişkin işleme itiraz etmiştir. Bu isteği dâvalı belediyenin 30.9.1971 gün ve 6521 sayılı kararıyla red edilmiştir. Bu işleme de, 12.11.1971 günlü dilekçeyle itiraz eden dâvacının en geç bu itiraz tarihinde 30.9.1971 gün ve 6521 sayılı kararı tebellüğ etmiş durumda bulunduğu açıktır.

İdarî dâva açmadan önce idareye yapılan itirazı düzenleyen 521 sayılı Danıştay Kanununun 70 inci maddesi, bir defaya mahsus olmak üzere idarî işleme yapılan itirazda işlemeye başlayan idarî dâva süresinin, idarece bu istek red edilinceye kadar veya olumsuz işlem tahsisi için gerekli süre geçinceye kadar duracağını âmirdir.

Bu itibarla idarî işlemin kaldırılmasına ilişkin 14.4.1971 günlü isteğinin reddi yolundaki kararın tebliğinden itibaren yasa ile belirli 90 günlük dâva açma süresi geçirildikten sonra açıldığı sabit olan dâvanın süreden reddi düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Kemal Eröz'ün Düşüncesi : Dâvacıya ait 425 sayılı parsele komşu gecekondu ıslâh bölgesinde kalan 501 sayılı parselin A. Turan Işıksal adındaki şahsa tahsis edilmesi nedeni ile bu tahsisin usulsüz ve kanunsuz yapıldığından bahisle iptali için dâvacının belediyeye müteaddit dilekçelerle başvurması üzerine en son vermiş olduğu 23.9.1971 tarihli dilekçesine 30.9.1971 tarih ve 6527 sayılı yazı ile kesin red cevabı verilmiş ve aynı günde de tebliğ edilmiş olduğu halde tahsis işleminin iptali talebiyle açılan dâva, 90 günlük dâva açma süresi geçirildikten sonra 24.5.1972 tarihli dilekçe ile açılmış olduğundan dâvanın süreden reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü :

521 sayılı Danıştay Kanununun 70 inci maddesi «ilgililer tarafından idarî dâva açılma-

dan önce bu işlemin değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması... idarî dâva açmak için belli olan süre içinde istenebilir. Bu müracaat başlamış olan idarî dâva süresini durdurur... isteğin reddi üzerine dâva açma süresi işlemeye başlar ve müracaat tarihine kadar geçmiş olan sürede hesaba katılır» hükmünü âmirdir.

Dâva, 775 sayılı Gecekondu Kanununa göre Turan Işıksal adına 1911 ada 501 parsel sayılı taşınmaz malın tahsisi yolundaki 8.8.1969 gün ve 5145 sayılı dâvalı belediye işleminin iptali isteğinden ibarettir. Her ne kadar dâvacı, dâva dilekçesinde işlemin tebliğ tarihini 20.3.1972 olarak göstermişse de dâva dosyasının incelenmesinden, dâvacının dâva konusu işleme 14.4.1971 günlü dilekçesi ile itiraz ederek, iptalini istediği ve en geç bu karara, itiraz tarihi olan 14.4.1971 gününde muttali olduğu ve bu başvurmasının reddine ilişkin 30.9.1971 gün ve 6521 sayılı karara da dâvacının 12.11.1971 günlü dilekçesi ile tekrar itiraz ettiği anlaşılmıştır. Bu itibarla 30.9.1971 gün ve 6521 sayılı işlemin de en geç itiraz tarihinde ilgiliye tebliğ edilmiş durumda bulunduğu açıktır.

Yukarıda belirtilen yasa hükmü ile ilgili bir defaya mahsus olmak üzere idarî makama, idarî dâva açmadan önce başvurma imkânı tanınmış olup, tevali eden diğer başvurmalar, işlemeye başlamış bulunan idarî dâva süresini etkilemediğinden, dâvacının en geç 12.11.1971 tarihinden itibaren idarî dâva açmak için yasa hükmü ile belirili olan 90 gün içinde dâva açması zorunlu iken, bu süre geçirildikten sonra 24.5.1972 günü açılan dâvanın süreden reddine; 60 lira karar ve ilâm harcı peşin olarak ödenmiş olduğundan bu giderlerin dâvacı üzerinde bırakılmasına, noksan yatırıldığı anlaşılan 20 lira 50 kuruşluk posta giderinin dâvacıdan istenilmesine 650 lira avukatlık ücretinin dâvacıdan alınarak dâvalıya verilmesine, 3.11.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1972/1467
Karar No : 1973/4286

Dâvacı : Cemal Coşkun,

Dâvalı : Murat Kaymakamlığı

Dâvanın Özeti : Dâvacı, Evrenbey Köyü Muhtarlığı tarafından gayrimenkulünün kamulaştırıldığını, bu kararın iptali için açtığı dâvanın dairemizin 14.9.1968 tarih ve E.67-2857, K. 68-2311 sayılı kararı ile reddedildiğini, bu karar aleyhine 18.10.1968 tarihli dilekçe ile düzeltme talebinde bulunduğu halde bu dilekçenin kaymakamlığın ihmali sonucu 1.11.1968 tarihinde Danıştay Başkanlığına gönderildiğini bu sebeple düzeltme talebinin süre aşımı yönünden reddedildiği, idarenin bu işlemi sebebiyle bedel artırılması için dâva açamadığını ileri sürerek 1223,50 lira maddî ve 1 lira mânevî zararının dâvalı idareden tahsiline karar verilmesini istemektedir.

Dâvalının Savunması Özeti : Savunma süresinde verilmemiştir.

Raportör Selçuk Hondu'nun Düşüncesi : Olayın açıklığa kavuşması için bu işe ait işlem dosyasının dâvalı idareden getirtilip incelenmesinden sonra karar verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Rahmi Besler'in Düşüncesi : Dâvacının vaki müracaatı üzerine Danıştay Altıncı Dairesince yapılacak başka bir işlem olmadığına dair verilen 23.9.1969 gün ve E. 1969/3101, K. 1969/2452 sayılı kararın dâvacının vekiline 7.11.1969 tarihinde tebliğ edilmiş olmasına, tazminat dâvasının Danıştay'da 9.3.1970 tarihinde kaydı yapılan dilekçe ile açılmış bulunmasına nazaran, 90 günlük süre geçirildikten sonra açılmış bulunan dâvanın 521 sayılı Danıştay Kanununun 75 inci maddesi gereğince süre aşımı nedeniyle reddi gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü :

Husumet Muratlı Kaymakamlığına hasredilerek işin esasına geçildi.

521 sayılı Danıştay Kanununun 71 inci maddesinde ilgililerin haklarını da ihlâl eden bir idarî işlem dolayısıyla 90 günlük genel dâva açma süresi içinde doğrudan doğruya tam yargı dâvası açabilecekleri kabul edilmiştir.

Olayda da tazmini istenen 1223,50 liralık maddî 1 liralık manevî zararın Muratlı İlçesi Kaymakamlığının işleminden doğduğu dâvacı tarafından dâva dilekçesinde açıklanmıştır.

Zarara sebeb olan Muratlı İlçesi Kaymakamlığının işlemi dâvacı tarafından 3.6.1969 tarihinde (bu tarih dâvacının dâvasının reddi hakkında dairemizce verilen 14.9.1968 tarih ve E. 67-2857, K. 68-2311 sayılı kararın düzeltilmesi talebinin süre aşımı yönünden reddine dair dairemizin 12.3.1969 tarih ve E. 68-2446, K. 69-536 sayılı kararın dâvacı vekiline tebliği tarihidir) öğrenildiği halde 90 günlük dâva açma süresi geçirilerek 9.3.1970 tarihinde Danıştay Evrak Kalemine kaydedilen dilekçe ile dâva açılmıştır.

Açıklanan sebeble süre aşımı yönünden dâvanın reddine; peşin alınan 95 lira nisbi harcın 30 lirasının başvurma harcına mahsubu ile geri kalan 65 liranın istediğinde dâvacıya iadesine dâvanın esası hakkında karar verilmemiş olduğundan karar harcı alınmasına mahal olmadığına 21.11.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

YIKIM İŞLERİ

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1971/3735
Karar No : 1973/3237

Dâvacı : Mehmet Irmak,

Dâvalı : İzmir Belediye Başkanlığı

Vekili : Av. Necati Altuner

Dâvanın Özeti : Çatı katına ruhsatsız olarak yapılan ilâvenin imar yönetmeliğinin 3.19 uncu maddesine aykırılığı sebebiyle yıktırılmasına dair encümence verilen kararı onaylıyan 18.8.1971 tarih ve 802 sayılı il idare kurulu kararının, yapılan inşaatın çatı katının tama iblağ olmayıp sadece çiçeklerin korunması maksadıyla yapıldığı, inşaatın yapıldığı bölgede çatı katlarının tam kata iblağı imkânı araştırılmadan karar verildiği belirtilerek bozulması ve yargılama giderlerinin dâvalı idareye yükletilmesi istenmektedir.

Savunmanın Özeti : Kararın usul ve kanuna uygun olduğu savunularak dâvanın reddi istenmektedir.

Raportör Turan Akşahin'in Düşüncesi : Binanın bulunduğu bölgede çatı katlarının tam kata iblağına müsaade edildiği kanunsözcülüğünün istilâmına belediye başkanlığınca verilen cevaptan anlaşıldığından dâva konusu çatı katının yönetmeliğin 3.19 uncu maddesine istinaden yıktırılmak istenmesinde isabet görülmemiştir.

Kararın bozulması gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Rahmi Besler'in Düşüncesi : Yapılan istilâma dâvalı idareden alınan 29.6.1973 tarih ve 3100 sayılı cevaptan, çatı katının tam kat olarak inşa edilebileceği anlaşıldığından, dâvacının çekme mesafeleri dışında ruhsatsız yaptığı inşaatın imar talimatnamesinin 3.19 uncu maddesine aykırı olmasından dolayı yıktırılmasına dair belediye encümeni kararını onaylıyan il idare kurulu kararında isabet görülmediğinden, yerinde yeniden inceleme yapılarak varılacak sonuca göre yeniden bir karar verilmek üzere bozulması gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâvacı, ruhsat ve eklerine aykırı olarak çatı katının çekme mesafesini doldurarak yaptığı ilâve inşaatının yıktırılması hususunda belediye encümenince verilmiş kararı onaylıyan il idare kurulunun 18.8.1971 tarih ve 802 sayılı kararının bozulmasını istemektedir.

Kanunsözcülüğünden yapılan 18.6.1973 tarihli istilâma dâvalı belediye başkanlığınca verilen 29.6.1973 tarih ve 3100 sayılı cevapta, dâva konusu binanın bulunduğu 352 sokak 179 ada, 49 parsel sayılı yerde çatı katlarının tam kata iblağı edilebileceği belirtildiğinden dâva konusu binanın çatı katının çekme mesafelerinin doldurularak yapılan ilâve inşaatın imar ve yol istikâmet plânlarına ve talimatname hükümlerine uygunluğu araştırılmadan yıktırılmak istenmesinde isabet görülmemiştir.

Belirtilen nedenlerle, belediye encümenince verilen yıkma kararını onaylıyan il idare kurulunun 18.8.1971 tarih ve 802 sayılı kararın bozulmasına; aşağıda dökümü ve toplamı yazılı 96 lira yargılama giderinin dâvalı idareden alınarak dâvacıya verilmesine 17.9.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1972/ 111
Karar No : 1973/3994

Dâvacı : Hüseyin Ergene
Dâvalı : Adana Belediye Başkanlığı
Vekili : Av. Lütfiye Köşker

Dâvanın Özeti : 677 ada 113 parsel sayılı gayrımenkulü üzerinde mevcut zemin kat üzerine yaptığı birinci kata ait inşaatın yıktırılması yolundaki belediye encümeni kararını onayan 4.8.1971 gün ve 3923 sayılı il idare kurulu kararının bozulması ve encümen kararının iptali isteğidir.

Savunmanın Özeti : Mevcut zemin kata yapılan ilâve inşaatın, merdiven kısmı yeni imar plânında yola taştığından bu kısmın 6785 sayılı Kanunun 33 üncü maddesine göre, birinci katının ise imar plânında dâva konusu yer (B 2) ön bahçeli iki katlı ikiz evler yoluna rastladığından, inşaatın yoldan 5 metre geri çekilmesi zorunlu olup, mevcut zemin kat üzerindeki kaçak inşaatın plâna uygun islâhı mümkün görülmediğinden imar talimatnamesinin 1.03 üncü maddesine dayanılarak yıktırılmasına karar verilmesinde isabetsizlik yoktur.

Raportör Halit Erol Çanga'nın Düşüncesi : Dâva konusu kararla dâvacının kaçak olarak inşa etmiş olduğu ve halen mer'i imar plânına göre yola taştığı sabit olan merdiven çıkıntısının 6785 sayılı Yasanın 33 üncü maddesi uyarınca yıktırılmasına karar verilmesinde isabetsizlik yoksa da, dâvacının evvelce ruhsatla inşa etmiş bulunduğu zemin kat üzerinde kaçak olarak inşa ettiği 1 nci katta herhangi bir çıkma bulunmadığı takdirde, yol ve istikâmet plânlarına uygun olmasa da yeni plânda gösterilen yükseklikte geçici inşaat yapılabileceğini kabul etmenin bu konuda açık bir hüküm bulunmadığına göre hak ve nasafet kurallarına daha uygun düşeceği kanısındayım. Bu durumda, idarece zemin katın plân gereğince geri çektirilmesine kadar, geçici ruhsat verilebilmesi mümkün bir kaçak inşaatın cezalı devamı mümkündür, il idare kurulu kararının bu hususu kapsayan kısmının iptalinin uygunluğu düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Yurdanur Şendir'in Düşüncesi : İlâve yapının imar plânında yola rastladığı ve evin 5 metrelik bahçe mesafesinde bulunduğu dosyanın tetkikinden anlaşıldığından ruhsata bağlanması mümkün olmamakla dâvanın reddi gerektiği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâva, kurtuluş mahallesi 677 ada 113 parsel sayılı taşınmaz malında evvelce ruhsatlı inşa ettiği zemin katı üzerinde dâvacının ruhsatsız inşa etmekte olduğu 1 inci kat inşaatı ile yapı dışından bu kata yapılan merdiven çıkmasının, yıktırılmasına ilişkin encümen kararını onayan il idare kurulu kararının bozulması isteğinden ibarettir.

6785 sayılı Yasanın olay tarihinde meri 33 üncü maddesinin birinci bendinde ve bu metnin 1605 sayılı Yasa ile değişik halinde imar ve yol istikâmet plânlarında yola ayrılmış yerlerde inşaat yapılmasına ve mevcut binalarda ise esaslı değişiklik ve ilâveler yapılmasına izin verilemiyeceği belirtilmektedir.

Dâvacının kaçak olarak inşa ettiği merdivenin imar yoluna tecavüzlü bulunduğu sabit olduğundan yıktırılmasına karar verilmesinde Yasaya aykırılık yoktur.

Ruhsatsız inşaasına başlanılan birinci kat inşaatının ise mer'i imar plânında, dâva konusu parselin B2 ön bahçeli iki katlı ikiz evler bölgesinde bulunduğu, bu itibarla imar yolundan bu inşaatın bölge imar plânı uyarınca 5 metre geri çekilmesinin zorunlu olduğu anlaşıldığından, evvelce ruhsatlı yapılmış imar yoluna bitişik zemin kat üzerine kaçak inşa edilmekte olan bu inşaatın da yol ve istikâmet plânına uygun surette ıslâhı mümkün görülmediğinden, yıktırılmasında isabetsizlik bulunmamıştır. Bu nedenlerle dâvanın reddine, 60 lira karar ve ilâm harcı ve diğer yargılama giderleri dâvacı tarafından peşin olarak ödenmiş olduğundan bu giderlerin dâvacı üzerinde bırakılmasına, 5 lira harç pulu masrafının dâvacıdan alınarak, dâvalı idareye verilmesine, Avukatlık Asgari Ücret tarifesinde yalnız Danıştay'da ilk derecede görülen dâvalar için ücret öngörülmüş olup bu dâva temyiz dâvası yani ikinci derecede görülen bir dâva olduğundan vekâlet ücreti hükmedilmesine mesağ olmadığına 7.11.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1972/3387
Karar No : 1973/4103

Dâvacı : Müzeyyen Çopur

Dâvalı : Ankara Belediye Başkanlığı

Vekili : Av. Erden Gürzumar

Dâvanın Özeti : Dâvacı, zemin ve birinci kattan ibaret yapının üzerine yapılan ilâve 3 dairenin ruhsatsız yapıldığının tesbit edildiğini bu ilâve inşaatın proje tanzimi suretiyle cezalı ruhsata bağlanabileceği imar müdürlüğünce mütalâa edilmiş ve 19.7.1971 tarihinde proje tanzimi suretiyle cezalı ruhsata bağlanması tebliğ edildiği halde müracaatta bulunmadıklarından ve her ne kadar yapılan ilâve kat İmar Kanunu ve talimatnamelere uygun bulunmakta ise de projesiz ve ruhsatsız yapılması bakımından İmar Kanunun 2 ve 4 üncü maddelerine aykırı bulunduğundan aynı Kanunun 6/B maddesi gereğince yıktırılmasına dair belediye encümeni kararını onaylıyan 2.5.1972 gün ve 831 - K/5259 sayılı İl idare kurulu kararının usul ve kanuna aykırı olduğunu ileri sürerek bozulmasını istemektedir.

Savunmanın Özeti : Yıkma kararlarında imar mevzuatına bir aykırılık olmadığı savunularak dâvanın reddi isteğidir.

Raportör Necmettin Koştaş'ın Düşüncesi : Proje tanzimi suretiyle cezalı ruhsata bağlanması için belediyeye müracaat edilmemesi yıkma sebebi değildir. Bu itibarla bir yapı ancak imar mevzuatına aykırı olduğu takdirde yıktırılabileceğinden, dâvalı belediye idaresinin inşaat projesi tanzim ve tasdiki suretiyle cezalı ruhsata bağlanabileceği dosyanın incelenmesinden anlaşılan yapı hakkında sırf bu nedenle yıkma cihetine gidilmesi usul ve kanuna aykırıdır. Bu nedenle dâvalı idarece ruhsata bağlanarak imar mevzuatına göre muhafazası mümkün olan yapının sırf proje tanzimi ile cezalı ruhsata bağlanması için müracaat edilmemesi ve inşaatın ruhsatsız olması nedeni ile yıktırılması cihetine gidilemez. Ancak yapı ruhsatsız olduğu için belediye idaresinin yıkma cihetine gitmeden yapı sahibinin inşaat projesi tanzimine ve ruhsat almaya zorlamak imkânları mevcuttur.
Bu nedenle dâva konusu kararın bozulması gerekir.

Kanunsözcüsü Kemal Eröz'ün Düşüncesi : İmarın 5858 ada 11 sayılı parseli üzerindeki binaya ruhsatsız olarak üç daireli bir kat ilâve edilmişse de ilâve katın ruhsatsız yapılmış olması başlı başına bir yıkma sebebi teşkil etmeyip yapı imar kanun ve talimatnamesi hükümlerine aykırılık arzetmediğine ve ruhsata bağlanması da mümkün olduğuna göre ruhsatsız yapılan ilâve katın yıktırılmasına karar verilmesinde mevzuata uyarlık görülmemiştir.

Dâva konusu kararın bu sebepten bozulması gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü :

Zemin ve birinci kattan ibaret binanın üzerine projesiz ve ruhsatsız ilâve kat yapıldığı tesbit edilmiş ve ilâve inşaat İmar Kanununa ve imar talimatnamesine aykırı olmadığından proje tanzimi ile cezalı inşaat ruhsatı alınması için tebligat yapılmış ve proje tanzimi ve cezalı ruhsat için müracaat edilmediğinden ve bu husus İmar Kanununun 2 ve 4 üncü maddelerine aykırı olduğundan bahisle aynı kanunun 6/B maddesi gereğince yıkma kararı verilmiştir.

6785 sayılı İmar Kanununun 2, 4, 6/C ve İmar Tüzüğünün 2,4 ve 9 uncu maddelerine göre belediye sınırları içinde ve mücavir sahalarda yapılacak bütün yapılar için ruhsatiye alınması mecburidir. Ruhsatiye alınmadan başlanılan yapılar belediyece derhal durdurulur. Durdurulan bu yapı kanun, tüzük ve yönetmeliğe, imar ve istikâmet plânlarına uygun ise yıktırılamaz. Ancak mal sahibi tarafından gerekli belgeler dilekçeye bağlanmak suretiyle belediyeye başvurup bütün işlemlerin ikmâliyle cezalı ruhsat harcı ödenerek ruhsat alınıncaya kadar yapıda inşaata devam edilemez.

Böyle bir yapı her ne suretle olursa olsun iskân ve işgal edilmişse anılan kanunun 21 nci maddesi uyarınca boşalttırılır. Kanunun 16 ncı maddesine göre kullanma izni verilmiyecek olan ve 18 inci maddesine göre hukuken henüz bitirilmemiş durumda bulunan bir bina ise belediye hizmet ve tesislerinden faydalandırılmaması ve tüzüğün 9 uncu maddesi uyarınca da mühürlenmek suretiyle işleme tabi tutulması ve yukarıda belirtilen şekilde ruhsata bağlanmadıkça bu durumun muhafaza edilmesi gerekir.

Görülüyor ki bir yapının imar mevzuatına aykırı bulunmadıkça ruhsatsız olması yıkma sebebi değildir. Ancak böyle yapıların proje tanzimi suretiyle cezalı ruhsata bağlanmasını sağlamak amacıyla imar mevzuatının hükümleri belediye idarelerine zorlama tedbirleri almak yetkisini vermektedir.

Dâva dosyasının incelenmesinden proje tanzimi suretiyle cezalı ruhsata bağlanabileceği anlaşılan dâvacıya ait yapının yıktırılması için dâvalı idarece proje tanzimi ve cezalı ruhsat alınması için müracaat edilmesinin bir yıkma sebebi olarak gösterilmesinde isabet yoktur.

Ayrıca yapının imar kanununun 2 ve 4 üncü maddelerine aykırılığından bahsedilmektedir. İmar Kanununun 2 nci maddesinde her ne kadar «belediye sınırları içinde yapılacak bütün yapılar için belediyeden ruhsatiye alınması mecburidir.» denilmekte ise de, anılan kanunun 6 ncı maddesinin (A) bendinde izinsiz yapılan yapı, kanun ve talimatnamelere, imar ve istikâmet plânlarına uygun ise 4 üncü madde hükümleri yerine getirilmek suretiyle harcı beş kat alınarak ruhsatiyenin verileceği belirtilmiştir. Her ruhsatsız yapının mutlaka yıktırılmasının gerekmediği hükme bağlanmış olduğundan yıkma konusu yapının İmar Kanununun 2 ve 4 üncü maddelerine aykırılığından bahisle yıktırılması yerinde değildir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle proje hilâfı yerlerin yıktırılması için verilen yıkma kararı imar mevzuatına uygun görülmemiştir.

Bu nedenlerle dâva konusu idare kurulu kararının bozulmasına : 60 lira karar ve ilâm harcı ve diğer yargılama giderleri dâvacı tarafından peşin olarak ödenmiş ve dâvalı tarafa yükletilmesi istenmemiş olduğundan bu giderlerin dâvacının üzerinde bırakılmasına 12.11.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1972/3243
Karar No : 1973/4192

Dâvacı : Halil Uğur
Vekili : Av. Selim Avcı
Dâvalı : İzmit Belediye Başkanlığı
Vekili : Av. Süreyya Özgen, Turgut Kayı, Tacettin Değer.

Dâvanın Özeti : Dâvacı, komşusu Sami Uzar tarafından, bahçe sınırına bitişik ve tabii zemin üzerinde yaptırılan kalorifer yakıt tankının, müştemilâttan sayılamıyacağı gerekçesi ile belediye encümenince müttehaz 10.4.1972 tarih ve 1815 sayılı kararla yıkılmasına mahal olmadığının hükme bağlandığını, bu karara karşı il idare kurulu nezdinde yapmış olduğu itirazında; 6785 sayılı Kanunun 22 nci maddesine göre belediye encümenlerince verilen yıkma kararlarına karşı maddede belirtilen süre içerisinde mal sahipleri tarafından itiraz olunabileceği, bu duruma göre bu itirazın idare kurulunca tetkik ve karara bağlanmasını gerektirir nitelikte bulunmadığı gerekçesiyle 19.6.1972 tarih ve 1360 sayılı kararla red edildiğini, belediye encümen kararının İmar Yönetmeliğinin 3.37 nci maddesine aykırı olduğunu, binanın tasdikli projesinde sözü geçen deponun bodrum katta olduğu halde bu deponun tabi zemin üzerinde inşa edildiğini, lüzumlu müştemilâtın dışında bulunduğunu, il idare kurulunun yaptırmış olduğu tetkikat sonucunda verilmiş olan raporda da bu hususun belirtildiğini ileri sürerek, encümen ve idare kurulu kararlarının iptali ve yargılama giderlerinin de davalı idareye yükletilmesini istemektedir.

Savunmanın Özeti : Dâvacının hangi kararın iptalini istemiş olduğunun sarih olarak anlaşılamadığı, dâva encümen kararına müteveccih sayılsa dahi dâvanın süresi içerisinde açılmadığı, encümen kararının dâvaya konu teşkil edemiyecek nitelikte olduğu, dâvacının yönetmeliğe aykırılık iddiasının varit olmayıp yakıt deposunun müştemilâttan sayılamıyacağı ve dâvacının olayla ilgili menfaat alâkasının bulunmadığı savunularak dâvanın reddi, yargılama giderlerinin dâvacıya yükletilmesi isteğidir.

Raportör Yavuz Yoklamacıoğlu'nun Düşüncesi : Dâvacı komşusunun arka bahçe mesafesinde kendi hududuna bitişik şekilde tabii zemin üzerinde yaptığı mazot tankının bertaraf edilmesini temin için belediyeye müracaat etmiş, bu isteğe 10.4.1972 tarih ve 1815 sayılı kararla, yapılan tankın müştemilât niteliğinde bulunmadığı cihetle kaldırılmasına lüzum olmadığı belirtilerek red edilmiştir.

Bu karara vaki itirazda il idare kurulunun 19.6.1972 tarih ve 1360 sayılı kararı ile görev noktasından reddedilmiştir.

Dâvacı itirazının görev noktasından reddi üzerine encümen kararının iptali için söz konusu deponun menfaatlerini ihlâl etmesi nedeniyle 521 sayılı Kanunun 68 inci maddesinde öngörülen süre içerisinde bu dâvayı açmış olduğu cihetle dâvalı idarenin ehliyet ve süre defileri varit bulunmamaktadır.

İzmit İmar Yönetmeliğinin 3.37 nci maddesinin 2 nci fıkrasının (c) bendinde müştemilâtın kapıcı dairesi, garaj, odunluk, kömürlük, depo, mutfak, çamaşırhane ve benzeri hizmetler için kullanılabileceği öngörülmüş olduğundan, kalorifer yakıtını depo etmek için yapılan tesisin müştemilât niteliğinde olduğu ihtilâfsız bulunmaktadır.

Bu durumdaki bir tesisin yıktırılması hususundaki talebin İmar Yönetmeliğinin ilgili maddesine göre inceleme yapılmaksızın ve bu yerin müştemilât mahiyetinde olmadığı gerekçesiyle red edilmesinde isabet bulunmadığından, encümen kararının iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Yaşar Selim Asmaz'ın Düşüncesi: 6785 sayılı İmar Kanununun 22 nci maddesinde; belediye encümenlerince verilen yıkma kararlarının mal sahibine bildirileceği ve mal sahiplerinin yıkma kararlarına karşı 7 gün içinde yetkili idare heyetleri nezdinde itiraz edebilecekleri hükme bağlanmıştır.

Olayda ise Sami Uzar'a ait mazot tankının müştemilâttan sayılmıyacağından yıktırılmasına mahal olmadığı hakkında Belediye Encümenince verilen karara karşı komşusu olan dâvacının il idare kurulu nezdinde yaptığı itirazın il idare kurulunca yukarda belirtilen madde hükmüne dayanılarak reddedilmesinde kanuna aykırı bir cihet görülmemiştir.

Bu sebeble dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü:

Dâvacı komşusunun arka bahçe mesafesinde kendi hududuna bitişik şekilde tabii zemin üzerinde inşa ettirdiği mazot tankının bertaraf edilmesini temin için belediyeye müracaat etmiş bu isteği Belediye Encümenince verilen 10.4.1972 tarih ve 1815 sayılı kararla ve yapılan tankın müştemilât niteliğinde bulunmadığı cihetle kaldırılmasına lüzum olmadığı belirtilerek red edilmiştir.

Dâvacının bu karara karşı 18.4.1972 tarihinde yapmış olduğu itirazı da il idare kurulunun 19.6.1972 tarih ve 1360 sayılı kararı ile görev noktasından red edilmiş ve bu karar 29.6.1972 de dâvacıya tebliğ olunmuştur.

Dâvacı itirazının il idare kurulunca görev noktasından reddi üzerine; encümen kararının iptali dileğiyle ve söz konusu deponun menfaatlerini ihlâl etmesi nedeniyle 521 sayılı Danıştay Kanununun 68 inci maddesinde öngörülen 30 günlük süre içerisinde 25.7.1972 tarihinde bu dâvayı açmış olduğundan dâvalı idarenin ehliyet ve süre defileri varit görülmiyerek işin esasına geçildi.

İzmit İmar Yönetmeliğinin müştemilâtları tanzim eden 3.37 nci maddesinde «Binaların müştemilât kısımlarının mümkün ise binanın bodrumunda veya çatı arasında, aksi halde bahçede ayrıca yapılacak müştemilât binalarında tertipleneceği, ve bu yerlerin, kapıcı dairesi, garaj, odunluk, kömürlük, depo, mutfak, çamaşırhane ve benzeri hizmetler için kullanılacağı esası konulmuş bulunduğundan, kaloriferli bir binada kalorifer yakıtını, depo etmek için yapılan tesisin müştemilât niteliğinde olduğu ihtilâfsızdır.

Bu durumdaki bir tesisin İmar Yönetmeliğinin yukarıda izah olunan maddesinde öngörüldüğü şekilde, bina bodrumunda veya bahçede ayrıca yapılacak binalar içerisinde tanzim olunması zorunludur.

Müştemilât niteliğindeki kalorifer yakıt tankının yıktırılması hakkındaki talebin, İmar Yönetmeliğinin sözü geçen 3.37 nci maddesine göre inceleme yapılmaksızın ve bu yerin müştemilât mahiyetinde olmadığı gerekçesiyle reddi hususunda belediye encümenince tesis olunan 10.4.1972 tarih ve 1815 sayılı işlemde hukuka uyarlık bulunmadığından iptaline; aşağıda dökümü ve toplamı yazılı 783,50 lira yargılama giderinin davalı idareden alınarak dâvacıya verilmesine 17.11.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1972/2774
Karar No : 1973/4085

Dâvacı : Mustafa Türen
Dâvalı : Adana Belediye Başkanlığı
Vekili : Av. Talat Kodal

Dâvanın Özeti : İmar plânında otopark sahasına tahsisli ve mülkiyeti belediyeye ait olan yerde kaçak olarak yaptırılan binanın verilen mehil sonunda tahliye edilmemesi halinde 6785 sayılı Kanun hükümlerine istinaden yıktırılması hususunda belediye encümenince verilen 28.4.1972 tarih ve 2890 sayılı kararın, 10 yıldan beri işgali altında bulunan dükkânı bu yeri 1948 de yaptırmış olan şahıstan haricen satın aldığını, dükkânın okul veya belediye arsası üzerine yapılmadığını ileri sürerek iptalini istemektedir.

Savunmanın Özeti : İmar plânında otopark yeri olarak ayrılan ve mülkiyeti de belediyeye ait bulunan arsa üzerinde kaçak olarak yapılan dükkânın tahliye süresi sonunda boşaltılmaması nedeniyle yıktırılması hususunda belediye encümenince verilen kararda usul ve kanun hükümlerine aykırılık bulunmadığı savunularak dâvanın reddi ve yargılama giderlerinin dâvacıya yükletilmesi isteğidir.

Raportör Yavuz Yoklamacıoğlu'nun Düşüncesi : İmar plânında otopark yeri olarak ayrılan ve mülkiyeti dâvalı idareye ait kadastro yolu üzerinde inşa edilen dükkânın imar plânının tatbikatına geçilmesi üzerine yapılan tahliye tebligatının icabının yerine getirilmemesi nedeniyle yıktırılmasına karar verilmesi işleminde usul ve yasa hükümlerine aykırılık bulunmamaktadır.

Bu nedenle dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Yaşar Selim Asmaz'ın Düşüncesi : İmar plânında otopark yeri olarak ayrılan mülkiyeti belediyeye ait kadastro yolu üzerinde yaptırılan dükkânın yıktırılması hakkındaki belediye encümeni kararında mevzuata aykırılık yoktur.

Dâvacı hernekadar dükkânın 1948 yılında yapıldığını, 1965 yılından beri de satış suretiyle bütün hakların kendisine geçtiğini iddia etmiş ise de, söz konusu yer için 6188 sayılı Kanuna göre bir talep vaki olmadığı ve bir tahsis yapılmadığı dâva dosyasından anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan 775 sayılı Gecekondu Kanunu meskenler hakkında hüküm getirdiğinden dükkân olarak yapılan bu yapıya gecekondu kanunu hükümlerini de tatbik etmek mümkün değildir.

Bu sebeplerle dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâvacı imar plânında otopark yeri olarak ayrılmış ve mülkiyeti belediyeye ait kadastrol yol üzerindeki dükkânın yıktırılması hususunda belediye encümenince verilen 28.4.1972 tarih ve 2890 sayılı kararın iptalini istemektedir.

Dâvacı hernekadar dâva dilekçesinde dükkânının 1948 senesinde yaptırıldığını ve 1965 senesinde bu yeri yaptırmış olan şahıstan bütün haklarıyle haricen satın aldığını belirtmekte ise de Başkanunsözcülüğünce getirilmiş bulunan bu yere ait işlem dosyasının tetkikinden ihtilâf konusu yer hakkında 6188 sayılı Kanun hükümlerine göre bir talepte bulunulmadığı da anlaşılmıştır.

Diğer taraftan hernekadar kamuya ait arsalar üzerinde mevzuata bağlı kalınmaksızın binalar hakkında hüküm sevk eden 775 sayılı Gecekondu Kanununun gecekonduların ıslâh ve tasfiyelerini tanzim eden 21 inci maddesinin son fıkrasında konuttan başka maksatlar için kullanılan gecekondulardan plân ve mevzuat icaplarına göre korunması gerekenler hakkında bu madde hükümlerinin uygulanabileceği esası konulmuşsa da ihtilâf konusu dükkân imar plânına göre otopark olarak tefrik olunan yere isabet ettiğinden sözü geçen maddeye göre de bu yapının muhafazasına imkân bulunmamaktadır.

Kaçak yapının yıktırılmasına ilişkin belediye encümeni kararında usul ve yasa hükümlerine aykırılık bulunmadığından dâvanın reddine; karar ve ilâm harcı ve diğer yargılama giderleri dâvacı tarafından peşin olarak ödenmiş olduğundan yeniden alınmasına yer olmadığına, 650 lira vekâlet ücretinin dâvacıdan alınarak dâvalı idareye verilmesine, getirtilen işlem dosyasının mahalline iadesine 10.11.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1973/875
Karar No : 1973/3199

Dâvacı : Mehmet Demir

Dâvalı : Balıkesir Belediye Başkanlığı

Vekili : Av. Kaya Bulut

Dâvanın Özeti : Dâvacı ruhsatsız olarak umumî hizmetlere ayrılan yerde yaptırdığı yapının İmar Kanununun 33 ve 35 inci maddelerine aykırılık teşkil etmesi sebebiyle yıktırılması hakkında belediye encümenince verilen kararı onaylıyan il idare kurulunun 8.2.1973 tarih ve 176 sayılı kararının, ruhsat almak için yaptığı müracaatın parselasyon plânının olmaması sebebiyle kabul edilmediğini ileri sürerek bozulmasını istemektedir.

Dâvalının Savunması Özeti : Dâvalı idare, yapının bulunduğu yerin yola ve önbahçeye rastladığını, yolunun ve kanalının yapılmadığını savunarak dâvanın reddini istemektedir.

Raportör Selçuk Hondu'nun Düşüncesi : Dairemizin 4.6.1973 tarihli ara kararına dâvalı idarenin gönderdiği cevabın incelenmesinden dâva konusu yapının bulunduğu yerin imar plânında umumî hizmetlere ayrıldığı ve dört yıllık imar proğramına dahil olmadığı anlaşılmıştır. 6785 sayılı Kanunun 1605 sayılı Kanunla değişik 11 inci maddesine göre bu gibi yerlerde muvakkat inşaata müsaade edileceğinden bu imkân incelenmeden aynı kanunun 33 üncü maddesine göre verilen il idare kurulu kararında kanuna uyarlık görülmemiştir.

Bu sebeple sözü geçen kararın bozulması gerekir.

Kanunsözcüsü Osman Yaymacı'nın Düşüncesi : Dâvacının kaçak olarak yaptığı inşaatın Balıkesir İmar Plânında yol ve yeşil saha dahilinde kaldığı anlaşılmaktadır. 6785 sayılı İmar Kanununun 33 üncü maddesine göre bu gibi yerlerde inşaata izin verilemiyeceğinden yıktırılmasına karar verilmesinde bir kanunsuzluk bulunmamaktadır. Bu sebeple dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü :

6785 sayılı İmar Kanununun 1605 sayılı Kanunla değiştirilen 11 inci maddesinde, imar ve yol istikamet plânlarında iskân hudutları içinde bulunup da müracaat gününde dört yıllık imar proğramına dahil olmayan yerlerden; 42 nci madde hükümleri tatbik olunmadan normal şartlarla yapı izni verilmeyen veya 33 üncü maddede belirtilen hizmetlere ayrılmış olan ve haklarında bu madde hükmünün tatbiki istenen parsellerde üzerinde talimatname esaslarına uygun yapı yapılması mümkün olanlarında sahiplerinin yazılı istek-

leri üzerine belediye encümeni kararı ile imar plânı tatbikatına kadar muvakkat inşaat veya tesisata müsaade edileceği ve buna dayanılarak usulüne göre yapı izni verileceği kabul edilmiştir.

Olayda da Dairemizce müttehaz 4.6.1973 tarihli ara kararına dâvalı idarece gönderilen 3.7.1973 tarihli cevapta imar plânında umumî hizmetlere ayrılan ve henüz parselasyon plânları hazırlanmayan ve dört yıllık imar proğramına dahil olmadığı belirtilen yerde yapılan yapının yukarıda bahsi geçen 11 inci madde hükmüne göre muvakkat ruhsata bağlanabilmesi imkânı araştırılmadan belediye encümeninin yıkma kararını onaylıyan il idare kurulu kararında isabet görülmemiştir.

Bu sebeple il idare kurulunun dâva konusu kararının bozulmasına karar harcı ve diğer yargılama giderleri dâvacı tarafından peşin olarak ödenmiş ve diğer tarafa yükletilmesi istenmemiş olduğundan bu giderlerin dâvacı üzerinde bırakılmasına 12.9.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Altıncı Daire
Esas No : 1972/57
Karar No : 1973/4223

Dâvacı : Kırşehir Belediye Başkanlığı

Vekili : Av. Hayri Hangul

Dâvalı : Fevzi Çopan

Dâvanın Özeti : Meskûn saha içinde bulunmakla beraber henüz parselasyon planı yapılmamış bölge içinde yapılmış binanın yıktırılmasına ilişkin belediye encümeni kararını iptal eden 27.8.1971 gün ve 1387 sayılı Kırşehir İl İdare Kurulu kararının bozulması ve yargılama giderleri ile avukatlık ücretinin karşı tarafa yükletilmesi isteğidir.

Savunmanın Özeti : Savunma verilmemiştir.

Raportör Halit Erol Çanga'nın Düşüncesi : Ruhsatsız inşaatın parselasyon planı yapılmamış bölge içinde kaldığı ihtilâf dışıdır. Her ne kadar olayda söz konusu yerin inkişaf alanı içinde bulunup bulunmadığı ve bu nedenle İmar Kanununun 35 inci maddesinin uygulanabileceği yerlerden olup olmadığı belirsizse de, dâva konusu kararda parselasyon planı yapılmamış yerde yol ve kanalizasyon masrafına katılma halinde ilgiliye kat'î ruhsat verilebileceği gerekçe olarak alındığından, her hali ile mevzuata aykırılığı açık bulunan, yıkma kararını bu gerekçe ile iptal eden il idare kurulu kararının bozulması uygundur.

Kanunsözcüsü Yurdanur Şendir'in Düşüncesi : İmar Kanununun 35 inci maddesine göre ancak beldenin müstakbel gelişmesine tahsis edilmiş yerlerde parselasyon planları yapılmadıkça inşaata izin verilmez.

Olayda ise ihtilâf konusu yerin imar planında iskâna tahsis edildiği dosyanın tetkikinden anlaşıldığından bu yerde parselasyon planının yapılmamış olması yıkım sebebi teşkil edemiyeceğinden dâva konusu idare kurulu kararında kanunsuzluk yoktur. Bu sebeple, dâvanın reddi gerektiği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Altıncı Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâva, ruhsatsız inşa edilen binanın, imar planında meskûn bölge olarak gösterilen alan içinde kalmakta ise de henüz parselasyon planı yapılmadığı için 6785 sayılı Kanunun 35 inci maddesine göre inşaata uygun bulunmadığından yıktırılmasına ilişkin belediye encümeninin 3.8.1971 gün ve 597 sayılı kararına vaki itiraz üzerine, İmar Kanununun 35 ve 36 ncı maddeleri gereğince yol ve lâğım bedellerini vermek veya kendisi yaptırmak suretiyle ilgiliye kat'î ruhsat verilip verilemiyeceğinin incelenmemesinden bahisle iptal eden il idare kurulunun 27.8.1971 gün ve 1387 sayılı kararının bozulması isteğidir.

6785 sayılı Kanunun olay tarihinde yürürlükte bulunan 35 inci maddesi «imar hududu dahilinde beldenin müstakbel gelişmesine tahsis edilmiş ve parselasyon plânları yapılmamış sahalarda parselasyon plânları yapılıp tastik edilmedikçe, plâna göre yolu ve lâğımı yapılmadıkça yapıya izin verilmez» hükmünü amirdir. Sözü geçen yasa hükmünün halen mer'i 11.7.1972 gün ve 1605 sayılı Yasa ile değişik metninde ise, «iskân hudutları içinde olup da, imar plânında beldenin inkişafına ayrılmış bulunan sahalarda her ne şekilde olursa olsun, yapı izni verilebilmesi için :

a) Bu sahaların imar plânı esaslarına ve talimatname hükümlerine uygun olarak parselasyon plânlarının belediye encümenince tastik edilmiş bulunması,

b) Plâna ve bulunduğu bölgenin şartlarına göre yolunun ve lâğımının yapılması şarttır» denilmektedir. Ancak, parselasyon plânları onanmış olmakla beraber, henüz yol ve lâğımı yapılmıyan yerlerde maddede yazılı bazı şartlarla inşaata izin verilebilir.

İmar plânına göre meskûn saha içinde bulunan ve henüz parselasyon plânları yapılmamış bölge içinde kaçak inşa edilen ev yıktırılmak istenmektedir. Bu durumda, 1605 sayılı Yasa ile değişik 35 inci maddeye göre bile henüz parselasyon plânı yapılmıyan yerlerde yol ve lâğım yapımı masraflarına katılmaktan söz edilemez.

Belirtilen nedenlerle il idare kurulunun 27.8.1971 gün ve 1387 sayılı kararının bozulmasına; aşağıda dökümü yazılı 94 lira 50 kuruşun dâvalıdan alınıp dâvacı idareye verilmesine, Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinde yalnız Danıştay'da ilk derecede görülen dâvalar için ücret öngörülmüş olup, bu dâva temyiz dâvası yani ikinci derecede görülen bir dâva olduğundan vekâlet ücreti hükmedilmesine mesağ olmadığına 19.11.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

YEDİNCİ DAİRE KARARLARI

ÂMME ALACAKLARININ TAHSİLİ İŞLERİ

T. C.
DANIŞTAY
Yedinci Daire
Esas No : 1973/841
Karar No : 1973/3728

Dâvacı : Gümrük ve Tekel Bakanlığı
Dâvalı : Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu

Dâvanın Özeti : Triptik rejimden faydalanılarak geçici olarak yurda giren taşıtın süresi çinde yurt dışına çıkarılmaması sebebiyle tahakkuk ettirilen gümrük vergi ve resimleri dolayısiyle mükellef kurum adına tanzim ve tebliğ olunan ödeme emrine vaki itiraz üzerine muteriz tarafından geçici ithal belgesi ile 8.6.1964 tarihinde yurda giren otomobile ait giriş rüsumu ve harçlar için gümrük idaresince ödeme emri tebliğ edildiği tarihe kadar herhangi bir talep ve tahsilâtta bulunulmadığının ileri sürüldüğü, gümrük idaresinin de bunun aksini, yani bir tahsilât yapıldığını iddia etmediği, 6183 sayılı Kanunun tahsil zamanaşımı müddetini tayin eden 102 nci maddesinde; âmme alacağı, vadesine rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılı başından itibaren 5 yılı içinde tahsil edilmediği takdirde zamanaşımına uğrıyacağı hükmünün sevk edilmiş bulunduğu, ihtilâflı âmme alacağının, vâde tarihinden itibaren beş yıl geçtikten sonra 10.2.1972 tarihinde tebliğ edilen ödeme emri ile aranıldığı anlaşıldığından zaman aşımı dolayısiyle ödeme emrinin iptaline dair İstanbul 3 No. lu itiraz komisyonunca verilen 13.2.1973 tarih ve 3701 sayılı kararın, otomobilin yurtta kalma süresinin 30.6.1965 tarihinde sona erdiği, gümrük idaresinin mükellef kurumdan 9.11.1965 tarihinde gümrük vergi ve resimlerin ödenmesini talep ettiği, Gümrük Kanununun 20. maddesi hükmüne göre arabanın yurt dışına çıkarıldığı isbat edilmedikçe dâvalının verdiği teminatın devam edeceği, 6183 sayılı Kanunun 103 üncü maddesinin son fıkrasında ise zamanaşımı başlangıcının teminatın kalktığı tarihin rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılının ilk günü olduğunun açıkça tasrih edildiği, teminatın ise henüz kalkmadığı ileri sürülerek bozulması talep edilmektedir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Raportör Dalova Sancar'ın Düşüncesi : Gümrük Kanununun 20. maddesine istinaden triptik karne ile ve dâvalı kurumun kefaleti ile yurda girmiş bulunan otomobilin yurtta kalma süresi geçtikten sonra yurt dışına çıktığı da tesbit edilememiş bulunduğundan gümrük vergi ve resimlerinin dâvalı kurumun teminatı altında olduğunu kabul etmek zaruridir.

6183 sayılı Kanunun 103 üncü maddesinin son fıkrası hükmüne göre zaman aşımına uğramasına imkân bulunmayan vergi ve resimlerin dâvalı kurumdan ödeme emriyle talebinde kanuna aykırı bir cihet görülememiştir.

Bu itibarla dâvanın kabulü ile ödeme emrinin zaman aşımı dolayısiyle iptali yolundaki dâva konusu itiraz komisyonu kararının bozulması gerekeceği düşünülmemektedir.

Kanunsözcüsü Sıdıka Çınar'ın Düşüncesi : Anlaşmazlık konusu vergi ve resimler 30.6.1965 olan vade tarihine nazaran 1 yıllık süre içinde 9.11.1965 tarihinde dâvalı kurumdan talep edilmiş ise de 5 yıl içinde takip edilmediğinden 10.2.1972 tarihinde tebliğ edilen ödeme emrinin zaman aşımı nedeniyle iptalinde kanuna aykırılık bulunmadığından dâvanın reddinin gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Yedinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

5383 sayılı Gümrük Kanununun Turistik Kolaylıklar başlıklı 20. maddesinde : Asıl ikametgâhı yabancı memleketlerde olan Türk ve yabancı seyyahların birlikte veya kendilerinden en çok iki ay önce veya sonra getirdikleri 21 inci maddenin (6) numarasında yazılı seyahat vasıtaları, av, spor ve diğer eşyaları için vergi teminatı olarak kara seyahatlerinde Uluslar Arası Turizm ve Otomobil Birliğine mensup Türkiye Turing ve Otomobil Kurumunun veya bunun kefalet ettiği ecnebi kurumların vereceği triptik veya gümrük geçiş karnelerinin (en çok bir yıl içinde ihraç şartiyle) kabul olunacağı tasrih edilmiş bulunmaktadır.

Madde hükmünden kurumun kefalet etmediği ahvalde yurda vasıta girmiyeceği açıkça anlaşılmaktadır. Kurumun verdiği kefaletle yurda giren vasıtanın triptik müddeti içerisinde yurt dışı edildiği hususunu isbat külfeti kefalet edene raci olup aksi halde vasıtadan alınması gereken vergi ve resimlerden dolayı idareye karşı kefilin borçlu durumu doğmaktadır.

Olayda yurtta kalma süresi 30.6.1965 tarihinde sona eren vasıtanın yurt dışına çıktığı dâvalı kurumca mevsuk belge ile isbat edilememiş bulunduğundan, halen kefalet altında bulunan gümrük vergi ve resimlerinin 6183 sayılı Âmme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanun hükümlerine göre tahsili gerekmektedir. Diğer taraftan mezkûr kanunun 103 üncü maddesinin son fıkrası, âmme alacağının teminata bağlanması halinde zamanaşımı başlangıcını teminatın kalktığı tarihin rastladığı takvim yılının ilk günü olarak belirtmiş bulunduğundan ve olayda teminatın kalkmamış bulunması sebebiyle bu sürenin başlaması da söz konusu olamıyacağından kurum adına bahis konusu vasıtanın gümrük vergi ve resimleri dolayısiyle tanzim ve tebliğ edilen ödeme emrinin tahsil zamanaşımına uğradığından bahisle iptalinde isabet görülememiştir.

Bu sebeple dâvanın kabulü ile dâva konusu İstanbul 3 No. lu İtiraz Komisyonunun 13.2.1973 tarih ve 3701 sayılı kararının bozulmasına, 500 kuruş posta pulu masrafının dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 19.12.1973 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

GİDER VERGİSİ

T. C.
DANIŞTAY
Yedinci Daire
Esas No : 1973/895
Karar No : 1973/3506

Dâvacı : Kayseri Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvalı : Lütfü Özden

Dâvanın Özeti : Haiz bulunduğu muaflık belgesine istinaden vergisiz olarak satın aldığı iplikler hakkında, takvim yılı sonunda ticaret odasına hesap vermediğinin tesbiti üzerine, re'sen takdir yoluyla halı imalâtçısı mükellef adına 1968 yılı için salınan kusur cezalı Gider Vergisini, «dosyada mevcut inceleme tutanağı ile de sabit olduğu üzere, mükellef halı imalâtçısı olup iplik imalcısı ve müstahsili olmadığı, haiz bulunduğu muaflık belgesine istinaden satın aldıkları iplikleri halı imalinde kullandığı, 6802 sayılı Kanunun dördüncü maddesinin yazılış tarzından da anlaşılacağı üzere kanun koyucunun amacının, halı ve kilim imalinde kullanılan iplikleri vergi dışı bırakmak, böylece bu sanat dalını teşvik etmek olduğu, muterizin bu ipliklerden dolayı mükellef tutulabilmesi için mezkûr maddenin m/III fıkrasının üçüncü bendinin birinci cümlesi gereğince bunları halı veya kilim imalinde kullanmayarak sattığının veya başka maksat için kullandığının subutu lâzımgeldiği, vergisiz olarak satın alınan ipliklerden dolayı takvim yılı sonunda Ticaret Odasına hesap verme mecburiyetine riayetsizlik halinde, muaflık belgesinin hükümsüz sayılması ve iptali mümkün olup, bu belgeye istinaden satın alınıp, halı veya kilim imalinde kullanılan ipliklerden dolayı vergi salınamıyacağı ve ceza kesilemiyeceği, öte yandan dosyada mevcut Kayseri Ticaret Odasının 13/5/1971 gün ve Hi/409 sayılı yazısından, mükellefin 15.1.1969 tarihli beyanname ile, muaflık belgesine istinaden satın aldığı ipliklerle ilgili olarak hesap verdiğinin de anlaşıldığı» gerekçesiyle re'sen ve nihai olarak terkin eden 30.6.1972 gün ve 1972/1705 sayılı Temyiz Komisyonu, Beşinci Daire kararının, ödevlinin muaflık belgesine müsteniden vergisiz olarak satın aldığı halı ve kilim ipliklerı hakkında takvim yılı sonunda ticaret odasına bilgi vermemesi sebebiyle muaflık belgesinin hükümsüz sayılacağı, hükümsüz sayılan belgeye göre halı ve kilim ipliği alacağına göre, ortada ziyaa uğratılan bir vergi bulunduğu ileri sürülerek bozulması isteminden ibarettir.

Dâvalının Savunması Özeti : Komisyon kararının usul ve kanuna uygun olduğundan bahisle onanması ve mesnedi bulunmayan dâvanın reddi yolundadır.

Raportör Nurşen Çatal'ın Düşüncesi : Dâva dilekçesinde ileri sürülen iddialar, komisyon kararının dayandığı gerekçe karşısında kararın bozulmasını sağlıyacak durumda olmadığından dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Sıdıka Çınar'ın Düşüncesi : 6802 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin III. fıkrası» vergisiz olarak satın aldıkları iplikleri halı veya kilim imalinde kullanmıyarak her ne suretle olursa olsun satan veya başka maksat için kullanan halı veya kilim imalâtçıları, bu iplikleri ve vergisini satış ve kullanma tarihinden itibaren bir ay içinde

vergi dairesine beyan etmeye ve vergisini ödemeye mecburdurlar, hükmünü âmir, ödevli vergiden muaf olarak aldığı halı ve kilim ipliğini amir hükme uygun olarak kullandığını Ticaret ve Sanayi Odasına hesap verme mecburiyetini yerine getirmekle isbat edilebileceği bu vecibeyi yerine getirmediği gibi iplikleri kanunun öngördüğü şekilde halı veya kilim imaline sarfettiğini başkaca muteber bir belge ile de isbat edemediği cihetle vergisiz olarak satın alınan ipliklerinin sarfı hakkında ticaret odasına hesap vermeme halinde sadece muafiyet belgesinin iptal edilebileceği kabul edilerek bu sebebe dayanılarak vergi salınamıyacağı yolunda karar verilmesinde kanuna aykırılık bulunmadığından dâva konusu kararın bozulmasının gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Yedinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

6802 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin (m) fıkrasının 1 inci bendinde halı veya kilim imalinde kullanılmak üzere teslim edilen iki buçuk metrik numaraya kadar (2,5 dahil) strayhgarn iplikleri vergiden istisna edilmiş, bu istisnanın, Kurumlar Vergisine veya beyan esası üzerinden Gelir Vergisine tabi olup halı veya kilim imal eden veya ilk maddesini vererek halı veya kilim imal ettirenlere veya halı veya kilim imalâtçılarına satmak üzere müstahsilden iplik alan tüccara veya aynı konularla iştigal eden kooperatiflere ve ceza ve islah evleri atelyelerine yapılan teslimler hakkında uygulanacağı hükme bağlandıktan sonra aynı fıkranın II nci bendinde de müstahsilden vergisiz halı veya kilim ipliği satınalmak veya kendi imal ettikleri iplikleri halı veya kilim imalinde kullanmak istiyen yukarıda 1 inci bendde yazılı olanların, bulundukları yerin ticaret odası, sanayi odası veya ticaret ve sanayi odasından özel bir muaflık belgesi alacakları ve bunu aynı yerin vergi dairesine tasdik ve tescil ettirecekleri, vergisiz halı veya kilim ipliği satın alanlar veya kendi imal ettikleri iplikleri halı veya kilim imalinde kullananların, muaflık belgesini aldıkları ticaret odası, sanayi odası veya ticaret ve sanayi odasına, her takvim yılı sonunda, bu iplikler hakkında hesap verecekleri; buna riayetsizlik halinde muaflık belgesinin hükümsüz sayılacağı, anılan bu bilginin cetvel halinde, müstahsil müessesesinin bağlı bulunduğu vergi dairesine bir ay zarfında gönderileceği hükme bağlanmış bulunmaktadır.

Olayda, halı imalâtçısı olan mükellef sahip olduğu muaflık belgesine dayanarak 1968 yılında vergisiz olarak satın aldığı halı ipliklerinden dolayı yıl sonunda, muaflık belgesini aldığı ticaret odasına hesap vermemiş bu nedenle vergi dairesince muaflık belgesi hükümsüz sayılarak adına resen takdir yoluyla vergi salınmıştır.

6802 sayılı Kanunun olayla ilgili olup yukarıda açıklanan 4 üncü maddesinin (m) fıkrasında sözü edilen halı ve kilim ipliklerine tanınan vergi istisnasının memleketimizde halıcılık sanatının devamını ve gelişmesini sağlamak maksadiyle vazedildiği açıktır. Ancak, kanun koyucu bu sanat dalını koruyucu hükümleri koyarken güttüğü maksadın dışına çıkılması ihtimalini de dikkate alarak istisnanın uygulanmasını gerek iplik müstahsillerince gerekse halı ve kilim imalâtçıları ile iplik tüccarlarınca uyulması zorunlu olan kayıt ve şartlara bağlamayı da ihmal etmemiştir. Bu kayıt ve şartlara uyulmamasının ise vergi mükellefiyeti yönünden bir takım sonuçlar doğurması tabiidir.

Dâvalının durumu bu açıdan incelendiğinde, dâvalı sahip olduğu muaflık belgesine dayanarak vergisiz halı ipliği satın aldığı halde kanunla kendisine yüklетilen görevi yerine getirmiyerek takvim yılı sonunda, muaflık belgesini almış olduğu ticaret odasına iplikler hakkında hesap vermemiş böylece hükümsüz bir muaflık belgesine dayanarak vergisiz iplik alan durumuna düşmüş bulunmaktadır.

Kanun hükmünün bu şekilde ihlâlinin sonucu olarak ortaya çıkan durum karşısında halı imalâtçısı dâvalının 1968 yılı için satın aldığı ipliklere tekabül eden verginin mükellef olarak kendisinden istenmesinde 6802 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin (m) fıkrası hükmüne aykırılık bulunmamaktadır.

Açıklanan bu nedenlerle dâvanın kabulü ile aksi yönde karar veren dâva konusu 30.6.1972 tarih ve 1972/1705 sayılı Temyiz Komisyonu Beşinci Daire kararının bozulmasına, 800,— kuruş tutarındaki posta pulu giderinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 29.11.1973 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — Dâvalı halı imalâtçısının sahip olduğu muaflık belgesine dayanarak satın aldığı iplikler hakkında takvim yılı sonunda ticaret odasına hesap vermemesi nedeniyle muaflık belgesi vergi dairesince hükümsüz sayılarak adına Gider Vergisi salınmış ise de, 6802 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin (m) fıkrasının III üncü bendine göre dâvalının vergisiz olarak satın aldığı iplikleri halı veya kilim imalinde kullanmıyarak sattığı veya başka maksat için kullandığı tespit edilemediğinden vergi ile teklifi mümkün değildir.

Dâva konusu Temyiz Komisyonu kararı bu nedenle yerinde görüldüğünden, dâvanın reddi gerekeceği oyu ile çoğunluk kararına karşıyım.

T. C.
DANIŞTAY
Yedinci Daire
Esas No : 1972/2715
Karar No : 1973/2744

Dâvacı : Aldıkaçtılar Demir Çelik ve Döküm Sanayii ve Deniz Ticareti A. Şti.

Dâvalılar : 1 — Maliye Bakanlığı

2 — Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Dâvanın Özeti : 6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun 27 nci maddesi gereğince Maliye Bakanlığı ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca müştereken yapılan inceleme sonunda, demir sanayi gurubuna ait yeni ilk madde indirim nisbetlerinin tesbitine dair olup, 20.4.1972 tarih ve 14165 sayılı Resmî Gazetede tebliğ olunan 186 nolu ilk madde indirim tebliğinin; tayin edilen oranların farklılığı adaletsizlik temin ettiği gibi, evvelce tayin edilmiş indirim nisbetlerini de çok düşük nisbete indirmek suretiyle menfaatlerini helâldar ettiği, müessesenin imal ettiği halitalı çelikten yedek parçaların hiç bir zaman sanayi ilk istihsal maddesi olmayıp, nihai mamûl olduğu ileri sürülerek iptali ve 6802 sayılı Kanunun 27 nci maddesinin Anayasanın 61 ve 40 ıncı maddelerine aykırı bulunması sebebiyle dâvanın Anayasa Mahkemesine intikal ettirilmesi isteminden ibarettir.

Maliye Bakanlığının Savunması Özeti : Kanuni mesnetten mahrum bulunan dâvanın reddi ile yargılama giderlerinin dâvacıya yükletilmesi savunulmuştur.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının Savunması Özeti : Kanuni dayanağı bulunmadığından bahisle dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Fevzi Özgeneller'in Düşüncesi : 6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun 27 nci maddesinin Anayasaya aykırı olduğu yolundaki dâvacı iddiası varit değildir.

İşin esasına gelince; uyuşmazlık konusu olayda, çelik üretiminde hammadde olarak kullanılan hurdalarla, katkı maddelerinin tamamının Bakanlar Kurulunun aldığı bazı kararlarla vergiden muaf olması karşısında, vergi mükerrerliğini önlemek gayesiyle konulmuş ilk madde indirimi esasına ilişkin 6802 sayılı Kanunun 27. maddesi hükmü gereğince çıkarılan dâva konusu tebliğde kanuna aykırılık görülmediğinden, dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Sıdıka Çınar'ın Düşüncesi : Anlaşmazlık 6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun 27 nci maddesi gereğince tesbit edilen ilk madde indirimi ile ilgili 186 numaralı tebliğin iptali isteminden ibarettir.

6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun 27 nci maddesi gereğince tesbit edilen ilk madde indirim ile ilgili 186 numaralı tebliğ kanunun öngördüğü usullere riayet edilerek yapılmış olup kanuna aykırılık bahiskonusu olmadığı gibi bu yöne ilişkin iddia da bulunmaktadır.

521 sayılı Kanunun 30 uncu maddesinin (B) bendi ile idarenin eylem ve işleminden dolayı hakları muhtel olanlara dâva açma hakkı tanımış bulunduğu, dâva konusu tebliğin

çıkarılmasıyle ödevlinin hakkının ihlâli bahis konusu olmadığı ve uygulama olmadan tebliğin iptali tatbikatta bir çok karışıklıklara sebep olacağı cihetle dâvanın reddinin gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Yedinci Dairesince duruşma için belli edilen günde yapılan tebligata rağmen dâvacı şirket temsilcisinin gelmediği görülerek, dâvalı Maliye Bakanlığını temsilen gelen Hazine Avukatı Haldun Saler ile dâvalı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığını temsilen gelen Bakanlık Dördüncü Hukuk Müşaviri Gülseren Öğün dinlenilip, Kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan ve dâvalı taraflara tekrar söz verildikten sonra dosyadaki belgeler incelenerek işin gereği düşünüldü :

Dâvacının, 6802 sayılı Kanunun 27 nci maddesinin Anayasaya aykırılığı iddiası ciddî görülmiyerek işin esası incelendi :

6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun 27 nci maddesinde bu kanunla vergiye tabi tutulan maddelerin (elektrik, havagazı ve akaryakıt hariç) İstihsal Vergisi ödenmek suretiyle tedarik edilerek yine bu kanunla vergiye tabi tutulmuş maddelerin imalinde ilk madde, yardımcı madde veya ambalaj maddesi olarak kullanıldığı takdirde, vergi mükerrerliğini önlemek üzere, vergiye tabi nihai mamulün satış veya emsal satış bedelinden, vergili ilk madde veya maddelerin vergili satış bedeline tekabül eden bir indirim yapıldıktan sonra nihai mamule ait İstihsal Vergisinin hesabedileceği, İstihsal Vergisine tabi tutulmuş maddelerle imal edilen İstihsal Vergisine tabi maddelerin her biri için bu maksatla uygulanacak ilk madde indirim nisbetlerinin Maliye ve İktisat ve Ticaret Vekâletlerince müştereken tesbit ve ilân olunacağı» hükme bağlanmış bulunmaktadır.

Mezkûr 27 nci madde hükmü bir tahlile tabi tutulursa görülecektir ki vergi mükerrerliğinin önlenmesi, bu kanunla vergiye tabi tutulmuş maddelerin imalinde kullanılacak ilk madde yardımcı madde ya da ambalaj maddelerinin İstihsal Vergisi ödenmek suretiyle tedarik edilmesi şartına bağlanmıştır. Bu nedenle de vazı kanun vergiye tabi nihai mamulün satış veya emsal satış bedelinden, vergili ilk madde ya da maddelerin vergili satış bedeline tekabül eden bir indirim yapıldıktan sonra nihai mamule ait İstihsal Vergisinin hesaplanması esasını getirmiş bulunmaktadır.

Uyuşmazlık konusu olayda ise, çelik üretiminde ham madde olarak kullanılan hurdalarla katkı maddelerinin tamamının Bakanlar Kurulunun aldığı bazı kararlara istinaden vergisiz olduğu anlaşılmış olup, bu durumda mezkûr ilk maddeler için ilk madde indiriminin de söz konusu olamıyacağı tabiidir.

Bu durumda; vergi mükerrerliğini önlemek gayesiyle konulmuş ilk madde indirimi esasına ilişkin yukarıda açıklanan 27 nci madde muvacehesinde dâva konusu tebliğde kanuna aykırılık görülmemiştir.

Bu nedenle kanuni dayanaktan yoksun bulunan dâvanın reddine, 100 lira maktu ilâm harcının dâvacıdan alınmasına, Hazine Vekiline duruşma için takdir olunan 1.000 lira avukatlık ücretinin dâvacıdan alınarak dâvalılardan Maliye Bakanlığına verilmesine 25.9.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

GÜMRÜK VERGİSİ

T. C.
DANIŞTAY
Yedinci Daire
Esas No : 1972/484
Karar No : 1973/2790

Dâvacı : Edip Arındor

Vekili : Av. Şevket Çizmeli

Dâvalı : Gümrük ve Tekel Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Japon Büyükelçiliğince 1966 yılında muafen yurda ithali yapılıp 3 yıl kullanıldıktan sonra 8.7.1969 günü satın alınarak müvekkilince kesin ithal işlemi sırasında % 25 oranında ödenmiş bulunan otomobile ait Gümrük Vergisinin iadesi yolundaki isteğin; Bakanlıklarında mevcut söz konusu otomobile ait takrir üzerinde fiilî ithal tarihi olarak tesbit edilen 28.8.1966 günü ile satış tarihi 8.7.1969 günü arasında geçen süre itibariyle üçüncü sene içerisinde satılmış bulunan otomobile, mütekabiliyet esasına dayanılarak Gümrük Kanununun 18 inci maddesinin 5 inci bendi hükmü gereğince, tahsil olunan % 25 Gümrük Vergisinde kanun ve mevzuata aykırı bir cihet bulunmadığı gerekçesiyle reddine ilişkin Gümrük ve Tekel Bakanlığı Güm. G. Md. Muafiyetler Şb. Md. K. 4 ifadeli 10.11.1971 gün ve 81293/4930-82/26442 sayılı yazısiyle tesis olunan işlemin; dâvalı tarafından takrir üzerindeki yazılı fiilî ithal tarihinin 28.8.1966 olduğu yolundaki iddianın yanlış bulunduğu, fiilî ithal tarihinin getirtilecek işlem dosyasının incelenmesi suretiyle takrir, beyanname ve eki evraklar üzerinden saptanabileceği, arabanın 5.7.1966 günü trafiğe kayden ruhsatname alınmış olmasının ve Dışişleri Bakanlığı ile Japon Büyükelçiliğinin ekli yazılarının incelenmesinin gerçek fiili ithal tarihinin 28.6.1966 olduğunu ortaya koyacağı, bu durumda 3 yıl geçtikten sonra Gümrük Kanununun 18/5 inci maddesi uyarınca tamamen muafken % 25 oranında fazladan alınan Gümrük Vergisinin iadesi gerektiği iddialariyle yapılacak duruşmada sözlü açıklamaları da dinlendikten sonra bilvekâle iptali ve yargılama giderlerinin dâvalı tarafa yükletilmesi isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Gerek usul ve gerekse esas bakımından dayanağı bulunmayan dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Samet Tamer'in Düşüncesi : Uyuşmazlık : Japon Büyükelçiliğine ait olup muafen yurda getirilen otomobilin 8.7.1969 günündeki satışına göre, üç yılın dolup dolmadığı ve buna göre muafiyet uygulanıp uygulanamıyacağı konusuna ilişkindir.

Dairemizin ara kararı ile getirtilen işlem dosyasındaki Japonya Büyükelçiliğine ait takrir üzerinde söz konusu otomobilin fiili ithal tarihi olarak 28.6.1966 günü saptanmış olup, satış günü itibariyle 3 yıllık süre dolmuş bulunduğundan, Gümrük Kanununun 18 inci maddesinin 5 inci bendi uyarınca anılan oto için Gümrük Vergisi aranmaması gerekir.

Bu nedenle, 3 yıl dolmadığı nedeniyle % 25 oranında alınan Gümrük Vergisinin iade edilemiyeceği yolundaki dâva konusu işlemde uyarlık görülmemiştir.

Dâvanın kabulü ile, dâva konusu işlemin iptali gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Yedinci Dairesince duruşma için belli edilen günde gelen dâvacı vekili avukat Şevket Çizmeli ile dâvalı Bakanlık temsilcisi ikinci hukuk müşaviri Perihan Balkı dinlenildikten, kanunsözcüsünün düşüncesi alınarak taraflara yeniden söz hakkı verildikten ve ara kararı yerine getirildikten sonra işin gereği görüşüldü :

Uyuşmazlık; muafen yurda getirilen Japon Büyükelçiliğine ait otomobilin bir süre kullanılmasından sonra dâvacı tarafından satın alınması sırasında uygulanacak gümrük indirim oranına esas alınacak yıl için fiili ithal tarihinin saptanmasına ilişkin bulunmaktadır.

5383 sayılı Gümrük Kanununun 18 inci maddesinin 5 inci bendiyle; yabancı devletlerin Türkiye'deki elçi ve ailelerine ait ve muafen getirilmiş binek ve hizmet otomobillerinin muaflık hakkı olmayan kimselere satışı halinde, giriş tarihine göre yıllar itibariyle indirim ve muafiyet hükmü getirilmiştir.

Olayda, Japon Büyükelçiliğine ait ve 8.7.1969 günü satışı yapılan otomobilin fiili ithal tarihinde anlaşmazlık doğmuş olup; dâvacı tarafından fiili ithal tarihi 28.6.1966 gününe göre 3 yıl dolduktan sonra satın alınan otomobilin Gümrük Vergisinden muaf olduğu nedeniyle fazla alınmış bulunan % 25 nisbetindeki verginin iadesi istenilmekte; dâvalı idarece ise, söz konusu otonun 28.8.1966 gününde fiilen ithal olunduğu nedeniyle alınan % 25 nisbetindeki verginin iade olunamıyacağı savunulmaktadır.

Ara kararımız uyarınca gelen işlem dosyasında mevcut Japon Büyükelçiliğine ait 25.5.1966 günlü takrir yazısının incelenmesinden, otomobilin fiili ithal tarihinin 28.6.1966 olduğu, aynı belge üzerindeki diğer kayıtların da bu tarihi doğruladığı anlaşılmaktadır.

Bu durum karşısında 28.6.1966 tarihinde fiilen ithal edildiği ve 8.7.1969 tarihinde satışı yapılmakla 3 yıllık sürenin geçmiş olduğu anlaşılan otomobil için Gümrük Kanununun anılan maddesi hükmü uyarınca Gümrük Vergisi aranmamasının gerekmesine rağmen otomobilin ithali ile satışı arasındaki sürenin 3 yılı geçmediği ileri sürülerek % 25 oranında alınan verginin iade edilmemesi yolundaki işlemde isabet görülmemiştir.

Bu nedenlerle dâvanın kabulü ile, 10.11.1971 gün ve 81293/4930 - 82/26442 sayılı dâva konusu Gümrük Tekel Bakanlığı işleminin iptaline, miktarı aşağıda yazılı yargılama giderleriyle, 1.000 lira avukatlık ücretinin dâvalıdan alınıp dâvacıya verilmesine ve işlem dosyasının yerine gönderilmesine 27.9.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Yedinci Daire
Esas No : 1972/3178
Karar No : 1973/3485

Dâvacı : Tahsin Otelcilik A. Ş.

Vekili : Av. Niyazi Egemen

Dâvalı : Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Dâvanın Özeti : İnşa edecekleri turistik otel ihtiyacı için ithal edilecek olan ve % 80 gümrük muafiyeti tanınmış bulunan malzemeye bilâhare yürürlüğe giren 6/12585 sayılı Kararname uyarınca % 100 oranında muafiyet sağlanması yolunda vaki müracaatlarının, «918 yatak kapasiteli turistik otel inşası ile ilgili projelerinin 933 sayılı Kanunun 2/b maddesi muvacehesinde incelenerek 31.12.1968 tarih ve 10214 sayılı bağışıklık ön yazısı ve 12.6.1971 tarih ve 294 sayılı teşvik belgesinin verildiği, gerek teşvik belgesi gerekse bağışıklık ön yazısında yatırımla ilgili ithal edilecek mallara % 80 muafiyet uygulanacağının öngörüldüğü, 13.4.1972 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan 6/12585 sayılı Kararnamenin uygulanması esaslarına ilişkin II numaralı tebliğin 3 üncü maddesinin yatırımlarına şumulü olmadığı, zira sözü geçen maddede 1971 yılında belge alanlar ile daha evel belge alıp da 1971 yılı içinde belgesini tadil ettirmiş bulunanlardan bahsedildiği, ayrıca 6.6.1972 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan mezkûr kararnamenin uygulanması esaslarına ilişkin 5 numaralı bildirinin 7 nci maddesinin, 1.11.1969 tarihinden sonra yapılan müracaatlardan bahsettiği, yatırımlarıyla ilgili müracaat ve 10214 sayılı bağışıklık ön yazısının ise bu tarihten çok önce olduğu, bu sebeple sözü edilen bildiri kapsamı dışında kalan % 100 muafiyetle ilgili müracaatın kabulüne imkân görülmediği» gerekçesiyle reddine dair Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının 27.6.1972 tarih ve 3/4-3-4-/2195 sayılı yazısı ile tesis edilen işlemin, şirketlerine evvelce sağlanan % 80 gümrük muafiyetinin o tarihteki mevzuata göre müktesep hakları olduğu, ancak bilâhare mevzuatta lehe vaki olan değişikliklerin şirketlerine uygulanmamasının hukukun makabline şumulü prensibine aykırı bulunduğu ileri sürülerek iptali talep edilmektedir.

Savunmanın Özeti : 933 sayılı Kanunun 2/b maddesine göre alınan % 80 muafiyet hakkının, 6/12585 sayılı Kararname ile getirilen % 100 muafiyete teşmil edilemiyeceği, 5 numaralı bildirinin 7 nci maddesinde 1.11.1969 tarihinden sonra yapılan müracaatlardan bahsedildiği, halbuki dâvacının yatırımıyla ilgili müracaatının bu tarihten çok önce olduğu ileri sürülerek dâvanın reddi gerekeceği savunulmaktadır.

Raportör Nuri Soyuer'in Düşüncesi : 6/12585 sayılı Kararnamenin uygulanması esaslarına ilişkin 5 numaralı bildirinin 7 nci maddesinde, söz konusu kararnamenin yürürlüğe girdiği 1.11.1969 tarihinden sonra yapılan müracaatlardan yararlanamamış projeler için yatırımcıların kararname ve bu bildiri kapsamına girdiği taktirde bu haktan yararlandırılmalarının yeniden incelenmesi amacı ile müracaat edebileceklerinin belirtildiği, dâvacı şirket müracaatının ise bu tarihten çok önce olduğu ve kendilerine % 80 muafiyet tanındığı sabit bulunduğundan Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca tesis edilen işlemde bir isabetsizlik yoktur.

Bu nedenle dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Sıdıka Çınar'ın Düşüncesi : Ödevliye ithal edeceği yatırımla ilgili malzeme için % 80 muafiyet uygulanmasının kabul edildiğinin 31.12.1968 tarihinde bildirildiği ihtilâfsızdır.

6/12585 sayılı Kararname ile 1.11.1969 tarihinden sonra yapılan müracaatlarda muafiyetten yararlanmamış olanların projeleri kararname kapsamına girdiği takdirde 31.12.1972 tarihine kadar müracaat edenlerin % 100 gümrük indiriminden yararlanabilecekleri kabul edilmiştir.

Ödevlinin yatırımla ilgili ve % 80 muafiyet tanınmasına ilişkin müracaatı üzerine 1968 yılı programı kararnamesine göre verilmiş olan muafiyet 933 sayılı Kanun 2 (B) maddesinin iptal edilmiş olması sebebiyle yararlanılmadığı taktirde düşecek durumdadır. Adı geçen maddenin yürürlük sırasında yapılan müracaat 1.11.1969 tarihinden önce olduğundan kararname kapsamı dışında kaldığı cihetle dâvanın reddinin gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Yedinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

6 Haziran 1972 tarih ve 14207 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan, 6/12585 sayılı Kararnamenin uygulanması esaslarına ilişkin 5 numaralı bildirinin 7 nci maddesinde; 6/12585 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının yürürlüğe girdiği 1.11.1969 tarihinden sonra yapılan müracaatlardan yararlanamamış projeler için yatırımcıların 6/12585 sayılı Kararname ve bu bildiri kapsamına girdiği taktirde bu haktan yararlandırılmalarının yeniden incelenmesi amacı ile 31.12.1972 tarihine kadar Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğüne müracaat edebilecekleri belirtilmiş bulunmaktadır.

Olayda ise, dâvacı şirketin müracaatının bu tarihten çok önce olduğu ve yatırımlarıyla ilgili ithalâta % 80 muafiyet sağlanacağı hususunun kendilerine 31.12.1968 tarih ve 3-4-3-4-10214 sayılı yazı ile bildirildiği ihtilâfsız bulunduğuna göre, 6/12585 sayılı Kararname hükümlerinden yararlanamıyacakları yolunda Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca tesis edilen işlemde bir isabetsizlik görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle dâvanın reddine, 100 lira maktu ilâm harcının 40 lirası peşin alındığından kalan 60 lira harcın dâvacıdan alınmasına 28.11.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Yedinci Daire
Esas No : 1973/2785
Karar No : 1973/3595

Dâvacı : E.G.O. İşletme Müessesesi Genel Müdürlüğü

Vekili : Av. Ziya Eştaş

Dâvalı : Başbakanlık

Dâvanın Özeti : Fuel - Oil'den havagazı üretecek yeni tesislerin gümrük vergi ve resimleri nisbetinde 6/12585 sayılı Kararname gereğince değişiklik yapılması yolundaki isteğin reddine ilişkin 4.2.1970 gün ve 1619 sayılı Başbakanlık Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığı işleminin; Atatürk Orman Çiftliği civarında günde 260.000 m3 havagazı üretebilecek ve Fuel - Oil'den istihsal yapacak yeni bir havagazı fabrika ve tesisinin kurulmasına karar verildiği ve konu Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığına aksettirilerek 13.9.1968 gün ve LPO/E - 12 - « - 30,5,» - é' - 68 - 7324 sayılı cevaplarıyle onaylarının alındığı, 474 sayılı Kanunda öngörülen Uzun Vadeli Kalkınma Plânı hedeflerini gözönünde bulundurarak malî ve koruyucu etkisi memleket ekonomisine en uygun nitelikte bulunan tesislerin yurt dışından getirilecek makine ve malzemenin adı geçen kanunun 2. maddesi hükmü uyarınca Bakanlar Kurulu tarafından çıkartılan ve 1 Kasım 1969 gün ve 13340 sayılı Resmî Gazetede ilân edilen 6/12585 sayılı Kararnameden istifade ettirilmesinin istendiği, Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından gönderilen yazı ile istekleri hakkında kararname hükümlerine göre bir işlem yapılmasına imkân görülemiyeceğinin tebliğ olunduğu, 6/12585 sayılı Kararnamede ve kararnamenin 1 ve 2. maddelerinde anılan ve kalkınmanın uzun vadeli hedeflerine uygun düşmesi öngörülen ve özellikle 2. maddesinin (C) fıkrasına uygun düşen yeni havagazı fabrika tesislerinin esas yönden bu kararnameden istifade ettirilmesinin zaruri bulunduğu ileri sürülerek sözlü açıklamaları dinlendikten sonra iptali ve yargılama giderlerinin dâvalıya yükletilmesi isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : 1969 program döneminde yatırım mallarında ve hammaddelerde gümrük vergi ve resimleri ile ithalde alınan diğer vergi ve resimler toplamında iktisadî faaliyet sektörlerine uygulanacak indirimlerin «1969 yılı Proğramının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair karar» a ek IV sayılı liste esas alınarak uygulanmakta olduğu, E.G.O. nun yatırım konusu genel enerji sektörü dahilinde yer alan Kok/Gaz Sanayii olup IV sayılı listede yer alan yatırımlar arasında yer almadığı, kararnamenin uygulanmasında IV sayılı liste gözönünde tutulduğu, 12 Ağustos 1970 tarih ve 13577 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 6/12585 sayılı Kararnamenin uygulanma esaslarına ilişkin tebliğin % 100 gümrük muafiyeti uygulanan yatırım sahalarını gösteren 1 sayılı listede de E. G. O. nun yatırım konusunun yer almadığı ve dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Nuh Kibar'ın Düşüncesi : Fuel - Oil'den havagazı üretecek yeni tesislerin Gümrük Vergi ve resimleri nisbetinde, 6/12585 sayılı Kararnamenin 2 nci maddesinin (C) bendi hükmü gereğince değişiklik yapılması gerekirken, aksi yolda tesis edilen işlemde isabet görülmemiştir.

Bu nedenle dâvanın kabulü ile dâva konusu işlemin iptali gerekeceği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Fikret Köksal'ın Düşüncesi: Gümrük Giriş Tarife Cetvelindeki nisbet ve hadlerin değiştirilmesine ilişkin usul ve şartları tesbit eden 474 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince 1.11.1969 gün ve 13340 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 6/12585 sayılı Kararnamenin 2 nci maddesinin (b) fıkrasında «yeni imalât teknolojisinin yurda aktarılmasına imkân hazırlamak ve (C) fıkrasında da yeni teşebbüslerin dünyada mevcut ve kurulmakta olan tesislere uygun ekonomik kapasitelerde kuruluşların veya mevcutların bu şartlarda tevziini temin etmek için Gümrük Giriş Tarife Cetvelindeki gümrük vergisi nisbetleri ve hadleri (0) sıfıra indirildiği yazılıdır. Dâvacı müessesenin kurmakta olduğu gaz tesisleri fuel - oilden havagazı üretmesi (B) fıkrasında sözü geçen yeni teknolojiye yurda getirdiği ihtilâfsız olduğu gibi maden kömüründen istihsal edilmekte olan havagazının fuel - oilden istihsali yoluna gidilmesi daha ekonomik olacağından ve Ankaranın kirli havasının nisbeten temizlenmesine de katkıda bulunacağından 5.5.1970 tarih ve 13577 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 6/12585 sayılı Kararnamenin uygulanma esaslarına ilişkin tebliğin % 100 gümrük muafiyeti uygulanan yatırım sahalarını gösteren 1 sayılı listesi de E. G. O. nun yatırım konusunun yer almadığından bahisle reddinde isabet görülmemiştir. Bu sebeple dâvanın kabulü ile dâva konusu işlemin iptali gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Yedinci Dairesince duruşma için yapılan tebligata rağmen dâvacının temsilci göndermediği görülerek, dâvalıyı temsilen gelen Devlet Plânlama Teşkilâtı Hukuk Müşaviri Av. Ahmet Çavdar dinlenildikten, Kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan ve dâvalı tarafa tekrar söz verildikten sonra dosyadaki tüm belgeler incelenerek işin gereği görüşüldü :

1 Kasım 1969 tarih ve 13340 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 6/12585 sayılı Kararnamenin 1 inci maddesinde; 474 sayılı Kanunun 2 nci maddesi hükmünce, Uzun Vadeli Kalkınma Plânının Hedefleri gözönünde bulundurularak, Gümrük Giriş Tarife Cetvelinde gösterilen vergi nispet ve hadlerinin değiştirilmesi usulünün tespit edildiği açıklanmıştır. Aynı kararnamenin 2 nci maddesinin (C) bendinde de; yeni teşebbüslerin dünyada mevcut ve kurulmakta olan tesislere uygun ekonomik kapasitelerde kuruluşların veya mevcutların bu şartlarda tevsiini temin etmek için Gümrük Giriş Tarife Cetvelindeki gümrük vergi nisbetleri ve hadlerinin sıfıra indirildiği öngörülmüştür.

Kararnamenin bu hükümleri karşısında, Fuel - Oil'den havagazı üretecek, yeni tesislerin gümrük vergi ve resimleri nisbetinde, (6/12585 sayılı Kararname gereğince) değişiklik yapılması gerekirken, aksi yolda tesis edilen işlemde isabet görülmemiştir.

Bu nedenle dâvanın kabulü ile dâva konusu 4.2.1970 gün ve 1619 sayılı Başbakanlık Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığı işleminin iptaline, aşağıda dökümü yazılı (719,30) lira yargılama giderinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine ve fazla ödenen (25) lira harcın istem halinde dâvacıya iadesine 11.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Yedinci Daire
Esas No: 1972/1682
Karar No: 1973/3729

Dâvacı : Ahmet Kopuz

Dâvalı : Gümrük ve Tekel Bakanlığı

Dâvanın Özeti: Mersin Gümrük Müdürlüğünde 19.12.1970 tarih ve 980 sayılı beyannameyle ithal işlemi yapılan batık gemi hurdaları sebebiyle fuzulen ödedikleri verginin iadesi istemlerinin «ithal edilen demir enkazı için tahakkuk ettirilen vergi ve resimlerin itirazım yoktur kaydı ile tebellüğ olunduğu ve itiraz vaki olmadığından vergilerin kesinleştiği ve iadesinin bu sebeple mümkün olmadığı» gerekçesiyle reddi yolunda dâvalı Bakanlığın 15.3.1972 tarih ve 25343/123-30346 sayılı yazıları ile tesis edilen işlemin, batık olup enkaz halinde denizden çıkarılan eşyanın 89.04 tarife pozisyonuna göre vergiye tabi tutulmaması gerektiği, esasen dâvalı Bakanlığın 5.5.1971 tarih ve 14440/123-19287/71-52 sayılı genel yazısı ile de bu hususun aynen kabul edildiği, iade isteminin Gümrük Kanununun 85 inci maddesinin 1. fıkrası hükmüne müsteniden kabulü gerektiği ileri sürülerek iptali talep edilmektedir.

Savunmanın Özeti: Gümrük Kanununun 77 nci maddesi gereğince 15 gün içinde itirazda bulunulmadığı, esasen tahakkukun itirazım yoktur kaydı ile tebellüğ edildiği ve isteğin reddinde kanuna aykırılık bulunmadığından bahisle dâvanın reddi gerektiği savunulmuştur.

Raportör Dalova Sancar'ın Düşüncesi: Gümrük Kanununun 85 inci maddesi, açıkça fazla veya fuzuli olarak alındığı anlaşılan vergi ve resimlere uygulanabilip hukukî ve teknik konulara ilişkin uyuşmazlıkları kapsamadığından, olayda da, ihtilâflı eşyanın niteliği ve uygulanacağı pozisyon bakımından dâvalı bakanlık ile mükellef arasında uyuşmazlık bulunduğu ve bakanlığın söz konusu eşyanın demirden mamul eşya hurdası niteliğinde ve tarifenin 73.03 pozisyonuna uygulanması gerektiğini ileri sürerek buna göre uygulama yaptığı, mükellefin ise, bu eşyanın batık gemi hurdası olduğu ve tarifenin 89.04 pozisyonuna uygulanması gerektiğini ve binnetice vergiden muaf olması icabettiğini ileri sürerek vergi ve resimlerin iadesini istediği anlaşıldığından bu duruma göre verginin açıkça fazla olmadığı hususunda bir serahat bulunmamasına binaen söz konusu eşyanın gümrük vergi ve resimlerinin iadesi isteminin reddine ilişkin dâva konusu kararda isabetsizlik görülmemiştir.

Dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Fikret Köksal'ın Düşüncesi: Herhangi bir devlet dairesi tarafından muafen ithal edilip tahsis edilen hizmet veya yerde kullanıldıktan sonra Maliye Bakanlığınca satılan eşyadan olmıyan ve umumî hükümler dairesinde Hazinenin mülkiyetine geçen ve denizden çıkarılıp istihlâk edilen batık gemi hurdası Gümrük Kanununun kapsamına girmediğinden dâvanın kabulü ile dâva konusu işlemin iptali gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Yedinci Dairesince gereği düşünüldü :

Gümrük Kanununun 6290 sayılı Kanunla değişik 85 inci maddesi «Kanuna göre fazla alındığı anlaşılan vergilerin ödeme mükellefiyetinin başladığı tarihten itibaren üç yıl içinde geri verileceği» hükmünü ihtiva etmektedir. Bu maddenin, açıkça fazla alındığı anlaşılan vergi ve resimlere uygulanması mümkün olup hukukî ve teknik konulara ilişkin uyuşmazlıkları kapsamına almamaktadır.

Olayda uyuşmazlığın konusunu, sözü geçen eşyanın demirden batık gemi hurdasının, demirden mamul eşya hurdası mı olduğu ve gümrük tarifesinin muafiyete ilişkin 89.04 pozisyonu ile 73.03 pozisyonlarından hangisine uygulanacağı hususu teşkil etmesine, bu hususun hallinin Gümrük Kanununun 77 nci maddesi gereğince, kendisine tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içinde mükellefin 83 üncü maddede yazılı itiraz merciine başvurması ile mümkün bulunmasına, mükellef şirketin ise vergileri itirazsız ödiyerek eşyayı yurda ithal ettiğinin ve yukarıda sözü edilen süre içinde tahakkuka bir itirazı da bulunmadığının ihtilâfsız olmasına göre, anılan kanunun 85 inci maddesine dayanılarak bilâhare idareye başvurulması ve ödenen verginin geri istenmesi, maddenin anlam ve amacına uygun düşmemektedir.

Dâvanın bu sebeplerle reddine, 82.65 lira nisbî ilâm harcının dâvacıdan alınmasına 19.12.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Yedinci Daire
Esas No : 1971/6354
Karar No : 1973/3122

Dâvacı : Ahmet Ender Dural

Dâvalı : Maliye Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Gümrük Kanununun 21 inci maddesinin 4 üncü fıkrası gereğince muvakkat ihraç yoluyla yurt dışına gönderilen çinko ve kurşun cevherlerinden elde edilen külçe çinko ve kurşunun ithali sırasında istihsal vergisi alınmadığı hakkındaki ihbarı üzerine, keyfiyetin müfettişlere intikal ettirilerek incelettirilmesi sonucu vergi salındığı iddiasiyle kendisine ihbar ikramiyesi verilmesi gerektiği yolunda yaptığı müracaatın, «Bu konuda adlarına ithalde alınan istihsal vergisi tarh edilen mükellefler ile idare arasında zuhur eden ihtilâfların henüz neticelenmediği ve Bakanlığın normal teftişi sırasında vaki ihbar dolayısiyle ikramiye ödenmesine imkân görülmediği» gerekçesiyle reddi yolunda Maliye Bakanlığının 2.8.1971 tarih ve 28020-81/48660 sayılı yazısı ile tesis edilen işlemin, hadisenin normal teftiş sırasında değil kendi ihbarı üzerine ortaya çıktığı ve tarhiyatın bu ihbara dayanılarak yapıldığı ileri sürülerek iptali talep edilmektedir.

Savunmanın Özeti : Normal teftiş sırasında yapılan bir ihbar üzerine tahakkuk ettirilen istihsal vergisi için ikramiye ödenmesi hususunda kanunda bir hüküm bulunmadığı bu nedenle mesnedi bulunmayan dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Nuri Soyuer'in Düşüncesi : 1905 sayılı Kanunun 6 ncı maddesine göre ihbar ikramiyesi verilebilmesi için yanlış beyanname vermek veya çift defter tutmak vesair suretlerle yani kasıtlı olarak ketmedilen vergilerin haber verilmesi gerektiği, muhbirin ihbar ettiği hadisede ise bu şartların bulunmadığı anlaşıldığından dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Fikret Köksal'ın Düşüncesi : Gümrük ve Tekel Bakanlığının 4.5.1973 tarih ve 30/27-1464-21800 sayılı yazısında, muhbirin 7.1.1970 tarihinde Teftiş Kurulu Başkanlığına yaptığı ihbar üzerine 20.1.1970, 21.1.1970 ve 2.9.1970 tarihli cevabî raporlar tanzim edilerek idareye talimat verildiği ve bu talimat üzerine muvakkat ihraç yoluyla yurt dışına gönderilen çinko ve kurşun cevherlerinden elde edilen mamul külçe kütük çinko ve kurşunların ithali anında hiç alınmayan istihsal vergisi tahakkuklarının yapılarak mükelleflerinden istendiği, hakem heyeti ve Danıştaydan sadır olan kararların bakanlık lehine neticelendiği yazılı olmasına göre dâvacıya muhbir ikramiyesi verilmemesi 1905 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinin amir hükmüne aykırı olduğundan dâvanın kabulü gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Yedinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

1905 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinde, bina, arazi ve arsalardan tahrir harici kalanlar ile kazanç, hayvanlar, veraset ve intikal, muamele, dahilî istihlâk ve damga gibi daimî vergilerden yanlış beyanname vermek veya çift defter tutmak veya sair suretlerle ketmedilmiş olanları haber verenlere tahakkuk edecek vergi ve misil cezaları toplamı üzerinden ikramiye verileceği hükme bağlanmıştır.

Bu madde hükmüne göre ikramiye verilebilmesi için, yanlış beyanname vermek veya çift defter tutmak vesair suretlerle ketmedilen vergilerin haber verilmesi yani vergi-nin kasıtlı olarak kaçırılmış bulunması gerekmektedir.

Anlaşmazlık konusu olayda ise, bidayeten muaf olarak ithal edilen külçe çinko ve kurşunların sonradan idarenin görüşünü değiştirmesi sonucu vergiye tabi tutulduğu, dolayısiyle başlangıçta vergi alınmamasında mükelleflerin kastının mevcut olmadığı anlaşıldığından, ihbar ikramiyesi verilmemesi yolunda Maliye Bakanlığının 2.8.1971 tarih ve 28020-81/48660 sayılı yazısı ile tesis edilen işlemde netice itibariyle bir isabetsizlik görülmemiştir.

Açıklanan nedenle dâvanın reddine, 100 lira maktu ilâm harcının 40 lirası peşin alındığından kalan 60 lira harcın dâvacıdan alınmasına 24.10.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

TAM YARGI DÂVALARI

T. C.
DANIŞTAY
Yedinci Daire
Esas No : 1972/3588
Karar No : 1973/3113

Dâvacı : Algarnacılık Ticaret Limited Şti.

Dâvalı : Gümrük ve Tekel Bakanlığı

Dâvanın Özeti : İstanbul Giriş Gümrük Müdürlüğünde 7.5.1968 gün ve 54305 sayılı beyannameyle ithal işlemi yapılan batık gemi hurdaları sebebiyle fuzulen ödedikleri verginin iade edilmemesi sebebiyle ihlâl edilmiş haklarının yerine getirilmesi için vaki taleplerinin cevap verilmemek suretiyle reddi yolunda Gümrük ve Tekel Bakanlığınca müesses işlemin iptali ve ihlâl edilmiş haklarının yerine getirilmesi isteminden ibarettir.

Dâvalının Savunması Özeti : Dayanağı bulunmayan dâvanın reddi yolundadır.

Raportör Nurşen Çatal'ın Düşüncesi : Gümrük Kanununun değişik 85 inci maddesi, açıkça fazla veya fuzuli olarak alındığı anlaşılan vergi ve resimlere uygulanabilip, hukukî ve teknik konulara ilişkin uyuşmazlıkları kapsamadığından, olayda da ihtilâflı eşyanın niteliği ve uygulanacağı pozisyon bakımından dâvalı Bakanlık arasında uyuşmazlık bulunduğundan, eşyanın vergi ve resimlerinin iade edilmemesi yolunda Bakanlığın ilk işleminde isabetsizlik bulunmamaktadır.

521 sayılı Kanunun 72 nci maddesine istinaden açılan işbu tam yargı dâvasının da yukarda belirtilen sebepler muvacehesinde mesnedi bulunmadığından, reddi gerektiği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Fevzi Tuzkaya'nın Düşüncesi : Usule ilişkin itiraz yerinde görülmemiştir.

İşin esasına gelince :

Dâvacı şirket için uygulanan işlemde, 5383 sayılı Gümrük Kanununun 76, 77 ve 78 inci maddeleri hükümlerine aykırılık bulunmadığından dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Yedinci Dairesince gereği düşünüldü :

Olayda, batık gemi hurdalarından dolayı fuzulen alınan verginin iadesi taleplerinin dâvalı Bakanlıkça reddedilmesi üzerine mükellef şirketin Danıştay'da dâva açtığı, dâvadan feragat ettikleri takdirde ihtilâflı vergilerin iade edileceğinin Gümrük ve Tekel Bakanlığınca bildirilmesi üzerine, verdikleri feragat dilekçesine müsteniden Danıştay Yedinci Dairesince karar verilmesini müteakip, «ihtilâf konusu batık gemi hurdalarıyla ilgili olarak tahsil edilen vergilerin iadesinin mümkün olmadığı» yolunda Gümrük ve Tekel

Bakanlığının 3.11.1971 gün ve Gelirler Genel Müdürlüğünün, Muafiyetler Şb. Md. K/1 13932 - 123/26153 sayılı yazısı ile tesis edilen işlemin iptali dileğiyle açılan dâvanın Danıştay Yedinci Dairesinin 10.7.1972 gün ve 1972/2799 sayılı kararıyle reddolunduğu, bu kerre dâvacı şirketin ihlâl edilmiş haklarının yerine getirilmesi isteğiyle tekrar Bakanlığa müracaat ettiği, cevap verilmemek suretiyle reddi yolunda tesis edilen işlem aleyhine işbu tam yargı dâvasını açtığı anlaşılmıştır.

Gümrük Kanununun 6290 sayılı Kanunla değişik 85 inci maddesi «Kanuna göre fazla alındığı anlaşılan vergilerin ödeme mükellefiyetinin başladığı tarihten itibaren üç yıl içinde geri verileceği» hükmünü ihtiva etmektedir. Bu madde, açıkça fazla alındığı anlaşılan vergi ve resimlere uygulanması mümkün olup, hukukî ve teknik konulara ilişkin uyuşmazlıkları kapsamına almamaktadır.

Olayda uyuşmazlığın konusunu, eşyanın, gümrük tarifesinin muafiyete ilişkin 89.04 pozisyonu ile 73.03 pozisyonlarından hangisine uygulanacağı hususunu teşkil etmesine, bu hususun hallinin Gümrük Kanununun 77 nci maddesi gereğince kendisine tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içinde mükellefin 83 üncü maddede yazılı itiraz merciine başvurması ile mümkün bulunmasına, mükellef şirketin ise, vergileri itirazsız ödeyerek eşyayı yurda ithal ettiğinin ve yukarıda sözü edilen süre içinde tahakkuka bir itirazı da bulunmadığının ihtilâfsız olduğuna göre, anılan kanunun 85 inci maddesine dayanılarak bilâhare idareye başvurulması ve ödenen verginin geri istenmesi, maddenin anlam ve amacına uygun düşmemektedir.

Yukarıda açıklandığı üzere, idarenin, eşyaların 89.04 pozisyonuna girdiği zannıyla açmış olduğu dâvasından vaz geçtiği takdirde vergilerinin iade olunacağı yolunda mükellef şirkete hataen yaptığı tebliğden bilâhare rücu etmesi, kanunî ölçüler içinde kanunî yetkilerini kullanmasından ibaret olup, bunlar arasında kusur olarak nitelendirilebilecek, indi ve keyfî sayılabilecek herhangi bir işlem veya eylem bulunmadığı gibi, kanunî yetkilerin kullanılması da kusur sayılamıyacağından, ortada idarenin haksız eylem veya işlemi bulunmamakla tazminat istemi için gerekli unsur teşekkül etmemiş bulunmaktadır.

Bu durumda idarenin işlemleriyle zarar arasında illiyet bağı bulunmadığından, tazminat istemine ilişkin dâvanın reddine, 162 lira nisbî ilâm harcından, peşin alınan 60 liranın mahsubu suretiyle geriye kalan 102 liranın da dâvacıdan alınmasına, 23.10.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Yedinci Daire
Esas No : 1972/3084
Karar No : 1973/2743

Dâvacı : Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları İşletmesi Genel Müdürlüğü

Vekili : Av. M. Kâzım Güvenç

Dâvalı : Maliye Bakanlığı

Dâvanın Özeti : 6.1.1971 tarih ve 13715 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulunun 7/1753 sayılı kararına göre Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin 47.01, 48.01, 48.03, 48.07 pozisyonlarında kayıtlı mamullerin vergi hadlerinin muafiyete indirilmesi sebebiyle mezkûr mamullerin memleket dahilinde eşit ve benzerini yapan müesseselerinin de İstihsal Vergisinden muaf tutulması gerektiğinden bahisle 1970, 1971 ve 1972 yıllarında satışa arzedilen aynı mamüller için ödemiş bulundukları İstihsal Vergisinin iadesi taleplerinin «6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun 12 nci maddesinin (b) bendine göre Gümrük Kanunu, tarife cetveli ve sair kanunlarla Gümrük Vergisinden muaf tutulan eşyanın ithalde alınan İstihsal Vergisinden de muaf bulunduğu, mezkûr kanunun 4/i fıkrasının III numaralı bendi ile de ithalleri 12 nci madde ile vergiden istisna edilen ticaret eşyasının memleket dahilinde imal ve istihsal edilen eşit ve benzerlerinin de dahilde alınan İstihsal Vergisinden muaf olduğu, ancak mezkûr bendin parantez içindeki hükmü ile geçici ve şarta bağlı muaflıklardan faydalanan eşyanın eşit ve benzerlerinin dahilde alınan İstihsal Vergisinden muaf tutulamıyacağının belirtildiği, Bakanlar Kurulu kararında ise Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin 47.01, 48.01, 48.03 ve 48.07 pozisyonunda yer alan mamullerin Gümrük Vergisi muafiyetinin Sanayi Bakanlığının müsaadesi ile ithali şartına bağlanmış olması muvacehesinde taleplerinin is'afına imkân görülmediği» gerekçesiyle reddine dair Maliye Bakanlığının 1.7.1972 tarih ve 28015 - 60/35820 sayılı yazısı ile müesses işlemin, şartlı muafiyetin mahiyetinin 55 seri numaralı Gider Vergileri Genel Tebliği ile Gümrük Kanununda açıklanmış bulunduğu, Bakanlar Kurulu kararında yazılı Sanayi Bakanlığının müsaadesi şartının burada mahiyeti açıklanan ve kanunun kasdettiği manadaki şarta uymadığı, Sanayi Bakanlığının müsaadesinin ithal muamelesi ile ilgili olduğu, olayda vergi mevzuuna girmeyen konuda vergi alınmış olduğundan bu verginin iadesi gerektiği ileri sürülerek iptali talebinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Kanunî dayanaktan yoksun dâvanın reddi gerektiği savunulmuştur.

Raportör Fevzi Özgeneller'in Düşüncesi : 6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun 4/i fıkrasının III numaralı bendi, ithalleri 12 nci madde ile vergiden istisna edilen ticaret eşyasının memleket dahilinde imal ve istihsal edilen eşit ve benzerlerinin dahilde alınan

İstihsal Vergisinden muaf olduğunu açıklamış aynı bendin parantez içindeki hükmü ise geçici veya şarta bağlı muaflıklardan faydalanan eşyanın eşit ve benzerlerinin dahilde alınan İstihsal Vergisinden muaf tutulamıyacağını tasrih etmiş bulunmaktadır.

Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin 47.01, 48.01, 48.03, 48.07 pozisyonunda yer alan ve Bakanlar Kurulu kararı ile Gümrük Vergisinden muaf tutulan mamullerin ithalinde Sanayi Bakanlığından müsaade alınması şartı mevcut olup bahis konusu edilen parantez içindeki hüküm muvacehesinde dâvacı müessesenin bu mamullerin memleket dahilinde istihsal ettiği eşit ve benzerinin Gider Vergisinden muaf tutulmasına imkân görülmemiştir. Bu sebeple mesnetsiz dâvanın reddi gerektiği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Sıdıka Çınar'ın Düşüncesi : Anlaşmazlık 7/1753 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile İstihsal Vergisinden muaf tutulan maddelerden istihsal edilerek satışa arzedilen mamûllerden alınan İstihsal Vergisinin iadesi isteminin reddinden doğmuştur.

Her ne kadar 6802 sayılı Kanunun 12 nci maddesinin (b) bendile gümrük tarife cetveli ve sair kanunlarla Gümrük Vergisinden muaf tutulan eşyanın ithalde alınan İstihsal Vergisinden muaf olduğu öngörülmüş ve aynı kanunun 4 üncü maddesinin (i) bendinin III numaralı fıkrasında da 12 nci madde ile ithalleri vergiden istisna edilen ticaret eşyasının memleket dahilinde imal ve istihsal edilen eşit ve benzerlerinin de dahilde alınan İstihsal Vergisinden muaf olduğu kabul edilmiş ise de, ithal edilen bu maddelerin geçici veya şarta bağlı muaflıklardan faydalanan eşya olmaması gerekir.

Bu sebeple Bakanlar Kurulu kararı ile Gümrük Vergisi hadleri muafiyete indirilen ve ithali, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının müsaadesi şartına bağlanmış bulunan mamûllerin dahilde alınan İstihsal Vergisinden istisna tutulması mümkün bulunmadığı cihetle tahsil edilen verginin iadesi işleminin reddi yerindedir.

Bu sebeple dâvanın reddinin gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Yedinci Dairesince duruşma için belli edilen günde gelen dâvacı vekili Avukat M. Kâzım Güvenç ile dâvalı idare temsilcisi Hazine Avukatı Haldun Saler dinlenilip, Kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan ve taraflara tekrar söz verildikten sonra dâva dosyası da incelenerek işin gereği görüşüldü :

213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümleri gereğince evvelce ödenmiş bir vergi veya resmin vergilendirme hatası yoluyla iade edilebilmesi için açık olarak vergiye tabi bulunmıyan veya vergiden istisna edilmiş olan madde yahut kıymetler üzerinden vergi hesaplanmış olması lâzımgelmektedir.

Olayda Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin 47.01, 48.01, 48.03, ve 48.07 pozisyonlarında kayıtlı mamullerin vergi hadlerinin muafiyete indirilmesine dair Bakanlar Kurulunun 7/1753 sayılı kararındaki Sanayi Bakanlığının müsaadesinin alınması şartının, Gider Vergileri Kanununun 4 üncü maddesinin (i) fıkrasının III numaralı bendinin parantez içinde tasrih edilmiş bulunan şarta bağlı muafiyetten olup olmadığı, dolayısiyle tarife cetvelinin 47.01, 48.01, 48.03 ve 48.07 pozisyonlarında yazılı eşyanın memleket dahilinde istihsal edilen eşit ve benzerinin de Gider Vergisinden muaf tutulup tutulamıyacağı hususu bir hukukî anlaşmazlık teşkil etmektedir. Hukukî anlaşmazlıkların Danıştay'da tetkik edilebilmesi ise malî kaza mercilerinden geçmiş olması halinde mümkün bulunduğundan, iptali istenilen işlemde bir kanunsuzluk görülmemiştir. Bu sebeple dâvanın reddine, an-

laşmazlık konusu miktar üzerinden % 04 (binde dört) nisbetinde hesaplanacak nisbi ilâm harcının dâvacıdan alınmasına, bu dosya ile, konusu aynı olan ve aynı günde birlikte duruşması yapılan E. 72/2865 sayılı dosya için dâvacı ve dâvalı vekilleri tarafından tek bir açıklamada bulunulduğundan ve sözü geçen dosyada dâvada idare vekiline avukatlık ücreti taktir edilmiş bulunduğundan bu dosya için ayrıca avukatlık ücreti taktirine mahal olmadığına 25.9.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Yedinci Daire
Esas No : 1972/1733
Karar No : 1973/2548

Dâvacı : M. Sakıp Erdem.

Vekili : Av. Hamdi Şehirlioğlu

Dâvalı : Maliye Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Muvaffak Ergün'ün vergi kaçakçılığı yaptığı yolundaki müvekkilinin ihbarı üzerine mükellefin defter ve vesikaları üzerinde yapılan tetkikat neticesinde düzenlenen raporlara istinaden salınan ve 780 sayılı Af Kanunu sebebiyle terkin edilerek kayıtlardan çıkarılan vergi cezalarından dolayı da ikramiye verilmesi yolundaki taleplerinin reddine dair İstanbul Defterdarlığı, Vasıtasız Gelir Müdürlüğünün 1.12.1972 tarih ve 258 - 2427/2652 sayılı yazısı ile tebliğ edilen Maliye Bakanlığının 12.1.1972 gün ve 2322702 - 34 - 137/649 sayılı yazısı ile tesis edilen işlemin, 1905 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinin birinci fıkrası ile, ikramiyenin kesinleşen tahakkuk miktarlarına göre hesaplanacağı hüküm altına alındığı, tahakkukun cezalarla birlikte kesinleştiği, tarhiyat sırasında 780 sayılı Kanunun mevcut bulunmadığı sonradan çıkan bir kanuna dayanılarak kazanılmış hakkın ortadan kaldırılamıyacağı ileri sürülerek iptali isteminden ibarettir.

Dâvalının Savunması Özeti : 1905 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi, ikramiye verilebilmesini vergi ve cezanın tahakkuk etmesi ve tahsil olunması şartına bağladığı, tahakkuk eden ceza affedilmek suretiyle kayıtlardan çıkarıldığına göre tahakkuk etmiş bir cezanın varlığından bahsedilemiyeceği ileri sürülerek dâvanın reddi istenmiştir.

Raportör Nurşen Çatal'ın Düşüncesi : 1905 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi, ikramiyenin üçte birisinin verginin kati surette tahakkukunda, üçte ikisinin de verginin tahsili akabinde verileceğini hüküm altına almış olup, cezalar Af Kanunu sebebiyle tahsil edilemediğinden, ihbar ikramiyesinin cezayı da kapsayacağı düşünülemez.

Ancak vergiler % 10 zamlı olarak tahsil edildiğinden, bu miktar üzerinden ihbar ikramiyesi ödenmesi icabedeceğinden dâvanın bu sebeple kısmen kabulü gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Yaşar Mermut'un Düşüncesi : 521 sayılı Danıştay Kanununun 70. maddesinde, «ilgililer tarafından idarî dâva açılmadan önce idarî bir işlemin kaldırılması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması üst makamdan ve üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan idarî dâva açmak için belli olan süre içinde istenebilir. Bu müracaat işlemeye başlamış olan idarî dâva süresini durdurur. Üç ay içinde bir cevap verilmez ise istek reddedilmiş sayılır.

İsteğin reddi üzerine dâva açma süresi işlemeye başlar...» hükmü yer almıştır.

Dâvacı, İstanbul Defterdarlığının muhbir ikramiyesini noksan ödemek suretiyle tesis ettiği dâva konusu işlemin düzeltilmesini 2.7.1971 tarihli dilekçesi ile üst makam olan

Maliye Bakanlığından talep etmiş, Maliye Bakanlığınca üç ay içinde cevap verilmemesi üzerine isteğin reddedilmiş sayıldığı 2.10.1971 tarihinden itibaren doksan günlük süre geçtikten sonra 2.5.1972 tarihinde dâvayı açmış bulunmaktadır. Maliye Bakanlığı her ne kadar dâva açma süresi geçtikten sonra müracaata cevap vermiş ise de bu cevap, yukarda zikri geçen kanun hükmü uyarınca süre aşımı yönünden düşmüş olan dâva açma hakkını ihya edemez.

Açıklanan duruma göre süre aşımı nedeniyle inceleme imkânı bulunmayan dâvanın reddi gerektiği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Yedinci Dairesince duruşma için tayin edilen günde yapılan tebligat üzerine dâvacıyı temsilen gelen Avukat Hamdi Şehirlioğlu, dâvalıyı temsilen gelen Hazine Avukatı Yurdanur Gökırmak dinlenilip, Kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan ve taraflara bir kere daha söz verildikten sonra bırakılan günde gereği düşünüldü :

İlgililer tarafından, idarî dâva açılmadan önce idarî bir işlemin kaldırılması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılmasının üst makamdan ve üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan idarî dâva açmak için belli olan süre içinde istenebileceği, bu müracaatın işlemeye başlamış olan idarî dâva açma süresini durduracağı, isteğin reddi üzerine, dâva açma süresinin işlemeğe başlayacağı ve müracaat tarihine kadar geçmiş olan sürenin de hesaba katılacağı, 521 sayılı Danıştay Kanununun 70 inci maddesinin hükmü icabındandır.

Olayda İstanbul Defterdarlığının ihbar ikramiyesinin noksan ödenmesi yolundaki tasarrufu aleyhine, 2.7.1971 tarihli dilekçe ile üst makam olan Maliye Bakanlığına başvurulduğu, 2.5.1972 tarihinde de işbu iptal dâvasının açıldığı anlaşıldığından, 521 sayılı Kanunun yukarıda açıklanan 70 inci maddesinde yazılı süreler geçirilmiş bulunması sebebiyle dâvanın reddine, 100 lira ilâm harcından peşin ödenen 40 liranın mahsubu suretiyle kalan 60 liranın dâvacıdan alınmasına, dâvalı avukatına takdir edilen 750 lira avukatlık ücretinin dâvacıdan alınarak dâvalıya verilmesine, tarh dosyasının merciine iadesine, 5.7.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

SEKİZİNCİ DAİRE KARARLARI

AVUKATLIK İŞLERİ

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire
Esas No : 1972/2733
Karar No : 1973/2781

Dâvacı : Mehmet Tosunoğlu

Vekilleri : 1 — Av. Kayyum Menziletoğlu
2 — Av. Halûk Nezihi Sancar

Dâvalılar : 1 — Adalet Bakanlığı
2 — Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı

Vekili : Av. Rahmi Magat

Dâvanın Özeti : 1964 yılında İstanbul Hukuk Fakültesinden mezun olup 1966 yılındanberi Adana Barosuna kayıtlı olarak avukatlık yapan müvekkilinin, İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 17.4.1970 gün ve 1965/49, 1970/91 sayılı kararıyla sahtecilik suçundan dolayı T. C. K. nun 346 ncı maddesi delâletiyle 342/1 maddesi uyarınca iki yıl ağır hapis cezasıyla cezalandırılmasının anlaşılması üzerine baro levhasından kaydının bir daha yazılmamak üzere silinmesine ve avukatlık ruhsatnamesinin geri alınmasına dair Adana Barosu Yönetim Kurulu kararına vaki itirazları reddeden Türkiye Barolar Birliği kararı ile bunu onaylıyan Adalet Bakanlığının 28.4.1972 gün ve 14087 sayılı kararının iptali isteğidir.

Adalet Bakanlığının Savunma Özeti : İdarî vesayet makamı olan bakanlığın hasım olarak gösterilmesinin usul ve kanuna aykırı bulunduğu gibi, dâva konusu işlemin 1136 sayılı Kanun hükümlerine uygun olarak tesis edildiğinden bahisle dâvanın reddi gerektiği yolundadır.

Türkiye Barolar Birliğinin Savunma Özeti : Savunma verilmemiştir.

Kanunsözcüsü Necati Koldemir'in Düşüncesi : Dâvanın konusu 11.10.1966 gün ve 13404 - 15225 sayılı Avukatlık Ruhsatnamesini alarak Adana Barosuna kayıtlanan müvekkilinin avukat olmadan önce sahte diploma düzenlediği ve bu suçtan ötürü İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 17.4.1970 gün ve 1965/49 esas, 1970/91 karar sayılı ilâmı ile kesin olarak iki yıl ağır hapis cezasına mahkûm edildiği nedeniyle adının Baronun Avukatlık levhasından bir daha yazılmamak kaydîle silinmesine ve evvelce verilmiş bulunan Avukatlık Ruhsatnamesinin geri alınmasına dair Adana Barosu Yönetim Kurulunca verilen karara karşı yaptığı itirazı reddeden Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu kararı ile, bu kararın onanmasına ilişkin Adalet Bakanlığı işleminin iptali isteği teşkil eylemektedir.

Her ne kadar dâvacı vekili tarafından müvekkilinin ruhsatname verilmezden önce İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinin ihtilâflı (C) ve (D) gurubu imtihanlarını vererek yeniden diploma almış olduğunu, bu diplomasının sahte olmadığını, müvekkiline ruhsatname verildiği sırada yürürlükte bulunan 3499 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanması

gerektiğini, 1136 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanamıyacağını, Af Kanunu hükmünden faydalandırılması gerektiğini iddia etmekte ise de, 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 74 üncü maddesi ile bu maddenin atıfta bulunduğu 5 inci maddenin (a) bendinde levhadan silme ve ruhsatnamenin iptaline karar verilebilmesi için, bu işleme dayanak teşkil eden mahkûmiyet kararının kesinleşmesi şart koşulduğundan ve suçu cezalandıran kararın kesinleşmesi de 1136 sayılı Kanunun yürürlükte bulunduğu zamanda vaki olduğundan, olaya mezkûr kanun hükümlerinin uygulanmasında isabetsizlik bulunmadığı gibi, 1136 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin (A) bendinde ağır hapsi gerektiren bir cürümden kesin olarak hüküm giymenin ve aynı maddenin 2 nci fıkrasında sahtecilik suçundan mahkûm olmanın (mahkûmiyet affa uğramış olsa dahi) avukatlığa kabule engel teşkil ettiği ve aynı kanunun 72 inci maddesinin (A) bendinde avukatlığa kabul için bu kanunun aradığı şartların sonradan kaybedilmiş olması levhadan silinmeyi icap ettirdiği ve 74 üncü maddenin 1 inci fıkrasında da 5 inci maddenin (A) bendinde yazılı suçlardan kesin olarak mahkûmiyet cezası alanların ruhsatnamesinin Baro Yönetim Kurulunca geri alınarak iptal ve adları bir daha yazılmamak üzere levhadan silineceği hükme bağlanmış bulunduğundan İstanbul 5 inci Ağır Ceza Mahkemesince sahtecilik suçundan kesin olarak iki yıl ağır hapis cezası ile cezalandırıldığı anlaşılan dâvacının yukarıda açıklanan hükümlere göre ruhsatnamesi geri alınarak iptal ve adının bir daha yazılmamak üzere baro levhasından silinmesine karar verilmesinde kanuna aykırılık görülmediğinden ve avukatlık ruhsatnamesinin sonradan alınan diplomaya dayanılarak alındığı da isbat edilemediğinden kanunî dayanağı olmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Tezcan Çakır'ın Düşüncesi: Dâvada, ihtilafın çözümlenmesi; yürürlükten kaldırılan kanunun, yeni kanun döneminde ortaya çıkan olay ve ilişkilere uygulanıp uygulanamıyacağı noktasında toplanmıştır. Genel kural olarak yürürlükten kalkan kanun yeni kanun döneminde ortaya çıkan ihtilâflara uygulanamaz. Bu kuralın istisnası, bazı durumlarda yürürlükten kalkan bir kanunun kendi yürürlük döneminde kazanılmış olan haklara ve durumlara uygulanmaya devam edilmesidir. Eğer kanun koyucu kazanılmış haklar bulunduğu kanısıyla eski kanunun bir süre daha uygulanmasını arzu ediyorsa bu hususu geçici maddelerle açıkça belirtmelidir. 1136 sayılı Kanunda ise, konuyla ilgili geçici hükümlere rastlanılmadığından ihtilâfa yeni kanunun uygulanmasında hukuka ve mevzuata aykırılık yoktur.

Bu sebeple dâvanın reddi gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince duruşma için belirtilen 2.4.1973 pazartesi günü dâvacı vekili Av. Nezihi Halûk Sancar ile dâvalı Türkiye Barolar Birliği Vekili Av. Rahmi Magat'ın geldikleri, dâvalı Adalet Bakanlığı temsilcisinin gelmediği anlaşıldıktan, tarafların iddia ve savunmaları ile Kanunsözcüsünün düşüncesi dinlenildikten ve ara kararı ile getirtilen işlem dosyası incelendikten sonra işin gereği görüşülüp düşünüldü:

Dâvanın, Adana Barosu listesine kayıtlı olarak avukatlık yapmakta olan dâvacının, sahtekârlık suçundan dolayı İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 17.4.1970 gün ve E: 1965/49; K: 1970/91 sayılı kararıyla Türk Ceza Kanununun 346 ncı maddesi aracılığıyla 342/1 maddesi uyarınca iki yıl ağır hapis cezasına çarptırıldığı, cezanın Af Kanunu nedeniyle ortadan kaldırıldığı ve anılan kararın temyiz edilmeksizin kesinleştiği anlaşıldığından baro levhasından kaydının bir daha yazılmamak üzere silinmesine ve avukatlık ruhsatnamesinin geri alınmasına dair Adana Barosu Yönetim Kurulu kararına vaki itirazı

reddeden Türkiye Barolar Birliği kararı ile Adalet Bakanlığı kararının; suçun işlendiği tarihte yürürlükte bulunan 3499 sayılı Avukatlık Kanununun hadiseye uygulanması gerektiği ve bu kanuna göre adının levhadan silinemiyeceği, sonradan yürürlüğe giren kanuna dayanılarak avukatlık ruhsatının iptalinin kazanılmış hak ilkesine aykırı olduğu iddialarıyla açıldığı dâva ve işlem dosyasının incelenmesinden anlaşılmıştır.

1136 sayılı Avukatlık Kanununun 72. maddesinin (a) fıkrası, avukatlığa kabul için bu kanunun aradığı şartların sonradan kaybedilmiş bulunması halinde avukatın baro levhasından adının silineceği, 74 üncü maddenin birinci fıkrası ise, cezaî veya disipline ilişkin bir karar sonunda meslekten çıkarılanlarla 5 inci maddenin (a) bendinde yazılı suçlardan kesin hüküm giyenlerin ruhsatnamesinin iptal olunacağını ve adlarının bir daha yazılmamak üzere levhadan silineceğini âmir bulunmaktadır. Söz konusu 5 inci maddede ise ağır hapis cezasıyla kesin olarak hüküm giymiş olanların affa uğramış olsalar da avukatlığa kabul edilmiyecekleri öngörülmüştür. Olayda dâvacının iki yıl ağır hapis cezasına çarptırıldığı cezanın Af Kanunu nedeniyle ortadan kalktığı ve İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 17.4.1970 gün ve 1965/49, 1970/91 sayılı kararının temyiz edilmeksizin kesinleştiği hususu ihtilafsızdır.

1136 sayılı Kanunun geçici maddelerinde, hangi hallerde bu kanunun bazı maddeleri yerine yürürlükten kaldırılan 3499 sayılı Avukatlık Kanununun ilgili maddelerinin uygulanacağı belirtilmiştir. 1136 sayılı Kanunun 5 inci maddesi ise bunlar arasında sayılmamış olduğundan, dâvacının yeni Avukatlık Kanununun müktesep hak kavramını geniş anlamda kabul ettiğini ileri sürerek suçun işleniş tarihi itibariyle 3499 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanması gerektiği yolundaki iddiası varit bulunmamaktadır.

Kanun koyucunun müktesep hak ve ayrık hükümler yönünden yaptığı bir sınırlamanın hak ve nesafet açısından genişletilmesi mümkün değildir.

Açıklanan sebeplerle dâvanın reddine, yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına 1.000,— lira (duruşma dahil) avukatlık ücretinin dâvacıdan alınıp dâvalı Türkiye Barolar Birliğine verilmesine 19.9.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire
Esas No : 1970/ 237
Karar No : 1973/3395

Dâvacı : Ali Karahan

Vekili : Av. Mehmet Göker
Dâvalı : Türkiye Barolar Birliği

Dâvanın Özeti : Genel Kurmay Başkanlığı Askerî Mahkemesinin, Askerî Yargıtay İkinci Dairesinin 29.5.1969 tarih ve 23/283 sayılı onama kararı ile kesinleşen 24.9.1965 tarih ve 125 sayılı kararıyla Türk Ceza Kanununun 141/4 ve 141/6 maddelerine göre 1 yıl 4 ay ağır hapis cezasına mahkûm olduğunun Genel Kurmay Başkanlığı Askerî Mahkemesi Sevcılığı tarafından bildirilmesi üzerine; Ankara Barosu Yönetim Kurulunun; 1136 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin (a) bendi aracılığıyla 74 üncü maddesi uyarınca avukatlık ruhsatnamesinin geri alınarak iptali ile adının levhadan silinmesine ilişkin 2.10.1969 tarih ve 1357 sayılı kararına vaki itirazlarını reddeden Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulunun 30.11.1969 gün ve 184-7 sayılı kararının; Avukatlık Kanununun baro levhasından silinmenin usûl hükümlerini düzenliyen 71/2 nci maddesinde avukatın yazılı cevabının istenilmesi ve dinlenilmesi veya dinlenilmek üzere yapılan çağrıya avukatın süresi içinde uymamış olması gerektiğinin öngörüldüğü halde yazılı çağrı yapılmadığı gibi dinlenilmeksizin karar verildiği iddialarıyla iptali isteğidir.

Savunmanın Özeti : 1136 sayılı Kanunun 74 üncü maddesinin yollamada bulunduğu 8 inci maddesi uyarınca Adalet Bakanlığının onaylama veya onaylamama kararlarının dâva konusu olabileceği, bu sebeple de husumetin Adalet Bakanlığına yöneltilmesi gerektiği, esas hakkında ise 1136 sayılı Kanunun 74 üncü maddesindeki hükmün bir daha yazılmamak üzere levhadan silinme halini öngördüğü, 71 inci madde hükmünün olayla ilgilendirilemiyeceği, 74 üncü maddenin uygulanması için avukatın çağrılmasının gerekli olmadığı belirtilerek dâvanın reddi icabettiği savunulmaktadır.

Kanunsözcüsü Necati Koldemir'in Düşüncesi : Dâvalının husumet def'i varit değildir.

Işin esasına gelince; memnu hakların iadesi müessesesi, ceza mahkûmiyetlerinden doğan ehliyetsizliklerin bertaraf edilmesi maksadını tazammun ettiği ve dâvacının mevcut mahkûmiyetinden dolayı memnu hakların iadesine karar verilmiş olduğu cihetle, sözü edilen mahkûmiyet sebebiyle dâvacı hakkında tesis olunan işlemin iptali gerektiği düşünülmektedir.

Raportör Aysel Pekiner'in Düşüncesi : Dâvacı hakkında 1136 sayılı Avukatlık Kanunun 74 üncü maddesi hükmü uygulanırken 71 inci madde ile öngörülen âmir hükme uyulmadığından dâva konusu kararın iptali icabedeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâvalının husumet def'i varit bulunmayarak işin esasına geçildi.

1136 sayılı Avukatlık Kanununun baro levhası ve avukatlar listesi başlığı ile düzenlenen yedinci kısmın 71 inci maddesinde levhadan silinmeye ilişkin usul düzenlenerek levhadan silme kararını avukatın yazılı olduğu baronun yönetim kurulunun vereceği, bu karardan önce avukatın yazılı cevabı istenmekle beraber, kendisinin dinlenmesi veya dinlenmek üzere yapılan çağrıya süresi içinde uymamış olmasının şart olduğu öngörülmüştür.

Kanunun bu âmir hükmünün gerek avukatın levhadan silinmesi hali ile ilgili 72 nci maddede sayılan durumlarda, gerekse bir daha yazılmamak üzere levhadan silinmeyi düzenleyen 74 üncü madde hükmünün tatbikine uyulması zorunlu bulunmaktadır.

Dâvacı avukatın durumu itibarıyla hakkında 74 üncü madde uygulanırken anılan 71 inci madde hükmü uyarınca önce yazılı cevabın istenilmesi, kendisinin dinlenilmesi veya dinlenmek üzere yapılan çağrıya süresi içinde uymamış olması şartının yerine getirilmediği anlaşılmaktadır.

Açıklanan sebeplerle kanunun 71 inci maddesi âmir hükmüne uyulmaksızın verilen dâva konusu kararın iptaline, 102,50 lira yargılama gideri ile 650,— lira avukatlık ücretinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 28.11.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire
Esas No : 1973/1664
Karar No : 1973/3117

Dâvacı : İstanbul Barosu Başkanlığı

Vekili : Av. Tuğrul Eliçin

Dâvalı : Adalet Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Muş Tapulama Yargıçlığından isteği üzerine emekliye ayrılan Nihat Bilikser'in, İstanbul Barosu levhasına yazılması isteminin, 1136 sayılı Yasanın 5/c maddesinde yer alan «Avukatlık mesleğine kabule engel hali» bulunduğu gerekçesiyle Baro Yönetim Kurulu tarafından kabul edilmemesi üzerine yaptığı itirazın Türkiye Barolar Birliğince reddine ilişkin işlemin dâvalı Bakanlıkça onanmaması yolundaki kararın iptali isteğidir.

Savunmanın Özeti : Dâvaya konu olan kararın 1136 sayılı Yasanın 5 inci maddesinde yer alan konu ile ilgili kurallara uygun olarak alındığı ileri sürülerek dâvanın reddi savunulmaktadır.

Kanunsözcüsü Necati Koldemir'in Düşüncesi : Dâvanın konusu Muş Tapulama Hâkimliğinden emekli Nihat Bilikser'in İstanbul Barosuna kayıt edilmesi talebinin reddi hakkındaki Baro Yönetim Kurulu kararına karşı yapılan itirazı reddeden Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu kararının onanmamasına ilişkin dâvalı Bakanlığın 22.9.1972 tarih ve 30509 sayılı kararının iptali isteği teşkil eylemektedir.

Hernekadar dâvacı vekili tarafından baroya kayıt edilme isteminde bulunan emekli hâkimin, hâkimlik zamanında maruz kaldığı disiplin kovuşturmaları sebebiyle Avukatlık Kanununun 5 inci maddesinin (G) fıkrasına göre baroya kayıt edilemiyeceği iddia edilmekte ise de, bu hüküm ceza veya disiplin kovuşturmasına yol açan eylemleri kapsamadığından ve sözü geçen hakimin aynı maddenin (b) bendinde öngörülen kesinleşmiş bir ceza veya disiplin kararı sonunda hakim ve avukat olma niteliğini kaybettiği de isbat edilemediğinden Bakanlıkça verilen onamama kararında kanuna aykırılık görülmemiştir.

Bu nedenle yerinde olmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Aysel Pekiner'in Düşüncesi : 1136 sayılı Yasanın avukatlığa kabulde engeller başlığını taşıyan 5 inci maddesinin 1 inci fıkrasında, aşağıda yazılı durumlardan birinin varlığı halinde, avukatlık mesleğine kabul istemi reddolunur, kuralı yer almış bulunduğuna göre, bu maddede yazılı her engel bakımından ilgilinin istemi incelenecek demektir.

Bu durumda ilgilinin avukatlık mesleğine kabule ilişkin isteğinin 1136 sayılı Yasanın 5/c maddesine dayanılarak reddedilebilmesi için, münhasıran bu bent hükmüne göre incelenmesi gerektiğinden dâva konusu kararın iptali icabettiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizci Dairesince duruşma için belirtilen 22.10.1973 pazartesi günü dâvacı vekilinin geldiği duruşma davetiyesinin tebliğine rağmen dâvalı temsilcisinin gelmediği anlaşıldıktan ve dâvacı vekilinin iddiaları ile Kanunsözcüsünün düşüncesi dinlendikten sonra işin gereği düşünüldü :

Muş Tapulama Yargıçlığından isteği üzerine emekliye ayrılan Nihat Bilikser, İstanbul Barosuna başvurarak Baro Levhasına yazılma isteminde bulunmuştur. Baro Yönetim Kurulu tarafından, adı geçen kişinin, 1136 sayılı Yasanın 5/c maddesinde yer alan, «Avukatlık mesleğine kabule engel hali» bulunduğu gerekçesiyle müracaatının kabul edilmemesi üzerine yaptığı itirazın Türkiye Barolar Birliğince reddine ilişkin işlem, dâvalı Bakanlıkça onanmamış ve dâva da bu işlemin iptali dileğiyle açılmıştır.

1136 sayılı Yasanın «Avukatlığa kabulde engeller» başlığını taşıyan 5 inci maddesinin (a) bendinde, kesinleşmiş bir kararla yüz kızartıcı bir suçtan veya ağır hapsi gerektiren bir cürümden mutlak olarak yahut kasti bir cürümden bir sene veya daha ziyade hapis cezasıyla hüküm giyenlerin, (b) bendinde de, kesinleşmiş bir ceza veya disiplin kararı sonucunda hakim, memur yahut avukat olma niteliğini kaybedenlerin avukatlık mesleğine kabul edilmiyecekleri kuralı yer almış bulunmaktadır.

Sözü edilen Yasanın 5 inci maddesinin (c) bendi ise, yukarıya metni alınan (a) ve (b) bentlerinden farklı olarak genel bir hüküm niteliğinde olup avukatlık mesleğine yaraşmıyacak tutum ve davranışları çevresinde bilinmiş olmayı da bu mesleğe kabulde engel olarak saymaktadır.

Şu hale göre, Avukatlık Yasasının 5 inci maddesinin (c) bendinde yer alan genel nitelikteki bu kuralın, ceza veya disiplin kararlarına konu olmamakla beraber tutum ve davranışları itibariyle avukatlık mesleğine yaraşmıyacak durumda bulunduğu hususunda toplumda objektif kanaat uyandıran kişileri içerdiğini kabul etmek gerekir.

Gerçekten 5 inci maddenin söz konusu iki bendi hükümlerinin birlikte mütalâasından çıkan sonuç, (b) bendinde yer alan hükmün, avukat adayının evvelce hâkimlik veya diğer memurluklardan birinde bulunurken soruşturma veya kovuşturmaya konu teşkil eden eylemlerinin avukatlığa engel teşkil edebilmesi için bu eylemler nedeniyle kesinleşmiş bir ceza veya disiplin kararı ile hakim veya memur olma niteliğini kaybetmiş bulunmasını şart koştuğu, ağırlık bakımından bunun altında kalan, yani ilgilinin hakimlik veya memurluktan çıkarılması sonucunu doğurmamış olan bir cezanın veya disiplin kararının avukatlığa engel sayılmıyacağı, başka bir deyişle hakimlik veya memurluk sırasında ceza veya disiplin kovuşturmasına konu teşkil eden eylemlerin avukatlığa engel sayılabilmesinin ilgilinin o tarihte tabi bulunduğu kanunlara göre meslekte kalmayacağının karara vardırılmış olması koşuluna bağlı bulunduğundan, (b) bendinin bu kesin ve sınırlı hükmüne rağmen söz konusu eylemlerin daha sonra (c) bendine göre baro tarafından yeniden incelemeye tabi tutularak avukatlığa engel sayılıp sayılmadığına karar verilmesi (b) bendi hükmünün sevk amacı ve maddede yer alma nedeni ile çelişkili bir sonuca varmak anlamına gelir. Gerçekten (c) bendinin baroya böyle bir yetki tanıdığının kabulü, (b) bendinin maddede gereksiz bir hüküm olarak yer aldığı anlamına gelecektir ki, kanun koyucunun böyle bir düşünce ile (c) bendine sevkettiği düşüncesine dayanak olabilecek hiçbir nedenin varlığı kabul edilemez.

Bu hukukî durumdan çıkan diğer bir sonuç da, 5 inci maddenin (b) bendinde, hakim, memur ya da avukat olma niteliğini kaybetmiş bulunanların, avukatlık mesleğine kabul

edilmiyecekleri belirtilmek suretiyle avukatlığa engel yönünden avukatlığın, memurluk ve hakimlikle eşit tutulmuş olduğudur. Başka bir anlatımla, bu mesleklerden birinde çalışma niteliğini yitirmiyenlerin diğerinde de çalışabilmesinin gerektiği fikri esas alınmıştır.

Diğer yandan, 2556 sayılı Yasanın değişik 92 nci maddesinde, 89 uncu maddenin üçüncü fıkrasının (c) bendinde yazılı hallerden dolayı sınıf kaydı aranmaksızın üç defa kesinleşmiş yer değiştirme cezasına uğramanın meslekten çıkarılmayı gerektiği belirtilmiştir.

İstanbul Barosu levhasına yazılma istemi kabul olunmayan dâva konusu anlaşmazlıkla ilgili yargıç hakkındaki yer değiştirme cezalarının üçü de yukarıda belirtilen hale dayalı bulunmadığından, bu yargıç'ın üç yer değiştirme cezası almakla esasen hakimlik niteliğini yitirmiş olduğu yolundaki iddianın kabulüne hukukî olanak yoktur.

Açıklanan sebeplerle dayanağı bulunmayan dâvanın reddine, yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına 22.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire
Esas No : 1973/1875
Karar No : 1973/3118

Dâvacı : Faruk Aker
Dâvalı : Adalet Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu olan dâvacının 1.4.1969 tarihinde başladığı Hukuk Fakültsei fark dersleri sınavlarını 22.9.1971 tarihinde bitirdikten sonra Hukuk Fakültesi mezuniyet belgesini alarak avukatlık stajına başladığı ve staj sonunda baroya adının İstanbul Barosu levhasına avukat olarak yazılmasına karar verildiği halde, fark imtihanını Avukatlık Kanununun yürürlüğünden sonra verdiği gerekçesiyle dâvalı Bakanlığın bu kararı onamamasına ilişkin bulunan işlemin iptali isteğidir.

Savunmanın Özeti : 1136 sayılı Avukatlık Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra Hukuk Fakültesi fark imtihanını vermiş olan dâvacının avukatlığa kabulüne imkân olmadığı savunulmaktadır.

Kanunsözcüsü Necati Koldemir'in Düşüncesi : 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 3 üncü maddesinde avukatlık mesleğine kabul edilebilmek için Hukuk Fakültesinden mezun olmanın şart olduğu, aynı kanunun geçici 8 inci maddesinde de bu kanunun yürürlüğe girmesinden önce Siyasal Bilgiler Okulu veya Fakültesinden mezun olup da eksik kalan derslerden Hukuk Fakültesinden sınav vermiş olanların bu kanunun uygulanmasında Hukuk Fakültesi mezunu sayılacağı öngörülmüş bulunmaktadır.

İncelenen dosya münderecatından Siyasal Bilgiler Okulundan mezun olan dâvacının eksik kalan derslerin sınavını mezkûr kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra verdiği anlaşıldığından Baro Yönetim Kurulu kararını onaylamayan Adalet Bakanlığı kararında kanuna aykırılık görülmemiştir.

Bu nedenle yerinde olmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Aysel Pekiner'in Düşüncesi : Dâva dosyası münderecatına göre; Siyasal Bilgiler Fakültesinden 1942 - 1943 ders yılında mezun olmakla beraber Hukuk Fakültesi fark imtihanlarını 1136 sayılı Avukatlık Kanununun yürürlük tarihi olan 7.7.1969 dan sonra verdiği anlaşılan dâvacının avukatlığa kabul edilmemesinde, sözü edilen kanunun geçici 8 inci maddesi hükmüne aykırılık yoktur.

Dayanağı bulunmayan dâvanın reddi gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince duruşma için belirtilen 22.10.1973 pazartesi günü dâvacının geldiği, duruşma davetiyesinin tebliğine rağmen dâvalı temsilcisinin gelmediği anlaşıldıktan ve dâvacının iddiaları ile kanunsözcüsünün düşüncesi dinlendikten sonra işin gereği düşünüldü :

1136 sayılı Avukatlık Kanununun 3/b maddesi, avukatlık mesleğine kabul için, Türk Hukuk Fakültelerinden birinden mezun olmanın şart bulunduğunu ve sözü geçen Kanunun geçici 8 inci maddesi ise bu kanunun yürürlüğe girmesinden önce Siyasal Bilgiler Okulu veya Fakültesinden mezun olup da eksik kalan derslerden Hukuk Fakültesinde sınav vermiş olanların, bu kanunun uygulanmasında Hukuk Fakültesi mezunu sayılacaklarını hükme bağlamıştır.

1942-1943 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu olan dâvacı, 22.9.1971 tarihinde Hukuk fark imtihanı belgesini aldığına göre, olayda, sözü geçen kanunun geçici 8 inci maddesinde hükme bağlanan kanunun yürürlüğe girmesinden önce, eksik kalan derslerden Hukuk Fakültesinde sınav vermiş olmak şartının tahakkuk etmemiş olduğu, dolayısıyla, Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu olan dâvacının, Avukatlık Kanununa göre, Hukuk Fakültesi mezunu sayılamıyacağı anlaşıldığından, avukatlar listesine yazılması kararının dâvalı Bakanlıkça onanmamasında belirtilen maddelere aykırılık yoktur.

Açıklanan sebeplerle dâvanın reddine, yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına 22.10.1973 gününde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — T. C. Anayasa'sı 12 nci maddesinde; herkesin kanun önünde eşit olacağını ve hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamayacağını hükme bağlarken, 21 inci maddesinde de herkesin bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkının var olduğunu öngörmüştür. Öte yandan kamu hizmetlerine girme hakkını düzenleyen 58 inci maddenin 2 nci fıkrasında da hizmete alınmada ödevin gerektirdiği niteliklerden başka hiç bir ayırım gözetilemeyeceği kesinlikle belirtilmiştir.

Bu hükümler muvacehesinde, Hukuk Fakültelerinin, öğrencilerini belirli bir mesleğe, ezcümle sadece avukat yetiştirmeye matuf olarak kurulmadıkları ve buralarda ileride avukat olacaklar için özel bir eğitim ve öğretim düzeninin uygulanmadığı ihtilâfsızdır. Fakülteyi bitirdikten sonra özel bir hazırlık ve yetiştirme devresini gerektiren hizmetlere girecekler bu zorunlu safhalardan geçerek meslek yeteneğini kazanırlar. Nitekim avukat olmak için Hukuk Fakültesini bitirmek yetmemekte; 1136 sayılı Kanun hükümlerine göre en az bir buçuk yıl avukatlık stajı yapmak ve bunun sonunda staj bitim belgesini aldıktan sonra avukatlık sınavına girmek ve kazanmak gerekmektedir.

Hukuk Fakültelerindeki öğretimin, avukatlık yönünden niteliği bu olunca ve bu fakültede okutulan bilim dallarının çoğunun esaslı bir şekilde okutulduğu, başka öğretim kurumlarını bitirenlerin de eksik okudukları derslerden sınav vermek kaydıyla, avukatlığa kabul edilme bakımından Hukuk Fakültesini bitirenlerle eşdeğerde bir öğrenim görmüş sayılmaları zorunlu görülmektedir. Oysa 1136 sayılı Kanunun geçici 8 inci maddesi aşırı derecede bir sınırlama ve hatta Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunlarının avukat olmalarını tamamen ortadan kaldıran hüküm getirmiştir. Kaldı ki noksan kalan derslerin sınavlarını başarmak suretiyle hakim, ve savcı olabilen Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunlarının gene bir kamu hizmeti olan avukatlığa kabul edilmemeleri Anayasa'nın sözü geçen maddeleri hükümlerine aykırı olduğundan bu sorunun evvelemirde Anayasa Mahkemesinde incelenmesi gerekir.

Diğer taraftan, davacı 1136 sayılı Avukatlık Kanununun yürürlüğünden önce Siyasal Bilgiler Okulunda (Fakültesi) noksan okuduğu derslerden sınav vermek için İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanlığına başvurduğuna göre, bu fakültede öğrenci durumuna gelmiş bulunmaktadır. Bu nedenle de dâvacının Avukatlık Kanununun değişik geçici 7 nci maddesi hükmünden yararlanması hak ve adalet kurallarına uygun düşeceğinden dâvayı reddeden karara usûl ve esas yönünden karşıyım.

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire
Esas No : 1973/1170
Karar No : 1973/3122

Dâvacı : Kemal Cebecioğlu

Dâvalı : Türkiye Barolar Birliği

Vekili : Av. Rahmi Mağat.

Dâvanın Özeti : 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 182 nci maddesi nükmüne dayanılarak çıkarılan Avukatlık Kanunu Yönetmeliğinin 95 inci maddesinin iptali isteğidir.

Savunmanın Özeti : Yönetmelik birlik tarafından hazırlanmış ise de Adalet Bakanlığı tarafından onanarak yürürlüğe konulduğundan husumetin bakanlığa tevcihi icabettiği, iptali istenilen yönetmelik hükmünün 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 1238 sayılı Kanunla değişik geçici 17 nci maddesine uygun olduğu belirtilerek dâvanın reddi icabettiği savunulmaktadır.

Kanunsözcüsü Necati Koldemir'in Düşüncesi : Dâvalının usule mütedair def'i yerinde değildir.

Esasa gelince : Dâvanın konusunun 20.2.1973 gün ve 14454 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Avukatlık Kanunu Yönetmeliğinin 95 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki «Dâva ve iş tâkipçileri, kanunun geçici 17 nci maddesinin değişik 4 üncü fıkrası uyarınca bulundukları yerdeki avukat veya dâva vekilleri sayısı üçü bulmadıkça listesine yazılı oldukları baro veya başka bir baro bölgesindeki bir yere nakledilemiyeceklerine» dair olan hükmün iptali isteği teşkil etmektedir.

1136 sayılı Kanunun geçici 17 nci maddesinin değişik 4 üncü fıkrası, dâva ve iş tâkipçiliği görevini yapma hakkının o yer avukat veya dâva vekilleri sayısının üçü bulması halinde kendiliğinden sona ereceği, sona erme tarihinden itibaren üç ay içinde ilgili şahsın aynı baro veya başka bir baro bölgesindeki üç avukat veya dâva vekili bulunmayan başka bir yere naklederek büro açabileceği hükmünü âmir olup, maddede bulunduğu yerde avukat veya dâva vekili sayısı üçü bulmayan dâva vekillerinin başka bir yere nakledilemiyecekleri hakkında bir hüküm de bulunmadığından, yönetmeliğin bu hükmü kanuna aykırıdır.

Bu sebeple dâvanın kabulü ile yönetmeliğin dâva konusu edilen hükmünün iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Aysel Pekiner'in Düşüncesi : İptali istenilen Avukatlık Kanunu Yönetmeliğinin 95 inci maddesinin ikinci fıkrası hükmünde 1136 sayılı Avukatlık Kanununun geçici 17 nci maddesinin değişik 4 üncü fıkrası hükmüne aykırılık bulunmadığından dâvanın reddi icabettiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince duruşma için belirtilen 22.10.1973 pazartesi günü dâvalı vekilinin geldiği, duruşma davetiyesinin tebliğine rağmen dâvacının gelmediği anlaşıldıktan ve dâvalının savunması ile Kanunsözcüsünün düşüncesi dinlendikten sonra işin gereği düşünüldü :

Dâvalının husumete ilişkin def'i yerinde görülmiyerek işin esasına geçildi :

1136 sayılı Avukatlık Kanununun 1238 sayılı Kanunla değişik geçici 17 nci maddesinin 4 üncü fıkrasında; dâva vekillerinin vekâlet görevini yapmak hakkının o yer avukat veya dâva vekilleri sayısının üçü bulması halinde kendiliğinden sona ereceği, sona erme tarihinden itibaren üç ay içinde, ilgili şahsın aynı baro bölgesi içinde üç avukat veya dâva vekili bulunmıyan başka bir yere naklederek büro açması halinde listedeki kaydın nakledilen yer işaret edilmek suretiyle devam edeceği öngörülmüş, kanunun bu hükmüne uygun olarak 20 Şubat 1973 tarihli Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Avukatlık Kanunu Yönetmeliğinin 95 inci maddesinin ikinci fıkrası ile de dâva ve iş tâkipçilerinin bulundukları yerdeki avukat veya dâva vekillerinin sayısı üçü bulmadıkça listesine yazılı oldukları baro veya başka bir baro bölgesindeki bir yere nakledilemiyecekleri hükme bağlanmıştır.

Yukarıda belirtildiği üzere yönetmeliğin iptali istenilen hükmünde kanuna herhangi bir aykırılık bulunmadığı gibi dâvacının, bulundukları yerde üç avukat veya dâva vekili sayısı üçü bulmaksızın hiç olmazsa bir defaya mahsus olmak üzere nakledilebilmelerine imkân tanınması için söz konusu kısıtlayıcı hükmün iptali gerektiği yolundaki iddiası da isabetsizdir.

Bu sebeple dâvanın reddine, yargı yardımının kabulüne karar verildiğinden durumu düzeldiğinde 103,— lira yargılama giderinin dâvacıdan alınmasına ve 1.000,— lira avukatlık ücretinin dâvacıdan alınıp dâvalıya verilmesine 23.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

İSKÂN İŞLERİ

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire
Esas No : 1972/2436
Karar No : 1973/3003

Dâvacı : Hüseyin Dal

Dâvalı : Kırklareli Valiliği

Dâvanın Özeti : Dâvacı; kız kardeşinin kendisi yanında iskân gördükten sonra evlenip kocasının yanında mükerrer olarak iskân gördüğünden, kendisi yanındaki iskân kaydının kaldırılması isteğini reddeden 6.6.1972 gün ve 694 sayılı dâvalı idare kararının iptalini istemektedir.

Savunmanın Özeti : Savunma verilmemiştir.

Kanunsözcüsü Necati Koldemir'in Düşüncesi : Mükerrer iskân kaydının düzeltilmesine, iskân edildiği tarihten itibaren aradan Borçlar Kanununun 66 ncı maddesinde ön görülen 10 senelik müddetin geçmiş olması sebebiyle imkân yoktur.

Bu sebeple il idare kurulunca verilen karar yerindedir. Dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Şevket Apalak'ın Düşüncesi : Dâva konusu karar, idarî işlemlerdeki istikrar ilkesine uygun olduğundan dâvanın reddi gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm vreen Danıştay Sekizinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâvacı; kız kardeşinin 1935 yılında kendisi ile birlikte iskân gördükten sonra evlendiği ve tekrar kocasının yanında iskâna tabi tutulduğundan kendisi yanındaki mükerrer iskân kaydının silinmesini istemişse de, iskân işlerinde istikrarın sağlanması nedeniyle reddedilmiştir.

İlgililerin yanlış beyanları sonucu yapıldığı kesinlikle bilinemeyen bir işlemin idarece her zaman geri alınabileceğini kabul etmek, idarî işlemlerde bulunması gereken istikrar ilkesine uygun düşmez. Bu nedenle, 38 yıl önce yapılmış iskân tahsisinin geri alınmamasında hukuka aykırılık bulunmadığından dâvanın reddine, yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına 4.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire
Esas No : 1972/3411
Karar No : 1973/3442

Dâvacılar : Ali, Şirin ve Güllü Gönek
Dâvalı : Tunceli Valiliği

Dâvanın Özeti : Kendilerine iskânen verilen arazinin, bundan önceki istihkaklarını satmış oldukları gerekçesiyle, geri alınması yolunda tesis edilen kararın iptali isteğidir.

Savunmanın Özeti : Dâvanın süresinde açılmadığı, dâvacıların kendilerine iskânen verilen arazileri on yıllık kanunî takyit müddetini geçirmeden satmış olduklarından ellerinden alınmasına ilişkin dâva konusu yapılan kararda kanuna aykırılık olmadığı öne sürülerek dâvanın reddi savunulmuştur.

Kanunsözcüsü Yaşar Selim Asmaz'ın Düşüncesi : Dâvacıya 1960 - 1961 yıllarında verilen arazilerin on yıl içinde satılmış olduğu ileri sürülerek 1971 yılındaki tahsis kararının refedilmesinde kanunî isabet bulunmadığından dâva konusu işlemin bu sebeple iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Feridun Tokalp'in Düşüncesi : Dâva dosyasındaki belgelerin incelenmesinden; dâvacıların 112 dekar 750 metrekare miktarındaki iskân yardımı arazi istihkaklarının muhtelif tarihlerde üç parti halinde kendilerine verildiği, 1960 - 1961 yıllarında iki partide verilen arazileri on yıl kullandıktan sonra sattıkları, 1971 yılında verilen arazinin adlarına tapuya tescilinden bir yıl sonra ilk iki parti araziyi satmış olduklarından bahisle dâva konusu karar ile geri alındığı anlaşılmaktadır. 2510 sayılı İskân Kanununun değişik 30 uncu maddesi; «Hükümetçe iskân edilenlere borçlu veya borçsuz olarak iskân yoluyla verilen gayrimenkuller on yıl süre ile hiçbir surette satılamaz, bağışlanamaz, terkin edilemez, haciz olunamaz. Tapularına o yolda kayıt düşülür.» hükmünü âmir olup sözü edilen on yıllık süre de taşınmazların temlik tarihinden itibaren başlar. Buna göre dâvacılar adlarına 15.4.1960 tarihinde temlik edilen gayrimenkulü 9.8.1970 tarihinde, 28.9.1961 de temlik edilen taşınmaz malı da 29.9.1971 tarihinde satmış olduklarından kanunî takyit süresini doldurmuş binnetice açıklanan madde hükmüne aykırı bir tasarrufta bulunmamışlardır. Bu durum karşısında on yıllık kanunî süre içinde gayrimenkullerin satıldığı yolundaki dâvalı idare beyanına itibar etmek mümkün değildir.

Diğer taraftan anılan kanunda idarî imkânsızlıklar sebebiyle birkaç parti halinde ve ayrı tarihlerde yapılan iskân yardımlarına belirli süre içinde satılamıyacağına ilişkin istisnaî bir hüküm bulunmadığı gibi kanunî takyit süresinin son partide verilen gayrimenkulün temlikinden itibaren başlıyacağı yolunda da herhangi bir ibare yoktur. Esasen böyle bir hüküm bulunması halinde bunun on yıllık takyidî süreyi öngören hükümle çelişki yaratacağı muhakkaktır. Zira 1960 tarihinde temlik edilen gayrimenkulün, tamamen idarî imkânsızlık sebebiyle toplam iskân istihkakı tamamlanmadığı gerekçesiyle, on yıl sonra satılmasının önlenmesi on yıllık takyidî süreyi hükme bağlayan kanuna aykırı düşmektedir.

Bu itibarla, 12.8.1971 tarihinde temlik edilen gayrimenkulün, bundan önce verilen gayrimenkulleri sattığı için geri alınmasına ilişkin dâva konusu kararın kanunî isabetsizliği sebebiyle iptali gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince işin gereği düşünüldü:

Dâvalının süre def'i yerinde görülmiyerek işin esası incelendi.

Dâva dosyasındaki belgelerin incelenmesinden; dâvacılara iskân yardımı olarak 15.4.1960 tarihinde 34800 metrekare, 28.9.1961 tarihinde 29200 metrekare ve 12.8.1971 tarihinde de 48700 metrekare arazi verilerek toplam olarak 112750 metrekare miktarının istihkaklarının tamamlandığı, ancak dâvacıların ilk iki temlikte aldıkları arazileri 9.8.1970 ve 29.9.1971 tarihlerinde başka şahıslara satmış olduklarının tesbit edildiğinden bahisle son defa verilen arazinin geri alındığı, buna ilişkin kararın iptali dileğiyle işbu dâvanın açıldığı anlaşılmaktadır.

İskân, devletin muhtaç göçmenlere yaptığı bir yardımdır. Gayesi göçmenleri yerleştirip müstahsil hale getirmektir. İdarî imkânsızlıklar sebebiyle iskân yardımının muhtelif kısımlar halinde yapılmış olması bu yardımın gaye ve mahiyetini etkilemez. Anlaşmazlık konusu olayda olduğu gibi dâvacılara iki kısımda ve ayrı ayrı zamanlarda verilen taşınmaz malların, kanunî tatyit süresini doldurmuş olsalar bile, satılmış olması, dâvacılar yönünden iskân yardımı yapılması gayesinin kalmadığını ortaya koymaktadır. Bu sebeple dâvacıların evvelce kendilerine iki kısımda temlik edilen taşınmaz malları satmış oldukları gizliyerek idareyi yanıltma suretiyle üçüncü kısım olarak aldıkları taşınmaz malın idarece geri alınmasında idare hukuku esaslarına aykırılık bulunmamaktadır.

Açıklanan sebeplerle dâvanın reddine, yargılama giderlerinin dâvacılar üzerinde bırakılmasına 5.12.1973 gününde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — Dâvacılara İskân Kanunu uyarınca iskân yardımı olarak muayyen norm dahilinde arazi verilmesi kararlaştırılmış ancak toprak varlığının azlığı sebebiyle bu yardım üç kısımda ayrı tarihlerde gerçekleştirilmiştir. Bu hal muayyen norm dahilinde tesbit edilen toprağın verimli bir hale gelmesine engel olmaktadır. Diğer taraftan ilk iki kısımda verilen gayrimenkullerin dâvacıların kanunen belirli on yıllık süreyi geçirdikten sonra satmış oldukları sabittir. Bu itibarla değişik zamanlarda iki kısımda verilen taşınmaz malları satmış oldukları sebep gösterilerek mücerret idarenin toprak azlığı nedeniyle bilâhare verdiği noksan toprak kısmının dâvacılar adına tescilinden sonra ellerinden alınması vazıı kanunun maksadına ve hak ve nesafet kaidelerine aykırı olacağından dâva konusu kararın iptali gerekeceği görüşü ile karara karşıyım.

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire
Esas No : 1972/3650
Karar No : 1973/3593

Dâvacı : Nebi Zırhlı
Dâvalı : 1 — Maliye Hazinesi
2 — Köy İşleri Bakanlığı,
3 — İzmir Valiliği.

Dâvanın Özeti : İskân yardımı olarak verilen taşınmazlarda çıkan fazlalığın kendisine verilmesi yolundaki müracaatına üç ay içinde cevap verilmiyerek alınan zımmen red kararının iptali dileğidir.

Savunmaların Özeti : Dâvanın süre aşımı nedeniyle ve iskân yoluyla dâvacıya verilen taşınmazlarda ilerde fazlalık çıkması halinde bu fazlalığın Hazineye ait olacağı kaydının düşüldüğü ve fazlalığın ilk iskândaki durumuna göre 10 dönümden büyük olduğu belirtilerek dâvanın reddi savunuluyor.

Kanunsözcüsü Yaşar Selim Asmaz'ın Düşüncesi : Dâvacı, Kavala mübadillerinden babası Molla Hüseyin Nebi'nin aile reisliği altında 7 nüfustan ibaret olan ailelerine 1777 sayılı Kanuna göre verilen 12 dönümlük tarlanın 1959 senesinde yapılan tapulamasında 175, 176, 177 ve 178 sayılı parsellere ayrıldığını, kendisine ait 176 sayılı parselde ortaya çıkan 4168 m2 lik yerin fazlalık olduğundan bu yerin 5618 sayılı Kanunun ek 2 nci maddesi gereğince kendisine temliki talebine cevap verilmediğini iddia ederek tesis edilen işlemin iptalini talep etmekte ise de, dâvacının aynı mahiyetteki talebinin reddedildiği ve red kararının 21.8.1963 tarihinde dâvacıya tebliğ edildiği dosyadaki tebellüğ ilmühaberinden anlaşılmaktadır.

Bu durumda dâvacının, yeniden yaptığı müracaatına 3 ay içinde cevap verilmediğinden bahisle dâva açması mümkün değildir.

Ret kararı dâvacıya 21.8.1963 tarihinde tebliğ edildiğine göre 90 günlük dâva açma süresi geçirilerek 6.9. 1972 tarihinde açılan dâvanın süre yönünden reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Şevket Apalak'ın Düşüncesi : İskân yoluyla verilen taşınmazlarda çıkan fazlalık ilk iskândaki duruma göre 10 dönümden büyük olduğundan dâvacının talebi 5618 sayılı Kanunla 4753 sayılı Kanuna eklenen ek 2 nci maddeye uygun bulunmadığından dâvanın reddi gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâvalının süre def'i yerinde görülmiyerek husumet İzmir Valiliğine yöneltildi.

Dâva dosyasının incelenmesinden; dâvacının 7 nüfustan ibaret olan ailesine Kavala'dan yurda geldiklerinde iskân yoluyla 12 dönümlük taşınmaz mal verildiği, 1959 senesinde kadastrosu sırasında yapılan ölçümde buranın 25.300 m2 olduğunun ortaya çıktığı ve fazlalığın Hazine adına tescil edildiği anlaşılmıştır. Sözü edilen taşınmaz malın hissedarları 1941 yılında taşınmazı aralarında taksim ederek dört parsele ayırmışlardır. Dâvacı, idareye başvurarak kendi parselinde ortaya çıkan fazlalığın 10 dönümden az olduğunu öne sürerek kendisi üstüne tescil edilmesini istemiş, bu isteğine üç ay içinde cevap verilmediğinden işbu iptal dâvasını açmıştır.

4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun 5618 sayılı Kanunla eklenen ek 2 nci maddesinde; «Hazinece özel kanunları hükümlerine göre miktar üzerinden satılan, tefviz veya tahsis edilen, paralı veya parasız dağıtılan arazide ölçü neticesinde çıkan fazlalık bitişiğinde başkaca devlet arazisi yoksa ve başlıbaşına dağıtılamıyacak bir şekilde on dönüme kadar küçük parçalardan ibaret ise, tapu sahiplerine veya mirasçılarına evvelki satış ve borçlandırma, parasız verilmişse dağıtım tarihindeki emsaline nazaran bulunacak bedelleri üzerinden temlik edilebilir.» hükmü yer almaktadır.

Belirtilen madde hükmüne göre, ortaya çıkacak fazlalığın hesabı, iskân yoluyla tahsis edilen taşınmaz malların verildiği andaki miktarı üzerinden yapılacaktır. Sonradan taşınmaz malın parçalara ayrılarak fazlalığın on dönümden az gösterilmesi dâvacıya bu kanunun öngördüğü haktan istifade imkânı sağlamaz.

Açıklanan sebeplerle dayanaktan yoksun dâvanın reddine, yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına 20.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire
Esas No : 1972/5070
Karar No : 1973/3439

Dâvacı : Türkiye Demiryolları İşçi Sendikaları Federasyonu
Vekili : Av. Gündoğan Çaylaklı,
Dâvalı : Çalışma Bakanlığı.

Dâvanın Özeti : 28.9.1972 günlü Resmî Gazete'de yayınlanan Sendikalar İşkolları Yönetmeliğine ek yönetmeliğin 18 sıra numaralı işkolunun «Demiryolu yapımı, bakımı, onarımı ve benzeri işler» kısmının iptali isteğidir.

Savunmanın Özeti : Dâva konusu yapılan yönetmeliğin kanun hükümlerine uygun şekilde hazırlandığı, sözü edilen işkolunun değişiklikten sonra dâvacı aleyhine bir durum meydana getirmediği, dâvacı iddialarının hukuki ve kanuni mesnedi bulunmadığı ileri sürülerek dâvanın reddi savunulmuştur.

Kanunsözcüsü Yaşar Selim Asmaz'ın Düşüncesi : Dâva konusu yönetmelik maddesinin iptalini gerektirecek bir sebep bulunmadığından, dayanağı olmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Feridun Tokalp'in Düşüncesi : İşkolları Yönetmeliğinin 24 sıra numaralı «Demiryolu Taşımacılığı» işkolunda faaliyette bulunan dâvacı federasyon, işkolları ek yönetmeliğinin 18 sıra numarasında yer alan «İnşaat» işkolunun «Demiryolu yapımı, bakımı, onarımı ve benzeri işler» kısmının iptali dileğiyle bu dâvayı açmış bulunmaktadır.

Öncelikle şu hususu belirtmek gerekir ki; 18 sıra no'lu «Yapı» ve 19 sıra no'lu «Yol» işkollarının kapsamlarındaki işlerin özel ve kamu sektörlerince yapılması tefrikini bertaraf etmek yolundaki Dairemiz kararı uyarınca, 18 numaralı «İnşaat» işkolu şeklinde birleştirilmesine ilişkin ek yönetmelik dâvacının faaliyetini etkilememektedir. Zira ek yönetmelik ile sözü edilen demiryolu yapımı, bakımı, onarımı ve benzeri işler dâvacının iddia ettiği şekilde 24 sıra numaralı «Demiryolu Taşımacılığı» işkolundan çıkarılıp 18 sıra no'lu «İnşaat» işkolunda belirtilmiş değildir. Başka bir ifade ile ek yönetmelik, 24 sıra numaralı işkolunu etkilemeyip, Devlet Demiryolları İşletmesi dışındaki kişi ve kuruluşlar tarafından yapılan demiryolu yapım, onarım ve benzeri işlerin 18 sıra numaralı «İnşaat» işkolunda yer aldığını belirtmektedir. Bu itibarla ek yönetmelik dâvacının faaliyet sahasını daraltmamakta, önceki durumunu aynen muhafaza etmektedir.

Her ne kadar 24 sıra numaralı işkolunun başlığı «Demiryolu Taşımacılığı» ise de metninde «demiryolları ve bağlı işyerlerinde görülen her türlü işler» şeklindeki ifade bu işkolunun yapım, bakım ve onarım faaliyetlerini de kapsamına almış bulunduğunu göstermektedir. Örneğin Devlet Demiryolları Cer Atölyeleri, Fabrikaları ve benzeri işyerleri demiryollarına bağlı olup taşımacılık işine katkıda bulunan, bu işi tamamlıyan, yapım, bakım ve

onarım faaliyetlerinin oluştuğu mahallerdir. Bu nedenle demiryolu yapımı, bakımı, onarımı ve benzeri işler ile taşımacılık işleri kül halinde 24 sıra numaralı işkolunda yeralmaktadır. Bu anlamdaki faaliyeti Devlet inhisarında bulundurduğuna göre işyerinin de Devlet Demiryolları İşletmesi olacağı şüphesizdir. Esasen, demiryolu taşımacılığını yapan adı geçen işletmenin bununla ilgili olarak yapım, bakım, onarım ve benzeri işleri ifa edeceği bizatihi hizmetin mahiyet ve özelliğinin zaruri bir sonucudur.

Açıklanan sebeplerle kanunî dayanağı bulunmayan dâvanın reddi gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâva ve işlem dosyalarının incelenmesinden; İşkolları Yönetmeliğinin 18 sıra numarasında yer alan «Yapı» ve 19 sıra numarasında belirtilen «Yol» işkollarının kapsamlarındaki işlerin özel ve kamu sektörlerince yapılması tefrikini ortadan kaldıran ve bu iki işkolunun 18 sıra numaralı «İnşaat» işkolu şeklinde birleştirilmesine ilişkin bulunan ek yönetmeliğin, sözü edilen işkolunda yer alan «Demiryolu yapım, bakım, onarım ve benzeri işler» kısmının, İşkolları Yönetmeliğinin 24 sıra numaralı «Demiryolu Taşımacılığı» işkolunda faaliyette bulunan, dâvacı federasyon tarafından iptali dileğiyle işbu dâvanın açıldığı anlaşılmaktadır.

17.10.1971 tarih ve 13989 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren İşkolları Yönetmeliğinin; 18 sıra numaralı «Yapı» işkolunda bakım ve onarımdan söz edilmeden, özel kesimce yaptırılan demiryolu yapımı ve 19 sıra numaralı «Yol» işkolunda, demiryolundan bahsedilmeden, kamu kesiminee yapılan birçok işler meyanında bakım ve onarım işlerinin belirtilmesine ilişkin hükmü, 28.9.1972 gün ve 14320 sayılı Resmi Gazete' de yayınlanan ek yönetmeliğin 1 inci maddesi ile, sözü edilen iki işkolu, özel ve kamu kesimleri tefriki kaldırılmak suretiyle birleştirilerek 18 sıra numaralı «İnşaat» işkolu halinde değiştirilmiş bulunmaktadır.

Sözü edilen 18 sıra numaralı «Yapı» işkolunda bakım ve onarımdan, 19 sıra numaralı «Yol» işkolunda da demiryolu yapımından bahsedilmediği için, değişiklikten önce, Devlet Demiryollarınca yapılan demiryolu yapım, bakım ve onarım işlerinin 24 sıra numaralı «Demiryolu Taşımacılığı» işkoluna girdiği şüphesizdir. Ancak, ek yönetmeliğin anlaşmazlık konusu 1 inci maddesi hükmü karşısında; 24 sıra numaralı İşkolunda Devlet Demiryolları ibaresinin bulunmaması, anılan işkolunun başlığı ile muhtevasının farklı olması, binnetice iltibasa mahal verecek nitelik taşıması sebebiyle Devlet Demiryolları tarafından yürütülen demiryolu yapım, bakım ve onarım işlerinin 18 sıra numaralı «İnşaat» işkolunda yer alması sonucunu doğurmaktadır ki bu durum kanun vazıının maksadına uygun düşmez.

Açıklanan sebeplerle ek yönetmeliğin 1 inci maddesinde hükme bağlanan 18 sıra numaralı «İnşaat» işkolundaki «Demiryolu yapım, bakım, onarım ve benzeri işler» kısmının iptaline (130,50) yüzotuz lira elli kuruş yargılama giderleriyle (650,—) altıyüzelli lira avukatlık ücretinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 5.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

KAMU KURUMU NİTELİĞİNDE

MESLEK KURULUŞLARI

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire

Esas No : 1972/3613
Karar No : 1973/2980

Dâvacı : Şevket Ergin
Dâvalı : İstanbul Ticaret Odası Başkanlığı
Vekili : Av. Süreyya Avcıoğlu

Dâvanın Özeti : İstanbul Ticaret Odasının 1972 Yılı Bütçesinde yer alan bazı masraf kalemlerinin kanuna aykırılığından bahisle bütçeden çıkarılması yolunda oda başkanlığına vaki müracaatının reddine ilişkin 21.2.1972 gün ve 6144 sayılı işlemin iptali isteğidir

Savunmanın Özeti : Dâva konusu yapılan işlemde, dâvacının hak ve menfaatinin ihlâlinin bahis mevzuu olmadığı, keza mevzuata aykırılık bulunmadığı dâvacı iddialarının yerinde görülmediği öne sürülerek dâvanın usul ve esas bakımından reddi savunulmuştur.

Kanunsözcüsü Fevzi Tuzkaya'nın Düşüncesi : Dâvacı, İstanbul İli içinde Çarşı Tepe Karadeniz Han 17 numarada ithalât, ihracat ve komisyon işleri ile iştigal ettiğine ve dâvalı İstanbul Ticaret Odasına kayıtlı bulunduğuna ve aidat ödediğine göre, oda bütçesinin sarfı ile ilgili konuların mali yönden denetiminin Yüksek İdare Mahkemesinden istemesi ve iptalini talep etmesinde 521 sayılı Danıştay Kanunu'nun 30 uncu maddesinde yer alan menfaat ihlâli yönünden ilişkisi bulunduğu cihetle dâva açma ehliyeti olduğundan dâvalı idarenin ehliyet sebebiyle usule ait def'i yerinde görülmemiştir.

İşin esasına gelince;
Dâvacı, aşağıdaki hususların kanunsuz olduğunu iddia etmektedir.

1 — Odanın Yurt Dışı Sergi ve Fuarlara katılamıyacağı iddiası :

5590 sayılı Kanunun «Odaların Görevleri» adlı başlığının 5 inci maddesinin (K) bendi, odalara, mahalli veya bölge sergileri, panayırlar açma ve katılma yetkisi tanımış, ancak aynı kanunun «Odalar Birliğinin Görevleri» başlığını taşıyan 62 nci maddesinin (E) bendinde, Millî ve Milletlerarası Sergi ve Panayırlara iştirak yetkisini Odalar Birliğine tanımış olduğundan İstanbul Ticaret Odasının, bu tip Yurt Dışı Sergi ve Fuarlara katılma kararı alıp bütçeye masraf koymağa yetkisi bulunmadığı cihetle bütçedeki bu masraf bölümünün iptali gerekir.

2 — Oda yayım organı olan «İstanbul Ticaret Gazetesinin» oda üyelerine bedava verilmesi gayesile konulan tahsisatın iptaline gelince :

Odaların, kanun ve tüzük hükümleri uyarınca, günlük ve haftalık aylık, yıllık mevkute çıkarmalarına izin verilmiş ise de bunların üyelere parasız olarak verileceğine dair bir

hüküm mevcut olmadığından bütçeye böyle bir bölüm konulması da, yasaya aykırı olacağından bu bölümün de iptali gerekir.

3 — Yurt içi ve dışındaki öğrenci okutulması için konulan 500.000,— liralık «Eğitim Masraflarının» iptali dileğine gelince :

Dâvacı, bu bölümde odanın karşılıksız burslar dağıttığını tevsik edemediği cihetle bu iddiasının açıklanan sebeplerle reddi gerekir.

4 — Müşterek pazar ve plânlı kalkınma için bütçeye para konulmasına gelince :

Bütçeye bu tip bir meblağın konması, odanın ticari menfaati ile ilgili ve planlı bir kalkınma için gerelki olduğu kanaatına varıldığı cihetle keza bu iddianın da reddi gerekir.

5 — Dâvacının 1972 yılı için 3 adet Grup Müdürlüğü kadrosunun konulamıyacağı gibi iddiaları, hizmetin işleyiş şekli ve yönetim tarzını ilgilendiren ve iş hacmi ile ilgili olup değişebilir bir karakter gösterdiği cihetle, bu konuya ilişkin iddiaların reddi ile dâvanın kısmen kabul ve kısmen reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Feridun Tokalp'in Düşüncesi : Dâvalının usule ilişkin itirazı yerinde görülmemiştir.

Dâvacı; 1972 yılı Oda Bütçesinde yer alan Yurt dışı Sergi ve Fuarlara katılma masrafına, Ticaret Gazetesi için ayrılan meblâğa, eğitim masraflarına, plânlı kalkınma ve Ortak Pazar için ayrılan masraf ve kadro teşkiline dair kalemlere kanuna aykırılığından bahisle itiraz etmiş, talebinin reddi üzerine işbu dâvayı açmıştır. Gerçekten yurt dışı sergi ve panayırlara katılmanın, 5590 sayılı Kanunun 62 nci maddesinin (e) fıkrası gereğince, birliğin görevleri arasında sayıldığından bu konudaki dâvacı iddiasının kabulü ile bütçenin bu kısma ilişkin bölümünün iptali; diğer bölümleri hakkındaki iddialarının ise gerek kanuni dayanağının bulunmaması gerekse tevsik edememesi sebebiyle varit olmadığından reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince duruşma için önceden belirtilen 1.10.1973 pazartesi günü dâvacının ve dâvalı oda avukatının geldikleri anlaşıldıktan, tarafların iddia ve savunmalarıyla kanunsözcüsünün düşüncesi dinlendikten sonra işin gereği görüşüldü :

Dâvalının usule ilişkin itirazı yerinde görülmemiştir :

İdari bir tasarruf ancak bunu yapan organ tarafından ve tesisindeki usule uygun biçimde kaldırılır yahut değiştirilir. Bu genel kuralın sonucu olarak, idari tasarrufun değiştirilmesine veya kaldırılmasına ilişkin vaki müracaatların da bu tasarrufu değiştirmeye veya kaldırmaya yetkili organlar tarafından cevaplandırılması icabetmektedir.

5590 sayılı Kanunun 11 inci maddesi, odaların bütçelerinin yönetim kurullarınca hazırlanıp meclislerce tasdik olunacağını hükme bağlamıştır.

Olayda, oda üyesi dâvacının, 1972 yılına ait bütçenin bazı masraf kalemlerinin, kanuna aykırılığından bahisle değiştirilmesine ilişkin müracaatının anılan madde hükmü uyarınca oda meclisince incelenmesi gerekirken Genel Kâtip tarafından reddedilmesinde yetkisizlik açıktır.

Diğer taraftan, 5590 sayılı Kanunun tatbikine dair 3/13070 sayılı Tüzüğün Oda Genel Kâtibinin vazifelerini belirten 21 inci maddesinin (c) bendinde yer alan, «Oda bütçesini hazırlıyarak yönetim kuruluna vermek» hükmünün de meclisin tasdikinden geçmek suretiyle tekemmül eden bütçe üzerinde işlem tesisine Genel Kâtibi yetkili kılamaz.

Belirtilen sebeplerle dâva konusu işlemin iptaline, (99,—) doksandokuz lira yargılama giderlerinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 1.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire
Esas No : 1971/5417
Karar No : 1973/2978

Dâvacı : İzzet Başar
Dâvalı : Karaman Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı.
Vekili : Av. İsmet Cantürk,

Dâvanın Özeti : Karaman Ticaret ve Sanayi Odasındaki görevinden istifa ederek ayrılan dâvacının, işten ayrılma tazminatı ödenmesi yolundaki müracaatının reddine ilişkin 30.7.1971 gün ve 971/8 sayılı kararın iptali isteğidir.

Savunmanın Özeti : Dâvacının arzusu ile görevinden ayrıldığı, gerek 5590 sayılı Kanunda, gerekse buna bağlı 3/13070 sayılı Tüzükte işten ayrılanlara tazminat verileceğine dair herhangi bir hüküm bulunmadığından tazminat ödenmesi yolundaki isteğinin kabul edilmediği, kararda usulsüzlük bulunmadığı öne sürülerek dâvanın reddi savunulmuştur.

Kanunsözcüsü Fevzi Tuzkaya'nın Düşüncesi : 17.7.1964 gün ve 506 sayılı «Sosyal Sigortalar Kanununun» geçici 20 nci maddesi, Ticaret ve Sanayi Odaları Borsaları veya bunların teşkil ettikleri birlikler personeline yapılacak yardımları tayin ve tespit etmek üzere tesis kurulacağını öngörmüştür.

Anılan kanun hükmüne göre kurulan Türkiye Odalar Borsalar ve Birlik Personeli Sigorta ve Emeklilik Sandığı Tesis Senedi ile de emekli aylığı bağlanması, hesaplanması ve emeklilik ikramiyesi verilmesi hususları düzenlenmiştir.

Her ne kadar, 5590 sayılı Kanunun 86 ncı maddesi, odalar memur ve hizmetlilerinin işten çıkarma muameleleri ile hastalık, ihtiyarlık, emeklilik ve ölüm sigortalarının yapılış şekli, işten ayrılma hallerinde bir tazminat verileceğini ve bunun miktar ve şekillerinin tüzükle gösterileceğini öngörmüş ise de, tüzükle böyle bir husus tespit edilmemiş olup, ayrıca 5590 sayılı Kanunun çıkış tarihinde, 506 sayılı Kanuna tanınan bir sigorta sistemi ve garantisi mevcut olmadığı için adı geçen hükmün yer aldığının kabulü tabiidir.

Bugün için yukarıda açıklanan bir sigorta tesis senedi mevcut olmasına ve ikramiye, sair haklar düzenlenmiş bulunmasına binaen, ayrıca dâva konusu tazminatın ödenmesi mümkün olmadığından dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Feridun Tokalp'in Düşüncesi : Görevinden istifaen ayrılmış bulunan dâvacıya, Sigorta ve Emeklilik Sandığı Tesis Senedinin 30 uncu maddesi uyarınca işlem yapılacağı tabii olup bunun haricinde işten ayrılma tazminatı ödenmesine dair mevzuatta herhangi bir hüküm bulunmadığından bu yoldaki talebin reddine ilişkin dâva konusu kararda isabetsizlik yoktur. Bu sebeple dâvanın reddi gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince duruşma için bildirilen 1.10.1973 pazar-

tesi günü dâvacının ve dâvalı oda avukatının geldikleri anlaşıldıktan, tarafların iddia ve savunmalarıyla kanunsözcüsünün düşüncesi dinlendikten sonra işin gereği görüşüldü :

Dâvacı, Karaman Ticaret ve Sanayi Odasındaki görevinden oda yöneticilerinin baskıları sonunda istifaen ayrılmış olması nedeniyle kendisine işten ayrılma tazminatı verilmemesinin 5590 sayılı Kanunun 86 ncı maddesi ve bu kanuna bağlı tüzüğün 104 üncü maddesinin 2 nci fıkrası hükümlerine aykırılığından bahisle iptalini dâva ve talep etmektedir. Sözü edilen kanunun 86 ncı maddesi; oda, borsa ve birlik memur ve hizmetlilerinin tayin, terfi, nakil ve işten çıkarma muameleleri ve hastalık, ihtiyarlık, emeklilik ve ölüm sigortalarının yapılması şekli, işten ayrılma hallerinde verilmesi lâzım gelen tazminatın miktar ve şekillerinin tüzükle düzenleneceğini hükme bağlamış, açıklanan madde hükmünde belirtilen 3/13070 sayılı Tüzüğün bu konuya ilişkin 104 üncü maddesi de, oda ve borsa daimi memurlarının sigortalarının hangi esaslar dairesinde yapılacağını dört fıkra halinde belirtmiştir.

17 Temmuz 1964 tarih ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun geçici 20 nci maddesi ile Ticaret ve Sanayi Odaları ve Borsaları veya bunların teşkil ettikleri birlikler personeline yapılacak yardımları tayin etmek üzere tesis kurulması öngörülmüştür. Amlan kanun hükmüne uygun olarak kurulan Türkiye Odalar Borsalar ve Birlik Personeli Sigorta ve Emeklilik Sandığı Tesis Senedinin 20, 21 ve 22 nci maddeleri ile, emekli aylığı hesaplanacağı, emekli aylığı bağlanacağı ve emeklilik ikramiyesi verileceği keza; «Hakların Devam ve Teselsülü» başlığını taşıyan 30 uncu maddesinin (B) fıkrası ile, teşekküllerden ayrılan ve Sosyal Sigortalar Kanununun geçici 20 nci maddesinin aradığı nitelikte sandığı bulunan bir müesseseye geçen üyelerin, bu sandıktaki aidat ve teşekkül payları toplamının % 5 faizi ile beraber geçtiği müessesenin sandığına devredileceği, (C) fıkrasının 1 numaralı bendi ile de; kendi istekleriyle teşekküllerden ayrılanlara, kadro mülahazasıyla teşekkül tarafından işten çıkarılanlara ve yine teşekküller tarafından 3/13070 sayılı Tüzükte yazılı sebeplere dayanılarak çıkarılan üyelere istekleri üzerine kendi ödedikleri aidatın verileceği hususları düzenlenmiş bulunmaktadır.

Açıklanan maddeler hükümlerinden anlaşıldığına göre, kanun koyucu, emekliye ayrılan oda mensuplarının mağdur olmamaları için bunlara sosyal yardımı öngörmüştür. Bu yardımın nasıl yapılacağının tüzükle gösterileceği 5590 sayılı Kanunda belirtilmiş, tüzükte ise sadece oda ve borsa memurlarına uygulanacak sigortanın esasları hükme bağlanmış ve nihayet aynı amaçla Sigorta ve Emeklilik Sandığı Tesisi kurularak oda, borsa ve birlik personelinin sosyal güvenliği en geniş kapsamda bir sigorta sistemi ile garantiye alınmıştır. Görüldüğü üzere mevzuatta işten ayrılanlara tazminat verileceğine ilişkin bir hüküm bulunmamakta, ancak, işten ayrılanlar ile işten çıkarılanların ödedikleri aidatın kendilerine iadesinin esasları açıkça belirtilmektedir.

Bu itibarla kendi isteğiyle görevinden ayrılmış bulunan dâvacıya Tesis Senedinin yukarıda açıklanan 30 uncu maddesi hükmü uyarınca işlem yapılacağı tabiidir.

Diğer taraftan dâvacının, oda yöneticilerinin baskıları sonunda işinden ayrıldığı yolundaki iddiasının, yukarıda tafsilen belirtilen duruma tesiri olamıyacağı açıktır.

Açıklanan sebeplerle kanuni dayanağı bulunmayan dâvanın reddine, yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına, (1.000,—) Bin lira avukatlık ücretinin dâvacıdan alınarak dâvalıya verilmesine 1.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire
Esas No : 1973/1877
Karar No : 1973/3254

Dâvacı	:	Burhanettin Sezer
Vekili	:	Av. Müfehhar Hatusil
Dâvalı	:	İstanbul Ticaret Odası Başkanlığı
Vekili	:	Av. İsmet Giritli, Av. Süreyya Avcıoğlu

Dâvanın Özeti : Müvekkilinin 30 hizmet yılını ikmal ettiğinden bahisle re'sen emekliye sevkedilmesine ilişkin 10.4.1973 tarih ve 39 sayılı Oda Yönetim Kurulu kararının iptali isteğidir.

Savunmanın Özeti : 3/13070 sayılı Tüzüğün 104 üncü maddesinin (a) bendine göre, emeklilik halinin 30 hizmet yılını doldurmuş olmak veya en az 15 yıl hizmet ederek 65 yaşını doldurmuş olmakla tahakkuk edeceği, 30 hizmet yılını doldurmuş memurun tıpkı 65 yaşını doldurmuş bir memur gibi dinamizmini, kamu hizmetlerinin daha iyi yürütülmesini sağlamak için girişilecek yeniliklere süratle adapte olmak yeteneğini yitirmiye başladığı ve bu nedenle sözkonusu tüzükte 30 hizmet yılını doldurmuş olmanın zorunlu emeklilik hali olarak öngörüldüğü ve dâva konusu işlemde 3/13070 sayılı Tüzüğün 104/a maddesine aykırılık bulunmadığından bahisle dâvanın reddi savunulmaktadır.

Kanunsözcüsü Fevzi Tuzkaya'nın Düşüncesi : Dâva dosyasının incelenmesinden, İstanbul Ticaret Odasında İstihbarat Şube Müdürü görevinde olan ve dâvanın açılışı tarihinde 54 yaşında bulunan dâvacının, 30 yıl hizmet süresini tamamladığı sebebiyle idarece emekliye sevkedildiği ve dâvacıya atfı kabil herhangi bir kusur izafe edilmediği anlaşılmaktadır.

5590 sayılı Kanunun atıfta bulunduğu, Odalar Tüzüğünün 104 üncü maddesinin (A) bendi; «emeklilik hali, hizmet müddeti 30 yılı doldurmuş olmak veya en az 15 yıl hizmet ederek 65 yaşını doldurmuş olmakla tahakkuk eder» hükmünü âmir olup adı geçen madde hükmü; idareye herhangi bir sebep yok iken bir görevlinin mücerret 30 hizmet yılını ikmal etmesi halinde idarece re'sen emekliye sevk hakkını bahşetmez.

Adı geçen hüküm, odalarda 30 yıl hizmet süresini dolduran görevlilerin istekleri halinde emekli olabilme hakkını veren ve tanzim eden bir hükümdür.

Yukarıda açıklanan sebeple, tesis edilen emeklilik işleminin iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Mustafa Bumin'in Düşüncesi : 5590 sayılı Kanunun 86 ncı maddesi; oda, borsa ve birlik memur ve hizmetlilerinin emeklilik ve ölüm sigortalarının yapılması şeklini tüzükte gösterileceğini öngörmüş bulunmaktadır. 3/13070 sayılı Tüzüğün 104 üncü maddesinde de, oda ve borsa daimi memurlarının sigortalarının hangi esaslara göre yapılacağı belirtilmiş olup, söz konusu maddenin (a) bendine göre sigorta bakımından

emeklilik hali 30 hizmet yılını doldurmuş olmak veya en az 15 yıl hizmet ederek 65 yaşını doldurmuş olmakla tahakkuk eder. Adı geçen madde, belirtilen sürede kendi istekleri ile emekli olanların sigortalı olabilmelerine imkân verir. Ne 5590 sayılı Kanunda ve ne de 3/13070 sayılı Tüzükte 30 hizmet yılını dolduran oda ve borsa daimî memurlarının idarece re'sen emekliye sevkedilmelerini zorunlu kılan hukuki bir sebep bulunmamaktadır.

Açıklanan sebeplerle dâva konusu oda yönetim kurulu kararının iptali gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince duruşma için belirtilen 12.11.1973 pazartesi günü dâvacı vekili Av. Ali Müfehhar Hatusil ve dâvalı vekili Av. Süreyya Avcıoğlu'nun geldikleri anlaşıldıktan; taraf vekillerinin iddia ve savunmaları ile kanunsözcüsünün düşüncesi dinlendikten sonra işin gereği düşünüldü :

İstanbul Ticaret Odasında istihbarat şube müdürü olan dâvacının 54 yaşında bulunmasına rağmen 30 hizmet yılını doldurduğundan bahisle 5590 sayılı Kanuna ait 3/13070 sayılı Tüzüğün 104 üncü maddesinin (a) bendi uyarınca 10.4.1973 tarih ve 39 sayılı oda yönetim kurulu kararıyla re'sen emekliye sevkedildiği ve dâvanın işbu işlemin iptali istediğiyle açıldığı anlaşılmaktadır.

5590 sayılı Kanunun 86 ncı maddesi; «Oda, borsa ve birlik memur ve hizmetlilerinin, tayin, terfi, nakil ve işten çıkarma muameleleri ve hastalık, ihtiyarlık, emeklilik ve ölüm sigortalarının yapılması şekli; işten ayrılma hallerinde verilmesi lâzım gelen tazminatın miktar ve şekilleri tüzükte gösterilir...» hükmünü âmirdir. Sözü edilen tüzüğün 104 üncü maddesinin (a) bendinde, her ne kadar «emeklilik hali hizmet müddeti 30 yılı doldurmuş olmak veya en az 15 yıl hizmet ederek 65 yaşını doldurmuş olmakla tahakkuk...» edeceğini belirtmiş ise de, tüzüğün bu hükmü sigorta emeklilik hakkının kazanılabilmesi ile ilgili bulunmaktadır.

Bu madde, arzuları hilâfına daimî memurların oda ve borsalarca re'sen emekliye sevkedilmelerine imkân vermez. Sözkonusu mesleki kuruluşlardaki daimi memurların görevlerine son verilebilmesi ancak tüzüğün 103 üncü maddesinde belirtilen şartların varlığına bağlıdır. Dâvacının 103 üncü maddesinin 1 numaralı bendinin atıfta bulunduğu 91 inci maddesinin (D) fıkrasında belirtildiği gibi, vazifesini muntazaman ifaya mani olabilecek bedenî ve aklî arıza ve hastalıklarla malûl bulunduğu veya 103 üncü maddenin 5 inci fıkrasında gösterildiği gibi işinde kifayetsizliği maddi delillerle sabit olduğu ispat edilemediğine ve işine son verilmesini gerektiren diğer şartların da varlığı ortaya konmadığına göre, mücerret 30 hizmet yılının doldurulmuş bulunduğu öne sürülerek re'sen emekliye sevkedilmesinde tüzüğün belirtilen maddelerine uyarlık yoktur.

Açıklanan sebeplerle kanunî dayanağı bulunmayan Oda Yönetim Kurulu kararının iptaline, 135,— liralık yargılama giderleri ile 1.000,— (Bin) liralık avukatlık ücretinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 12.11.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

MADEN İŞLERİ

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire
Esas No : 1972/1768
Karar No : 1973/3043

Dâvacı : Kemal Dedeman.
Vekili : Av. Hayati Yıldızdoğan
Dâvalı : Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı.

Dâvanın Özeti : Adana İli Tufanbeyli İlçesi Tozlu Köyü civarında 1800 hektar genişliğindeki sahada çinko madeni aramak için Adana Valiliğine vaki başvurmalarını, müracaat sahası Kayseri İlinde kaldığından 6309 sayılı Maden Kanununun 24 üncü maddesine göre hak sağlamıyacağı gerekçesiyle reddeden Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının 3 Mart 1972 tarih ve 10174 sayılı işleminin iptali isteğidir.

Savunmanın Özeti : Müracaatçının tevdi ettiği taksir krokileri üzerinde valilik kanalıyla yapılan inceleme sonucunda, sahanın Kayseri İli hududu içinde kaldığı anlaşılarak Maden Kanununun 24. maddesi hükmü uyarınca isteğin reddedilmesinde yasaya aykırılık bulunmadığı savunulmaktadır.

Kanunsözcüsü Fazıl Kafadar'ın Düşüncesi : Celb edilen işlem dosyasında dâva konusu işlemin Tufanbeyli Kaymakamlığının 26.10.1971 tarihli ve 518 sayılı yazısına dayandığı görülmüştür.

Mezkûr yazıda müracaat sahasının Tomarza İlçesi sınırları içerisinde kalmış olduğu kanaat olarak vilâyete bildirilmiştir. Vilayet de 23.12.1971 tarihli ve 2563 sayılı yazı ile durumu Bakanlığa iletmiştir.

Yerinde inceleme yapılmaksızın sadece bir kanaata dayanan dâva konusu işlemin iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Aysel Pekiner'in Düşüncesi : Çinko madeni arama ruhsatnamesi isteği dilekçesinin Adana Valiliğine verilmesi üzerine sahanın Kayseri İli Tomarza İlçesi hududunda kaldığı yolundaki Tufanbeyli Kaymakamlığı mütalâasına dayanarak müracaatın reddine ilişkin işlem tesis edilmesinde 6309 sayılı Maden Kanunu hükümlerine uyarlık görülmediğinden yeniden inceleme yapılmak üzere dâva konusu işlemin iptali icabettiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince duruşma için belirtilen 21.5.1973 pazartesi günü dâvacı vekilinin ve dâvalı temsilcisinin geldikleri anlaşıldıktan; tarafların iddia ve savunmaları ile kanunsözcüsünün düşüncesi dinlendikten ve aynı günlü ara kararı ile getirtilen konu ile ilgili işlem dosyası da incelendikten sonra işin gereği düşünüldü :

Adana İli Tufanbeyli İlçesi Tozlu Köyü civarında çinko madeni arama ruhsatnamesi isteği dilekçesini Adana Valiliğine veren dâvacıya ,ruhsatname istenilen sahanın başka sahalara tedahül etmesi sebebiyle taksir için verilen 6 aylık sürenin yeniden 6 ay uzatılması esnasında taksir krokileri üzerinde Tufanbeyli Kaymakamlığı tarafından yapılan inceleme sonucuna dayanarak, müracaat sahasının Kayseri İlinde kaldığı ve 6309 sayılı Maden Kanunu'nun 24 üncü maddesine göre hak sağlamıyacağı gerekçesi ile istek reddedilmiştir.

Getirtilen işlem dosyası muhtevasından ise Tufanbeyli Kaymakamlığınca, krokinin belirli hudut noktaları ilgili köy ihtiyar heyeti ve muhtarı ile incelenerek Tufanbeyli Tozlu Köyü hududunda olmayıp Kayseri İli Tomarza İlçesi hududunda kaldığı kanısına ulaşılması sonucunda dâva konusu işlemin tesis edildiği anlaşılmaktadır.

6309 sayılı Maden Kanununun hükümlerine göre müracaat sahasının Kayseri İlinde kaldığından bahisle 22.12.1969 tarihinde Adana Valiliğine verilen dilekçenin herhangi bir hak sağlamıyacağı yolunda işlem tesis edebilmek için kanaat verici bir inceleme yapılması gerekir. Dâva konusu kararın dayalı bulunduğu kaymakamlık incelemesi ise Maden Mevzuatı yönünden geçerli ve kanaat verici bulunmamıştır.

Yeniden yeterli inceleme yapıldıktan sonra işlem tesis edilmek üzere dâva konusu 3.3.1972 tarih ve 10174 sayılı işleminin iptaline, dâva dilekçesinde «Avukatlık ücreti ve yargılama giderlerinin dâvacı uhdesinde bırakılmasına» denildiğinden yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına, işlem dosyasının yerine gönderilmesine 10.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire
Esas No : 1972/5153
Karar No : 1973/3047

Dâvacı	:	Rasih ve İhsan Maden Ltd. Şti.
Vekilleri	:	Av. Kemalettin Çelân, Av. Orhan Esen.
Dâvalı	:	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
Müdahil	:	Şayakçı Madencilik ve Ticaret Ltd. Şrk.
Vekilleri	:	Av. Hayati Yıldızdoğan, Av. Fehmi Alpaslan.

Dâvanın Özeti : Müvekkili şirketin Balıkesir İli Bigadiç İlçesi Salmanlar Köyünde Borasit madeni aramak için 16.8.1972 tarihli dilekçe ile yaptığı GMD—62520 sayılı müracaatın, 106/179, 106/90, 106/89, GMD—264, GMD—91, GMD—397, GMD—31 sayılı ruhsatname sahaları ile GMD—58450, GMD—33423 sayılı müracaat sahalarına gayri kabili taksir surette tedahüllü bulunduğundan bahisle reddine ilişkin 25.10.1972 gün ve 27225 sayılı Bakanlık kararının, daha önce müvekkili şirketin sahibi bulunduğu 106/161 sayılı maden ruhsatname sahasında sınır noktası olarak alınan Yumruklu Yörük Köyü Camii arazide mevcut olmadığından bahisle müracaatları red edildiği halde, aynı camii sınır noktası olarak alan müdahil şirketin sahibi bulunduğu 106/179 no.lu maden sahası ile tedahüllü olduğu ileri sürülerek gayri kabili taksir surette tedahülden bahsedilmesi yasaya aykırı olduğu belirtilerek iptali dileğidir.

Savunmanın Özeti : Maadin Nizamnamesi zamanında 1951 yılında müracaat edilen 106/179 no.lu maden sahasının sınır noktası sebebiyle keenlemyekûn sayılmasını gerektiren bir hükmün nizamnamede yer almadığı, dâvacı şirkete ait 106/161 sayılı maden müracaat sahasının keenlemyekûn sayılmayıp müracaat tarihi itibariyle aramalara serbest hale gelmediği, sadece müracaatlarının ret edildiği, 106/179 nolu maden sahasının reddi gerekse dahi bu sahanın dâvacı şirketin müracaat tarihinde kapalı durumunda olduğu, arza tatbiki yapılan 106/179 nolu sahada işletmeye elverişli maden varlığının tespit edildiği ve madenin bulunmuş hale geldiği ileri sürülerek dâvanın reddi savunulmuştur.

Müdahilin Savunması Özeti : Müvekkili şirketin sahibi bulunduğu 106/179 no.lu maden sahası ile dâvacı şirketin evvelce sahip bulunduğu 106/161 sayılı maden sahasında sözü edilen sınır noktasının aynı noktalar olmadığı, şirketlerinin gösterdiği köyde cami bulunduğu için bu nokta mevcut ve sabit kabul edilerek 6309 sayılı Kanunun 57 nci maddesi uyarınca istihsale izin verildiği, 6309 sayılı Kanuna intibakı yapılan 106/179 nolu sahada maden bulunmuş hale geldiği için bu sahaya 45 yıl süreyle imtiyaz verilmesi ile ilgili muamelelerin yürütüldüğü, 271 sayılı Kanunun ek—1 maddesi uyarınca arama ruhsatnamesinin, tekaddüm hakkı devresinde müracaatın reddini icabettirir sebeplerle reddi cihetine gidilemiyeceği ileri sürülerek dâvanın reddi savunulmuştur.

Kanunsözcüsü Muzaffer Arıer'in Düşüncesi : Dâva dosyası münderecatına göre, müdahilin arama ruhsatnamesi talep ettiği 1951 yılında yürürlükte bulunan Maadin Ni-

zamnamesi hükümlerine göre, hudut noktaları nedeniyle müracaatın keenlemyekûn sayılması mümkün bulunmadığı gibi, müdahile ait işletme talepli sahada işletmeye elverişli maden varlığı tespit edildiği cihetle, bulunmuş maden sahasında arama ruhsatnamesi verilemiyeceğinden, dâvacı hakkında tesis olunan işlemde kanuna aykırılık yoktur.

Dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Ahmet Nuri Çolakoğlu'nun Düşüncesi : Dâvacı şirketin evvelce sahibi bulunduğu 106/161 nolu maden arama ruhsatnamesi ile müdahil şirketin sahibi bulunduğu 106/179 nolu maden arama ruhsatnamesinde söz konusu sınır noktasının aynı şekilde tarif edilmediği, dolayısiyle sınır noktası aynı olmadığı gibi, bulunmuş hale gelen 106/179 nolu maden ruhsatname sahasının gerek Maadin Nizamnamesi ve gerekse 6309 sayılı Kanun yönünden keenlemyekûn sayılıp müracaat tarihi itibariyle aramalara serbest hale gelmesi düşünülemiyeceği cihetle dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince duruşma için belirtilen 15.10.1973 Pazartesi günü dâvacı vekilleri Av. Kemallettin Çelân, Av. Orhan Esen ile dâvalı Bakanlık temsilcisi ve Müdahil vekilleri Av. Hayati Yıldızdoğan, Av. Fehmi Alpaslan'ın geldikleri anlaşıldıktan, tarafların iddia ve savunmaları ile kanunsözcüsünün düşüncesi dinlendikten sonra işin gereği düşünüldü :

Dâvacı şirketin evvelce sahibi bulunduğu 106/161 sayılı maden sahasında, Yumruklu Yörük (Fakılar) köyü camii sınır noktası olarak alındığına ,müdahil şirketin sahibi bulunduğu 106/179 sayılı maden sahasında ise Yörük Yumruklu (Yumruklu Yağcıbedir) Köyü camii sınır noktası olarak gösterildiğine göre her iki ruhsatname sahasında aynı yerin sınır noktası olarak alındığı kabul edilemiyeceği gibi, 6309 sayılı Kanunun 20 nci maddesinin 11.7.1963 gün ve 271 sayılı Kanun ile değiştirilmesinden sonra, tekaddüm hakkı sağlamıyan müracaatların taallûk eylediği sahaların, 41 inci maddenin son fıkrası hükmüne tabi olmaksızın müracaatın yapıldığı tarihten itibaren aramalara serbest hale geleceği hükme bağlanmakla, 271 sayılı Kanunun neşrinden önce mevcut olan maden arama ruhsatnamesi ile ilgili müracaatın, takaddüm hakkı sağlamadığından bahisle müracaatın yapıldığı tarihten itibaren aramlara serbest hale geleceğini öne sürmek mümkün olmadığından, müdahil şirkete ait saha ile diğer sekiz maden sahasına gayri kabili taksir surette tedahülü bulunan dâvacı şirkete ait 16.8.1972 tarihli müracaatın, dâva konusu kararla red olunmasında kanuna aykırılık bulunmadığından dâvanın reddine, yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına, müdahil tarafından yapılan 35,— lira yargılama giderinin dâvacıdan alınarak müdahile verilmesine 16.10.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire
Esas No : 1972/5067
Karar No : 1973/3285

Dâvacı : Yusuf Akay.
Vekili : Av. Hakkı Kurmel.
Dâvalı : Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Müvekkili tarafından verilen 14.5.1971 tarihli hakkı takaddüm dilekçesindeki imzanın kendisine ait olmadığı gerekçesiyle reddine ilişkin dâvalı bakanlığın 28.7.1972 tarih Kod 170, GMD—59445—40848/21044 sayılı işleminin iptali isteğidir.

Savunmanın Özeti : Son belgelerle ilk müracaat dilekçesindeki imza farklılığı açıkça görüldüğünden ekspertiz incelemesi yapıldığı ve imzanın dâvacıya ait olmadığının anlaşılması üzerine işlem tesis edildiği ileri sürülerek dâvanın reddi icabettiği savunulmaktadır,

Kanunsözcüsü Fazıl Kafadar'ın Düşüncesi : Dâvalı idare, dâvacının hakkı takaddüm dilekçesindeki imzanın sonradan verilen dilekçelerdekine benzemediğinden bahisle müracaatı reddetmektedir.

Dâvacı ise adı geçen kasabada kendisinden başka Yusuf Akay olmadığını ve olay tarihinde hasta olduğunu iddia etmekte aksi ise dâvalı idarece kanıtlanamamaktadır.

Bu sebeple dâvanın kabulü ile dâva konusu işlemin iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Aysel Pekiner'in Düşüncesi : 14.5.1971 tarihli Maden Arama Ruhsatnamesi isteği dilekçesindeki imzanın dâvacı Yusuf Akay'a ait olmadığının ekspertiz raporu ile tespit edilmesi karşısında, 6309 sayılı Maden Kanununun 21 inci maddesi ile öngörülen takaddüm hakkı sağlanamıyacağı cihetle tesis edilen işlemde idare hukuku esasları ile 6309 sayılı Yasa hükümlerine aykırılık bulunmadığından dâvanın reddi icabettiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince duruşma için belirtilen 21.5.1973 pazartesi günü dâvacı vekilinin ve dâvalı temsilcisinin geldikleri anlaşıldıktan, tarafların iddia ve savunmalarıyla kanunsözcüsünün düşüncesi dinlendikten ve aynı günlü ara kararı ile getirtilen konu ile ilgili işlem dosyası da incelendikten sonra işin gereği düşünüldü :

Kayseri İli Ulupınar Köyü civarında krom madeni aramak üzere verilen 14.5.1971 tarihli Maden Arama Ruhsatnamesi isteği dilekçesinin incelenmesi sonucunda eksiklerin tamamlanması ve tedahüllerin giderilmesi için tanınan 6 aylık sürede verilen belgeler üzerindeki imzalarla ilk müracaat dilekçesindeki imza arasında farklılık görüldüğünden

yeniden süre verildiği halde son belgelerle de ilk müracaat dilekçesindeki imza farklılığı açıkça belli olduğundan bu konuda dâvalı idarece araştırma yapılması yoluna gidildiği anlaşılmaktadır.

Emniyet Genel Müdürlüğü 5. Şb. Md. Kriminalistik uzmanı tarafından düzenlenen ekspertiz raporu ile 14.5.1971 tarihli dilekçedeki imzanın dâvacı Yusuf Akay'a ait olmadığı tespit edilmiştir. Dâvacı ise bu raporun aksini doğrulayan herhangi kanaat verici bir belge ibraz edememiştir. Resmi bir makama verilen hak sağlayıcı nitelikte bulunan bir dilekçenin dilek sahibi lehine sonuç doğurabilmesi ancak dilekçenin veya vekilinin imzasını taşıması ile mümkündür.

6309 sayılı Maden Kanunu hükümlerine göre, maden arama ruhsatnamesi talebini havi dilekçenin verilmesi ile ilgili lehinde takaddüm hakkı doğacağı ve bu sahanın aynı cins maden için başka kişilerin aramalarına kapalı olacağı cihetle kamu düzenini ilgilendiren bu konuda verilecek dilekçelerin bizzat veya bir vekil tarafından imzalanması zorunludur. Taklit imza ile verilen dilekçeler ise belirtilen konularda bir hak sağlamaz.

Açıklanan nedenler karşısında dâvanın reddine, yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına ve işlem dosyasının yerine gönderilmesine 14.11.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire
Esas No : 1972/1113
Karar No : 1973/3371

Dâvacı : Talât Karadoğan
Dâvalı : Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Çanakkale İli Yenice Kazasına bağlı Gümüşler Köyü sınırları içindeki kurşun madeni arama ruhsatnamesi talebinin; gayri kabili taksir suretle tedahülden bahisle reddine ilişkin 25.2.1972 tarih ve 4119 sayılı dâvalı bakanlık işleminin iptali istegidir.

Savunmanın Özeti : Dâvacının kurşun madeni için arama ruhsatnamesinde bulunduğu sahanın daha önce aynı cins maden için kapatılmış olan maden sahasına gayri kabili taksir surette tedahüllü bulunduğu ve dâva konusu bakanlık kararında 6309 sayılı Maden Kanununun 14 üncü maddesine aykırılık olmadığından bahisle dâvanın reddi savunulmaktadır.

Kanunsözcüsü Necati Koldemir'in Düşüncesi : Dâvacı Çanakkale İli Yenice Kazasına bağlı Gümüşler Köyü sınırları dahilinde bulunan kurşun madeni aramak üzere 20.7.1971 tarihinde arama ruhsatnamesi verilmesi talebinde bulunmuş ise de, mezkûr sahada arama yapmak üzere daha önce Maden Tetkik Arama Enstitüsünce müracaat edildiği ve takaddüm hakkı tesis edilen bu saha için 2 yıllık ruhsatname alabilme süresi geçmeden, yani takaddüm hakkı sukut etmeden dâvacıya aynı sahada ve aynı cins maden için arama ruhsatnamesi verilmesi Maden Kanununun 14 üncü maddesine göre mümkün değildir.

Bu itibarla talebin reddine dair tesis edilen işlemde mevzuata aykırılık yoktur.

Dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Mustafa Bumin'in Düşüncesi : Dâva konusu bakanlık işleminde; 6309 sayılı Maden Kanununun 14 üncü maddesi ile, aynı kanuna 7426 sayılı Kanunla ilâve edilen ek madde hükümlerine aykırılık yoktur. Dayanağı bulunmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

Çanakkale İli Yenice İlçesine bağlı Gümüşler Köyü bölgesinde kurşun madeni aramak için 20.7.1971 gününde ruhsatname isteminde bulunan dâvacının, ruhsatname istenilen bu saha üzerinde Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün 7426 sayılı Maden Kanununa ek kanun hükümleri uyarınca 20.7.1968 tarihinde doğan takaddüm hakkının, sözü edilen enstitüce arama ruhsatnamesi istenilmemesi sebebiyle düşmesinden itibaren mezkûr

sahanın aramalara serbest hale gelmesi için zorunlu kanunen belirli süre geçmediği, başka bir deyişle istem tarihinde anılan saha aramalar için serbest hale henüz gelmediği gerekçesiyle, isteğinin ruhsata bağlanmasına olanak olmadığına karar verilmiş ve dâva da bu işlemin iptali istemiyle açılmıştır.

6309 sayılı Maden Kanununa 7426 sayılı Kanunla ilâve edilen ek maddenin (B) bendinde, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün, takaddüm hakkı doğan saha ve maden için en geç iki yıl içinde arama ruhsatnamesi alabileceği, (E) bendinde, mezkûr saha ve maden üzerinde tesis edilen takaddüm hakkının (B) bendi uyarınca arama ruhsatnamesi istenilmemesi halinde, iki yıl müddetin hitamında sukut edeceği, (F) bendinde de aynen, (E) bendine göre takaddüm hakkı sakıt olan sahalar en geç bir yıl zarfında vekâletçe Resmî Gazete ile, alâkalı vilâyette çıkan bir gazetede, gazete çıkmıyorsa mutat vasıtalarla ilân olunur. Bu ilânlarda gösterilecek açılma tarihinden, ilân yapılmaması halinde de takaddüm hakkının sukutunu takip eden yılın hitamından itibaren o saha aramalar için serbest hale gelir, kuralı yer almış bulunmaktadır.

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün, yukarıda yer ve cinsi belirtilen saha ve maden üzerinde 20.7.1968 tarihinde doğan takaddüm hakkı, arama ruhsatnamesi istenilmemesi sebebiyle iki yıl müddetin hitamında sukut etmiştir. Takaddüm hakkı 20.7.1970 tarihinde sakıt olan bu saha, ilân olunmadığından, takaddüm hakkının sukutunu takibeden yılın hitamından yani 20.7.1971 tarihinin bitiminden itibaren, başka bir deyişle 21.7.1971 tarihinde ancak aramalar için serbest hale gelecektir.

Bu durumda, 20.7.1971 tarihinde, aramalara serbest hale henüz gelmemiş mezkûr saha ve maden için yapılan müracaatın reddinde 7426 sayılı Kanunun yukarıya metni alınan kurallar ile, 6309 sayılı Maden Kanununun konuya ilişkin hükümlerine aykırılık bulunmamıştır.

Açıklanan sebeplerle, dayanaktan yoksun bulunan dâvanın reddine ve yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına 28.11.1973 gününde gerekçede oyçokluğu, esasta oybirliğiyle karar verildi.

AZLIK OYU

XX — 7426 sayılı Yasanın konuya ilişkin (F) bendinin 2 nci fıkrasında, ilân yapılmaması halinde de takaddüm hakkının sukutunu takip eden yılın hitamından itibaren o saha aramalar için serbest hale gelir, kuralı yer aldığına göre, mezkûr saha; takaddüm hakkının sukutunu takip eden takvim yılının hitamından, yani olayda takaddüm hakkı 20.7.1970 tarihinde sakıt olduğundan bu yılı takip eden 1971 yılının bitiminden itibaren ancak aramalar için serbest hale gelecektir.

Belirtilen bu nedenle, dâvanın reddi gerekeceği görüşü ile karara gerekçe yönünden karşıyız.

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire
Esas No: 1973/2013
Karar No: 1973/3051

Dâvacı : Ahmet Reşid Gencer
Vekili : Avukat Hüsnü Davarcıoğlu
Dâvalı : Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

Dâvanın Özeti: Müvekkilinin sahibi bulunduğu Ar. 11108 sayılı maden arama ruhsatnamesi uyarınca telgrafla yaptığı maden işletme hakkı talebinin, 6309 sayılı Kanunun 43. maddesi uyarınca reddine ilişkin 2/3/1973 gün ve 52513-11108-4489-8604, sayılı Bakanlık kararının iptali dileğidir.

Savunmanın Özeti: 6309 sayılı Kanunun 43. maddesinde, işletme hakkı talebinin dilekçe ile yapılmasının öngörüldüğü, telgrafın dilekçe olarak kabul edilemiyeceği, kanunen valiliğe verilmesi mümkün olan işletme hakkı talebi dilekçesinin PTT idaresine telgraf olarak verilmesinin kanuna aykırı olduğu dâvanın reddi gerektiği yolundadır.

Kanunsözcüsü Muzaffer Arıer'in Düşüncesi: Maden Kanununun, ne suretle işletme hakkı talebinde bulunulabileceğini düzenleyen 43 üncü maddesinde yer alan hususlar meyanında müracaatın dilekçe ile yapılacağı hükmü bulunmaktadır.

Dilekçenin, ilgili kişinin imzası ile tekemmül edeceği bedahattir. Bir şekil hukuku olan maden mevzuatında, kanunun dilekçede mevcudiyetini öngördüğü hususların telgrafla sağlanamayacağı ise izahtan varestedir. Bu itibarla dâvacının telgrafla vaki işletme talebinin reddedilmesi işleminde kanuna aykırılık yoktur.

Dâvanın reddi gerektiği düşünülmektedir.

Raportör Ahmet Nuri Çolakoğlu'nun Düşüncesi: 6309 sayılı Kanunun 43. maddesi ile İşletme Hakkı Talebi Yönetmeliğinin 8. maddesinde, işletme hakkı talebinin dilekçe ile yapılacağı belirtilmiş ve bu dilekçeye eklenecek belgeler gösterilmiştir. Telgrafı dilekçe olarak kabul etmek mümkün olmadığı gibi valiliğe verilmesi mümkün olan işletme hakkı talebi dilekçesinin, PTT idaresine telgraf olarak verilmesinde yasaya uyarlık bulunmadığından dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince duruşma için belirtilen 15.10.1973 Pazartesi günü dâvacı Vekili Av. Hüsnü Davarcıoğlu ile dâvalı Bakanlık temsilcisinin geldikleri anlaşıldıktan tarafların iddia ve savunmaları ile kanunsözcüsünün düşüncesi dinlendikten sonra işin gereği düşünüldü:

6309 sayılı Kanunun 43. maddesinde, işletme hakkı talebinin arama ruhsatnamesi yürürlük süresi içinde Bakanlığa verilecek bir dilekçe ile istenebileceği; bu dilekçenin

madenin bulunduğu İl valiliğine de verilebileceği, bu dilekçeye arama ruhsatnamesinin tarih ve sayısı ile işletme hakkı tevhiden veya taksiren istenildiği takdirde yeni sahanın sınır noktaları, sınırları ve genişliğinin de dercedileceği hükme bağlanmış ve dilekçeye eklenecek belgelerin neler olduğu gösterilmiştir. Arama ruhsatnamesi yürürlük süresi içinde verilen işletme hakkı talebini muhtevi telgrafın, dilekçe olarak kabul edilmesi mümkün olmadığı gibi valiliğe verilmesi mümkün olan işletme hakkı talebi dilekçesinin, PTT idaresine telgraf olarak verilmesinde kanuna uyarlık yoktur.

6309 sayılı Kanunun 43. maddesine uygun şekilde işletme hakkı talebinde bulunulmaması nedeniyle aynı kanunun 42. maddesi uyarınca işletme hakkı talebinin reddedilmesinde kanuna aykırılık bulunmadığından dayanaksız dâvanın reddine, yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına 16.10.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire

Esas No : 1972/390
Karar No : 1973/3469

Dâvacı : Mehmet Fikri Tek
Vekili : Av. Süleyman Çanga
Dâvalı : Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
Müdahilleri : 1 — Eskişehir Valiliği
Vekili : Av. Şener Başıbüyük
2 — Bünyamin Ünal Mirasçıları, Nesife Ünal (Kendi adına asaleten, küçük çocukları Münevver Ünal, Mehmet Ünal ve Ayfer Ünal'a velâyeten)
Vekili : Av. Cengiz Özsönmez

Dâvanın Özeti : Eskişehir İli Mihalıççık İlçesi Yunusemre Köyünde 117 dönümlük saha üzerinde müvekkiline verilen 19/63 nolu mermer ocağı sahasının, 18.3.1971 gün ve 7/2110 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile 6309 sayılı Kanunun 271 sayılı Kanunla değişik 2 nci maddesi uyarınca Maden Kanunu kapsamına alınmasından sonra başlangıçta Tekin Kayahan ve Yıldızlar Mermer Sanayii Limited Şirketine ait iken beş yıllık işletme süresi son bulunca Bünyamin Ünal'a ihale edilen 10.3.1971 gün ve 19/79 nolu mermer ocağı ruhsatname sahasına tedahül ettiğinden bahisle altı ay içinde tedahülün giderilmesi, hakikî duruma göre sınır haritası verilmesi, aksi halde işletme hakkı talebinin reddedileceğini bildiren 22.12.1971 gün ve 67226/35610 sayılı bakanlık kararının iptali dileğidir.

Bakanlığın Savunması Özeti : Dâvacıya ocak açıp işletmek üzere verilen 19/63 nolu mermer ocağı sahasında hiç ocak yokken, 18.3.1971 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile dâvacının talebi üzerine Maden Kanunu kapsamına alındığı, dâvacı tarafından verilen haritalara göre dâvacıya ait saha üzerinde gözüken mermer ocağının hangi sahaya ait olduğu konusunda ihtilâf çıktığı, yapılan inceleme sonunda söz konusu ocağın, dâvacıya ait ruhsatname sahası dışında olup bu ruhsatnameden çok evvel başkalarına verilen ve süresi son bulunca Bünyamin Ünal'a ihale edilen 19/79 nolu mermer ocağı sahası içinde kaldığının anlaşılması üzerine dâva konusu kararla dâvacıya ait saha, Maden Kanunu kapsamına alınırken verilen yanlış haritaların düzeltilmesi için altı aylık süre verilmesinde kanuna aykırılık bulunmadığı, süresinde hakikî duruma göre sınır haritası vermiyen dâvacıya ait sahanın, Maden Kanunu kapsamına alınmasına ilişkin Bakanlar Kurulu kararının da iptali gerektiği, bu sebeple dayanağı bulunmayan dâvanın reddi gerektiği yolundadır.

Müdahil Eskişehir Valiliğinin Savunması Özeti : Tekin Kayahan ile Yıldızlar Mermer Sanayii Limited Şirketinin 6.1.1966 gün ve 16/71 sayılı ruhsatname uyarınca beş yıl süreyle işlettikleri mermer ocağından 17.600,— lira nisbî rüsum tahsil edildiği, Kemalettin Doğan ve Fikri Tek adına 194 dönümlük saha için verilen 19/17 nolu mermer ocağı ruhsatname sahasının, 16/71 sayılı Ruhsatname sahası ile tedahüllü olduğunun mahallinde özel idarece yapılan inceleme neticesinde tesbit edildiği, inceleme sonucu çizilen

krokide ocağın 16/71 nolu saha içinde kaldığı ve dâvacıya ait 194 dönümlük sahanın 117 dönüme indirildiği, bu hali ile dâvacıya verilen 19/63 sayılı ruhsatname sahasının kararname ile Maden Kanunu kapsamına alındığı, dâvacının mermer ocağı sahasında açılmış ocağın bulunmadığı, her iki mermer ocağı sahasının bir biri ile tedahüllü söz konusu değilken dâvacıya ait sahanın Maden Kanununun kapsamına alındığı ve ocağın bu saha içerisinde gösterildiği, bakanlığın yanlış krokiyi kabul ettiğini anlaması üzerine dâva konusu kararla dâvacıdan hakikî duruma göre sınır haritası istenmesinde kanuna aykırılık bulunmadığı, dâvanın reddi gerektiği yolundadır.

Müdahil Bünyamin Ünal Varislerinin Savunması Özeti : Dâvacıya başlangıçta verilen 17/19 sayılı mermer ocağı sahasının, müvekkillerinin murisi Bünyamin Ünal'ın ihale suretiyle aldığı 16/71 sayılı sahaya tedahüllü olması nedeni ile vilâyetçe mahallinde inceleme yapıldığı, bu inceleme sonucu her iki saha sınırı en doğru şekilde tesbit edilerek tedahül durumunun kroki ile gösterildiği, bu krokide mermer ocağının 16/71 sayılı saha içinde kaldığının gösterildiği, dâvacının bu duruma göre 17/19 sayılı ruhsatname sahasını taksir etmesi üzerine kendisine yeni 19/63 sayılı mermer ocağı ruhsatnamesinin verildiği, dâvacıya ait bu sahada hiç mermer ocağı yokken müvekkilleri murisinin ihale ile aldığı sahadaki mermer ocağını içine alır şekilde düzenlediği krokiyi bakanlığa vermek suretiyle sahasını Maden Kanunu kapsamına aldırttığı, esasen sahaların birbirine tedahül etmediği, zira evvelce mevcut tedahülün giderildiği ve mermer ocağının müvekkillerine ait saha içinde kaldığı, dâvacıya ait saha Maden Kanunu kapsamına alınırken yapılan yanlışlığın düzeltilmesini teminen dâvacıdan hakikî duruma göre sınır haritası istenilmesinde kanuna aykırılık bulunmadığı, dâvanın reddi gerektiği yolundadır.

Kanunsözcüsü Muzaffer Arıer'in Düşüncesi : Dâva dosyası münderecatına göre; 6309 sayılı Kanun kapsamına alınan dâvacıya ait taşocağı sahası ile ilgili olarak düzenlenen kroki, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca da mahallinde inceleme yapılmak suretiyle uygun görüldüğüne göre, bu sahanın başka bir taşocağı sahası ile tedahüllü bulunduğundan bahisle taksirinin istenmesi yolunda tesis olunan dâva konusu kararın, kanaat verici bir incelemeye dayalı olmadığı cihetle iptali gerektiği düşünülmektedir.

Raportör Ahmet Nuri Çolakoğlu'nun Düşüncesi : Başlangıçta Ali Şen ve Vesile Serdar oğluna verilen, sonradan Tekin Kayahan ile Yıldızlar Mermer Sanayii Limited Şirketine devredilen 83,75 hektarlık saha üzerindeki 6.1.1966 gün ve 71/16 sayılı beş yıl süreli mermer ocağı ruhsatnamesiyle ilgili olarak ruhsatname sahipleri faaliyette bulunmuşlar ve ruhsatname süresince Özel İdareye 17.600,— lira nisbi rüsum ödemişlerdir. Aynı yerde Kemalettin Doğan ve Fikri Tek adına 194.500 m² lik saha üzerinde verilen 17/19 sayılı mermer ocağı sahasının 71/16 sayılı sahaya tedahül ettiğinin Yıldızlar Mermer Sanayii Şirketince ileri sürülmesi üzerine Özel İdarece mahallinde yapılan inceleme neticesinde 71/16 nolu sahanın 17/19 nolu saha ile tedahüllü olduğu görülmüş, her iki sahanın sınır krokisi doğru şekilde çizilmiş, tedahül durumu gösterilmiş ve mermer ocağının 16/71 nolu saha içinde kaldığı açıkça belirtilmiştir. Dâvacı Fikri Tek bu duruma göre sahibi bulunduğu 17/19 nolu taşocağı sahasını taksir etmiş, 194,500 dönüm olan sahasını 117 dönüme indirmiş, 8.10.1970 gün ve 19/63 sayılı yeni ruhsatnameyi almıştır. Fikri Tek henüz 19/17 nolu eski ruhsatnameye sahipken bu sahanın Maden Kanunu kapsamına alınmasını 25.2.1970 tarihinde bakanlıktan istemiştir. Yıldızlar Mermer Sanayii Şirketinin bakanlığı ikaz ederek bu sahanın kendisine ait saha ile tedahüllü olduğunun bildirilmesi ve 30.6.1970 tarihli valilik yazısıyla tedahül durumunu gösterir kroki ve daimî encümen kararının bakanlığa gönderilmesi ile sahanın Maden Kanunu kapsamına alınması işlemi durdurulmuştur. Fikri Tek 16/71 nolu saha ile olan tedahülü giderek 19/63 sayılı yeni ruhsatnameyi almasından sonra 26.11.1970 tarihinde bakanlığa mü-

racaatla Maden Kanunu kapsamına alınma işleminin yürütülmesini istemiş ve bakanlığa verdiği krokide mermer ocağını sahasında göstermiştir. Bakanlığın mahallinde yaptığı incelemede Özel İdare yetkililerinin bulunmaması bu krokinin mermer ocağı sınır noktası olmayan Göktepe beton sütununa göre uygulanması ve yanlışlığın görülememesi, bakanlık yetkililerinin vilâyete bıraktığı krokilerin Özel İdare yetkililerince yeterince incelenmeden tasdik edilmesi neticesinde taşocağı sahası Bakanlar Kurulu kararı ile Maden Kanunu kapsamına alınmış ise de sonradan iki defa mahallinde yapılan incelemede yanlışlık tesbit edilmiş ve Özel İdarece verilen mermer ocağı ruhsatname sahalarında tedahül olmadığı mermer ocağının 16/71 nolu saha içinde kaldığı, kesin olarak saptanmıştır. Bakanlığın bu kesin durumu muvacehesinde mermer ocağı sahasının hakikî durumuna göre sınır haritası verilmesini dâvacıdan istemesinde kanuna aykırılık bulunmadığından dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince duruşma için belirtilen 26.3.1973 Pazartesi günü dâvacı vekili Av. Süleyman Çanga ile dâvalı bakanlık temsilcisi Birgül Kipöz ve müdahil Eskişehir Valiliği vekili Av. Şener Başıbüyük ile Bünyamin Ünal vekili Av. Ahmet Başıbüyük'ün geldikleri anlaşıldıktan, tarafların iddia ve savunmaları ile kanunsözcüsünün düşüncesi dinlendikten ve 26.3.1973 tarihli ara kararı uyarınca Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile Eskişehir Valiliğinden getirtilen işlem dosyaları incelendikten sonra dâvacının keşif isteği yerinde görülmeyerek işin gereği düşünüldü :

Eskişehir İli Mihalliçcık İlçesi Yunusemre Köyü civarında 83,75 hektarlık arazi üzerinde Ali Şen ve Vesile Serdaroğlu adına verilen beş yıl süreli 6.1.1966 gün ve 16/71 sayılı mermer ocağı sahası sonradan Tekin Kayahan ve Yıldızlar Mermer Sanayii Limited Şirketine devredilmiş ve ilgililer ruhsatname süresince bu sahayı işleterek Özel İdareye 17.600,— lira nisbî rüsum ödemişlerdir. Aynı köy civarında 19,45 hektarlık arazi üzerinde Kemâlettin Doğan ve Fikrî Tek adına verilen 25.2.1970 gün ve 19/17 sayılı beş yıl süreli mermer ocağı sahasının 16/71 sayılı sahaya tedahül ettiğinin Yıldızlar Mermer Sanayii Limited Şirketi tarafından valiliğe bildirilmesi üzerine mahallinde teknik elemanlar vasıtasıyla inceleme yaptırılmış ve her iki sahaya ait sınır noktaları 1/25.000 mikyaslı haritadan faydalanmak suretiyle tekaometrik ölçüyle tesbit edilmiştir. Bu tesbit neticesinde, 17/19 nolu sahanın 16/71 nolu sahaya tedahül ettiği ve her iki sahanın tedahül durumunu gösterir şekilde çizilen 2.6.1970 tarihli krokiye göre gerek Tekin Kayahan ve Yıldızlar Mermer Sanayii Limited Şirketi tarafından ve gerekse Ali Şen ve Kemâlettin Doğan tarafından açılan mermer ocaklarının 16/71 nolu saha içinde kaldığı görülmüştür. Daha sonra 16.6.1970 tarih ve 283 sayılı İl Daimî Encümen kararında her iki sahanın tedahül durumu geniş şekilde izah edilmiş ve dâvacıya ait 17/19 nolu sahanın 16/71 nolu sahaya olan tedahülünün giderilmesine karar verilmiştir. Tekin Kayahan ve Yıldızlar Mermer Sanayii Limited Şirketine ait 16/71 nolu mermer ocağı sahasının güney doğusunda kalan bu sahanın güney doğu hududunu teşkil eden Sarıtepeler Burnundaki beton sütunla D. D. Y. taşocağındaki beton sütun arasındaki doğru hat üzerinde bu sahaya komşu olan dâvacıya ait taşocağı sahasının sınır noktaları, mahallinde düzenlenen ve tedahül durumunu gösteren 2.6.1970 tarihli kroki uyarınca iki teknisyen tarafından hazırlanan 8.10.1970 tarihli raporda gösterilmiş ve taksirden sonra dâvacıya kalan 117 dönüm mermer ocağı sahasının sınır noktaları ve bu noktalar arasındaki mesafeler açık şekilde belirtilmiştir. Taksirli saha sınır noktalarını tarifeden 8.10.1970 tarihli teknisyen raporu ile tedahül durumunu gösteren 2.6.1970 tarihli krokinin dâvacıya tebliğinden sonra bu rapor ve krokiye göre hazırlanan 8.10.1970 gün ve 19/63 sayılı mermer ocağına ait yeni ruhsatname

dâvacıya verilmiştir. Dâvacı başlangıçta aldığı 1945 dönüm yüzölçümlü 19/17 sayılı mermer ocağı sahasının Maden Kanununun kapsamına alınmasını 4.4.1970 tarihli dilekçe ile bakanlıktan istemişse de 16/71 sayılı mermer ocağı sahasının hissedarı olan Yıldızlar Mermer Sanayii Limited Şirketinin, kanun kapsamına alınacak sahanın kendi sahalarına tedahül ettiğini 25.5.1970 tarihli telgrafla bakanlığa bildirmesi ve keyfiyetin valilikten sorulması üzerine valilikçe bakanlığa gönderilen 30.6.1970 tarihli yazıda, tedahül durumunu gösteren 16.6.1970 tarihli İl Daimî Encümen kararı ve 2.6.1970 tarihli kroki bakanlığa gönderilmek suretiyle dâvacıya ait sahanın 16/71 nolu sahaya tedahüllü olduğu bildirilmiş ve bunun üzerine bakanlıkça bu konu ile ilgili olarak yürütülen muameleler durdurulmuştur. Dâvacı mermer ocağı sahasını taksir ettikten sonra aldığı yeni 19/63 sayılı ruhsatnameye dayanarak 26.11.1970 tarihli dilekçe ile yeniden bakanlığa başvurmuş ve sahadaki tedahülü gidererek yeni 19/63 sayılı ruhsatnameyi aldığını, sahanın diğer sahalarla ihtilâfının kalmadığını Maden Kanununun kapsamına alınmasını istemiştir.

Diğer taraftan; beş yıllık işletme süresi 6.1.1971 tarihinde sona erecek olan 16/71 sayılı mermer ocağı sahipleri Tekin Kayahan ve Yıldızlar Mermer Sanayii Limited Şirketi 9.10.1970 tarihli dilekçe ile valiliğe başvurarak ruhsatname süresinin beş yıl daha temdidini istemiştir. Fakat aynı sahanın işletilmesine birden çok kişinin talip olması nedeni ile ruhsatname sahiplerinin temdit isteği ret olunarak saha, Danıştay'ın 30.11.1963 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararı uyarınca 26.1.1971 tarihli İl Daimî Encümen kararı ile ihaleye çıkarılmıştır.

Temdit isteğinin reddedilerek mermer ocağı sahasının ihaleye çıkarılmasına ilişkin İl Daimî Encümen kararına karşı ilgililerin açtığı dâva ise 29.5.1972 gün ve K : 1972/2003 sayılı Danıştay kararı ile ret olunmuştur.

16/71 sayılı mermer ocağı sahasının 1/2 hissesine sahip olan Tekin Kayahan, Kemâlettin Doğan ve Fikri Tek adına 25.2.1970 gün ve 17/19 sayılı ruhsatnamenin verilmesinden sonra bu sahanın işletilmesi için 28.2.1970 tarihli noter senedi ile Ali Şen ve Kemâlettin Doğan'la birlikte ortaklık kurmuş ve ortakları ile birlikte valiliğe verdiği 1.6.1970 tarihli dilekçede 17/19 nolu sahanın 16/71 nolu sahaya tedahül etmediğini, mücerret kroki üzerinde yapılacak inceleme ile durumun anlaşılacağını ve bu konuya ilişkin 11.5.1970 tarihli Yıldızlar Mermer Sanayii Limited Şirketi itirazının reddedilmesini istemiştir. Daha sonra 16/71 nolu sahanın 23.2.1971 tarihinde yapılan ihalesine iştirak eden Tekin Kayahan beş yıl için 960.000,— lira işletme rüsumu teklif etmişse de ihaleye katılan dokuz talipten en çok işletme rüsumu teklif eden Bünyamin Ünal'a saha beş yıllığı 1.002.906,25 liraya 23.2.1971 gün ve 904 sayılı İl Daimî Encümen kararı ile ihale edilmiş ve Bünyamin Ünal adına 10.3.1971 gün ve 19/79 sayılı ruhsatname verilmiştir. Dâvacı taksirden sonra aldığı 19/63 nolu mermer ocağı sahasının Maden Kanunu kapsamına alınması için 26.11.1970 tarihinde bakanlığa yaptığı başvurma sırasında bakanlığa verdiği saha sınır krokisinde, 16/71 nolu sahadaki mermer ocağını kendi sahası içinde göstermiştir.

Dâvacıya taksirden sonra verilen 19/63 sayılı ruhsatnamede Göktepe sınır noktası olarak alınmadığı halde bakanlıkça mahalline gönderilen heyetin krokiyi Göktepe röperine göre incelemesi ve uygun olduğunu 30.1.1971 tarihli tutanakta belirtmesi, incelemede Özel İdare yetkililerinin bulunmaması nedeni ile vilâyete bırakılan krokinin 4.2.1971 tarihinde Özel İdarece tasdik edilmesi üzerine 18.3.1971 tarih ve 7/2110 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile 19/63 nolu mermer ocağı ruhsat sahasına münhasır olmak kaydiyle saha Maden Kanunu kapsamına alınmıştır. Dâvacının Maden Kanunu kapsamına alınan taşocağı sahasında başkalarının mermer çıkardığını Bakanlığa bildirmesi ve kanun kap-

samına alınan sahanın kendilerine tesliminin istenilmesi üzerine bakanlıkça teşkil edilen heyetin İl yetkilileri ile birlikte mahallinde yaptığı incelemede il yetkilileri vilâyetçe düzenlenen taşocağı krokilerine göre 19/79 nolu saha ile 63/19 nolu sahanın birbirine tedahül etmediğini ileri sürmüşler, bakanlık mensupları ise 63/19 nolu taşocağı krokisinde gösterilen sınır noktaları ile bakanlıkça kabul edilen haritadaki sınır noktaları arasında mübayenet olduğunu, bunun ise Maden Kanunu kapsamına alınan saha sınır haritasının tanziminde arazide sadece bir nokta olarak bulunan Göktepe röper alınarak krokideki açı ve mesafelerin nazara alındığını ve bu haritaya göre ocağın 63/19 nolu saha içinde kaldığını 15.4.1971 tarihli tutanakta belirtmişlerdir. Bütün bu incelemelerin valilik görüşü ile birlikte bakanlığa intikal ettirilmesinden sonra 22.6.1971 tarihli bakanlık yazısında Bölge Sanayii Müdürlüğünden de bir yetkilinin katılmasıyla teşkil edilecek heyet tarafından her iki saha durumunun yeniden tetkiki istenilmiş ve bunun üzerine teşkil edilen heyetin mahallinde yaptığı incelemede, 16/71 nolu sahaya tedahül eden dâvacıya ait 17/19 nolu saha teksir edilirken 16/71 nolu sahanın güneydoğu hududunu teşkil eden Sarıtepeler Burnundaki beton sütunla D. D. Y. taşocağındaki beton sütun arasındaki doğru hattın esas alındığı, buna göre zemine aplike edilen ruhsatname krokisine nazaran ocakların 16/71 nolu saha içinde kaldığı, dâvacıya ait taşocağı sahası sınır noktaları yanlış yerde tersim edilmek suretiyle sahanın Maden Kanunu kapsamına alındığı ve ocakların bu saha içinde gösterildiği, 13.8.1971 tarihli esas ve 14.8.1971 tarihli ek raporda belirtilmiştir. Bu incelemeden sonra gerek kaymakamlığın ve gerekse valiliğin bütün hadiseyi geniş olarak Bakanlığa arzetmesi ve mahallinde iki defa yapılan inceleme neticesinde ortaya çıkan duruma göre 63/19 nolu mermer ocağı sahasının hakikî durumuna göre sınır haritası verilmesi aksi halde işletme hakkı talebinin ret edileceği dâva konusu kararla dâvacıya bildirilmiştir. Dâvacının evvelce aldığı 25.2.1970 gün ve 19/17 nolu mermer ocağı ruhsatname sahasının 1966 yılındanberi işletilen 16/71 nolu mermer ocağı sahasına tedahül etmesi nedeniyle mahallinde yapılan incelemede, her iki sahanın sınır noktaları 1/25.000 mikyaslı haritadan faydalanmak suretiyle tekaometrik ölçüyle çizilmiş ve sahaların sınırları ile tedahül durumu 2.6.1970 tarihli krokide gösterilmiştir. Bu krokide işletilmekte olan ocakların 16/71 nolu saha içinde kaldığı gösterilmiş ve inceleme sonucu ortaya çıkan durumu geniş şekilde izah eden 16.6.1970 tarihli İl Daimî Encümen kararında ocakların 16/71 nolu saha içinde kaldığı, dâvacıya ait sahanın taksiri gerektiği belirtilmiştir. Dâvacı İl Daimî Encümen kararında belirtildiği ve krokide gösterildiği şekilde mermer ocağı sahasını taksir ederek 8.10.1970 gün ve 19/63 sayılı yeni ruhsatnameyi aldığına ve bu taksir edilen saha 18.3.1971 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile Maden Kanunu kapsamına alındığına göre dâvacının saha Maden Kanunu kapsamına alınırken Bakanlığa verdiği krokiyi değişik bir şekilde düzenlemesi ve Bünyamin Ünal'a ihale edilen 16/71 nolu sahadaki mermer ocağını kendi sahası içinde göstermiş olması dâvacıya herhangi bir hak sağlamaz. Mahallinde iki defa yapılan inceleme neticesinde, Bakanlığa verilen krokideki yanlışlığın kesin olarak tesbit edilmesi üzerine dâva konusu kararla dâvacıdan hakikî duruma göre sınır haritası istenilmesinde kanuna aykırılık yoktur. Bu sebeple dayanağı bulunmayan dâvanın reddine, yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına, müdahil Eskişehir Valiliği tarafından yapılan 35,— lira yargılama gideri ile diğer müdahil Bünyamin Ünal varisleri tarafından yapılan 40,— lira yargılama giderinin dâvacıdan alınarak müdahillere verilmesine, vilâyete ait işlem dosyalarının Eskişehir Valiliğine, bakanlığa ait işlem dosyalarının ise dâvalı bakanlığa gönderilmesine 11.12.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

ÖĞRENCİ İŞLERİ

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire

Esas No : 1972/3308 - 3302
Karar No : 1973/2545

Dâvacı : Atanaş Kaliva'ya velâyeten Yani Kaliva
Vekili : Avukat İhsan Uçul
Dâvalılar : 1 — Millî Eğitim Bakanlığı
2 — İstanbul Valiliği

Dâvanın Özeti : Arnavut mültecisi olarak İstanbul'da ikâmet eden müvekkilinin velâyeti altındaki oğlunun 625 sayılı Kanunun 25. maddesinin son fıkrasına göre Özel Kadıköy Rum İlkokuluna kaydedilemiyeceği yolundaki işlemin iptali isteğidir.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın Savunması Özeti : Lozan Antlaşmasının Kabulüne Dair 240 sayılı Kanunun 40 ve 41 inci maddeleri ile gayri müslim Türk vatandaşlarının hukuken ve fiilen diğer Türk vatandaşlarına uygulanan aynı muamele ve teminattan faydalanmaları, Talim Terbiye'ye taallûk eden hususların icrasında müsavi haklar tanındığı, iptidai mekteplerde Türkçenin tedrisinin mecburî kılınmasına mani olmayacak şekilde kendi lisanları ile tahsil etmelerinin hükme bağlandığı, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun 25 inci maddesinin son fıkrasındaki bu okullarda yalnız Türk vatandaşlarının çocuklarının okuyabileceği yolundaki hükmün de 340 sayılı Kanuna uygun bulunduğu, Arnavut tabiiyetinde bulunan dâvacının çocuğu hakkında tesis edilen işlemde kanunlara aykırılık bulunmadığından dâvanın reddi icabettiği savunulmaktadır.

İstanbul Valiliği'nin Savunması Özeti : Cevap verilmemiştir.

Kanunsözcüsü Fazıl Kafadar'ın Düşüncesi : Dâvacının Türk vatandaşı olmadığı açık bulunduğundan 625 sayılı Kanunun 25 inci maddesi son fıkrası hükmünden yararlandırılması kanunen imkânsızdır. Bu sebeple mevzuata uygun bulunan işlem sebebiyle dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Aysel Pekiner'in Düşüncesi : Arnavut tabiiyetinde olup mülteci olarak İstanbul'da ikamet eden dâvacının velâyeti altında bulunan çocuğunun Özel Kadıköy Rum İlkokuluna kaydedilmesine ilişkin işlemde, 340, 359 ve 625 sayılı Kanun hükümlerine aykırılık görülmediğinden dâvanın reddi icabettiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince duruşma için belirtilen 18.6.1973 pazartesi günü dâvacı vekili ile dâvalı Millî Eğitim Bakanlığı temsilcisinin geldikleri, İstanbul Valiliği temsilcisinin gelmediği anlaşıldıktan; tarafların iddia ve savunmalarıyla kanunsözcüsünün düşüncesi dinlenildikten sonra işin gereği görüşüldü :

Tarafları ve konusu aynı olan Dairemizin esas 1972/3302 ve esas 1972/3308 nolu dosyaları birleştirilerek işin esası incelendi :

Lozan Sulh Antlaşmasının Kabulüne Dair 340 sayılı Kanunun 40 ve 41 inci maddeleri ile gayrimüslim Türk vatandaşlarının iptidai mekteplerde Türkçe tedrisinin mecburî kılınmasına mani olmayacak şekilde kendi lisanları ile tahsil etmeleri öngörülmüştür. 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun 25 inci maddesinin son bendinde ise «Bu okullarda yalnız Türk vatandaşlarının çocukları okuyabilirler» denilmek suretiyle yukarıda sözü edilen 340 sayılı Kanunun 40 ve 41 inci maddeleri hükmü ile hakları korunan gayrimüslim Türk vatandaşlarının çocuklarının bu okullarda okuyabilmelerinin sağlanması gayesinin güdüldüğü açıktır.

Dâvacı vekili, 359 sayılı Kanunla onaylanmış bulunan 28 Temmuz 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 4 üncü maddesiyle akit devletlerce kabul edilen; mültecilere, ibadet ve çocuklarının dinî eğitim hürriyeti bakımından en az vatandaşlara uygulanan muamele kadar müsait muamele uygulanacağı ve 22 nci maddenin 1 inci bendindeki mültecilere ilk tahsil konusunda vatandaşlara tanınan aynı muamelenin yapılacağı yolundaki hükümler karşısında 625 sayılı Kanunun 25 inci maddesinin son bendi hükmünün uygulama olanağı bulunmadığını ileri sürmekte ise de, mültecilerin diğer Türk okullarında okumalarını engellemeyen ve sadece gayrimüslim okullarına Türk tabiiyetinde olmayanların devamını önleyen söz konusu 25 inci maddenin; özel ve muahhar kanun hükmü olarak, 359 sayılı Kanunla onanmış sözleşmenin genel hükümleri karşısında uygulama olanağına sahip bulunduğu şüphesizdir.

Kaldı ki, yabancı tabiiyetteki bir mültecinin velâyeti altında bulunan çocuğunun gayrimüslim Türk vatandaşlarının çocuklarına sağlanan bir haktan yararlanmasını kabul etmek, Lozan Antlaşması gereğince gayrimüslim Türk vatandaşları lehine tanınan bir istisnanın bu antlaşmanın kapsam ve amacına aykırı şekilde genişletilmesi sonucunu doğurur.

Açıklanan sebepler karşısında tesis edilen işlemde yasalara aykırılık görülmediğinden dâvanın reddine, yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına 18.6.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

TAM YARGI DÂVALARI

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire
Esas No : 1972/5582
Karar No : 1973/3053

Dâvacı : Ahmet Necati Toker
Vekilleri : Avukat Ekrem Amaç, Av. Feyzi Amaç
Dâvalı : Yalova Ziraat Odası
Vekili : Avukat Oktay Türe

Dâvanın Özeti : Müvekkilinin sahibi bulunduğu elma bahçesinde karaleke hastalığını önlemek için dâvalı odadan fatura ile satın aldığı Melpre ilâcının, tarifine ve usûlüne uygun olarak kullanılmasına rağmen ilâcın alındığı tarihte kullanılma süresinin geçmiş olması dolayısiyle ilâcın tesirsiz kalması nedeniyle elma ağaçlarının büyümeden geri kalması ve normal meyva alınamaması sebebiyle uğradığı 53.000 liralık maddî zararın tazmini isteğidir.

Savunmanın Özeti : Müvekkili odanın sahibi bulunduğu perakendecilik vesikası uyarınca herkese sattığı ilâcın kullanılmasından doğan zararın tazmini ile açılan dâvanın adlî yargı yerinde görülmesi gerektiği, kullanma süresi geçen ilâcın müvekkili odaca satılmadığı ve satılmasının da mümkün olmadığı, dâvacının kullandığını iddia ettiği günü geçmiş ilâcın, başka yerden alınmış olabileceği gibi evvelce odalarından satın alınan ilâcın günü geçirildikten sonra da kullanılmış olabileceği, üzerindeki tarifi iyice okunarak kullanıldığı iddia edilen ilâcın, kullanılma tarihinin de okunması gerektiği, yeterli bilgiye sahip olmayan ziraat mühendislerinin sadece dâvacı beyanları nazara alarak düzenledikleri rapora göre tazminata hükmedilemiyeceği belirtilerek dâvanın reddi gerektiği savunulmuştur.

Kanunsözcüsü Muzaffer Arıer'in Düşüncesi : Dâvalının görev def'i varid değildir.

İşin esasına gelince; dâvacıya iras olunan zarar ile dâvalı tarafından yapılan satış eylemi arasında illiyet rabıtası bulunduğu hükme kâfi delillerle tevsik edilmediği cihetle, mevsuk olmayan dâvanın reddi gerektiği düşünülmektedir.

Raportör Ahmet Nuri Çolakoğlu'nun Düşüncesi : Dâvacının sahibi bulunduğu elma bahçesinde, karaleke hastalığı dolayısiyle meydana gelen zararın, dâvalı odaca satılan ilâçlardan neş'et ettiği tesbit edilemediğine dolayısiyle, zarar ile ilâç satışı arasında illiyet rabıtası bulunmadığına göre, dayanaksız dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince duruşma için belirtilen 15.10.1973 Pazartesi günü dâvacı ve dâvalı vekillerinin geldikleri anlaşıldıktan, tarafların iddia ve savunmaları ile kanunsözcüsünün düşüncesi dinlendikten sonra dâva dosyası incelendi :

6964 sayılı Kanunun 3. maddesinin (G) bendi, çiftçilerin her türlü ziraat faaliyetleri ile ilgili ihtiyaçlarının giderilmesi görevini, ziraat odalarına verdiğine göre 6968 sayılı Zirai Mücadele ve Karantina Kanununun 38 ve 40. maddeleri uyarınca hazırlanan 4/11142 sayılı Tüzüğün 4. maddesi uyarınca alınan perakendecilik vesikasına göre zirai ilâçları satan dâvalı odanın sattığı kullanma süresi geçmiş ilâçlardan meydana geldiği ileri sürülen zararın tazmini isteği ile açılan dâvanın adlî yargı yerinde değil, Danıştay'da görülmesi gerektiğine oyçokluğuyla karar verilerek işin esasına geçildi.

Dâvalı odaca satılan ve ağaçları karaleke hastalığından koruması gereken Melpre ilâcının dâvacıya fatura ile satıldığı tarihte kullanma süresinin geçmiş olması sebebiyle dâvacıya ait elma bahçesinde Karaleke hastalığı nedeniyle meydana gelen zararın tazmini istenilmekte ise de dâvacı, dâvalı odadan fatura ile satın aldığı ilâcın alındığı tarihte kullanma süresinin geçmiş olduğunu ortaya koyamadığı gibi doğan zararın kullanılan ilâçların tesirsiz kalmasından meydana geldiğini de tevsik edemediğine göre zarar ile ilâç satışı arasında illiyet rabıtası bulunmamaktadır. Diğer taraftan dâvacı, ilâcı kullanırken üzerinde yazılı olan kullanma süresini okumamakla gerekli olan dikkat ve ihtimamı da göstermemiştir. Bu sebeple dayanağı bulunmayan tazminat isteğinin reddine, yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına, 420 lira nisbî karar harcından 90 lira abşvurma ve karar harcının mahsubundan sonra kalan 330 liralık harcın istendiğinde dâvacıya iadesine, (5240) Beşbinikiyüzkırk lira avukatlık ücretinin dâvacıdan alınarak dâvalıya verilmesine 16.10.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

AZLIK OYU

XX — 6968 sayılı Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Kanununun 38 ve 40. maddeleri uyarınca hazırlanan 4/11142 sayılı Tüzüğün 4. maddesi gereğince alınan perakendecilik vesikası uyarınca zirai mücadele ilâçları satışı, özel hukuk hükümlerine tabidir. Bu satışın bir kamu kurumu tarafından yapılmış olması da işlemin özel hukuk hükümlerine tabi olması durumunu değiştirmez. Bu itibarla, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olan dâvalı ziraat odasının, 6964 sayılı Kanunun 3. maddesinin (G) bendinin verdiği yetkiye dayanarak adı geçen kanun uyarınca aldığı perakendecilik vesikası ile zirai mücadele ilâçlarını satmasını, idarî bir işlem olarak düşünmeye imkân yoktur. Bu sebeple zirai mücadele ilâcı satışından doğan zararın tazmini isteği ile açılan dâvanın adlî yargı yerinde görülmesi gerekeceği düşüncesiyle çokluk kararına karşıyız.

TAŞOCAĞI İŞLERİ

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire
Esas No : 1971/2456
Karar No : 1973/2825

Dâvacı : Mustafa Çolak
Vekili : Av. Mehmet Voyvoda
Dâvalı : 1 — Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
2 — Kayseri Valiliği
Vekili : Av. Ziya Turgut

Dâvanın Özeti : Müvekkiline verilen bir yıl süreli taş ocağı ruhsatnamesi sahasında başkasının maden arama ruhsatı bulunduğu ve boya toprağı ocağının demir madenine zarar vermiyecek şekilde çalışması imkânı olmadığı gerekçesiyle anılan taş ocağı ruhsatının iptaline ilişkin dâvalı bakanlığın 2.12.1969 gün ve 44966 sayılı ve İl Daimî Encümeninin 26.12.1969 gün ve 1075/1097 sayılı kararların iptali dileğidir.

Savunmaların Özeti : Yerinden alınan numunelerin M.T.A. Enstitüsünce incelenmesi sonucu sahadaki madenin demir olarak kabul edildiği ve boya toprağı ocağının demir madenine zarar vermeden çalışması imkânı olmadığı anlaşıldığından dâva konusu kararlarla ocak ruhsatının iptali yoluna gidildiği belirtilerek dâvanın reddi savunulmaktadır.

Kanunsözcüsü Nüzhet Mengü'nün Düşüncesi : Dâvacıya boya toprağı ocak ruhsatı verilmesine sakınca olmadığını bildiren 17.6.1969 tarih ve 14634 sayılı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının Maden Dairesi yazısında, ihtilâf vukuunda 6309 sayılı Maden Kanununun değişik 140 ıncı maddesi tatbik edileceği bildirildiği ve söz konusu maddeye uygun olarak bakanlık tarafından gönderilen Fen Heyeti marifetiyle, mahallinde taraflar huzurunda yapılan inceleme sonucuna göre düzenlenen rapora göre muamelenin demir madeni olarak yürütülmesi icap edeceği ve dâvacıya ruhsat verilmesine dair olan encümen kararı aynı saha dahilinde «Nazif Dandık»a bakanlıkça verilen ar 8820 sayılı ve 9.5.1969 günlü maden arama ruhsatnamesi tarihinden muahhar olmasına ve Ar 8820 sayılı ruhsatnamesi dahilinde boya toprağı ruhsatnamesi demir madenine zarar vermiyecek surette çalışmasının mümkün olmayacağı sonucuna varıldığından Özel İdarece verilmiş olan 7.7.1969 günlü ruhsat tezkeresinin iptalinde mevzuata aykırılık görülmemiştir.

Bu sebeple dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

Raportör Şevket Apalak'ın Düşüncesi : Maden Kanununun 140. maddesinin 3. fıkrası gereğince maden sahasındaki taş ocağının işletilmesi madene zarar vermemesine bağlıdır. Aynı maddeye dayanan iki ayrı çalışmanın karşılıklı zarar vereceği ortadadır. Bu durumda, yasanın amacından harekette taş ocağı faaliyetinin önlenmesi yoluna gidilmesinde yasaya aykırılık yoktur.

Dâvanın reddi gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâva ve işlem dosyasının incelenmesinden; dâvacıya Kayseri Valiliğince 7.7.1969 tarihinde ve bir yıl süreli boya ocağı ruhsatı verildiği, ancak aynı sahada başka bir kişiye ait 9.5.1969 tarihli maden arama ruhsatının bulunduğu ve iki ruhsat sahibi arasında uyuşmazlık çıkması üzerine de bakanlıkça mahalline gönderilen heyetin yaptığı incelemelere ve yerinden alınan numunelerin M.T.A. da yapılan analiz ve minerolojik tahlillere dayanılarak dâva konusu kararlarla dâvacıya ait boya ocağı ruhsatının iptali yoluna gidildiği anlaşılmıştır.

Maden sahalarındaki taş ocaklarına uygulanacak hükümleri 6309 sayılı Maden Kanununun değişik 140 ıncı maddesi düzenlemiştir. Sözü edilen maddenin 3 üncü ve izliyen fıkraları; maden sahalarındaki ruhsatnameli taşocaklarının işletilmesinin madene zarar vermemesine bağlı olduğunu, zararın olması halinde önleyici tedbirler alınacağını ve alınan tedbirler yeterli olmadığı takdirde ilgili bakanlıkça taşocağı faaliyetinin kısmen veya tamamen durdurulacağını öngörmüştür.

Dâvacının işlettiği boya ocağının ise, madene zarar verdiği Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca gerek M. T. A. Enstitüsünde ve gerekse mahallinde teknik elemanlar aracılığıyla yaptırılan tahlil ve incelemeler sonucu tesbit edilmiş ve ayrıca sözü edilen ocağın maden sahası dışında olabileceği yolundaki dâvacı iddiası da varit bulunmamıştır.

Açıklanan nedenlerle kanunî dayanaktan yoksun dâvanın reddine, yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına, 650,— lira avukatlık ücretinin dâvacıdan alınarak dâvalı valiliğe verilmesine ve işlem dosyasının yerine gönderilmesine 20.9.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire

Esas No : 1972/2150
Karar No : 1973/3337

Dâvacı	:	Azmi Mutlu
Vekili	:	Av. Ercan Akıncı
Dâvalı	:	Ankara Valiliği
Vekili	:	Av. Fevzi Kavlakoğlu

Dâvanın Özeti : Ova çayı mecrasının, Kışla ve Orhaniye Köyleri sınırları içinde kalan ve Kışla Köyüne ait 404 parselin bitim hattından başlamak üzere belediyeye ait kum ocağının bulunduğu Bitik Köyü 1 numaralı parselin başlangıç hattına kadar devam eden 1525 metre tulündeki kum ocağının, işletmesinin ihaleye çıkarılması hakkındaki il daimî encümeninin 17.5.1972 gün ve 1276-1347-1264 sayılı kararının iptali dileğidir.

Savunmanın Özeti : Dâvanın süre aşımı nedeniyle ve dâvaya ait ocak sahasının bitim hattından belediyeye ait ocağının bulunduğu Bitik Köyünün 1 nolu parseline kadar olan 1525 metre uzunluğundaki kısım ihaleye çıkarıldığı ve bu kısımda dâvacının bir hakkı olmadığı belirtilerek dâvanın reddi savunulmaktadır.

Kanunsözcüsü Fazıl Kafadar'ın Düşüncesi : Dâvacıya temdiden verilen taşocağı ruhsatnamesinin, başka bir kişiye devredilen kısımdan arta kalan 750 metrelik kısmının müddeti sona ermeden ihaleye çıkarılmasında isabet olmadığından dâva konusu kararın belirtilen kısma hasren iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Şevket Apalak'ın Düşüncesi : Dâvacının 2250 metre uzunluğundaki ocağının 1500 metrelik kısmını devrettikten sonra kendisine 750 metrelik kısım kalmıştır. 2250 metrelik ocağın başlangıç noktası bilindiğinden, buna göre ölçüm yapılarak arta kalan kısmın ihaleye çıkarılması yolunda karar verilmesi gerektiğinden, dâva konusu işlemin iptali gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâvalının süre def'i yerinde görülmemiştir.

Dâvacıya, Ova Çayı üzerinde Mürted Hava (Nato) Yolunun 250 metre yukarısından başlıyan ve 2250 m. uzunluğunda olan 27.9.1968 gün ve 35 sayılı kum ocağı ruhsatı temdiden verilmiş, bu ocağın başlangıç noktasından itibaren suyun geliş yönüne doğru 1500 metrelik kısmı, il daimî encümeninin 1.4.1970 gün ve 1136/1163 sayılı izni ile bir başka kişiye devredilmiştir.

Başlangıç noktası ve uzunluğu belirli kum ocağı sahasından devir sonunda dâvacıya kalan 750 metrelik kısmın bitim hattından başlıyarak, belediyeye ait kum ocağına kadar olan ve dâvacıya ait bakiye ruhsat sahası ile ilgisi bulunmadığı anlaşılan kısmın dâvalı idarece ihaleye çıkartılmasında taşocakları mevzuatına aykırılık yoktur.

Bu nedenle dâvanın reddine, yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına, 650,— lira avukatlık ücretinin dâvacıdan alınarak dâvalıya verilmesine 22.11.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire
Esas No : 1972/1900
Karar No : 1973/3446

Dâvacı : Nedim Topçu

Vekili : Av. H. Sezai Erkut

Dâvalı : İstanbul Valiliği

Vekili : Av. Nevin Tüzel

Dâvanın Özeti : Müvekkiline, hissedarların tamamının izni alınmadığı gerekçesiyle taşocağı ruhsatı verilmeyeceğine ilişkin dâvalı valiliğin 18.2.1972 gün ve 41/1831 sayılı işleminin iptali dileğidir.

Savunmanın Özeti : Taşocakları Tüzüğünün 9 uncu maddesi gereğince dâvacının hissedarların hepsinin iznini almadan ruhsat talebinde bulunduğu, diğer hissedarların izin vermiyeceklerini bildirdikleri öne sürülerek dâvanın reddi savunulmaktadır.

Kanunsözcüsü Yaşar Selim Asmaz'ın Düşüncesi : Diğer hissedarların muvafakatleri alınmamış olduğu anlaşılan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Şevket Apalak'ın Düşüncesi : Taşocaklarıyla ilgili işlemlerin yürütümünde görevli organın il daimî encümeni olduğu 6664 sayılı Kanunun hükmü ise de dâva konusu karar eksik bir işlemin reddi yolundadır. Bu nedenle, karara sebep olan durumun aydınlanması için, hissedarlarının kimler olduğunun ara kararıyla sorulup öğrenildikten sonra esas hakkında karar verilmesi gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

İstanbul İli Çatalca İlçesi Koğukdere mevkiinde taşocağı ruhsatı almak için taşınmaz malın bilinmeyen hissedarları adına mahkemece tayin edilmiş kayyumla yaptığı kira mukavelesine dayanarak taşocağı ruhsatı talep eden dâvacının dileği, hissedarların tümünün izni alınmadığı gerekçesiyle vali muavininin imzaladığı Özel İdare Müdürlüğü Taşocakları Şefliğinin yazısıyla reddedilmiş olup, dâva bu işlemin iptali için açılmıştır.

6664 sayılı Kanun, taşocaklarına ilişkin işlemlerin yürütümünü ve gelirinin tahsilini İl Özel İdarelerine bırakmıştır. İl Özel İdaresinin bu konuda karar vermeye yetkili organı ise il daimî encümenidir.

Sözü edilen konuda il daimî encümeni yetkili olduğundan, vali muavininin karar vermeye yetkisi yoktur.

Bu nedenle, yetkisiz olarak verilen dâva konusu kararın iptaline, istek bulunmadığından yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına 6.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

TOPRAK EDİNME

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire
Esas No: 1972/1564
Karar No: 1973/2878

Dâvacılar : Kemal Saraçoğlu varisleri
1 — Rezzan Saraçoğlu
2 — Halide Semra Saraçoğlu (Baldoğan)
3 — Sema Saraçoğlu
4 — Selçuk Saraçoğlu
Vekili : Av. Dr. Ali Necmi Eren

Dâvalılar : 1 — Maliye Bakanlığı
2 — Sakarya Valiliği

Dâvanın Özeti: Sapanca Gölünün kıyısındaki mülklerinin önüne tesadüf eden yerin, müvekkillerinin murisi tarafından izinsiz olarak doldurulduğundan bahisle söz konusu yerin 2644 sayılı Tapu Kanunu hükümleri uyarınca adlarına temlikine ilişkin müracaatı reddeden 10.3.1970 tarih ve 415.5/238 sayılı dâvalı valilik işleminin iptali isteğidir.

Dâvalı Bakanlık Savunmasının Özeti: Dâva dilekçesine veraset ilâmı eklenmediğinden dâvacıların Kemal Saraçoğlu'nun varisleri olup olmadığının bilinmediği ve bu nedenle dâvanın ehliyetsizlikten reddi gerekeceği; dâva nedeniyle husumetin valiliğe hasrı icap edeceği, işlemden kaldırma kararının bakanlığa tebliğ edilmediği, daha önce duruşma yapıldığından yeniden duruşma yapmaya lüzum olmadığı, temliki istenilen yerin göl metrûkatı olduğu, Medenî Kanunun 641 inci maddesine göre devletin hüküm ve tasarrufu altındaki dâva konusu yerin özel mülkiyete konu edilemiyeceği; göl metrûkatı olduğu ve tesviye ameliyesinin de 2644 sayılı Kanunun 14 üncü maddesi anlamında bir doldurma sayılamıyacağı, kaldı ki bahis konusu yer Serdivan Belediye hudutları içinde bulunup; doldurulmasının imar planı gereğince mahzurlu olduğunun belirtildiği; mahalli mahkemeden alınan ilâm sonucu müdahalenin men edildiği, yapılan beton kaplama duvarın yıkılmasına karar verildiğinden bahisle dâvanın reddi savunulmaktadır.

Dâvalı Valilik Savunmasının Özeti: Göl ve denizin devletin âmme emlâki olduğu ve tapulanamıyacağı, 2644 sayılı Kanunun 9 ve müteakip maddeleri ile 5516 sayılı Kanunun 5963 sayılı Kanunla değişik 1 inci maddesi ve 12.1.1970 gün 7/52 sayılı Bakanlar Kurulu kararına göre bu yer tapulamaya konu olamıyacağı, mahalli mahkemesince ihtilâfın halledildiği, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun savunmaya ekli kararının da görüşlerini teyit ettiğinden bahisle dâvanın reddi savunulmaktadır.

Kanunsözcüsü Necati Koldemir'in Düşüncesi: Dâvalının usule mütedair sürdüğü def'i yerinde değildir.

Esasa gelince dâvanın konusunu dâvacıların murisinin İzmit-Sakarya asfaltı üzerinde bulunan turistik tesislerinin önündeki Sapanca Gölünün çekilmesiyle meydana ge-

len sahanın Tapu Kanunu hükümlerine müsteniden bedeli mukabilinde temliki isteğinin reddine dair işlemin iptali isteği teşkil eylemektedir.

Gerek 2644 sayılı Tapu Kanununun 8, 9, 10 ve 11 inci maddeleri gerekse 5516 sayılı Bataklıkların Kurutulması ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkında Kanunun 5963 sayılı Kanunla değişik 1 ve 2 nci maddeleri tescilin mümkün olması hususunu alâkalı dairelerin muvafakatı şartına bağlamış bulunmaktadır.

İncelenen dosya münderecatından Serdivan Belediye Başkanlığınca ihtilâflı gayrimenkûlün dâvacı adına temlikine muvafakat edilmediği anlaşıldığından idarece tesis edilen işlemde mevzuata aykırılık görülmemiştir.

Yerinde olmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Mustafa Bumin'in Düşüncesi : Dâva konusu işlemde 2644 sayılı Tapu Kanununun 10 uncu maddesine aykırılık bulunmadığından, dayanağı olmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince duruşma için belirtilen 7.5.1973 pazartesi günü dâvacılar vekili Avukat Ali Necmi Eren ile dâvalıları temsilen Hazine vekili Avukat Özcan Aker'in geldikleri anlaşıldıktan; taraf vekillerinin iddia ve savunmalarıyla kanunsözcüsünün düşüncesi dinlendikten ve 7.5.1973 tarihli ara kararı ile istenen işlem dosyasının geldiği anlaşıldıktan sonra husumet Sakarya Valiliğine yöneltilerek ve usule ilişkin def'i yerinde görülmiyerek işin esası incelendi :

Dâvacıların murisi Kemal Saraçoğlu'nun ilk olarak 4.9.1969 tarihli dilekçesi ile Sakarya Valiliğine, daha sonra 30.9.1969 tarihli dilekçesi ile de Maliye Bakanlığına müracaat ederek; Sapanca Gölü üzerindeki turistik tesisinin önündeki göl suyunun çekilmesiyle meydana gelen sahanın bedeli mukabilinde namına temlikini istediği, dâva konusu kararla; bedeli mukabilindeki temliki istenilen yerin, Sapanca Gölünün çekilmesiyle meydana gelen kumsal ve göl metrûkatı olduğu, bu yerden istifade için yapılan tesviye ameliyesinin 2644 sayılı Kanunda belirtilen şekilde bir doldurma ameliyesi olmadığı ve söz konusu göl metrûkatının temlikine Tapu Kanunu ile 12.1.1970 ve 7/52 sayılı Bakanlar Kurulu kararına göre imkân bulunmadığının belirtildiği ve dâvanın işbu kararın iptali isteğiyle açıldığı dâva ve işlem dosyalarının incelenmesinden anlaşılmaktadır.

İşlem dosyasında bulunan ve dâvacılar murisi tarafından verildiği anlaşılan 4.9.1969; 30.9.1969 ve 13.5.1970 tarihli dilekçelerde temliki istenilen yerin kendiliğinden dolmuş olduğu açıkça belirtilmiştir.

2644 sayılı Tapu Kanununun göl kıyılarının doldurulmasıyla ilgili 14 üncü maddesinin atıfta bulunduğu 10 uncu maddesi; deniz kıyısında teressübattan veya denizlerin med - cezirinden dolmuş yerlerin satılmasında mahzur olmadığı sekizinci maddede yazılı alâkalı dairelerce bildirildiği takdirde o yerlerin bitişik gayrimenkûl sahibince değer pahası ile satın alınabileceğini hükme bağlamıştır. Söz konusu yerin dâvacılara satılmasında, 8 inci maddede belirtilen alâkadar dairelerce mahzur olduğu belirtilmiş ve binnetice satışına muvafakat edilmediği ve bu muvafakat edilmeyişte de isabetsizlik olmadığı anlaşılmıştır.

Açıklanan nedenlerle dayanağı bulunmayan dâvanın reddine, yargılama giderlerinin dâvacılar üzerinde bırakılmasına, 1.000,— (Bin) lira avukatlık ücretinin dâvacılardan

alınarak dâvalıya verilmesine ve işlem dosyasının mahalline iadesine 26.9.1973 tarihinde gerekçede oyçokluğu, esasta oybirliğiyle karar verildi.

AZLIK OYU

X — Dâva konusu gölden dolma yerin dâvacılar adına tescilinin gerekip gerekmediği, söz konusu göldeki ihtilâflı dolma mahallin teşekkül tarzına bağlıdır. 2644 sayılı Tapu Kanununun 8 ve 9 uncu maddeleri izinli ve izinsiz doldurma hallerini hükme bağlamış olup; göl kenarları ile ilgili 14 üncü maddesinin atıfta bulunduğu 10 uncu maddesine göre ise med ve cezirden veya başka bir surette kendiliğinden teşekkül eden yerlerin bitişik taşınmaz mal malikine satışı idarenin takdirine bırakılmıştır ve bu gibi yerlerin satışında herhangi bir mahzur olmasa bile idarenin satışa icbarı mümkün değildir

Anlaşmazlık konusu yerin kendiliğinden meydana geldiği hususu ise bizzat dâvacılar murisinin dâvalı idareye vaki müracaatlarında açıkça belirtilmiş olduğundan, dâva konusu işlemde bu bakımdan bir isabetsizlik yoktur. Dâvanın bu sebeple reddi gerekeceği oyu ile karara gerekçe yönünden karşıyım.

T. C.
DANIŞTAY
Sekizinci Daire

Esas No : 1972/2329
Karar No : 1973/3595

Dâvacı : Hendek Orman İşletmesi Müdürlüğü

Vekili : Av. Yılmaz Saruhanoğlu

Dâvalı : Hendek Kaymakamlığı

Dâvanın Özeti : Orman sayılan yerin iskânen bir şahsa verilmesine ilişkin 10.12.1951 tarihli tahsis kararının iptali dileğidir.

Savunmanın Özeti : Savunma verilmemiştir.

Kanunsözcüsü Yaşar Selim Asmaz'ın Düşüncesi : Mevzuata uygun olarak yapılan iskân yardımının 20 yıl sonra geri alınması, idarî işlemlerdeki istikrar prensibine uygun olmayacağından, bu yoldaki dâvalı idare kararında kanuna aykırılık yoktur.

Bu sebeple dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Şevket Apalak'ın Düşüncesi : Dâvanın ehliyet yönünden reddi gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

521 sayılı Kanunun 75 inci maddesi, dâva dilekçesinin ilk incelenmesi sırasında sözü edilen kanunun 74 üncü maddesinin 1, 3 ve 6 numaralı bentlerine aykırılık tesbit edildiği takdirde dâvanın reddine karar verileceğini ve anılan 74 üncü maddeye 1740 sayılı Kanunun 10 uncu maddesiyle eklenen fıkra ise; ilk incelemeden sonra dâva dilekçesinde belirtilen aykırılıkların tesbiti halinde de her safhada dâvanın reddedileceğini hükme bağladığından anılan kanunun 74 üncü maddesi uyarınca dâva dilekçesi incelendi :

İdarî dâva yolu, şahıslarla idare arasındaki anlaşmazlıkların halli için öngörülmüş yargı yollarından biridir. Devletin hakimiyet hakkını kullanmasından ve kamu hizmetinin görülmesinden doğan bu tür dâvaları ancak şahıslar tahrik edebilirler.

Devlet organlarını teşkil eden ve kamu görevi ifa eden Devlet Dairelerinin âmme kanunlarını tatbik ederken aralarında doğan anlaşmazlıkların idarî yargı organlarına intikal ettirilerek bu organlarca çözümlendirilmesi mümkün değildir. Ancak Danıştay'dan istişarî mütalâa alınarak veya konu Bakanlar Kurulunda görüşülerek halli yoluna gidilmesi gerekir.

Açıklanan nedenlerle tetkik kabiliyeti bulunmayan dâvanın üzerinde bırakılmasına 20.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

DOKUZUNCU DAİRE KARARLARI

ÂMME ALACAKLARININ TAHSİLİ İŞLERİ

T. C.
DANIŞTAY
Dokuzuncu Daire
Esas No : 1972/1742
Karar No : 1973/2185

Dâvacı : İsmail Ünlü

Dâvalı : Bakırköy Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvanın Özeti : İlânen tebliğ edilerek kesinleşen cezalı Emlâk Alım Vergisi için çıkarılan ödeme emrine vaki itirazı, dosya münderecatından, mükellef namına tarh edilen ve kesilen cezaya ait ihbarnamelerin bilinen adrese tebliği için postaya verildiği, adresinde bulunmayan muhataba ayrı ayrı iki defa ihbariye bırakılmasına rağmen tebliğ evrakının alınmadığı ve vergi zarfının mahrecine iade edildiği anlaşılmış olup, 213 sayılı Kanunun 103 üncü maddesinde tebliğin ilânen yapılmasını öngören haller meyanında başkaca sebeplerden dolayı posta ile tebliğ yapılmasına imkân bulunmaması keyfiyeti gösterilmiş olup, olayda mükellefe ihbariye bırakılmış olmasına rağmen mektubu almaktan imtina edilmesi, tebliğin ilân yolu ile yapılmasını gerektiren 103 üncü maddedeki şartın gerçekleştiği ve ayrıca ilân yazısının mükellefin bilinen adresinin bağlı olduğu muhtarlığa da gönderildiği dosyada mevcut muhtarlığa yazılan yazı suretinin tetkiki ile anlaşıldığı gerekçesiyle reddederek ödeme emrini tasdik eden 7.1.1972 gün ve 4092 sayılı itiraz komisyonu kararının; ilânen tebliğ tarihine göre olayda zamanaşımı bulunduğu, ilânen tebligatın usul ve kanuna aykırı olduğu, tarhiyata esas olan emsal mukayesesinin de hatalı olduğu iddialarıyle bozulması talebinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâva konusu kararın kanun ve usul hükümlerine uygunluğu nedeniyle dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Engin Fırat'ın Düşüncesi : Getirtilip incelenen işlem dosyasından vergi ihbarnamesinin ilânen tebliğinin Vergi Usul Kanununun 102. maddesi hükmüne uygun surette tekemmül etmediği anlaşıldığı cihetle ortada tahakkuk etmiş bir vergi borcu olmadan tanzim ve tebliğ edilen ödeme emrinin tasdikinde kanuni isabet görülmediğinden dâva konusu itiraz komisyonu kararının bozulması ve ödeme emrinin iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Erdoğan Anlı'nın Düşüncesi : 213 sayılı V.U.K. nun 102 nci maddesinin 1 ilâ 6 ncı fıkralarında tebliğ evrakının muhatabın bilinen adresinde nasıl teslim edileceği son fıkrasında da yukarıki fıkralarda yazılı işlemlerin komşulardan bir kişi veya muhtar veya ihtiyar heyeti üyelerinden biri veyahut bir zabıta memuru huzurunda icra ve keyfiyetin taahhüt ilmühaberine yazılarak tarih ve imza vazedilmek ve hazır bulunanlara da imzalatılmak suretiyle tesbit olunacağı, 103 üncü maddesinde ise hangi hallerde tebliğin ilânen yapılacağı açıklanmış olup, uyuşmazlık konusu olayda yükümlünün bilinen adresine çıkarılan vergi ve ceza ihbarnamelerinin posta memurunca anılan madde hükmüne uygun olarak tebliği cihetine gidilmeksizin, muhatabın bulunmadığı ve ihbariye bı

rakıldığı, gelip almadığı şerhiyle evrakın bilâ tebliğ iade edilmesinde ve tebligatın ilânen yapılmasında isabet bulunmadığından dâvanın kabulü ile ödeme emrini onayan itiraz komisyonu kararının bozulması gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dokuzuncu Dairesince işin gereği görüşüldü :

213 sayılı Vergi Usul Kanununun 102. maddesinin son fıkrası gereğince tebliğ evrakının muhataba bilinen adresinde tebliğ edilememesi halinde posta dağıtıcısı tarafından tarih ve imza vazedilmek ve orada bulunan komşulardan bir kişi veya muhtar veya ihtiyar heyeti üyelerinden biri veyahut bir zabıta memuru huzurunda durumun taahhüt ilmühaberine yazılarak tespit edilmesi gerekir.

Getirtilip incelenen işlem dosyasından, cezalı Emlâk Alım Vergisine ait ihbarnameler, yükümlünün bilinen adresine posta ile tebliğ edilmek istenmişse de muhatabın bulunmaması sebebiyle kendisine tebliğ edilemediği, posta dağıtıcısı tarafından adına ihbarname bırakılmasına rağmen tebliğ evrakının alınmadığı, bekleme müddeti de dolmuş bulunduğundan tebliğin yapılamayarak iade edildiği yazılarak sadece posta dağıtıcısı tarafından imza edildiği anlaşılmıştır.

Belirtilen sebeplerle ortada mükellefe tebliğ edilmiş yani tahakkuk safhası tamamlanmış bir vergi borcu mevcut değildir. Bu borç hakkında tanzim ve tebliğ edilen ödeme emrine vaki itirazın 6183 sayılı Kanunun 58 inci maddesi hükmü gereğince kabulüyle ödeme emrinin iptali gerekeceğinden ödeme emri tebliği işleminin tasdikine dair 7.1.1972 gün ve 4092 sayılı kararda kanuna uyarlık bulunmadığından bozulmasına ve ödeme emrinin iptaline, dâvalı idareden ilâm harcı alınmasına yer olmadığına, getirtilen işlem dosyasının mahalline gönderilmesine resen ve nihai olarak 10.11.1973 gününde oybirliği ile karar verildi.

BELEDİYE GELİRLERİ

T. C.
DANIŞTAY
Dokuzuncu Daire
Esas No : 1972/1677
Karar No : 1973/2193

Dâvacı	:	Ankara Belediye Başkanlığı
Vekili	:	Av. Abdurrahman Altuğ
Dâvalı	:	Türk Standartları Enstitüsü
Vekili	:	Av. Şevket Çizmeli

Dâvanın Özeti : Mükellef Enstitü adına salınan 8110 lira 95 kuruş kanal masraflarına iştirâk payını terkin eden itiraz komisyonu kararını; 132 sayılı Kuruluş Kanununun 11 inci maddesinde Türk Standartları Enstitüsünün sahibi bulunduğu gayrimenkulleri dolayısiyle her türlü vergi, resim ve harçtan muaf olduğunun hükme bağlandığı, diğer taraftan 5237 sayılı Kanunun 13 üncü maddesinde yazılı iştirâk payı bir harç mahiyetinde olduğundan müesseseye Kuruluş Kanunu ile kabul edilen muafiyetin uygulanmasında isabetsizlik görülmediği gerekçesi ile onayan Temyiz Komisyonunun 7.2.1972 gün ve 1971/5487 sayılı kararının; özel kanun maddesinde mükellefe taşınmaz malları dolayısiyle tanınmış bir bağışıklığın yer almadığı, muafiyetin Enstitünün sahibi bulunduğu mallara ait olduğu, 5237 sayılı Kanunun 13 üncü maddesinde ise taşınmaz malların sahiplerinin mükellef tutulduğu, bu bakımdan iştirâk payından muafiyetin söz konusu edilemiyeceği iddialarıyla bozulmasına ve yargılama giderinin dâvalıya yükletilmesine karar verilmesi talebinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Vergi mükellefiyetinin gerçek ya da tüzel kişilerle ilgili olduğu, mallar hakkında ne mükellefiyet ve ne de muafiyetin söz konusu olamıyacağı, özel kanundaki muaflığın hem Türk Standartları Enstitüsünü, hem de bu Enstitünün gayrimenkullerini kapsadığı sebepleriyle açılan dâvanın reddine karar verilmesi gerektiği yolundadır.

Raportör Ülkümen Osmanağaoğlu'nun Düşüncesi : Komisyon kararlarında usul ve kanuna aykırılık görülmediğinden açılan dâvanın reddine karar verilmesi gerektiği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Suzan Soyer'in Düşüncesi : İleri sürülen iddialar, dâva konusu kararın dayandığı gerekçeler karşısında, yerinde ve kararın bozulmasını sağlıyacak durumda görülmediğinden dâvanın reddine karar verilmesi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dokuzuncu Dairesince işin gereği görüşüldü :

277 sayılı Kanunla, belediyelere verilmekte olan her çeşit payların belediye vergi ve resimleri hükmünde olduğu kabul edilmiş bulunduğundan kanal masraflarına iştirâk payı

da bir belediye resmi niteliğindedir. Ancak, 132 sayılı Türk Standartları Enstitüsü Kuruluş Kanununun 11 inci maddesinde yer alan ve adı geçen Enstitünün sahibi bulunduğu gayrimenkullerin her türlü vergi, resim ve harçtan muaf olduğunu öngören hüküm münhasıran gayrimenkuller üzerinden alınan vergi, resim ve harçlarla ilgili olup bu muaflık hükmünün iştirak paylarını da kapsayacak şekilde genişletilmesinde isabet görülemez. Gerçekten 5237 sayılı Kanunun 13 üncü maddesinde yazılı iştirâk payları belediyece yapılan masrafların hizmetten yararlanan kişiler arasında kanunda yazılı usûl ve ölçülere göre bölüştürülmesinden ibarettir. Bu payların hesabında ilgili gayrimenkullerin kıymetleri ve cephe uzunlukları bir kıstas olarak ele alınmaktadır.

Yukarıda açıklanan nedenlerle Türk Standartları Enstitüsünün kanal iştirâk payından muaf tutulmasında kanuna uyarlık bulunmadığından 7.2.1972 gün ve 1971/5487 sayılı Temyiz Komisyonu kararının bozulmasına ve 32 lira 40 kuruş ilâm harcının dâvalıdan alınmasına; 600 kuruş posta pulu giderinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 14.11.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Dokuzuncu Daire
Esas No : 1972/1679
Karar No : 1973/2194

Dâvacılar : 1 — M. Celâlettin Özülgen
2 — H. İbrahim Uyalçok
Dâvalı : İstanbul Belediye Başkanlığı
Vekili : Av. Halûk Atamer

Dâvanın Özeti : İflâs memurluğunca icra kılınıp sonradan tetkik mercilnce feshedilen ihaleden dolayı dâvacıların müştereken ödedikleri 1627 lira 50 kuruş tellâllık resminin iadesi hakkındaki düzeltme talebi belediye hesap işleri müdürlüğünce, ihalenin alıcıların elinde olmayan sebeplerle bozulmuş olması halinde ödenen tellâllık resminin iade edilebileceği, ancak İstanbul 6 ncı İcra Tetkik Mercii Hakimliğinin 9.7.1971 gün ve E : 1971/1779, K : 1971/508 sayılı kararından ihaleye fesat karıştırılması nedeniyle feshedildiği anlaşıldığından Danıştay ve Temyiz Komisyonu kararlarına göre resmin iadesinin mümkün olamıyacağı gerekçesiyle reddedilmiş ve vaki şikâyet müracaatı da İstanbul Belediye Başkanlığınca aynı yoldaki gerekçe ile kabul edilmemiştir.

İstanbul Belediye Başkanlığının 11.4.1972 gün ve 8/3266 M.T.S. 2140 yazısıyla müesses bu işlemin; ihaleye kendilerince bir fesat karıştırılmadığı, tahsil olunan Damga Vergisinin dahi Maliyece iade olunduğu, esasen mal ikinci defa satılarak yeni alıcıdan tellâllık resminin tahsil edilmiş olduğu iddialarıyla iptali talebinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dayanağı bulunmayan dâvanın reddine ve avukatlık ücretinin dâvacılardan tahsiline karar verilmesi gerektiği yolundadır.

Raportör Ülkümen Osmanağaoğlu'nun Düşüncesi : Dâvacılar tarafından ibraz olunan tetkik mercii kararında alıcıların (dâvacıların) fesat karıştırmaları nedeniyle ihalenin feshedildiği açıkça belirtilmiş bulunmasına göre, yazılı olduğu şekilde isteğin reddine mevzuata ve yerleşik içtihatlara aykırılık görülmediğinden açılan dâvanın reddi gerektiği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Ali İhsan Ekmekçioğlu'nun Düşüncesi : Dâva konusu tellâliye resminin iadesini gerektirecek bir cihet görülmemiştir.
Dâvanın reddinin uygun olacağı düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dokuzuncu Dairesince işin gereği görüşüldü :

5237 sayılı Kanunun 25 inci maddesine göre tahakkuk ettirilen tellâllık resminin satışın feshi sebebiyle iadesi ancak mükelleflerin kusurları bulunmaması halinde mümkün olacağına, dâva konusu olayla ilgili tetkik merci'i hakimliği kararından ihalenin dâvacıların fesat karıştırmaları yüzünden feshedildiği anlaşılmasına binaen şikâyet müracaatının İstanbul Belediye Başkanlığının 11.4.1972 gün ve 8/3266 M.T.S. 2140 sayılı yazısında belirtildiği şekilde reddinde mevzuata aykırılık görülmediğinden dayanağı bulunmayan dâvanın reddine ve 20 lira ilâm harcının dâvacılardan alınmasına; 650 lira avukatlık ücretinin dâvacılardan alınarak dâvalıya verilmesine 14.11.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Dokuzuncu Daire
Esas No : 1972/1634
Karar No : 1973/2157

Dâvacı : Çaykur Genel Müdürlüğü (Tekel Genel Müdürlüğü Yerine)

Dâvalı : Sürmene Belediye Başkanlığı

Dâvanın Özeti : Sürmene Belediye Meclisinin 9.2.1972 günlü toplantısında kabul edilen 1972 yılı tarife kararının 26 ncı maddesinde belediye hudutları dahilindeki çay fabrikasına ait kömürle çalışan fırın bacalarından çıkan kömür tozu ile hava ve her türlü maddenin kirlenmesi nedeniyle bunların temizlenmesi karşılığı olarak yılda 10.000 lira alınmasına karar verildiği cihetle 1580 sayılı Belediye Kanunu hükümlerine ve Anayasanın 61 inci maddesi hükmüne aykırı olan mezkûr madde hükmünün iptali talebinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Gerek 1580 sayılı Kanun ve gerek 5237 sayılı Kanunla belediye meclislerine kanunla tesbit edilen vergilerden başka resim almağa yetki tanınmış olduğu, esasen Sürmene Çay Fabrikası şehrin tam ortasında olup etrafındakilerin sıhhat ve huzurunu bozduğu etrafa dağılan kömür tozu ve kurumun temizlenmesi için belediyece masraf yapıldığı cihetle bu hizmet karşılığında ücret talebinde kanunsuzluk bulunmadığı, bu nedenlerle dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Güler Mermut'un Düşüncesi : Belediye Meclislerinin müzakere edip karara bağlayacağı tarifelerin neler olduğu 1580 sayılı Kanunun 70 inci maddesinin 7 ve 8 inci fıkralarında belirtilmiştir. Bu fıkra hükümlerine göre belediye meclisleri kanunlarla vazedilmiş olan belediye vergi ve resimlerine ait tarifeler ile bunlar haricinde belediye dairesi tarafından ifa olunacak hizmetlere mukabil alınacak ücret tarifeleri tanzime yetkilidirler. Belediyelerce ifa olunan munzam hizmetler karşılığında bir ücret talebi mümkün olup asli vazifenin ifası karşılığında bir ücret talebedilemez. Olayda, kurumla kirlenen havanın temizlenmesi işleminin ifası fiilen mümkün olmadığı gibi, sokak ve beldenin temizlenmesinin temini de belediyenin asli görevidir. Bu nedenle karşılığında bir ücret talebedilemez.

Belirtilen nedenlerle, dâva konusu tarife kararının iptali gerekir.

Kanunsözcüsü Ali İhsan Ekmekçioğlu'nun Düşüncesi : I — İşin, 11. Daireye tevdii gerekir.

II — İşin esasına gelince;

Uygulanmak ve mesnet alınmak istenen madde ile dâva konusu maddenin (baca temizleme v.s.) ile ilgili tam bir ilişkisi ve böyle bir para alma münasebeti yoktur.

III — Dâvanın kabulü gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dokuzuncu Dairesince işin gereği görüşüldü :

18.12.1971 tarihinde yürürlüğe giren 1497 sayılı Çay Kurumu Kanununun geçici 1 inci maddesinde yer alan; «Çay bölgelerinde Tekel İdaresine ait olarak kurulmuş bulunan veya 5433 sayılı Kanunun geçici 2 nci maddesi ile ayni idareye intikal etmiş olan bütün çay fabrika ve atelyeleri, işletmeye taalluk eden para ve para hükmündeki kıymet ve alacakları, menkul ve gayrımenkul malları ve hak ve menfaatleri, her türlü taahhüt ve borçları, ilgili kayıt defter ve belgelerle birlikte çay işletmeleri mukayyet değerleri üzerinden kuruma devredilmiştir» hükmü ve bu kanun gereğince Tekel Genel Müdürlüğü ile Çaykur Genel Müdürlüğü arasında münakit 17.2.1973 tarihli ek protokolün 1 inci maddesi hükmü gereğince işbu dâvayı açan Tekel Genel Müdürlüğü yerine Çaykur Genel Müdürlüğü dâvacı olarak kabul edilmiştir.

1580 sayılı Belediye Kanununun 1 inci maddesinde; «Belediye, beldenin ve belde sâkinlerinin mahallî mahiyette iştirâk ve medenî ihtiyaçlarını tanzim ve tesviye ile mükellef hükmî bir şahsiyettir» denilmiş bulunmaktadır. Buna göre Belediye Kanunu ve diğer kanunlarla bu amaçla belediyelere verilmiş olan görevler bir kamu hizmeti olarak bu idarelerin yerine getirmekle yükümlü bulundukları hizmetlerdir. Kanunlarda açık bir hüküm bulunmadıkça kamu idarelerinin yaptıkları kamu hizmetlerinden dolayı ilgililerden bir ücret talebetmesi mümkün değildir. Kaldı ki dâva konusu tarifenin 26 ncı maddesinde «Çay fabrikasının kömürle çalışan bütün fırın ve bacalarından kömür tozu ile kirlenen hava ve her türlü maddeler üzerine çöken kir ve kurumların temizlenmesi için yılda 10.000 lira alınması» şeklinde belirlenmiş olan ve belediyece yerine getirileceği beyan olunan hizmetin gerçekleştirilmesi de eylemli olarak mümkün değildir.

Diğer taraftan, dâvada sözü edilen çay fabrikasının halkın sağlığına zarar verdiğinin tesbiti halinde kanunların yetkili makamlara tanıdığı tedbirlerin alınması gerekir. Bunun karşılığında bir ücret talebedilmesi kanunen mümkün değildir.

Açıklanan nedenlerle kanun hükümlerine dayanmayan ve uygulama yeteneği bulunmayan muhayyel bir hizmet karşılığı ücret talebedilmesinde hukukî ve kanunî isabet bulunmadığından 1972 yılı tarife kararının dâvacıya ilişkin 26 ncı maddesi hükmünün iptaline ve dâvalı idareden ilâm harcı alınmasına yer olmadığına 159 lira 25 kuruş yargılama giderinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 10.11.1973 gününde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Dokuzuncu Daire
Esas No : 1972/2374
Karar No : 1973/2631

Dâvacı : Anadolu Anonim Türk Sigorta Şirketi

Vekilleri : Av. Nurhayat İçse, Av. Vural Küçüka

Dâvalı : İstanbul Belediye Başkanlığı (Varidat Tahakkuk Müdürlüğü)

Vekili : Av. Halûk Atamer

Dâvanın Özeti : Tesis ve talik ücreti adı altında 1972 yılı için tahsil olunan 24480 liranın iadesi yolunda dâvacı tarafından düzeltme mercii olan İstanbul Belediyesi Varidat Tahakkuk Müdürlüğüne vaki müracaat mezkûr müdürlükçe reddedilmiştir. Dâvacının Vergi Usûl Kanunu hükümlerine göre şikâyet yolu ile İstanbul Belediye Başkanlığına vaki müracaatı üzerine İstanbul Belediye Başkanlığı 11.8.1972 gün ve 7/6044 sayılı cevabi yazısı ile; 5237 sayılı Kanunun 21 inci maddesi 4 üncü fıkrasının son bölümünün Anayasa Mahkemesince iptal edildiği ve ilk kısmının iptal harici kaldığı, esasen tahsil olunan meblâğın İstanbulun umuma ait yerlerinde bulunan elektrik direklerine asılı ilân ve reklâm panoları için alındığı ve bu meblâğın 21 inci maddenin 5 inci fıkrasında yazılı tesis ve talik ücreti olduğu, 1580 sayılı Kanunun 15/44 üncü maddesinin belediyelere bu konuda yetki verdiği, alınan paranın vergi, resim ve harç niteliğinde olmayıp bir nevi ilân ve reklâm panolarının teşhiri sebebiyle alınan bir kira olduğu sebepleriyle isteğin reddine karar verilmiştir.

Dâvacı; İETT. İdaresine ait direkler üzerine konulan reklâm panoları için İETT. İdaresine kira ödendiği, ayrıca belediyenin bu panolar için ücret talep ve tahsilinin yerinde olmadığı tahsil olunan meblâğın kira ve bir hizmetle ilgisi olmayıp bu ad altında alınan ilâm ve reklâm resminden ibaret olduğu oysa bu resimlerle ilgili kanun hükmünün Anayasa Mahkemesince iptal edildiği sebepleriyle İstanbul Belediye Başkanlığının 11.8.1972 gün ve 7/6044 sayılı işleminin iptalini talebetmektedir.

Savunmanın Özeti : 5237 sayılı Kanunun 21/5 ve 1580 sayılı Kanunun 15/44 üncü maddeleri hükmü karşısında elektrik direklerine asılı bulunan reklâm panoları için tahsil olunan talik ücreti yerinde olup dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Sıtkı Gündüz'ün Düşüncesi : Dâvaya konu olayda dâvacıdan tahsil olunan meblâğın İETT. direklerine asılı bulunan reklâm panolarından ileri geldiği gerek dâva dilekçesi ve gerekse belediyenin savunma dilekçesinden anlaşılmış olup bu husus ihtilâfsızdır.

1580 sayılı Kanunun belediyelerin vazifeleri başlığını taşıyan 15 inci maddesinin 44 üncü bendinde belediyelere «meydan, cadde ve sokak gibi umuma ait yerlerde ilân işlerini idare etmek» vazifesi verilmiş olup 5237 sayılı Kanunun 21 inci maddesinin 5 inci fıkrasında ise belediyelere, yapacağı ve yaptıracağı tesisler ve afişler hizmeti karşılığı

olarak belediye meclisince düzenlenecek tarifeye göre ücret almak yetkisini tanımış bulunmaktadır.

Açıklanan kanun hükmünden anlaşılacağı üzere belediyelerin bu konuda bir ücret talebedebilmeleri için kanunda yazılı hizmetleri ifa etmeleri gerekmektedir.

Dâvaya konu olayda ise belediyenin böyle bir hizmet ifa etmeyip sadece İETT. İdaresine ait elektrik direklerine asılı reklâm panolarından dolayı ücret talep ve tahsil etmiş olduğu anlaşılmış olup bu husus ise yukarıda belirtilen kanun hükmüne göre dâvacıdan ücret talebini haklı kılmamaktadır. Kaldı ki asılı olan reklâm panoları için İETT. İdaresine ücret de ödenmiş bulunmaktadır.

Açıklanan nedenlerle tahsil olunan meblâğın iadesi için şikâyet merciine vaki müracaatın reddi yolunda tesis olunan işlemde usûl ve kanun hükümlerine uyarlık bulunmadığından iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Ali İhsan Ekmekçioğlu'nun Düşüncesi : İlân ve reklâmla ilgili olayın niteliğine ve niceliğine göre dâvacı şirketin düzeltme talebinin kabulü gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dokuzuncu Dairesince işin gereği düşünüldü :

İhtilâf, İETT. İdaresine ait direklere asılı bulunan reklâm panoları için belediyece herhangi bir ücret talep edilemiyeceği ve bu panolar için tahsil olunan ücretin kanunsuzluğu iddiasından doğmuş bulunmaktadır.

Dâvaya konu olayda dâvalı idare her ne kadar tahsil olunan ücretin kanuna uygunluğuna mesned olarak 1580 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin 44 üncü bendini ve 5237 sayılı Kanunun 21 inci maddesinin 5 inci fıkrasını ileri sürmekte ise de 15 inci maddenin 44 üncü fıkrasında yazılı ve belediyelerin vazifeleri içinde mütalâa edilen «meydan, cadde ve sokak gibi umuma ait yerlerde ilân işlerini idare etmek» aynı kanunun 16 ncı maddesinin 1. bendi nazara alındığında belediyelerin mecburi vazifeleri dahilinde bulunduğundan yapılan bu işler dolayısıyle bir ücret talebi de bahis konusu olamaz. Öte yandan 5237 sayılı Kanunun 21 inci maddesinin 5 inci fıkrasının da olaya tatbiki mümkün değildir. Zira bu madde hükmüne göre belediyeler ancak yapacağı ve yaptıracağı tesisler ve afişler hizmeti karşılığı bir ücret talebedebilirler. Olayda ise böyle bir hizmet söz konusu olmayıp tahsil olunan ve iadesi talebedilen ücretin mesnedini dâvacının İETT. İdaresine ait elektrik direklerine asılı bulunan reklâm panoları teşkil etmekte olup bu husus taraflar arasında da ihtilâfsız bulunmaktadır. Kaldı ki bu reklâm panoları için dâvacı tarafından İETT. İdaresine bir ücret ödendiği de dosyadan anlaşılmaktadır.

Açıklanan nedenlerle tahsil olunan paranın iadesi için şikâyet mercii olan İstanbul Belediye Başkanlığına vaki müracaatın reddi yolunda tesis olunan 11.8.1972 gün ve 7/6044 sayılı işlemde mevzuat hükümlerine uyarlık bulunmadığından iptaline, 57 lira 50 kuruş yargılama giderinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine ve dâvalı idareden ilâm harcı alınmasına yer olmadığına 29.12.1973 gününde oybirliği ile karar verildi.

EMLÂK ALIM VERGİSİ

T. C.
DANIŞTAY
Dokuzuncu Daire
Esas No : 1973/ 996
Karar No : 1973/2152

Dâvacı	:	Eskişehir Demiryolu İşçileri Sendikası Başkanlığı
Vekili	:	Av. Gündoğan Çaylaklı
Dâvalı	:	Edremit Vergi Dairesi Müdürlüğü
Vekili	:	Av. Mine Asmaz

Dâvanın Özeti : Mükellef sendikanın Edremit Çamlıbel İğdealan mevkiinde inşa ettirdiği kamp binalarına tarh ve tahakkuk ettirilen Emlâk Alım Vergisine vaki itirazı reddeden itiraz komisyonu kararını, 1318 sayılı Finansman Kanunu ile değişik 3. maddede istisna ve muaflıklar belirtilmişse de sendikaların Emlâk Alım Vergisinden muaf tutulacağına dair bir hüküm olmadığından bahisle onayan 21.2.1973 gün ve 1972/6322 sayılı Temyiz Komisyonu kararının, 274 sayılı Sendikalar Kanununun 22 nci maddesinin son fıkrası hükmünün sendikaların her türlü vergi ve resimden muaf tutulacağını âmir bulunduğu iddia edilerek bozulmasına karar verilmesi istenilmektedir.

Savunmanın Özeti : 198 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde sendikaların Emlâk Alım Vergisinden muaf tutulacağına dair bir hüküm bulunmadığından kararın yerinde olduğu ve dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Bahir Ayçin'in Düşüncesi : Mükellef sendikanın Akçay İğdealan mevkiinde inşa ettirdiği kamp binaları 274 sayılı Sendikalar Kanununun 22 nci maddesinin 4 üncü fıkrasında sayılan yerlerden bulunmadığından Emlâk Alım Vergisine tabi tutulmasında bir kanunsuzluk görülmemiştir. Bu nedenle dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Erdoğan Anlı'nın Düşüncesi : Uyuşmazlık, Eskişehir D.D.Y. İşçi Sendikasının inşa ettirdiği kamp binalarından dolayı salınan Emlâk Alım Vergisinin, 274 sayılı Kanun uyarınca vergi muafiyetine tabi tutulup tutulamıyacağına ilişkin bulunmaktadır.

274 sayılı Sendikalar Kanununun 22 nci maddesinin 4 üncü fıkrasında, eğitim, kütüphane ve spor tesisleri ile meslekî öğretim ve toplantılar için lüzumlu menkul ve gayrimenkullerin vergiye tabi tutulamıyacağı açıklanmış olup, dâvacı Sendikanın inşa ettirilen kamp binaları, fıkra hükmünün kapsamına girmediği gibi, anılan kanundan sonra yürürlüğe giren 1318 sayılı Finansman Kanunu ile değişik 198 sayılı Kanunun istisna ve muaflıkları açıklayan 3 üncü maddesinde de sendikaların Emlâk Alım Vergisinden muaf tutulacağı yolunda bir hüküm bulunmadığından, dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dokuzuncu Dairesince işin gereği görüşüldü :

Duruşma için tayin edilen gün ve saatte dâvacı vekili Av. Gündoğan Çaylaklı ve dâ-

valı idareyi temsilen Hazine Avukatı Mine Asmaz'ın geldikleri görüldü. Kanunsözcüsünün iştirâkiyle açık duruşmaya başlandı. Taraf vekillerinin iddia ve savunmaları dinlenip kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan ve taraf vekillerine yeniden söz verildikten sonra dâva dosyası incelendi :

274 sayılı Sendikalar Kanununun 22 nci maddesinin 4 üncü fıkrasında; «Bu teşekküllerin eğitim, kütüphane ve spor tesisleri ile meslekî öğretimleri ve toplantıları için lüzumlu menkul ve gayrimenkul mallarının vergiye tabi tutulamıyacağı» hükme bağlanmıştır.

Olayda, mükellef sendikanın Edremit Akçay Çamlıbel İğdealan mevkiinde inşa ettirdiği kamp binaları, bahis konusu kanunun 22 nci madesinin 4 üncü fıkrasında sayılan yerlerden bulunmadığından Emlâk Alım Vergisi Kanununa tabi tutulmasında bir kanunsuzluk görülmemiştir.

Bu nedenle, 21.2.1973 gün ve 1972/6322 sayılı Temyiz Komisyonu kararının bozulması talebiyle açılan dâvanın reddine ve 100 lira ilâm harcının dâvacı sendikadan alınmasına 1000 lira avukatlık ücretinin de dâvacıdan alınarak dâvalı idareye verilmesine ve işlem dosyasının mahalline iadesine 8.11.1973 gününde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Dokuzuncu Daire
Esas No : 1973/ 846
Karar No : 1973/2092

Dâvacı : İbrahim Polat
Dâvalı : İstanbul Veraset Vergi Dairesi Müdürlüğü
Vekili : Av. Nejat Öztekin

Dâvanın Özeti : Mükellefin 1/5 hissesini 400.000 liraya satın aldığı gayrimenkule takdir komisyonunca takdir olunan 600.000 lira rayiç bedele göre salınan cezalı Emlâk Alım Vergisini mahallinde yaptırılan bilirkişi incelemesine dayanılarak 550.000 lira rayiç bedele göre tenzilen tasdik eden itiraz komisyonu kararını, mükellefin aynı sene içinde Darüşşafakadan aldığı aynı gayrimenkulün 2/5 hissesi hakkında rayiç bedel esasını ileri sürmekte ise de 198 sayılı Emlâk Alım Vergisi Kanununun 114 üncü maddesinde idareler ve sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait olan müesseseler ile kamu menfaatlerine yararlı derneklerin yaptığı satışlarda rayiç bedelin uygulanmayacağı hükme bağlandığından Darüşşafakada bir âmme müessesesi olması hasebiyle bu satış için rayiç bedel esasının uygulanmaması diğer satışlar hakkında da uygulanmasını gerektirmediği, dükkân ile evin ikisi de bina olması sebebi ile Danıştay içtihatlarına göre birbirine emsal teşkil edebilecekleri ve 213 sayılı Vergi Usûl Kanununun 384 üncü maddesine göre yaptırılan bilirkişi incelemesine dayanılarak tarhiyatın tasdikinde isabetsizlik olmadığı gerekçesiyle onayan 19.6.1972 gün ve 1972/2372 sayılı Temyiz Komisyonu kararının; zamanaşımı def'inin komisyonlarca nazara alınmadığı, bilirkişi incelemesinin yerinde olmadığı, emsalin dükkân ihtilâflının ise ev olduğu, aynı sene içinde aynı gayrimenkulün 2/5 hissesinin Darüşşafakadan 80.000 liraya satın alındığı ve bu satışın emsal alınması gerektiği iddiaları ile bozulması talebinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Raportör Engin Fırat'ın Düşüncesi : Emlâk Alım Vergisi Kanununun 14 üncü maddesi kamu menfaatlerine yararlı derneklerin satışlarında rayiç bedel esasının uygulanmayacağını hükme bağlamıştır. Bu hükme göre kamu menfaatlerine yararlı dernek olduğu ihtilâfsız bulunan Darüşşafaka tarafından yapılan satışın rayiç bedelden düşük olamıyacağı kabul edildiği halde, aynı sene içinde aynı gayrimenkulün 2/5 hissesi satışının emsal alınmayarak ihtilâflıya dükkân satışının emsal olarak alınmasında isabet görülmediğinden Temyiz Komisyonu kararının bozulması gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Ali İhsan Ekmekçioğlu'nun Düşüncesi : Takdire gidilmiştir. Bu nedenle bir yıllık süre aşımı def'i varit görülmemiştir.

Dâvacının, ihtilâflı gayrimenkule alınan emsalin dükkân olduğu ve emsalle ihtilâflı arasında nitelik uygunluğu bulunmadığı yolundaki iddiası yerinde olduğu gibi kurulumuzun emsal mukayesesi hakkındaki görüş ve kanaatleri ile karar gerekçeleri de bu yolda olduğundan dâvasının kabulüyle uygun bir emsalde mukayese yapılmak üzere dâva konusu kararın bozulması gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danışıay Dokuzuncu Dairesince işin gereği görüşüldü :

Duruşma için tayin edilen gün ve saatte dâvacı İbrahim Polat'ın yapılan tebliğata rağmen gelmediği, dâvalı vekili Av. Nejat Öztekin'in geldiği görüldü. Kanunsözcüsünün iştirâkiyle açık duruşmaya başlandı. Dâvalı vekilinin savunması dinlenip kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan ve dâvalı vekiline yeniden söz verildikten sonra dâva dosyası incelendi :

Emlâk Alım Vergisi Kanununun 14 üncü maddesinde kamu menfaatlerine yararlı derneklerin satışlarında rayiç bedel esasının uygulanmayacağı hükme bağlanmış olup kamu menfaatine yararlı dernek olduğu ihtilâfsız bulunan Darüşşafaka Cemiyeti tarafından yapılan satışın bu hükme göre düşük olmadığı kabul edildiği halde aynı sene içinde satın alınan ihtilâflı için Darüşşafaka Cemiyeti tarafından yapılan 2/5 hissesinin satışının emsal alınmıyarak bir dükkân satışının ihtilâflıya emsal olarak alınmasında isabet görülmediğinden Temyiz Komisyonunun 19.6.1972 gün ve 1972/2372 sayılı kararının bozulmasına ve dâvalıdan ilâm harcı alınmasına yer olmadığına ve dökümü aşağıda çıkarılan altmış bir lira yargılama giderlerinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 18.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Dokuzuncu Daire
Esas No : 1972/1331
Karar No : 1973/2130

Dâvacı : Dinar Belediye Başkanlığı

Dâvalı : Adalet Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Belediyece istimlâk edilen yerler için tesis edilen istimlâk işleminin noter kanaliyle ilgililere tebliği ve bu tebliğ sebebiyle noterlikçe alınan fazla ücret ile ilgili işlemin düzeltilmesi yolunda dâvacı tarafından Noterlik Kanununun 56 ncı maddesine istinaden Adalet Bakanlığına vaki müracaatın savcılık kanaliyle kayıtlar üzerinde yapılan incelemede noterlik tarafından tahsil olunan harç ve ücretlerde kanun ve tarife hükümlerine bir aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle reddine mütedair 10.11.1971 gün ve 31197 sayılı kararın; noterlik tarafından yapılan işlemin sadece belediyece düzenlenen istimlâklerle ilgili belgelerin noter kanaliyle tebliğinden ibaret olduğu, tebliğ edilen belgelerin değerli kâğıt ve kopya da olmadığı, 6830 sayılı Kanunun 13 üncü maddesine göre bu gibi işlemlerde noterlikçe alınacak ücretin yalnızca tebligat masrafı ile (100) kuruş maktu ücrete münhasır bulunacağı ayrıca % 5 nisbi harç alınmaması gerekeceği sebepleriyle iptali talebinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvanın süresinde açılmadığı ve yapılan işlemde kanun ve tarife hükümlerine aykırılık bulunmadığı yolundaki sebeplerle dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Sıtkı Gündüz'ün Düşüncesi : Dâvalı Bakanlığın süre def'i yerinde görülmemiştir.

İhtilâf belediyece yapılan istimlâkler sebebiyle düzenlenen belgelerin noter kanaliyle ilgililerine tebliğ edilmesi sırasında noterlikçe tahsil olunan harç ve ücretlerin kanunsuzluğundan doğmuş olup aksi de dâvalı bakanlıkça iddia edilmemektedir.

6830 sayılı İstimlâk Kanununun 13 üncü maddesinde bu gibi tebliğlerden yalnızca (100) kuruş maktu ücret ile tebligat masraflarının alınacağı hükme bağlanmış bulunmaktadır.

Ara kararı ile dâvacı belediyeden istenen bilgiler ve gönderilen belgelerin incelenmesinden, noter kanaliyle ilgililere tebliğ dilmek istenen belgelerden sadece maktu ücret ve tebligat masrafları alınmayıp ayrıca % 5 noter harcı ve mukabele ücreti ile noter kâğıdı bedeli de tahsil edilmiş olduğu anlaşılmış olup, bu durum yukarıda belirtilen kanun hükmüne aykırı bulunduğundan usulsüz olarak yapılan bu işlemin düzeltilmesi yolunda Adalet Bakanlığına vaki müracaatın reddine mütedair 10.11.1971 gün ve 931197 sayılı kararın iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Erdoğan Anlı'nın Düşüncesi : Uyuşmazlık, dâvacı belediyece istimlâk edilen yerlerden dolayı noter aracılığı ile yapılan tebliğlerden usulsüz olarak nisbî

harç alındığı, ayrıca aynı istimlâk ile ilgili hissedarların hepsinden aynı işlem sırasında suretler için de mukabele ücreti alınmasının yasalara aykırı bulunduğu iddiasından doğmuştur.

6830 sayılı İstimlâk Kanununun 13 üncü maddesinde, istimlâk işlerinde, noterler tarafından tebligat masraflarından başka yalnız (100) kuruş maktu ücret alınacağı açıklanmış olup, halen yürürlükte olan bu hüküm karşısında noterce ayrıca nisbî harç alınması yerinde değildir. Bu tür tebliğlerde noterler yüz kuruş maktu harç ve tebliğle ilgili olarak yapılması zorunlu masrafları alabileceklerdir. Posta ücreti gibi.

İstimlâk Kanunundan sonra 28.2.1963 tarihinde yürürlüğe giren 210 sayılı Değerli Kâğıtlar Kanununun 5 inci maddesinde değerli kâğıt yerine adi kâğıt kullanılması halinde, değerli kâğıdın bedeli tutarında damga pulu yapıştırılması öngörülmüşse de, anılan kanunda, bu hükmün istimlâklerle ilgili tebliğlerde de uygulanacağı yolunda bir hüküm bulunmadığı gibi, 1. Kasım. 1964 tarihinde yürürlüğe giren 492 sayılı Harçlar Kanununun 139 uncu maddesi ile kaldırılan kanunlar arasında ve bu kanunu değiştiren 1318 sayılı Finansman Kanununda, İstimlâk Kanununun 13 üncü maddesi ile getirilmiş harçla ilgili özel hükmü değiştiren veya kaldıran açık bir hüküm yoktur.

Açıklanan nedenlerle, istimlâk işlemlerine ilişkin olarak yapılan tebliğlerde, noterlerce İstimlâk Kanununun 13 üncü maddesi uyarınca (100) kuruşluk maktu harç ve tebligat masrafları dışında başkaca bir harç resim ve gider alınamıyacağından aksine tesis ve teblig edilen dâva konusu işlem yerinde değildir.

Dâvanın kabulü ile müesses işlemin iptali gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dokuzuncu Dairesince işin gereği görüşüldü :

18.3.1972 tarihinde dâvacıya tebliğ edilmiş olan 10.11.1971 gün ve 31197 sayılı karar aleyhine 24.12.1971 tarihinde açılmış olan dâvada kanunen belli edilmiş olan 90 günlük dâva açma süresi geçirilmemiş bulunduğundan dâvalı Bakanlığın süre def'i yerinde görülmemiştir.

İhtilâf, belediyece yapılan kamulaştırma sebebiyle düzenlenen belgelerin noter kanaliyle ilgililerine tebliğ edilmesi sırasında noterlikçe tahsil olunan harç ve ücretlerin kanunsuzluğu sebebiyle düzeltilmesi için Noterlik Kanununun 56 ncı maddesine istinaden Adalet Bakanlığına vaki müracaatın reddinden doğmuş bulunmaktadır.

6830 sayılı İstimlâk Kanununun 13 üncü maddesinde, istimlâk olunacak gayrimenkulün plân ve ebatlı krokisi, istimlâk kararı ve takdir olunan kıymeti ve istimlâkin hangi idare lehine yapıldığı ve açılacak dâvalarda husumetin kime tevcih edileceğinin 15 gün içinde noter marifetiyle ilgililerine tebliğ olunacağı ve bu tebliğler için noterlerin tebligat masraflarından başka yalnızca (100) kuruş maktu ücret alacakları açıkça hükme bağlanmış bulunmaktadır.

Ara kararı ile dâvalı belediyeden istenen bilgiler ve gönderilen belgelerin incelenmesinden, dâvaya konu olayda noter kanaliyle ilgililere tebliğ edilmek istenen belgelerden yukarıda da açıklandığı üzere sadece maktu ücret ve tebligat masrafları alınmayıp ayrıca % 5 nisbetinde noter harcı ve mukabele ücreti ile noter kâğıdı bedeli de tahsil edilmiş olduğu ve bu işlemin yukarıda değinilen kanunun açık hükmüne aykırılığı meydanda bulunduğu anlaşıldığından usulsüz olarak yapılan bu işlemin düzeltilmesi yolunda Adalet Bakanlığınca vaki müracaatın reddine mütedair 10.11.1971 gün ve 31197 sayılı kararda kanun hükümlerine uyarlık bulunmadığı cihetle iptaline 100 lira ilâm harcından peşin alınan 40 liranın mahsubu ile geri kalan 60 liranın dâvacıdan alınmasına ve talebedilmediğinden dâvacı idare lehine yargılama gideri hükmolunmasına yer olmadığına 23.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Dokuzuncu Daire
Esas No : 1972/1739
Karar No : 1973/2182

Dâvacı : Seydi Aydemir
Dâvalı : Çankırı Valiliği (İl Genel Meclisine izafetle)

Dâvanın Özeti : Çankırı İl Genel Meclisinin 13.1.1972 gün ve 55 sayılı kararı ile yeniden düzenlenen taşocakları rüsum tarifesinin kendisine ilişkin kısmının; il genel meclisinin ruhsatname süresi dolmadan tek taraflı olarak yeniden tarife tanzimine yetkisi olmadığı iddiası ile iptali talebinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Raportör Engin Fırat'ın Düşüncesi : Taşocakları Nizamnamesinin 18 ve 19 uncu maddeleri ile maktu ve nisbi resmin esasları belirlenmiş olduğundan bu hususta bir tarife düzenlenmesi mümkün bulunmadığı cihetle dayanağı bulunmayan tarife kararının iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Ali İ. Ekmekçioğlu'nun Düşüncesi : Dâvacının; taşocağı işletmesi nedeniyle yapmış olduğu şartlaşma ve anlaşma dâvalı idarece tek yönlü olarak ihlâli yolunda müttehaz dâva konusu kararda bir isabet görülmemiştir.

Nizamname hükümlerine aykırı olarak müttehaz dâva konusu kararın ilgili maddesinin iptali gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dokuzuncu Dairesince işin gereği görüşüldü :

Tarife düzenlenmesi, kanunla tabanı ve tavanı tesbit edilerek bu iki hat arasında kalmak üzere belli miktar tayini yetkisinin idareye bırakıldığı hallerde mümkün olabilir.

Taşocakları Nizamnamesinin 18 inci maddesinde «Ocak işletmek için ruhsat veyahut ilmühaber istihsal edenlerden ocak hasılâtının vapur veya şimendifer iskelesinde veya ocak mahallindeki kıymetinden masarifi nakliyesi ve mamul olduğu halde masarifi imaliyesi tenzil olunduktan sonra yüzde beş resmi nisbi istifa olunur» ve 19 uncu maddesinde de, «Ocaklardan ihraç olunacak mavaddan alınacak rüsumun nihayet beş seneyi geçmemek üzere maktuiyete raptı dahi caizdir. Şu kadar ki bu suretin icrası ocağın bidayeti küşadından itibaren imal olunduğu ilk sene müddeti hesaba dahil olmamak suretiyle lâakal üç sene müddet imal ve idaresiyle miktarı hasılâtının taayyün etmesine ve vilâyetle sahibi ruhsat beyninde bilmüzakere verilecek kararın Maadin İdaresinden tasdik kılınmasına mütevakkıftır» denilmiş olduğundan her iki halde de alınacak resmin esasları kanunla belirlenmiş olmasına binaen bu hususda bir tarife düzenlenmesi mümkün değildir.

Her ne kadar vergi hukukunda vergi ve resimlerin salınma ve alınma usûl ve esasları kanunlarla düzenlenmiş bulunduğundan kanunî dayanağı bulunmayan bu tarifenin hukuken hüküm ifade etmiyeceği, dolayısiyle de uygulanma niteliğinin bulunmadığı düşünülebilirse de idare hukukunda mevcut doğruluk karinesi ilkesine göre idarî kararlar aksi yetkili organ ve mercilerce saptanıncaya kadar doğru kabul edildiğinden bu çeşit kararların idarî dâvaya konu teşkil edeceğini kabul etmek zorunludur.

Açıklanan nedenlerle kanunî mesnedi bulunmadığından dâva konusu 13.1.1972 gün ve 52 sayılı Çankırı İl Genel Meclisi kararının 1. sınıf trevenden ocaklarından çıkarılacak beher m^3 taş için 75 lira alınmasına ilişkin kısmının iptaline, dâvalı idareden ilâm harcı alınmasına yer olmadığına, 56 lira 25 kuruş yargılama giderinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 13.11.1973 gününde oyçokluğu ile karar verildi.

AZLIK OYU

Gerek Taşocakları Tüzüğünün gerekse İdarei - Umumiyei - Vilâyat Kanunu Muvakatının İdarei - Hususiyelere müteallik kısmındaki hükümlere göre Genel Meclisin bu konuda tarife düzenleme yetkisi yoktur.

Vergi usulüne ilişkin mevzuatla tarh ve tahakkuka yetkili organlar gösterildiğine göre ilgilileri adlarına tahakkuk ettirilen resimlere tahakkuk üzerine itirazları tetkik ve karara bağlamakla görevli komisyonlara başvurmaları gerekir.

Ortada yetkisiz olarak yapılmış bu bakımdan kesin ve yürütülmesi gerekli bir karar yoktur.

Bu gerekçelere müsteniden dâvanın reddi gerekeceği düşüncesi ile çoğunluk kararına karşıyım.

T. C.
DANIŞTAY
Dokuzuncu Daire
Esas No : 1972/1613
Karar No : 1973/2205

Dâvacı : Kutlutaş İnşaat ve Ticaret Sanayi Ltd. Şti.

Vekili : Av. Tolun Başbudak

Dâvalı : Bolu Valiliği

Dâvanın Özeti : Bolu İl Genel Meclisinin 13.1.1972 gün ve 44/57 sayılı kararıyle ocaklardan istihsal edilecek kumun beher m^3 den alınacak rüsumun 150 kuruşa çıkartılmasına dair olan kararına karşı yaptığı müracaata il daimi komisyonunca verilen ve il genel meclisi kararının aynen uygulanmasına dair olan 29.3.1972 gün ve 27 sayılı kararın Taşocakları Nizamnamesinin 18 ve 19. maddelerine aykırı olduğundan iptaline karar verilmesi talebinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Kararın Taşocakları Nizamnamesine uygun bulunduğu ve dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Bahir Ayçin'in Düşüncesi : Tarifeye matuf itirazları incelemeye il daimî komisyonları yetkili bulunmadığından bu konuda Bolu İl Daimî Komisyonunca müttehaz kararda isabetsizlik görülmediğinden dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Ali İhsan Ekmekçioğlu'nun Düşüncesi : Taşocağı Nizamnamesinin 18 ve 19. maddesi hükümlerine aykırı olduğu kanaatına varılan dâva konusu kararın iptali gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dokuzuncu Dairesince işin gereği görüşüldü :

Dâva, 13.1.1972 gün ve 44/57 sayılı il genel meclisinin kum ve çakıl taşı ocaklarından istihsal edilecek kum ve çakılın beher metre küpünden 150 kuruş nisbî resim alınmasına dair olan kararına karşı dâvacının yaptığı müracaata il daimî komisyonunca verilen ve il genel meclisi kararının aynen uygulanmasına dair olan 29.3.1972 gün ve 27 sayılı kararın iptali talebiyle açılmıştır.

Özel idare gelirlerinden olan taşocaklarıyle ilgili tarifeleri düzenlemek yetkisi il genel meclislerine ait bulunmaktadır. İl daimî komisyonlarının ise il genel meclislerinin kabul ettiği bir tarifeyi değiştirmek veya yeni bir tarife tanzim etmek hususunda yetkileri yoktur. İl daimî komisyonları, il genel meclisi kararlarını inceleyen bir üst makam veya merci durumunda değildirler.

Açıklanan nedenlerle, kesin ve yürütülmesi gerekli bir karar mahiyetinde bulunmayan ve sadece il genel meclisi kararının aynen uygulanması gerektiğini gösteren 29.3.1972 gün ve 27 sayılı il daimî komisyonu kararında kanunsuzluk görülmediğinden dâvanın reddine, 100 lira ilâm harcından peşin alınan 40 liranın mahsubu ile geri kalan 60 liranın dâvacıdan alınmasına 14.11.1973 gününde oybirliği ile karar verildi.

VERGİ USULÜ

T. C.
DANIŞTAY
Dokuzuncu Daire
Esas No : 1972/ 436
Karar No : 1973/1977

Dâvacı : Mehmet Töreyim.

Dâvalı : Yeni Vergi Dairesi Müdürlüğü — ANKARA

Dâvanın Özeti : İkmalen salınan Emlâk Alım Vergisine yapılan itirazı süre aşımı bakımından incelenmeden red eden itiraz komisyonu kararını, ihbarnamenin mükellefe 20.11.1969 tarihinde tebliğ edilmiş olmasına rağmen, itirazın 213 sayılı Kanunun 379 uncu maddesinde öngörülen 30 günlük süre geçirilerek 9.1.1970 tarihli dilekçe ile yapıldığı, mükellef tarafından ibraz olunan ihbarnameye ait tebliğ zarfı fotokopisinde de açıklık bulunmadığı gerekçesiyle onayan 28.6.1971 gün ve 1971/2394 sayılı Temyiz Komisyonu kararının; ekte sunduğu ihbarnameye ait tebliğ zarfından anlaşılacağı üzere 1.12.1969 tarihinde postaca arandığının ve bulunamadığının sabit olduğu, tebliğin 23.12.1969 gününde yapıldığı, posta memurunun yanlışlıkla tarihi 20.11.1969 olarak gösterdiği iddia edilerek bozulması istenmektedir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Raportör Fettah Oto'nun Düşüncesi : Dairemizce verilen ve davalı idareye tebliğ edilen iki ara kararına rağmen dâvalı idarece durumun açıklığa kavuşturulmaması karşısında mükellef iddialarının doğruluğunun kabulü gerekmektedir. Bu nedenle mükellef itirazı süresinde kabul edilerek işin esası incelenmek üzere Temyiz Komisyonu kararının bozulması gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Bedia Yoluçelik'in Düşüncesi : İtiraz komisyonunca Emlâk Alım Vergisi hakkındaki süreden ret kararı Temyiz Komisyonunca esaslı bir incelemeye tabi tutulmadan tasdik edildiği dosya münderecatından anlaşıldığından bozulması gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dokuzuncu Dairesince işin gereği görüşüldü :

Dairemizce verilen 7.3.1973 gün ve 1972/436 sayılı ara kararla tahakkuka ait vergi ihbarnamesinin mükellefe 20.11.1969 tarihinde tebliğine ilişkin zarf ile 1.12.1969 tarihinde postaca aranan ve mükellefin bulunamaması sebebiyle vergi dairesine iade edilen tebliğ zarfını muhtevi işlem dosyasının dâvalı idareden getirtilmesine karar verilmiş ise de dâvalı idarece gönderilen işlem dosyası içerisinde istenilen 1.12.1969 tarihli tebliğ zarfı görülmemiştir.

Yine Dairemizce verilen 9.5.1973 gün ve 1972/436 sayılı ara kararla 1.12.1969 tarihinde postaca aranan ve mükellefin bulunamaması sebebiyle vergi dairesine iade edilen

tebliğ zarfının işlem dosyası ile beraber neden gönderilmediği ve dâvacı tarafından dâva dosyasına ibraz olunan ve üzerinde kendisinin bulunamadığı yazılı olan ekli tebliğ zarfının mükellefin eline ne suretle geçtiği, ihbarnamenin 20.11.1969 gününde mükellefe tebliğ edildiği bildirildiğine göre neden daha sonraki bir tarihte yeniden ihbarname çıkarıldığı hususlarının dâvalı vergi dairesinden sorulmasına karar verilmiş; dâvalı idarece 11.6.1973 gün ve 78-968/630-16547 sayılı yazıyla verilen cevapta, aradan geçen uzun süre zarfında tebligatın ne şekilde yapıldığının saptandığı bildirilmiştir.

Yukarıda açıklanan iki ara kararına rağmen dâvalı vergi dairesince durumun açıklığa kavuşturulmayışı ve yapılan işlemin kanuniliğini saptayan belgelerin mahkemeye ibraz edilememesi karşısında dâvacı iddialarının doğruluğunun kabulü gerekli görülmüştür. Bu nedenle dâvacı tarafından yapılan itirazın süresinde olduğu nazara alınmak suretiyle dâva incelenerek karar verilmek üzere 28.6.1971 gün ve 1971/2394 sayılı Temyiz Komisyonu kararının bozulmasına ve dâvalı idareden ilâm harcı alınmasına yer olmadığına, 57 lira yargılama giderinin dâvalı idareden alınarak dâvacıya verilmesine işlem dosyasının yerine gönderilmesine 16.10.1973 gününde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Dokuzuncu Daire
Esas No : 1971/1546
Karar No : 1973/1894

Dâvacı : Davut Alıcıoğlu

Dâvalılar : 1 — Şükrü Algür

2 — Derik Özel İdare Memurluğu

Dâvanın Özeti : Adına mevcut vergi kaydının dâvalı idarece Şükrü Algür adına tashihi sebebiyle vergi kaydının iptali ile kaydın kendi adına düzeltilmesi talebinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvalılardan Derik Özel İdare Memurluğu cevap vermemiş olup Şükrü Algür dâvanın süresinde açılmadığı ve esasen ihtilâflı tarlayı babasının dâvacıdan 1945 yılında 1500 liraya aldığı iddialarıyla dâvanın reddi gerektiğini savunmuştur.

Raportör Naciye Şehirlioğlu'nun Düşüncesi : 213 sayılı Vergi Usûl Kanununda tadilât komisyonunun görevleri gösterilmiş olup vergi kaydının düzeltilmesi yetkisi bulunmadığı cihetle yetkisi bulunmayan komisyon kararına istinaden yapılan vergi kayıt düzeltme işleminin iptali gerektiği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Ali İhsan Ekmekçioğlu'nun Düşüncesi : İhtilâflı tarlanın 25-30 sene önce Şükrü Algür'ün babası Kemal Yıldız tarafından Hacı Yusuf Oğlu Davuttan 1500 lira bedelle satın alındığı, Davutun tarla üzerinde bir ilgisi kalmadığı tarlanın senelerden beri Kemal Yıldız ve Oğulları tarafından kullanıldığı özel idare memurluğunca mahallinde yapılan tetkikattan, Şükrü Algür de mevcut senet ve muhtar ilmühaberinden anlaşıldığı ve aksi de maddî delillerle ispat edilemediği cihetle tarlanın vergi kaydının Şükrü Algür adına tesis edilmesinde kanuna aykırılık yoktur. Dâvanın reddi gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dokuzuncu Dairesince işin gereği görüşüldü :

Duruşma için tayin olunan günde yapılan tebligata rağmen tarafların gelmediği görüldüğünden duruşma açılmadı. Ara kararımıza cevap geldikten sonra husumet Derik Özel İdare Memurluğuna hasredilerek dâva dosyası incelendi :

Dosyanın incelenmesinden, 1937 yılından beri vergi kaydı dâvacı uhdesinde bulunan gayrimenkulün 12.7.1969 gün ve 28 sayılı tadilât komisyonu kararı ile Şükrü Algür'ün babası tarafından 1500 lira bedel ile dâvacıdan satın alındığı ve elinde senet mevcut olduğunun muhtar ilmühaberi ve yapılan tetkikattan anlaşıldığı gerekçesiyle vergi kaydının Şükrü Algür adına tesis edildiği anlaşılmaktadır.

Arazi vergisine ait üçüncü talimatnamenin 17 nci maddesinde «Ferağ ve intikal muamelelerinin vergi kayıtları üzerinde tesir edebilmesi bu muamelelerin resmen yapılma-

sı yani tapu siciline geçmesi ile meşruttur. Veraset veya adi alım satım veya hibe gibi bir sebeple sahibi değişen fakat intikal muameleleri yapılmayan yani tapu idaresine tescil ettirilmeyen satış ve intikal muameleleri dolayısiyle vergi kayıtları değiştirilemez.» hükmü yer almıştır.

Bu hüküm tapuda kayıtlı taşınmaz mallar için konmuş ise de tapuya kayıtlı bulunmayan malların vergi kaydının değiştirilmesi ancak uhdesinde vergi kaydı bulunan kişi ile vergi kaydının adına değiştirilmesini istiyen kimsenin karşılıklı beyan ve rızaları ile mümkün olacağı cihetle bu usule riayet edilmeksizin dâvacı uhdesinde bulunan vergi kaydının tek taraflı beyana dayanılarak Şükrü Algür adına tashihine dair işlemin iptaline, dâvalı idareden ilâm harcı alınmasına yer olmadığına 24.9.1973 gününde oybirliği ile karar verildi.

YARGILAMA USULLERİ

T. C.
DANIŞTAY
Dokuzuncu Daire
Esas No : 1972/1647
Karar No : 1973/2160

Dâvacılar : 1 — İsmail Saruhan
2 — Hüseyin Saruhan

Vekilleri : Av. Vezir Suner

Dâvalı : Ankara Belediye Başkanlığı

Vekili : Av. Erden Gürzumar

Dâvanın Özeti : Yeni inşa ettikleri 22 daireleri apartman için iskân raporu aldıkları sırada kendilerinden tahsil olunan 14.450 liradan mevcut tatbikata göre alınması gerekli 350 liradan fazla kısmın iadesi için vaki müracaatları, yeni tarife kararı gereğince tahakkuk yapıldığı ve fazla kısım bulunmadığından bahisle reddedildiği cihetle fahiş nisbetler tesbit eden tarife kararının kanuna aykırılığı nedeniyle iptaline ve ödemiş oldukları 14.450 lira harçtan 350 liranın tenzili ile kalan kısmın iadesine karar verilmesi talebedilmektedir.

Savunmanın Özeti : 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanununun tatbiki, nüfus artışı, sosyal hayatın gelişmesi gibi ihtiyaçlar sonucu yeniden tanzim ve kabul edilen tarifenin fahiş olmadığı, yersiz açılan dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Güler Mermut'un Düşüncesi : 521 sayılı Kanunun 67 ve 70 inci maddelerle de tayin olunan dâva açma süresi geçtikten sonra açılan dâvanın süre aşımından reddi gerekir.

Kanunsözcüsü Ali İ. Ekmekçioğlu'nun Düşüncesi : 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanununun özelliği belediye hizmetlerinin gittikçe artan yoğunluğu nazara alınarak 1580 sayılı Kanunun 110/2, 6785 sayılı Kanunun 16, 17, 18 inci maddelerine dayanılarak yapılan harç tarifesinde ve bu tarifeye göre alınan ve istenen harçta bir isabetsizlik bulunmadığı kanaatıyla dâvanın reddi gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Dokuzuncu Dairesince işin gereği görüşüldü :

521 sayılı Danıştay Kanununun 67 nci maddesinde «Danıştayda idarî dâva açma süresi her çeşit işlemlerde yazılı bildirim tarihinden itibaren kanunlarda ayrı süre gösterilmeyen hallerde, doksan gündür.

Kanuna göre ilânı gereken düzenleyici ve genel tasarruflara karşı ilân tarihinden itibaren doksan gün içinde dâva açılabilir. Ancak bu tasarrufların kendilerine uygulanması

üzerine ilgililer dâva açmakta muhtardırlar» ve 70 inci maddesinde de; «İlgililer tarafından idarî dâva açılmadan önce idarî bir işlemin kaldırılması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması üst makamdan ve üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan idarî dâva açmak için belli olan süre içinde istenebilir. Bu müracaat işlemeye başlamış olan idarî dâva süresini durdurur.

Üç ay içinde bir cevap verilmez ise istek reddedilmiş sayılır.

İsteğin reddi üzerine dâva açma süresi işlemeğe başlar ve müracaat tarihine kadar geçmiş olan süre de hesaba katılır» hükümleri yer almış bulunmaktadır.

Olayda, dâvacıların 21.7.1971 tarihinde 7.200 lira, 29.7.1971 tarihinde 750 lira, 4.8.1971 tarihinde de 6.500 lira olmak üzere cem'an 14.450 lira iskân raporu harcı ödedikleri, bilâhare 30.3.1972 tarihinde haklarından uygulanan işlemin yanlışlığından bahisle düzeltilmesi için idareye müracaat ettikleri ve bu müracaatın reddine ilişkin işlemin 7.4.1972 tarihinde taraflarına tebliği üzerine 3.7.1972 tarihinde işbu dâvayı açtıkları dosya münderecatından anlaşılmaktadır. Bu duruma göre dâvacılar ödemede bulundukları en son tarih olan 4.8.1971 tarihinden itibaren yukarda belirtilen maddelerdeki süreyi geçirdikten sonra 30.3.1972 tarihinde idareye müracaat etmiş ve dâva açma süresi dolduktan çok sonra 3.7.1972 tarihinde dâva açmış olduklarından süre aşımı bakımından tetkik kabiliyeti bulunmayan dâvanın reddine ve 100 lira ilâm harcının dâvacılardan alınmasına ve 650 lira avukatlık ücreti ile 5 lira vekâletname harç pulu giderinin dâvacılardan alınarak dâvalıya verilmesine 10.11.1973 gününde oybirliği ile karar verildi.

ONUNCU DAİRE KARARLARI

EMEKLİLİK VE EMEKLİ SANDIĞI İŞLERİ

T. C.
DANIŞTAY
Onuncu Daire

Esas No : 1972/2520
Karar No : 1973/3440

Dâvacı : Hamit Ergil

Vekili : Avukat Fatih Akıncı

Dâvalılar : 1 — Millî Eğitim Bakanlığı

2 — T. C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü

Vekili : Avukat İlhami Simitçi

Dâvanın Özeti : Sultanahmet Sanat Enstitüsü öğretmeni iken 8.11.1971 gününde emekliye sevki üzerine dâvalı idarece 3. derecenin 1. kademesi üzerinden yapılan emeklilik tahsisi işleminin iptali ile bu tahsisin 1327 sayılı Yasa uyarınca kendisini istihdam eden Millî Eğitim Bakanlığınca yapılan intibak sonunda bulunan 1. derecenin 2. kademesi üzerinden düzeltilmesi, sonuçlarının tanınması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvacıyı çalıştıran idarece 30.11.1970 gününde 1327 sayılı Yasaya göre değerlendirilen, Askerî Fabrikalar Tekaüt ve Muavenet Sandığına tâbi olarak 13.9.1931 — 4.5.1942 günleri arasında geçmiş olup da 991 sayılı Yasa uyarınca Sosyal Sigortalar Kurumuna devri yapılan ve sigortalı olarak kabul edilen sürenin anılan 1327 sayılı Yasaya göre değil de 1.3.1970 gününden itibaren yürürlüğe giren 1214 sayılı Yasanın ek 1. maddesine dayanılarak emekli keseneğine esas aylık derecesinde değerlendirilebileceği, sonuç olarak da bu esasa göre 1.3.1970 gününden itibaren emeklilik kesenek ve karşılıkları farklarının sandıklarına devri yapılması gerekeceği, ancak bundan sonra dâvacının isteğinin yerine getirilebileceği yolundadır.

Raportör Burhan Öç'ün Düşüncesi : Dâvacının yasa hükmü uyarınca sigortalı geçmiş gibi kabul edilen hizmetinin ancak 1214 sayılı Yasanın ek 1. madde hükmüne göre emeklilik intibakında değerlendirilebileceği, dâvacıyı istihdam eden Millî Eğitim Bakanlığınca bu yolda bir işlem yapılarak emeklilik kesenek ve karşılık farklarının dâvalı idareye gönderilmediği anlaşıldığından bu işlem yapılmadıkça dâvacının isteğinin kabulüne imkân bulunmamaktadır. Dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Mahir Tunçalp'ın Düşüncesi : 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 1327 sayılı Kanunla değişik ek geçici 2. maddesinin (f) fıkrasında, yevmiyeli teknik personel statüsünde geçirilmiş ve daha önceki intibaklarda dikkate alınmamış sürelerin bu defaki intibakta nazara alınacağı hüküm altına alınmış bulunmaktadır.

Kurumunca, dâvacının Askerî Silâh Fabrikasında geçen 8 yıl 1 ay 5 günlük hizmeti de nazara alınarak 1.3.1971 tarihinde aylığına direk kadro tahsis edildiği ve ilgilinin

15.7.1971 tarihinde 1. derecenin 2. kademesine intibakının yapıldığı savunma münderecatından anlaşılmaktadır.

Böylece sigorta primi ödenmek suretiyle bu geçen sürenin 1327 sayılı Kanunun ek geçici 3. maddesindeki esaslar dairesinde emeklilik intibakında değerlendirilmesi gerekeceği cihetle aksine müesses dâvalı idare işleminin iptalinin icap edeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onuncu Dairesince işin gereği düşünüldü :

2.6.1972 gününde kabul edilen 1592 sayılı Kanunun 1 ve 4. maddelerinin açık hükmü karşısında; dâvalı idarenin dâvacının 1327 sayılı Kanun ile tespit edilen intibak sonunda bulunan emekli keseneğine esas olan derece ve kademesinin mevzuata uygun olup olmadığı hususunun inceleme ve değiştirme yetkisinin bulunduğu kabul edilerek ve dâva her iki idarenin husumetine hasren incelenerek işin esasına girildi :

Devlet Memurları Kanununun memurların intibaklarında değerlendirilecek hizmetlerini düzenleyen ek geçici 2. maddesinin (f) fıkrasında «Aylıklı barem içi kadrolarda görev yapmakta olanların daha önce bu barem kapsamına giren kurumlarda (D) ve (E) cetveli kadrolarında ve yevmiyeli teknik personel statüsünde geçirilmiş ve daha önceki intibaklarda dikkate alınmamış süreleri ayrıca intibakta ek geçici 3. madde hükümleri çerçevesinde değerlendirilir» denilmek suretiyle maaşlı memurların intibaklarında değerlendirilecek hizmet süreleri tadadi olarak tespit edilmiş bulunmaktadır.

Her ne kadar dâvacı 13.9.1931 — 4.5.1942 günleri arasında yevmiyeli olarak geçmiş hizmet sürelerinin bu madde gereğince intibakında değerlendirilmesini istemekte ise de; 4/10195 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına bağlı «Muayyen ve muvakkat müddetli hizmetlerde çalıştırılacak yevmiyeli Teknik Personel Yönetmeliği» 30.5.1958 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunduğuna göre adı geçenin mezkûr tarihler arasında intibakında değerlendirilmesini istediği hizmetlerinin yukarda belirtilen kararnamenin yürürlüğe girmesinden önce olması sebebiyle yevmiyeli teknik personel statüsünde geçen hizmet mahiyetinde kabul etmek mümkün değildir. Maddede yevmiyeli teknik personel statüsü dışında geçen yevmiyeli hizmetlerinde değerlendirileceğine dair de her hangi bir kayıt bulunmamaktadır.

Ancak, 1.3.1970 gününde yürürlüğe giren 1214 sayılı Yasanın ek 1. maddesinde, Sosyal Sigortalar Kurumuna tâbi bir görevden T.C. Emekli Sandığına tabi bir göreve geçenlerin sigorta primi ödemek suretiyle geçirdikleri sürelerin tamamının emekli keseneğine esas maaş derecesinde değerlendirileceği açıklanmış olup dâvacının, 13.9.1931 — 4.5.1942 günleri arasında Askerî Fabrikalar ve Muavenet Sandığına tabi olarak geçen ve sonradan 1967 yılında yürürlüğe giren 991 sayılı Yasa ile Sosyal Sigortalar Kurumuna devredilerek aynı yasa uyarınca sigorta primi ödenmek suretiyle geçmiş gibi kabul edilen 8 yıl 1 ay 5 günlük süresi 1327 sayılı Yasaya göre değil ancak yukarda açıklanan ek 1. madde hükmüne göre emekli keseneğine esas maaş derecesinde değerlendirilebileceğine bu değerlendirilmenin dâvacıya istihdam eden Millî Eğitim Bakanlığınca yapılmadığı ve sonuç olarak 1214 sayılı Yasanın yürürlüğe girdiği 1.3.1970 gününden itibaren bu esasa göre bulunacak maaş üzerinden emekli keseneği ve karşılıkları farkının dâvalı T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğüne devredilmediği anlaşılmasına binaen prim esasına göre kurulan, bu esasa göre emeklilik tahsisi yapabilen dâvalı idarece müesses işlemde mevzuata aykırılık bulunmadığı; dâvacının Millî Eğitim Bakanlığına bu yolda işlem yapılması yolunda başvurarak uyuşmazlık çıkması halinde usulünce ayrı bir dâva açabileceği cihetle dâvanın reddine, harc peşin alındığından ayrıca alınmasına yer olmadığına, 5 lira yargılama gideriyle 650 lira vekâlet ücretinin dâvalılardan T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğüne verilmek üzere dâvacıdan alınmasına 30.6.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onuncu Daire
Esas No : 1972/5863
Karar No : 1973/3874

Dâvacı : Muzaffer Gürgüneş

Vekili : Avukat Erdoğan Ünver

Dâvalı : T. C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü

Vekili : Avukat Gülten Feran

Dâvanın Özeti : Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğünde sanatçı olarak görevli iken 2.12.1971 gününde isteği üzerine emekliye ayrıldığını, dâvalı idarece emeklilik tahsisinin evvelâ kurumunca intibak ettirildiği 1. derecenin 2. kademesi üzerinden yapıldığı halde sonradan, 1592 sayılı Yasanın verdiği yetkiye dayanılarak intibak durumunun 2. derecenin 2. kademesi olacağından bahisle yapılan emeklilik tahsisinin de bu esasa göre düzeltildiğini, fazla ödenenlerin istirdadı cihetine gidildiğini ileri sürerek bu yolda dâvalı idare Müdürler Kurulunca verilen 7.6.1972 gün ve 37602 sayılı kararın iptali ve emeklilik tahsisinde 1. derecenin 2. kademesinin esas alınması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvacı için stajyer olarak göreve başladığı 31.7.1945 günü esas alınarak ve ayrıca sanatkâr olarak vazife aldığı 1.7.1949 gününe nazaran 1327 sayılı Yasanın ek geçici 15. maddesine göre iki ayrı intibak işlemi yapıldığı, ikinci hesap sonunda lehine olarak 2. derecenin 2. kademesi tespit edildiğinden emeklilik tahsisinin bu esasa göre yapılmasında yasalara ve mevzuata aykırılık bulunmadığı yolundadır.

Raportör Semih Tekin Telli'nin Düşüncesi : 31.7.1945 gününde Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi Stajyer Asistanlığına 2919 sayılı Yasaya göre 25 lira asli maaş karşılığı ücretle atanan dâvacının 788 sayılı Memurin Yasasının 7. maddesinde belirtildiği üzere adaylık için tespit edilen asgari süre olan altı aylık müddet sonunda, kanuni zorunluluk dahi olsa 30 lira maaşa terfi etmekle bu tarihte asaletinin otomatik olarak tastik edildiğinin kabulü lâzım geleceğine binaen kendisinin 1327 sayılı Yasaya ek geçici 12 inci maddesi (B) fıkrasına göre staj devresinin bitimi olan 31.1.1946 gününden itibaren 9. derecenin 1. kademesinden başlamak üzere intibakının yapılması lâzım geleceği cihetle dâvalı idarece bu konuda aksine yapılan işlemin iptali, bundan fazlaya taallûk eden istemin reddi icap edeceği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Selahattin Falay'ın Düşüncesi : 657 sayılı Devlet Memurları Kanununu değiştiren 1327 sayılı Kanunun ek geçici 12. maddesi;

A) Devlet Tiyatro, Opera ve Balesi stajyerleri ile sanatkârları, sanat uygulatıcıları ve sahne uygulatıcılarının aylıklarının hesabında bu kanuna ek gösterge tablosu esas alınır.

B) Stajyerler 10 uncu derecenin ilk kademesinden işe başlarlar ve girdikleri derecenin son kademesine kadar yükselebilirler.

Sanatkârlar 9. derecenin ilk kademesinden işe başlarlar ve 1. derecenin son kademesine kadar yükselebilirler..) hükmünü amir olup, aynı kanunun ek geçici 15. maddesinde de (Ek geçici 12, 13 ve 14. maddelerde yazılı personelin intibakında bu maddeler kapsamına giren görevlerde geçirdikleri sürelerin her yılı bir kademe ilerlemesi ve üç yılı bir derece yükselmesine esas olacak şekilde değerlendirileceği) yazılı bulunmaktadır.

Hâdisede de, Devlet - Operası sanatkârı olan dâvacının, dosyada mevcut hizmet cetvelinin tetkikinden 1.7.1949 tarihinde stajyerlik devresini ikmal ederek sanatkâr sıfatını ihraz etmiş olduğu anlaşıldığından, dâvalı sandıkça emekliye ayrıldığı 2.12.1971 tarihinde kurumunca 1 inci derecenin 2. kademesine yapılan intibakının esas alınarak bu derece ve kademe üzerinden tahsis ettiği emekli maaşı ve ikramiyesinin bilâhare hatalı olduğunun anlaşılması sebebile, eski kararının iptal edilerek 1.7.1949 tarihindeki işe başlama derecesinin 9. derece kabul edilerek emekliye ayrıldığı 2.12.1971 tarihindeki emeklilik intibakının 2. derecenin 2. kademesine indirilmesine ve binnetice emekli maasının tadiline ve ikramiye farkının istirdadına karar verilmesinde mevzuata aykırılık görülmemiştir.

Bu sebeplerle dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onuncu Dairesince duruşma için gün konularak taraflara yazılı çağrıda bulunulmuş, belli edilen günde dâvacının gelmediği, vekili Avukat Erdoğan Ünver ile dâvalı idareyi temsilen Avukat Gülten Feran'ın geldikleri anlaşılmakla kanunsözcüsü ve dosya raportörünün huzuruyla açık olarak duruşmaya başlandı. Taraflara usulüne göre söz verilerek dinlendikten ve kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan sonra dâva dosyası incelendi ve işin gereği düşünüldü :

2.6.1972 gününde kabul edilen 1592 sayılı Yasanın 1. ve 4. maddelerinin açık hükmü karşısında; dâvalı idarenin, dâvacının 1327 sayılı Yasaya göre yapılan intibak sonunda tespit edilen emekli keseneğine esas olan derece ve kademesinin mevzuata uygun olup olmadığı hususunu inceleme ve değiştirme yetkisinin bulunduğu kabul edilerek işin esasına geçildi.

657 sayılı Devlet Memurları Yasasının 31.7.1970 gün ve 1327 sayılı Yasayla eklenen ek geçici 15. maddesinde; ek geçici 12, 13 ve 14 üncü maddelerde yazılı personelin intibakında bu maddeler kapsamına giren görevlerde geçirdikleri sürenin her yılının bir kademe ve her üç yılının bir derece yükselmesine esas olacak şekilde değerlendirileceği açıklanmış olup aynı yasanın ek geçici 12. maddesinin (A) ve (B) fıkralarında ise «Devlet Tiyatro, Opera ve Balesinin Özel Kanunlarına göre stajyer mütehassıs hizmetli, sanatkâr olarak çalışan personeli hakkında, bu kanun esasları çerçevesinde hazırlanacak kendi özel yasaları yürürlüğe girinceye kadar, 10.6.1949 tarihli ve 5441 sayılı Yasanın, 14.7.1970 tarihli ve 1310 sayılı Yasanın ve 14.7.1970 tarih ve 1309 sayılı Yasa ile bu yasalarda atıf yapılan yasa hükümlerinin uygulanmasına devam olunur. Ancak;

A) Devlet Tiyatro, Opera ve Balesi stajyerleri ile sanatkârların, sanat uygulatıcıları ve sahne uygulatıcılarının aylıklarının hesabında bu kanuna ek gösterge tablosu esas alınır.

B) Stajyerler 10. derecenin ilk kademesinden işe başlarlar ve girdikleri derecenin son kademesine kadar yükselebilirler.

Sanatkârlar 9. derecenin ilk kademesinden işe başlarlar ve 1. derecenin son kademesine kadar yükselebilirler....» denilmesine ve Devlet Tiyatrosunun Kuruluşu Hakkındaki 5441 sayılı Yasanın yürürlüğe girdiği 16.6.1949 tarihinden evvel bu yasa şumulüne alınan Devlet Tiyatro ve Operası mensuplarının 3656 sayılı Yasa ile 788 sayılı Memurin Yasası hükümlerine tabi devlet memuru niteliğinde bulunmaları sebebiyle 788 sayılı Yasanın 7. maddesi uyarınca göreve ilk alındıkları tarihlerde namzetlik devresine tabi tutulmaları gerekeceği açık olup artık böyle bir kanunî mecburiyet karşısında sanatçılar yönünden namzetlik süresinin lüzumlu olup olmadığının araştırılmasına gerek bulunmamasına binaen 31.7.1945 gününde başladığı Devlet Konservatuarı Tatbikat Sahnesi Asistanlığı görevini aday olarak kabul etmek gerekeceğinden mezkûr günden itibaren çalışmasının aday olarak kabul edilemiyeceği yolundaki dâvacı iddiası yerinde görülmediği cihetle dâvanın bu kısmının reddine; ancak, yukarda anılan 788 sayılı Yasanın 7. maddesinde adaylık süresinin en az altı ay en fazla iki sene olacağı açıklanmasına, dâva dosyasında mevcut Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğünün 9.5.1973 gün ve 1180 sayılı yazısında; dâvacının 2919 sayılı Yasaya göre 31.7.1945 gününde 25 lira asli maaş karşılığı ücretle mezkûr göreve tayin edildiği, altı ay sonra maaşının 30 lira karşılığı ücrete yükseltildiği sarahaten beyan edilmesine binaen adaylık için asgari süre olan altı ayın sonunda bir üst derece maaşa terfi ettirilmesi, yeterli görülerek asaletinin kendiliğinden onayı demek olacağı ve 788 sayılı Yasada belirtilen asaletin tasdiki işleminin yapılmış sayılması lâzım geleceği cihetle göreve girdikten sonra altı ayın bitimi ve üst derece maaşa terfiinin yapıldığı tarih olan 31.1.1946 gününden sonra geçen sürenin aday olarak geçtiğinin kabulüne imkân bulunmadığından ve yapılan intibak işleminin bu esasa göre hesaplanması icap edeceğinden dâvalı idarece aksine yapılan, dâvanın bu kısmına ait işleminin iptaline, aşağıda dökümü yapılan yüz otuz lira elli kuruş yargılama giderinin yarısı olan altmış beş lira yirmi beş kuruşu dâvacıya verilmek üzere dâvalıdan alınmasına, 1.000 (bin) lira vekâlet ücretinin taraflara eşit olarak yükletilmesine 16.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onuncu Daire
Esas No : 1972/4477
Karar No : 1973/4165

Dâvacı : Ahmet Çevikbilen

Dâvalı : T. C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü

Vekili : Av. Hale Berer

Dâvanın Özeti : Kurumunca 1327 sayılı Yasa uyarınca maaş intibakının 4. derecenin 1. kademesine yapıldığı, emekliye sevk edildiği 3.7.1972 gününe kadar bu esasa göre dâvalı idareye emekli keseneği ve karşılığı gönderildiği halde T. C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğünce 5. derecenin 3. kademesi üzerinden emeklilik tahsisinde bulunulduğu ileri sürülerek bu yoldaki işlemin iptali ve emeklilik tahsisinin 4. derecenin 1. kademesi üzerinden yapılması talebinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvacının 21.11.1942 — 25.12.1943 ve 28.1.1944 — 28.6.1946 tarihleri arasında geçen bazı hizmetleri tahsil durumu itibariyle girebileceği derecenin üstünde geçmiş ise de asli maaşlı göreve atandığı 29.6.1946 yılında mükteseb olan 15 lira asli maaşta normal bekleme süresini doldurmadan 20 lira asli maaşa çıkarılmış olması karşısında o tarihte değerlendirilmiş sayılması gerekeceği ve bu nedenle bir kaybı olmadığı, sonuç olarak bu hizmetlerinin intibakta değerlendirilmesine kanuni imkân bulunmadığı yolundadır.

Raportör Ayla Alkıvılcım'ın Düşüncesi : Evvelce barem dışında geçen hizmetlerin barem içinde geçen hizmetlerle birleştirilmesine kanunî cevaz olmadığından dâvacının tahsil seviyesine nazaran girebileceği 15 lira asli maaşlı bir görevde bekleme süresini doldurmadan meslekî bilgisini isbat ettiğinden 4454 sayılı Kanunun 43. maddesine dayanılarak 20 lira asli maaşa çıkarılması barem dışında 60 ve 75 lira ücrette geçen hizmetlerinin o tarihte değerlendirildiği manasını taşıyamaz. Bu nedenle bu hizmetlerinin 1327 sayılı Yasanın ek geçici 2 nci maddesinin (f) fıkrası hükmüne göre intibakında değerlendirilmesi zorunludur ve aksine yapılan dâvalı idare işleminin iptali lâzım geleceği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Suzan Soyer'in Düşüncesi : Kurumun Teşkilât Kanununa göre dâvacının 15 lira asli maaştan normal terfi süresini doldurmadan 20 liraya terfi ettirilmesi emeklilik yönünden kendisine bir hak kazandırmayacağı gibi, tahsil durumu itibariyle emsallerine nazaran bir hak kaybı da söz konusu olamıyacağından dâva konusu işlemde mevzuata aykırılık görülmemiştir.

Dâvanın reddi gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onuncu Dairesince işin gereği düşünüldü :

31.7.1970 günlü ve 1327 sayılı Yasanın yürürlüğe girdiği günde barem içi 5. derece kadrodan 5. derece aylığı alan dâvacının, kurumunca ücrette geçen hizmetleri de değerlendirilerek 4. derece 1. kademeye intibak ettirilmiş iken T.C. Emekli Sandığınca 21.11.1942 — 25.12.1943 ve 28.1.1944 — 28.6.1946 günleri arasında 60 ve 75 lira ücrette geçen hizmetlerinin tahsil durumu itibariyle girebileceği 15 lira asli maaştan normal bekleme süresini doldurmadan 20 lira asli maaşa çıkarılması nedeniyle emsallerine nazaran bir hak kaybı olmadığı ve bu 60 ve 75 lira ücrette geçen müddetinin böyle bir yükseltme ile değerlendirilmiş bir nitelik taşıdığı sebebiyle 657 sayılı Yasaya sözü geçen 1327 sayılı Yasayla eklenen ek geçici 2. maddenin (f) fıkrası gereğince değerlendirilemiyeceği ve bu duruma göre 5. derecenin 3. kademesine intibak ettirilmesi gerektiği sonucuna varılarak emekli aylığının bu derece ve kademe üzerinden bağlandığı anlaşılmış olup dâvacı intibakında bu yolda değişiklik yapan sandık kararının iptalini istemektedir.

Dâvacının tahsil durumuna göre girebileceği derecede ve derecenin üstünde 21.11.1942 — 25.12.1943 ve 28.1.1944 — 28.6.1946 tarihlerinde 60 ve 75 lira ücrette ve (D) cetvelinde geçmiş bulunan hizmetlerinin barem içinde geçen hizmetleriyle birleştirilmesine 15 lira maaştan 20 lira maaşa terfi ettirildiği 1946 gününde yürürlükte bulunan mevzuata göre kanunî cevaz olmadığından dâvacının tahsil seviyesine nazaran girebileceği 15 lira asli maaşlı bir görevde normal bekleme süresini doldurmadan muhabere bilgisini isbat ettiğinden 4454 sayılı Kanunun 43 üncü maddesine dayanılarak 20 lira asli maaşa çıkarılması işlemi barem dışında 60 ve 75 lira ücrette geçen hizmetlerinin o tarihte değerlendirildiği anlamını taşıyamıyacağına binaen bahis konusu hizmetlerin 657 sayılı Yasaya 1327 sayılı Yasayla eklenen ek geçici 2. maddenin (f) fıkrası hükmü gereğince intibakında nazara alınması gerekeceği cihetle T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğünce aksine yapılan işlemin iptaline, aşağıda dökümü yapılan 96 lira yargılama giderinin dâvacıya verilmek üzere dâvalıdan alınmasına 8.11.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onuncu Daire
Esas No : 1972/300
Karar No : 1973/4236

Dâvacı : Mehmet Sulu

Dâvalı : T. C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü

Vekili : Av. İlhami Simitçi

Dâvanın Özeti : Kurumunca 5. derecenin 1. kademesine yapılmış bulunan intibakının, T. C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğünce emeklilik tahsisine esas intibakının 7 nci derecenin 1. kademesine indirilmek suretiyle tesbitine ilişkin işlemin iptali talebinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : 7 nci derecenin 1. kademesi üzerinden yapılmış bulunan emeklilik intibakının ve buna müstenit tahsisin kanuna uygun bulunduğu yolundadır.

Raportör Vahit Polatkan'ın Düşüncesi : Dâva; ilkokul mezunu olan dâvacının 1.6.1935 — 31.5.1943 tarihleri arasında 15, 30 ve 40 lira 1.6.1943 — 2.9.1943 tarihleri arasında ise 50 lira ücrette geçen hizmetlerinin emeklilik intibakında sayılmaması yönündeki T. C. Emekli Sandığı işleminin iptali talebiyle açılmış bulunmaktadır.

657 sayılı Kanunda ek ve değişiklik getiren 1327 sayılı Kanun, kendi kapsamında çalışan memurların, muhtelif idarelerde geçen, daha önce intibakta değerlendirilmemiş ücretli hizmetlerinin barem derecelerine göre saptanması keyfiyetini 5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanununa bırakmış bulunmaktadır.

5434 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin (b) bendi ise memur ve hizmetlilerin emeklilik aylıklarına esas olacak baremin tesbitinde, 31.12.1946 tarihinde 4988 sayılı Kanunun 4 üncü maddesiyle değişik 3659 sayılı Kanunun 2 nci maddesini esas almış ve bu madde anılan tarihe kadar 50 lira bu tarihten sonra 150 lira olarak en alt derece ücretini tesbit etmiş bulunmaktadır. Bu duruma göre ilkokul mezunu olan dâvacının 1.9.1939 — 31.5.1943 tarihleri arasında 30 ve 40 lira ücrette geçen hizmetleri bu tarihte 3659 sayılı Kanunun 2 nci maddesine göre en alt derece olan 50 liranın altında geçtiğinden intibakta değerlendirilmesi mümkün olamıyacağı;

1.9.1935 — 1.9.1939 tarihleri arasında 3659 sayılı Kanunun yürürlüğünden önce, 1476 sayılı Kanunla değişik 1452 sayılı Kanunun yürürlükte olduğu tarihlerde 15 ve 30 lira ücrette geçen hizmetlerinin intibakta değerlendirileceğine dair 1327 sayılı Kanunda herhangi bir hüküm bulunmadığından bu kısma ilişkin talebin bu sebeple reddi,

1.6.1943 — 2.9.1943 tarihleri arasında 50 lirada geçen ve 1327 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte müktesebi ile kadro maaşı farklı olan dâvacının ek geçici 2. nci maddenin (b) bendi gereğince değerlendirilmeyen hizmetine gelince, Anayasa Mahkemesince ek geçici 2 nci maddenin (b) bendinin iptal edilmiş bulunması ve adı geçenin de intibakını dâva konusu yapmış bulunması nedeniyle dâvanın bu konuya ilişkin kısmının iptali gerektiği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Suzan Soyer'in Düşüncesi : 1327 sayılı Kanun hükümlerine göre dâvacının 6. derecenin 1. kademesine intibak ettirilmesinde ve 1425 sayılı Kanunun uygulanması sırasında emekli aylığı bağlanmaya esas aylığının da bu derece üzerinden tesbitinde mevzuata aykırılık bulunmadığından dâvanın reddi gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onuncu Dairesince işin gereği düşünüldü :

30.11.1970 tarihinde 8 inci derece kadroda 7 nci derece aylığı almakta olan dâvacının kurumunca, 1.6.1935 — 28.2.1939 tarihleri arasında 15 lira ücrette, 1.3.1939 — 11.3.1942 tarihleri arasında 30 lira ücret, 11.3.1942 — 31.5.1943 tarihleri arasında 40 lira ücrette ve 1.6.1943 — 2.9.1943 tarihleri arasında 50 lira ücrette geçen hizmetleri de değerlendirilip eklenmek suretiyle 5 inci derecenin 1 inci kademesine intibak ettirildiği halde 2.10.1971 tarihinde emekliye ayrılması üzerine dâvalı T. C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğünce yukarıda belirtilen ücretlerde geçen hizmet süreleri çıkarılarak emekliye esas aylığının 7 nci derecenin 1 inci kademesine indirildiği ve dâvanın işbu işlem aleyhine açıldığı dosya münderecatından anlaşılmıştır.

657 sayılı Kanuna 1327 sayılı Kanunun 90 ıncı maddesiyle getirtilen ek geçici 2 nci maddenin (f) bendinde, aylıklı barem içi kadrolarda görev yapmakta olanların daha önce bu kanun kapsamına giren Kurumlarda (D) cetveli kadrolarında geçirilmiş ve daha önceki intibaklarla dikkate alınmamış sürelerinin ayrıca ek geçici 3 üncü madde ile 3656 sayılı Kanunun 19 uncu maddesi kapsamına giren kadrolarda çalışanların intibaklarının 5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanunu hükümleri çerçevesinde emekli keseneklerine esas olan derecelerine göre yapılacağı hükme bağlanmıştır.

5434 sayılı T. C. Emkli Sandığı Kanununun 15 inci maddesinin (b) bendi ile sözü edilen bendin atıfta bulunduğu kanun maddeleri birlikte incelendiğinde ilgililerin hizmetli kadrolarında tahsil durumlarına göre girebilecekleri ücret derecelerin altında geçen hizmet sürelerinin emekliye esas aylıklarının tesbitinde değerlendirilmesinin mümkün olmadığı sonucu çıkmaktadır.

Dâvacının yukarda belirtilen 15 ve 30 lira ücretlerde geçen hizmetleri ilkokul tahsili itibariyle girebileceği derecenin altında bulunduğundan emeklilik intibakında değerlendirilmemesinde kanuna aykırılık yoktur.

Adı geçenin 40 ve 50 lira ücretlerdeki hizmetleri ise tahsil durumuna göre girebileceği derecenin altında olmadığına göre değerlendirilmesi zorunludur.

Her ne kadar dâvalı idare 657 sayılı Kanunun ek geçici 2 nci maddesinin (b) bendi hükmü muvacehesinde dâvacının bu 40 ve 50 lira ücretlerde geçen hizmet sürelerinin değerlendirilmesinin mümkün olmadığını savunmakta ise de sözü edilen kanunun ek geçici 3 üncü maddesi müstakil bir hüküm getirmiş olması itibariyle bu maddenin değerlendirileceğini emrettiği hizmetleri ek geçici 2 nci maddesi (b) bendi hükmü içinde mütalâa etmeye imkân yoktur.

Bu nedenle dâvacının 15 ve 30 liralık ücretlerde geçen hizmet sürelerinin değerlendirilmemesinde bir kanunsuzluk bulunmadığına göre dâvanın buna ilişkin kısmının reddine, adı geçenin 40 ve 50 lira ücretlerde geçen hizmet sürelerinin ise değerlendirilmesi gerektiği halde dâva konusu işlemin bunun aksine ilişkin kısmının iptaline dâva kısmen iptal ve kısmen redle sonuçlanmış bulunduğundan aşağıda dökümü gösterilen 100 lira 80 kuruş yargılama tutarının yarısı olan 50 lira 40 kuruşun dâvalı idareden alınarak dâvacıya verilmesine, 650 lira vekâlet ücretinin yarısı olan 375 liranın ise dâvacıdan alınarak dâvalı idareye verilmesine ve getirtilen işlem dosyasının yerine gönderilmesine 14.11.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onuncu Daire
Esas No : 1972/4085
Karar No : 1973/3926

Dâvacı : Fikret Sandıkçıoğlu

Vekili : Avukat Kaya Berkel

Dâvalı : 1 — Kayseri ve Civarı Elektrik T. A. Ş.
2 — T. C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü

Vekili : Avukat Gülten Feran

Dâvanın Özeti : 1926 yılında kurulan Kayseri ve Civarı Elektrik T. A. Ş. ne kuruluşda % 20 oranında iştirak eden Kayseri Belediyesi 1954 yılında şahıslar elindeki hisse senetlerini satın alarak iştirakini % 72 oranına çıkarttığından adı geçen şirket personelinin 5434 sayılı Kanunun 12. maddesinin 1 inci fıkrasının (j) bendi gereğince T. C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilmelerine ilişkin işlemin iptali isteminden ibarettir.

Kayseri ve Civarı T. A. Ş. Savunmasının Özeti : 521 sayılı Danıştay Kanununun 76 ve 77 nci maddeleri gereğince süresinde savunma gelmediğinden dosya fiilen tekemmül etmiştir.

T. C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü Savunmasının Özeti : 5434 sayılı Kanunun 12. maddesinin 1 işaretli fıkrasının (j) bendi; ödenmiş sermayesinin yarısından fazlası yukarda sayılan daire, idare, banka ve kurumlardan birine veya bir kaçına ait ortaklıklarla, bunların kendi sermayeleri ile kuracakları diğer ortaklıkların sandıkla ilgilendirilecekleri hükmünü amir bulunduğu ve adı geçen şirketin ödenmiş sermayesinin yarısından fazlası 1954 yılından itibaren bahis konusu maddenin 1 işaretli fıkrasında sayılan kurumlardan biri olan Kayseri Belediyesine ait olduğundan şirket personelinin Emekli Sandığı ile ilgilendirilmesinde kanuna aykırılık bulunmadığından reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Ayla Akavılcım'ın Düşüncesi : Kayseri ve Civarı Elektrik T. A. Ş. nin kuruluştaki hissesinin % 20 si Kayseri Belediyesine ait iken 1954 yılında belediye şahıslar elindeki hisse senetlerini satın alarak iştirak oranını % 72 e çıkardığından 5434 sayılı Kanunun 12. maddesinin I. fıkrasının (j) bendi gereğince hissenin % 50 sinden fazlası adı geçen fıkrada sayılan kurumlardan biri olan belediyeye ait olduğundan şirket personelinin Emekli Sandığıyla ilgilendirilmesi işleminde anılan kanun hükümlerine aykırılık bulunmadığından dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü : Mahir Tunçalp'ın Düşüncesi : Dâva, Kayseri ve Civarı Elektrik Türk Anonim Şirketi Muhasebe Müdürü olan dâvacının emeklilik yönünden Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü ile ilgilendirilmesine mütedair işlemin iptali istemine taallûk etmektedir.

Kayseri Belediyesi, başlangıçta Kayseri Elektrik Şirketinin % 20 hissesine sahip iken bilâhare 1954 yılından itibaren halk elinde bulunan hamiline ait hisse senetlerini üze-

rinde yazılı olduğu değerlerden fazla vermek suretiyle halktan satın aldığı ve bu suretle hisse miktarını bugün % 72 ye çıkardığı Kayseri Belediye Başkanlığının 24.4.1973 gün ve (2.008) sayılı yazısından anlaşılmaktadır.

5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanununun 12. maddesinin I. fıkrasının (j) bendinde; ödenmiş sermayesinin yarısından fazlası yukarda sayılan daire, idare, banka ve kurumlardan birine veya birkaçına ait ortaklıklarla, bunların kendi kendi sermayeleriyle kuracakları diğer ortaklıklar personelinin T. C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilecekleri açıklanmış bulunmaktadır. Böylece Kayseri Belediye Başkanlığı, Kayseri Elektrik Şirketinin % 72 hissesine sahip olduğu cihetle personelinin Emekli Sandığı ile ilgilendirilmesinde mevzuata aykırılık olmadığından mesnetsiz olan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onuncu Dairesince işin gereği düşünüldü :

5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanununun 12 nci maddesinin I. fıkrasının (j) bendinde; ödenmiş sermayesinin yarısından fazlası yukarda sayılan daire, idare, banka ve kurumlardan birine veya birkaçına ait ortaklıklarla bunların kendi sermayeleri ile kuracakları diğer ortaklık personelinin T. C. Emekli Sandığı Kanunundan faydalanacakları ve T. C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilecekleri açıkça belirtilmiş bulunmasına ve Kayseri ve Civarı Elektrik T. A. Ş. nin 1926 yılındaki kuruluş sermayesinin % 20 si Kayseri Belediyesine ve % 80 ni hakikî ve hükmî şahıslara ait iken 1954 yılında Kayseri Belediyesi şahıslar elindeki hisse senetlerini satın alarak hissesini % 72 ye çıkarttığından şirket sermayesinin % 50 sinden fazlası mezkûr idare eline geçmesi dolayısıyla yukarda anılan kanunun I inci fıkrasının (j) bendi hükmü kapsamına giren bir durum yaratıldığından 1954 yılından itibaren Kayseri ve Civarı Elektrik T. A. Ş. personelinin Emekli Sandığı ile ilgililendirilmesi gerekeceğinden dayanağı olmayan dâvanın reddine ilâm harcı peşin alındığından yeniden alınmasına yer olmadığına ve 500 kuruş yargılama gideri ile 650 lira vekâlet ücretinin dâvalıya verilmek üzere dâvacıdan tahsiline 18.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onuncu Daire
Esas No : 1972/5501
Karar No : 1973/3872

Dâvacı : Avukat Hüseyin Sedat Karaibrahimgil
Dâvalı : T. C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü
Vekili : Avukat Şükufe Oktay — Avukat Gülten Feran

Dâvanın Özeti : 1136 ve 1238 sayılı Yasalar uyarınca süresinde ve usulünce yapmış olduğu başvurması üzerine tasfiye ettiği hizmetinin ihyası ve serbest avukatlıkta geçen süresinin borçlandırılması yolunda dâvalı idarece işlem yapılmış ise de kendisine bildirilen meblâğı yukarda anılan yasalarla belirtilen ayrı süreler içinde yatıramadığından bu işlemin iptal edildiği, ancak sonradan yürürlüğe giren 1425 sayılı Yasanın geçici 17 ve 1592 sayılı Yasanın geçici 3. maddelerine göre tekrar yaptığı başvurmasının, mezkûr yasalardan evvelce hiç başvurmamış olanların faydalanabileceğinden bahisle kabul edilmediğini ileri sürerek dâvalı idarenin bu yoldaki işleminin iptali isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Gerek 1425 sayılı Yasanın geçici 17. maddesinde ve gerekse 1592 sayılı Yasanın geçici 3. maddesinde yalnızca 1136 ve 1238 sayılı Yasalarda belli edilen süreler içinde başvurmamış olanlara yeniden başvurma süreleri tanındığı, dâvacının ise evvelce tanınan sürelerden istifa ettiği, ancak bildirilen borç miktarını süresinde ödememiş olması sebebiyle yapılan bu işlemin iptal edildiği, bu nedenle yürürlüğe giren yasalarda ayrıca açıklık bulunmaması karşısında dâvacının dâva konusu isteğinin kabulüne imkân olmadığı yolundadır.

Raportör Semih Tekin Telli'nin Düşüncesi : Dâvacının isteminin; olayın meydana geliş şekline ve 1425 sayılı Yasanın geçici 17, 1592 sayılı Yasanın geçici 3. maddelerinin açık hükmüne göre kabulüne imkân olmadığı cihetle dayanaktan yoksun bulunan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Selahattin Falay'ın Düşüncesi : 11.6.1972 tarihinde yayınlanan 1592 sayılı Kanunun geçici 3 üncü maddesi; (iştirakçilerden 1136 ve 1238 sayılı Kanunlar uyarınca serbest avukatlıkta geçen hizmet sürelerini borçlanmak suretiyle fiilî hizmetlerine eklenmesi için zamanında müracaat edememiş olanlarla (Bu kanunların yürürlük tarihinden sonra iştirakçi olanlar dahil) 5.3.1970 gün ve 1243 sayılı Kanunun geçici 1 ve geçici 2 nci ve 8.7.1971 gün ve 1425 sayılı Kanunun geçici 18 nci maddelerine göre süresinde müracaat edememiş bulunanlara bu kanunun yayınlandığı tarihten itibaren yeniden 6 aylık müracaat süresi tanınmıştır) hükmünü amir bulunmasına göre, 1136 ve 1238 sayılı Kanunlar uyarınca serbest avukatlıkta geçen hizmet sürelerini borçlanmak suretiyle fiilî hizmetine eklenmesi için müracaat edip, ancak dâvalı sandıkça adına tahakkuk ettirilen borcunu zamanında ödemediği anlaşılan dâvacının, bilâhare yürürlüğe konan 1592 sayılı Kanunun geçici 3 üncü maddesinin borçlanmak için yeniden tanıdığı 6 aylık ek süreden istifade ettirilerek borçlanma işleminin ihya ettirilmesi hususunda dâvalı sandığa yaptığı 15.9.1972 tarihli müracaatının ve yatırdığı paraların, dâvalı sandık müdürler kurulun-

ca 1136 ve 1238 sayılı Kanunlar gereğince daha önce adına tahakkuk ettirilen borcunu mezkûr kanunlarda belirtilen süreler içinde ödemediğinden ve 1425 sayılı Kanunun geçici 17 nci maddesiyle 1592 sayılı Kanunun geçici 3 üncü maddesiyle tanınan 6 aylık ek sürelerin daha önce hiç borçlanma talebinde bulunmamış olanlara tanınmış olup zamanında borçlanma talebinde bulunmuş olup da tahakkuk ettirilen kanunî süresinde ödemeyenlerin bu ek sürelerden istifade edemiyeceklerinden bahisle reddine karar verilmiş olmasında kanunun maksadına uygunluk görülmemiştir.

Dâva konusu kararın iptali gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onuncu Dairesince duruşma için gün konularak taraflara yazılı çağrıda bulunulmuş, belli edilen günde dâvacı avukat Hüseyin Sedat Karaibrahimgil ile dâvalı idareyi temsilen Avukat Gülten Feran'ın geldikleri anlaşılmakla kanunsözcüsü ve dosya raportörünün huzuruyla açık olarak duruşmaya başlandı. Taraflara usulüne göre söz verilerek dinlendikten ve kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan sonra dâva dosyası incelendi ve işin gereği düşünüldü :

Serbest avukatlıkta geçen hizmet sürelerinin 1136 ve 1328 sayılı Yasalara göre borçlanmak suretiyle emeklilik fiilî hizmetlerine eklenmesi için zamanında başvurmayanlara 11.7.1971 gününde yürürlüğe giren 1425 sayılı Yasanın geçici 17. maddesiyle bu günden itibaren ve 1592 sayılı Yasanın geçici 3. maddesiyle de 11.6.1972 gününden itibaren yeniden 6 şar aylık başvurma süresi tanınmış bulunmasına, dâvacı her ne kadar yukarda anılan 1136 ve 1238 sayılı Yasalara göre usulünce ve süresinde başvurarak evvelce tasfiye ettiği hizmetlerinin ihyasını ve serbest avukatlıkta geçen hizmetlerinin borçlandırılmasını istemiş, bu işlem yapılarak borç miktarı kendisine bildirilmiş, ancak bu yasalarda belirtilen 1 aylık süre içerisinde borç miktarı yatırılmadığından bahisle borçlanma işlemi iptal edilmiş ise de evvelce hiç başvurmayanlara tanınan bu hakkın dâvacıya öncelikle tanınması ve durumunun bu geçici maddeler içerisinde mütalâa edilerek anılan geçici 17. veya geçici 3. maddelerde belirtilen süreler içinde başvurulmuş olmak şartıyla 1136 sayılı Yasanın değişik geçici 2. maddesinden istifade ettirilmesi gerekeceğine binaen aksine yapılan dâvalı idare işleminin iptaline, aşağıda dökümü yapılan 99 lira yargılama giderinin dâvacıya verilmek üzere dâvalıdan alınmasına 16.10.1973 gününde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — Gerek 1425 sayılı Yasanın geçici 17. maddesinde ve gerekse 1592 sayılı Yasanın geçici 3. maddesinde açık ve kesin olarak; 1136 ve 1238 sayılı Yasalar uyarınca serbest avukatlıkta geçen hizmet sürelerinin borçlanmak suretiyle fiilî hizmetlerine eklenmesi için yalnızca zamanında müracaat edemiyenlere yeniden altı aylık bir müddet tanınmış olup evvelce müddetinde başvurmuş olup da isteği kabul edilerek bildirilen borç miktarının yine yasada gösterilen süre içerisinde ödememiş olmaları sebebiyle borçlanma işlemleri iptal edilenler için bir kayıt mevcut bulunmamasına binaen dâvalı idarece yapılan işlem yerindedir.

Dâvanın reddi gerekeceği kanısı ile aksine verilen çokluk kararına karşıyız.

T. C.
DANIŞTAY
Onuncu Daire
Esas No : 1973/45
Karar No : 1973/4368

Dâvacı : Kamber Rişvanoğlu

Vekili : Av. Mustafa Durak Cerit — Av. Avarkan Atasoy

Dâvalı : T. C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü

Vekili : Av. İlhami Simitçi — Av. Gülten Feran

Dâvanın Özeti : Müvekkilinin 27.10.1938 — 27.10.1939 tarihleri arasında fakülte öğrenciliğinde geçen 1 yılının 670 sayılı Kanuna göre fiilî hizmet müddetine eklenmiyeceği ve bunun neticesi emekliliğe tabi hizmeti 15 yıla baliğ olmadığından serbest avukatlıkta geçen sürelerinin borçlandırılmasına imkân bulunmadığı yolunda dâvalı idare müdürler kurulunca alınan 2.11.1972 gün ve 63255 sayılı kararın iptali isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvacının serbest avukatlıkta geçen 14 yıl 7 ay 27 günlük hizmeti bulunduğu, ayrıca askerî fakülte öğrenciliğinde geçen 1 yıllık sürenin 670 sayılı Kanuna göre borçlandırılarak emeklilik kıdemine ilâvesi isteminin ilgilinin bu kanunun yürürlük tarihi olan 24.7.1965 gününde sandığın iştirakçisi olmaması sebebiyle yerine getirilmediği, bu itibarla sandığa tabi hizmeti 15 yıldan az olan dâvacının 1136 sayılı Kanunun 1238 sayılı Kanunla değişik geçici 2. maddesi hükmüne göre borçlandırılmasına ve kendisine emeklilik işlemi uygulanmasına imkân bulunmadığı yolundadır.

Raportör Burhan Öç'ün Düşüncesi : Emekliye tabi 14 yıl 7 ay 27 günlük hizmeti ve askerî öğrencilikte geçen 1 yıllık sürenin 670 sayılı Kanuna göre fiilî hizmet süresine ilâvesi suretiyle toplam 15 yıllık hizmeti üzerinden 1136 sayılı Kanunun 1238 sayılı Kanunla değişik geçici 2 nci maddesi hükmünden istifade ettirilerek sandıkla ilgi kurmak isteyen dâvacı mezkûr 670 sayılı Kanunun yürürlük tarihinde sandığın iştirakçisi olmadığından 1 yıllık askerî öğrencilik süresinin fiilî hizmet süresine ilâvesine imkân yoktur. Bu bakımdan emekliye tabi hizmet müddeti 15 yılı bulmayan adı geçenin sandıkla ilgilendirilmemesinde kanun hükmüne aykırılık görülmediğinden dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Fazıl Kafadar'ın Düşüncesi : Dâvacı askerî öğrencilikte geçen bir yılının 670 sayılı Kanunun 6 ncı maddesine göre borçlandırılarak fiilî hizmet süresine eklenmesini ve emekliye tabi 14 yıl 7 ay 27 gün olan hizmetinin okulla birlikte 15 yılı aşması sebebiyle 1136 sayılı Kanunun 1238 sayılı Kanunla değişik geçici 2 nci maddesi hükmüne göre serbest avukatlıkta geçen sürenin borçlandırılması ve hakkında emeklilik işleminin uygulanmasını istemekte ise de, anılan 670 sayılı Kanunun 6 ncı maddesine göre askerî öğrencilik süresinin borçlandırılması ancak iştirakçiler için mümkün olduğundan 1.7.1953 gününde ordudan istifa suretiyle ayrılan dâvacının 670 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte sandığa iştirakçi olmaması sebebiyle borçlandırılmıyarak hakkında Avukatlık Kanununa göre işlem yapılmamasında mevzuata aykırılık görülmediğinden dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onuncu Dairesince duruşma için gün konularak taraflara yazılı çağrıda bulunulmuş ve belli edilen günde dâvacı vekili ile dâvalı idare vekili Av. Gülten Feran'ın geldikleri görülmüş olmakla ve kanunsözcüsünün huzuruyla açık duruşmaya başlandı. Taraflara usulüne göre söz verilerek dinlendikten ve kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan sonra dosya incelendi, işin gereği düşünüldü :

5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununa ek 670 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle tanzim edilen geçici maddesinde, bu kanundan doğacak borçlanmanın iştirakçiler tarafından sandığa ödeneceği belirtilmek suretiyle anılan 670 sayılı Kanunun yürürlük tarihi olan 24.7.1965 gününde sandığın iştirakçisi olmak şartı ile bu kanundan faydalanılabileceği derpiş edilmiş olduğu gibi Emekli Sandığı Kanununun geçici 65 inci maddesiyle de ancak iştirakçilerin borçlanma isteyebilecekleri belirtilmiş bulunmaktadır.

Diğer yönden, 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 1238 sayılı Kanunla değişik geçici 2 nci maddesinde, kanunun yürürlüğe girdiği tarihte T. C. Emekli Sandığındaki emekliliğe esas teşkil eden hizmetleri toplamı en az 15 yıl olan avukatların, serbest avukatlık sürelerinin tamamı veya bu sürelerin emekliliğe esas olan eski hizmetleri süresi ile birlikte 25 yılı doldurmaya yetecek kısmın bazı esaslara göre borçlanabilecekleri açıklanmıştır.

Bu itibarla, Sivas Barosu Avukatlarından olan ve hakkında Avukatlık Kanununun geçici 2 nci maddesinin uygulanmasını istediği 23.6.1970 gününde sandığa tabi 14 yıl 7 ay 27 gün hizmeti bulunan dâvacının 670 sayılı Kanunun yürürlük tarihinde Emekli Sandığı iştirakçisi olmadığı gibi anılan geçici 2 nci maddede açıklanan 15 yıllık emekliliğe tabi hizmeti olmaması sebebiyle sandıkla ilgi kuramadığından halen de iştirakçilik vasfını kazanamadığı dosya münderecatından anlaşılmaktadır. Esasen geçici maddeler kanunların yürürlük tarihinde ve bu tarihten evvelki olaylar hakkında intikali hükümler getirdiğinden sonraki olaylara uygulanabilmesi metinlerinde ayrıca açıklık bulunmasına bağlı olduğundan anılan 670 sayılı Kanunun geçici maddesinin yürürlüğünden sonra iştirakçilik sıfatı kazanılsa dahi bu durum maddenin uygulanmasını gerektirmemektedir.

Bu itibarla, dâvacının 670 sayılı Kanuna göre askerî öğrencilik süresinin emeklilik fiilî hizmet süresine eklenmemesi ve dolayısıyle emekliye tabi hizmet süresi 15 yılı doldurmadığından Avukatlık Kanununun geçici 2 nci maddesine dayanılarak sandıkla ilgilendirilmemesi yolunda dâvalı idare müdürler kurulunca ittihaz olunan 2.11.1972 gün ve 63255 sayılı kararda yukarıda açıklanan nedenlerle kanuna aykırılık görülmediğinden dâvanın reddine, ilâm harcı peşin alındığından yeniden alınmasına yer olmadığına ve 500 kuruş yargılama gideri ile 1.000,— lira vekâlet ücretinin dâvalıya verilmek üzere dâvacıdan tahsiline 21.11.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onuncu Daire
Esas No : 1972/3452
Karar No : 1973/3370

Dâvacı : Hasan Kıyak

Dâvalı : T. C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü

Vekili : Avukat Sabri Gerçeker

Dâvanın Özeti : Askerlik görevini yaptığı sırada sakatlandığından bahisle vazife malûllüğünün kabulü ile bu konuda aksine yapılan dâvalı idare işleminin iptali isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : 29.5.1929 gününde asker olduktan sonra gözüne bir taş parçasının sıçraması nedeniyle sakatlanan dâvacının 28.1.1930 gün ve 49/4085 sayılı raporu ile sakata ayrıldığı ve bu sebeple 10.5.1930 gününde terhis edildiği halde 19.6.1971 gününde ilk defa Millî Savunma Bakanlığına müracaatla vazife malûllüğü maaşı isteyen dâvacının, kanunî dayanağı bulunmayan bu yoldaki talebinin usul ve esastan reddi gerektiği yolundadır.

Raportör Vahit Polatkan'ın Düşüncesi : 5434 sayılı Kanunun 49 ve geçici 74 üncü maddesinde öngörülen 1,5 yıllık süre içinde açılmayan dâvanın reddi lâzımgeleceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Mahir Tuncalp'ın Düşüncesi : Dâvacı, TBMM Muhafız Alayı 2. Bölüğünde askerlik görevini ifa ederken gözüne bir taş parçası sıçraması neticesi sakatlandığını ve Ankara Merkez Hastahanesince verilen 28.1.1930 gün ve 49/4085 sayılı raporla sakata ayrıldığını ve 10.5.1930 gününde de terhis edildiğini ileri sürerek vazife malûllüğü aylığı bağlanması isteminde bulunmaktadır.

5434 sayılı Kanunun 49 uncu maddesinde; erlerin vazife malûllüğü iddialarının bu malûliyetin doğduğu tarihten itibaren 1,5 yıl içinde Emekli Sandığına müracaatla ileri sürülmesinin lâzımgeleceği ve aynı kanunun geçici 74 üncü maddesinde de bu kanunda bahsedilen çeşitli hak ve durumlar için tayin olunan (bildirme, müracaat, zamanaşımı) müddetleri kanunun yürürlüğe girdiği tarihte başlayacağı hükme bağlanmış bulunmaktadır. Böylece 5434 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 1.1.1950 gününden evvel vazife malûllüğüne uğramış olan dâvacının, bu tarihten itibaren 1,5 yıl içerisinde sandığa müracaat etmediğinden istemin reddi suretiyle dâvalı idarece tesis edilen işlemde mevzuata aykırılık bulunmadığından mesnetsiz olan dâvanın bu sebeple reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onuncu Dairesince duruşma için gün konularak taraflara yazılı çağrıda bulunulmuş ve belli edilen günde dâvacı ile dâvalı idare vekilinin geldikleri

görülerek kanunsözcüsünün huzuru ile açık duruşmaya başlandı. Taraflara usulüne göre söz verilerek dinlendikten ve kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan sonra dosya incelendi ve gereği düşünüldü :

5434 sayılı Kanunun geçici 74 üncü maddesinde; «bu kanunda bahsedilen çeşitli hak ve durumlar için tayin olunan bildirme, müracaat, zamanaşımı müddetleri kanunun yürürlüğe girdiği tarihte başlar» denilmekte ve bu kanunun 49 uncu maddesi vazife malûllüklerinin doğdukları tarihten itibaren en çok bir yıl içinde iştirakçi veya tevdiatçılar veya kurumları tarafından sandığa bildirileceği erler için bu müddetin birbuçuk yıl olduğu hükmünü amir bulunmaktadır. 1930 tarihinde malûl kaldığından bahisle vazife malûllüğünün kabulü ile kendisine aylık bağlanmasını isteyen ve her ne kadar kendisi iştirakçi değil ise de iştirakçi olanlara uygulanan hükmün öncelikle kendisine de tatbiki gereken dâvacının, sözü geçen geçici 74 üncü madde mucibince 5434 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 1.1.1950 yılından sonra 19.6.1971 gününde Millî Savunma Bakanlığına müracaat etmekle mezkûr müddeti geçirdiğinden, malûliyet maaşı bağlanması yolunda açılan dâvanın bu sebeple reddine ve ilâm harcı peşin alındığından yeniden alınmasına yer olmadığına, 650 lira vekâlet ücretinin dâvalıya verilmek üzere dâvacıdan tahsiline 26.6.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onuncu Daire
Esas No : 1972/3389
Karar No : 1973/4421

Dâvacı : Fuat Yaşar

Vekili : Avukat Turhan Yıldırım

Dâvalı : T. C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü

Vekili : Avukat Gülten Feran

Dâvanın Özeti : Yedeksubay olarak askerlik görevini ifa ederken 13.7.1970 gününde askerî tatbikat esnasında vazife malûliyetine uğrayan müvekkiline bu tarihte aldığı asteğmenlik görev aylığı olan 10. derece 500 lira maaş üzerinden yapılan malûliyet tahsisinin 8. derece 700 lira esas alınarak düzeltilmesi, aksine tesis edilen dâvalı idare işleminin iptali isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : 1425 sayılı Yasanın ek 4. maddesi; «Emekli âdı malûllük ve vazife malûllüğü aylıklarının, iştirakçilerin görevden ayrıldıkları tarihteki emekli aylığı bağlanmasına esas aylıkları üzerinden 7.2.1969 tarihli ve 1101 sayılı Kanunla 5434 sayılı Kanuna eklenen ek 1. madde de yazılı nisbetlere göre bağlanır» hükmünü ihtiva ettiğinden dâvacıya vazife malûliyetine uğradığı tarihteki derece maaşı üzerinden aylık tahsisinde kanuna aykırılık bulunmadığı cihetle dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Günay Kılıç'ın Düşüncesi : Dâvacının askerlik görevine başlamadan evvel araç ortaokulunda öğretmen olarak vazife görmekte iken almakta olduğu 9. derece 600 lira maaşının vazife malûllüğü maaşı bağlanmasında esas tutulması gerekirken yedeksubaylıktaki derece maaşı üzerinden aylık tahsisi 5434 sayılı Yasanın 15 inci maddesinin (a) fıkrası hükmüne aykırı bulunduğundan buna dair işlemin iptali, malûliyet tahsisinin 8. derece 700 lira üzerinden yapılması yolundaki istemin ise kanunî dayanağı bulunmadığından reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Suzan Soyer'in Düşüncesi : Dâvacının kurumunun tanzim ettiği hizmet cetvelinde 10 uncu derecenin 1 ci kademesine intibak ettirildiği ve 1425 sayılı Kanunun ek 4 ve 1 inci maddeleri gereğince dâvalı idarece bu derece karşılığından emekli aylığı bağlandığı anlaşıldığından mesnedi olmayan iddiaların reddi gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onuncu Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâva, askere gitmeden evvel 9. derece 600 lira aylığın müktesep hak olarak alındığı ve bu maaştaki kıdemiyle birlikte yedek subaylıktan terhisini müteakip yeniden göreve başlayışında askerde geçen sürenin de değerlendirilmesi suretiyle 8. derece 700 liralık maaşın müktesep hakkı olacağı ileri sürülerek yedeksubay askerlik görevini ifa ederken askerî tatbikat esnasında vazife malûlü olması üzerine bu tarihte aldığı 10. de-

rece 500 lira maaş üzerinden yapılan malûliyet tahsisinin 8. derece 700 lira esas alınarak düzeltilmesi isteminden ibarettir.

28.7.1960 tarihinden itibaren Kastamonu Araç Kazası Ortaokulunda Okul Müdürlüğü ve Edebiyat Öğretmenliği vazifesini ifa ederken, 9. derece 600 lira maaşta 1 yıl kıdemli iken 4.10.1969 tarihinde askerlik görevini ifa etmek üzere yedeksubay olarak askere giden, teğmen rütbesinde 10. derece 500 lira maaşı aldığı sırada vazife malûliyetine uğradığında uyuşmazlık bulunmayan dâvacıya yukarıda belirtilen 10. derece 500 lira maaş üzerinden malûliyet aylığı tahsis edildiği anlaşılmakta ise de kendisinin 9. derece 600 lira maaşı öğretmenlik görevindeyken müktesep hak olarak almış ve bu derece üzerinden dâvalı idareye gerekli emeklilik keseneği ve karşılığı gönderilmiş bulunmasına binaen malûliyet aylığı tahsisinde de bu derece maaşın esas alınması, 5434 sayılı Yasanın 15. maddesinin (a) fıkrasının özel teadül ve kuruluş kanunlarına göre müktesep hak olarak alınan derece aylık ve ücret tutarlarının emeklilik keseneklerine esas tutulacağı yolundaki kesin hükmü karşısında zorunlu olup aksine yapılan dâvalı idare işleminin iptaline, ancak dâvacının 8. dereceden 700 lira maaşı hiçbir zaman almamış olduğu ve dâvalı idareye bu derece üzerinden emeklilik keseneği ve karşılığı ödenmemiş bulunduğu cihetle terhisini müteakip askerde geçen süresi ile birlikte bu dereceye terfi edeceğini beyanla malûliyet tahsisinin de 8. derece 700 lira üzerinden yapılması yolundaki isteminin kabulüne yasaca imkân görülmediğinden dâvanın bu isteme ilişkin kısmının reddine, neticelerinin tanınmasına dâva kısmen kabul kısmen red olarak sonuçlandığından aşağıda dökümü yapılan 9750 kuruş yargılama giderinin yarısının ve 325 lira vekâlet ücretinin dâvacıya verilmek üzere dâvalı idareden 250 kuruş yargılama gideri ile 325 lira vekâlet ücretinin de dâvalı idareye verilmek üzere dâvacıdan tahsiline 24.11.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C. MEMUR İŞLERİ
DANIŞTAY
Onuncu Daire
Esas No : 1973/3656
Karar No : 1973/4707

Kararın Düzeltilmesini İsteyen : P.T.T. Genel Müdürlüğü
Vekili : Avukat Cevat Akman
Diğer Taraf : M. Kemal Togay
Vekili : Avukat Necati Aklar

Talebin Özeti : Alman Haberleşme Bakanlığınca tanınan burstan yararlanarak telgraf telsiz telefon servisleri ile ilgili organizasyon, işletme ve tarife konularında çalışmalar yapmak üzere Almanya'ya giden dâvacının Almanya'da kaldığı müddet dış görev yolluğu verilmesi için P.T.T. Genel Müdürlüğüne yaptığı müracaatın cevap verilmiyerek reddine ilişkin kararın iptali talebiyle açılan dâva sonunda Danıştay 9 uncu Dairesince verilen 26.4.1973 gün ve 973/932 sayılı dâva konusu işlemin iptali yolundaki kararın, düzeltme dilekçesinde ileri sürülen sebeplerden dolayı tashihi isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Savunma verilmediğinden dosya 521 sayılı Danıştay Kanununun 76 ve 77 nci maddeleri hükmü uyarınca fiilen tekemmül etmiştir.

Raportör Vahit Polatkan'ın Düşüncesi : Karar düzeltilmesi dilekçesinde ileri sürülen hususlar, 521 sayılı Danıştay Kanununun 98 inci maddesinde yazılı sebeplerden hiç birine uymadığından talebin reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Suzan Soyer'in Düşüncesi : Karar düzeltilmesi dilekçesinde ileri sürülen hususlar, 521 sayılı Danıştay Kanununun 98 inci maddesinde yazılı sebeplerden hiç birine uymadığından talebin reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onuncu Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâvalı, P.T.T. Genel Müdürlüğü tarafından ileri sürülen tashih sebebi 521 sayılı Danıştay Kanununun 98 inci maddesi gereğince yerinde görülerek Danıştay Dokuzuncu Dairesince verilen 26.4.1973 gün ve 1973/932 sayılı karar ortadan kaldırıldıktan sonra dâva dosyası yeniden incelendi :

6245 sayılı Harcırah Kanununun birinci maddesinde yazılı idarelere ait bir vazifenin ifası maksadıyla muvakkaten yurt içinde veya yurt dışında bir göreve gönderilen memur ve hizmetlilerin vazife harcırahlarını düzenleyen 14 üncü maddesi ile; aynı kanunun yalnız yurt dışına daimî veya muvakkat bir vazife ile gönderilecek personelin seyahat ve ikametlerinde alacakları yevmiyenin, yurt içi seyahatlerde ödenen yevmiyelerin azamî kaç katı olacağını düzenleyen 34 üncü maddesi, memur ve hizmetliye seyahatlerinde

Harcırah Kanunu kapsamında bir ödeme yapılabilmesi için yurt içinde veya dışında vazifeli olarak gönderilme şartını koymuştur.

Dâvacı ise Alman Haberleşme Bakanlığından temin edilen bir burstan yararlandırılmak suretiyle 15.5.1970 — 10.9.1971 tarihleri arasında telgraf, teleks, telefon servisleri ile ilgili organizasyon işletme ve tarife konularında bilgi ve görgüsünü artırmak maksadiyle Almanya'ya gönderildiğinden, bu gönderilmenin 6245 sayılı Kanunun yukarıda anılan hükümleri kapsamında bir görevlendirme olarak kabulü mümkün değildir. Yukarıda açıklanan nedenlerle kanunî dayanağı bulunmayan dâvanın reddine, 500 kuruş yargılama gideri ile 750 lira avukatlık ücretinin dâvacıdan alınarak dâvalı idareye verilmesine 6.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C. ÖĞRENİM İŞLERİ
DANIŞTAY
Onuncu Daire
Esas No : 1973/5498
Karar No : 1973/3764

Dâvacı : Recep Şahin
Dâvalı : Millî Eğitim Bakanlığı

Dâvanın Özeti : 1416 sayılı Kanuna göre, Dinler Tarihi doktorası yapmak üzere Fransa'ya gönderilen dâvacının doktora çalışmasını tamamlaması için vaki süre uzatımı isteğinin reddi yolunda tesis edilen dâvalı idare işleminin iptali ve dâva sonuna kadar yürütmenin durdurulması talebinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Fransa Bölgesi Öğrenci Müfettişliğince hazırlanıp 8.5.1969 tarih ve 591 - 1/2361 sayılı yazı ile dâvacıya gönderilen öğrenim plânında gösterilen süre içinde doktora çalışmasını tamamlamayan dâvacının, gecikme sebepleri açıkça ve bir döküm halinde belirtilmediğinden süre uzatımı talebinin kabul edilmemesinde 1416 sayılı Kanunun 11. maddesi hükmü gereğince mevzuata aykırılık görülmediğinden dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Günay Kılıç'ın Düşüncesi : Sorbon Üniversitesine müracaatının geç kabul edilmesi nedeniyle öğrenim plânında öngörülen süre içinde doktora çalışmasını tamamlayamayan dâvacının süre uzatımı isteminin reddi yolunda tesis edilen dâvalı idare işleminin iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Necati Koldemir'in Düşüncesi : 1416 sayılı Kanuna göre Millî Eğitim Bakanlığı hesabına Dinler Tarihi doktorası yapmak üzere Fransa'ya gönderilen dâvacının, verilen müddet içerisinde öğrenim plânını gerçekleştiremediği incelenen dosya münderecatından anlaşıldığından, idarece öğrenim süresinin uzatılması isteğinin reddedilmesinde mevzuata aykırılık görülememiştir.

Yerinde olmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onuncu Dairesince işin gereği düşünüldü :

Millî Eğitim Bakanlığının, ecnebi memleketlere gönderilecek talebeler hakkındaki 8. Haziran. 1929 tarih ve 1416 sayılı Kanun hükümlerine göre açmış olduğu imtihanı kazanarak Dinler Tarihi doktorası yapmak üzere 17.5.1967 tarihinde Fransa'ya gönderilen dâvacının 1.6.1968 gününde Alliance Français Dil Okulundaki öğrenimini bitirdiği, Sorbon Üniversitesinin Ecole Pratigue Des Hautes Etudes V. bölümüne müracaatının Mart. 1969 tarihinde kabul edildiği dosya münderecatından anlaşıldığından, Fransa Bölgesi Öğrenci Müfettişliği tarafından hazırlanarak 8.5.1969 tarih ve 591.1/2361 sayılı yazı ile kendisine gönderilen öğrenim plânında gösterilen süre içinde elinde olmayan sebeplerle doktora çalışmasını tamamlayamayan dâvacının süre uzatımı talebinin kabul edilmemesinde yukarıda anılan kanunun 11 inci maddesi hükmü gereğince isabet görülmediğinden dâvalı idare tarafından tesis edilen işlemin iptaline ve aşağıda dökümü yapılan 13200 kuruş yargılama giderinin dâvacıya verilmek üzere dâvalı idareden alınmasına, getirtilen işlem dosyasının yerine gönderilmesine 22.9.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onuncu Daire
Esas No : 1973/6545
Karar No : 1973/4039

Dâvacı : Zekai Uçar
Vekili : Av. Cihat Topçuoğlu
Dâvalılar : 1 — Millî Eğitim Bakanlığı
2 — Ankara İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi Başkanlığı
Vekili : Av. Şinasi Erdal

Dâvanın Özeti : Dâvalı Akademiye bağlı Yükseliş Mühendislik ve Mimarlık Yüksek Okulu öğrencisi bulunan müvekkilinin, okul idaresi tarafından açılan sınavda başarılı olması sonucu tanınan ücretsiz okuma hakkının kaldırılmasına ilişkin işlemin iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâva konusu işlemin, 1472 sayılı Kanunun 12 nci maddesinin uygulanmasını sağlamak üzere çıkarılan yönetmelik hükümlerine uygun olarak alındığı ileri sürülerek dâvanın reddi savunulmuştur.

Raportör Tezcan Çakır'ın Düşüncesi : Özel yüksek okullar rejimi yürürlükte iken, dâvacı sınıf geçme şartiyle her yıl parasız olarak okuma hakkını kazanmış bulunmaktadır. Sonradan çıkan 1472 sayılı Yasanın 12. maddesinde yer alan, hazırlanacak yönetmelik esaslarına göre muhtaç olanlardan başarıları tespit edilenlerin ücretlerinin yarısı ve üstün başarıları tespit edilenlerin ücretlerinin tamamı döner sermayeden ödenir, hükmünün uygulanmasını sağlamak üzere çıkarılan yönetmeliğin 3 ve 4. maddelerinde belirtilen şartların taşımadığı öne sürülerek ücretsiz okuma hakkı kaldırılmış ve öğrenim ücreti istenilmesi sebebiyle bu dâva açılmış bulunmaktadır.

13. Kasım. 1971 günlü Resmî Gazete'de yayınlanan yönetmelik esaslarına göre başarılı veya üstün başarılı öğrenciler hakkında değerlendirmeler her yıl güz dönemi sınav sorularına itibar edilerek yapılacaktır. Yani 1971 - 1972 öğretim yılı başladıktan ve öğrencinin durumu yeni yönetmeliğin öngördüğü şartlara uygun hale getirme olanağı ortadan kalktıktan sonra yürürlüğe konulan yönetmeliği geriye yürütmek suretiyle ücretsiz okuma hakkı, sınıf geçme dışında bir takım şartlara bağlanmış bulunmaktadır.

Gerek uygulamada ve gerekse doktrinde, idarî işlemlerin geriye yürümiyeceği ve düzenleyici tasarrufların, düzenlendikleri konularda o konuya ilişkin hükümlerinin yayınlandıkları tarihden itibaren uygulanacağı esas olarak kabul edilmiştir.

Açıklanan sebeplerle dâvanın kabulü gerekir.

Kanunsözcüsü Muzaffer Arıer'in Düşüncesi : 1472 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin, öğrencilerin özel yüksek okullarda kazanılmış oldukları hakkı mahfuz tutan hükmü karşısında, sözü edilen kanunun yürürlüğünden önce dâvacının sınavla kazanmış olduğu meccani okuma hakkının kaldırılmasında kanuna ve hukuka uyarlık yoktur.

Dâva konusu işlemin iptali gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onuncu Dairesince işin gereği düşünüldü :

IX — Koordinasyon Kurulu kararıyla Yükseliş Mühendislik ve Mimarlık Yüksek Okulu Ankara Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisine bağlandığından, dâva 1740 sayılı Yasanın verdiği yetkiye istinaden bu Akademi Başkanlığı husumetiyle incelendi :

Dâvacı, Yükseliş Mühendislik ve Mimarlık Yüksek Okulu, özel bir yüksek okul iken, Millî Eğitim Bakanlığının denetim ve gözetimi altında bulunan okul idaresi tarafından açılan sınavda başarılı olduğundan her ders yılı sınıf geçmek şartıyle öğrenimini tamamlayana kadar kendisine ücretsiz okuma hakkı tanınmıştır. Bilâhare 1472 sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle bu kanunun 12 nci maddesinde yer alan, hazırlanacak yönetmelik esaslarına göre muhtaç olanlardan başarıları tespit edilenlerin ücretlerinin yarısı ve üstün başarıları tespit edilenlerin ücretlerinin tamamı döner sermayeden ödenir, hükmünün uygulanmasını sağlamak üzere çıkarılan 13.11.1971 günlü yönetmeliğin 3 ve 4 üncü maddelerinde belirtilen şartları taşımadığı öne sürülerek ücretsiz okuma hakkı kaldırılmış ve öğrenim ücreti istenilmiş olduğundan bu dâva açılmış bulunmaktadır.

Gerçekten, 13. Kasım. 1971 günlü Resmî Gazete'de yayınlanan yönetmeliğin 7 nci maddesinde, özel yüksek okul idareleri tarafından kendilerine burs verilen öğrencilerin öğrenim ücretleri 3 ve 4 üncü maddedeki şartları taşıdıkları takdirde döner sermayeden ödenir, hükmüne yer verilmiş ve 5 inci maddesinde de; değerlendirmelerin her yıl güz dönemi imtihan sonuçlarına göre yapılacağı, belirtilmiştir.

1970 - 1971 öğrenim yılı sonunda dâvacı sınıfını geçmesine ve sınıf geçmesi ücretsiz okuması için yeterli olmasına rağmen; sözü edilen yönetmeliğe göre, öğrenim ücretinin tamamının döner sermayeden ödenebilmesi için üstün başarılı olma aranmakta ve üstün başarılı sayılmak içinde sınıfı geçenler arasında not toplamı itibariyle ilk % 4 ün içinde bulunma gerekmektedir.

Görüldüğü üzere; 1970 - 1971 ders yılı sınav dönemleri bitip 1971 - 1972 öğrenim yılı başladıktan ve öğrencinin durumunu yeni yönetmeliğin öngördüğü şartlara uygun hale getirme olanağı ortadan kalktıktan sonra, yürürlüğe konulan yönetmeliği geriye yürütmek suretiyle ücretsiz okuma hakkı, sınıf geçme dışında bir takım şartlara bağlanmış olmaktadır.

Gerek doktrin ve gerekse uygulamada, idarî işlemlerin geriye yürümiyeceği ve düzenleyici tasarrufların, düzenledikleri konularda o konuya ilişkin hükümlerinin yayınlandıkları tarihten itibaren uygulanacağı esas olarak kabul edilmiştir.

Bu durumda, dâvacının 13. Kasım. 1971 gün ve 14014 sayılı yönetmeliğin 3 ve 4 üncü maddelerinde yer alan şartları taşımadığı öne sürülerek 1971 - 1972 öğretim yılı için ücretsiz okuma hakkının kaldırılmasına ilişkin dâvaya konu olan işlemde hukuka aykırılık açık bulunduğundan iptaline, öğrencilerin 1971 - 1972 öğretim yılından itibaren durumlarını ilgili yönetmeliğin öngördüğü şartlara uygun hale getirmek olanaklarının mevcut olması ve 13. Kasım. 1971 tarihli yönetmeliğin geriye yürümesi hususu da bahis konusu olamıyacağı nedeniyle 1972 - 1973 ve müteakip yıllarda ücretsiz okuma hakkının kaldırılmasında 1472 sayılı Kanunun 1. maddesine aykırılık görülmediğinden dâvanın bu konuya ilişkin kısmının reddine, dâva kısmen iptal kısmen reddolunduğundan 325 lira vekâlet ücretiyle, aşağıda dökümü yapılan yargılama giderlerinin yarısı olan 70 liranın Ankara Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi Başkanlığından alınıp dâvacıya verilmesine,

işbu kararın birer suretinin taraflardan başka Millî Eğitim Bakanlığıyla Ankara İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisine tebliğine 1.11.1973 gününde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — İdarenin kazanılmış hakları ihlâl etmemek ve hizmetin gereklerine uygun olmak şartıyle düzenleme yetkisi mutlaktır. Bu durumda dâvada çözümlenmesi gereken sorun, özel yüksek okul idaresi tarafından açılan sınavda başarılı olma sonucu tanınan ücretsiz okuma hakkının, kazanılmış bir hak olarak kabulünün mümkün olup olmadığı hususudur. Doktrin ve uygulamada kazanılmış hak mevzuata uygun olarak elde edilen bir hak olarak tanımlanmaktadır.

Olayda ise dâvacıya, okul idaresince açılan sınava katılarak başarılı olma sonucu ücretsiz okuma hakkının tanındığı tarihte yürürlükte bulunan yönetmelikte bu konuda bir hüküm yoktur. Fiilî bir uygulama sonucu tanınan ücretsiz okuma hakkının, kazanılmış bir hak olarak kabulü mümkün değildir.

Bu hale göre de, 13. Kasım. 1971 günlü yönetmeliğin kazanılmış bir hakkı ihlâl ettiği düşünülemiyeceğinden dâvanın reddi gerekeceği oyu ile karara karşıyım.

ONBİRİNCİ DAİRE KARARLARI

ÂMME ALACAKLARININ TAHSİLİ İŞLERİ

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1973/1718
Karar No : 1973/2348

Dâvacı : Dinarsu İmalât ve Ticaret TAŞ.
Vekili : Av. Vural Arıkan
Dâvalı : Gider Vergileri Dairesi Müdürlüğü

Dâvanın Özeti : Müvekkili şirketin 1965 yılına ait işlemleri üzerinde yapılan inceleme sonucunda tesbit olunan pul noksanı sebebiyle adlarına salınan kusur cezalı damga vergisine karşı itiraz ve Temyiz Komisyonları ile Danıştay'a yaptıkları müracaatların reddedilmesi üzerine Danıştay kararının tebliği tarihinden itibaren bir ay içinde vergi aslını ödedikleri halde kusur cezası hakkında düzenlenip tebliğ edilen ödeme emrine itirazlarını; itiraz komisyonunca cezalı tarhiyatın 16.10.1970 günlü kararla onandığı ve bu kararın da 14.7.1971 günlü Temyiz Komisyonu kararı ile onanmış bulunduğu, Temyiz Komisyonu kararı üzerine düzenlenen ihbarnamesinin tebliğini takiben vergi aslının ödenmediği, bu durumda vergi aslı süresinde ödenmemiş olduğuna göre cezanın 780 sayılı Af Kanunu kapsamına giremiyeceği, Danıştay'a müracaatta yürütmenin durdurulması isteğinde bulunulması ve bu isteğin kabulü halinde ancak Af Kanunundan yararlanılacağının düşünülebileceği, bu hususta bir iddia ileri sürülmediği gerekçesiyle reddeden 19.4.1973 gün ve 345 sayılı İstanbul 3 Nolu İtiraz Komisyonu kararının; 780 sayılı Kanunun 8. maddesinin Danıştayı da kapsadığı ve yürütmenin durdurulması istenmesinin gerekmediği ileri sürülerek bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Nihat Asyalı'nın Düşüncesi : Dâvacı şirketin 780 sayılı Af Kanunundan yararlandırılması yerinde görüldüğünden dâvanın kabulü gerekeceği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Nüzhet Mengü'nün Düşüncesi : Tetkik edilen dosya münderecatına nazaran ihtilâflı cezalı vergiye karşı, dâvacının idarî kaza mercilerine başvurduğu anlaşıldığından itiraz komisyonu kararı esas alınmak suretiyle çıkarılan ödeme emrinde isabet görülmemiştir. Esasen ödeme emrinin dayandığı tarhiyatla ilgili 11. Daire 72/1183 sayılı kararı, 24.4.1972 tarihini taşıdığına ve dâvacı, vergi aslını da 2.3.1972 tarihinde ödediğine göre bu tarihten önceye ait dâva konusu itiraz komisyonu kararının bozulmasına ve ödeme emrinin iptaline karar verilmesi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince duruşma için belli edilen günde dâvacı vekili gelmemiş dâvalı idareyi temsilen Hazine Avukatı Özcan Aker'in gelmiş bulunduğu

anlaşılmakla kanunsözcüsü Nüzhet Mengü'nün huzuru ile açık duruşma yapıldı. Gelen tarafa usulüne göre söz verilip savunması dinlendikten kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan, gelen tarafa son olarak ne diyeceği sorulduktan ve dosyadaki belgeler incelendikten sonra gereği düşünüldü :

780 sayılı Af Kanununun 8. maddesinde «Mükellefler veya sorumlular adına 31 Aralık 1965 tarihine kadarki dönemlere ait olarak kesilmiş olup, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar tahsil edilmemiş bulunan vergi cezaları ..... taallûk ettikleri vergi asılları kanunun mer'iyetinden itibaren 6 ay içinde ödendiği takdirde ..... affedilmiştir. İhtilâflı vergilerde tarafların malî veya idarî kaza mercilerine müracaatları veya ihtilâfı devam ettirmeleri mükeleflerin veya sorumluların ihtilâfın sonunda vergi aslının süresinde ödenmesi kaydıyla aftan istifadelerine engel olmaz.» denilmektedir.

Dâvacı şirketin 1965 yılında yaptığı bazı işlemler sebebiyle şirket adına salınan kusur cezalı damga vergisine itiraz edildiği, itiraz komisyonunca verilen karara karşı temyiz yoluna gidildiği, Temyiz Komisyonu kararına karşı da Danıştay'a başvurulduğu ve uyuşmazlığın Danıştay kararı ile sonuçlanması üzerine bir aylık süre içinde vergi aslının ödenmiş bulunduğu ihtilâfsızdır.

213 sayılı Vergi Usûl Kanununun «Vergi ihtilâfları» başlığını taşıyan beşinci kitabında, bu ihtilâflarda itiraz, Temyiz ve Danıştay'a başvurma yolları öngörülmüş olduğuna göre, Danıştay'a başvurulması halinde ihtilâfın, devam etmekte olduğunun ancak Danıştay kararı ile sona ereceğinin kabulü zorunludur.

Yukarıda açıklanan sebeplerle; Danıştay kararı üzerine aslının 1 aylık süre içinde ödendiği ihtilâfsız bulunan vergiye ilişkin cezanın af kapsamına girdiği hususu açık olup, aksine karar verilişinde isabet görülmediğinden dâvanın kabulü ile dâva konusu itiraz komisyonu kararının bozulmasına dâvacı vekili duruşmaya gelmediğinden avukatlık ücreti verilmesine yer olmadığına ve diğer yargılama giderinin istenmemesi sebebiyle hükmedilmesine yer olmadığına 20.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1973/1094
Karar No : 1973/2133

ASKER AİLELERİNE YARDIM İŞLERİ

Dâvacı : İstanbul Belediye Başkanlığı
Vekili : Avukat Semiha Meral
Dâvalılar : Ahmet ve Emine Yüksel — (Kendilerine asaleten Neclâ Yavuz, Süleyman'a velâyeten)

Dâvanın Özeti : Dâvalıların oğlu Mahmut Yüksel'in askere alınmış olması sebebiyle 4109 sayılı Kanuna göre yardım yapılması isteklerinin reddine dair belediye encümen kararını; yeniden yaptırılan incelemeye göre erin evvelce bin lira aylıkla tornacı yanında çalıştığı, er ağabeyleri İlyas ve Yılmaz'ın evli olup ayrı yerde oturdukları, 200 lira kira ödedikleri ve muhtaç durumda olduklarının anlaşıldığı gerekçesiyle bozarak yardım yapılmasına karar veren İstanbul İl İdare Kurulunun 7.2.1973 tarih ve 99 sayılı kararının, er ağabeyleri ile beraber oturdukları ileri sürülerek bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Raportör Nursel Aymakoğlu'nun Düşüncesi : Er ağabeylerinin aile ile beraber oturduğu rapordan da anlaşıldığı cihetle bu hususun araştırılması için dâvanın kabulü gerekir.

Kanunsözcüsü Nüzhet Mengü'nün Düşüncesi : İleri sürülen iddialar, dâva konusu kararın dayandığı gerekçeler karşısında, yerinde ve kararın bozulmasını sağlıyacak durumda görülmediğinden dâvanın reddine karar verilmesi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

4109 sayılı Kanunun 2. maddesinde askerin usûl veya furuu, karısı kız veya erkek kardeşi olmak, yiyecek vesair ihtiyaçları askere giden tarafından temin edilmekte bulunmak ve mahallî rayice nazaran idare ve ihtiyaçlarını temin edecek ne kendilerinin ne de askere gidenin geçim vasıta ve imkânı bulunmamak şartları ile askerlik hizmetinde bulunanların muhtaç ailelerine yardım yapılacağı aynı kanunun 3. maddesinin 3. fıkrasında da yapılacak yardımın mahallerine ait maişet haddi ile kendi gelirleri arasındaki farkın ikmaline inhisar edeceği hükme bağlanmıştır.

Dosyada bulunan 28.2.1973 tarihli müşterek rapordan, er ağabeylerinin, yardım isteyenlerle birlikte oturdukları ve aileye baktıklarının anlaşıldığı cihetle er ağabeylerinin aylık geliri tesbit edilerek asgari maişet hadi ile mukayesesi yapıldıktan sonra varılacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken bu husus gözetilmeksizin yardım isteğini reddeden Belediye Encümen kararının bozulmasına karar verilmesinde kanuna uyarlık görülmemiştir.

Bu sebeple dâvanın kabulü ile dâva konusu il idare kurulu kararının bozulmasına, 4109 sayılı Kanunun 10. maddesi uyarınca harç alınmasına yer olmadığına ve aşağıda yazılı yargılama giderinin dâvalılardan alınarak dâvacıya verilmesine 19.11.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1973/2701
Karar No : 1973/2122

AVUKATLIK İŞLERİ

Dâvacı : Rıza Toprak
Vekili : Av. Mustafa Ülker
Dâvalı : Aydın Belediye Başkanlığı

Dâvanın Özeti : Belediye Avukatlarınca takip edilip, belediye lehine neticelendirilen dâvalar dolayısıyle avukatlık ücreti olarak tahsil edilen, mablâğların, 1. derecedeki memur maaşının % 60 ını geçmemek üzere % 60 ının belediye avukatına, % 40 nın avukatlık kâtibine verilmesine dair belediye meclisinin 16.10.1972 gün ve 656 sayılı kararının; tahsil edilen ücreti vekâletin % 40 nın avukatlık kâtibine verilmesinin yönetmeliğe aykırı olduğu ileri sürülerek iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Raportör Sumru Çörtoğlu'nun Düşüncesi : 1580 sayılı Belediye Kanununa eklenen 1136 sayılı Kanunun 199. maddesi, tahsil edilen avukatlık ücretlerinin tamamının tevzi olunacağını ve belediye meclisine de tevzi esaslarını tayin ve tesbit yetkisini verdiği cihetle, dâva konusu kararda mevzuata aykırılık bulunmadığı düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Cüneyt Ertan'ın Düşüncesi : Danıştay kararının gereklerine uygun olarak alınan meclis kararının, dâvacının menfaatini ihlâl edici bir yönü bulunmadığından dâva dayanaktan yoksundur.

Reddi gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

1136 sayılı Avukatlık Kanununun 199 uncu maddesinde aynen «Bir kadroya bağlı olarak aylık veya ücreti belediye bütçesinden yahut belediyenin yönetim ve denetimi altındaki daire, müessese veya şirketlerden verilen müşavir ve avukatların takip ettikleri dâva ve işle de, mahkeme ve icra daireleri tarafından müvekkilleri belediye, daire, müessese veya şirket lehine avukatlık ücret tarifesine göre takdir edilen avukatlık ücretinin tahsil olunan kısmı belediye veya onun yönetim ve denetimi altındaki daire, müessese veya şirketin hukuk işleri müdürlüğü yahut hukuk müşavirliği personeline, belediye meclisi tarafından tesbit edilen esaslara göre ve 7244 sayılı Kanundaki hadler dahilinde tevzi ve tediye olunur» denilmektedir.

Bu hükme göre, belediye yahut belediyenin yönetim ve denetimi altındaki daire, müessese veya şirket lehine takdir olunup tahsil edilen avukatlık ücretinin tamamının 7244

sayılı Kanun hükümlerine göre verilecek 1. derece memur aylığının % 60 ını geçmemek üzere hukuk işleri müdürlüğü yahut hukuk müşavirliği personeline tevzi ve tediyeye belediye meclisleri yetkili kılınmış olup belediye lehine neticelenen dâvalar dolayısıyle tahsil olunan avukatlık ücretlerinin yukarıda belirtilen nisbeti geçmemek kaydiyle % 60 nın belediye avukatına, % 40 nın da avukatlık kâtibine verilmesine dair dâva konusu belediye meclisi kararında kanuna aykırılık yoktur.

Öte yandan, İstanbul Belediye Başkanlığınca düzenlenmiş olan yönetmelik Aydın Belediyesini bağlayıcı nitelikte değildir.

Bu sebeple dayanağı olmayan dâvanın reddine 19.11.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1972/3490
Karar No : 1973/1620

BELEDİYE İŞLERİ

Dâvacı : Osman Bölükbaşı, Çorum Belediye Meclisi Üyesi
Dâvalı : Çorum Belediye Başkanlığı

Dâvanın Özeti : Çorum Belediye Meclisi'nin, belediyeye bağlı E.S.M.O. İşletmesi bütçesinden Çorumspor kulübüne 50.000 lira yardım yapılmasına dair 28.2.1972 gün ve 7 sayılı kararının; usûl ve yasaya aykırı olduğu ileri sürülerek iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Gündüz Haştemoğlu'nun Düşüncesi : Belediye meclisinin yetki dışı verdiği dâva konusu kararın iptali gerekir.

Kanunsözcüsü Cüneyt Ertan'ın Düşüncesi : Belediye Kanununda, belediyelerin spor kulüplerine yardım edeceğine dair bir hüküm yer almadığından yetki dışı verilen kararın iptali gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

1580 sayılı Yasanın 19. maddesinin 6 numaralı bendinde, belediyelerin, belediye hizmetlerinin ifası için bağış kabulüne ehil oldukları belirtilmiş olup, anılan kanunda belediyelerin bağışta bulunabileceklerine dair herhangi bir hüküm mevcut olmaması sebebiyle, belediyeye bağlı E.S.M.O. İşletmesi bütçesinden Çorumspor kulübüne 50.000 lira yardım yapılmasına dair belediye meclisi kararında Yasaya aykırılık yoktur.

Bu sebeple dâva konusu belediye meclisi kararının iptaline ve istenmediği için yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına 27.6.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1972/3381
Karar No : 1973/1979

Dâvacı : Ahmet Ünal ve Oğulları Ort.
Vekili : Adnan Coşkun
Dâvalı : İstanbul Valiliği

Dâvanın Özeti : Dükkânında satışa arzettiği mallar üzerinde etiket bulunmadığının yapılan kontrolda tesbit edildiğinden bahisle 3489 sayılı Kanunun 8 inci maddesi gereğince mağazasının 3 gün kapatılmasına dair 19.1.1972 tarih ve 119/90 sayılı İstanbul Belediye Encümeni kararına yaptığı itirazı; ileri sürülen sebeplerin alâkalı kanun karşısında yerinde görülmediği gerekçesiyle reddine dair İstanbul Valiliğinin 29.3.1972 tarih ve 72 sayılı yazısı ile tesis olunan işlemin, birinci tesbitten sonra firmanın el değiştirmiş olduğu, olayda mükerrerlik bulunmadığı ileri sürülerek iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Fulya Kantarcıoğlu'nun Düşüncesi : İstanbul Valiliği işlemi usûl ve kanuna uygun bulunduğundan dayanağı olmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü İbrahim Yener'in Düşüncesi : Dâva konusu kapatma kararında 3489 sayılı Kanunun 2 nci maddesine aykırılık bulunmadığından aleyhine açılan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

3489 sayılı Pazarlıksız Satış Mecburiyetine Dair Kanunun 2 nci maddesinde, perakende satış yapılan dükkânlar ve mağazalarla diğer satış yerlerinde satılan maddeler üzerine bunların fiatlarını ve ayrıca niteliklerini gösteren bir etiket veya bir işaret konulacağı; 8 inci maddesinde, 2 nci madde hükmüne uymayanlardan 20 liraya kadar hafif para cezası alınacağı fiillerin tekerrürü halinde ise para cezası yanında dükkân mağaza veya ticarethanenin bir haftaya kadar kapatılmasına da karar verileceği hükme bağlanmıştır.

Dâvacının sattığı mallar üzerine etiket koymadığının ve bu hususun tekerrrür ettiği ihtilâfsız olduğu dosyanın incelenmesinden anlaşılmakta olup dâvacının birinci tesbitten sonra firmanın el değiştirmiş olduğu yolundaki iddiası da, yapılan kontrollerde aynı firmanın ortağı bulunması ve işyerinde bir değişiklik de olmaması sebebiyle yerinde görülmediği cihetle dâva konusu kararda kanuna aykırılık yoktur.

Bu sebeple dayanağı olmayan dâvanın reddine 23.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1973/ 545
Karar No : 1973/2352

Dâvacı : Pendik Belediye Başkanlığı
Dâvalı : İstanbul Valiliği

Dâvanın Özeti : Pendik ve Dolayoba Belediyeleri ile Yayalar Köyüne bağlı bazı mahallelerin ayrılarak «Kaynarca» adı altında yeni bir belediye kurmak için bu beldede oturanların müracaatı üzerine bu belde ve köy kısımlarında plebisit yapılması yolundaki 14.2.1973 gün ve 21-438/2525 sayılı İstanbul Valiliği yazısı ile bildirilen işlemin; kararın kamu yararına uygun olmadığı ileri sürülerek iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Raportör Nihat Asyalı'nın Düşüncesi : 1580 sayılı Kanunun 7. maddesi karşısında dâva konusu işlem kesin ve yürütülmesi zorunlu bir karar niteliğinde görülmediğinden dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Nüzhet Mengü'nün Düşüncesi : Dâva, 1580 sayılı Kanunun 7 nci maddesi gereğince Kartal İlçesi Fevzi Çakmak Mahallesi; Pendik Belediyesinin Asfalt Altı, Tersane Mahallelerinin, beldelerinden, Yayalar Köyü Çançeşme Mahallesinde bu köyden ayrılarak Kaynarca adı altında müstakil bir belediye kurmaları konusunda, belde sâkinleri ayrı ayrı rey vermeğe davet edilerek, reylerinin alınmasına ve neticenin bir tutanakla bildirilmesine ilişkin İstanbul Valiliğince tesis edilen işlemin iptali talebinden ibarettir.

Bu durum karşısında belediye teşkili ile ilgili olarak idare tarafından dâva konusu yapılabilecek kesin ve yürütülmesi gereken bir karar verilmemiş olduğu anlaşıldığından vaktinden evvel açılan dâvanın reddine karar verilmesi gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danışıay Onbirinci Dairesince duruşma için belli edilen günde tarafların gelmedikleri anlaşılmakla 521 sayılı Danıştay Kanununun 79. maddesi uyarınca duruşma açılmayarak kanunsözcüsünün yazılı düşüncesi alındıktan sonra işin gereği düşünüldü:

1580 sayılı Belediye Kanununun 7. maddesinin (B) bendine göre, bir beldenin bazı kısımlarının ayrılarak ayrı bir belde haline gelmesi durumunda (A) fıkrasındaki şekil ve şartlara riayet edileceği belirtilmiş, sözü geçen (A) fıkrasında ise; beldenin bazı kısımlarının ayrılarak ayrı bir belde haline gelebilmesi için seçmenlerinin en az yarısından fazlasının yazılı olarak mahallin en büyük mülkiye memuruna müracaat etmesi gerektiği öngörülmüş ve bu fıkranın ikinci paragrafında da aynen; «Bu takdirde valinin ilgili seçmenlerin reylerinin alınması hususundaki vâki işarı üzerine mahallî seçim kurulları en az onbeş gün içinde tâyin ve ilân olunacak gün ve mahalde seçmenleri rey vermeğe dâvet

ederek belediye meclisi azaları seçimindeki usûl ve şartlar dairesinde köy veya kısımlarının ayrı ayrı reylerini alır ve neticeyi bir tutanakla valiliğe bildirir» denilmektedir.

Açıklanan bu hükümler karşısında, ilgili seçmenlerin en az yarısından fazlasının yazılı olarak müracaat etmesi halinde, vali tarafından seçmenlerin oylarının alınması hususunda mahallî seçim kurullarına bildirimde bulunulmasının zorunlu olması sebebiyle dâva konusu valilik işleminde kanuna aykırılık bulunmadığından dayanağı olmayan dâvanın reddine 20.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1972/ 394
Karar No : 1973/1662

Dâvacı : Ege Bölgesi Ekmek Fabrikası İşverenler Sendikası Başkanlığı
Vekili : Av. Fikret Florat
Dâvalı : Belediye Başkanlığı

Dâvanın Özeti : Müvekkili sendikanın, İzmir'de ekmek fiatlarının artırılması yolundaki isteğinin; yapılan inceleme sonucunda daha önce tesbit edilmiş bulunan narhla sağlanmakta olan kârın, ekmek maliyetinin yükselmesinden doğan külfeti halka yüklemek yerine randımanı artırmak suretiyle muhafazasının mümkün olacağı kanaatine varıldığı, tesbit edilmiş narhların diğer büyük şehirlerdeki narhlara uygun bulunduğu gerekçesiyle reddeden 8.12.1971 gün ve 6492 sayılı İzmir Belediye Encümeni kararının; ekmek maliyetine tesir edecek unsurlardan meydana gelen fiat artışları sebebiyle maliyetin yükseldiği, diğer büyük şehirlere göre İzmir'de ekmek fiatlarının ucuz olduğu ileri sürülerek iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Nihat Asyalı'nın Düşüncesi : Dâva konusu işlemde mevzuata aykırılık bulunmadığından dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Kemal Eröz'ün Düşüncesi : Dâvacı ekmek fabrikaları işverenler sendikası başkanlığınca ekmek imali için yapılması lüzumlu masrafları arttığından bahisle ekmeğe yeniden narh verilmesi hakkında yapılan müracaatın belediyece yapılan tahkikat neticesinde ekmek fiatlarının artırılmasına lüzum ve zaruret bulunmadığı kanaatine varılarak 1580 sayılı Kanunun 15. maddesinin 43. fıkrası hükmüne dayanılmak suretiyle belediye encümenince reddedilmesinde mevzuata aykırılık görülmemiştir.

Bu sebeple dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

1580 sayılı Belediye Kanununun 15. maddesinin 43. bendinde; et, ekmek, yaş meyve ve sebze v.s. gibi gıda ve zarurî ihtiyaç maddelerine toptan ve perakende azami satış fiatları tesbit etmek, hayatı ucuzlatacak sair tedbirleri almak belediyelerin görevleri arasında gösterilmiş bulunmaktadır.

Dosya içinde bulunan belgelerin incelenmesi sonucunda; dâvalı belediyece daha önce ekmek için tesbit edilmiş olan azami satış fiatının, dâvacı tarafından zam isteğine esas olarak gösterilen maliyet unsurlarında meydana gelecek artışları da kapsadığı ve halen yapılmakta olan satışlarında tesbit edilen narhın 20 - 10 kuruş gibi çok altında olduğunun anlaşılması sebebiyle zam isteğinin kabul edilmemesinde mevzuata aykırılık görülmemiştir.

Bu sebeple dayanağı bulunmayan dâvanın reddine, 650 lira avukatlık ücretinin dâvacıdan alınarak dâvalıya verilmesine 28.6.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1973/1163
Karar No : 1973/1770

Dâvacı : Abdülahat Atalay
Dâvalı : Çanakkale Valiliği

Dâvanın Özeti : Biga Belediyesi ile Biga merkez ilçesine bağlı Kaldırımbaşı Köyü arasındaki sınırın tesbiti hakkında 1580 sayılı Kanunun 6. maddesi uyarınca verilen Biga Belediye Meclisinin 9.4.1971 gün ve 5 sayılı kararının aynı kanunun 74. maddesi gereğince incelenerek iptali isteğini, belediye meclisi kararının mütalâa kararı niteliğinde olduğu ve tasdike tabi bulunmadığı, sınır anlaşmazlıklarında karar mercileri idare kurulları olup, bu kurulları adlî mahkmelere kıyasen alacak dâvalarına bakmaya yetkili gibi kabul ederek müddeabihi para olarak değerlendirmeye imkân olmadığı, esasen belediyenin, geçmiş yıllara şamil olarak tahakkuk ettirdiği istihlâk resmi konusunun halen malî kaza mercilerine intikal etmiş bulunduğu, belediye meclis üyesi avukat Adnan Onat belediyenin kadrolu avukatı olmadığından ihtiyaç halinde encümen huzurunda diğer avukatlara açık eşit koşullarla belediyeden dâva alabileceği cihetle belediye meclisi üyeliğinin zevali için kanunî yeter neden görülemediği gerekçesiyle reddeden Çanakkale İl İdare Kurulunun 13.10.1970 gün ve 784 sayılı kararının; Biga ile Kaldırımbaşı Köyü arasındaki sınırı, Mobil akaryakıt istasyonunu belediye sınırı dışında bırakmak suretiyle, tesbit eden Biga Belediye Meclisi kararının İl İdare Kurulunca 1580 sayılı Kanunun 74. maddesine göre iptali gerektiği, Mobilden alınması gerekli akaryakıt resmi 1000 liradan fazla bulunduğu cihetle 1580 sayılı Kanunun 70. maddesinin 13 numaralı bendi ve aynı kanunun 71. maddesi uyarınca kararın tasdike tabi kararlardan olduğu belediye haklarının hiçbir sebep yokken şahıs lehine terkedilmesinin gene 1580 sayılı Belediye Kanununun 19. maddesinin 6 numaralı bendine aykırı olduğu belediye meclis üyesi olan belediye avukatı Adnan Onat'ın sınır ihtilâfında belediye avukatı olarak çalışmasının 1580 sayılı Kanunun 24/10 maddesine göre üyelik sıfatının zevalini gerektireceği aynı dâvada menfaatı zıt taraflara vekâlet etmesinin suç olduğu ileri sürülerek iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvanın reddi gerektiği yolundadır.

Raportör Nursel Aymakoğlu'nun Düşüncesi : İl idare kurulu kararı usûl ve kanuna uygun bulunduğundan dayanağı olmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü A. İhsan Ekmekçioğlu'nun Düşüncesi : Getirtilen işlemli dosya ve dâva dosyası incelendi.

Dâvacı talebinin kabulüne imkân olmadığı kanısıyla dâvanın reddinin uygun olacağı düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

Dâva, belediye meclis üyesi avukat Adnan Onat'ın üyelik sıfatının zevali isteklerini reddeden ve 1580 sayılı Kanunun 70/13 maddesine aykırı olan belediye meclisi kararının iptali talebinin reddine dair Çanakkale İl İdare Kurulu kararının iptali isteğine ilişkin bulunmaktadır.

1580 sayılı Belediye Kanununun 30. maddesinde (azalık sıfatının herhangi bir surette zevaline meclis karar verir) denilmekte ve 57. maddesinde de (Belediye meclisinde müzakere olunacak maddeler reis tarafından meclise tevdi olunur. Azâdan herbiri dahi belediyeye ait vezaif cümlesinden bulunan maddelere dair tekliflerde bulunabilir. Teklif, meclisçe kabul edilirse ruznameye alınır) hükmü yer almıştır. Olayda, belediye meclisinin 9.4.1970 günlü toplantısında, belediye meclis üyesi dâvacı tarafından, Adnan Onat'ın üyelik sıfatının zevalinin ruznameye alınması teklif edildiği, başkan tarafından oya arzedilerek teklifin reddolunduğu anlaşıldığı cihetle il idare kurulunca, belediye meclis kararının bu kısma ilişkin iptal talebinin reddinde isabetsizlik yoktur.

Dâvacı her ne kadar, belediye meclisi kararının konu itibariyle 1580 sayılı Kanunun 70. maddesinin 13 numaralı bendine, girdiğini ve tasdike tabi bulunduğunu, kanuna aykırı olarak verilmiş olduğundan iptali gerektiğini, il idare kurulunca verilen ret kararında isabet bulunmadığını ileri sürmekte ise de; adı geçen meclis kararının 1580 sayılı Belediye Kanununun 6. maddesinin son fıkrasındaki (sınır ihtilâfı bir vilâyete merbut ve muhtelif kazalar dahilindeki belediye ve köyler arasında ise ..... alâkadar belediye meclislerinin en çok otuz bir gün zarfında bildirecekleri, mütalâaları tetkik olunmak şartiyle vilâyet - idare heyetlerinin kararı ve vilâyet umumî meclisinin tasdiki ile hallolunur) hükmü uyarınca mütalâa olarak verilmiş bulunduğunun anlaşılması sebebiyle kararın tasdike tabi olmadığı sınır tesbitine ilişkin bulunduğundan 1580 sayılı Kanunun 70. maddesinin 13 numaralı bendi ile bir ilişkisi olamıyacağı gerekçesiyle meclis kararının bu hususa ilişkin kısmının iptali talebinin reddi yolundaki il idare kurulu kararında keza usûl ve kanun hükümlerine aykırılık görülmemiştir. Bu sebeplerle dayanağı olmayan dâvanın reddine, fazladan ödenmiş olan 50 lira harcın istendiğinde dâvacıya iadesine ve işlem dosyasının yerine gönderilmesine 18.9.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1973/2360
Karar No : 1973/1938

İstekte Bulunan : İçişleri Bakanlığı

Karşı Taraf : Eskişehir Belediye Meclis vekili

İstek Özeti : Eskişehir Belediye Başkanının gayri kanunî ve hissî davranışları nedeniyle meclisin bütçe müzakerelerini yapamaması ve meclisin 1580 sayılı Kanunun 53. maddesinin 4. bendini ihlâl etmiş olması hususlarını tetkik eden mülkiye müfettişi Erdoğan Şahinoğlu tarafından düzenlenen 30.4.1973 tarih ve 16/24 sayılı rapordan bahisle 1580 sayılı Kanunun 307 sayılı Kanunla değişik 53. maddesi uyarınca Danıştayca gereğinin takdiri yolundadır.

Savunmanın Özeti : Meclisin feshini gerektirir bir durum bulunmadığı yolundadır.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

Mahallî idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatlarını kaybetmeleri konusu, 521 sayılı Danıştay Kanununun (ilk derece mahkemesi olarak Danıştayda görülecek dâvaları) gösteren 30. maddesinde yer alan dâva türlerinden hiçbirinin kapsamına girmemesi ve bu konu hakkında anılan kanunun 1740 sayılı Kanunla değişik 40. maddesinin son maddesinin son fıkrasında özel usul hükümleri getirilmiş bulunması sebebiyle bu nevi işlerde umumî hükümleri uygulama olanağı bulunmadığından kanunsözcüsünün düşüncesinin alınmasına yer olmadığına oyçokluğuyla karar verilerek işin esasına geçildi.

521 sayılı Danıştay Kanununun 1740 sayılı Kanunla değişik 40. maddesinin (B) bendinde, Onbirinci Dairenin; mahallî idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatlarını kaybetmeleri konusuna ilişkin dâvaları çözümleyeceği ve son fıkrasında da, (B) bendine göre bakılan işlerde, yetkili mercilerden gönderilen dosyalar, belediye başkanlarının düşmesi istemine ilişkin ise belediye başkanlarının, belediye meclislerinin veya il genel meclislerinin feshi istemine ilişkin ise meclis başkan vekilinin savunmaları onbeş gün içinde alındıktan sonra tekemmül etmiş sayılacağı ve kanunda gösterilen karar sürelerinin bu tarihten itibaren işlemeye başlayacağı ve kararın dosya üzerinde verileceği hükme bağlanmıştır.

Olayda; İçişleri Bakanlığınca mahallî idareler genel müdürlüğü ifadesiyle Danıştay Başkanlığına yazılan 23.5.1973 gün ve 621 - 73 - 311 - 2/12820 sayılı yazıda aynen (Eskişehir Belediye Meclisinin feshi ile ilgili iddiaları mahallinde tetkikle görevlendirilen Mülkiye Müşavir Müfettişi Nehzat Akkan'ın düzenlediği 30.4.1973 günlü ve 16/14 sayılı raporun bir nüshası ile 23 parça eki ilişikte sunulmuştur.

1580 sayılı Kanunun 307 sayılı Kanunla değişik 53. maddesine göre gereğinin takdirini arzederim) denilmekte olup, sözü edilen mülkiye müfettişi raporunda gerek Eskişehir Belediye Başkanının görevine son verilmesine, gerekse belediye meclisinin feshine mahal olmadığı belirtildiği gibi, İçişleri Bakanlığınca da açık bir istemde bulunulmamış olması sebebiyle bu konuda karar verilmesine yer olmadığına 18.10.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

AZLIK OYU

X — Anayasamızın 116. maddesinde, mahallî idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kaybetmeleri konusundaki denetimin yargı yolu ile olacağı hükme bağlanmıştır. 521 sayılı Danıştay Kanununun 1740 sayılı Kanunla değişik 40. maddesinin (B) bendi ile de; mahallî idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatlarını kaybetmeleri konusuna ilişkin dâvaların çözümlenmesi 11. Dairenin görevleri arasına alınmıştır.

Anayasamızın ve Danıştay Kanunumuzun bu hükümlerine göre;

1 — Mahallî İdarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatlarını kaybetmeleri konusu ancak yargı yolu ile denetlenebilecektir.

2 — Bu yargı denetimi, bağımsız mahkeme sıfatıyle ve Türk Milleti adına Dâva Dairemizce yapılacaktır.

Danıştay Kanunumuzun 40. cı maddesine 1740 sayılı Kanunla eklenen (F) bendinden sonraki fıkralarla sadece :

A — Savunmaların 15 gün içinde alınacağına;

B — Bu tür dosyaların tekemmülü için, kanunumuzun 76 ncı maddesinde öngörülen (Tebligat) usulünün uygulanmasına (sırf konunun arz ettiği özel niteliği bakımından) lüzum olmadığına;

C — Çeşitli kanunlarda bu kabil konuların Danıştay'da karara bağlanması belirtilen azami sürelerin başlangıcına;

D — Son olarak da, bu kararlara karşı kanun yollarına başvurulamıyacağına; dair özel hükümler getirilmiş bulunmaktadır. Bu özel hükümler dışında Danıştay Kanunundaki genel ve usulî hükümlerin uygulanması tabiidir. Bu nedenle, sözü edilen kanunun 91 inci maddesinin (C) bendindeki âmir hüküm karşısında, bu konulara ilişkin olarak dâva yolu ile esas hakkında kesin bir şekilde Dairemizce verilen kararlarda raportör ile kanunsözcüsünün ad ve soyadlarının ve düşüncelerinin bulunması iktiza eder.

Kanımızca, bu meslek mensuplarının düşüncelerine, ad ve soyadlarına bu tür karar ve ilâmlarımızda yer verilmemesi, yukarıda anılan 91 inci maddenin âmir hükmü ile aykırılık arzeder.

Karar metninde bu hususlara yer verilmemesini öngören çoğunluk görüşüne bu nedenlerle karşıyım.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1972/3653
Karar No : 1973/1980

Dâvacı : Burhan Şanal, Barla Kasabası Belediye Başkanı
Dâvalı : Isparta Valiliği

Dâvanın Özeti : Belediye başkan vekili seçimine dair Barla Belediye Meclisinin 2.6.1972 tarihli kararına vaki itirazın; belediye meclisine üye seçilebilmek için 1580 sayılı Kanunun 307 sayılı Kanunun 3. maddesi ile değişik 24. maddesindeki şartların mevcut olması ve bunlardan 4. bendde yer alan Türkçe okuyup yazma bilmek şartının da aranması lüzumlu bulunmakta ise de, adı geçen şahsın belediye meclis üyeliğine seçimine süresinde bir itiraz vaki olup üyeliği iptal edilmemiş bulunduğundan belediye meclis üyeliğinin geçerli bulunduğu, belediye meclis üyeliği geçerli olan Recep Güllü'nün başkan vekili olmasına kanunî bir engel bulunmadığı gerekçesiyle reddine dair Isparta İl İdare Kurulunun 21.9.1972 gün ve 301 sayılı kararının; 1580 sayılı Belediye Kanununun 24. maddesinin 4. bendinde yer alan hükme göre okuma yazma bilmeyen kişilerin belediye meclislerine üye seçilemiyecekleri, bu hüküm karşısında okuma yazma bilmemesi sebebiyle belediye meclisine üye seçilme yeteneği bulunmayan kişinin başkan vekilliği yapamıyacağı ileri sürülerek iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Fulya Kantarcıoğlu'nun Düşüncesi : 1580 sayılı Kanunun 307 sayılı Kanunla değişik 24. maddesinin 4. bendinde yazılı şartları haiz olmayan kişinin belediye meclis üyesi seçilmiş olması başkan vekili olmasını gerektirmiyeceği gibi kanunî dayanaktan yoksun bir işleme dayanılarak hatalı bir işlem tesis etmeyi de gerektirmez.

Bu nedenle dâvanın kabulü ile dâva konusu il idare kurulu kararının iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü İbrahim Yener'in Düşüncesi : Belediye başkanı vekili seçimine dair dâva konusu il idare kurulu kararında isabetsizlik görülmediğinden aleyhine açılan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

Dâva, belediye meclisinin, başkan vekili seçimine ilişkin kararına vâki itirazın reddine dair Isparta İl İdare Kurulu kararının, başkan vekili seçilen kişinin okuma yazma bilmediğinden bahisle bozulması isteğine ilişkin bulunmaktadır.

1580 sayılı Kanunun 19.7.1963 gün ve 307 sayılı Kanunla değişik 24. maddesinde, belediye meclisine üye seçilebilmek için gerekli şartlar belirtilmiş olup, anılan kanunda başkan vekili seçilebilmek için belediye meclisi üyesi olmak yeterli görülmüştür.

Dâva konusu olayda is başkan vekili seçilen kişinin, bu seçim yapıldığı sırada belediye meclisi üyesi bulunduğu hususu ihtilâfsız olması sebebiyle adı geçenin başkan vekili seçilmesinde ve bu seçime yapılan itirazın reddedilmesinde mevzuata aykırılık bulunmadığından dayanağı olmayan dâvanın reddine 23.10.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1973/2000
Karar No : 1973/2330

İstekte Bulunan : İçişleri Bakanlığı

Karşı Taraf : Ali Karataş

İstek Özeti : Görevini kötüye kullanmaktan 3 ay hapis ve beş ay süre ile memuriyetten mahrumiyet cezasına mahkûm olan Halkapınar Belediye Başkanı Ali Karataş hakkında 1580 sayılı Kanunun 91. maddesi uyarınca gerekli kararın verilmesi isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Raportör Tarhan Şahin'in Düşüncesi : Görevini kötüye kullanmak suçundan hapis cezasına mahkûm olan ilgilinin, 1580 sayılı Kanunun 307 sayılı Kanunla değişik 91. maddesi uyarınca belediye başkanlığından düşürülmesine karar verilmesi gerektiği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Nüzhet Mengü'nün Düşüncesi : Dosyadaki belgelerin incelenmesinden Konya — Ereğli ilçesine bağlı Halkapınar Belediye Başkanının görevini kötüye kullandığı ve savunmasını yapması için yapılan tebligata rağmen süresinde idareye müracaatta bulunmadığı ihtilâfsız bulunduğundan Anayasanın 116, 1740 sayılı Danıştay Kanununun 40 ıncı maddesinin son fıkrası ve 1580 sayılı Kanunun 307 sayılı Kanunla değişik 91 inci maddesi gereğince, başkanlıktan düşürülmesine karar verilmesi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

1580 sayılı Kanunun 91. maddesinde, belediye başkanlığına seçildikten sonra görevini kötüye kullanma veya herhangi bir suçtan dolayı en az 6 ay hapse mahkûm olan belediye başkanlarının İçişleri Bakanlığının bildirisi üzerine Danıştay tarafından bir ay içinde verilecek kararla başkanlıktan düşeceği hükme bağlanmıştır.

Halkapınar Belediye Başkanı Ali Karataş'ın görevini kötüye kullanmak suçundan Ereğli Asliye Ceza Mahkemesinin 5.7.1972 gün ve 234 sayılı kararı ile 3 ay hapis cezasına mahkûm olduğunun ve bu cezanın 647 sayılı Kanunun 4/1 maddesi gereğince 2.000 lira ağır para cezasına çevrildiğinin, ayrıca 5 ay süre ile memuriyetten mahrumiyetine hükmedildiğinin, ve bu cezaların kesinleştiğinin anlaşılması sebebiyle adı geçenin yukarıda anılan madde hükmü uyarınca belediye başkanlığından düşürülmesine 18.12.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire

Esas No : 1973/ 435
Karar No : 1973/1978

Dâvacı : Ali Kul, İnece Belediye Meclisi Üyesi
Dâvalı : İnece Belediye Başkanlığı

Dâvanın Özeti : Belediye Encümeni seçiminin il idare kurulunca iptali üzerine Danıştay'a açılan dâvanın sonuçlanmasına kadar geçen devrede kendisine ödenen ve daha sonra da adına zimmet çıkarılan 840 liranın belediye meclisi üyesi iken görevine muntazam devam ettiği ve noksansız yaptığı gerekçesiyle terkinine ilişkin belediye meclisinin 2.6.1972 tarih ve 16 sayılı kararının, seçimin iptaline dair il idare kurulu kararına ilgililerin vâki itirazlarının Danıştay 11. Dairesince reddedildiği, bunlara yapılan usulsüz ödemelerden dolayı çıkarılan zimmetin kaldırılmasında yasalara uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle iptali hakkındaki Kırklareli İl İdare Kurulunun 11.7.1972 tarih ve 763 sayılı kararının; üye olarak seçildiği tarihten Danıştay'a açtığı dâvanın sonuçlanmasına kadarki devrede görevini ifa ettiği, hizmet karşılığında ödemede bulunulduğu, aksi halde bu dönemde alınan belediye encümeni kararlarının da iptali gerekeceği ileri sürülerek iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Raportör Zühal Çokar'ın Düşüncesi : Dâva konusu il idare kurulu kararında usûl ve kanuna aykırılık bulunmadığından dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü İbrahim Yener'in Düşüncesi : Dâva konusu kararda 1580 sayılı Kanunun 74. maddesine aykırılık bulunmadığından aleyhine açılan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

Dâva, belediye encümeni seçiminin il idare kurulunca iptali üzerine Danıştay'a açılan dâvanın sonuçlanmasına kadar geçen devrede kendisine ödenen ve daha sonra zimmet çıkarılan 840 liranın terkinine ilişkin belediye meclisi kararının iptaline dair il idare kurulu kararının iptali isteğinden ibarettir.

İl idare kurullarının Belediye Kanununun 74. maddesi gereğince vermiş olduğu iptal kararları karar tarihinden itibaren hüküm ifade edeceği cihetle il idare kurulunun seçimin iptaline ilişkin kararın verildiği 14.7.1970 tarihine kadar görev yapmış olan dâvacıya görev karşılığı ödeme yapılması tabiidir.

Diğer taraftan seçimlerin iptaline ilişkin il idare kurulu kararının iptali isteğiyle Danıştaya açılan dâva zımnında yürütmenin durdurulması kararı da verilmemiş olması ve dâvanın da reddedilmiş bulunması sebebiyle il idare kurulunun iptal kararından sonraki tarihler için yapılan ödemelerin dayanağı yoktur. Bu itibarla anılan devrede yapılan ödemeler için ilgili adına zimmet çıkarılmasında mevzuata aykırılık yoktur.

Bu sebeple dâva konusu il idare kurulu kararının, 14.7.1970 tarihine kadarki devre için yapılan ödemeden dolayı zimmet çıkarılmasına ilişkin kısmının iptaline, bu tarihten sonraki dönemlere ilişkin kısım hakkında zimmet çıkarılması yerinde olduğundan dâvanın bu kısmının reddine, istenmediği için yargılama giderinin dâvacı üzerinde bırakılmasına 23.10.1973 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — Dâva konusu il idare kurulu kararında usul ve kanun hükümlerine aykırılık bulunmadığından dâvanın tamamının reddi gerekeceği görüşü ile çoğunluk kararına karşıyız.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire

Esas No : 1973/402
Karar No : 1973/1862

Dâvacı : Celâl Turan

Vekili : Av. Kemal Turan

Dâvalı : Elâzığ Belediye Başkanlığı

Dâvanın Özeti : Sinema giriş ücretlerinin tesbitine dair belediye encümeninin 30.1.1973 gün ve 301 sayılı kararının, yerli ve yabancı film oynatan sinemalar için farklı ücret tatbikinin kanuna ve eşitlik ilkelerine aykırı olduğu ileri sürülerek iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Raportör Tarhan Şahin'in Düşüncesi : Dâva konusu belediye encümeni kararı usul ve kanuna uygun bulunduğundan dayanağı olmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Cüneyt Ertan'ın Düşüncesi : Dâva konusu encümen kararının belediyece geri alındığı anlaşıldığından karar verilmesine yer yoktur.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince duruşma için belli edilen günde usulüne uygun olarak yapılan tebligata rağmen dâvacı vekili ile dâvalı idare temsilcisinin gelmedikleri anlaşılmakla 521 sayılı Danıştay Kanununun 79. maddesi uyarınca duruşma açılmaksızın kanunsözcüsünün yazılı düşüncesi alındıktan ve dosyadaki belgeler incelendikten sonra gereği düşünüldü :

Dâva, yerli ve yabancı film oynatan sinemaların giriş ücretlerinin değişik olarak tesbitine dair Belediye Encümen kararının iptali isteğine ilişkin bulunmaktadır.

1580 sayılı Belediye Kanununun 15. maddesinin 3 numaralı bendiyle sinema ücret tarifesini tanzim ve tasdik etmek görevi belediyelere verilmiştir. Olayda, ücreti oluşturan unsurlar gözönüne alınarak Elâzığ Belediye Encümenince, yerli filmler için 225, yabancı filmler için 275 kuruş olmak üzere sinema ücret tarifesinin tesbit edildiği, yerli filmler için müesseseye 180 kuruş, yabancı film için ise 177 kuruş kaldığı geriye kalan kısmının belediye payı olduğu dâva dosyasının incelenmesinden anlaşılmaktadır.

Müesseseye kalan miktar yönünden dâvacının yerli film oynatmakta bir zararı bulunmadığı gibi, beher bilette, yabancı filme oranla 3 kuruş fazla kârı olduğu anlaşılmış bulunduğu cihetle ücretlerin farklı tesbit edilmesinin yerli film oynatmaları sebebiyle zararlarına olduğu yolundaki dâvacı iddiası da yerinde değildir.

Bu nedenle dâva konusu kararda mevzuata aykırılık bulunmadığından dayanağı olmayan dâvanın reddine 27.9.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1972/3387
Karar No : 1973/1621

Dâvacı : Recep Acar

Dâvalı : Denizli Belediye Başkanlığı

Vekili : Avukat Nuri Sütçüoğlu

Dâvanın Özeti : Gece bekçiliği görevi başında bulunduğu sırada belediye fen işleri müdürlüğüne ait asfalt şantiyesinin mazot deposuna doldurulan mazottan deponun musluğunun akşamdan açık bırakılmış olması ve gerekli dikkat ve ihtimamı göstermemiş bulunması sebebiyle boşa akarak zayi olan bir tonunun bedelinin kendisine ayda 100 er lira taksitlerle ödettirilmesine dair Denizli Belediye Encümeninin 2.6.1972 gün ve 2778 sayılı kararının, usul ve yasaya aykırı olduğu ileri sürülerek iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Gündüz Haştemoğlu'nun Düşüncesi : Belediye encümeninin idarenin zararını tazmin ettirme konusunda karar alma yetkisi yoktur.

Bu sebeple dâva konusu kararın yetkisizlik sebebiyle iptali gerekir.

Kanunsözcüsü Cüneyt Ertan'ın Düşüncesi : Belediye encümenlerinin hasıl olan zararın, ilgili gördüğü kişiye ödettirilmesi zımnında yetkisi bulunmadığından, bu hususa ilişkin kararın iptali gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

1580 sayılı Yasanın 83. maddesinde, belediye encümenlerinin görevleri sayılmış olup, belediye müstahdemlerinin görevlerini yaparlarken gerekli dikkat ve ihtimamı göstermemeleri sebebiyle idareye verdikleri zararın kendilerine ödettirilmesi konusunda belediye encümenlerine herhangi bir yetki tanımadığı gibi, diğer yasalarda da, idare ajanlarının görevleri sırasındaki kusurlarından dolayı idarenin uğradığı zararın idare ajanlarının maaşlarından kesilmek suretiyle fiilen telafisi hususunda idareye yetki tanıyan bir hüküm yoktur.

Bu sebeple yetki dışı verilmiş olan dâva konusu Denizli Belediye Encümeni kararının iptaline ve dökümü aşağıda yazılı yargılama giderinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 27.6.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

DAMGA VERGİSİ VE RESMİ

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1972/3593
Karar No : 1973/1930

Dâvacı : Karacabey Malmüdürlüğü

Dâvalı : Zirai Donatım Kurumu Karacabey Bölge Müdürlüğü

Dâvanın Özeti : Türkiye Zirai Donatım Kurumuna ait teminat mektubuna bağlı borç senetlerine damga pulu yapıştırılmadığının tesbiti sebebiyle dâvalı adına salınan kusur cezalı Damga Vergisini; damga pulu yapıştırılmadığı ileri sürülen borç senetlerinin teminat mektupları ile ilgili muamele için düzenlediğinin ihtilâfsız olduğu, 488 sayılı Damga Vergisi Kanununun 6. maddesinin ikinci fıkrasında bir kâğıtta toplanan akit ve işlemler biribirine bağlı ve bir asıldan doğma oldukları takdirde Damga Vergisinin en yüksek vergi alınmasını gerektiren akit veya işlem üzerinden alınacağının hükme bağlandığı, teminat mektuplarına damga pulu yapıştırıldığına göre borç senetlerine damga pulu yapıştırılmaması sebebiyle tarhiyat yapılmasında isabet bulunmadığı gerekçesiyle terkin eden Temyiz Komisyonu 5. Dairesinin 29.2.1972 tarih ve 971-5295 sayılı kararının, teminat mektubundan ayrı olarak kurum tarafından düzenlenip borçluya imza ettirilen borç senetlerinin Damga Vergisine tabi olduğu birbirine bağlı ve bir asıldan doiğduğunu kabule olanak bulunmadığı ileri sürülerek bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Raportör Zuhal Çokar'ın Düşüncesi : 488 sayılı Damga Vergisi Kanununun 6. maddesinde bir kâğıtta toplanan akit ve işlemlerin birbirine bağlanması hali hükme bağlanmış olup olayda kuruma ait teminat mektuplarından ayrı ve kurum tarafından düzenlenip dosyada saklanan borç senetleri yani iki ayrı kâğıt söz konusu olduğu cihetle olaya sözü edilen 6. maddenin uygulanması suretiyle cezalı tarhiyatın terkinine dair Temyiz Komisyonu kararında isabet bulunmadığından bozulması gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Tuncer Akın'ın Düşüncesi : 488 sayılı Damga Vergisi Kanunun 6. maddesi ikinci fıkrasında bir kâğıtta toplanan akit ve işlemler birbirine bağlı ve bir asıldan doğma oldukları takdirde Damga Vergisinin, en yüksek vergi alınmasını gerektiren akit veya işlem üzerinden alınacağını amir olup, olayda Damga Vergisi ödenen teminat mektubu ile teminata bağlanan borçla ilgili borç senetlerine, maddenin açık hükmü karşısında ayrıca damga pulu yapıştırılması gerekmiyeceği cihetle dayanağı bulunmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

Dâva, Türkiye Ziraî Donatım Kurumuna ait teminat mektubuna bağlı borç senetlerine damga pulu yapıştırılmadığının tesbiti üzerine kurum adına salınan kusur cezalı Damga Vergisini terkin eden Temyiz Komisyonu kararının bozulması isteğinden ibarettir.

488 sayılı Damga Vergisi Kanununun hükümlerine göre Damga Vergisi kâğıtlar üzerine müesses bir vergi olup anılan kanunun 6. maddesinde; bir kâğıtta biribirinden tamamen ayrı birden fazla akit ve işlem bulunduğu takdirde bunların herbirinden ayrı ayrı vergi alınacağı, bir kâğıtta toplanan akit ve işlemler birbirine bağlı ve bir asıldan doğma oldukları takdirde Damga Vergisi, en yüksek vergi alınmasını gerektiren akit veya işlem üzerinden alınacağı, hükme bağlanmış bulunmaktadır.

Olayda, vergisi uyuşmazlık konusu borç senedi, teminat mektubundan ayrı düzenlenip müstakilen vergiye tabi olması zorunlu bulunduğu ve aynı kâğıtta birleşen iki ayrı akit sözkonusu olmadığı cihetle Temyiz Komisyonunca yukarda sözü edilen madde hükmüne dayanılarak tarh edilen kusur cezalı verginin terkinine karar verilmesinde isabet görülmemiştir.

Bu sebeple dâvanın kabulü ile dâva konusu Temyiz Komisyonu kararının bozulmasına 16.10.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1973/196
Karar No : 1973/2377

Dâvacı : Kemal Buzacıoğlu

Vekili : Av. Yücel Atıl Esentürkoğlu

Dâvalı : Gümrük ve Tekel Bakanlığı

Dâvanın Özeti : İzmir Fuar Gümrüğünden ithal ettiği damızlık inekler hakkında düzenlenen 19.9.1970 tescil tarihli beyanname sebebiyle adına tahakkuk ettirilen damga resmine vaki itirazının; mezkûr ineklerin 904 sayılı İslâhı Hayvanat Kanununun 6792 sayılı Kanunla değişik 37. maddesine göre, ithal işleminin yapıldığı ve mezkûr kanunun da 828 sayılı Kanunun 4. maddesinde derpiş edilmemiş bulunduğu gerekçesiyle reddine dair Gümrük ve Tekel Bakanlığının 21.12.1972 gün ve 49865/145-54083 sayılı yazısiyle tesis olunan işlemin; ithal edilen ineklerin 8.1.1968 gün ve 6/9361 sayılı Bakanlar Kurulu kararnamesi ile kabul edilen XXXVII. sayılı Türkiye Cumhuriyeti listesi en ziyade müsaadeye mazhar millet tarifesinin 01.02 pozisyonu uyarınca Gümrük Vergisinden muaf işlem gördüğü, bu anlaşma sebebiyle 828 sayılı Kanunun 4. maddesine göre damga resminden de muaf olması gerektiği ileri sürülerek iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâva konusu yazının icrai nitelikte bulunmadığı ve gümrük müdürlüğüne başvurulmadan bakanlığa müracaat edildiğinden merci tecavüzü bulunduğu cihetle usulden ve İnekler 904 sayılı Kanuna göre Gümrük Vergisinden muaf tutulmuş olup 828 sayılı Kanunun 4. maddesinde bu kanun zikredilmediğinden bahisle esastan dâvanın reddi gerektiği yolundadır.

Raportör Nursel Aymakoğlu'nun Düşüncesi : Dâvacının ithalâtı Gaat Anlaşması uyarınca Gümrük Vergisinden muaf bulunduğundan 828 sayılı Kanunun 4. maddesine göre damga resminden de muaf olması gerekeceği cihetle dâvanın kabulü gerekir.

Kanunsözcüsü Cüneyt Ertan'ın Düşüncesi : Dâvanın durumuna göre talebin kabulü gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

Dâva konusu karar, gümrük memurluğu muamelesine vaki itiraz üzerine bu karar incelenerek verilmiş bulunduğu cihetle merci tecavüzü olduğu ve dâva konusu kararın icrai nitelikte bulunmadığı yolundaki dâvalı idare def'i yerinde görülmeyerek işin esasına geçildi.

828 sayılı İthalde Alınacak Damga Resmi Hakkında Kanunun 4. maddesinde aynen (Milletlerarası anlaşmalarla ..... Gümrük Vergisinden muaf tutulmuş veya istisna edilmiş eşyaya ait giriş tahakkuk evrakı bu resimden de muaftır) denilmektedir.

Dâvacı tarafından ithal edilmiş bulunan damızlık ineklerin, 1.2.1968 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 8.1.1968 tarih ve 6/9361 sayılı kararname ile kabul edilmiş olan XXXVII sayılı Türkiye Cumhuriyeti listesi en ziyade müsaadeye mazhar millet tarifesinin 01.02 pozisyonu uyarınca Gümrük Vergisinden muaf tutulmuş olması sebebiyle yukarda anılan kanun hükmü uyarınca bu ineklere ait giriş tahakkuk evrakının damga resminden de muaf tutulması zorunlu olup, ithal edilen bir eşyanın muhtelif hükümlere göre Gümrük Vergisinden muaf bulunması halinde bu hükümlerden birinin 828 sayılı Kanunun 4. maddesinde zikredilmemiş olması anılan madde hükmünün uygulanmasına engel teşkil etmez.

Bu sebeple dâvacının ithal ettiği ve 01.02 pozisyonunda bulunduğu hususu da ihtilâfsız olan damızlık ineklerin, 904 sayılı Kanuna göre muamele gördüğü ve bu kanunun 828 sayılı Kanunun 4. maddesinde zikredilmediğinden bahisle ithalde alınan Damga Vergisine tabi tutulmasında mevzuata uyarlık bulunmadığından dâva konusu işlemin iptaline, 650 lira avukatlık ücreti ile aşağıda dökümü yazılı yargılama giderinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine, dosya esastan karara bağlandığından yürütmenin durdurulması hakkında karar verilmesine yer olmadığına ve 30 lira harcın istendiğinde dâvacıya iadesine 25.12.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

KARAYOLLARI TRAFİK İŞLERİ

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire

Esas No : 1973/194
Karar No : 1973/1960

Dâvacı : Nazmi Çeşitli

Vekili : Av. Abdülkadir Okyay

Dâvalı : İçişleri Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Müvekkilinin işletmekte olduğu oto garajının, 1967/1306 sayılı il trafik komisyonu kararına uygun olmadığı, kavşak sistemi ve yaya geçidi karşısında bulunduğundan bahisle 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 16. ve Tüzüğün 23. maddeleri gereğince faaliyetten men'ine ilişkin Ankara İl Trafik Komisyonunun 5.9.1972 gün ve 278 sayılı kararının; müvekkiline ait işyerindeki faaliyetinin oto alım satım ve oto teşhir yeri işletmeciliği olduğu, oto park ve oto garajı olarak faaliyette bulunmadığı, 6085 sayılı Kanunun kapsamı dışında kalan oto alım satım ve teşhir yerinin faaliyetten men edilmesinin kanunun maksadı dışında bir uygulama olduğu ileri sürülerek iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Tarhan Şahin'in Düşüncesi : Dâvacının iş yerinin kapatılmasına ilişkin il trafik komisyonunca verilen kararda mevzuata aykırılık görülmediği cihetle dâvanın reddi gerektiği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Cüneyt Ertan'ın Düşüncesi : Dâvacının oto alım satım ve teşhir yeri ile ilgili müracaatının il trafik komisyonunun 1306 sayılı kararında kabul edilen esasların tamamına aykırılığı nedenile reddedildiği anlaşılmasına göre dâva dayanaktan yoksundur. Reddi gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

6085 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 16. maddesinde aynen «Belediye hudutları içindeki karayolları kenarında akaryakıt depoları, umumî garaj, nakil vasıtası park, servis istasyonu, nakil vasıtası kiralama yerleri, nakil vasıta veya müteharrik makina tamir ve sökme yerleri, şoför ve sürücü okul veya kursları ve benzeri gibi tesislerin yapılmasına ve açılmasına belediyece, Mahallî Vilâyet Trafik Komisyonunun muvafakati alınmadıkça ruhsat verilemez .....

Müsaadesiz açılmış olan bu gibi yerler zabıtaca tesbit olunarak derhal kapatılır» denilmektedir.

Gerek bu maddede, gerekse aynı hükmü taşıyan 5/1102 sayılı Karayolları Trafik Tüzüğünün 23. maddesinde belirtildiği üzere, trafiğe tesir edecek nitelikteki tesislerin bir kısmı ismen sayılmakla beraber (benzeri gibi tesisler) ifadesiyle kapsamı genişletilmiştir.

Dâvacının oto alım satım ve teşhir yeri olarak işlettiği tesisin «benzeri gibi tesisler» den olması sebebiyle yapılması ve açılmasının ruhsata tabi olması gerekir.

Dâva konusu olayda, ruhsatsız olarak çalıştırıldığı ihtilâfsız olan ve açık otopark niteliğinde bulunduğu tesbit edilen dâvacıya ait iş yerinin faaliyetten menedilmesi yolundaki dâva konusu işlemde mevzuata aykırılık yoktur.

Bu sebeple dayanağı bulunmayan dâvanın reddine 22.10.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1973/32
Karar No : 1973/1860

ÖZEL İDARE İŞLERİ

Dâvacı : Mahmut Seğmenoğlu — İl genel meclisi üyesi

Dâvalı : Niğde Valiliği

Vekili : Av. Orhan Kurt

Dâvanın Özeti : İl genel meclisinin 15.12.1972 tarihinde aktolunan ikinci dönem 5. yılının 3. toplantısında yapılan daimî encümen seçiminin; müzakere ruznamesinde encümen seçimi mevcut olmadığı halde verilen önerge üzerine intihabın yapıldığı ve bu durumun Vilâyet Mecalisi Umumisi Nizamnamei Dahilisinin 19. maddesine aykırı olduğu ileri sürülerek iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Tarhan Şahin'in Düşüncesi : Vilâyet daimî encümen seçiminin kanuna aykırı bir surette yapılmış olduğu anlaşıldığı cihetle bu seçimin iptali gerektiği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Cüneyt Ertan'ın Düşüncesi : İdarei Umumiyei Vilâyat Kanunu muvakkatının idarei hususiyeye müteallik kısmının 123 üncü maddesinde meclisi umumî âzâsının vilâyete ait vazifelerle ilgi olarak teklifte bulunabileceği ve teklifin mutlak ekseriyetle kabulü halinde ruznameye girebileceği hükmü yer almıştır.

Maddenin istisna arzeden bu hükmü muvacehesinde, daimî encümen âzâlığı seçimi ile ilgili teklifi vazife ile ilgili teklifler arasında mütalâa etmeye cevaz yoktur.

Esasen Dahilî Nizamnamenin 19 uncu maddesi nizamnamenin bir celse öncesinden tayin edileceğini açıklamış bulunmaktadır.

Kanuna ve nizamnameye aykırı şekilde yapılan seçimin iptali gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince duruşma için belli edilen günde dâvacı Mahmut Seğmenoğlu ile dâvalı idareyi temsilen vekili Av. Orhan Kurt'un gelmiş bulunduğu anlaşılmakla kanunsözcüsü Cüneyt Ertan'ın huzuru ile açık duruşma yapıldı. Taraflara usulüne göre söz verilip iddia ve savunmaları dinlendikten, kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan, taraflara son olarak ne diyecekleri sorulduktan ve dosyadaki belgeler incelendikten sonra gereği düşünüldü :

Dâva, il genel meclisinin 15.12.1972 tarihinde aktolunan toplantısında yapılan daimî encümen seçiminin iptali isteğine ilişkin bulunmaktadır.

Vilâyet Meclisi Umumisi Nizamnamei Dahilisinin 19. maddesinde, her celsenin hitamından evvel meclise nihayet verildiği esnada gelecek içtimaın hangi gün ve saat kaçta başlıyacağı ve ne müzakere olunacağının reis tarafından âzâya beyan olunacağı ve buna göre tanzim edilecek ruznamei müzakeratın meclis odasının münasip mahalline talik ve mümkün olan yerlerde bir suretinin gazete ile ilân ettirileceği, İdarei Umumiyei Vilâyat Kanununun idarei hususiyeye müteallik 123. maddesinde, meclisi umumice müzakere olunacak mevaddın vali tarafından meclise tevdi edileceği, meclisi umumi âzâsından her birinin dahi vilâyete ait vezaif cümlesinden bulunan mevada dair teklif dermeyanına selâhiyattar olduğu, işbu teklifin, meclisin mutlak ekseriyeti ile kabulü halinde ruznameye ithal edileceği hükme bağlanmış olup 78. maddesinde de, vilâyete ait vazifelerin nelerden ibaret olduğu belirtilmiş bulunmaktadır.

Dâva konusu olayda ise, toplantı gündeminde, encümen üyeliği seçimi yapılacağına dair bir maddenin bulunmaması ve genel meclisin onbir üyesi tarafından müşterek önerge ile yapılan teklifin, 78. maddede sayılan hususlardan hiçbirinin kapsamına girmemesi sebebiyle, bu teklifin yukarıda anılan kanunun 123. maddesi uyarınca kabul edilmemesi gerekirken meclisce gündeme alınmasına karar verilerek encümen üyeleri seçimi yapılmasında mevzuata uyarlık görülmemiştir.

Bu sebeple dâva konusu daimî encümen seçimine ilişkin il genel meclisi kararının iptaline, aşağıda dökümü yazılı yargılama giderinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine, 30 lira yürütmenin durdurulması harcının istendiğinde dâvacıya iadesine 27.9.1973 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — Daimî encümen seçimi usul ve kanuna uygun olarak yapıldığından dâvanın reddi gerekeceği görüşüyle çoğunluk kararına karşıyım.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire

TAM YARGI DÂVALARI

Esas No : 1973/188
Karar No : 1973/1957

Dâvacı : Mustafa Ay

Vekilleri : Av. Nezih Bülent Usel, Ömer Yüksel, Acar Özeren

Dâvalı : Karayolları Genel Müdürlüğü

Dâvanın Özeti : Dâvalı idarece yaptırılan yol inşaatı civarına, tamirat sahasına gelindiğine dair gerekli ikaz, ihbar ve tehlike işaretlerinin konulmaması ve herhangi bir emniyet tedbiri alınmaksızın 100 kg. lık demirlerle yolun gelişigüzel iki eşit parçaya bölünmüş bulunması sebebiyle meydana gelen kazada, müvekkiline ait özel otonun devrilerek hasara uğraması sonucu 26.000 lira maddî ve olayda annesini kaybetmesi sebebiyle 100.000 lira manevî olmak üzere uğradığı toplam 126.000 lira zararın tazminine karar verilmesi isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Raportör Tarhan Şahin'in Düşüncesi : Dâvalı idarenin kusurlu hizmetinden dolayı dâvacının uğradığı maddî ve manevî zararın tazmini gerektiği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü İbrahim Yener'in Düşüncesi : Olayda, idarenin kusurlu hizmeti bulunduğu anlaşılmıştır. Kaza da bu nedenle olduğuna göre takdir edilecek miktar üzerinden talebin kabulü gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

Dâva, Karayolları Genel Müdürlüğünce yaptırılan yol inşaatı civarında gerekli emniyet tedbirlerinin alınmaması sonucu meydana gelen kazada dâvacının uğradığı maddî ve manevî zarar toplamı 126.000 liranın tazmini isteğinden ibarettir.

Dâvalı idarece yolun onarımı sırasında, tamirat sahasına gelindiğine dair gerekli ikaz, ihbar ve tehlike işaretlerinin konulmaması ve 100 kg ağırlığındaki demir kalıpların yolun üzerinde herhangi bir emniyet tedbiri alınmaksızın gelişigüzel bırakılmış olması ve normal seyir sırasında geceleyin görülmesinin de imkân dahilinde bulunmaması sebebiyle dâvacının özel otosuyla sür'atle tamirat sahasına girerek demir kalıplara çarpması sonucunda annesinin öldüğü, otosunun devrilerek 26.000 liralık hasara uğradığı ve olayda dâvalı idarenin 5/8 oranında kusurlu bulunduğu dosyada mevcut İpsala Sulh Hukuk Mahkemesinin 1971/120 sayılı delil tesbit zaptı ve trafik memurları tarafından mahallinde tanzim edilen bilirkişi raporunun incelenmesinden anlaşılmaktadır.

İdare uhdesine tevdi edilen kamu hizmetlerinin ifası zımnında önce gerekli teşkilâtı kurmak; bu teşkilâtın aynî, şahsî ve malî imkân ve vasıtalarını hizmete amâde tutmak, hizmetin ifası sırasında, hizmetin zamanında ve gereği gibi işlemesini devamlı olarak nezaret ve murakabe etmekle yükümlüdür.

Gerek hizmetin aynî, şahsî ve malî imkân ve vasıtalarının temin ve ifasındaki kusur, gerekse temin edilen bu vasıtalarla ifa ve murakabe edilmesi gereken hizmetin hiç işlememesi, gereği gibi işlememesi veya noksan yahut geç işlemesine sebebiyet verilmiş olması, idareye, zarar gören kimselerin bu nedenlerle doğan zararlarını tazmin sorumluluğunu yükler.

Dâvalı idarenin yol yapım ve tamiratı çalışması olarak yürüttüğü kamu hizmetinin ifası sırasında gerekli tedbirleri almamak nedeniyle meydana gelen kaza sonucunda dâvacının zararına sebep olduğu ve olayda dâvalı idarenin hizmet kusurunun bulunduğu hususu açıktır.

Ancak, dâvacının uğradığı zararın meydana gelmesinde dâvalı idarenin hizmet kusurunun 5/8 oranında olduğu mahallinde yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucunda tesbit edilmiş bulunduğundan dâvacının uğradığı 26.000 lira maddî zararın 5/8 i olan 16.250 liranın, zararın meydana geldiği 7.10.1971 tarihinden ödeme tarihine kadar % 5 üzerinden hesaplanacak kanunî faizi ile birlikte tazminat olarak dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine, ayrıca annesinin ölümü sebebiyle dâvacının duyduğu elem ve ıstırap karşılığı olarak takdiren ve maktuen 5.000 liranın manevî tazminat olarak keza dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine, maddî ve manevî tazminat isteğinin fazlalarının reddine, 2125 lira avukatlık ücretinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine, bu dâvada yargı yardımının kabul edilmiş bulunması sebebiyle 108.59 lira harç pulu ile 450 kuruş posta pulu bedelinin dâvalıdan alınmasına ve dâvacının ödemiş bulunduğu 18.00 lira posta pulu bedelinin de istendiğinde kendisine iadesine 22.10.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1973/52
Karar No : 1973/1984

Dâvacı : Hulusi Ayhan

Vekili : Avukat Yaşar Ceyhan

Dâvalı : Kırıkkale Belediye Başkanlığı

Vekili : Avukat S. Saim Satır

Dâvanın Özeti : Müvekkilinin iş yerinin elektriğinin kesilmesine ilişkin işlemin, belediyece tesis edilen sanayi sitesine nakle zorlanmak için 5.5.1972 tarihinde elektriği kesilmek suretiyle ticaretine engel olunduğu, sanayi sitesine kalkması veya kalkmadığı takdirde elektriğinin kesileceğine dair herhangi bir yazı veya kararın kendilerine tebliğ edilmediği, belediyeye yapılan 12.5.1972 tarihli ihtarlarına karşı verilen cevapta, elektrik kesilmesine dayanak olarak 26.10.1971 tarih ve 15 sayılı kararın gösterildiği ve sanayi sitesinde kendilerine belediyece yer göstermek mecburiyetinin bulunmadığının bildirildiği, bu meclis kararının da tebliğ edilmediği, umumî nitelikte olan bu kararın kendilerine tebliğinden sonra ancak elektriklerinin kesilebileceği, bu kararı elektrik kesim tarihi olan 5.5.1972 tarihinde öğrendikleri, yapılan işlemin usul ve yasalara aykırı olduğu, günlük 150 lira net kazanç kaybı sebebiyle 20 günlük 3.000 lira zararları bulunduğu ileri sürülerek iptali ve 3.000 liranın tazminine hükmedilmesi isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : 26.10.1971 tarihli karar 1.11.1971 tarihinde usulüne uygun olarak ilân edilip kesinleştiğinden dâvanın süresinde açılmadığı ve ortada elektrik kesilmesine ilişkin bir işlem bulunmadığı ve tazminat isteğinin mücerret iddialara dayandığından bahisle dâvanın usul ve esastan reddi gerektiği yolundadır.

Raportör Fulya Kantarcıoğlu'nun Düşüncesi : Ortada idarî dâva konusu olabilecek bir karar bulunmadığından ve dâvacı zararını belge ile tevsik etmediğinden dâvanın reddi gerekir.

Kanunsözcüsü İbrahim Yener'in Düşüncesi : Dâva konusu karar ve işlemde 1580 sayılı Kanun hükümlerine aykırılık bulunmadığı gibi mesnetsiz tazminat talebinin de reddi gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

İptal dâvalarının idarece verilen kesin ve yürütülmesi zorunlu kararlara karşı, tam yargı dâvalarının ise, idarî işlem ve eylemlerden dolayı zarara uğrayanlar tarafından bu zararların idareden istenilmesi üzerine idarece ödenmemesi sebebiyle açılabilmesi mümkündür.

Dâva konusu olayda dâvacı tarafından, işyerinin elektriğinin kesilmesine ilişkin işlemin iptali ve bu sebeple uğradığı 3.000 lira zararın tazmini istenilmekte ise de; dâva dosyasının incelenmesinden; ortada elektrik kesilmesine ilişkin bir işlem bulunmadığının anlaşılması sebebiyle dâvacı, kesildiğini iddia ettiği elektriğinin bağlanması için dâvalı belediyeye başvurarak oradan alacağı red cevabının tebliği tarihinden veya 3 ay içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren 90 gün içinde iptal ve tam yargı dâvasını birlikte açması veya uğradığını iddia ettiği zararının ödenmesi için idareye başvurarak alacağı menfi cevap üzerine tam yargı dâvası açması gerekirken idarece herhangi bir işlem tesis edilmeden ve uğradığını iddia ettiği zararı idareden istemeden dâva açmış bulunmaktadır.

Ortada aleyhine iptal dâvası açılabilecek bir işlem bulunmadığının dolayısiyle iptal dâvası ile birlikte açılmış tam kaza dâvasının söz konusu olamıyacağının ve dâvacının uğradığı zararı tevsik etmediği gibi, bu zararın ödenmesi için dâvalı belediyeye başvurmadığının anlaşılması sebebiyle dâvanın reddine, 650 lira avukatlık ücretinin dâvacıdan alınarak dâvalıya verilmesine ve yürütmenin durdurulması isteği için peşin ödenen 30 lira harcın istenildiğinde dâvacıya geri verilmesine 23.10.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No: 1973/1330
Karar No: 1973/2153

TAŞIT ALIM VERGİSİ

Dâvacı : Nakil Vasıtaları Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvalı : Fahrettin Gücer

Dâvanın Özeti: 28.5.1971 gününde yurt dışında satın aldığı ve bedelsiz ithal izninden yararlanarak yurda getirdiği otomobil sebebiyle dâvalı adına salınan Taşıt Alım Vergisini; 1318 sayılı Kanunun 1. maddesine göre vergiyi doğuran olayın taşıtların devren veya aslen iktisabı olduğu, kanunun 7 ve 8. maddelerindeki verginin kayıt ve tescilden veya sair devir ve temlik işlemlerinin ikmalinden önce ödeneceği yolundaki hükmün bu esası değiştirmeyeceği ancak vergiyi doğuran iktisap olayından sonra uygulama olanağı kazanacağı, dolayısı ile kayıt ve tescil işleminin kendi başına vergiyi doğuran olay kabul edilemiyeceği, ithal keyfiyetinin ancak bu yoldan bir iktisap vuku bulduğu takdirde vergiyi doğuran olay şeklinde kabul edilebileceği, kanunların mülkiliği ilkesinin de yurt dışında vaki iktisapları vergiye tabi tutmaya imkân vermediği, olayda taşıtın yurt dışında iktisap edilip sonradan yurda sokulduğu hususunun ihtilâfsız bulunduğu, ithal yoluyla bir iktisap da söz konusu olmadığı gerekçesiyle terkin eden 22.12.1972 gün ve 3686 sayılı Temyiz Komisyonu 5. Daire kararının; yurt dışındaki iktisapların vergi dışı bırakılmasının kanunların genelliği ilkesine aykırı olduğu, kanunda yurt içinde veya dışındaki iktisaplar bakımından bir ayrım yapılmadığı ileri sürülerek bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti: Dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Nihat Asyalı'nın Düşüncesi: Temyiz Komisyonu kararı usul ve kanuna uygun bulunduğundan dayanağı olmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Nüzhet Mengü'nün Düşüncesi: Kanun vazı, taşıt alım vergisinde iktisap tarihini değil, kayıt ve tescil tarihini esas olarak aldığından her ne şekilde olursa olsun daha önce trafiğe kaydı yapılmayan taşıtların kaydının yapıldığı anda vergiye tabi tutulması gerektiğinden, aksine müttehaz Temyiz Komisyonu kararının bozulması gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü:

1318 sayılı Taşıt Alım Vergisi Kanununun 1. maddesinde; trafik şube veya bürolarına kayıtlı olmayan ve tarifelerde yazılı bulunan taşıtları çeşitli yollarla iktisap edenlerin, Taşıt Alım Vergisi ödemeye mecbur oldukları açıkça belirtilmiştir. Verginin mevzuu ve mükellefiyete ilişkin olan bu maddede, taşıtların yurt içinde veya dışında iktisap edilmesi

bakımından herhangi bir ayrım yapılmadığı gibi, «çeşitli yollarla iktisap edenler» denilmesi sebebiyle, bedelsiz ithal yoluyla bir taşıtı iktisap edenlerin de vergi ödemekle yükümlü bulundukları açıktır. Ayrıca, yurt dışında iktisap edilip yurda getirilen taşıtlarla ilgili alımlar kanundaki muaflık ve istisna hükmü kapsamına da alınmamış bulunduğu cihetle, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra iktisap edilerek yurda getirildiği ihtilâfsız bulunan taşıtın alımından dolayı salınan verginin terkininde isabet görülmemiştir.

Bu sebeplerle dâvanın kabulü ile dâva konusu Temyiz Komisyonu kararının bozulmasına ve aşağıda yazılı yargılama giderinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 20.11.1973 gününde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — Dâva konusu Temyiz Komisyonu kararında kanuna aykırılık bulunmadığı görüşü ile çoğunluk kararına karşıyım.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1973/ 460
Karar No : 1973/1605

VERASET VE İNTİKAL VERGİSİ

Dâvacı : Bafra Vergi Dairesi Müdürlüğü
Dâvalı : Ömer Güriş

Dâvanın Özeti : 22.6.1966 tarihinde ölen Aziz Güriş'ten veraset yoluyla intikal eden gayrimenkullerden dolayı verilen beyannamede gösterilen değerin düşük olduğunun tesbit edilmesi sebebiyle takdir komisyonunca takdir olunan değer üzerinden dâvalı adına salınan Veraset ve İntikal Vergisini; mükellefin Veraset ve İntikal Vergisi beyannamesini kanunî süre içinde verdiği ve rayiç değer beyanında bulunduğu ihtilâfsız olduğuna göre 213 sayılı Vergi Usûl Kanununun 297. maddesine müsteniden beyanın düşük olduğu hususunda idarece bir tesbit yapılmadan rayiç değerin takdir komisyonuna tayin ettirilmesinde isabet bulunmadığı gerekçesiyle terkin eden Temyiz Komisyonu 7. Dairesinin 28.4.1972 gün ve 735 sayılı kararının; beyannamede bildirilen rayiç değer üzerinden tarhiyat yapılması gerektiği ileri sürülerek bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Sumru Çörtoğlu'nun Düşüncesi : 213 sayılı Vergi Usûl Kanununun 378. maddesi gereğince mükellef adına beyanına dayanılarak fazlası için takdir yoluyla tarhiyat yapılması gerekirken olayda takdir sebebi bulunmadığı gerekçesiyle verginin tamamının terkin edilmesinde isabet görülmemiştir.

Bu nedenle dâvanın kabulü ile dâva konusu Temyiz Komisyonu kararının bozulması gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Melâhat Tan'ın Düşüncesi : İleri sürülen iddialar, dâva konusu kararın dayandığı gerekçeler karşısında, yerinde ve kararın bozulmasını sağlıyacak durumda görülmediğinden dâvanın reddine karar verilmesi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

213 sayılı Vergi Usûl Kanununun 378. maddesinin son fıkrasında, ödevlilerin beyan ettikleri matrahlara ve bu matrahlar üzerinden hesaplanan vergilere itiraz edemiyeceklerinin hükme bağlanmış olması ve vergi dairelerince ödevlilerin beyanları nazara alınmıyarak takdir komisyonu tarafından takdir olunan matrah üzerinden Veraset ve İntikal Vergisi salındığında, itiraz ve Temyiz Komisyonlarınca olayda takdir sebebinin bulunmadığının tesbit edildiğinden bahisle salınan verginin tamamının değil, mükellefin beyan ettiği matrahtan fazlasına ilişkin kısmının terkininin mümkün bulunması sebebiyle bu husus gözönüne alınmaksızın salınan verginin tümünün yukarıda yazılı gerekçe ile terkinine karar verilmesinde isabet görülmemiştir.

Bu sebeple dâvanın kabulü ile dâva konusu Temyiz Komisyonu kararının bozulmasına ve aşağıda dökümü yazılı yargılama giderinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 26.6.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1973/ 129
Karar No : 1973/1771

Dâvacı : Akşehir Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvalı : Talât Serin

Dâvanın Özeti : Zarife Serinin 30.4.1970 tarihinde ölümü üzerine intikal eden gayrimenkullere takdir komisyonunca takdir olunan rayiç değere göre dâvalı adına salınan kusur cezalı Veraset ve İntikal Vergisini; mükellefin Veraset ve İntikal Vergisi beyannamesini süresinde vererek rayiç değer beyanında bulunduğu, vergi dairesince, gayrimenkullerin getirdikleri veya getirebilecekleri yıllık kiraya göre bir tesbit yapılmış olmadığı, her ne kadar 12.12.1970 tarihli bir idarî tahkikat tutanağı var ise de bu tutanaktaki rayiç değerlerin yukarda yazılı esaslara göre tesbit edilmiş olmadığı, varislerden birinin tutanağı imzalamış olmasının tesbitin mesnetsizliğini bertaraf edemiyeceği, bu sebeple takdire sevkde isabet bulunmadığı gerekçesiyle beyan edilen değerleri esas almak ve cezayı terkin etmek suretiyle tâdilen onayan Temyiz Komisyonu 7. Dairesinin 18.4.1972 gün ve 739 sayılı kararının; beyan edilen değerlerin düşüklüğünün idarî tahkikat tutanağı ile saptandığı, bu tutanağı varislerden birinin imzaladığı ileri sürülerek bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvanın reddi gerektiği yolundadır.

Raportör Nursel Aymakoğlu'nun Düşüncesi : İdarî tahkikat tutanağını imzalamış olan varisin kabul ettiği değerlere itiraz edemiyeceği 213 sayılı Kanunun 378. maddesi hükmü icabı olup, bu değerlerin diğer varisi de bağlıyacağı düşünülmeksizin beyannameye göre verginin tadilinde isabet bulunmadığından dâvanın kabulü gerekir.

Kanunsözcüsü Cüneyt Ertan'ın Düşüncesi : Beyan edilen değerlerin düşüklüğünü gösteren bir tesbit belgesi tanzim edilmeden idarî tahkikat tutanağının esas alınarak resen takdire gidilmesinde kanunî isabet bulunmadığı cihetle vergiyi terkin eden Temyiz Komisyonu kararı yerindedir. Dâvanın reddi gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

213 sayılı Vergi Usûl Kanununun 378. maddesinin son fıkrasında (mükellefler beyan ettikleri matrahlara ve bu matrahlar üzerinden tarh edilen vergilere itiraz edemezler) denilmektedir.

Olayda murislerinden intikal eden mallar için varislerin, Veraset ve İntikal Vergisi beyannamesini vererek gayrimenkullerin rayiç değerlerini beyan ettikleri, bilâhare 24.12.1970 tarihinde düzenlenmiş olan ve adı geçen gayrimenkullerin daha fazla değerde olduğunu tesbit eden idarî tahkikat tutanağının varislerden biri tarafından itirazî kayıt dermeyan edilmeksizin imzalanmış bulunduğu dosya münderecatından anlaşılmaktadır.

Yukarıda anılan idarî tahkikat tutanağındaki değerler takdir komisyonunca da aynen kabul edilerek bu matrah üzerinden verginin salınmış bulunmasına göre tutanağı imzalamak suretiyle değerleri kabul etmiş olan varis mükellefin değerlerin fazlalığına ilişkin itirazının reddi gerekirken, Veraset ve İntikal Vergisi beyannamesindeki beyanına göre verginin tadilinde isabet görülmemiştir.

Öte yandan, uyuşmazlık konusu, gayrimenkullerin değerinin tespitine ilişkin bulunması sebebiyle varislerden biri tarafından kabul edilen değerlerin diğer varisler yönünden de bağlayıcı nitelikte olması gerekir.

Bu sebeplerle dâvanın kabulü ile dâva konusu Temyiz Komisyonu kararının bozulmasına, aşağıda dökümü yazılı yargılama giderinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine ve tarh dosyasının iadesine 18.9.1973 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — Temyiz Komisyonu kararı usûl ve kanun hükümlerine uygun bulunduğundan dâvanın reddi gerekeceği düşüncesiyle çoğunluk kararına karşıyım.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1973/1482
Karar No : 1973/2128

Dâvacı : Isparta Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvalı : Muammer Fesçi

Dâvanın Özeti : Öz İnşaat Ticaret Kollektif Şirketi tarafından 11.7.1969 tarihinde 1/2 si hibe edilen gayrimenkulün takdir komisyonunca takdir olunan değeri üzerinden dâvalı adına salınan Veraset ve İntikal Vergisini; dosyaya ekli vesikalardan hibe tarihinde gayrimenkulün vasfının arsa olduğunun anlaşıldığı, Medenî Kanunun 633. maddesi gereğince tapu siciline kayıt olunan gayrimenkulün hibe tarihindeki hukukî durumunun nazara alınması icap ettiği, intikal tarihinde tapu kaydına göre arsa olan fakat, sonradan üzerine bina yapılmak suretiyle kat irtifak hakkı tesis edilerek daire daire satılan gayrimenkulün hibe tarihinde tamam veya natamam daire vasfında olduğu vergi dairesince tevsik ve ispat edilmediğinden arsa değeri üzerinden vergilendirilmesi gerekeceği arsa hissesinin intikal tarihindeki değeri 10 bin lira olarak bildirildiğinden bu değerin kabulü ile 1/2 si hibe olunduğuna göre 5.000 liralık değer de istisna haddini aşmadığından matrah kalmadığı gerekçesiyle terkin eden Temyiz Komisyonu 7. Dairesinin 29.1.1973 gün ve 72/4316 sayılı kararının; Medenî Kanunun 633. maddesinin olayla ilgisi olmadığı, hibe tarihinde arsa üzerinde binanın mevcut olduğu ileri sürülerek bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Raportör Nursel Aymakoğlu'nun Düşüncesi : Hibe tarihinde gayrimenkulün fiilî durumunun tesbit edilerek ona göre bir karar verilmesi gerekirken tapu kaydına göre karar verilmesinde isabet bulunmadığından dâvanın kabulü gerekir.

Kanunsözcüsü Nüzhet Mengü'nün Düşüncesi : İleri sürülen iddialar, dâva konusu kararın dayandığı gerekçeler karşısında, yerinde ve kararın bozulmasını sağlıyacak durumda görülmediğinden dâvanın reddine karar verilmesi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

7338 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanununun 1. maddesinde (Türkiye Cumhuriyeti tâbiiyetinde bulunan şahıslara ait mallar ile Türkiye'de bulunan malların ..... ivazsız bir tarzda bir şahıstan diğer şahsa intikali Veraset ve İntikal Vergisine tabidir) denilmekte olup 11. maddesinde ise (bu vergiye mevzu olacak malların değerleme günü, miras yoliyle vukubulan intikallerde mirasın açıldığı, diğer suretle vaki intikallerde malların hukuken iktisap edildiği gün) olarak tesbit edilmiş bulunmaktadır.

Bu hükümler karşısında hibe olunan gayrimenkulün hukuken iktisap edildiği gün olan tapuya hibe edilen adına tescil edildiği gündeki fiilî durumuna göre vergilendirileceği açıktır.

Olayda dâvalıya hibe edilen gayrimenkulün arsa olmayıp, bir kat olduğu ileri sürülmüş bulunmasına göre, tapuya tescil tarihinde gayrimenkulün fiilî durumunun ve bu hali ile değerinin bilirkişiye tesbit ettirilmesinden sonra bir karar verilmesi gerekirken, hibe tarihinde tapuda arsa olarak kayıtlı olduğu gerekçesiyle verginin terkinine karar verilmesinde isabet görülmemiştir.

Bu sebeple dâvanın kabulüyle dâva konusu temyiz komisyonu kararının bozulmasına, aşağıda dökümü yazılı yargılama giderinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 19.11.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1972/3706
Karar No : 1973/1631

VERGİ USULÜ

Dâvacı : İzmir Gider Vergileri Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvalı : Ege Birsel Film Kollektif Şirketi (Hayri Şen ve ortağı)

Dâvanın Özeti : Altın Kılınç film şirketiyle bir film satışı hakkında düzenledikleri mukavelenameye noksan pul yapıştırıldığının tesbit edilmesi sebebiyle dâvalı şirket adına salınan kusur cezalı Damga Vergisini; ihtilâf konusu kâğıtlar mükellefin imzasını ihtiva etmediğinden Damga Vergisinin konusu dışında bulunduğu gerekçesiyle terkin eden Temyiz Komisyonu 5. Dairesinin 6.6.1970 gün ve 609 sayılı kararının; Danıştay Onbirinci Dairesinin 10.3.1971 gün ve 530 sayılı kararı ile, diğer âkit şirket elindeki nüshalarda mükellef şirketin imzasının bulunup bulunmadığı araştırılarak sonucuna göre bir karar verilmesi icabedeceği gerekçesiyle bozulması üzerine; bozmaya uyularak işin esasının yeniden incelendiği, tarhiyatı gerektiren olayların ve bunlara ait delil ve belgelerin tesbiti ve araştırılmasının vergiyi tarh eden idareye ait olduğu, vergi anlaşmazlıklarını inceleyen mercilerin görevi salınan verginin ve cezanın kanunî dayanağı bulunup bulunmadığını tesbit etmekten ibaret olup, tarhiyata yeni delil ve dayanak aramak olmadığı, esasen hukukî durum, mükellefin mukavelenameyi imzaladığı anda tekemmül edeceğinden henüz hukukî durum tekemmül etmediği ve vergi alacağı doğmadığı gerekçesiyle terkin eden Temyiz Komisyonu 5. Dairesinin 24.3.1972 gün ve 307 sayılı kararının; Temyiz Komisyonunun ısrar yetkisi olmadığı, karşı firma tarafından mukavele hükümlerinin ihlâli halinde, mükellef şirket imzasını atarak mukavelenin hüküm ifade edeceği, bu sebeple 488 sayılı Kanunun 1. maddesi uyarınca vergiye tabi olması gerekeceği ileri sürülerek bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Raportör Tarhan Şahin'in Düşüncesi : Danıştay bozma kararına uyulmaksızın ısrar niteliğinde verilmiş olan dâva konusu Temyiz Komisyonu kararında kanunî isabet görülmediğinden dâvanın kabulü gerekeceği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Melâhat Tan'ın Düşüncesi : Danıştay bozma kararları üzerine Temyiz Komisyonlarının ısrar etme yetkisini kapsayan 213 sayılı Vergi Usûl Kanununun 406. maddesinin son fıkrası hükmü 521 sayılı Danıştay Kanununun 171. maddesi ile kaldırılmış bulunduğu, Danıştay Onbirinci Dairesinin 10.3.1971 tarih ve 530 sayılı kararında belirtilen esaslara göre inceleme yapılmadan evvelki kararını teyit eden Temyiz Komisyonunun dâva konusu kararı ısrar niteliği taşıdığı cihetle dâvanın kabulü gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

Danıştay'ın bozma kararı üzerine temyiz komisyonlarına ısrar hakkı tanıyan 213 sayılı Vergi Usûl Kanununun 406. maddesinin son fıkrası, 521 sayılı Danıştay Kanununun 171. maddesiyle kaldırılmış bulunması sebebiyle, temyiz komisyonları Danıştay'ın bozma kararlarına uymak zorunda olup ısrar niteliğinde karar veremezler.

Temyiz Komisyonunun aynı konuda önceden vermiş olduğu 6.6.1970 gün ve 609 sayılı kararı, Dairemizce diğer akit şirket elindeki nüshalarda mükellef şirketin imzasının bulunup bulunmadığının araştırılması icabedeceği gerekçesiyle bozulmuş olması sebebiyle, bu kararımız uyarınca ciddi ve etraflı araştırma yapılarak varılacak sonucuna göre bir karar verilmesi zorunludur.

Gerçekten taraflara karşılıklı hak ve yükümlülük tahmil eden sözleşmelerin her iki tarafça imzalanmak suretiyle teşekkül ve tekemmül etmesi gerekmekte ise de bu imzaların behemehal adı geçen sözleşmelerin bir nüshasında bulunması zorunluğu yoktur. Nüshalardan birinin âkitlerden birisi, diğerinin ise öbürü tarafından imza edilmiş olması halinde de iradelerin karşılıklı olarak inzimam etmesi suretiyle hukuken geçerli bir sözleşme vücut bulmuş olacağından vergi anlaşmazlıklarını inceleyen mercilerin böyle bir araştırma yapamıyacağı gerekçesiyle ısrar niteliğinde karar verilmesinde isabet görülmemiştir.

Bu sebeple dâvanın kabulü ile dâva konusu temyiz komisyonu kararının bozulmasına oyçokluğuyla ve aşağıda dökümü yazılı yargılama giderinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine oybirliğiyle 27.6.1973 tarihinde karar verildi.

AZLIK OYU

X — Dâva konusu Temyiz Komisyonu kararı usul ve kanuna uygun bulunduğundan dayanağı olmayan dâvanın reddi gerekeceği görüşü ile çoğunluk kararına karşıyım.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1973/2340
Karar No : 1973/1789

Dâvacı : Hüseyin Arabacı

Vekili : Avukat Şükrü Turşucu

Dâvalılar : **1** — Halıcı (Lâdik) Kasabası Belediye Başkanlığı

2 — İller Bankası Genel Müdürlüğü

Dâvanın Özeti : Halıcı (Lâdik) Belediye Meclisinin 24.5.1973 gün ve 10 sayılı kararının iptali, Çandır çeşme suyunun ayrılmasına dair İller Bankasınca vaki faaliyetin önlenmesi isteğinden ibarettir.

Raportör Zühal Çokar'ın Düşüncesi : Mahalle muhtarlığının hükmü şahsiyeti bulunmadığından dâvanın ehliyet yönünden reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü İbrahim Yener'in Düşüncesi : Dâvanın durumuna göre, yürütmenin durdurulmasına yer olmadığı düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

521 sayılı Danıştay Kanununun 74. maddesi uyarınca ilk inceleme ile görevli yardımcının düzenlediği rapor ve dâva dilekçesi incelendi :

521 sayılı Kanunun 88 inci maddesinde, dâva ehliyeti hususunda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun umumî hükümlerinin uygulanacağı ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 39 uncu maddesinde de, ehliyeti haiz olan hükmî şahısların kanunî uzuvları vasıtasiyle ve icap eden mezuniyeti istihsal ile hareket edecekleri belirtilmiş bulunmaktadır.

Bu hükümlere göre hükmî şahsiyeti haiz olmayan mahalleye izafetle mahalle muhtarının dâva açma ehliyetinin bulunmaması sebebiyle küçük mahalleye izafeten mahalle muhtarına vekâleten açılmış olan dâvanın ehliyet yönünden reddine 19.9.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1973/1843
Karar No : 1973/1687

Dâvacı : Satılmış Kamçı

Vekili : Av. Ömer Lütfi Erzurumluoğlu

Dâvalı : Ankara Belediye Başkanlığı

Dâvanın Özeti : 250 gramlık yerine 210 gramlık yoğurtları 130 kuruşa sattığı tesbit edildiği gerekçesiyle müvekkiline 1608 sayılı Kanuna göre 50 lira para cezası verilmesine ve nizama aykırı ticarî faaliyetinin 10 gün müddetle yasaklanmasına dair belediye encümeninin 3.5.1972 gün ve 5129 sayılı kararı ile 1 kg. lık yoğurdu 395 krş yerine 500 kuruşa sattığının tesbit edildiği gerekçesiyle 50 lira para cezası verilmesine ve 7 gün ticarî faaliyetten men'ine dair 10.5.1973 tarih ve 5791 sayılı kararının, dilekçede yazılı sebeplerle iptali isteğinden ibarettir.

İlk İnceleme İle Görevli Raportör Sabri Coşkun'un Raporu : Ceza 1608 sayılı Kanuna göre verilmiş olup aynı kanunun 5. maddesinde bu kanuna göre verilen cezalara sulh mahkemelerinde itiraz edilebileceği belirtildiğinden uyuşmazlığın çözümlenmesi sulh ceza mahkemesinin görevi içinde bulunmaktadır.

Bu sebeple dâvanın 521 sayılı Danıştay Kanununun 75. maddesi gereğince görev yönünden reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

521 sayılı Danıştay Kanununun 74. maddesi uyarınca ilk inceleme ile görevli yardımcının düzenlediği rapor ve dâva dilekçesi incelendi :

Dâva, 1608 sayılı Kanun gereğince belediye encümenince verilen ceza kararının iptali isteğinden ibaret olup, sözü geçen kanunun 2575 sayılı Kanunla değişik 5. maddesinde, ceza kararlarına karşı mahsus hakimlere ve bulunmayan yerlerde sulh hakimliğine müracaatla itiraz olunabileceğinin belirtilmiş bulunması sebebiyle uyuşmazlığın görülmesi ve çözümlenmesi adlî mahkemelerin görevi içinde bulunduğundan dâvanın, 521 sayılı Danıştay Kanununun 75. maddesinin (A) bendi gereğince görev yönünden reddine ve yürütmenin durdurulması için peşin alınan 30 lira harcın dâvacıya geri verilmesine 7.7.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onbirinci Daire
Esas No : 1973/1674
Karar No : 1973/1712

Dâvacı : Ekrem Tohumcuoğlu

Dâvalı : Adana Belediye Başkanlığı

Dâvanın Özeti : Adana Belediye Başkanlığının 5.6.1973 gün ve 5395-4 sayılı yazısı ile tesis edilen işlemin; dilekçede yazılı sebeplerle iptali isteğinden ibarettir.

İlk İnceleme İle Görevli Raportör Sumru Çörtoğlu'nun Raporu : Uyuşmazlık, dâvalı belediyenin mülkiyetinde bulunan yere, dâvacı tarafından, belediye ile arasındaki icar mukavelesine dayanarak yapmış bulunduğu barakasının tahliyesine ilişkin olup, dâvacı ile belediye arasındaki icar mukavelesinden doğan uyuşmazlığın çözümlenmesi adlî yargı mahkemelerinin görevi içinde bulunduğundan dâvanın görev yönünden reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Cüneyt Ertan'ın Düşüncesi : Dâvanın durumuna göre yürütmenin durdurulmasına yer olmadığı düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onbirinci Dairesince gereği düşünüldü :

521 sayılı Danıştay Kanununun 74. maddesi uyarınca ilk inceleme ile görevli yardımcının düzenlediği rapor ve dâva dilekçesi incelendi :

Dâva, dâvalı belediyenin özel mülkiyetinde olan gayrimenkul üzerinde aralarında aktettikleri kira mukavelesi gereğince dâvacı tarafından inşa edilmiş olan barakanın kaldırılmasına dair belediye başkanlığınca tesis edilen işlemin iptali isteğinden ibaret olup, dâva konusu işlemin, idarece, kamu kudretine dayanılarak veya kamu hizmetiyle ilgili yasalar uygulanmak suretiyle tesis edilmemiş olması ve uyuşmazlığın özel hukuk hükümlerine göre düzenlenmiş bir mukavelenin uygulanmasına ilişkin bulunması sebebiyle dâvanın görülmesi adlî yargının görevi içinde bulunduğundan, 521 sayılı Danıştay Kanununun 75. maddesinin (A) bendi gereğince görev yönünden reddine 26.6.1973 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — Adlî yargı yolu ile çözümlenmesi gereken bir konu hakkında idarenin karar vermesi görev gasbı niteliğinde bulunduğundan idarî işlemin yoklukla sakat olduğu görüşü ile çoğunluk kararına karşıyım.

ONİKİNCİ DAİRE KARARLARI

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1972/ 117
Karar No : 1973/2522

ARTIRMA EKSİLTME VE İHALE İŞLERİİ

Dâvacı : Mehmet Geçici

Dâvalı : Silvan Belediye Başkanlığı

Dâvanın Özeti : Silvan Belediye Encümeninee 4.11.1971 günü yapılan Büyük Madrap suyunun ihalesine ait belediye encümen kararının, ihale kararının yalnızca mahallî gazetede ilân edilmek suretiyle ve belediye hoparlörü ile duyurulduğu, ihaleye iştirâk eden Mahmut Kepolu'ya iki teklif mektubu kullandırıldığı iddia edilerek iptali isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : 2490 sayılı Kanunda iki teklif mektubu kullandırılmasına mani bir durum olmadığı Mahmut Kepolu tarafından aralıklı olarak 2 teklif mektubu atıldığı ve muayyen süre dolduktan sonra teklif mektuplarının talipler huzurunda numara sırasıyla açıldığı 6 numaralı son teklif mektubu sahibi Mahmut Kepolu'nun teminat mektubu kanuna ve şartnameye uygun bulunduğundan en fazla artıran bu şahsa ihalenin yapıldığı, belediyenin fazla masrafa girmesini önlemek gayesiyle ihale kararının büyük şehir gazetesinde ilân edilmediği ileri sürülerek dâvanın reddi istenilmiştir.

Kanunsözcüsü İbrahim Yener'in Düşüncesi : Dâva konusu kararın dayandığı gerekçe yerindedir. İddialar varit görülmediğinden mesnetsiz dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

Raportör Birsen Çırakman'ın Düşüncesi : 2490 sayılı Kanunla konulmuş usûl ve esasa aykırı olarak yapılan ihaleye ait dâva konusu belediye encümen kararının iptali gerektiği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği görüşüldü :

2490 sayılı Kanunun 7 nci maddesinin (B) bendinde «Tahmin edilen bedeli onbeş bin lirayı aşan artırma ve eksiltmelerde ve pazarlıklarda mahallî bir gazeteden başka büyük şehirlerde çıkan ve hükümetçe intihap olunan gazetelerin ikisinde (A) fıkrasındaki şartlar içinde ilân edilir. Bu iki gazeteden biri devlet merkezinde çıkan gazete olur.» denilmektedir. Olayda ise kanunun bu âmir hükmüne riayet olunmadığı bizzat dâvalı idare savunması ile sabittir.

2490 sayılı Kanunun 31 ve müteakip maddelerinde kapalı zarf usulü ile yapılacak ihalelerde uygulanacak usuller ve esaslar belirtilmiş 32. maddesinde ise «teklif mektubu

mühürlü bir zarf içerisine konulur ve zarfın üzerinde talibin ismi ve adresi yazılır...» denilmekte olup bu maddede ve diger maddelerde ihaleye iştirâk edenlerin birden fazla teklif mektubu kullanabileceklerine işaret olunmamıştır. Kanunun sıkı şekil şartlarına bağladığı idarî işlemlerde bu şekiller dışına çıkmak kanunun maksadına ayrılmak sonucunu doğurur ki bu da hukuken tecviz edilemez.

Olayda; ihaleye 6 teklif mektubunun verildiği bunların hepsinin teminatlarının kanuna ve şartnameye uygun bulunduğu için kabul edildiği, 1 inci sıradaki mektubun dâvacıya 4 ve 6 ncı sıradaki mektupların Mahmut Kepolu'ya ait olduğu 1 Nolu zarf sahibi dâvacının mektubunun 341.000 TL. 2 ve 3 ve 5 Nolu mektupların daha düşük bir meblâğ ihtiva ettiği, Mahmut Kepolu'nun 4 Numaralı zarfında 307.000 TL. 6 Nolu zarfında ise 342.000 lira teklif edildiği incelenen ihale dosyası muhteviyatından anlaşılmaktadır.

Bu durumda usulsüz ve kanuna aykırı olarak 2 teklif mektubu kullanmanın teklif mektuplarının gizliliğini şüpheye düşürecek bir sonuç yarattığı izahtan varestedir.

Bu nedenlerle kanunun tayin ettiği şekil ve esaslara uyulmadan yapılan belediyeye ait Madrap suyunun ihalesine ait 4.11.1971 gün ve 352 sayılı Silvan Belediyesi Encümen kararının iptaline 60 lira ilâm harcı evvelce alındığından yeniden alınmasına yer olmadığına, işlem dosyasının mahalline iadesine 20.10.1973 günü oybirliğiyle karar verildi.

BEDEN TERBİYESİ VE SPOR İŞLERİ

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1973/463
Karar No : 1973/2541

Dâvacı	:	İncirlik Gençlik Kulübü
Vekili	:	Av. Selâhattin Güngör
Dâvalı	:	Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü
Vekilleri	:	Av. Rahmi Mağat, Av. Kemal Kaya

Dâvanın Özeti : 1972 - 1973 yılı Adana 1. Amatör Küme Bölge Lig Maçlarının, Futbol Müsabaka Yönetmeliğine aykırılıkları arz eden bir genelgeye göre düzenlendiği, bu nedenle maçlarda birçok usulsüzlükler yapıldığı iddiasiyle iptali isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Müsabakalara ne şekilde itiraz edileceğinin Futbol Müsabaka Yönetmeliğinde belirtildiği dâvacılar yönünden böyle bir itiraz vaki olmadığı, bazı zaruretler karşısında yönetmelikte değişiklik yapıldığı, mevzuata göre itiraz halinde futbolcunun resminin sicil ve lisans müdürlüğünde bulunan fotoğraflı lisansın aslı ile karşılaştırıldığı, genelge ile yönetmelik hükümlerine açıklık getirilerek uygulamasının nasıl olacağının gösterildiği gerekçesiyle dâvanın reddi ve yargılama giderleriyle vekâlet ücretinin karşı tarafa tahmili savunulmuştur.

Raportör Sevim Göle'nin Düşüncesi : İdarece yayınlanan genelge hükümlerine uygun olarak yürütülen müsabakalarda soyut ve genel bir iddia ile sakatlık olduğu kabul edilemiyeceği gibi, hangi maçta ve ne gibi bir yolsuzluk yapıldığı da tevsik edilemediğinden dayanaktan yoksun dâvanın reddi gerektiği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Yüksel Esin'in Düşüncesi : Futbol Müsabaka Yönetmeliğinin 19 ve 29/c maddelerinde yapılan değişiklikle lisans ibrazı mecburiyetinin kaldırılması üzerine getirilen yeni hükme açıklık kazandırmak amacıyla Futbol Federasyonunca 6.1.1972 gün ve 5 - 123/292 - 2 sayılı genelge çıkarılmış ve bu genelge ile, lisansı olduğu halde zorlayıcı sebeplerden ötürü bunu zamanında ibraz edemeyen futbolcuların hakemle birlikte resminin çekilerek itiraz halinde bu resmin sicil ve lisans müdürlüğündeki fotoğraflı lisansın aslı ile karşılaştırılmak suretiyle futbolcunun gerçekten lisanslı olup olmadığının tesbiti öngörülmüştür. Hukuka, yönetmeliğe ve hizmet gereklerine uygun olan bu genelgeye göre yürütülen futbol müsabakalarına mücerret bu sebepten bir sakatlık izafesi mümkün olmadığından, dayanağı bulunmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği görüşüldü :

Futbol Müsabaka Yönetmeliğinin 29/c maddesi değiştirilerek lisans ibrazı mecburiyeti kaldırılmış ve idare tarafından yayınlanan 6.1.1972 günlü ve 5 - 123/292 - 2 sayılı genelge ile hukuken mevcut olmakla beraber fiilen bazı istisnai sebeplerle lisans bulun-

maması halinde o futbolcunun resminin maçı yöneten hakemle beraber çektirileceği itiraz halinde sicil ve lisans müdürlüğünde bulunan fotoğraflı lisansın aslı ile karşılaştırılacağı ve böylece oynatılan futbolcunun lisanslı olup olmadığının tesbit edileceği öngörülmüştür.

Dâvacı kulüp ise 1972-1973 yılı Adana 1 inci Amatör Küme Bölge Lig Maçlarının yukarıdaki yönetmelik hükümlerine aykırı olarak oynatıldığını ve genelgenin lisans ibrazı mecburiyetini kaldırması yüzünden lisanslı olmıyan futbolcuların maçlara sadece hakemle resim çektirmek suretiyle iştirak ettirildiğini bu sebeple maçlarda usulsüzlükler olduğunu iddia etmektedir.

Futbolcunun gerçekten lisanslı olup olmadığını inceleme olanağı veren genelge hükümleri olduğundan bu hükümlere göre yürütülen müsabakaların Futbol Müsabaka Yönetmeliğine aykırı olarak yapıldığını kabule imkân bulunmadığı gibi dâvacı kulüp hangi maçta ve ne gibi bir sakatlık olduğunu da belgeliyememiştir.

Bu sebeple hukukî dayanaktan yoksun olduğu anlaşılan dâvanın reddine, 60 lira ilâm harcı evvelce alındığından yeniden alınmasına yer olmadığına 650 lira (altı yüz elli) vekâlet ücretinin dâvacıdan alınarak dâvalıya verilmesine 23.10.1973 günü oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1973/409
Karar No : 1973/2452

Dâvacı : Saruhanlı İlçesi Koldere Kasabası, Çiftçi Malları Koruma Başkanlığı adına Zühtü Üstündağ

Vekili : Av. Semih Arbil

Dâvalı : Hasan Tuncer

Dâvanın Özeti : Saruhanlı İlçesine bağlı Koldere Kasabası Çiftçi Malları Koruma Başkanlığınca dâvalı adına tahakkuk ettirilen 800 liralık koruma parasına ait ödeme emrine vaki itiraz üzerine murakabe heyetince verilen ve itirazın kabulü ile 800 lira para cezasının kaldırılarak 15 liraya indirilmesine ilişkin 13.11.1972 günlü ve 3 sayılı kararın dâvacıyı Igilendiren kısmının; ödeme emrine karşı yapılan itirazın 4081 sayılı Yasanın 16 ncı maddesine göre süresinde yapılmadığı halde süre yönünden reddedilmeyip esasa girilerek karar verildiği, ödeme emri ile istenen paranın koruma parası olmasına rağmen para cezası olarak kabul edilip sebepsiz yere 15 liraya indirilmesinin zuhule dayandığı ve mevzuata aykırı olduğu nedenleriyle bozulması ve iptali ile yargılama giderleri ve avukatlık ücretinin dâvalıya yükletilmesine karar verilmesi isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Savunma verilmemiştir.

Raportör M. İlhan Dinç'in Düşüncesi : Çiftçi Malları Koruma Meclisince tahakkuk ettirilen koruma paralarına, tahakkuk safhasında vaki olan itirazların murakabe heyetlerince incelenmesi gerekmekte ise de; tahakkuktan sonra mezkûr koruma parasının ödeme emri ile istenmesi sahasında vaki itirazların; 4081 sayılı Yasanın 16 ncı maddesinin yaptığı atıf uyarınca Âmme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Yasanın ilgili hükümleri uyarınca murakabe heyetlerince inceleme olanağı bulunmamaktadır.

Bu nedenlerle koruma parasına ilişkin ödeme emrine vaki itiraz üzerine, itirazı incelemekle görevli olmayan murakabe heyetinin verdiği dâva konusu kararın, yetki dışı verilmiş bir karar olduğu için bu noktadan bozulması gerektiği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Nihat Özelçi'nin Düşüncesi : 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanunun «..... koruma ve ihtiyar meclislerinin ..... verecekleri kararlar aleyhine ..... kararın ..... tebliğinden itibaren on gün zarfında murakabe heyetine müracaat ve itiraz olunabilir .....» hükmünü muhtevi 10. maddesi sarahati karşısında, 7.7.1972 tarihinde tebliğ edilen ödeme emrinden dolayı 25.7.1972 tarihinde yapılan itirazın süresinde kabulüne hukuken olanak bulunmadığından, bu husus gözetilmeden, mükellef lehine hükme bağlanmış bulunan Murakabe Heyeti kararının bozulması gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği görüşüldü :

Dâva, Saruhanlı İlçesine Bağlı Koldere Kasabası Çiftçi Malları Koruma Başkanlığınca, dâvalı adına tahakkuk ettirilen 800 liralık koruma parasına ait ödeme emrine dâvalı tarafından murakabe heyeti nezdinde yapılan itiraz üzerine murakabe heyetince itirazın tetkiki sonunda verilen ve itirazın kabulü ile 800 liralık para cezasının kaldırılarak 4081 sayılı Yasanın 31 inci maddesine göre sadece 15 liralık para cezasının tahsiline ilişkin 13.11.1972 günlü ve 3 sayılı kararın dâvalıyı ilgilendiren kısmının bozulması istemiyle açılmıştır. Bu haliyle uyuşmazlık sonuç olarak ödeme emrine vaki itiraz üzerine Murakabe Heyetinin işin esasını incelemek suretiyle verdiği bozulması istenen kararın usul ve yasaya aykırı olup olmadığı noktasına ilişkin bulunmaktadır.

4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkındaki Kanunun 16 ncı maddesine göre, koruma parasına tabi olanların bunun miktarı hakkında kendilerine veya ikametgâhlarına yapılacak tebliğden 10 gün zarfında murakabe heyetine itiraz hakları mevcuttur. Yapılacak bu tebliğ; aynı yasanın 15 inci maddesinde gösterilen; tarifede yazılı senelik koruma parasının tahakkukuna ilişkin bir tebliğ olduğundan ancak tahakkuka karşı yapılacak itirazın murakabe heyetince incelenebilmesi mümkün bulunmaktadır.

Olayda, dâvalının murakabe heyetine tahakkuk eden koruma parasına ilişkin tebliğe değil de; kendisine ödeme emrinin tebliğinden sonra bu ödeme emrine yaptığı itiraz söz konusudur.

6183 sayılı Yasanın 1 inci maddesinde hangi alacakların âmme alacağı olduğu ve bu yasa şumulünde kaldığı sayılmış; 2 nci maddesinde ise; muhtelif kanunlarda Tahsili Emval Kanununa göre tahsil edileceği bildirilen her çeşit alacaklar için de 6183 sayılı Yasanın tatbiki öngörülmüş ve 6183 sayılı Yasanın muhtelif maddelerinde ise âmme alacakları için hangi halde ödeme emri çıkarılacağı ve buna karşı hangi mercie itiraz edileceği belirtilmiştir.

4081 sayılı Yasanın 15 inci maddesinin 3 üncü fıkrası; Koruma bedellerinin, bu mahallin istihsal vaziyetlerine göre tesbit olunarak en müsait zamanda ve Tahsili Emval Kanununa göre tahsil olunacağı hükmünü ihtiva etmektedir. Tahsili Emval Kanununa göre tahsil edileceği bildirilen işbu alacak için 6183 sayılı Yasanın uygulanması ve vadesinde ödenmeyen âmme alacağı için çıkarılan ödeme emrine aynı yasanın 58 inci maddesinde yazılı sebeplerle bu maddede gösterilen mercie, yani Vergiler İtiraz Komisyonlarına itiraz edilmesi gerekmektedir.

Dâvalının kendisine tebliğ olunan koruma parasına ilişkin ödeme emrine karşı süresi içinde itiraz komisyonuna başvurması gerekirken bu konuda yetkisiz murakabe heyetine başvurması üzerine bu heyetçe işin esasına girilerek ödeme emri ile istenilen meblâğın kaldırılması ve 15 lira para cezası alınması yolunda verilen karar Murakabe Heyetinin görevine girmeyen bir konuda ittihaz olunan bir karar olmaktadır.

Bu nedenlerle dâva konusu edilen murakabe heyetinin 13.11.1972 günlü 3 sayılı kararının dâvalıyı ilgilendiren kısmının yetkisizlik sebebiyle bozulmasına, ilâm harcı peşin alındığından yeniden alınmamasına, aşağıda dökümü gösterilen (99,50) lira yargılama giderlerinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine, Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinin 3 üncü maddesi son fıkrasına göre temyizen görülen işbu dâva için ücreti vekâlete de hükmedilmesine yer olmadığına, 15.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1972/1585
Karar No : 1973/3517

Dâvacı : Nazmiye Böğrütekin

Dâvalı : Eğridir İlçesi Kaymakamlığı

Dâvanın Özeti : Eğridir Kaymakamlığının, Eğridir İlçesinde genelev açılamıyacağı yolundaki 2.11.1971 günlü ve 1572 sayılı kararını onayan 29.3.1972 günlü ve 98 sayılı Isparta İl İdare Kurulu kararının; Fuhuş ve Fuhuşla Mücadele Tüzüğü hükümlerine göre Fuhuş ve Fuhuşla Mücadele Komisyonu tarafından karar verilmesi gerekirken kaymakamlığın re'sen karar vermesinin mevzuata aykırı olduğu iddiasıyla iptali isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Savunma verilmemiştir.

Raportör Serap Aksoylu'nun Düşüncesi : Dâva dilekçesinde ileri sürülen iddialar, dâva konusu kararın dayandığı gerekçe karşısında, kararın iptalini sağlıyacak nitelikte görülmediğinden dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Sedat Ünaldı'nın Düşüncesi : 5/984 sayılı (Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevî Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü) nün 49 uncu maddesinde «Genelev bulunmayan yerlerde böyle bir ev açmak için müracaat edildiği takdirde o yerde fuhuşla melûf kadınlar olup olmadığı incelenir. Bu gibi kadınların bulunması halinde, bu tüzükte yazılı kayıt ve şartlara uyulmak ve açılacak genelevde sanatlarını yapacak olanlar o yerin fuhuşla melûf olan kadınlardan ibaret bulunmak ve kendilerinin böyle bir evde sanatlarını yapmaları için rızaları alınmış olmak şartıyle, müracaat sahibinin isteği bu tüzük hükümlerine göre muamele yapılmak suretiyle yerine getirilir» denilmiş bulunmaktadır.

Şu hale göre, genelev bulunmayan yerde bu çeşit bir ev açılabilmek için, o mahalde fuhuş yapmayı adet edinmiş kadınların mevcut olması gerekmektedir. Kaymakamlığa yapılan müracaat üzerine verilen kararda, genelev açılması istenilen Eğridir İlçesinde fuhuşla melûf kadınların bulunmadığı, gerekçe olarak öne sürülmektedir. Dâvacının da, aksine bir iddiası sepketmiş değildir. Dâvacı, kaymakamlığın re'sen karar veremiyeceğini, Fuhuşla Mücadele Komisyonu kararının alınması icap ettiğini ileri sürmektedir. İlçede fuhuşla mücadele komisyonu bulunmadığı anlaşılmakta ve buna göre yine tüzüğün 12 nci maddesine göre işlem tesisi düşünülebilirse de, dâvalı kaymakamlığın yaptığı muamele yukarıda açıklandığı üzere tüzüğün 49 uncu maddesinde yazılı olduğu gibi, genelev açılmasına dair önceden mevcut olması gereken bir şarta müteallik bulunup, buna müstenid olarak tesis olunan işlemin, komisyon kararına dayanmadığı gerekçesiyle iptali mevzuata aykırı düşer.

Bu nedenle dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği görüşüldü :

Dâva, Eğridir İlçesinde genelev açma isteğinin kabul edilemiyeceği yolundaki Eğridir Kaymakamlığının 2.11.1971 günlü ve 1572 sayılı kararının iptali talebini reddeden 29.3.1972 günlü ve 98 sayılı Isparta İl İdare Kurulu kararının iptali istemiyle açılmıştır.

5/984 sayılı Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevî Hastalıklarla Mücadele Tüzüğünün 49 uncu maddesinde «Genelev bulunmayan yerlerde böyle bir ev açmak için müracaat edildiği takdirde o yerde fuhuşla melûf kadınlar olup olmadığı incelenir. Bu gibi kadınların bulunması halinde, bu tüzükte yazılı kayıt ve şartlara uyulmak ve açılacak genelevde sanatlarını yapacak olanlar o yerin fuhuşla melûf olan kadınlarından ibaret bulunmak ve kendilerinin böyle bir evde sanatlarını yapmaları için rızaları alınmış olmak şartiyle müracaat sahibinin isteği bu tüzük hükümlerine göre muamele yapılmak suretiyle yerine getirilir» denilmiş bulunmaktadır.

Bu hükme göre; genelev bulunmayan bir yerde bu çeşit bir ev açabilmek için, o yerde fuhuş yapmayı adet edinmiş kadınların mevcut olması gerekmektedir.

21.10.1971 günlü dilekçeyle yapılan müracaat üzerine, kaymakamlıkça verilen kararda, ilçe bünyesinin genelev açmağa elverişli olmadığı, ilçede fuhuşla melûf kadınların bulunmadığı gerekçesiyle genelev açılmasına müsaade edilemiyeceği belirtilmiştir. Dâvacı gerçek durumun dilekçede belirtildiği şekilde olmadığını iddia etmemekte, ancak kaymakamın re'sen karar veremeyeceğini, Fuhuşla Mücadele Komisyonu tarafından karar verilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Hernekadar tüzüğün 12 nci maddesinde «ikinci maddeye göre, Zührevî Hastalıklar ve Fuhuşla Mücadele Komisyonunun kurulmasına imkân olmayan kaza merkezlerinde, en yakın komisyona bağlı olmak üzere, kaymakamın başkanlığında en büyük zabıta amirleri ve varsa resmî veya hususî tabipten ve belediyece seçilen bir zattan mürettep Zührevî Hastalıklar ve Fuhuşla Mücadele Komisyonlarına Yardım Kurulu» tesis olunacağı belirtilmiştir. Tüzüğün 49 uncu maddesinde yazıldığı gibi, genelev açılabilmesi için aranan ön şartların bulunup bulunmadığının tesbitine taallûk eden kaymakamlık işlemi, yukarıdaki maddede yazılı kurulun teşkiline takaddüm eden bir muamele olması yönünden mezkûr komisyon kararının alınmamış olmasını, bu işlemin hukuken sakatlığına hükmetmeyi gerektirecek bir eksiklik olarak kabule imkân yoktur. Açıklanan nedenlerle dâvanın reddine, 30 (otuz) lira başvurma ve 60 (altmış) lira ilâm harcının dâvacıdan alınmasına 25.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1973/699
Karar No : 1973/2545

Dâvacı : Davut Süer

Dâvalı : Derik Kaymakamlığı

Dâvanın Özeti : Derik Kaymakamlığınca 5917 sayılı Yasaya göre verilen 12.12.1972 gün ve 7 sayılı kararın, 60 günlük müracaat süresinin geçtiği, uyuşmazlık konusu taşınmaz hakkında adliye mahkemesinde açılmış dâva olduğu iddiasiyle iptali isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Savunma verilmemiştir.

Raportör Sevim Göle'nin Düşüncesi : 5917 sayılı Yasanın 4 üncü maddesinde belirtilen süreler geçtikten sonra vaki başvurma üzerine verilen kararda isabet bulunmadığından kararın dâvacıya ilişkin kısmının iptali gerektiği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Sedat Ünaldı'nın Düşüncesi : 5917 sayılı Kanunun 4 üncü maddesine göre; gayrimenkule vaki müdahalenin men'inin istenmesi, tecavüzü öğrenildiği tarihten itibaren 60 gün ve herhalde tecavüzün vukuundan itibaren bir sene içinde mümkündür.

Dosya içerisinde bulunan Derik Kaymakamlığının 12.12.1972 gün ve 7 sayılı men'i müdahale kararının baş tarafında yazılı olduğu üzere tecavüz ve ittilâ tarihi, şikâyetten iki yıl evveline ait bulunmaktadır.

Bu sebeple, müdahalenin men'ine karar verilmesi 5917 sayılı Kanuna aykırı olmakla iptali gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği görüşüldü :

5917 sayılı Yasanın 4 üncü maddesi «Tecavüzden evvel malın zilyedi bulunan kimsenin tecavüz ve müdahalenin vukuunu öğrendiği tarihten itibaren 60 gün içinde müracaatta bulunması lâzımdır. Bu müddet tecavüzün vukuundan itibaren bir seneyi geçemez» hükmünü taşımaktadır.

Dâva dosyasında mevcut belgelerden dâvacının men'i müdahale kararının verildiği tarihten iki yıl evvel uyuşmazlık konusu taşınmazı ve köye ait merayı ektiği anlaşılmış olup dâva konusu kararda dahi (2) yıl evvel tecavüz olduğu ve bu tecavüzün (2) yıl önce öğrenildiği belirtilmiştir.

Bu durum karşısında yukarıda metni açıklanan kanun hükmünde açıklanan sürelerin geçtiği açık olduğundan kaymakamlığın müştekinin tecavüzün önlenmesi hakkındaki istemini süre aşımı yönünden reddetmesi gerekirken uyuşmazlığın esası hakkında karar verilmesinde isabet bulunmadığından kararın dâvacıya ilişkin kısmının iptaline, 60 lira ilâm harcı peşin alındığından yeniden alınmasına yer olmadığına, istem olmadığından yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına 23.10.1973 günü oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1972/96
Karar No : 1973/2350

Dâvacı : Kadir Orhan

Vekili : Av. Ali Elgin

Dâvalı : 1 — Mehmet Zeki Köse

2 — Islahiye Kaymakamlığı

Dâva Konusu : Islahiye Kaymakamlığının 1.4.1971 günlü ve 10 sayılı kararının iptali isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Savunma verilmemiştir.

Raportör Mine Çakaloz'un Düşüncesi : Taksim dâvasının açılmış olması idarî mercice 5917 sayılı Yasa hükümleri uyarınca karar tesisine mani olmadığından, dâvalı idarenin zilyedinin tesbiti ile ihtilâflı yerin bu zilyede teslimi gerekirken, bu görevden kaçınmasında isabet görülemez. Bu nedenle dâvanın kabulü gerekeceği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Ahmet Kocabıyıkoğlu'nun Düşüncesi : 5917 sayılı Gayrimenkule Tecavüzün Def'i Hakkındaki Kanun hükümlerine göre; idarî makamlar tarafından verilen men'i müdahale kararlarının yetki, şekil ve maksat yönlerinden tetkiki Danıştay'ın görevine girmekte ise de, mezkûr kanunun 3. maddesindeki, tecavüzü men edilenin, gayrimenkul üzerinde tercihe şayan bir hak iddiası bulunduğu takdirde ait olduğu mahkemeye başvurması gerektiği yolundaki hüküm muvacehesinde, aynı kararın mevzu bakımından tetkiki adliye mahkemelerine ait bulunmaktadır.

Dâvacı iddialarının, ihtilâflı gayrimenkul üzerinde tercihe şayan bir hakkı bulunduğu hususuna taallûk etmesi ve yapılan idarî tahkikatta da şeklî bir noksanlık bulunmaması sebebiyle İslahiye Kaymakamlığınca müttehaz 1.4.1971 gün ve 10 sayılı men'i müdahale kararının iptali talebiyle açılan ve mevzu yönünden esasının tetkiki adliye mahkemelerine ait olan dâvanın görevsizlik sebebiyle reddi gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği görüşüldü : Danıştayda açılacak idarî dâvalarda husumetin kesin ve lâzımülicra bir karar tesise yetkili makama yöneltilmesi gerektiğinden Mehmet Zeki Köse hasım mevkiinden çıkarılarak işin esasına geçildi :

Dâva, müvekkilinin zilyedliğinde bulunan gayrimenkule yapılan tecavüzün def'i için kaymakamlığa yaptığı müracaatın müştekinin ihtilâflı yerden hisse satın alarak İslahiye Sulh Hukuk Hakimliğinin 1971/23 Esas sayılı dosyası ile taksim dâvası açmış bulunma-

sının 5917 sayılı Kanunun uygulanmasına mani teşkil ettiği gerekçesi ile reddine karar verilmiş olması sebebiyle açılmıştır.

5917 sayılı Gayrimenkule Vaki Tecavüzün Men'ine Dair Kanun hükümlerine göre dâvalı idarenin usulüne uygun olarak yapılacak araştırma neticesinde zilyedi tesbit etmesi ve yerin bu şahsa teslimi gerekmektedir. İhtilâflı yer hakkında adlî kazada taksim dâvasının açılmış olması genellikle bu tür dâvalarda 5917 sayılı Yasa hükümlerine göre idarî tedbir kararı verilmesine engel olamaz. Bu durumda dâvalı idarenin yapılan araştırma sonucu tesbit edilen zilyed lehine karar tesis etmesi gerekirken bu yolda bir karar vermekten kaçınmasında isabet görülmemiştir.

Yukarıda belirtilen nedenle dâvanın kabulü ile dâva konusu kararın iptaline, ilâm harcı peşin alındığından yeniden alınmamasına, talep edilmediğinden yargılama giderleri ile vekâlet ücreti hakkında karara yer olmadığına, işlem dosyasının merciine iadesine, 6.10.1973 günü oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1973/389
Karar No : 1973/2797

Dâvacı : Süleyman Gülpınar

Dâvalı : Kandıra Kaymakamlığı

Dâvanın Özeti : Kandıra Kaymakamlığınca 5917 sayılı Kanuna göre verilen 8.12.1972 gün ve 1972/55 sayılı kararın; taşınmazın kendi tapulu mülkü olduğu ve yıllardan beri fiilî tasarrufu altında bulunduğu, tecavüz edildiği öne sürülen yolun kamulaştırma yapılmaksızın ve rızası haricinde kendi tarlasından geçirildiği, kararın tek taraflı incelemeye dayandığı iddiasiyle iptali talebinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Raportör Reşat Şamiloğlu'nun Düşüncesi : Dâvacının mülkiyet ve zilyedliğinde olduğu anlaşılan taşınmaz üzerinde tasarrufta bulunması mülkiyet hakkının tabii bir neticesi olduğu ve sözü edilen tarladan kamulaştırma yapılmaksızın açılan yoldan faydalanan köylülerin mücerret bu rabıta sebebiyle zilyed sayılmaları mümkün görülmediği için Kandıra Kaymakamlığınca 5917 sayılı Kanunun lâfzına ve ruhuna aykırı şekilde verilen dâva konusu kararın iptalinin uygun olacağı düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Yüksel Esin'in Düşüncesi : Gayrimenkule Tecavüzün Def'i Hakkındaki 5917 sayılı Kanun özel mülkiyete konu olabilen gayrimenkullerin zilyedliğini himaye amacıyla çıkarılmış olup, yol, otlak, sulak ve başkaları gibi üzerinde zilyedlik tesisi caiz olmayan köy orta mallarına tecavüz ve müdahale hallerinde bu kanunun uygulanması mümkün bulunmamaktadır.

Hernekadar kanunun 1 inci maddesinin 2 nci fıkrasında «Köye ait gayrimenkullere vaki tecavüzlerde» de bu kanun hükümlerinin uygulanacağı belirtilmişse de; burada söz konusu olan köy orta malı, hükmündeki gayrimenkuller değil, köy tüzel kişiliğinin özel mülkü olan gayrimenkullerdir.

Öte yandan, Medenî Kanunun 887 nci maddesi hükmüne göre zilyedlik bir şey üzerinde fiilen tasarruf sahibi olmayı ifade ettiğinden; olaydaki gibi bir köy yolundan faydalanan köy sakinlerinin mücerret bu rabıta sebebiyle zilyed sıfatını kazanmaları da mümkün olamaz. Bu itibarla, ortada 5917 sayılı Kanunun uygulanmasını mümkün kılacak geçerli bir zilyedlik iddiası bulunmadığı ve kanunun aradığı ehliyette bir müracaatçı olmadığı halde men kararı verilmesinde bu yönden de kanunî isabet bulunmamaktadır.

Sonuç olarak; 5917 sayılı Kanunun kapsamı dışında kalan bir konuda bu kanun hükümlerine tevfikan tesis edilmiş olan dâva konusu «Men» kararının iptali gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği görüşüldü :

5917 sayılı Kanunun 1 inci maddesi «Hakikî veya hükmî şahısların zilyedi bulundukları gayrimenkule başkası tarafından tecavüz ve müdahale edildiği takdirde o gayrimenkul zilyedinin... müracaatı üzerine o gayrimenkulün bağlı bulunduğu mahallin kaymakam veya valisi tarafından... bu tecavüz ve müdahale def'i ve gayrimenkul zilyedine mahallen teslim olunur» hükmünü taşımaktadır.

Anılan madde hükmünden de anlaşılacağı üzere, 5917 sayılı Kanunun kapsamına giren uyuşmazlıklarda mahalli idare amirlerinin, şikâyette bulunan kişinin ve mütecavizin zilyedlik durumunu incelemesi ve bu inceleme sonucuna göre hakikî zilyedi tesbit etmesi gerekmektedir.

Ötedenberi dâvacının mülkiyetinde ve zilyedliğinde bulunan tarladan, herhangi bir şekilde kamulaştırma işlemi yapılmaksızın, Eylül 1972'de İzmit YSE Müdürlüğünce yol açıldığı, ancak dâvacının tarlasını ve bu arada yolu sürmesi üzerine köy halkından üç kişinin vaki şikâyetinin kabulü suretiyle kaymakamlıkça dâvacının tecavüzünün def'ine karar verildiği Dairemizin 20.3.1973 günlü ve 1973/387 sayılı ara kararı ile getirtilen işlem dosyasının incelenmesinden anlaşılmıştır.

Dâvacının kendi adına tapulu taşınmaz üzerinde tasarrufta bulunması mülkiyet hakkının tabii bir neticesidir. Tarlasını süren dâvacının bu eylemi bir tecavüz olarak kabul edilemiyeceği gibi, Medenî Kanunun 887 nci maddesi hükmüne göre zilyedlik bir şey üzerinde fiilen tasarruf sahibi olmayı ifade ettiğinden tarladan açılan yoldan faydalanan köy sakinlerinin soyut bu ilişki sebebiyle zilyedlik sıfatını kazanmaları da mümkün olamaz. Şu hale göre kaymakamlığın taşınmazın dâvacının mülkiyeti ve zilyedliğinde olduğunu gözönünde tutarak vaki şikâyeti reddetmesi gerekirken adı geçenin kendi taşınmazı üzerindeki tasarrufunu tecavüz olarak nitelendirerek def'i yolunda karar vermesinde 5917 sayılı Kanun hükümlerine uyarlık görülmemiştir.

Kandıra Kaymakamlığının dâva konusu kararının açıklanan nedenlerle iptaline, 60 lira ilâm harcı evvelce alındığından yeniden alınmamasına, talep edilmediği için yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına 13.11.1973 günü oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1972/444
Karar No : 1973/3523

Dâvacılar	:	1 — Mustafa Uzar 2 — Osman Uzar 3 — Yusuf Uzar
Dâvalı	:	Fethiye Kaymakamlığı
Müdahiller	:	1 — Mustafa Yıldız 2 — İbrahim Yıldız
Vekilleri	:	Av. Cevat Abalı

Dâvanın Özeti : Gayrimenkule Tecavüzün Def'i Hakkındaki 5917 sayılı Kanuna göre verilen 21.1.1972 günlü ve 11 sayılı Fethiye Kaymakamlığı kararının Fethiye Asliye Hukuk Mahkemesinde 1971/8 esas sayılı dosya ile tescil dâvası açıldığı bu nedenle dâvanın derdest olduğu iddiasiyle iptali ve yargılama giderlerinin karşı tarafa yükletilmesi isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Savunma verilmemiştir.

Müdahillerin Dilekçesinin Özeti : Uyuşmazlık konusu gayrimenkulün zilyedi bulunduklarının kaymakamlıkça yapılan tahkikat sonucunda anlaşıldığı, dâvacıların bu gayrimenkul üzerinde hiç bir haklarının bulunmadığı iddialarıyla dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Serap Aksoylu'nun Düşüncesi : Dâva, 21.1.1972 günlü ve 11 sayılı Fethiye Kaymakamlığınca verilen men'i müdahale kararının iptali istemiyle açılmıştır. 5917 sayılı Kanuna göre verilen kararlar fiilî zilyedliğin korunmasına matuf ve uyuşmazlığın adlî yargı yerine intikalinden önce alınan tedbir niteliğindedir. Dâvacı her ne kadar Fethiye Asliye Hukuk Mahkemesinde 1971/8 esas sayılı dosya ile kayıtlı tescil dâvası açtığını, bu nedenle dâvanın derdest olduğunu iddia etmekte ise de; bu dâva men'i müdahale dâvası niteliğinde olmayıp uyuşmazlık konusu gayrimenkulü mülkiyeti ile ilgili olduğundan, dâvacının bu iddiası varit görülmüyerek dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Nihat Özelçi'nin Düşüncesi : Dâva konusu uyuşmazlık mülkiyetin tesbitine ilişkin bir uyuşmazlık olmayıp, zilyedliğe dayanan, tecavüz ve müdahalenin def'ine ilişkin bir uyuşmazlık olduğundan ve 5917 sayılı Kanuna dayalı çözümü de Danıştay'ın görevine girmekte bulunduğundan dâvacıların görev ve yetki hususundaki iddia ve def'ileri yerinde görülmüyerek işin esasına geçildiğinde;

Örneğin mülkiyet gibi; daha üstün bir hakka sahip olunduğu isbat olunmadıkça 5917 sayılı Kanuna göre zilyedliğin himayesi esas olduğundan ve kaymakamlıkça yapılan ve aksi de tevsik edilemeyen tahkikat gereğince de karşı taraf 1960 yılından beri uyuşmazlık konusu gayrimenkulün zilyedi bulunduğu ve mezkûr yerin de taksim dışı kaldığı cihetle, müdahalelerinin zilyedlik hakkının korunması gerektiğinden, bu fikri belgeleyen kaymakamlık kararı yerindedir ve dolayısıyla hukukî dayanaktan yoksun kaldığı kanısına varılan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği görüşüldü :

Dâva, 5917 sayılı Kanuna göre verilen 21.1.1972 günlü ve 11 sayılı Fethiye Kaymakamlığı kararının iptali istemiyle açılmıştır.

Gayrimenkule Tecavüzün Def'i Hakkındaki 5917 sayılı Kanunun 1 inci maddesi «Hakikî veya hükmî şahısların zilyed bulundukları gayrimenkule başkası tarafından tecavüz ve müdahale edildiği takdirde o gayrimenkul zilyedinin .... müracaatı üzerine o gayrimenkulün bağlı bulunduğu mahallin kaymakam veya valisi tarafından... bu tecavüz ve müdahale def'i ve gayrimenkul zilyedine mahallen teslim olunur» hükmünü taşımakta 3 üncü madde ise tercihe şayan hak iddialarının yetkili mahkemelerde ileri sürülebileceğini öngörmektedir.

Bir asayiş kanunu olan ve taşınmaz üzerinde çıkan zilyedlik uyuşmazlıklarını uyuşmazlık büyümeden tedbir yoluyla önlemeyi ve bu suretle huzur ve sükûnu sağlamayı amaç edinen 5917 sayılı Yasaya göre, idare amirlerinin esasa ilişkin ve mülkiyet ihtilâflarının halline müncer olacak şekilde karar tesis etmeleri mümkün değildir. Bu itibarla kaymakamlıkça yaptırılan tahkikat neticesinde, taşınmaz üzerinde zilyed olmadıkları anlaşılan dâvacıların tecavüzlerinin men'inde hukukî bir isabetsizlik görülmemiştir.

Uyuşmazlığın adliye mahkemelerine intikal ettiği yolundaki iddiaya gelince; Fethiye Asliye Hukuk Mahkemesinde görülen dâvaların, men'i müdahale dâvasına ilişkin bulunmayıp, taşınmazın mülkiyeti ile ilgili uyuşmazlıklar olduğu dosya münderecatından anlaşıldığı cihetle, adliye mahkemesinde görülen bu dâvaların kaymakamlıkça verilen dâva konusu kararı etkilemeyeceği açıktır. Bu nedenlerle dâvacıların tecavüzlerinin def'i yolunda Fethiye Kaymakamlığınca verilen kararda yasa hükümlerine aykırılık görülmediğinden dâvanın reddine, 60 lira ilâm harcı peşin alındığından yeniden alınmamasına 25.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1972/1483
Karar No : 1973/2666

Dâvacı : Kerim Buğur

Dâvalı : Karataş Kaymakamlığı

Dâvanın Özeti : Hazineye ait olup kullanma hakkı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına verilmiş bulunan 70 dönümlük taşınmaz mala bamya ve patates ekmek suretiyle vaki müdahalesinin men'i yolunda dâvalı kaymakamlıkça yapılan 28.2.1972 günlü ve 1972/8 sayılı işlemin, 5917 sayılı Yasada öngörülen 60 günlük şikâyet süresinin geçirildiği, tahkikatın usulsüz olduğu, kaymakamın mülkiyet konusunda karar veremiyeceği, men kararında avukatlık ücretine hükmolunmasında isabet bulunmadığı iddiasiyle iptali isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Savunma verilmemiştir.

Raportör Ahmet Özeren'in Düşüncesi : Dâva konusu karar, 5917 sayılı Yasa gereğince yaptırılan soruşturmada dinlenen tanık ve bilirkişi beyanlarına dayanmakta, dâvacı ise, kararın iptalini gerektirecek deliller dermeyan edememiş bulunmaktadır. Bu nedenle zilyedlikle ilgili dâva kısmının reddi gerekir.

Meni müdahale kararında avukatlık ücretine hükmedilemiyeceğinden kararın sadece bu yönden iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Nihat Özelçi'nin Düşüncesi : İleri sürülen ve kavli mücerrette kalan iddialar, avukatlık ücretine ilişkin bölümü hariç dâva konusu men kararının dayandığı gerekçeler karşısında yerinde ve kararın iptalini sağlayacak durumda görülmediğinden dâvanın reddine karar verilmesi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği görüşüldü :

Dâva, Hazineye ait olup kullanma hakkı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Adana Sağlık Müdürlüğü Ana Depo ve Tamirhanesine tahsis edilmiş olan 70 dönümlük taşınmaz mala dâvacı Kerim Buğur'un sürüp bamya ve patates ekmek suretiyle vaki müdahalesinin men'i yolunda Karataş Kaymakamlığınca tesis olunan 28.2.1972 günlü ve 1972/8 sayılı işlemin 5917 sayılı Yasaya aykırılığından bahisle iptali istemiyle açılmıştır.

Taşınmaz mallar üzerinde zilyedliğin korunması amacıyla yürürlüğe konulmuş olan 5917 sayılı Yasanın 1 inci maddesi «hakikî veya hükmî şahısların zilyed bulundukları gayrimenkule başkası tarafından tecavüz ve müdahale edildiği takdirde o gayrimenkul zilyedinin zilyed birden fazla olduğu takdirde içlerinden herhangi birinin müracaatı üzerine o

gayrimenkulün bağlı bulunduğu mahallin kaymakam veya valisi tarafından aşağıda yazılı hükümler dairesinde bu tecavüz ve müdahale def'i ve gayrimenkul zilyedine mahallen teslim olunur» hükmünü ihtiva etmektedir. Aynı yasanın 3 üncü maddesinde de tecavüzü men edilen kişinin tercihe şayan bir hakkı varsa kendisinin mahkemeye dâva açmakta serbest olduğu hükme bağlanmış bulunmaktadır.

Uyuşmazlık konusu olayda, Hazine avukatının şikâyeti üzerine Karataş Kaymakamlığınca 5917 sayılı Yasa uyarınca yaptırılan tahkikat sırasında dinlenen tanık ve bilirkişilerin, uyuşmazlık konusu taşınmaz malın Hazinece sağlık teşkilâtının kullanmasına tahsis edildiğini, zilyedlik ve tasarrufunun da bu teşkilâta ait olduğunu beyan ettikleri, işlem dosyasındaki beyanlarından anlaşılmakta, dâvacı ise bunun aksini kanıtlayamamış bulunmaktadır.

Diğer taraftan, taşınmaz mala tecavüzün 12.2.1972 gününde vaki olduğu, kaymakamlığa da 18.2.1972 de şikâyet edildiği, bir örneği dosyada bulunan dâva konusu kararın incelenmesinden anlaşılmakla, şikâyetin 5917 sayılı Yasada öngörülen 60 günlük sürenin geçmesinden sonra yapıldığı yolundaki iddiada isabet bulunmadığı gibi, tahkikatın usulsüz olduğuna ilişkin iddialar da dayanaktan yoksundur.

Bu durumda, zilyed olmadığı tahkikatla anlaşılan dâvacının, mülkiyet, kira vesair üstün hak iddialarını, yukarda açıklanan yasa hükümleri uyarınca adliye mahkemelerine dermeyan etmesi gerekir ki, dâva konusu kararla da bu husus dâvacıya tebliğ edilmiştir.

Ancak, 5917 sayılı Yasanın uygulandığı uyuşmazlıklarda taraflara avukatlık ücreti takdir edileceği hakkında ne bu yasada, ne Avukatlık Kanununda, ne de Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinde herhangi bir hüküm bulunmadığından, dâva konusu kararda dâvacıya avukatlık ücreti yüklenilmesinde isabet görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle, dâva konusu işlemin sadece avukatlık ücretine ilişkin kısmının iptaline, zilyedliğe ilişkin diğer kısımlarına yöneltilen dâvacı iddialarında ise hukukî isabet bulunmadığından bu kısımlarla ilgili talebin reddine, ilâm harcı peşin alındığından yeniden alınmasına yer olmadığına, dökümü aşağıda yazılı yargılama giderlerinin yarısı olan 67,90 (altmış yedi lira doksan kuruş) liranın dâvalıdan alınıp dâvacıya verilmesine, işlem dosyasının mahalline iadesine 10.11.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

İHTİRA BERATI İŞLERİ

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1971/704
Karar No : 1973/2317

Dâvacı : Sami Mermutlu

Vekili : Av. Teoman Seyithanoğlu

Dâvalı : Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Dâvanın Özeti : «Foil Oil ve kazan akaryakıtlarının içine konulan katkı maddesi ve bunun imali usulü» ünvanlı ihtiram tescili istemi üzerine, bu ihtiram yenilik vasfının La Haye Milletlerarası Beratlar Enstitüsünde incelettirilmesi ve ücretinin istenilmesi yolunda dâvalı idarece yapılan 19.4.1968 günlü ve 1192-6/03740 sayılı işlemin; bakanlığın, ülke içinde yenilik incelemesi yapmak ve yaptırmak yetkisi bulunmadığı, İhtira Beratı Kanununun 10 ve 11 nci maddelerine göre yenilik vasfı incelemesi yapılmaksızın berat verilmesi gerektiği, La Haye Milletlerarası Beratlar Enstitüsünün dökümanları noksan olup esasen bu Enstitünün yenilik incelemesi de yapmadığı, inceleme ücretinin bakanlıkça verilmesi gerekeceği, ilgili belgelerin, Türkçe olarak ibraz edilip bakanlıkça istenilen dile çevrilebileceği iddialariyle iptali isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : 6563 sayılı Yasa, İhtira Beratı Kanunu ve Danıştay kararları gereğince hükûmetin, ihtiraları lüzumunda resen yenilik vasfı incelemesine tabi tutabileceği belirtilerek dâvanın reddi gerekeceği savunulmaktadır.

Raportör Ahmet Özeren'in Düşüncesi : İhtira Beratı Kanununun 2 ve 37 nci maddeleriyle 6563 sayılı Yasanın 1 inci maddesi, idareye resen inceleme yetkisi vermiş olduğundan, tescili istenen ihtiram yenilik vasfını haiz olup olmadığının yurt içinde ve gerekirse, geniş teşkilâtı bulunan La Haye Milletlerarası Beratlar Enstitüsünde incelettirilmesinde yasalara aykırılık bulunmamaktadır.

Dâvacının dil ve inceleme ücreti konusundaki iddiaları da yasal dayanaktan yoksundur.

Bu nedenlerle dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Sedat Ünaldı'nın Düşüncesi : İhtira Beratı Kanunumuzun 11 inci maddesinde; beratlar için önceden inceleme yapılmayacağı ve verildikten sonra da hem kâr ve zararının sahibine ait olacağı, hem geçerliği, faydası, yeni bir buluş olup olmadığının Devletin garantisi altında bulunmadığı kesin ve açık olarak hükme bağlanmıştır.

Öte yandan, geniş teşkilât, arşiv ve laboratuvar tesis edip yenilik tetkikatı yaparak berat veren ve binnetice de o beratın yeniliği hakkında kefalette bulunan (Federal Al-

manya gibi) devletlerin dışında kalan, ezcümle böyle bir teşkilâtı kuramamış olan devletler (Hollanda, Belçika, Fransa ve Lüksemburg gibi) MİLLETLER ARASI BERATLAR ENSTİTÜSÜ'nü meydana getirmişlerdir. Memleketimiz de 6563/1408 sayılı Kanunlarla bu hususteki anlaşmaya katılmış bulunuyor. Anlaşmaya katılan devletler, beratların yenilik teşkil edip etmediğini (lüzum gördükleri takdirde) bu enstitüde inceletebileceklerdir.

Buradan çıkan sonuç şu olmaktadır ki; kanunumuzun cevaz vermediği yenilik araştırması, lüzumu halinde La Haye Enstitüsünde yaptırılabilir. Şu halde, evvel emirde yurt içinde yenilik incelemesi yapılması veya yaptırılmasının mümkün olmadığının, kanun ve anlaşma yönünden münhasıran mezkûr enstitüde yaptırılmasının düşünülebileceğinin artık kesin bir içtihada bağlanması gerekli bulunmaktadır.

Buna rağmen; berat müracaatlarının velevki La Haye Enstitüsüne gönderilerek; yenilik teşkil ettiğine dair rapora bağlandıktan sonra neticeye bağlanması ve berat itası; bu beratın - yenilik teşkil ettiği noktasından - Devletin zıman ve kefaleti altında verildiğini mübeyyin olur. Bu ise, ihtiralara müteallik mevzu hukuk sistemimize tamamiyle aykırıdır.

Bu itibarla; beratların yenilik teşkil edip etmediği keyfiyetinin La Haye'de inceletilmesi, lüzumu haline münhasır olduğuna ve idareyi bağlayıcı bir hüküm ifade etmediğine, rapora bağlanan beratın itası idareyi zıman ve kefil durumuna sokacağına, bu takdirde de kanunun 11 inci maddesi ihlâl edilmiş olacağına göre; verilen beratın iptali zarar gören şahsın açacağı dâvaya muallak olmak üzere, kanunun 40 ve müteakip maddeleri gözönüne alınarak berat itası, kanunumuzun ruh ve maksadı icabı bulunmaktadır.

Bu itibarla dâvanın kabulü ile idare işleminin iptali gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince duruşma için önceden taraflara tebliğ edilmiş bulunan 1.10.1973 günü dâvacı vekili Av. Teoman Seyithanoğlu'nun ve dâvalı idareyi temsilen Hukuk Müşaviri Gülseren Öğün'ün geldikleri, kanunsözcüsünün de hazır bulunduğu anlaşılarak yapılan açık duruşmada, taraflar dinlenildikten, kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan ve taraflara son söz verildikten sonra dosyadaki bütün kâğıtlar incelenmek suretiyle gereği görüşüldü :

İhtira Beratı Kanununun 11 inci maddesinde «Bu kanun ahkâmına tevfikan berat istenilen muhteriat için bir gûna tahkikatı evveliye icra olunmamak ve kâr ve zararı sahibi istidaya ait olmak ve ihtiraın sıhhat ve hakikatı ve yeniliği ve nef ve faydası ve tarifnamesinin sıhhat ve ihtiraa mutabakatı Devletin zıman ve kefaleti tahtında olmamak üzere berat ita kılınır» denilmekte ise de, aynı yasanın 2 nci maddesinde «sanayice yeniden bir netice ve eser vücuda getirmek ve bunların husulü için vesaiti cedide ihdas ve yahut malûm olan vesaiti bir sureti cedidede istimal eylemek muhteriattan addolunur» denilmek suretiyle ihtiradan ne anlaşılması gerekeceği tanımlanmıştır.

Yine aynı yasanın 37 nci maddesinde «Berat istidanamesinin itası tarihinden evvel Türkiye Cumhuriyeti memalikinde ve diyarı ecnebiyede fiile getirilecek surette mevkii intişara konulmuş şeyler ihtiraati cedideden addolunamaz» hükmü yer almaktadır.

İhtira Beratı Kanununun bu hükümleri karşısında, bakanlıkça berat tescil istemlerinin herhangi bir incelemeye lüzum görülmeksizin anılan yasanın 11. nci maddesine göre

kabulü ve ihtiram Türkiye'de tescili mümkün olduğu gibi, 2 ve 37 nci maddeler hükümlerine göre, ihtiram yenilik vasfına sahip olup olmadığı ve daha önce Türkiye'de ve yabancı bir ülkede mevkii intişara konulmuş şeylerden bulunup bulunmadığı hususunda tereddüt etmesi halinde, Bakanlığın bu hususları incelettirmesine ve alınacak sonuca göre bir karar vermesine de yasaca bir engel bulunmamaktadır.

Diğer taraftan, 6563 sayılı Yasa, 1947 yılında La Haye'de Hollanda, Belçika, Fransa ve Lüksemburg hükûmetleri tarafından ortaklaşa kurulan «Milletlerarası Beratlar Enstitüsü'ne T. C. Hükûmetinin, bu konudaki anlaşmada yazılı esaslar dahilinde katılmasını öngörmektedir.

Anılan yasada sözü edilen anlaşmanın 1 inci maddesinde, anlaşmada taraf olan hükûmetlerin millî teşkilâtına verilen berat istemleri veya ihtiraların yeniliği hakkında gerekçeli bir şekilde fikir ve mütalâa beyan yükümlülüğü, bu konuda kurulan Milletlerarası Büroya verilmektedir. Anlaşmada, açıkça berat konusu olmayan ihtiraların yeniliği hakkında dahi bu büronun bilgi verebileceği belirtilmektedir.

Şüphesiz, herhangi bir berat istemi veya ihtiram yeniliği incelenirken, bu inceleme, anlaşmaya taraf olan devletler bakımından yürütülecektir. Millî sınırlar içinde bu konuda yapılacak bir inceleme ile yetinmek, yukarda sözü edilen milletlerarası anlaşmaya katılmayı anlamsız kılacaktır. Türkiyede yenilik vasfını haiz görülen bir ihtira, anlaşmaya katılmış olan diğer bir ülkede daha önce tescil edilmiş olabilir. Bu hususun, ancak geniş teşkilâtı ve tescil kayıtları ile La Haye'deki büro tarafından bilineceğini kabul etmek gerekir.

La Haye Anlaşmasının Tatkikine Müteallik 18 Aralık 1952 Tarihli Talimatname'nin 10 uncu maddesinde, Enstitü'ye gönderilecek mütalâa talepleriyle bu taleplere eklenecek belgelerin 6 Haziran 1947 tarihli Anlaşmaya dahil ülkelerden birinin resmî diliyle yazılacağı açıkça belirtilmiş olmasına ve o tarihte Türkiye henüz anlaşmaya katılmamış bulunmasına binaen, beratla ilgili belgelerin Türkçe olabileceği yolundaki dâvacı iddiasında isabet bulunmadığı gibi ,bakanlığa Türkçe olarak verilen belgelerin bakanlıkça yabancı dillere çevrilmesi, ve inceleme masraflarının bakanlık tarafından karşılanması zorunluluğunu öngören bir mevzuat hükmü de yoktur.

Yukarda açıklanan nedenlerle, dâvacının tescilini istediği» Foil Oil ve kazan akaryakıtlarının içine konulan katkı maddesi ve bunun imali usulü» adlı ihtiram önce yurt içinde yenilik incelenmesine tabi tutulması, bu inceleme yeterli görülmeyerek talebin La Haye Milletlerarası Beratlar Enstitüsüne intikal ettirilmesi, belgelerin anlaşmaya dahil devletlerden birinin diliyle yazılmış olmasının istenmesi ve inceleme ücretinin dâvacıdan alınması yolunda tesis edilen dâva konusu işlemde isabetsizlik görülmediğinden, hukukî dayanaktan yoksun bulunan dâvanın reddine; ilâm harcı peşin alındığından yeniden alınmasına yer olmadığına 1.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1971/2684
Karar No : 1973/3365

Dâvacı : Marine Protein Corporation

Vekili : Av. Etem D. Deriş

Dâvalı : Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Müvekkili şirkete ait «Sun'î bir muhitte balık yetiştirmek için usul ve cihaz» unvanlı ihtiram tescili isteminin reddi yolunda dâvalı idarece tesis olunan 29 Nisan 1971 günlü ve 1115 - 6/07438 sayılı işlemin; tarımın da bir sanayi kolu olduğu, tarım mahsullerinin İhtira Beratı Kanunu dışında kaldığı hususunda kanunda açıklık bulunmadığı, tescili istenilen ihtiram hiçbir suretle bir tarım mahsul veya mamulü sayılamıyacağı iddialarıyla iptali isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : İhtira Beratı Kanununun 2 nci maddesi, sadece sanayie dair buluşları berata bağlamak amacını taşımakta olup, sun'î bir muhitte balık yetiştirmek için bulunan cihazı sınaî bir netice saymak mümkün olmadığı, 1380 sayılı Kanuna göre de dâvacının buluşunun tarım alanını ilgilendirdiği belirtilerek dâvanın reddi gerekeceği savunulmaktadır.

Raportör Ahmet Özeren'in Düşüncesi : Dâvacı şirkete ait ihtiram 23 Mart 1879 tarihli İhtira Beratı Kanununun 2 nci maddesi kapsamına giren sınaî bir buluş olmadığı gerekçesiyle tescil isteminin reddedildiği anlaşılmaktadır.

Bu madde hümünü çok dar manâda yorumlayarak sanayi dışında hiçbir buluşun ihtira konusu olamıyacağını kabul etmek imkânsızdır. Zira, aynı kanunun birinci maddesi «hiref ve sanayi» demek suretiyle, sanayiin yanında sanat ve meslekler alanındaki buluşları da kanunun kapsamına almış; üçüncü madde de ihtira beratı verilmesi caiz olmayan hususları teker teker saydığı halde bunlar arasına tarım sahasındaki buluşları dahil etmemiştir. Kanunun açıkça yasaklamadığı bir konuda hak kısıtlayıcı nitelikte yorum yapılması hukuken tecviz edilemez.

Kaldı ki, uyuşmazlık konusu ihtira, mahiyeti itibariyle sanayi alanında bir yenilik, bir netice husule getirecek niteliktedir.

Bu nedenlerle, söz konusu ihtiram tescili isteminin yazılı gerekçeyle reddine ilişkin işlemin iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Nihat Özelçi'nin Düşüncesi : Dâva, «Sun'î bir muhitte balık yetiştirmek için usul ve cihaz» isimli ihtiram tescili yolundaki dâvacı şirket talebinin, İhtira Beratı Kanunu'nun 2. maddesi hükmünden bahisle, reddine ilişkin 29.4.1971 tarih ve 1115 - 6/7438 sayılı idarî işlemin iptali dileğiyle açılmış bulunmaktadır.

Dâvacı şirketin, konusu yukarda belirtilen, ihtira beratı istemi 23 Mart 1879 (1296) tarihli İhtira Beratı Kanunu'nun 2. maddesine dayanılarak reddolunmuştur.

Mezkûr madde, hernekadar, muhteriatın; «Sanayice yeniden bir netice ve eser vücuda getirmek ve bunların husulü için vesaiti cedide ihdas ve yahut mahrum olan vesaiti bir sureti cedide istimal eşlemek....» olduğunu belirtmiş ise de, mutlak bir sınırlandırmadan kaçınmış ve birlikte ele alınmasında yarar ve zorunluluk bulunan ve berat itasının caiz olmayacağı halleri ortaya koyan 3 üncü amddesi ve Devletten berat itası ile tastik olunacak ihtiraat ve keşfiyet ve islâhattan istifade hakkını yalnız sanayie değil hiref yani sanatlar ve mesleklere de teşmil etmiş bulunan 1. maddesi hükmü ile daha geniş tutmuş bulunduğu ve esasen, günümüzün teknik zıraatı, tarım sanayi adı altında, her geçen gün biraz daha Sanayi'in geniş anlamda bir dalı haline gelmeye başladığı cihetle tarım alanına ilişkin olması dışında dâvalı bakanlıkça kusurlandırılmayan bir buluşun Harekman Kanunun 2 nci maddesinden bahisle reddinin kanunun 1-2 ve 36. maddelerinin ruh ve anlamına, uluslararası otoritelerin bu hususlaki hukukî görüş ve anlayışlarına aykırı düşeceği aşikârdır.

Belirtilen nedenlerle, haklı görülen dâvanın kabulü ile aksine müttehaz idarî işlemin iptali gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince duruşma için önceden taraflara tebliğ edilmiş bulunan 17.12.1973 günü dâvacı vekili Av. Etem Derişin ve dâvalı idareyi temsilen Hukuk Müşaviri Gülseren Öğün'ün geldikleri, kanunsözcüsünün de hazır bulunduğu anlaşılarak yapılan açık duruşmada taraflar dinlendikten, kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan ve taraflara son söz verildikten sonra dosyadaki bütün kâğıtlar incelenmek suretiyle gereği görüşüldü :

Dâva; dâvacı Marine Protein Corporation Şirketine ait «Sun'î bir muhitte balık yetiştirmek için usul ve cihaz» unvanlı ihtiram tescili isteminin reddi yolunda dâvalı idarece tesis olunan 29 Nisan 1971 günlü ve 1115-6/07483 sayılı işlemin iptali istemiyle açılmıştır.

Dosyada bir örneği bulunan dâva konusu kararda, 23 Mart 1879 tarihli İhtira Beratı Kanununun 2 nci maddesinde yer alan «Sanayice yeniden bir netice ve eser vücuda getirmek ve bunların husulü için vesaiti cedide ihdas veyahut malûm olan vesaiti bir sureti cedidede istimal eylemek muhteriattan addolunur» hükmüne dayanılarak, tescili istenilen ihtiram, tarım alanını ilgilendirmesi nedeniyle bu maddenin kapsamı dışında kaldığı; binnetice tesciline imkân görülemediği belirtilmektedir.

Diğer bir deyişle, dâvalı idare; uyuşmazlık konusu buluşun sanayi alanına girmediği, tarım alanını ilgilendirmesi nedeniyle berata konu olamıyacağı, tarımın ise sanayi ile ilgisi bulunmadığı hususlarına dayanmaktadır.

Genel anlamiyle sanayi iptidai maddelerin yahut ham maddelerin işlenmesi suretiyle varlık yaratan faaliyetlerdir. Dâvacı da sun'î bir muhitten ve sun'î maddeden hareket ederek muayyen bir usul ve cihaz ile balık üretmekte; yani yukardaki tarife uygun şekilde, iptidai maddeden hareketle bir varlık yaratmaktadır. Bu faaliyetin tarım alanında yapılmış olması, onun sınailik vasfını bertaraf edemez. Zira, günümüzdeki teknik ilerlemenin bir gereği olarak sanayiin, tarım sahasına da girdiği ve bir «tarım sanayii'nin

meydana gelmiş olduğu inkâr edilemez. Nitekim, 20 Mart 1883 tarihli Paris İttihadı Mukavelenamesinin 7 Şubat 1957 günlü ve 6894 sayılı Kanunla katıldığımız 2 Haziran 1934 tarihli Londra metninin birinci maddesinin (3) numaralı bendinde «Sınaî mülkiyet, en geniş manâda anlaşılmakta olup, yalnız dar manâda sanayi ve ticarete inhisar etmiyerek aynı zamanda şarap, hububat, yaprak tütün, meyva, hayvan, maden suları, bira, çiçek ve un gibi zıraî sanayi sahalarına ve maden istihracı sanayiine ve bilûmum sınaî mamûl veya tabi'i mahsulleri de ihtiva eder» denilmek suretiyle tarımdaki sanayi kolunun varlığı, bu alandaki buluşların sınaî mülkiyete ve sonuç itibariyle ihtiraa konu olabileceği açıkça belirtilmiş bulunmaktadır.

Esasen, İhtira Beratı Kanununun 1 inci maddesindeki «hiref ve sanayie dair her neyi ihtiraat ve keşfiyat ve islâhattan istifade hakkı mucit ve kâsif ve muslihlere aittir ve bu hakkı istifade mevaddi atiyede tayin olunan müddetler ile meşrut olmak üzere tarafı Devletten berat itası ile tasdik olunur» hükmü; yalnız sanayi alanında değil, hiref, yani sanat ve meslekler alanında da berat verilebileceğini açıklamak suretiyle ikinci madde hükmünün sınırlarını önceden ve daha geniş surette belirtmektedir.

Yine aynı kanunun 3 üncü maddesinde, berata konu olamıyacak hususlar tahdidi olarak sayılmış olup; tarım sanayii bunlar arasında yer almadığı gibi, kanunun diğer maddelerinde de bu konuda yasaklayıcı bir hükme yer verilmemiştir.

Bir yasanın sağladığı haklar kullanılırken, hilâfına açık bir hüküm bulunmadıkça, bu hakkı kısıtlayıcı sonuçlara gidilemez.

Kaldı ki, dâva konusu işleme dayanak yapılan, İhtira Beratı Kanununun 2 nci maddesi, sanayie ait alât ve edevatın yeni bir şeklini veya yeni bir kullanma usulünü keşfeden veya bunları ıslah eden kimselere İhtira Beratı verilmesini âmir bulunmaktadır. Tescili istenen «sun'î bir muhitte balık yetiştirmek için usul ve cihaz» adlı buluşun, maddede açıklandığı üzere, yenilik vasfı taşıyıp taşımadığı araştırılarak buna göre bir işlem tesis edilmesi gerekirken dâvalı idarenin 2 nci maddenin kapsamına girmediğinden bahisle ihtiram tescil edilemiyeceği yolundaki kararında isabet görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle, dâvacıya ait «Sun'î bir muhitte balık yetiştirmek için usul ve cihaz» unvanlı ihtiram tescili istemının reddine dair dâva konusu idarî işlemin iptaline, ilâm harcı peşin alındığından yeniden alınmamasına, Avukatlık Asgari Ücret Tarifesine göre hesaplanan 1.000 (bin) lira avukatlık ücretiyle dökümü aşağıda gösterilen 104 (yüz dört) lira yargılama giderinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 17.12.1973 gününde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — 23 Mart 1879 tarihli İhtira Beratı Kanununun 2 nci maddesinde «Sanayice yeniden bir netice ve eser vücuda getirmek ve bunların husulü için vesaiti cedide ihdas ve yahut malûm olan vesaiti bir sureti cedidede istimal eylemek muhteriattan addolunur» denilmek suretiyle ihtiram tarifi yapılmış ve her hangi bir buluşun kanunun anladığı mânada ihtira sayılabilmesi için onun mutlak surette sanayi alanını ilgilendirmek, bu alanda bir sonuç yaratması gerektiği belirtilmiştir. Dâvacı şirkete ait «Sun'î bir muhitte balık yetiştirmek için usul ve cihaz» adlı buluş ise tamamen tarım alanına girmekle kanunun aradığı şartları taşımadığından tescil isteminin bu gerekçeyle reddinde isabetsizlik bulunmadığı, bu nedenle dâvanın reddi gerekeceği görüşüyle, çoğunlukça verilen iptal kararına katılmıyoruz.

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1971/2937
Karar No : 1973/2272

Dâvacı : Çiftçiler Ticaret ve Sanayi T. A. Ş.

Dâvalı : Ticaret Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Zamanında ithalâtın yapılamaması sebebiyle geri gelen dövizlerin % 0,20 sinin irad kaydı yolundaki 7.8.1971 günlü ve 32537 sayılı işlemin Sanayi ve Ticaret Bakanlığının montaj müsaadesinin iptal ettiği, bu karar aleyhine Danıştayda açtıkları dâvanın iptalle neticelendiği, bakanlığın montaj, müsaadesini kaldıran kararının yönetmeliğe göre mücbir sebep sayılması nedeniyle % 10 teminatlarının dahi iade edildiği, ithal işleminden yıllarca sonra çıkan yönetmeliğe eklenen bir madde ile haklarında ceza uygulanmasının hukuk düzenine aykırı olduğu iddiasiyle iptaliyle yargılama giderleri ve vekâlet ücretinin karşı tarafa yüklenmesi isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Döviz gelirlerimizin memleket ihtiyacını karşılıyamaması nedeniyle ithalâtta tahdit sisteminin uygulandığı bu sebeple 5.5.1971 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan ithalât yönetmeliğinin 28 inci maddesiyle, kullanılmıyarak geri getirilen dövizlerden iadesinde geçecek her ay için % 0,20 nispetinde bir kesinti yapılarak Hazineye irat kaydedileceği hükmünün getirildiği ve bu hükmün geçici 1 inci madde hükmü ile geçmişteki muamelelere de teşmil edildiği, bu nedenle uygulanan işlemde mevzuata aykırılık olmadığı gerekçesiyle dâvanın reddi savunulmuştur.

Raportör Sevim Göle'nin Düşüncesi : Dâva konusu edilen işlemin dayanağı bulunan ilgili yönetmeliğin 28 inci maddesinin VI ıncı bölümünde «transfer edilen dövizlerin süresi içinde kısmen veya tamamen kullanılmaması halinde geri getirilen kısmın Türk Lirası karşılığının transfer tarihinden itibaren dövizlerin tekrar Merkez Bankasına intikaline kadar geçerek her ay için teminatlardan % 0,20 nisbetinde Hazineye irad kaydedilir» hükmü yer almıştır.

Madde metninden de açıkça anlaşılacağı gibi transfer edilen dövizlerin ithalâtçının iradesi dahilindeki bir sebeple kullanılmaması halinde bu bent hükmü uygulanacaktır.

Hadisede olduğu gibi dâvacının iradesi dışındaki bir sebepten dolayı dövizler zamanında kullanılamazsa teminatlardan Hazineye irad kaydedilmesi mümkün olmasa gerekir. Objektif tasarrufu düzenliyenin amacı da ithalâtçının iradesi dahilindeki gecikmeler dolayısiyle geciken hakkında bir ceza uygulanmasıdır.

Madde metninin bu yönde yorumlanarak dâva konusu işlemin iptali gerektiği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Ahmet Kocabıyıkoğlu'nun Düşüncesi : 5.5.1971 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan İthalât yönetmeliğinin geçici 1 inci maddesinin son fıkrasına göre; İthal izni 18 - 20 nci kotalarla da ilgili olsa dâvacı hakkında bu yönetmelik hükümlerinin uygulaması gerekir. Bu bakımdan, sözü geçen yönetmeliğin 28 inci maddesinin II. Bölümü VI ncı bendinde yer alan, «transfer edilen dövizlerin süresi içinde kısmen veya tamamen kullanmıyanların, geri getirdikleri kısmın Türk Lirası karşılığının, transfer tarihinden itibaren dövizlerin tekrar Merkez Bankasına intikaline kadar geçen her ay için % 0,20 si teminatlarından tevkif ve Hazineye irat kaydolunur.....» hükmünü, cezai şart niteliğinde ve dövizlerin atıl durumda bırakılmaması ve yurt ekonomisine yararlı şekilde kullanılmasını temin amacına matuf olup, % 10 teminatın iade ve irat kaydına bağlı bir mesele olmadığından ve hatta metinde yer alan» teminatlarından tevkif ve Hazineye irat kaydolunur» ibaresinden, bu fıkranın teminatın iadesinin söz konusu olduğu ahvalde uygulama olanağı mevcut olduğundan, mucbir sebeple de olsa, harice transfer ettirdiği dövizleri kullanamadığı anlaşılan dâvacının yatırdığı % 10 teminatın belli süre için her % 0,20 oranında olmak üzere belirli bir kısmın irat kaydolunmasında mevzuat hükümlerine bir aykırılık görülmediğinden ve müteakip kotalarla ilgili ithalât yönetmeliklerinde bu şekilde bir hüküm bulunmaması da dâvacıya bir hak bahşetmiyeceğinden dâvanın reddi gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği görüşüldü :

Dâva, dâvacının şirkete ait montaj müsaadesinin Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca kaldırılması sonucu zamanında kullanılamıyan ve geri getirilen dövizlerin transfer tarihinden itibaren Merkez Bankasına iadesine kadar geçen her ay için % 0,20 sinin teminatlarından irad keydedilmesi üzerine irad kaydedilen bu miktarın geri verilmesini reddeden işlemin iptali istemiyle açılmıştır.

5.5.1971 gün ve 13827 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan İthalât Yönetmeliğinin 28 inci maddesinin VI ncı bendi «Transfer edilen dövizleri süresi içinde kısmen veya tamamen kullanılmıyanların, geri getirdikleri kısmın Türk Lirası karşılığının, transfer tarihinden itibaren dövizlerin Merkez Bankasına intikaline kadar, geçen her ay için % 0,20 si teminatlarından tevkif ve Hazineye irat kaydolunur» hükmünü taşımakta ve aynı yönetmeliğin geçici birinci maddesi ile bu hüküm 4.8.1958 tarihinden sonra yayınlanan yönetmelik ve sirkülere göre, başlamış olup henüz neticelenmemiş bulunan muamelelere de teşmil edilmektedir.

Dâvacı, 18, 19 ve 20 nci kotanın montaj kotalarından aldığı ihtiyaç belgelerine istinaden bu kotalarla ilgili yönetmelikler hükümleri uyarınca akreditif açtırmış ve ithalâtı zamanında yapamadığından dövizleri geri gelmiş ve dâvalı idare de yukarıda metni açıklanan yönetmelik hükmü uyarınca dövizlerin belirtilen miktarını Hazineye irat kaydetmiştir.

Müktesep haklara riayet hukukun genel kurallarından biridir. Gerek kanunların gerekse diğer düzenleyici tasarrufların ancak yürürlüğe girdikten sonra meydana gelen olaylara uygulanabileceği geçmişteki durumlara uygulanamıyacağı esası doktrinde de benimsenmiştir.

Yine Doktrinde ifade edildiğine göre statü şartları dairesinde ferdî bir durum doğduktan yani umumî durum ferdî duruma inkilâp ettikten sonra müktesep hak söz konusudur.

Şu hale göre yürürlükteki bir yönetmeliğe uygun olarak sübjektif hak sahibi olan bir kimsenin bu hakkı sonradan çıkan yönetmeliğe eklenen bir madde ile ortadan kaldırılamaz. Aksi halde kazanılmış hakkı ihlâl edilmiş olur.

Dâva konusu olayda dâvacı şirket idarî işlemin dayandığı 5.5.1971 tarihli yönetmelikten önceki yönetmelikler hükümlerine göre ithalât işlemine başlamış, ancak montaj müsaadesinin iptali nedeniyle ithalâtı zamanında gerçekleştirememiştir.

5.5.1971 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan ithalât yönetmeliğinde bulunan 28 inci maddenin IV ncü bendi hükmünün cezai nitelikte idarî bir tedbir olduğu açıktır.

Dâvacının tabi olduğu yönetmeliklerde böyle bir hükmün bulunmaması karşısında sonradan çıkan ve cezai nitelikte idarî bir tedbir olduğu anlaşılan söz konusu hükmün dâvacıya uygulanması mümkün değildir.

Zira aksi taktirde o toplumda istikrarı ve hür teşebbüs fikrini muhafaza ve idame etmek imkânı kalmaz.

Diğer taraftan düzenleyici ve genel tasarruflarda yer alan hükümler ancak Anayasa, kanun ve hukukun genel prensiplerine uygun bulunmaları halinde bağlayıcı nitelik taşıyabilirler. Aksi halde bu hükümler yargı organları önünde iptal ve ihmale mahkûmdurlar.

Anayasanın temel prensibi olan hukukun üstünlüğü prensibi ile bağdaştırılması mümkün olmayan ve kazanılmış hakların ortadan kaldırıldığı anlaşılan söz konusu yönetmeliğin geçici birinci maddesi delâletiyle tesis edilen ve hukukî dayanaktan yoksun olan dâva konusu işlemin iptaline 60 lira ilâm harcı evvelce alındığından yeniden alınmasına yer olmadığına aşağıda dökümü gösterilen 100,80 (Yüz lira seksen kuruş) lira yargılama giderinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 27.9.1973 günü oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — Dâva, zamanında kullanılmıyarak geri getirilen dövizlerin % 0,20 sinin irad kaydedilmesi yolundaki işlemin iptali istemiyle açılmıştır.

5.5.1971 günlü ve 13827 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan İthalât Yönetmeliğinin 28 inci maddesinin VI ıncı bendi» Transfer edilen dövizleri süresi içinde kısmen veya tamamen kullanmıyanların geri getirdikleri kısmın, Türk Lirası karşılığının transfer tarihinden itibaren dövizlerin tekrar Merkez Bankasına intikaline kadar geçen her ay için % 0,20 si teminatlarından tevkif ve Hazineye irad kaydolunur» hükmünü taşımakta ve aynı yönetmeliğin geçici birinci maddesi ile de bu hüküm 4.8.1958 tarihinden sonra yayınlanan yönetmelik ve sirkülerlere göre başlamış olup henüz neticelenmemiş bulunan muamelelere uygulanacağı öngörülmektedir.

Döviz gelirlerimiz memleket ihtiyacını tamamen karşılıyacak durumda olamadığından ithalâtta tahdidi sistem uygulanmaktadır.

Bu sistemin sonucu olarak ithalâtçıların kendilerine tahsis edilen dövizleri zamanında kullanmaları ve tahsis konusu malları yine zamanında ithal etmeleri gerekir. Aksi takdirde esasen mahdut olan döviz imkânlarımız yapılan tahsislerin zamanında kullanılmaması yüzünden daha da daralmış olacaktır.

Dâva konusu olayda dâvacı kendisine tahsis edilen dövizi zamanında kullanamadığından yukarıda metni açıklanan yönetmelik hükmü gereğince hakkında iptali istenilen işlem tesis olunmuştur.

Dâvacının mücbir sebeple de olsa harice transfer ettirdiği dövizleri kullanmadığı anlaşıldığından ve yukarıda açıklandığı üzere yönetmeliğin 28 inci maddesinin II inci bendi, geçici birinci maddeye göre geçmişteki muamelelere uygulanacağından ve ayrıca yönetmeliğin anılan maddesinin iptali de istenmemiş olup halen yürürlükte olduğundan bu madde hükmüne uygun olarak tesis edilen işlemde isabetsizlik bulunmamaktadır.

Bu nedenlerle dâvanın reddi gerekirken işlemin ipatli yolundaki çoğunluk kararına katılmıyoruz.

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1971/1441
Karar No : 1973/3025

Dâvacı : Likidgaz Dağıtım ve Endüstri A. Ş.

Vekili : Av. Nafiz Ekemen

Dâvalı : Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

Dâva Konusu : Müvekkili şirketin 1971 yılı birinci altı aylık tahsisli ithal malları listesine göre 1000 ton LPG gazı ithali için gerekli ihtiyaç belgesinin verilmesi, bu isteğin yerine getirilmesi mümkün görülmediği takdirde ithal edilen LPG gazının tümünün tahsis edildiği İPRAŞ Şirketinin ithal edeceği gazdan 1000 tonunun kendilerine tahsisi yolundaki istemlerinin reddine ilişkin dâvalı idarenin 11.2.1971 gün ve 13-91/249-7164 sayılı işleminin iptali istemidir.

Savunmanın Özeti : İthalât ve ihracatın 5383 sayılı Kanunun 12 ve 13 üncü maddelerine göre, iç ve dış güvenliğin sağlanması, genel sağlık, malî ve iktisadî zaruretler nedeni ile kısıtlandığı, 1971 yılı birinci altı aylık tahsisli ithal malları listesinde mevcut LPG gazının bakanlıkları emrinde olduğu ve bunun ithalinin, bakanlıkça en ucuz fiat veren, sermayesinden yarısının fazlası, bir Devlet şirketi olan T.P.A.O. na ait bulunan ve depolama tesisleri yeterli olan, İpraş şirketine verilmesi sebebiyle dâvacı şirkete ithal için ihtiyaç belgesi verilmemesinde mevzuat hükümlerine aykırılık bulunmadığı, ithal edilen gazın kendilerine tahsisi yolundaki isteklerinin ise, ithal edilen LPG. gazının dağıtımı konusunda bakanlıkların hukukî yetkisi bulunmaması, bakanlıklarının genel yakıt politikası ve genel düzenleme yetkisine dayanılarak, kamu yararı açısından döviz transfer eden şirketlere tahsis yapılmaması konusundaki düşüncelerine İPRAŞ'ın da iştirâk ettiği netice olarak tahsisine yetkili merci İPRAŞ olduğuna göre dâva konusu bir idarî tasarruf bulunmadığı nedeniyle reddedildiği belirtilerek dâvanın reddi gerektiği sovunulmuştur.

Raportör Mine Çakaloz'un Düşüncesi : 1971 yılı birinci altı aylık tahsisli ithal malları listesinde ithalâtçı kotasından Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı emrinde bulunan LPG gazı ithalinin bakanlıkça, memleketin döviz imkânları ve istihsal durumu da gözönünde tutularak sermayenin yarısından fazlası, bir Devlet şirketi olan TPAO ya ait bulunan, ayrıca en düşük fiat veren ve depolama tesislerine sahip bulunan İPRAŞ'a tahsis edilmesi sebebiyle dâvacıya ithal için ihtiyaç belgesi verilmemesinde mevzuat hükümlerine aykırılık bulunmadığından dâvanın bu kısma ilişkin isteminin reddi;

İthal edilen LPG gazından ihtiyacı olan 1000 tonun verilmesi yolundaki isteğinin reddinde ise bu konuda bakanlığın yetkisi açık olduğu, ayrıca 6224 sayılı Kanunun 10 uncu maddesi hükmü karşısında dâvacıya diğer şirketlerle eşit muamelede bulunmak zorunluluğu karşısında isabet görülmediğinden de bu kısma ilişkin işlemin iptali gerektiği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Ahmet Kocabıyıkoğlu'nun Düşüncesi : 4.1.1971 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan İthalât yönetmeliğinin 14. maddesinde, belirli merciler emrinde bulunan sanayici veya ithalâtçı kotaları ile ilgili ithâl taleplerinin bu mercilere yapılacağı açıklanmış ve maddenin dördüncü fıkrasına da mezkûr kotaların merciler tarafından 13. maddede belirtilen devreler içinde kullanılır veya dağıtılır hükmü konulmuştur. Ayrıca, müsaade belgesine ilişkin 8 inci maddenin 2 nci fıkrasında da, ithali belirli bir merciin müsaadesinde bulunan maddeler dağıtıma tabi tutulduğu takdirde, müsaade esasları Resmî Gazete ile ilân olunacağı belirtilmiştir.

Yönetmelikte yer alan bu hükümlerden çıkan sonuca göre, tahsisli ithal malları listesinden yapılacak ithalâtta bir mal, muayyen bir bakanlık emrine tahsis edilmiş ise, bakanlık, bu tahsis üzerinde mutlak tasarruf hakkına sahiptir. Tahsisi bizzat kullanabileceği gibi, dilediği, takdirde dağıtıma da tabi tutulabilir.

Dâva konusu hâdisede de; mayi petrol gazı (L.P.G.) ithali, ithalâtçı kotasından olmak üzere Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı emrine verilmiştir. Bakanlık da yönetmeliğin tanıdığı yetkiye müsteniden bu tahsisi dağıtıma tabi tutmamış memleket menfaatlerini göz önünde tutarak ve döviz kaybını da önlemek amacıyla malın tamamına ait ithal müsaadesini, sermayesinin yarısından fazlası, bir Devlet işletmesi olan TPAO'ya ait bulunan İPRAŞ şirketine vermiştir.

Dâvacı şirket, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu hükümlerine göre kurulmuş sermayesinin tamamı yabancılara ait olan bir şirkettir. Türkiye'de elde ettiği kârın (kazancın) tamamını dâviz olarak harice transfer etmektedir. İPRAŞ şirketinde ise yabancı ortak kârın, ancak % 10 nunu dolar olarak harice transfer edebilir. Ayrıca İPRAŞ bu konuda gerekli teknik imkânlara, geniş depolama tesislerine de sahip bulunmaktadır.

Diğer taraftan; (L.P.G.) gazı ithalâtçı kotasında bulunduğundan sanayici olan dâvacının, ithalât rejimi kararnamesinin 8 inci ve ithalât yönetmeliğinin 3 üncü maddelerine göre, ithalâtcı kotasından mal ithâl etmesine imkân yoktur. Sanayiciler, ancak kendi ihtiyaçları için sanayici kotasından mal ithâl edebilirler.

Bu sebeplerle; bakanlıkça tesis olunan işlemde de, mevzuat hükümlerine bir aykırılık görülmediğinden ve alınan kararda kamu yararı ilkesine uygun olarak ittihaz olunduğundan hukukî dayanağı olmayan dâvanın reddi gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince duruşma için önceden taraflara tebliğ edilen 3.12.1973 günü dâvacı vekilinin gelmediği dâvalı idareyi temsilen Kadriye Tunguş'un geldiği, kanunsözcüsünün de hazır bulunduğu anlaşılarak yapılan açık duruşmada gelen taraf dinlenip kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan ve gelen tarafa son defa söz verildikten sonra duruşmaya nihayet verilip, dosyadaki bütün belgeler incelenerek işin gereği görüşüldü :

Dâvalı idare, sulandırılmış petrol gazının (LPG) tevziinde görev ve yetkisi bulunmadığını, sadece ilgili şirketlerin bakanlığa vâki müracaatları sonucu bu teklifi dikkate alarak kamu ihtiyacı ve yararı açısından tevzi şirketlerine tahsiste bulunduğunu iddia etmekte ise de; netice olarak kamu kudretini kullanmak suretiyle kesin ve icraî bir karar almış ve bunu tatbik mevkiine koymuş olmasına göre kendi tesis ettiği ve uyguladığı idarî tasarrufun yetkisizlik nedeni ile geçersiz olduğu yolundaki iddiası kamu hukuku açısından yerinde görülmemiştir.

5383 sayılı Kanunun 12 ve 13 ncü maddelerine göre, ithalât ve ihracat, Bakanlar Kurulunca iç ve dış güvenliğin sağlanması, genel sağlık, malî ve iktisadî zaruretler nedeni ile kısıtlanmakta, gerekli görülen hallerde muayyen malların ihracı lisansa tabi tutulmakta, ithali de bakanlık veya muayyen merciler emrine verilmektedir.

Dâva konusu olayda, 1971 yılı altı aylık tahsisli ithal malları listesinde bulunan, ithalâtçı kotasında, LPG. gazının Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı emrine tahsis edildiği ve bakanlıkça bu gazın tamamının ithal hakkının en düşük fiatı veren, depolama tesislerine sahip olan ve sermayesinin yarıdan fazlasının bir Devlet şirketi olan TPAO'ya ait olan ve elde edilen kârın ancak % 10 u döviz olarak yabancı ortağa kalan İPRAŞ şirketine tahsis edilmiş olması sebebiyle dâvacı şirkete ihtiyaç belgesi verilmemesi yolundaki bakanlık işleminde, memleketin döviz durumu ve kamu yararı açısından bir isabetsizlik görülmediğinden bu kısma ilişkin dâvanın reddine;

İPRAŞ şirketine tahsis edilerek ithal edilen LPG. gazından bir miktarının kendilerine verilmesi yolundaki dâvacı şirketin isteminin reddi yolundaki işlemde ise 6224 sayılı Kanunun 10 uncu maddesinde yer alan «yerli sermaye ve teşebbüslere tanınan bütün haklar, muafiyetler ve kolaylıklardan, aynı sahalarda çalışan yabancı sermaye ve teşebbüslerde aynı şartlar dahilinde istifade ederler» hükmü ile dâvacı şirketin ithâl olunan LPG. nin tevziinde yerli şirketlerle aynı haklara sahip olması kabul edilmiş olması nedeniyle kanunda öngörülmeyen sebeplerle farklı muameleye tâbi tutulmasına müncer olduğundan dâvanın bu kısma hasren kabulü ve dâva konusu işlemin bu kısmının iptaline, ilâm harcı peşin alındığından yeniden alınmamasına, aşağıda dökümü gösterilen 110,60 lira yargılama giderlerinden dâvanın haklılığı oranında 55,30 (elli beş lira otuz kuruş) lirasının ve Avukatlık Asgari Ücret Tarifesine göre 650 (altıyüz elli) lira vekâlet ücretinin dâvalıdan alınarak dâvacıya ödenmesine 9.12.1973 günü ihtiyaç belgesine ilişkin kısmın gerekçesinde Üye Mazhar Şener ve Üye Hikmet Müftügil'in esasta ise Üye Fuat Azgur'un muhalefetiyle, tahsis istemine ilişkin kısmında ise oybirliğiyle karar verildi.

AZLIK OYU

X — Dâva, müvekkili şirkete L.P.G. ithali için ihtiyaç belgesi verilmiyeceği yolundaki bakanlık işleminin iptali istemiyle açılmıştır.

Türk İthalât Rejiminin, kamu yararı ve millî menfaatler açısından, düzenleyici mahiyetteki idarî tasarruflarla bazı kısıtlamalara tâbi tutulması mümkündür.

Bu itibarla;

1 — Dâvacı Likidgaz Dağıtım ve Endüstri A.Ş. ile İpraş İstanbul Petrol Rafinerisi A. Ş. deki yabancı sermaye miktarının ne olduğu,

2 — Dâva dosyasının tetkikinden 1968 yılında ithal edilen 27.000 ton L.P.G. den 2.000 tonunun, 1969 yılında ithal edilen 70.000 ton L.P.G. den ise 420 tonunun, dâvalı idarece, dâvacı şirkete tahsis edildiği anlaşılmakta olup, bu tahsis sonucu yapılan satıştan dolayı dâvacı şirketçe dışarıya ne miktar kâr transfer edildiği,

3 — Aynı şekilde, 1968, 1969, 1970 yıllarında İPRAŞ, İstanbul Petrol Rafinerisi A.Ş. tarafından ithal edilen L.P.G. satışından dolayı dışarıya transfer edilen kâr miktarının ne olduğu,

Hususları araştırıldıktan böylece tesis olunan işlemin ne dereceye kadar millî menfaat ve kamu yararı ile bağdaşabildiği saptandıktan sonra ihtiyaç belgesi hakkında karar

verilmesi gerektiği görüşünde olduğumdan dâvanın bu kısmının reddi yolunda verilen çoğunluk kararına karşıyım.

XX — Dâva, dâvacı şirketin ihtiyacı için 1970 yılı birinci altı aylık tahsisli ithal malları listesinde dâvalı idare emrinde bulunan LPG. gazından 1000 tonunun ithalini temini için ihtiyaç belgesi verilmesi, bu mümkün olmadığı takdirde dâvalı idarenin ithal ettiği miktardan 1.000 tonunun kendilerine tahsisi isteminin reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılmıştır.

1971 yılı birinci altı aylık tahsisli ithal malları listesinde bulunan LPG. gazı ithalâtçı kotasında bulunduğundan, sanayici olan dâvacının ithalât rejimi kararnamesinin ve ithalât yönetmeliğinin hükümleri uyarınca ithalâtcı kotasından mal ithâl etmesine imkân bulunmadığından dâvalı idarece ihtiyaç belgesi verilmemesi yolunda tesis edilen işlemde mevzuat hükümlerine aykırılık bulunmadığı düşüncesiyle dâvacının bu yoldaki isteminin sadece memleketin döviz durumu ve kamu yararı açısından incelenerek reddi yolunda verilen kararın gerekçesine karşıyız.

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1972/3222
Karar No : 1973/2933

Dâvacı : Güler Sanayii A. Ş.

Dâvalı : Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Lâtex bantı imaline mahsus makinenin Gümrük Vergilerinin taksitlendirilemiyeceği yolundaki 19.10.1972 günlü ve 6-4420 sayılı işlemin, dâvalı bakanlıkça taksitlendirme taleplerinin kabul edildiği ve bu nedenle de ithalâta teşebbüs edildiği, taksitlendirme taleplerinin 474 sayılı Yasaya ve 7/3505 sayılı kararnameye uygun olduğu nedenleriyle iptali isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvacı tarafından yapılan yatırımın konfeksiyon sanayiinde kullanılan lâstik bant imalâtının ham maddesi niteliğinde bulunduğu 1972 yılı proğramında, imalât sanayii bölümünün giyim eşyası kesimini düzenleyen (b) bendinde sayılan türden bir yatırım da olmadığı, taksitlendirme taleplerinin önceden kabul edildiği yolundaki iddialarının gerçeğe uymadığı nedenleriyle dâvanın reddi gerektiği savunulmuştur.

Raportör Yaşar Eroğlu'nun Düşüncesi : 474 sayılı Yasa ve 7/3505 sayılı karar uyarınca Gümrük Vergilerinin taksitlendirilmesi gereken eşya niteliğinde görülmeyen uyuşmazlık konusu makinenin Gümrük Vergilerinin taksitlendirilmemesinde mevzuata aykırılık görülmediğinden yasal dayanağı bulunmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü İbrahim Yener'in Düşüncesi : Gümrük Vergi ve resimlerini taksitlendirilmesine karar verecek merci 474 sayılı Kanunun 3 ve bu kanunun tatbikine ait yönetmeliğin 31 inci maddesine göre Bakanlar Kurulu olduğuna ve kendisine daha önce taksitlendirileceğine dair herhangi bir belge de verilmediğine nazaran talebin reddinde isabetsizlik görülmemiştir. Aleyhine açılan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği görüşüldü :

Dâva, Lâtex bantı imaline mahsus makinenin Gümrük Vergilerinin taksitlendirilemiyeceği yolundaki işlemin iptali işlemiyle açılmıştır.

5383 sayılı Gümrük Kanununa bağlı Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin Değiştirilmesi Hakkındaki 474 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca yapılacak inceleme sonunda yatırım maddesi sayılacak ve yatırım yönünden uzun vâdeli plân hedeflerine uygun görülecek eşyanın Gümrük Vergilerinin taksitlendirileceği öngörülmektedir.

Kanun, ithal edilen eşyanın Gümrük Vergilerinin taksitlendirilmesi için iki unsur aramıştır. Birincisi, ithal edilecek eşyanın yatırım maddesi sayılması, ikincisi ise bu yatırımın uzun vâdeli plân hedeflerine uygun görülmesidir.

Dâvacının ithal ettiği lâtex bantı imaline mahsus makinenin bir yatırım maddesi olduğu şüphesizdir. Ancak bu yatırımın uzun vadeli plân hedeflerine uygun görülen bir yatırım olup olmadığını tesbit etmek gerekmektedir. 30.12.1971 günlü ve 14058 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 1972 yılı proğramının uygulanması, koordinasyon ve izlenmesine dair 7/3505 sayılı karardaki yatırım indirimi ve gümrük taksitlendirilmesinden yararlandırılacak faaliyet kollarını gösteren listenin İmalât Sanayii başlığını taşıyan bölümün lâstik sanayii alt sektörünü düzenleyen f bendinde; V kayışları, nakil bantları, matbaa merdaneleri, otomativ endüstrisi için gerekli lâstik aksamı, sanayide kullanılan diğer lâstik malzeme imal edecek tesisler sayılmıştır.

Dâvacının «çorap konçlarında ve bazı giyim eşyalarının lâstik gerektiren kısımları ile paça lâstiği imali için ithal ettiği makinenin bu türden bir yatırım olmadığı açıktır. Bu yatırımın konfeksiyon sanayiinde kullanılan lâstik bant imalâtının hammaddesini üretecek nitelikte olması itibariyle 1972 yılı proğramında taksitlendirmeden yararlanacak kollar arasında bulunan deri ve tekstil konfeksiyon sanayii içinde mütalâası da mümkün değildir.

Öte yandan uyuşmazlık konusu makinenin, Gümrük Vergilerinin taksitlendirilmesi talebinden önce gerekli bağlantılar yapılarak 11.9.1972 günü bedelinin transfer edilmesine, malın sevk tarihinden kısa bir süre önce 27.9.1972 günü dâvalı idareye başvurularak taksitlendirme talebinde bulunulmasına ve dâvalı idare tarafından, yapılacak inceleme neticesine kadar makinenin teminat karşılığında gümrükten çekilebileceğinin dâvacıya bildirilmiş olmasına binaen dâvacının taksitlendirme taleplerinin idare tarafından daha önceden kabul edildiği aksi takdirde ithalâta teşebbüs edilemiyeceği yolundaki iddiası da kabule şayan görülmemiştir.

Bu nedenlerle gümrük vergilerinin taksitlendirilmesi gereken eşya niteliğinde bulunmayan lâtex bantı imaline mahsus makinenin Gümrük Vergilerinin taksitlendirilmemesi yolundaki dâva konusu işlemde mevzuata aykırılık görülmediğinden yasal dayanağı bulunmayan dâvanın reddine, ilâm harcı peşin alındığından yeniden alınmamasına 21.11.1973 gününde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — 30.11.1971 günlü ve 14058 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 1972 yılı Proğramının Uygulanması ve İzlenmesine Dair 7/3505 sayılı karardaki, yatırım indirimi ve gümruk Vergilerinin taksitlendirilmesinden yararlandırılacak faaliyet kollarını gösteren listenin imalât sanayii başlığını taşıyan bölümün dokuma ve giyim eşyası sanayiini düzenleyen (b) bendinde deri ve tekstil konfeksiyon sanayii de yer almıştır.

Öte yandan; dâvacı şirketin ithal ettiği makinanın, çorap konçlarında ve bazı giyim eşyalarının lâstik gerektiren kısımları ile, paça lâstiği imali gibi tekstil konfeksiyonu alanına giren işlerde kullanıldığı da ihtilâfsızdır. Bu durumda Gümrük Vergilerinin taksitlendirilmesi, yukarıda açıklanan düzenlemenin tabii sonucu olup aksine tesis edilen dâva konusu işlemin iptali gerektiği düşüncesiyle çoğunluk kararına karşıyız.

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1973/ 822
Karar No : 1973/2626

Kararın Düzeltilmesini İsteyen (Dâvalı) : Ticaret Bakanlığı.

Karşı Taraf (Dâvacı) : Marla Ticaret ve Sanayi Kollektif Şirketi, Durmuş Alpaslan, Ziya Alpaslan - Rami Uluyol

Talebin Özeti : 5.5.1971 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan İthalât Yönetmeliğinin geçici 2 nci maddesine son fıkra olarak eklenen ve 2.9.1971 tarihli 13944 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan İthalât Yönetmeliğine ek yönetmelik'in 4 üncü maddesinde yer alan «Bakanlıkça verilecek yenileme belgesi dolayısiyle tanınacak süre, 28. maddenin 1. bendinin 1. fıkrasında kayıtlı % 10 nakdî teminatın iadesine mesnet teşkil eden süreden sayılmaz.» hükmünün iptaline ilişkin olarak Danıştay Onikinci Dairesince verilen 14.3.1973 gün ve E : 1971/3731, K : 1973/799 sayılı kararın; mezkûr yönetmelik hükmünün 4.1.1972 tarihli Resmî Gazete ile yayınlanan İthalât Yönetmeliğinin 45 inci maddesi ile yürürlükten kaldırılması nedeniyle dâvanın konusunun kalmadığı, % 10 teminatın Hazineye irad kaydının dâyanağını kanundan aldığı, yenileme belgesi verilmesi ve % 2 munzam teminatın irad kaydı ile % 10 teminat alınmasının ve bunun irat kaydının birbirinden farklı bulunduğu, buna rağmen ek sürenin normal müsaade süresini kapsadığı sonucuna varılmasının kanuna ve adalet kurallarına aykırı olduğu, müsaade süresi içinde ithalâtı gerçekleştirmeyen ithalâtçılara % 10 teminatın iade edilmesinin kabulü halinde bunun eşitlik ilkesini zedeleyeceği ve böylece bu müeyyidenin amacından saptırılmış olacağı, düzenleyici tasarrufların iptalinde kanuna aykırılığın gösterilmesi zorunlu iken bunun yapılmadığı, iptal edilen hükmün esasen yönetmelikte mevcut bir hükmü açıklamak, şüphe ve tereddütleri gidermek amacıyla sevkedildiği, binaenaleyh, mevzuatta sarahat varken içtihat yoluyla aksi neticeye varılmasının ve her iki sürenin ithal süresi olarak addedilmesinin kanuna aykırı olduğu, normal süre içinde ithalâtın yapılmamış olması sebebiyle irat kaydedilen % 10 teminatın ilgiliye iadesine karar verilmekle idare lehine doğmuş bulunan müktesep hakkın zedelendiği, % 2 munzam teminat karşılığı ek süre verilmesinin kanunen idareye tanınmış takdir yetkisinin kullanılmasından ibaret olduğu, kararda ek sürenin ithal süresinden sayılması ile % 2 munzam teminatın irad kaydedilmesinin çelişki yarattığı iddiasıyla ve 521 sayılı Kanunun 98 inci madesinin (A), (B) ve (C) bentleri gereğince düzeltilmesi ve esas dâvanın reddine karar verilmesi, yargılama giderlerinin dâvacıya yükletilmesi talebinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Savunma verilmemiştir.

Raportör Tülây Tuğcu'nun Düşüncesi : Kararın düzeltilmesi isteği 521 sayılı Kanunun 98 inci maddesinin (C) bendine uygun olduğundan kabulü gerekir.

5.5.1971 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan İthalât Yönetmeliğinin teminatın iadesi ve irat kaydedilmesi hallerini düzenleyen 28 inci maddesinin 1 inci bendinin birinci fıkrası

ve 2 nci bendi hükümleri muvacehesinde, ithal müsaadesinin yürürlük süresi içinde ithalâtı gerçekleştiremeyen ithalâtçıların yatırmış oldukları % 10 nisbetindeki nakdî teminatın Hazineye irad kaydedilmesi gerekmekte olup, anılan süre sona erdikten ve böylece yatırılmış olan teminat irad kaydedildikten sonra İthalât Yönetmeliğinin geçici 2 nci maddesinin (b) bendindeki şartların yerine getirilmesi suretiyle vaki müracaat üzerine munzam teminat karşılığında «Ek süre» ve «yenileme belgesi» verilmiş olmasının kaydedilen % 10 teminatın ilgiliye iadesi neticesini doğurduğunu diğer bir deyimle düşmüş olan hakkı ihya ettiğini kabule hukuken imkân yoktur.

2.9.1971 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan İthalât Yönetmeliğine ek yönetmeliğin 4 üncü maddesinde yer alan ve İthalât Yönetmeliğinin geçici 2 nci maddesine son fıkra olarak eklenen «bakanlıkça verilecek yenileme belgesi dolayısıyla tanınacak süre, 28. maddenin 1. bendinin 1. fıkrasında kayıtlı % 10 nakdî teminatın iadesine mesnet teşkil eden süreden sayılmaz» hükmüyle bu durum açıklığa kavuşturulmakta, ek süre ve yenileme belgesi verilmiş olmasının evvelce irad kaydedilmiş olan % 10 nakdî teminatın ilgiliye iadesini gerektirmeyeceği hükme bağlanmaktadır.

Dâvacının iddiaları, memleketin döviz imkânları gözönünde tutularak sevkedilen ve Türk Parası Kıymetini Koruma Mevzuatı hükümlerine tamamen uygun bulunan bu hükmün iptalini gerektirecek nitelikte bulunmadığından haklı dayanaktan yoksun dâvanın reddinin uygun olacağı düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Sedat Ünaldı'nın Düşüncesi: Karar düzeltilmesi dilekçesinde ileri sürülen hususlar, 521 sayılı Danıştay Kanununun 98 inci maddesinde yazılı sebeplerden hiç birine uymadığından talebin reddi gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği görüşüldü:

Dâvalı tarafından ileri sürülen kararın düzeltilmesi sebepleri 521 sayılı Danıştay Kanununun 98 inci maddesinin (C) bendine uygun görüldüğünden, Dairemizce verilmiş bulunan 14.3.1973 günlü ve E: 1971/3731, K: 73/799 sayılı karar kaldırılarak işin esası incelendi:

Dâva, 5.5.1971 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan İthalât Yönetmeliğinin geçici 2 nci madesine son fıkra olarak eklenen ve 2.9.1971 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan İthalât Yönetmeliğine ek yönetmeliğin 4 üncü maddesinde yer alan «bakanlıkça verilecek yenileme belgesi dolayısıyle tanınacak süre, 28. maddenin 1. bendinin 1. fıkrasında kayıtlı % 10 nakdî teminatın iadesine mesnet teşkil eden süreden sayılmaz» hükmünün iptali talebiyle açılmıştır.

Döviz olanaklarımızın sınırlı oluşu sebebiyle döviz tahsislerinin zamanında kullanılması ve ithalâtın zamanında yapılması büyük önem taşımaktadır. Bu önem gözönünde tutularak ithalâtın zamanında yaptırılması temel amaç olarak benimsenmiş ve bu amacın gerçekleştirilmesi gayesiyle ithal talebinde bulunanlardan peşin olarak muayyen nisbetlerde nakdî teminat alınması ve ithalâtın süresi içinde kısmen veya tamamen yapılmaması halinde, bir müeyyide olarak, yatırılan teminatın Hazineye irad kaydedilmesi esası kabul edilmiştir.

Açıklanan nedenlerden ötürü temel amaç ithalâtın normal süresi içinde yapılmasıdır. Bununla beraber; yönetmeliklerde yer alan istisnai nitelikteki hükümlerle, süresi içinde

ithalâtı gerçekleştiremeyen ithalâtçılara bazı kayıt ve şartlarla «ek süre» ve «yenileme belgesi» verilmesi kabul edilegelmektedir.

5.5.1971 tarihli Resmî Gazete ile yayınlanan İthalât Yönetmeliğinin bakılan dâva ile ilgili geçici 2 nci maddesinin (b) bendinin birinci fıkrası bu kayıt ve şartları düzenlemekte ve ithal müsaadelerinden «gümrüklere getirilmiş mallara ait olanlar için, yürürlük sürelerinin bitiminden itibaren bir ay içinde müracaat edilmek ve mal bedelinin Türk Parası tutarının % 2 si nisbetinde munzam bir teminatın yetkili bankalara yatırılarak Hazineye irad kaydedildiğinin bu bankalardan alınacak belge ile tevsik edilmek kaydıyla, kullanma süresi bir ayı geçmemek üzere ..... bakanlıkça bir defaya mahsus olmak üzere yenileme belgeleri verilir.» hükmünü taşımaktadır.

Anılan yönetmeliğin, yatırılan teminatın ilgililere iadesi ve irat kaydedilmesi hallerini düzenleyen 28 inci maddesinin 1 inci bendinin birinci fıkrası ile 2 nci bendinin ve geçici 2 nci maddenin (b) bendnin metni yukarıya alınan birinci fıkrası hükümlerinin birlikte incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, yatırılan nakdî teminatın ilgiliye iadesi, ancak malın 11 inci maddede öngörülen süre (5 ay) içinde ithal edilmesiyle mümkün olup aksi hal anılan teminatın Hazineye irad kaydını gerektiren sebeplerdendir.

Geçici 2 nci maddenin (b) bendinin birinci fıkrası; ithalâtçılara istisnai bir olanak tanımaktadır. Sözü edilen fıkrada yer alan hükümle; müsaade süresi içinde ithalâtı gerçekleştiremiyen, böylece 28 inci maddenin 2 nci bendi gereğince yatırdığı nakdî teminat Hazineye irad kaydedilen ithalâtçıların malı ithal edememelerinden ötürü daha fazla zarara uğramalarını önlemek amacıyla, ithal müsaadelerinin yürürlük süresinin bitiminden itibaren bir ay içinde müracaat etmeleri ve % 2 nisbetinde munzam bir teminatı Hazineye irat kaydettirmiş olmaları kaydıyla, kullanma süresi bir ayı geçmemek üzere «ek süre» ve «yenileme belgesi» verilmesi kabul edilmiştir. Müsaade süresi ile ek süre; esas teminat ile munzam teminat mahiyeten ayrı ayrı şeylerdir ve ayrı prosedürlere tabidir.

İstisnaen ek süre ve yenileme belgesi verilmiş olmasının ve bunların karşılığı olarak munzam teminat alınmış bulunmasının mukaddema irad kaydedilme durumuna gelmiş esas nakdî teminatın ilgiliye iadesi olanağını bahşettiğini, diğer bir deyimle düşmüş olan hakkı ihya ettiğini kabule hukuken imkân yoktur. Kaldı ki; geçici ikinci maddeye son olarak eklenen dâva konusu «Bakanlıkça verilecek yenileme belgesi dolayısıyle tanınacak süre, 28. maddenin 1. bendinin 1. fıkrasında kayıtlı % 10 nakdî teminatın iadesine mesnet teşkil eden süreden sayılmaz» şeklindeki fıkra ile her türlü şüphe ve tereddüt giderilerek konu açıklığa kavuşturulmakta, ek süre ve yenileme belgesi verilmiş olmasının, müsaade süresi içinde ithalâtı gerçekleştiremeyen ithalâtçılara yatırdıkları % 10 nakdî teminatın iadesini gerektirmeyeceği hususu teyiden hükme bağlanmaktadır.

Görülüyor ki, memleketin döviz olanakları gözönünde tutularak sevkedilen ve Türk Parası Kıymetini Koruma mevzuatı hükümlerine tamamen uygun bulunan bu hükmün, hukuk kurallarına aykırı olduğundan ve dayanağını 1567 sayılı Kanundan alan % 10 nakdî teminatın Hazineye irad kaydına ilişkin yönetmelik hükmünü bertaraf ettiğinden sözetmek olanaksızdır.

Sonuç; 5.5.1971 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan İthalât Yönetmeliğinin 11 inci maddesinde öngörülen 5 aylık süre içinde ithalâtı gerçekleştiremediği için yatırdığı % 10 nakdî teminatla Hazineye irad kaydedilen dâvacının, ek süre ve yenileme belgesi verilmiş olmasına rağmen, sözü edilen teminatın iade edilmemesine idarece dayanak yapıldığı iddiasıyle 2.9.1971 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan İthalât Yönetmeliğine ek yönetmeliğin metni yukarıya alınan 4 üncü maddesinde yer alan hükmün iptali talebiyle açtığı

dâvanın açıklanan nedenlerle reddine, 60 lira ilâm harcı evvelce alındığından yeniden alınmamasına, 475 kuruş posta pulu giderinin dâvacıdan alınarak dâvalıya verilmesine 18.10.1973 günü oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — Kararın düzeltilmesi dileğinin kabulü ancak 521 sayılı Kanunun 98 inci maddesinde yazılı sebeplerden birinin bulunması ile mümkün olup dilekçe sahibinin ileri sürdüğü sebeplerin ise bunlardan hiçbirine uymamasına binaen yerinde olmayan dileğin reddi gerektiği düşüncesiyle karara karşıyım.

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1971/ 37
Karar No : 1973/2531

Dâvacı : Ömer Kuleyin

Dâvalı : Ticaret Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Vakfıkebir Fındık Tarım Satış Kooperatifi üyesi olan dâvacının 16.4.1970 günlü kooperatif genel kurulu toplantısında Fisko Birlik delegeliğine seçilmesine dair kararın Ticaret Bakanlığınca onaylanmaması ve delegeliğinin iptali yolunda tesis edilen 22.6.1970 günlü ve 6.13248 sayılı işlemin; yasaya ve ana sözleşmeye aykırı bulunduğu nedenleriyle iptali isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Anasözleşmenin 18 inci maddesinin 2 nci bendine göre kooperatif genel kurulunda temsilin ortaklık sayısı ve görülen iş yılındaki teslimat ortalaması ile orantılı olacağı, 3 üncü ve 4. bentlerde kooperatif genel kuruluna girme hakkını haiz her 400 ortak ve Ticaret Bakanlığınca tesbit edilecek ürün birimi için bir temsilci hesaplanacağının belirtildiğine nazaran dâvacının delegeliğinin kabulü mümkün olamıyacağından dâvanın reddi gerektiği savunulmuştur.

Raportör Yaşar Eroğlu'nun Düşüncesi : Anasözleşmenin 18 inci maddesinin son bendine göre birlik delegeliğine seçileceklerin kooperatif yönetim kurullarında aranacak nitelikleri haiz olması gerekmektedir. Yönetim kuruluna seçilebilmek ise Anasözleşmede ortaklık vecibelerinin yerine getirilmesi şartına bağlanmıştır. 2834 sayılı Yasanın 9 uncu maddesine göre ortaklık yükümlülüğünü yerine getirmediği dosyadaki belgelerin incelenmesinden anlaşılan dâvacının birlik delegeliğine seçilmesi kararının bakanlıkça onaylanmamasında ve delegeliğinin iptalinde yukarıda belirtilen hukukî durum karşısında mevzuata aykırılık görülmediğinden dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Yüksel Esin'in Düşüncesi : Dâva, Vakfıkebir Fındık Tarım Satış Kooperatifi üyesi olan dâvacının 16.4.1970 tarihli Kooperatif Genel Kurulu toplantısında Fiskobirlik delegeliğine seçilmesine dair kararın onaylanmaması ve delegeliğinin iptali hakkında Ticaret Bakanlığınca tesis olunan 22.6.1970 gün ve 6 - 13248 sayılı işlemin iptali talebiyle açılmıştır.

Bakanlar Kurulunun 27.1.1937 gün ve 2/5936 sayılı kararı ile tasdik olunan Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri Ana Mukavelenamesi'nin 18. maddesinin son fıkrasında «Birlik delegeliğine seçileceklerin, kooperatif yönetim kurulu üyelerinde aranacak, nitelikleri haiz olmaları şarttır» denilmekte, yönetim kurulu üyelerinin seçimi ve nitelikleri ile ilgili 25 inci maddede ise «Haklı bir sebebe dayanmaksızın ortaklık vecibelerini yerine getirmeyenler» in yönetim kurulu üyesi olamıyacakları hükme bağlanmaktadır.

1966 yılında ürün taahhüt ve teslimatında bulunmadığı, 1967 yılında ise taahhüt ettiği ürünü teslim etmediği anlaşılan ve böylece mezkûr mukavele hükümleri karşısında delege seçilebilmesine imkân olmayan dâvacının, delegeliğinin iptal olunmasında mevzuata aykırılık yoktur.

Dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danışıay Onikinci Dairesince duruşma için önceden taraflara tebliğ edilmiş bulunan 22.10.1973 günü dâvacının gelmediği dâvalı idareyi temsilen ikinci Hukuk Müşaviri Ali Nihat Adal'ın geldiği, kanunsözcüsünün de hazır bulunduğu anlaşılarak yapılan açık duruşmada gelen taraf dinlendikten, kanunsözcüsü'nün düşüncesi alındıktan ve gelen tarafa son söz verildikten sonra dosyadaki bütün belgeler incelenmek suretiyle işin gereği görüşüldü :

Dâva, Vakfıkebir Tarım Satış Kooperatifi üyesi olan dâvacının 16.4.1970 günlü kooperatif genel kurul toplantısında Fiskobirlik delegeliğine seçilmesine dair kararın onaylanmaması ve delegeliğinin iptali hakkında Ticaret Bakanlığınca tesis edilen 22.6.1970 günlü ve 6 - 13248 sayılı işlemin iptali istemiyle açılmıştır.

Bakanlar Kurulu'nun 27.1.1937 gün ve 2/5936 sayılı kararı ile onaylanan Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri Ana Mukavelenamesi'nin 18. maddesinin son fıkrasında; her ortak kooperatif genel kurulunca birlik delegeliğine seçileceklerin, kooperatif yönetim kurulları üyelerinde aranacak nitelikleri haiz olması gerektiği öngörülmüştür. Pönetim kurulu üyeliğine seçilebilmek ise aynı sözleşmenin 25 inci maddesinde ortaklık vecibelerinin yerine getirilmesi şartına bağlanmıştır. 2834 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanununun 9 uncu maddesi ile Tarım Satış Kooperatifleri ortakları, satış kooperatifinin kuruluş ergeleri arasına giren ürünlerinin hepsini her yıl kooperatife teslim etmek ve bu gibi tarımsal ürünlerinin ne kadar ve ne çeşit olduğunu kooperatiflerin saptayacakları vakitlerde ve şekillerde bu kooperatiflere bildirmekle yükümlü tutulmuştur.

Dâvacının ise, 1966 yılında ürün taahhüt ve teslimatında bulunmadığı, 1967 yılında taahhüt ettiği ürünü kooperatife teslim etmediği dosyadaki belgelerin incelenmesinden anlaşılmıştır. Yukarıda açıklanan hukukî durum karşısında birlik delegeliğine seçilmesine imkân bulunmayan dâvacının, delegeliğe seçilmesi yolundaki kararın onaylanmaması ve delegeliğinin iptali hakkındaki dâva konusu Ticaret Bakanlığı işleminde mevzuata aykırılık görülmediğinden yasal dayanağı bulunmayan dâvanın reddine, ilâm harcı peşin alındığından yeniden alınmamasına 23.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

MARKA İŞLERİ

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1973/1130
Karar No : 1973/2220

Kararın düzeltilmesini isteyen (Dâvalı) : Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Karşı Taraf (Dâvacı) : Société des Produits Nestlé S. A.

Vekili : H. W. Stock Halefleri Dogulas G. Whittall ve ortakları vekili Av. Dündar Erendağ ve Av. Kâzım Dündar

Talebin Özeti : İsviçre'de kâin Société des Produits Nestlé Şirketi adına tescili talep edilen «Selim» markasının, yabancı mahsul ve mamulâtın Türkiye'de istihsal ve imâl edildiği zannını uyndıracak ve halkı aldatacak mahiyette olması itibariyle tescil edilemiyeceği yolunda ittihaz edilen 13.4.1971 gün ve 2110-6/05763 sayılı işlemin iptali hakkında Danıştay Onikinci Dairesince verilen 19.2.1973 gün ve 1973/444 sayılı kararın usûl ve kanuna aykırı olduğundan bahisle düzeltilmesi isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Karar düzeltilmesi isteminin isabetsizliğinden bahisle reddi gerektiği savunulmuştur.

Raportör Uzdem Akyüz'ün Düşüncesi : Markalar Kanununun 5 inci maddesinin (B) bendi sadece yabancı mamulâtın Türkiye'de imal edildiği zannını uyandırabilecek markaların değil, aynı zamanda Türk mamulâtının yabancı memlekette imâl edildiği intibaını uyandıracak markaların da tescil edilemiyeceğini belirtmektedir. Selim markasının, Türkiye'deki tali firma tarafından yurdumuzda imal edilen emtia üzerine konulacağı ileri sürülmekte ise de bu marka dâvacı İsviçre firması adına tescil edildiğinde İsviçre'de imal ettiği malların üzerine konulmasını engelleyen bir hal kalmamaktadır. Bu halde ise yabancı mamulün, Türkiye'de imal edildiği zannını uyandıracağı açıktır. Normal olarak, markanın malı imal veya piyasaya arz eden adına tescili gerektiğinden, idarece dâvacının tescil talebinin reddi ve talebin Türkiye'deki şirket adına yapılmasının bildirilmesi yerinde görüldüğünden karar düzeltilmesi isteminin kabulü ile dâvanın esastan reddi düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Nihat Özelçi'nin Düşüncesi : Karar düzeltilmesi dilekçesinde ileri sürülen hususlar, 521 sayılı Danıştay Kanununun 98 inci maddesinde yazılı sebeplerden hiçbirine uymadığından talebin reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince, karar düzeltilmesi isteminde bulunan Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının ileri sürdüğü düzeltme sebepleri aşağıda açıklanan nedenlerle 521 sayılı Danıştay Kanununun 98 inci maddesinin (C) bendine uygun bulundu-

ğundan Dairemizce verilen 19.2.1973 gün ve 1973/444 sayılı karar kaldırılarak işin esasına geçildi :

551 sayılı Markalar Kanununun 5 inci maddesinin (b) bendi «Halkı aldatacak mahiyette olan işaretler, ezcümle markanın tescilini isteyen kimseye ait olmayan tasdikname, diploma, takdirname, madalya gibi hususları ihtiva eden veya yabancı mahsul ve mamûlâtın Türkiye içinde Türk mahsûl ve mamulâtının yabancı memleketlerde istihsal veya imal edildiği zannını uyandıracak surette tertip edilen yahut markanın tescilini isteyen kimsenin ikâmet, istihsal, imal veya ticaret mahalli ile ilgisi bulunmayan menşe işaretlerini havi işaret ve adların» marka olarak tescil edilemiyeceği hükmünü taşımaktadır.

Tescili istenen «Selim» markasının, Société des Produits Nestlé Şirketinin Türkiye'deki tali firması tarafından yurdumuzda imal edilen emtia üzerine konulacağı, bu bakımdan yabancı mamulün, Türkiye'de imal edildiği zannını uyandırması halinin söz konusu olamıyacağı ileri sürülmekte ise de bu marka, dâvacı İsviçre firması adına tescil edildiği takdirde, İsviçre'de imal ettiği malların üzerine konulmasını engelleyebilecek bir hal kalmamaktadır. Bu halde ise yabancı mamulün, Türkiye'de imal edildiği zannını uyandıracağı açıktır.

Markalar Kanununa göre normal olarak markanın, malı imal veya piyasaya arzeden adına tescili gerekmektedir. Buna göre idarece tescil talebinin reddi ve talebin Türkiye'deki Nestlé A. Ş. adına yapılmasını bildirmesinde isabetsizlik bulunmadığından dâvanın reddine, 60 lira ilâm harcı evvelce alındığından yeniden harç alınmasına mahal bulunmadığına 22.9.1973 günü oyçokluğu ile karar verildi.

AZLIK OYU

X — Emtia, dâvacı firmanın Türkiye'deki talî bir kuruluşu bulunan Nestlé A. Ş. tarafından lisans altında Türkiye'de imal edildiğine nazaran, bu emtialar üzerine konulacak «Selim» markasının, yabancı mamûlâtın Türkiye'de imal edildiği zannını uyandırması, emtia esasen Türkiye'de imal edildiği için söz konusu olmamakta ve binaenaleyh tescil talebinin bu nedenle reddi hakkındaki dâva konusu işlemde kanunî isabet bulunmamaktadır.

İdare savunmasında marka sahibi ile markanın üzerine konacağı malı imal eden ve piyasaya arzedenin farklı kimseler olacağını ve bu halin Markalar Kanununa aykırı düşeceğini ileri sürmekte ise de, dâvada incelenen işlemini bu gerekçeye dayanarak tesis etmiş bulunmaktadır.

«Selim» markasının, İsviçre firması adına tescili halinde bu markanın, İsviçre'deki imalâtta kullanılıp kullanılamıyacağı konusu, İsviçre kanunlarını ilgilendiren bir konu olmaktadır. İsviçre kanunlarının, böyle bir uygulamaya cevaz verip vermediği bilinmemektedir.

Bu sebeple, karar düzeltilmesi dilekçesinde ileri sürülen hususlar 521 sayılı Danıştay Kanununun 98 inci maddesinde yazılı sebeplere uymadığından düzeltme talebinin reddi gerekeceği görüşü ile çoğunluk kararına karşıyız.

SERMAYE İŞLERİ

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1972/2889
Karar No : 1973/2263

Dâvacı : Sancak Tül Sanayii Ltd. Şti.

Vekili : Av. Behçet Kayaalp

Dâvalı : Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.

Dâvanın Özeti : Müvekkili şirketin cips imali için kurmakta olduğu Palikondansasyon tesisi projesinin tahakkukunu sağlamak amacıyla daha önce verilmiş teşvik belgesinin % 60 yatırım indiriminden faydalandırılmaları kabul edilmesine rağmen, proje için gerekli dövizin temin edilememesi sebebiyle projenin gerçekleşmesinin geciktiği ve bu nedenle yeni bir uygulamaya gidilmek için yapılan müracaatları sonucunda verilen 18.8.1972 gün ve 510 sayılı Teşvik Belgesinde ise % 30 yatırım indiriminden faydalandırılmaları yoluna gidildiği ileri sürüldükten sonra, ilk teşvik belgesinde kabul edilmiş bulunan % 60 yatırım indiriminin kendileri için müktesep hak teşkil ettiğinden bahisle, son defa verilmiş bulunan Teşvik Belgesindeki % 30 yatırım indiriminin iptali ile ilk teşvik belgesindeki gibi % 60 yatırım indirimi hakkının uygulanmasına karar verilmesi isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dâvanın kanunî süre içerisinde açılmamış bulunduğu ileri sürüldükten sonra, dâvacı şirkete verilmiş bulunan 18.8.1969 gün ve 126 sayılı Teşvik Belgesinde tanınmış bulunan % 60 yatırım indirimi hakkının kullanılamadığı, bu teşvik belgesi süresinin dolması üzerine yeniden verilen 8.1.1971 gün ve 257 sayılı Teşvik Belgesinde ise % 30 yatırım indirimi hakkı tanındığı, gene dâvacı şirket bu teşvik belgesindeki haklardan da süresi içinde yararlanamıyacağını belirterek yenileme talebinde bulununca 18.8.1972 gün ve 510 sayılı Teşvik Belgesi verildiği ileri sürüldükten sonra, kullanılmayan ilk teşvik belgesindeki % 60 yatırım indirimi yönünden müktesap hak iddiasının geçerli olamıyacağı ve en son verilen teşvik belgesi zamanındaki mevzuatın % 30 yatırım indirimine cevaz verdiğinden bahisle dâvanın süre ve esas yönlerinden reddi gerekeceği savunulmaktadır.

Raportör Yılmaz Taşdelen'in Düşüncesi : Dâvacı şirketin yatırım yapacağı konu ile ilgili olarak daha önce verilmiş bulunan teşvik belgelerindeki haklardan zamanında yararlanamaması üzerine son defa verilen teşvik belgesinde % 30 yatırım indirimi kabul edildiği anlaşılmaktadır.

İlk teşvik belgesinde % 60 yatırım indiriminden yararlanma hakkının tanınmış olması, bu hakkı zamanında kullanamayan dâvacıya müktesep hak sağlamayacağı gibi, bundan sonra verilen belgede de % 30 yatırım indirimi tanınmış olduğu halde bu belgenin geçerlik süresi zarfında proje gerçekleştirilememiştir.

Üçüncü defa verilen teşvik belgesinde ise son mevzuat uyarınca tanınmış bulunan % 30 yatırım indiriminin ilk teşvik belgesindeki gibi % 60 yükseltilmesi yolundaki müracaatın kabul edilmemesinde mevzuata aykırılık görülmemiştir. Dâvanın reddi gerekir.

Kanunsözcüsü İbrahim Yener'in Düşüncesi : 8.1.1971 tarihli belge için 3.11.1972 tarihinde açılan dâvanın önce süre aşımı nedeniyle reddi gerekir.

Esasa gelince;

Dâvacı firmaya özel bir teşvik tanınması mümkün olmadığı gibi olayda müktesep hakkın da ihlâli sözkonusu değildir. Bu sebeple de dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği görüşüldü :

Dâvalının süre def'i yerinde görülmeyerek işin esasına geçildi;

Dâva, dâvacı şirkete verilmiş bulunan 15.8.1972 gün ve 510 sayılı Teşvik Belgesinde, yatırımın istifade edebileceği teşvik tedbirlerinden biri olan % 30 yatırım indiriminin iptali ile bundan önce verilmiş bulunan 18.8.1969 tarihli teşvik belgesindeki % 60 yatırım indiriminin uygulanmasına karar verilmesi isteğiyle açılmış bulunmaktadır.

Dâva dosyasının incelenmesinden; poliester cips, tekstürize ve boya tesislerinin kurulması ve devamlı elyaf tesislerinin tevsii ile ilgili olarak yapılacak yatırım için, dâvacı şirkete verilen 18.8.1969 gün ve 126 sayılı Teşvik Belgesi ile yatırımın istifade edebileceği teşvik tedbirlerinden biri olan % 60 yatırım indirimi hakkı tanınmış bulunmasına rağmen, bazı ekonomik nedenlerle bu teşvik belgesi ile sağlanan imkânlardan süresi içinde yararlanamadığı için yenileme talebinde bulunulduğu, bu nedenle yeniden verilen 8.1.1971 gün ve 257 sayılı Teşvik Belgesi ile yatırım indiriminin % 30 a düşürüldüğü ihtilâfsızdır.

Dâvacı şirket 6/12585 sayılı kararnamenin uygulanması esaslarına ilişkin 13.4.1972 günlü Resmî Gazete'de yayınlanan 11 sayılı tebliğ ile 6.6.1972 günlü Resmî Gazete'de yayınlanan 5 nolu tebliğ hükümlerinin 257 sayılı Teşvik Belgesi ve projelerine uygulanmasını talep edince, 6/12585 sayılı kararname gereğince tanınanacak teşvik tedbirlerinin bir belgede toplanması uygun görüldüğünden 257 sayılı Belge iptal edilerek onun yerine 18.8.1972 gün ve 510 sayılı Teşvik Belgesi verilmiş bulunmakta ve bu teşvik belgesinde de, diğer teşvik tedbirleri meyanında, bundan önceki 257 sayılı Belgede kabul edilmiş bulunan % 30 yatırım indiriminden yararlanma haklarının aynen muhafaza edildiği anlaşılmaktadır.

Dâvacı, kendilerine ilk defa verilmiş bulunan 18.8.1969 gün ve 126 sayılı Teşvik Belgesi ile % 60 yatırım indirimi hakkı tanındığını, bu nedenle yararlanamadığı bu teşvik belgesi ile kabul edilen % 60 yatırım indirimi nisbetinin en son verilen 18.8.1972 gün ve 510 sayılı Teşvik Belgesi ile tanınması gerektiğini, aksi halde müktesep hak ilkesinin çiğnenmiş olacağını beyan etmekte ise de; idarî işlemler hakkında o tarihte yürürlükte bulunan mevzuat hükümleri uygulanacağı gibi, dâvacı yatırımını 126 sayılı Teşvik Belgesinin geçerli olduğu süre içinde gerçekleştiremediğinden, kullanılmayan bir imkân için müktesep hak iddiası varit olamaz.

Diğer taraftan son olarak verilen 510 sayılı Teşvik Belgesi ile kabul edilen % 30 yatırım indirimi, bundan önceki 257 sayılı Teşvik Belgesindekinin aynı olup, bugünün teşvik mevzuatı % 60 yatırım indirimine imkân vermediğinden tesise % 30 yatırım indirimi tanınmasında yasalara aykırılık görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle mesnetten mahrum bulunan dâvanın reddine, yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına ilâm harcı evvelce alındığından yeniden alınmasına yer olmadığı, 26.9.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

SERMAYE HAREKETLERİ VE GÖRÜNMEYEN İŞLEMLER

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1972/1389
Karar No : 1973/2288

Dâvacılar : Antonio, Tehemes, Virjiniya, Elizabet Sagredo.

Vekilleri : Av. İhsan Gürak.

Dâvalı : Veraset Vergi Dairesi Müdürlüğü.

Dâvanın Özeti : İstanbul Şişli Cumhuriyet Mahallesi Feriköy civarında, hariçte mukim bulunan müvekkillerine ait 4 parça taşınmazın satılması için yaptıkları müracaat üzerine, Türk Parasının Kıymetini Koruma Mevzuatı uyarınca yaptırılan kıymet takdirinin çok fahiş olması nedeniyle yapmış oldukları takdir komisyonu kararına vaki itirazlarının reddine dair, itiraz komisyonu kararını onayan Temyiz Komisyonu 4 üncü Dairesinin 25.1.1971 gün ve 1970/6217 sayılı kararının bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Raportör Yılmaz Taşdelen'in Düşüncesi : Takdir komisyonunca tesis edilen işleme karşı üst mercie müracaat edilmesi veya doğrudan doğruya Danıştaya dâva açılması gerekmektedir.

Bu nedenle takdir komisyonu kararına karşı vergi itiraz ve Temyiz Komisyonlarına yapıldığı anlaşılan müracaatların V.U.K.'nun 377 nci maddesi hükmü uyarınca reddedilmesinde mevzuata aykırılık yoktur. Dâvanın reddi gerekir.

Kanunsözcüsü Necati Koldemir'in Düşüncesi : Gayrimenkul için rayiç bedel takdirine dair takdir komisyonu kararına karşı mükellefin itiraza yetkisi bulunmadığından, bu yolda vaki itirazın 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 377 nci maddesine istinaden incelenmeksizin reddedilmesinde ve Temyiz Komisyonunca da itiraz komisyonu kararının tasdikine karar verilmesinde kanuna aykırılık yoktur.

Yerinde olmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği görüşüldü :

17 sayılı karara ilişkin Seri : 5 No. 3 sayılı tebliğin 56 ncı maddesi «Hariçte mukim gerçek ve tüzel kişilere ait gayrimenkullerle, gayrimenkullere müteferri aynî hakların Türkiyede mukim özel ve tüzel kişilere satışına..... tapu sicil muhafızlıklarınca izin verilebilir.

Tapu sicil muhafızlıkları kendilerine vaki talepleri, gayrimenkulün bulunduğu yerdeki takdir komisyonları ile Merkez Bankası şubelerine bildirirler» hükmünü taşımaktadır.

Hariçte mukim bulundukları anlaşılan dâvacılara ait gayrimenkullerin satış bedeli de blokaja tabi olduğundan, yukarıda sözü edilen madde hükmü uyarınca ilgili tapu sicil muhafızlığının bu konuda vaki talep üzerine söz konusu gayrimenkullerin satış bedellerini takdir komisyonuna tespit ettirdiği anlaşılmaktadır.

Takdir komisyonunun Türk Parasının Kıymetini Koruma Mevzuatına göre tesis ettiği bu işlem, kesin idari bir işlem niteliği arzettiğinden, bu işlem aleyhine dâvacı tarafından doğrudan doğruya Danıştayda dâva açılması gerekeceği cihetle, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 377 nci maddesine istinaden takdir komisyonu kararına karşı dâvacı tarafından vaki itirazın incelenmeksizin reddedilmesinde ve Temyiz Komisyonunca da itiraz komisyonu kararının tasdikine karar verilmesinde netice itibariyle isabetsizlik görülmediğinden dâvanın reddine, 100 lira ilâm harcının dâvacılardan alınmasına ve diğer yargılama giderlerinin de dâvacılar üzerinde bırakılmasına 29.9.1973 gününde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — Dâvacı vekilinin aleyhine itiraz komisyonuna başvurduğu takdir komisyonu kararı, vergi ile ilgili ve Vergi Usul Kanununa göre verilen bir karar değildir.

Bu karar, Türk Parası Kıymetinin Korunmasına İlişkin Mevzuat (17 sayılı karara ait Seri : V. No. 3 sayılı Tebliğin 56. maddesi) uyarınca verilmiş bir karardır.

Böyle olunca, ancak Vergi Usul Kanununa tâbi vergi uyuşmazlıklarını çözmekle görevli itiraz ve Temyiz Komisyonlarının, vaki başvurmaları, dâva ehliyeti bakımından değil, incelemede herşeyden önce gözetmeleri gereken kendi görevleri yönünden red etmeleri gerekirdi.

Binaenaleyh; itiraz ve Temyiz Komisyonlarınca görevsizlik kararı verilmek üzere, dâva konusu Temyiz Komisyonu kararının bozulması gerektiği oyu ile çoğunluk kararına karşıyım.

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1971/3829
Karar No : 1973/2298

Dâvacı : Anadolu Deniz Acentalığı Limited Şirketi.

Dâvalı : Maliye Bakanlığı.

Dâvanın Özeti : 1970 yılı başında şirketin öz sermayesinde 156.825.82 TL. azalma olduğu iddia edilerek yabancı ortağa isabet eden 75.276 TL. mukabil dövizin Seri : V. No. 3 sayılı tebliğin 19 uncu maddesi gereğince yurda getirmesi gerektiği yolunda müesses işlemin; şirketlerinin bir sermaye şirketi olması hasebiyle 19 uncu maddenin kendilerine uygulanamıyacağını, 18 inci maddesinin (C) fıkrasına göre hesaplanan öz sermayelerinin Kurumlar Vergisi Kanununa göre hesaplandığına bu durumda mevcut sermaye ile arasında fark bulunmadığına esasen sermaye şirketlerinde ortakların sorumlulukları sermaye payları ile mahdut olduğuna göre, ortakların zarar husulü dolayısiyle azalan şirket sermayesini tamamlamaya icbar edilemiyeceğini, 1970 yılı başındaki zarar aynı yıl içinde meydana gelen kârlarla esasen mahsup edilmek suretiyle öz sermayenin azalışının telâfi edildiğini iddia ederek iptali istenilmiştir.

Savunmanın Özeti : Yapılan inceleme sonucu dâvacı şirketin 1969 ve 1970 yıllarında ilgili vergi dairelerine vermiş oldukları Gelir ve Kurumlar Vergisi beyannamelerine göre tespit edilen öz sermayesi 1969 yılı başında 197.029,31 TL. iken 1970 yılı başında 40.203.49 lirasına düştüğü tespit edilmiştir. Buna göre azalan sermayenin yabancı ortaklara düşen 75.276 liralık kısmının döviz olarak getirilmesinin Seri : 5 No. 3 sayılı tebliğin 19 uncu maddesi gereği olduğu ileri sürülerek dâvanın reddi istenilmiştir.

Kanunsözcüsü İbrahim Yener'in Düşüncesi : Seri : V. No. 3 sayılı tebliğin 19 uncu maddesi gereğince öz sermayede azalan dövizin getirilmesi icap ettiğinden aleyhine açılan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

Raportör Birsen Çırakman'ın Düşüncesi : Şirketin azalan öz sermayesinin yabancı ortağa isabet eden kısmının döviz olarak yurda getirilmesi yolunda Seri : V No. 3 sayılı tebliğin 19 uncu maddesi hükümleri uyarınca tesis edilen işlemin iptalini gerektiren bir neden bulunmadığından dâvanın reddi gerektiği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği görüşüldü :

Dâvacı şirketin 1970 yılı başında Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanununa göre tespit edilen öz sermayesinde 156.825.82 liralık bir azalma olduğu savunma ve dosya muhteviyatı ile sabit bulunmaktadır. Bir sermaye şirketi olan dâvacı şirketin öz sermayesinin hesabının Seri : V. No. 3 sayılı tebliğin 18 inci maddesinin (C) bendine göre yapılacağı ihti-

lâfsız bulunduğuna ve esasen öz sermaye tespitinin ve Gelir ve Kurumlar Vergisi beyannameleri üzerinden yapıldığı anlaşıldığına göre, şirketin mevcut sermayesi ile öz sermayesi arasında bir fark bulunmadığı iddiası varit görülmemektedir.

Diğer taraftan Şeri : V. No. 3 sayılı tebliğin 19 uncu maddesinde yer alan «Türkiye'de iş yapan veya ticarî bir ortaklığa katılan hariçte mukim gerçek ve tüzel kişiler her takvim yılı başında 18 inci madde gereğince hesaplanarak öz sermaye ile fiilen mevcut öz sermayeleri arasındaki farkı Gelir ve Kurumlar Vergisi beyannamelerinin vergi dairesine tevdi süresinin bitiminden itibaren, üç ay içinde hariçten döviz olarak getirmeğe ve bu hususlaki döviz alım bordrolarını ilgili Merkez Bankası Şubelerine ibraz etmeye mecburdurlar» hükmünün sermaye şirketlerine uygulanamıyacağı iddiası da maddenin açıklığı karşısında geçerli değildir.

Kaldı ki dâvacı şirketin 1968 yılı kârları dolayısiyle bloke edilen 18.691,01 liranın 1969 yılı zararına mahsubu talebinin de bakanlıkça olumlu karşılanmadığı anlaşılmaktadır.

Bu durumda şirketin öz sermayesinde meydana gelen azalma nedeniyle yabancı ortağa isabet eden kısım için döviz getirme mecburiyetinin yukarda açıklanan 19 uncu maddeye göre zorunlu bulunması karşısında dâva konusu işlemde hukuka aykırılık görülmemiştir.

Bu sebeple dâvanın reddine, 60 lira ilâm harcı evvelce alındığından yeniden alınmasına yer olmadığına 29.9.1973 günü oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1970/5252
Karar No : 1973/2519

Dâvacı : Surp Garabet Ermeni Kilisesi Vakfı Yönetim Kurulu.

Vekili : Av. Rıdvan Asım Yetiş.

Dâvalı : İstanbul Valiliği.

Dâvanın Özeti : 24.5.1970 günü yapılan Surp Garabet Ermeni Kilisesi Vakfı Yönetim Kurulu seçiminin yönetim kuruluna seçilen şahıslardan Leon Toros İrlan, Nigoğos Atmacıyan, Garbis Nişanyan, Aram Simanyan'ın kilise seçim çevresinde ikamet etmedikleri ve bu durumun örf adetlere, mer'i mevzuata ve bakanlık emirlerine aykırı olduğu tespit edildiğinden seçimin iptali yolunda 12.8.1970 günlü yazı ile müesses 19471 — 42858 sayılı işlemin, bir kimsenin kilise yönetim kuruluna seçilmesi için kilise çevresinde oturmasında hukukî bir zaruret bulunmadığı kaldı ki bu seneye kadar her kilise yönetim kuruluna o kilise çevresi dışında ikamet edenlerin de seçildiği ve bu seneye kadar seçimlerin iptaline gidilmediği, diğer taraftan dört kişinin seçilme niteliğinin olmaması yönetim kurulunun teşkiline mani olmayıp, yedek üyelerle teşkilinin mümkün olduğu vilâyetin seçimleri iptale yetkili bulunmadığı ileri sürülerek iptali istenilmiştir.

Savunmanın Özeti : 2762 sayılı Vakıflar Kanununun 5404 sayılı Kanunla değişik 1 inci maddesinde cemaatlere ve esnafa mahsus vakıflar bunlar tarafından seçilen kişi veya heyetlerle idare edilirler, ilgili makamlarla Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından denetlenirler hükmüne istinaden Başbakanlığın emri ile İçişleri Bakanlığına bırakılan vakıf yönetim kurulu seçimlerine müteallik işlemler İçişleri Bakanlığına izafeten mülkiye amirlerince denetlenmekte olduğu Anayasanın Türk Milletini bir bütün kabul ettiği ancak gayri müslim vatandaşlara tanınan hakların ekseriyete tanınandan fazla olamıyacağı vakfın çevresinde oturmayanların, aynı zamanda diğer bir vakıf yönetici seçiminde oy kullananların iştirakiyle yapılan ve 21 senelik tatbikata uymayan bu seçimin yenilenmesi yoluna gidilmesinde mevzuata aykırılık bulunmadığı ileri sürülerek dâvanın reddi istenilmiştir.

Kanunsözcüsü Mehmet İhsan Mumbuç'un Düşüncesi : 2762 sayılı Kanunun 3513 sayılı Kanunla değişik 1 inci maddesi «Cemaatlere ve esnafa mahsus vakıflar, bunlar tarafından seçilen kişi veya heyetlerce idare edilirler. İlgili makamlarla Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından denetlenirler» hükmü ile cemaatlere ait vakfın idare tarzını açıklamıştır. Mesela bir cami bu şekilde vakıf ise, onun idaresinin cemaatine ait olacağı öngörülmüştür. Dâva konusu kilisede de durum aynen böyledir. Kilisenin çevresinde olup, oraya gidip gelen cemaatı tarafından idare heyeti seçilebilecektir.

Gerek Cemiyetler Kanunu ve gerekse yukarda sözü edilen kanun hükmü «ilgili makamlar» tâbiri ile mahallî idare amirliklerini seçim işini kontrol ve usulsüzlüklerin gideril-

mesinde vazifeli kılmıştır. Denetlemenin şumulü, Cemiyetler Kanunu ile örf adet ve bakanlık tamimlerine göre, idare amirlerince yapılmak gerekir.

Dâva konusu kilisenin cemaati sayılamıyan ve diğer bir vakıf yönetici seçiminde oy kullanan kimselerin idare heyetine seçilmesi örf, adet, bakanlık tamimi ve kanun anlayışına aykırı olduğundan İstanbul Valiliğince uygulanan tasarruf yerindedir.

Açıklanan sebeple dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Birsen Çırakman'ın Düşüncesi : Kilise seçim çevresi dışında oturanlardan kilise yönetim kuruluna üye seçilemiyeceği yolunda mevzuatta bir engel bulunmamasına ve yönetim kuruluna seçilen 4 kişinin o kilise seçim çevresi için oy kullandıklarının anlaşılmasına binaen seçimin iptali yolunda valilikçe müttehaz kararın iptali gerektiği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği görüşüldü :

2762 sayılı Vakıflar Kanununun 5404 sayılı Kanunla değişik 1 inci maddesinin son fıkrasında »cemaatlere ve esnafa mahsus vakıflar, bunlar tarafından seçilen kişi veya heyetlerce idare edilirler ilgili makamlarla Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından denetlenirler» hükmü sevkedilmiştir. Valiliğin ilgili denetleme makamlarından biri olduğu ihtilâfsızdır.

Denetleme sırasında, seçimlerin iptali de dahil olmak üzere, kanuna aykırı görülen durumların giderilmesi maksadıyle işlem tesisi, denetlemenin tabii bir sonucudur.

Bu nedenle valiliğin seçimleri iptale yetkili olmadığı yolundaki iddia tutarlı değildir.

Olayda, seçimlerin yönetim kuruluna seçilenlerden dört kişinin seçim çevresinde ikamet etmedikleri sabit bulunmakla birlikte, gerek dâvalı idare savunmasında gerek getirtilen işlem dosyasında kilise çevresi dışında ikamet eden dört kişinin seçildikleri kilise çevresinde de oy kullandıkları hakkında bir tespit ve iddia mevcut değildir. 26.11.1970 ve 23.6.1973 günlü ara kararlarımızla seçmen listeleri ve mazbatalarının ibrazı istendiği halde gönderilen işlem dosyasında seçmen listelerinin bulunmaması nedeni ile bu hususun re'sen incelenme olanağı da bulunamamıştır.

Seçim çevresi dışında ikamet edenlerin seçime katıldıkları yolunda bir iddia ve tespit bulunmamasına nazaran, yalnızca kilise seçim çevresi dışında ikamet edenlerden yönetim kuruluna dört kişinin seçilmesi nedeniyle seçimin iptali yolunda müesses dâvalı idare işlemi mevzuata uygun bulunmamaktadır.

Bu nedenle dâva konusu işlemin iptaline, getirtilen işlem dosyasının mahalline iadesine, 60 lira ilâm harcı evvelce alındığından yeniden harç alınmasına mahal bulunmadığına 20.10.1973 günü oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1970/5553
Karar No : 1973/2586

Dâvacı : Mehmet Beşir Erdem.

Dâvalı : Denizcilik Bankası T.A.O. Genel Müdürlüğü

Vekili : Av. İhsan Keseder

Dâvanın Özeti : Denizcilik Bankası T. A. O. Yönetim Kurulunca kabul edilip 8.6.1970 günlü Resmi Gazetede yayınlanmak suretiyle yürürlüğe konulan İstanbul Şehir Hatları Vapurları Yolcu Bilet ve Yük Ücret Tarifelerinin tarife yapma yetkisinin banka tarafından 40 senedir böyle suistimal edilmediği, hizmet karşılığı olması gereken ücretin hizmetle orantılı olması icabettiği, diğer hatlara göre Adalar hattına yapılan zammın fahiş olduğu sebepleriyle iptali isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Bankanın hususi hukuk hükümlerine tabi bir müessese olduğu, dâvanın süresinde açılmadığı, tarifenin hizmet icapları gözönünde tutularak hazırlandığından bahisle dâvanın görev, süre ve esastan reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Kenan Eren'in Düşüncesi : Dâva konusu tarife hazırlanırken dâvacı tarafından uygunluğu kabul edilen eski tarife ile tespit edilen ücretlere işletme masraflarında vukubulan artışlar nedeniyle günün ihtiyaçlarına göre 1 inci mevkilere % 50 ikinci mevkilere % 40 oranında zam yapılmıştır. Tarifenin iptali istenen kısmında diğer kısımlara göre bir farklılık yaratılmamıştır.

Dâvacı tarafından ileri sürülen iddialar varit bulunmadığından dâvanın reddi gerekir.

Kanunsözcüsü Nihat Özelçi'nin Düşüncesi : Dâva, 8.6.1970 tarihinde yürürlüğe konulan, İstanbul Şehir Hatları İşletmesi Yolcu ve Yük Bilet Ücretleri Tarifesinin Kınalıada - Köprü, Köprü - Kınalıada yolcu ücretlerine ilişkin bölümünün iptali dileğiyle açılmış bulunmaktadır.

5842 sayılı Kanunun 1. maddesi, uyarınca dâvalı Denizcilik Bankası T.A.O. nın özel hukuk hükümlerine tabi bir müessese olması nedeniyle bankanın taraf olduğu dâvaların adlî yargı mercilerinde çözümlenmesi gerekmekte ise de tarifenin iptaline ilişkin dâva, kamu düzenini ilgilendirdiğinden ve dolayısıyla çözüm yeri Danıştay bulunduğundan, dâvalı idarenin görev def'i ve ilk dâva, 20.7.1970 tarihinde gerek tarifenin yürürlüğe girdiği ve gerekse dâvacının idareye vaki müracaatının reddi üzerine kanunen belli 90 gün içerisinde Danıştay'da açılmış bulunduğundan ve dilekçe red kararından sonra da 30 günlük kanuni süre içersinde yenilenmiş olduğundan dâvalı idarenin süre aşımına ilişkin def'i yerinde görülmeyerek işin esasına geçildiğinde;

Gemi işletmeciliği yönünden idare ve kamu hukuku kurullarına tabi olması gereken dâvalı bankanın, 440 sayılı Kanunun tarife ile ilgili hükümleri gereğince, mal ve hizmet fiyatlarını serbestçe tayin yetkisine sahip olduğu yolundaki iddiasını kabule hukuken imkân olmamakla beraber, savunmada da belirtildiği gibi, artan işçi ücretlerinin, yakıt zamlarının, malzeme fiyatlarının ve özellikle de devalüasyonun fiyatlar üzerine etkisinin bilet ücretlerine inikası normaldir ve hatta zaruridir. Ancak, yapılan zamların gerçeklerle ve günün şartları ile bağdaşmaması dâva konusu olayda olduğu gibi iptal dâvasına konu olabilir.

İptal konusu dâvadaki artışlarını zorunlu kılan şartlar dâvacının da malûmlarıdır. Ancak, bu fiyat artışları, dâvacının iddia ettiği gibi % 100 bir artış olmayıp günün icaplarının, bölgelerin ve bölge sakinlerinin malî olanaklarının vapur mevkilerinin ve de biletlerin cinslerinin mümkün ve zorunlu kıldığı oranda % 25 ile azami % 50 arasında değişmekte, er ve öğrencilerde ise artış bahiskonusu olmamaktadır.

Dâvacının, fiyat artışlarının normalin ve emsallerinin üstünde olduğunu ortaya koymak için ileri sürdüğü bölgelerin, kendi bölgesine örnek olmayacağı da şüphesizdir. Zira, emsal olarak gösterilen hatlar, vapurların uğradığı her iskelede yolcu almak olanağı bulunan, diğer bir deyimle, seferlerin giderlerini karşılayacak normal gelire sahip hatlar olup dâva konusu ve bu olanaktan yoksun Kınalıada — İstanbul hattından farklı statüye ve imkânlara sahip hatlardır. Dâva konusu hattan, gerekli yolcuya sahip olmadan da seferleri sürdürmesi zaman zaman mukadderdir. Bu nedenlerle ücretlerde bir anormallik bahiskonusu değildir. Kaldı ki tarifeler arasındaki farklılıkta, bölgelerin gereklerine uygun düşmektedir.

Belirtilen nedenlerle dayanaktan yoksun kaldığı sonucuna varılan ve tarifenin onayına ilişkin Bakanlar Kurulu kararının iptalini de tazammun etmeyen dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince duruşma için önceden taraflara tebliğ edilmiş bulunan 21.5.1973 günü dâvacı Mehmet Beşir Erdem'in ve dâvalı vekili Av. İhsan Kesedar'ın geldikleri, kanunsözcüsünün de hazır bulunduğu anlaşılarak yapılan açık duruşmada taraflar dinlendikten, kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan ve taraflara son söz verildikten sonra dosyadaki bütün kâğıtlar ile ara kararı ile istenilen bilgi ve belgeler incelenerek işin gereği görüşüldü :

Dâvalı Denizcilik Bankası T.A.O. 5842 ve 440 sayılı Kanun hükümlerine tabi bir iktisadi devlet teşekkülüdür.

İptali istenen tarife 440 sayılı Kanunun 24 üncü maddesinde yer alan «Teşekküller mal ve hizmet fiyatlarını tespitte serbesttirler» hükmüne dayanılarak yönetim kurulunca kabul edilip 8.6.1970 günlü Resmî Gazete'de neşredilmek suretiyle yürürlüğe konulmuştur.

Denizcilik Bankası T. A. O. nın hususî hukuk hükümlerine tabi olduğu gerek 5842 sayılı Kanunun 1 inci maddesinde gerekse 440 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde açıklanmıştır.

Özel hukuk hükümlerine tabi bir kuruluş olan Denizcilik Bankası T.A.O. tarafından 440 sayılı Yasanın 24 üncü maddesi hükmü gereğince ittihaz edilen ücret tarifelerinin iptali istemiyle açılan dâvaların görüm ve çözümü adliye mahkemelerine ait olup Danıştay'ın görevine girmediğinden dâvanın görev noktasından reddine ve 60 lira ilâm harcı peşin alın-

dığından yeniden alınmamasına, yargılama giderlerinin dâvacı üzerine bırakılmasına, Ankara Barosu Avukatlık Asgari Ücret Tarifesine göre 500 (Beş yüz) lira avukatlık ücretinin dâvacıdan alınarak dâvalıya verilmesine 25.10.1973 gününde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — Bir iktisadî devlet teşekkülü olan Denizcilik Bankası T. A. O. tarafından tekel halinde ifa edilen ve bir âmme hizmeti olan yük ve yolcu taşıma hizmeti karşılığı alınacak ücreti bir kamu hukuku kanunu olan 440 sayılı Kanuna dayanılarak tek taraflı ve kamusal bir işlemle tespit eden tarifenin iptali istemiyle açılan dâvanın görüm ve çözümü Danıştay'ın görevinde bulunduğu düşüncesiyle dâvanın görevden reddi yolundaki çoğunluk kararına karşıyız.

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1973/2137
Karar No : 1973/3288

Dâvacı : Fevzi Cengiz.

Dâvalı : Millî Savunma Bakanlığı.

Dâvanın Özeti : 1315 sayılı Kanunun geçici 6. maddesinden istifade ile er öğretmen olarak sevki gerekirken er olarak askere sevki yolundaki idare işleminin iptali isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Verilmemiştir.

Raportör M. İlhan Dinç'in Düşüncesi : Dâvacının 8.2.1972 günlü dilekçesiyle açtığı ve prensip emrinin iptaline ilişkin dâva dilekçesinin usulüne uygun olmadığı için reddedildiği ve usulüne uygun dilekçe ile 30 gün içinde açılan dâvada ise prensip emrinin değil, er olarak askere sevk işleminin iptalinin talep edildiği, ancak dâvanın konularının farklı olması nedeniyle işbu dâvanın müstakil bir dâva olduğu anlaşılmaktadır.

Dâva konusu askere er olarak sevk işlemi, celp için çağrı pusulası 5.12.1972 günü tebellüğ edildiği cihetle bu tarihte tebliğ edildiğinden buna karşı 521 sayılı Yasanın 67 nci maddesine göre 90 gün içinde dâva açılması gerekirken 10.4.1973 gününde ve 90 günlük süre bir hayli geçirildikten sonra dâva açıldığı anlaşılmakla, süresi içinde açılmayan işbu dâvanın bu nedenle reddi gerektiği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Yüksel Esin'in Düşüncesi : 1111 sayılı Askerlik Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı geçici maddeler eklenmesi hakkındaki 1315 sayılı Kanunun geçici 6 ncı maddesinde; 1975 yılının sonuna kadar son yoklamalarda askerliklerine karar verilenlerden ilk öğretmen okulu mezunu olup Millî Eğitim Bakanlığı kadrolarında ilk okul öğretmeni olarak çalışanların Millî Eğitim Bakanlığı emrine verileceği hükme bağlanmıştır.

Anılan maddede, son yoklamalarda askerliklerine karar verilenlerden, lise mezunu olup da sonradan fark sınavı vererek ilk okul öğretmeni olan ve Millî Eğitim Bakanlığı kadrolarında öğretmen olarak çalışanların, bu hükmün kapsam dışında kalacağı yolunda bir ibare bulunmadığı gibi; madde metninin Millî Eğitim Bakanlığının öğretmen ihtiyacını karşılamak maksadıyla tedvin edildiği gözönünde tutulursa, farklı uygulamaya yol açacak bir düşüncenin yasa koyucunun amacına aykırı düşeceği de ortadadır.

Açıklanan nedenlerle, Millî Eğitim Bakanlığı kadrosunda ilk okul öğretmeni olarak görev yaptığı ihtilâflı bulunmayan dâvacı hakkında yazılı şekilde tesis edilen işlemde isabet görülmediğinden, dâvanın kabulü ile müesses işlemin iptali gerekeceği düşünülmüş-

tür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği görüşüldü :

İncelenen dosya münderecatına göre dâvacının, 8.2.1973 günlü dilekçesiyle açtığı dâvada; dâvalı idarenin 20 Temmuz 1972 günlü ve 091381/182/72 sayılı prensip emrinin iptalini istediği, 10 uncu Dairenin 1973/267 esasına kayıtlı işbu dâvaya ait dilekçenin, 521 sayılı Yasanın 63 üncü maddesine uygun olmaması nedeniyle 75 inci maddenin (B) bendine göre 30 gün içinde usulüne uygun ve noksanları tamamlanmış dilekçe ile yeniden dâva açmakta serbest olmak üzere reddedildiği, bu karar üzerine dâvacının 10.4.1973 tarihli dilekçesiyle açtığı dâvada ise; ilk dâva dilekçesiyle iptali istenen prensip emrinin değil, er olarak askere sevkedilmesi yolundaki askerlik şubesi işleminin iptalini talep ettiği ve bu dâvanın, daha önceki dâvanın yenilemesi olarak açıldığının beyan edildiği anlaşılmaktadır.

(Dâva dilekçelerinin 521 sayılı Yasanın 63 üncü maddesine uygun olmaması nedeniyle reddi üzerine, usulüne uygun olarak tanzim olunacak dilekçe ile yenilenerek açılacak dâvada ,reddedilen dilekçede iptali istenen işlemin iptalinin talep edilmesi zorunlu olup, ancak bu halde yenilenen bir dâvadan bahsetmek mümkün olabilmektedir. Yenilenen dâvada ayrı bir işlemin iptalinin istenmesi dilekçe red kararına konu olan dâvanın tevsii olup, usul hükümleri buna cevaz vermediğinden, bu şekilde açılan dâva hakkında, işbu dâva ilk dâvanın yenilenmesi olmadığı cihetle karar verme olanağı bulunmamaktadır.)

Bu nedenle er olarak askere sevk işleminin iptali istemiyle açılan (dâva hakkında karar verilmesine yer olmadığına), ilâm harcı peşin alındığından yeniden alınmamasına, yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına 12.12.1973 gününde oyçokluğuyla karar verildi.

AZLIK OYU

X — Danıştayda açılan bir idarî dâvada; karar verilmesine yer olmadığına karar verebilmek için, ya idarenin işlemini geri alarak dâvayı kabul etmesi, ya da dâvacının dâvasından feragat etmesi nedeniyle dâva konusunun kalmaması gerekmektedir.

İncelenen dosya münderecatına göre dâvacı 8.2.1972 günlü dilekçesiyle açtığı dâvada, dâvalı idarenin prensip emrinin, yâni objektif işlemin iptalini istemiş, bu dâvaya ait dilekçenin reddi üzerine, verilen 30 günlük süre içinde usulüne uygun bir dilekçe ile hakkında tesis olunan sübjektif işlemin iptalini talep etmiştir. Dâvacı hernekadar dilekçesinde bu dâvanın, ilk dâvanın yenilemesi olduğunu beyan ediyorsa da, dâva konuları farklı olduğu cihetle, bu son dilekçe ile açılan dâvayı, ilk dâvanın yenilenmesi saymak mümkün değildir. Dâva açma süresi geçmediği için çoğunluk görüşünde belirtildiği üzere dâvanın tevsii mahiyetinde saymak da mümkün bulunmamaktadır. Zira dâvacının, hakkında tesis olunan sübjektif işlemin iptali için, süresi içinde olmak kaydıyla, her zaman dâva açma hakkı mevcuttur ve açılan bu dâva hakkında da Danıştayca dâvanın esası hakkında karar verme zorunluğu vardır.

Şu halde; dâvacının, dâva konusu ettiği sübjektif işlem hakkında açtığı dâva ilk dâvanın yenilenmesi sayılmayıp müstakil bir dâva olarak kabul edilmek gerektiğinden ve bu dâva için harç yatırılmadığı anlaşıldığından, öncelikle bu dâvanın harcının tamamlatılması ve sonuçta dâvanın esası hakkında bir karar verilmesi gerektiği görüşü ile çoğunluk kararına karşıyım.

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1973/1830
Karar No : 1973/3381

Dâvacı : Muzaffer Başaran.

Dâvalı : Millî Savunma Bakanlığı.

Dâvanın Özeti : 1315 sayılı Kanunun geçici 6 ncı maddesinden istifade ile er öğretmen olarak sevki gerekirken er olarak askere sevki yolundaki dâvalı idarenin prensip emrinin iptali isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Askeri hizmete ilişkin dâva konusu işlemin Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin görevine girdiği, bakanlıkları prensip emrinin idarenin iç yapı ve işleyişiyle ilgili olması dolayısıyla hukuk düzeninde bir değişiklik meydana getirmediği, dâvacının son yoklama ve askerliğine karar alınma tarihinde Millî Eğitim Bakanlığının öğretmen kadrosunda olmadığı ve esasen Millî Eğitim Bakanlığınca dâvacının durumunda olanların hizmetine ihtiyaç bulunmadığının bildirildiği ve bu sebeplerle dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Mine Çakaloz'un Düşüncesi : 1602 sayılı Kanunun 20 nci maddesiyle Askerî Yüksek İdare Mahkemesi, asker kişileri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idarî eylem ve işlemlerden doğan uyuşmazlıklara bakmakla görevli kılınmış ve ayrıca bu kanunun uygulanmasında asker kişilerin kimler olduğu tanımlanmış bulunmasına; 211 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin ikinci fıkrası ve 1111 sayılı Kanunun değişik 5 inci maddesi gereğince Türk Silâhlı Kuvvetlerinde görevliliğin er ve erbaşlar için askere sevk tarihinden başlamasına binaen, askerlik yükümlülerinin asker kişi olmalarından öncesine ilişkin olan Millî Savunma Bakanlığının işleminden doğan uyuşmazlığın çözümü, Danıştay'a ait bulunduğundan dâvalı idarenin görev yönünden iddiası yerinde görülmemiştir.

İşin esasına gelince; prensip emrinin dâva konusuna ilişkin yönü Danıştay Onuncu Dairesinin 14.5.1973 gün ve 1973/1862 sayılı kararı ile iptal edilmiş bulunduğundan, aynı işlem hakkındaki işbu dâvada bir karar verilmesine yer olmadığı düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Yüksel Esin'in Düşüncesi : Dâva konusu işlemin tesis edildiği tarihte dâvacının sivil bulunması nedeniyle dâvalı idarenin göreve ilişkin def'i yerinde değildir.

Dâvanın esasına gelince; 1111 sayılı Askerlik Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı geçici maddeler eklenmesi hakkındaki 1315 sayılı Kanunun geçici 6. maddesinde; 1975 yılının sonuna kadar son yoklamalarda askerliklerine karar verilenlerden ilk öğretmen okulu mezunu olup Millî Eğitim Bakanlığı kadrolarında ilkokul öğretmeni olarak çalışanların Millî Eğitim Bakanlığı emrine verileceği hükme bağlanmıştır.

Anılan maddede, son yoklamalarda askerliklerine karar verilenlerden, lise mezunu olup da sonradan fark sınavı vererek ilkokul öğretmeni olan ve Millî Eğitim Bakanlığı kadrolarında öğretmen olarak çalışanların bu hükmün kapsamı dışında kalacağı yolunda bir ibare bulunmadığı gibi, madde metninin Millî Eğitim Bakanlığının öğretmen ihtiyacını karşılamak maksadıyla tedvin edildiği gözönünde tutulursa, farklı uygulamaya yol açacak aksine bir düşünce, yasa koyucunun asıl amacına da aykırı düşecektir.

Açıklanan nedenlerle, Millî Eğitim Bakanlığı kadrosunda ilkokul öğretmeni olarak görev yaptığı ihtilâflı bulunmayan dâvacı hakkında yazılı şekilde tesis edilen işlemde isabet görülmediğinden, dâvanın kabulü ile müesses işlemin iptali gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği görüşüldü :

4.7.1972 gün ve 1602 sayılı Kanunun 20. maddesinde, Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin asker kişileri ilgilendiren ve askeri hizmete ilişkin idari eylem ve işlemlerden doğan uyuşmazlıklara bakacağı bildirilmiş ve aynı maddenin ikinci fıkrasında da, bu kanunun uygulanmasında asker kişilerin kimler olduğu tanımlanmış bulunmasına ve 211 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri İç Hizmetler Kanununun 2. maddesinin 2. fıkrası ve 1111 sayılı Askerlik Kanununun 27.7.1970 gün ve 1315 sayılı Kanunla değişik 5. maddesi gereğince Türk Silâhlı Kuvvetlerinde görevliliğin er ve erbaşlar için askere sevk tarihinden başlamasına göre; Millî Savunma Bakanlığının, askerlik yükümlülerinin henüz asker kişi olmadan öncesine ilişkin bulunan idari eylem ve işlemleri hakkında açılacak dâvalara bakma görevinin Askerî Yüksek İdare Mahkemesine değil Danıştay'a ait olmasına binaen dâvalı idarece ileri sürülen görev def'i varit görülmeyerek işin esasına geçildi.

Dâvalı idarenin, Askerlik Dairesi Başkanlıklarına gönderdiği ve askerlik kararlarını almada ve askere sevkte yetkili olanları bağlayıcı bir işlem niteliğinde bulunan er öğretmenler hakkındaki prensip emri, dâva konusuna ilişkin yönleri bakımından kanuna aykırı görülmesine binaen, Danıştay Onuncu Dairesinin 14.5.1973 günlü ve E. 1972/5171, K. 1973/1862 sayılı kararıyla iptal edilmiş olduğundan dâvacı tarafından açılan aynı prensip emrinin iptaline ilişkin bulunan işbu dâvada yeniden iptal kararı verilmesine yer olmadığına, ilâm harcı peşin alındığından yeniden alınmamasına, aşağıda dökümü gösterilen 130,00 (yüz otuz) lira yargılama giderlerinin dâvalıdan alınıp dâvacıya ödenmesine 19.12 1973 günü oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1971/3872
Karar No : 1973/2315

Dâvacı : Çiftçiler Ticaret ve Sanayi T.A.Ş.

Dâvacı : Maliye Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Montaj sanayii ile uğraşan dâvacı firmanın Almanya'dan yapacağı ithalât için satın aldığı dövizlerin, montaj izninin Sanayi Bakanlığınca iptali nedeniyle geri gelmesi üzerine, bedellerinin Türk parası olarak dâvacıya iadesi sırasında Markın revalüasyonundan doğan kur farklarının Hazineye maledilmesi yolunda yapılan 22.9.1971 gün ve 593580—09/813—46840 sayılı işlemin; kur farkları idarenin herhangi bir faaliyetinden doğmadığına göre devlete ait olamıyacağı, Merkez Bankası dövizleri firmaya sattığına göre hukukî sahibinin de firma olduğu, Sterlinin devalüasyonu sırasında geri gelen dövizleri cari kur olan düşük değer üzerinden iade eden idarenin, markın revalüasyonunda aksi yolda hareket etmesinin kendilerini zarara soktuğu, yıllarca bankalara faiz, komisyon, v.s. masraf ödeyerek zarar ettikleri iddiasıyle iptali isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Usul bakımından olayda süre aşımı bulunduğu, esas bakımından da işlemin, Türk Parası Kıymetini Koruma Mevzuatına uygun olarak yapıldığı belirtilerek dâvanın reddi gerekeceği savunulmaktadır.

Raportör Ahmet Özeren'in Düşüncesi : Kur farkı ile ilgili Merkez Bankası işlemi dâvacıya 11.6.1971 de tebliğ edilmiş olup dâvacı bu tarihten 24 gün sonra 5.7.1971 de Maliye Bakanlığına başvurmuş, 27.9.1971 günü tebliğ olunan red cevabına karşı da 24 gün sonra, 20.12.1971 de dâva açmış bulunmaktadır.

521 sayılı Danıştay Kanununun 70 inci maddesi gereğince bu iki sürenin toplanması halinde dâvanın 108 gün sonra açıldığı ortaya çıkar.

Bu nedenle, 90 günlük idari dâva süresinin geçmesinden sonra açılan dâvanın süre aşımı yönünden reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Sedat Ünaldı'nın Düşüncesi : Dâvacı firmanın, 18.19 ve 20. ithal kotalarından aldığı ihtiyaç belgelerine istinaden dışarıya keside ettiği akreditif bedelleri, Sanayi Bakanlığının dâvacı firmaya ait montaj müsaadesini kaldırması yüzünden kullanılamayarak geri gelmiştir. Bu arada Sanayi Bakanlığı işlemi de Danıştay 12 nci Dairesi tarafından iptal olunmuştur. Ancak akreditifin açılması tarihinden sonra Alman Hükümetinin iki defa revalüasyon ve Hükûmetimizin de devalüasyona başvurması nedeniyle kur farkı hasıl olmuş ve dâvacı bu farkların kendisine ait olduğu iddiasıyle işbu dâvayı açmıştır.

Dâvacı ayrıca, ithalâtın mümkün olamayıp gönderilen dövizlerin geri gelmesinin sonradan iptal olunan Sanayi Bakanlığı işlemi neticesi vaki olduğunu, bu yüzden banka mas-

rafları ve sair surette ağır zararlara uğradıklarını; gerek bu sebeple ve gerekse dövizi satın almak suretiyle akreditif açtırdığından dövizlerin mülkiyetinin kendisine intikal ettiğini, binnetice kur değişmesinden doğacak menfaatin kendisine ait olduğunu öne sürmektedir.

Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Kanun ve buna bağlı olarak çıkarılan kararnamelerde belli edildiği üzere, dövizler; mülkiyeti kime ait olursa olsun Hükûmetin emrindeki kıymetlerdendir. Diğer taraftan ithalât yapılmak üzere tahsis olunan dövizlerin akredetif suretiyle ihracatçıya intikali, karşılığı Türk Lirasının ithalâtçı tarafından bir Türk bankasına yatırılmak yoluyla vaki olmaktadır. İthalât mümkün olmaz ve döviz geri gelirse, başlangıçta yatırılan Türk Lirasının ithalâtçı tarafından geri alınması kâfidir. Bu arada döviz kurlarının değişmesinden dolayı spekülatif bir menfaatin, tahsisen döviz verilmiş kişi veya firmalara ait olacağı düşünülemez. Ancak; ithalâtın vaki olmaması ve dövizlerin iadesi idarenin kusurundan ileri gelmiş ise —ki olayda Danıştay 12 nci Dairesinin iptal kararı muvacehesinde bu kusurun Sanayi Bakanlığında olduğu anlaşılıyor— husule gelen bütün zarar ve ziyana sebebiyet veren bakanlıktan istenebilir. Bu zarar Borçlar Kanununun 41 ve müteakip maddelerindeki zarardır.

Yukarıda açıklanan sebeplere binaen, kur farkından doğan fazlalığın dâvacıya intikal ettirilmemesi yolunda tesis olunan işlemde mevzuata aykırılık bulunmadığından açılan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince duruşma için önceden taraflara tebliğ edilmiş bulunan 1.10.1973 günü dâvacı vekilinin ve dâvalı idareyi temsilen Hazine avukatı Haldun Saler'in geldikleri, kanunsözcüsünün de hazır bulunduğu anlaşılarak yapılan açık duruşmada taraflar dinlendikten, kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan ve taraflara son söz verildikten sonra dosyadaki bütün kâğıtlar incelenmek suretiyle gereği görüşüldü :

Montaj Sanayii ile uğraşan Çiftçiler Ticaret ve Sanayi T.A.Ş. nin 1968 yılında Almanya ile yaptığı ithalât anlaşması münasebetiyle döviz satın aldığı, ancak Sanayi Bakanlığınca montaj izninin kaldırılması nedeniyle dövizlerin geri geldiği, bu arada da Markın revalüe edilmesi üzerine, husule gelen kur farkının firmaya iade edilemeyerek Merkez Bankasınca alıkonulduğu, dâvanın da bu farkların iadesi isteminin reddine dair 22.9.1971 günlü ve 593580—09/46840 sayılı dâvalı idare işleminin iptali için açıldığı anlaşılmaktadır.

521 Sayılı Danıştay Kanununun 70 inci maddesinde :

«İlgililer tarafından, idari dâva açılmadan önce idari bir işlemin kaldırılması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması üst makamdan ve üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan idari dâva açmak için belli olan süre içinde istenebilir. Bu müddet, işlemeye başlamış olan dâva süresini durdurur.

Üç ay içinde bir cevap verilmez ise istek reddedilmiş sayılır.

İsteğin reddi üzerine dâva açma süresi işlemeye başlar ve müracaat tarihine kadar geçmiş olan süre de hesaba katılır.» hükmü sevkedilmiştir.

Dâva konusu olayda ise, T. C. Merkez Bankasının kur farkıyla ilgili 8.6.1971 günlü işleminin dâvacıya 11.6.1971 gününde tebliğ olunduğu, dâvacının da 5.7.1971 de Maliye Bakanlığına başvurduğu, aldığı red cevabının 27.9.1971 de kendisine tebliği üzerine 20.12.

1971 gününde Danıştaya dâva açtığı, dosyada bulunan dilekçe, savunma ve ekleriyle diğer belgelerin incelenmesinden anlaşılmaktadır.

Dâvacı, 11.6.1971 de tebliğ edilen T.C. Merkez Bankası işlemi üzerine 24 gün sonra, 5.7.1971 de, üst makam olan Maliye Bakanlığına başvurduğuna, 27.9.1971 günü tebliğ olunan red cevabı üzerine de, 84 gün sonra, 20.12.1971 de Danıştaya dâva açmış olduğuna göre, yukarıda hükmü açıklanan 70 inci madde gereğince bu iki süre toplandığında dâvanın 24 + 84= 108 gün sonra açılmış olduğu ortaya çıkmaktadır.

Hernekadar dâvacı T.C. Merkez Bankasının kur farkıyla ilgili işleminin idarî bir işlem niteliğini taşımadığını, bu nedenle süreye başlangıç olarak alınamıyacağını İş Bankası da idari bir makam olmadığından onun muhasebe dekontuyla yapılan tebliğin geçerli sayılamıyacağını iddia etmekteyse de, 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kanununun özellikle 4 ve 41 inci maddeleri hükümlerine göre bu banka Hükûmetin mali ve ekonomik müşavirlik, mali ajanlık görevlerini ifa eder. Transfer işlemleri, Maliye Bakanlığına niyabeten bu banka tarafından yürütülür. Bankanın işlemlerine karşı da Maliye Bakanlığına üst merci olarak başvurulabilir.

Diğer taraftan, bankanın işlemi, dâvacının akreditif açtırdığı İş Bankası aracılığıyle kendisine bildirilmiş bulunmaktadır.

Bu nedenlerle, 90 günlük idari dâva süresi geçtikten sonra açılmış bulunan dâvanın süre aşımı yönünden reddine, ilâm harcı evvelce alındığından yeniden alınmasına yer olmadığına, Avukatlık Asgari Ücret Tarifesine göre «500» TL. avukatlık ücretinin dâvacıdan alınıp dâvalıya verilmesine 1.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No: 1969/2125
Karar No: 1973/2422

Dâvacı : Mahmut Gürbüz Hanif

Vekili : Av. İhsan Uçul

Dâvalı : Maliye Bakanlığı

Dâvanın Özeti: Müvekkiline ait arazinin kamulaştırılması dolayısıyla tahakkuk ettirilen tasarruf bonosu üzerinden Bakırköy Vergi Dairesince tahsil edilen gecikme zamları hakkında vaki düzeltme talebinin, gecikme zammının tasarruf bonosuna ilişkin ödeme emrinin tebliği tarihinden itibaren hesaplanması gerektiğinden bahisle reddine dair Maliye Bakanlığının 29.9.1967 günlü ve 2201970-34-216/39984 sayılı yazısıyla müesses işlemin ve 28.12.1968 günlü aynı konuda yaptığı müracaatın 19.4.1969 günlü ve 2201970-34-216/15527 sayılı yazıyla önceki tebligatın değiştirilmesini gerektirecek bir hususun bulunmadığı yolundaki bildirimin, bono bedelinin 780 sayılı Af Kanunu ile öngörülen sürede ödenmiş olduğundan gecikme zammı tahsilinde isabet olamıyacağını iddia ederek iptali istéğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti: Tasarruf bonolarına ilişkin gecikme zamlarının 780 sayılı Kanunun kapsamı dışında kaldığı, uygulanan işlemde kanuna ve usule aykırılık bulunmadığından dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Birsen Çırakman'ın Düşüncesi: Dâvacının, dâva konusu 29.9.1967 günlü işlemi en geç ihtilâflı gecikme zammının tahsil edildiği 29.11.1968 tarihinde tebellüğ etmiş olması gerekir. Dâvacı 28.12.1968 de bu işlemin değiştirilmesi dileğiyle idareye başvurmuşsa da, bu suretle durmuş olan dâva açma süresi idarece üç ay içinde bir cevap verilmemekle yeniden işlemeye başlamış ve 28.5.1969 günü son bulmuştur. Dâvalı idare 19.4.1969 günlü yazısıyla işlemin değiştirilmesi talebini reddettiğini bildirmişse de, 521 sayılı Kanunun sarahati karşısında, bu bildirimin süre hesabına müessir olamıyacağı açıktır.

Bu nedenle kanunda öngörülen süreden sonra 26.6.1969 gününde açılan dâvanın, süre aşımı sebebiyle incelenmesi mümkün bulunmadığından reddi gerektiği düşünülmüştür.

Kanunsözcüsü Ahmet Kocabıyıkoğlu'nun Düşüncesi: 780 sayılı Af Kanununun 8 inci maddesinde, yalnız vergi cezaları ile bunlara uygulanan gecikme zamları affedildiğinden, affın kapsamı dışında kalan tasarruf bonosunun süresinde ödenmemesi sebebiyle, dâvacıdan buna ilişkin ödeme emrinin tebliğ edildiği 21.7.1965 ve 28.7.1965 tarihlerinden itibaren gecikme zammı istenmesinde 780 sayılı Kanuna ve 6183 sayılı Kanunun 51 inci maddesine bir aykırılık görülmediğinden dâvanın reddi gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği görüşüldü :

İhtilâf konusu gecikme zammının mesnedi olan tasarruf bonosu vergi, resim ve harç niteliğinde bulunmadığından, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun düzeltmeye ilişkin hükümlerinin olayda uygulanması olanağı bulunmamaktadır. Bu nedenle dâvacının gecikme zammına ilişkin olarak idareye yaptığı müracaatların 521 sayılı Danıştay Kanunu hükümleri dairesinde mütalâası gerekmektedir.

521 sayılı Danıştay Kanununun 67 nci maddesinde, Danıştay'da idarî dâva açma süresinin her çeşit işlemlerde yazılı bildirim tarihinden itibaren, kanunlarda ayrı süre gösterilmeyen hallerde doksan gün olduğu belirtilmiş, 70 inci maddesinde de aynen, «İlgililer tarafından, idarî dâva açılmadan önce idarî bir işlemin kaldırılması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması üst makamdan ve üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan idarî dâva açmak için belli olan süre içinde istenebilir. Bu müracaat, işlemeye başlamış olan idarî dâva süresini durdurur. Üç ay içinde bir cevap verilmez ise istek reddedilmiş sayılır. İsteğin reddi üzerine dâva açma süresi işlemeye başlar ve müracaat tarihine kadar geçmiş olan süre de hesaba katılır» hükmü yer almıştır.

Dosya münderecatına göre, ihtilâf konusu gecikme zammına ilişkin olarak dâvacının müteaddit müracaatları üzerine, dâvalı bakanlık 29.9.1967 günlü yazısıyla gecikme zammının tasarruf bonosuna ilişkin ödeme emrinin tebliği tarihinden itibaren hesaplanmasının uygun görüldüğünü bildirmek suretiyle yeni bir işlem tesis etmiştir. Bu işlemin dâvacıya en geç söz konusu gecikme zammının tahsil edildiği 29.11.1968 tarihinde tebliğ edilmiş olması ve dâva süresinin de en geç bu tarihte başlamış olması gerekir. Dâvacı, bu tarihten 29 gün sonra 28.12.1968 de aynı konuda idareye müracaatla bu işlemin değiştirilmesini istemiş; idare, kanunda öngörülen üç ay içinde müracaata bir cevap vermemiş bulunmaktadır. Bu suretle durmuş olan dâva süresi üç ayın sonunda 28.3.1969 gününden itibaren yeniden işlemeye başlamıştır. 70 inci maddenin sarih hükmü karşısında, ilgilinin önce geçen 29 gün de nazara alındığında, bu tarihten itibaren 61 gün içinde en geç 28.5.1969 gününde söz konusu işlemi dâva konusu etmesi gerekirken, bu tarihten çok sonra 26.6.1969 da açtığı dâvanın süre aşımı sebebiyle incelenmesi olanağı bulunmamaktadır.

Hernekadar, dâvalı idarece üç aydan sonra 19.4.1969 günlü yazıyla, işlemin değiştirilmesi yolundaki dâvacı talebi üzerine, 29.9.1967 günlü yazıyla bildirilen esas dahilinde muamele yapılması gerektiği bildirilmişse de, 70 inci maddenin sarahati karşısında ve 69 uncu maddede, ilgililerin haklarında idarî dâvaya konu olabilecek bir işlemin yapılması için başvurmaları üzerine, idarece üç aylık sürenin bitmesinden sonra cevap verilirse, bunun tebliğinden itibaren dâva açma süresinin yeniden işlemeye başlıyacağı yolunda yer alan hükmün bu ahvalde uygulanması olanağı da bulunmadığından, bu bildirimin süre hesabına müessir olacağı kabul edilemez.

Bu sebeplerle, dâvanın süre aşımı noktasından reddine, incelenmek üzere getirtilen işlem dosyasının mahalline iadesine, 30 lira ilâm harcı peşin alındığından yeniden alınmasına yer olmadığına, 10.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

ÇEŞİTLİ İŞLER

T. C.
DANIŞTAY
Onikinci Daire
Esas No : 1972/494
Karar No : 1973/3361

Dâvacılar : 1 — Başpınar Nahiyesi Muhtarlığı

Vekili : Av. Ali Durbin

2 — Keban Barajı Göllenme Sahasında Kalan Başpınar Bucağı ve Çevresi Yol ve Köprü Yaptırma Derneği Başkanlığı

Dâvalı : Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

Dâvanın Özeti : Erzincan İli Kemaliye İlçesine bağlı Başpınar Bucağını Arapkir üzerinden Elâzığ'a bağlamak için Fırat nehri üzerinde bir köprü yapılmasına Keban Barajı Koordinasyon Kurulunca 29.6.1970 gününde karar verilmişken, yine aynı kurulca bu kararın kaldırılmasına ilişkin 5.11.1971 günlü işleme itirazla; köprü maliyetinin lüzumsuz yere fazla gösterildiği, köprü yapılmadığı takdirde halkın daha uzun bir yolu dolaşmak zorunda kalacağı, Ankara ve İstanbul gibi merkezlere giden yolun böylece 300 km uzamış olacağı, kararda yapılmakta olduğu ve yapılacağı belirtilen yolların ihtiyacı karşılamaktan uzak bulunduğu, Genelkurmay Başkanlığından alınan yazıda köprünün lojistik ve stratejik bakımdan lüzumlu olmadığı belirtilmişse de bunun noksan tetkikata dayandığı, belirtilerek iptali ve köprünün yapılmasına karar verilmesi isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Husumetin bakanlıklarına değil Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne yöneltilmesi gerekeceği, koşulların değişmesi halinde kamu hizmetinin görülmesinden vazgeçilmesi idarenin yetkisi içinde olup bu yolda alınan bir kararın dâva konusu edilemiyeceği belirtilerek dâvanın reddi savunulmaktadır.

Raportör Ahmet Özeren'in Düşüncesi : Anayasamızın 114 ve 1740 sayılı Kanunun ek 1 inci maddesi, yargı yetkisinin, yürütme görevinin kanunlar da gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini sınırlayacak tarzda kullanılamıyacağını, idarî eylem ve işlem niteliğinde yargı kararı verilemiyeceğini hükme bağlamış bulunmaktadır.

Bu hükümler karşısında, aslında idareye ait olan bir yetkinin (köprünün yapılıp yapılmaması yetkisinin) idarî yargı organı olan Danıştay'ca kullanılması, Anayasanın benimsediği kuvvetler ayrılığı ilkesine ve idare hukuku prensiplerine aykırı düşer.

Bu nedenlerle Danıştayda incelenmesine olanak bulunmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Nihat Özelçi'nin Düşüncesi : Dâva, Keban Barajı Göllenme alanında kalan köprü yerine yenisinin yapılmasını öngören 29.6.1970 tarihli Keban Barajı Koordinasyon Kurulu kararını kaldıran aynı kurulun 5.11.1971 tarihli kararının iptali ile plân ve proje uyarınca köprünün yapılmasına karar verilmesi istemiyle açılmış bulunmaktadır.

Yukarda özeti verilen konunun çözümü; memleketin teknik, sosyal-ekonomik ve jeolojik koşullarına ve özellikle de devletin malî olanaklarına bağlı bulunduğundan ve bunların taktiri yetkisi de idareye ve yetkili kuruluşlarına ait olup, 1961 Anayasası'nın 1488 sayılı Kanunla değişik 114 üncü maddesinin «Yargı yetkisi, yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini sınırlayacak tarzda kullanılamaz. İdarî eylem ve işlem niteliğinde yargı kararı verilemez» diyen 2. paragrafının ve 521 sayılı Danıştay Kanununa 1740 sayılı Kanunla ve aynı doğrultuda eklenen 1 inci maddesinin «yargı yetkisi; yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini sınırlayacak tarzda kullanılamaz. İdarî eylem ve işlem niteliğinde yargı kararı verilemez» hükmünü muhtevi 1 inci paragrafının sarahatleri karşısında, yargı mercilerine ait bulunmadığından, şayet uğranılan bir zarar söz konusu ise dâvacılar bu konuda dâva açmakta muhtar olmak üzere Danıştay'da inceleme olanağı bulunmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince duruşma için önceden taraflara tebliğ edilmiş bulunan 17.12.1973 günü dâvacıları temsilen Av. Ali Durbin'in ve dâvalı idareyi temsilen hukuk müşaviri Zekiye Falayın geldikleri, kanunsözcüsünün de hazır bulunduğu anlaşılarak yapılan açık duruşmada taraflar dinlendikten, kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan ve taraflara son söz verildikten sonra dosyadaki bütün kâğıtlar incelenmek suretiyle gereği görüşüldü :

Dâvalı idarenin husumet def'i varit görülmeyerek işin esasına geçildi :

Keban Barajı gölü dolayısiyle irtibatı kesilen bölgelerin yeniden birbirine bağlanması amacıyla yapılan çalışmalar cümlesinden olarak, Erzincan İlinin Kemaliye İlçesine bağlı Başpınar Bucağının Arapkir üzerinden Elâzığ'a bağlanması için Fırat nehri üzerine bir köprü yapılması, Keban Barajı Koordinasyon Kurulunca düşünülmüş; yapılan hesaplama sonucunda maliyetin yüksekliği ve dış finansmanı gerektireceği gözönünde tutularak bu inşaattan vazgeçilmiştir.

Ancak, dâvacılardan Keban Barajı Göllenme Sahasında Kalan Başpınar Bucağı ve Çevresi Yol ve Köprü Yaptırma Derneği'nin müracaatı üzerine, köprü yapımının başka yönlerden gerekli olup olmadığının tesbiti amacıyla yeniden yapılan tolpantıda; Genel-Kurmay Başkanlığınca gönderilen yazıda, Başpınar-Arapkir köprüsünün harekât ve lojistik bakımdan gerekli olduğunun belirtildiği gerekçesiyle köprü yapımının ele alınmasına 29.6.1970 gününde karar verilmiştir.

Bu karar gereğince, köprünün yapımının Karayolları Genel Müdürlüğüne, finansmanın da Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne ait olduğunu belirten bir protokol bu makamlarca imzalanmış; gerekli işlemlere girişilmiştir. Bu işlemler sırasında, köprünün ekonomik olmadığı, yeni yapılan yolların Başpınar Bucağını Çemişkezek ilçesine bağlayacağı nazara alınarak, köprüye askerî bakımdan ihtiyaç olup olmadığı hususunun bir kere daha gözden geçirilmesi yolundaki koordinasyon kurulu teklifi, dâvalı bakanlıkça Genel-Kurmay Başkanlığına intikal ettirilmiş; bu makamca stratejik ve lojistik yönlerden mezkûr köprünün yapımına lüzum olmadığının bildirilmesi üzerine, yine dâvalı bakanlıkça Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne talimat verilmiş, [... Keban Barajı Koordinasyon

Kurulu durumu yeniden inceleyerek 5.11.1971 günlü kararıyla söz konusu köprünün yapımından sarfınazar edilmesine karar vermiş; dâva da bu kararın iptali ve köprü yapılmasına karar verilmesi istemiyle açılmıştır.]

521 sayılı Danıştay Kanununun 29 uncu maddesinde belirtildiği üzere Danıştay, idarî uyuşmazlıkları ve dâvaları çözümlemekle görevlidir. Bir yargı mercii olarak [... Danıştay'ın; kazai fonksiyonunu ifa ederken özellikle iptal dâvalarında, dâva konusu işlemin hukuka ve kanuna uygunluğunu denetlemekle yetinmesi gerekmektedir. Diğer bir deyişle Danıştay'ın, kanunlarla kendisine tanınan yargı yetkisinin sınırlarını aşarak faal idare yerine geçmesi, onun yerine işlem tesis etmesi düşünülemez.]

Diğer taraftan Anayasamızın, 20.9.1971 günlü ve 1488 sayılı Kanunla değişik 114 üncü maddesinin birinci fıkrası; idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunu açık tutmuş olmakla beraber; aynı maddenin ikinci fıkrası, yargı yetkisinin, yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini sınırlayacak tarzda kullanılamıyacağını; idarî eylem ve işlem niteliğinde yargı kararı verilemiyeceğini belirtmekte- 1740 sayılı Kanunun ek 1 inci maddesinde de aynı hükme yer verilmiş bulunmaktadır.

Yurdun herhangi bir yerinde köprü, yol, baraj ve benzer işler yapılması; öncelikle memleketin sosyal ve coğrafî koşullarına, ayrıca teknik ve malî olanaklarına bağlıdır. Bunu tayin ve takdirde de idarenin, hizmetin özelliklerinden doğan geniş bir yetkisi olduğunu kabul etmek zorunludur.

Bütün bu koşullar gözönünde tutulunca, yargı yerinin, özellikle dâvada istendiği gibi» Başpınar Bucağını Arapkir üzerinden Elâzığ'a bağlamak için Fırat nehri üzerinde bir köprü yapılması gerektiği» şeklinde bir karara varmasına hukukî olanak bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, hukukî dayanaktan yoksun olan dâvanın reddine; ilâm harcı peşin alındığından yeniden alınmasına yer olmadığına, yargılama giderlerinin dâvacı üzeride bırakılmasına 17.12.1973 gününde oybirliğiyle ... karar verildi.

ONÜÇÜNCÜ DAİRE KARARLARI

ÂMME ALACAKLARININ TAHSİLİ İŞLERİ

T. C.
DANIŞTAY
Onüçüncü Daire
Esas No : 1973/2444
Karar No : 1973/266

Dâvacı : Galata Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvalı : Peso Petrol Ltd. Şti.

Dâvanın Özeti : Vergi Usul Kanununun 376 ncı maddesinde yazılı ceza indirimin den yararlanmak isteyen dâvalının bir aylık itiraz süresi içinde teminat göstermemesi dolayısiyle adına düzenlenen ödeme emrini; süresi içerisinde ceza indirimi talep eden, vadesinden önce teminat gösteren ve vadesinden başlayarak üç ay içinde indirimden arta kalan cezayı ödeyen mükellef kurumdan, cezanın bakiyesinin istenmesinde kanunî isabet bulunmadığı gerekçesiyle iptal eden İstanbul 2 Nolu Muvazzaf İtiraz Komisyonu'nun 10.4.1972 gün ve 577 sayılı kararının, mükellefin ceza indiriminden yararlanmak için dilekçesini bir aylık itiraz süresinde verdiği, fakat teminatı bu bir aylık süre içerisinde yatırmadığı, bu bakımdan ödeme emrinin iptalinin yersiz olduğu iddiasıyla bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Yeterli kanunî dayanaktan yoksun olan dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Kanunsözcüsü Sıdıka Çınar'ın Düşüncesi : İleri sürülen iddialar, dâva konusu kararın dayandığı gerekçeler karşısında, yerinde ve kararın bozulmasını sağlıyacak durumda görülmediğinden dâvanın reddine karar verilmesi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Taner Gelegen'in Düşüncesi : Dosyanın incelenmesinden; 1971 Mart, Nisan ve Mayıs aylarına ait üç aylık muhtasar beyannameyi pişmanlık dilekçesiyle veren, ancak % 2 gecikme zammını 15 günlük süreyi bir gün geçirdikten sonra ödeyen dâvalı adına, takdir komisyonundan alınan karara istinaden (ki takdir komisyonunca takdir edilen matrah beyan edilenin aynıdır) Gelir Vergisi ve kaçakçılık cezası salındığı, buna karşı dâvalının itiraz süresi içerisinde Vergi Usul Kanunu'nun 376 ncı maddesinde öngörülen ceza indiriminden yararlanmak isteğinde bulunduğu ve teminat göstereceğini beyan ettiği anlaşılmakta olup esasen bu husus ihtilâflı değildir.

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 376 ncı maddesinde ceza indiriminden istifade edilebilmesi için, itiraz süresi içerisinde talepte bulunulması öngörülmüş olup, dâvalı şirket de 24.7.1971 tarihinde tebellüğ ettiği kaçakçılık cezasına, indirim yapılması isteğiyle süresi içinde 19.8.1971 tarihli dilekçesiyle müracaatını yapmış, 20.9.1971 tarihinde de teminat göstermiştir.

213 sayılı Kanun'un 368 inci maddesinde vergi cezalarının itiraz edilmemiş ise itiraz süresinin bittiği tarihten başlayarak bir ay içinde ödeneceği hüküm altına alınmıştır. Bu bakımdan olayda anlaşmazlığı konu teşkil eden cezanın vade tarihi 27.9.1971 dir. Vade sona ermeden mükellefleri âmme alacağını ödemeye zorlayan kanunî müeyyide olmadığına, mükellef de vadenin bitiminden önce 20.9.1971 tarihinde teminat gösterdiğine göre, cezanın bakiyesinin ödeme emriyle istenilmesinde hukukî ve kanunî bir dayanak bulunmamaktadır.

Bu nedenle dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onüçüncü Dairesince işin gereği düşünüldü.

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 376 ncı maddesinde, ceza indiriminden faydalanmak için iki koşul öngörülmüştür. Bunlardan birincisi mükellef veya vergi sorumlusunun itiraz süresi içerisinde ilgili vergi dairesine müracaatla vadesinde (kanunda yazılı olduğu şekilde) ödemede bulunacağını bildirmesi, ikincisi se 6183 sayılı Kanunda, zikredilen neviden teminat göstererek vadenin bitiminden itibaren üç ay içinde ödeyeceğini bildirmesidir.

Olayda da dâvalı şirket, 24.7.1971 tarihinde tebellüğ ettiği kaçakçılık cezasından indirim yapılması isteğiyle süresi içerisinde ve 19.8.1971 tarihli dilekçesiyle vergi dairesi müdürlüğüne başvurmuş, 20.9.1971 tarihinde de teminat göstermiştir.

213 sayılı Kanun'un 368 inci maddesinde vergi cezalarının, itiraz edilmemiş ise itiraz süresinin bittiği tarihten başlayarak bir ay içinde ödeneceği hüküm altına alınmıştır. Bu bakımdan olayda anlaşmazlığa konu teşkil eden cezanın vade tarihi 27.9.1971 dir. Vade sona ermeden mükellefleri âmme alacağını ödemeye zorlayan kanunî müeyyide olmadığı gibi, belirli şartlar dışında vadesi dolmayan âmme alacağı için teminat gösterilmesine mükellefleri zorlayan bir hüküm de mevcut değildir.

Âmme Alacaklarının Tahsiline Dair 6183 sayılı Kanun'un 9 ve 13 üncü maddeleri dışında teminat gösterilmesinde süre, vade tarihidir. Olayda mükellef kurumun ise vadenin bitiminden önce 20.9.1971 tarihinde teminat gösterdiği ihtilâfsız bulunduğuna göre, kanunen bahşedilen bir hakkın kaldırılmasında, diğer bir deyimle vadesinden önce teminat gösteren ve vade tarihinden başlayarak üç ay içinde indirimden arta kalan cezayı ödeyen mükellef kurumdan, cezanın bakiyesinin ödeme emriyle istenilmesinde isabet yoktur. Bu nedenle dâvanın reddine, 30.9.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onüçüncü Daire
Esas No : 1973/2076
Karar No : 1973/273

Dâvacı : Tahir Şahin

Dâvalı : Kızılbey Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvanın Özeti : Ortağı bulunduğu Limited Şirketin 1968 takvim yılına ait vergi borcu nedeniyle adına düzenlenen ve bildirimi yapılan ödeme emrine vaki itirazı; incelenen dosyaya göre yükümlüden istenmekte olan borcun Ege Petrol Sanayii Limited Şirketine ait olduğunun, şirketin faaliyette olmadığının ve kapatıldığının, demirbaşlarını da yasa, Petrol Ürünleri Ticaret Sanayiine fatura ile devrettiğinin anlaşıldığı, 6183 sayılı Yasanın 35 inci maddesi uyarınca ortaklar şirket borçlarından koymayı taahhüt ettikleri sermaye payları nisbetinde sorumlu olacaklarından sözü geçen borcun yükümlüden aranmasında isabetsizlik bulunmadığı, yükümlünün şirketteki payını 1969 yılı sonunda devretmiş olmasının vergi dairesini bağlamıyacağı, ödeme emri tebliğinde yasaya aykırılık görülmediği gerekçesiyle reddeden itiraz komisyonunun 30.6.1971 gün ve 1588 sayılı kararının; şirkete ait borcun şirket tüzel kişiliğinden aranması gerektiği, şirket bilânçosunda senetli ve senetsiz olmak üzere bir sürü alacak bulunduğu bunlara haciz konmadan ortaklara başvurulmasının isabetsiz olduğu, ortakların sorumluluğunun kamu alacağının şirket varlığından tahsil edilememesi halinde ortaya çıkacağı, borcun ait olduğu yılda, adı geçen şirketin ortağı bulunmadığı iddiasıyla bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Savunma verilmemiştir.

Kanunsözcüsü Güven Dinçer'in Düşüncesi : 6183 sayılı Kanunun 35 inci maddesinde limited ortaklıkların ödenmeyen ve tahsil imkânı bulunmayan âmme borçlarından dolayı ortaklarının sermaye hisseleri miktarında mesul olacakları öngörüldüğünden, dâvacının ortaklık dönemi için hissesi nisbetinde şirketin vergi borcundan sorumlu tutulmasında kanuna aykırılık yoktur.

Bu sebepten itiraz komisyonu kararı yerindedir. Ve dâvanın reddi gerekir.

Raportör Acar Oltulu'nun Düşüncesi : Dâvacı tarafından ileri sürülen iddialar dâva konusu itiraz komisyonu kararının bozulmasını sağlayacak durumda bulunmadığından, dâvanın reddi gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onüçüncü Dairesince işin gereği görüşüldü.

Türk Ticaret Kanununun 519 uncu maddesinde limited şirketlerde pay miktarının, vukubulan ödemeler ile payların devir ve intikalinin ve bu hususlarla ilgili diğer değişikliklerin bir deftere kaydedileceği öngörülmüş, 520 nci maddede de, bir payın devri-

nin şirket hakkında ancak şirkete bildirmek ve pay defterine kaydedilmek şartıyla hüküm ifade edeceği hükme bağlanmıştır. Olayda yükümlü, şirketteki hissesini bu şekilde devrettiğini iddia etmediğine göre, tasfiye edilmiş limited şirketin 1968 takvim yılı vergi borcu nedeniyle 6183 sayılı Kanunun 35 inci maddesinin «limited ortaklıkların ödenmeyen ve tahsil imkânı bulunmayan âmme borçlarından, dolayı ortakların vazettikleri veya vaz'ını taahhüt eyledikleri sermaye miktarında doğrudan doğruya mesul ve bu kanun hükümleri gereğince takibata tabi tutulurlar» yolundaki hükmü karşısında ortak olan dâvacı adına ödeme emri düzenlenmesinde ve tebliğinde isabetsizlik görülmediğinden itiraz komisyonunca verilen karar sonucu itibariyle yerindedir. Dâvanın bu nedenle reddine, 20 lira maktu ilâm harcının dâvacıdan alınmasına 3.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onüçüncü Daire
Esas No : 1973/2246
Karar No : 1973/326

Dâvacı : Kızılbey Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvalı : Fahrettin Şentürk

Dâvanın Özeti : 1964 takvim yılı işlemlerinin ortalama kâr haddi esasına göre incelenmesi sonucunda bulunan matrah farkı üzerinden hesaplanan Gelir Vergisine ait ihbarnamenin yükümlünün bilinen adresine tebliğ edilemediğinden ilânen yapılan tebligattan sonra düzenlenen ödeme emrini; mükellefin adresinde bulunamadığı ve ramazan dolayısıyle işyerini kapatarak İstanbul'a gittiği hususu 14.11.1969 gün ve 5/2 sayılı yoklama fişi ile tespit edilmiş ise de, komşulardan kime sorulduğunun açıklanmadığı ve imzasının da alınmamış olduğu, diğer taraftan yükümlünün 1969 yılı defter ve vesikalarının incelenmesinden lokantanın devamlı olarak açık bulunduğu ve yoklama fişinin tanzim tarihinden evvel ve sonra günlük hasılat ve giderlerin günü gününe işlenmiş olduğunun ve % 10 defterine de hergünki hasılatın kaydedilmiş bulunduğunun saptandığı, diğer taraftan bir işyerinin iki aydan fazla kapalı kalmasına imkân olmadığı halde gerek ikametgâh adresine ve gerekse işyeri adresine yeniden tebliğ cihetine gidilmesi gerekirken, bu hususa riayet edilmeksizin ilânen tebliğ yoluna başvurulmasının kanun hükümlerine aykırı olduğu, buna göre ortada kesinleşmiş bir tarhiyat mevcut olmadan ödeme emri tebliği de mümkün bulunmadığı gerekçesi ile iptal eden Ankara Muvazzaf Vergiler İtiraz Komisyonunun 21.12.1971 gün ve 3706 sayılı kararının; ortalama kâr hadlerine göre bulunan matrah farkı üzerinden hesaplanan vergiye ait ihbarnamenin mükellefin adresine defalarca postalandığı halde bulunamadığından, yoklama memuru eliyle tebliğ edilmek istenilmiş ise de, tanzim edilen yoklama fişine göre bu yolla da tebligat yapılamadığından ilânen tebliğ cihetine gidildiği ve borcunu vadesinde ödemediğinden ödeme emri kesildiği, bunun kanuna aykırı olmadığı iddiaları ile bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Varit bulunmayan ve kanunî dayanaktan yoksun dâvacı iddialarının reddi gerekeceği yolundadır.

Kanunsözcüsü Erdoğan Anlı'nın Düşüncesi : 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre ödeme emrinin düzenlenebilmesi için âmme alacağının kesinleşmesi ve ödenmesi zorunlu bir safhaya gelmesi gerekmektedir. Uyuşmazlık konusu olayda ise vergi ihbarnamesinin yükümlünün bilinen ikametgâh adresine usulüne uygun olarak tebliğ edilmediği ve iş adresinde aranılması sırasında da Ramazan ayı münasebetiyle muvakkaten işyerini terk edip İstanbul'a gittiği tesbit edildiğine göre, bu durumda yükümlünün ikamet veya iş adresine ikinci bir tebligat yapılması cihetine gidilmeksizin, tebliğin ilân yoluyla yapılması tebligat hükümlerine aykırı olup, henüz kesinleşmemiş bir âmme alacağından dolayı düzenlenmiş ödeme emrinin itiraz komisyonunca iptalinde bir isabetsizlik bulunmamaktadır. Dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Cengiz Divanlıoğlu'nun Düşüncesi : Dâvacı tarafından ileri sürülen iddialar, komisyon kararının bozulmasını sağlıyacak durumda görülmediğinden dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onüçüncü Dairesince işin gereği görüşüldü :

7.11.1969 tarihinde bilâtebliğ iade olunan ihbarnamenin 14.11.1969 gününde memur eliyle tebliğine tevessül olunmuş ise de, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun memur vasıtası ile yapılacak tebliğin esasını düzenleyen 107 nci maddesinin 2. fıkrasındaki «Bu madde hükmünün uygulanmasında bu kısımdaki tebliğ esaslarına uyulur» hükmüne rağmen, posta marifeti ile yapılacak tebliğlerde uyulması gereken esasları gösteren 102. maddenin 3. fıkrasındaki, «Muhatabın geçici olarak başka bir yere gittiği bilinen adresinde bulunanlar veya komşuları tarafından bildirildiği takdirde keyfiyet ve beyanda bulunanın kimliği tebliğ alındısına yazılarak altı beyanı yapana imzalatılır. İmzadan imtina ederse, tebliği yapan bu ciheti şerh ve imza eder ve tebliğ edilemiyen evrak çıkaran mercie iade olunur» yolundaki hükmüne uyulmayarak, yoklama memuru diye tesmiye olunan memurun münferit imzası ile düzenlenmiş bulunan bilâtebliğ iade şerhine itibar olunmak suretiyle ilânen yapılan tebligatın hükümsüzlüğüne ve bu nedenle ödeme emrinin iptaline karar veren itiraz komisyonu kararında kanuna aykırı bir cihet bulunmadığından dâvanın reddine 9.10.1973 gününde oybirliği ile karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onüçüncü Daire
Esas No : 1973/4925
Karar No : 1973/666

Dâvacı : Şerafettin Bilgili

Dâvalı : Samsun 1 Nolu Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvanın Özet : 1970 Takvim yılına ilişkin olarak adına salınan Gelir Vergisi ve kaçakçılık cezası dolayısiyle Vergi Usul Kanununun 376 ncı maddesi hükmünden istifade isteminin vergi dairesince kabulü üzerine vergi aslı ve indirimli kaçakçılık cezasını süresinde ödemesine rağmen, bir aylık süre içinde teminat göstermediği iddiasiyle, mütebaki 2/3 nisbetindeki kaçakçılık cezası için adına düzenlenen ödeme emrini; yükümlü itirazının 6183 sayılı Kanunun 58. maddesiyle hükme bağlanan hususlara ilişkin bulunmadığı, Vergi Usul Kanununun 376. maddesi hükmünden faydalanabilmek için vergi aslı ile indirimli cezanın, ya bir aylık vade gününde veya bu vade içinde teminat gösterilmek kaydiyle üç ay içinde ödenmesi gerektiği, dosya münderecatından, ödevlinin itiraz süresi içinde vergi dairesine müracaatla vergi aslı ve cezayı, itirazsız, teminat göstermek kaydiyle üç ay içinde ödeyeceğini bildirdiği, ancak bir aylık itiraz süresi içinde teminat göstermediğinin anlaşıldığı, gerekçesiyle onayan 26.3.1973 gün ve 297 sayılı itiraz komisyonu kararının bozulması isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Kanunî dayanaktan yoksun bulunan dâvacı iddialarının reddi gerekeceği yolundadır.

Kanunsözcüsü Muhittin Tancı'nın Düşüncesi : 213 sayılı Kanunun olaya uygulanan 376 ncı maddesinde, bu madde hükmünden yararlanmak isteyen mükellef veya vergi sorumluları için vergi borcunu ödeme yönünden iki ayrı özel ödeme zamanı tayin edilmiş olup, bunlardan herhangi birini seçmek hususu mükellef veya sorumluların ihtiyarına bırakılmıştır.

İzah edildiği üzere bu süreler vergi borcunun ödenmesi ile ilgili olup, dâva konusu kararda yazılı olduğu gibi teminat gösterilmesi için tahsisen tayin edilmiş bir süre söz konusu değildir.

Bu sebeple, bir aylık süre içerisinde teminat gösterilmediğinden bahisle ödeme emrinin tasdiki yolunda verilen dâva konusu kararda isabet bulunmadığından dâvanın kabulü ile dâva konusu kararın bozulması gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Taylan Aydın'ın Düşüncesi : Vergi Usul Kanununun 376. maddesinin teminata ilişkin hükmü vergi borcunun süresinde ödenmesini temin gayesine matuf olup, vergi aslı ve indirimli ceza süresi içinde ödendiğine ve bu husus vergi dairesinin savunma dilekçesinden de anlaşıldığına göre, kanun vazıının takibettiği gaye gerçekleşmiş bulunmaktadır.

Kaldı ki teminat göstermek keyfiyeti belli bir süre ile de kayıtlanmış değildir.

Bu nedenle, bir aylık süre içinde teminat gösterilmediği gerekçesiyle ödeme emrinin onanması yolundaki komisyon kararının bozulması gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onüçüncü Dairesince işin gereği görüşüldü :

Vergi Usul Kanununun 376. maddesinde; re'sen veya ikmalen tarhedilen vergi veya vergi farkının, indirimden arta kalan kaçakçılık, kusur ve usulsüzlük cezalarının, mükellef veya vergi sorumlusu tarafından, itiraz süresi içinde veya 6183 sayılı Kanunda zikredilen neviden teminat gösterilerek vadenin bitmesinden itibaren üç ay içinde ödeneceği bildirilirse indirimden istifade edileceği,

Ancak yükümlü, ödeyeceğini bildirdiği vergi ve vergi cezası farkını yukarıda belirtilen süreler içinde ödemez veya itiraz ederse, bu madde hükmünden faydalandırılmayacağı hususu hükme bağlanmış olup, maddenin teminata ilişkin hükmü, âmme alacağını temin gayesine matuf bulunmaktadır.

Yükümlünün Vergi Usul Kanununun 376. maddesi hükmünden istifade istemi vergi dairesince kabul edildiğine, bunun üzerine vergi aslı ile indirimli ceza vergi dairesine, kanunda belirtilen üç aylık süre içinde ödendiğine ve bu ödemeden önce, vergi dairesi müdürlüğünce, yükümlünün teminat göstermemiş bulunduğu nedenine dayanılarak yükümlü hakkında borcun (cezanın) tamamının tahsil işlemine başvurulmamış olmasına göre, kanun koyucunun amacının gerçekleşmiş bulunmasından sonra, münhasıran bir aylık süre içinde teminat gösterilmediği gerekçesiyle ödeme emrinin onanması yolunda verilen komisyon kararında kanuna uyarlık görülmemiştir.

Bu nedenle dâvanın kabulü ile dâva konusu itiraz komisyonu kararının bozulmasına 17.11.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onüçüncü Daire
Esas No : 1973/2340
Karar No : 1973/938

Dâvacı : Abbas Karataş

Dâvalı : Çankaya Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvanın Özeti : 1964 yılı Gelir Vergisi borcu nedeniyle düzenlenen ve bildirimi yapılan ödeme emrini; ortalama kâr hadlerine göre ikmalen tarhedilen ve Vergi Usul Kanunu'nun 103 üncü maddesine uygun olarak ilânen tebliğ edilmek suretiyle kesinleşen vergiyi kapsayan ödeme emrine karşı vergi tarhiyatına ilişkin yükümlü iddialarının dikkate alınma olanağı bulunmadığı, bu konuda ileri sürülen hususların 6183 sayılı Kanunun 58 inci maddesinde öngörülen itiraz sebeplerinden herhangi birisine girmediği gerekçesiyle onayan itiraz komisyonunun 8.2.1972 gün ve 5140 sayılı kararının; adresinin bilindiği, bunun yoklama fişi ile sabit bulunduğu, ihbarnamelerin ilânen duyurulmasında isabet bulunmadığı, usulüne uygun olarak tebliğ edilmeyen ihbarnamelere dayanan ödeme emrinin iptali gerekeceği iddiasıyla bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dayanağı bulunmayan dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Kanunsözcüsü Fevzi Tuzkaya'nın Düşüncesi : Danıştay 7 nci Dairesince verilen 29.6.1972 gün ve 1972/1940 sayılı ara kararı ile getirtilen bu işe ait işlem dosyasının incelenmesinden, mükellefe tebliğ olunan ödeme emrinin usulüne uygun olmadığı anlaşıldığı cihetle iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Acar Oltulu'nun Düşüncesi : Vergi ihbarnamesinin, dâvacının 4.4.1967 gün ve 138 sayılı yoklama fişinde saptanan ve bilinen en son adresi olan Ziya Gökalp Cad. 62/A ya tebliği gerekirken, kolej karşısı 45/B ye gönderildiği ve tebliğ edilmeksizin iade edilmesi üzerine ilânen duyurulduğu ihtilâfsız olduğundan, 213 sayılı Yasanın 93 ve müteakip maddelerine uygun olarak tebliğ edilmeyen ihbarnameye dayanan ödeme emrinin onanmasında isabet yoktur. Dâvanın bu nedenle kabulü gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onüçüncü Dairesince işin gereği görüşüldü.

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 93. maddesinde tahakkuk fişinden gayri vergilendirme ile ilgili olup, hüküm ifade eden bilûmum vesika ve yazıların adresleri bilinen gerçek kişilere posta vasıtasıyla ilmuhaberli taahhütlü olarak, adresleri bilinmiyenlere ise ilân yoluyla tebliğ edileceği, bilinen adresleri sayan 101 inci maddenin 5 numaralı bendinde, yoklama fişinde tesbit edilen adreslerin bilinen adreslerden olduğu hükme bağlanmıştır. Getirtilip incelenen dosyada mevcut belgelerden yükümlünün bilinen en son adresinin 1.2.1967 gün ve 2460 kayıt sayılı dilekçesi üzerine yapılan yoklama sonucunda düzenlenen 4.4.1967 gün ve 138 sayılı tutanakda (yoklama fişinde) saptanan Ziya Gökalp

Cad. 62/A olduğu halde 6.6.1968 gün ve 10/3 sayılı ihbarnamenin Ziya Gökalp Cad. Kolej karşısı 45/B adresine gönderildiği ve P.T.T. idaresince de tebliğ zarfına muhatabın gösterilen adresten ayrılmış olduğu şerhi verilerek bilâ tebliğ iade edildiği anlaşılmış ve ilân yolu ile tebliğ yapılmasını gerekli kılacak koşulların bulunmadığı görülmüştür.

Bu durumda yükümlü için ödenmesi gerekli bir borcun varlığından söz edilmesi olanağı bulunmadığından, ödeme emrinin onanmasında isabet bulunmamaktadır. Dâvanın bu nedenle kabulü ile dâva konusu itiraz komisyonunun 8.2.1972 gün ve 5140 sayılı kararının bozulmasına, tarh dosyasının yerine gönderilmesine 30.11.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onüçüncü Daire
Esas No : 1973/2219
Karar No : 1973/1378

Dâvacı : Esen Yerlici

Dâvalı : Mustafa Kemalpaşa Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvanın Özeti : Ortağı bulunduğu, Bükköy Madencilik Limited Şirketinin vergi borcu nedeniyle 1961 ilâ 1969 yılları için adına düzenlenen ödeme emrine, karşı itirazını reddeden itiraz komisyonu kararını; 6183 Sayılı Kanunun 58 inci maddesi uyarınca ödeme emirlerine karşı yapılan itirazlar hakkında itiraz komisyonlarınca verilen kararların kesin olduğu bu nedenle temyiz isteğinin inceleme olanağı bulunmadığı gerekçesiyle reddeden Vergiler Temyiz Komisyonu İkinci Dairesinin 6.11.1971 gün ve 1971/5382 sayılı kararının; kendi adına bir ihbarname düzenlenmeden ve amme alacağının tahsili olanağı araştırılmadan adına ödeme emri düzenlenmesinin isabetsiz olduğu, şirketin mamelekinde 5 milyon liralık kömür madeni varken tahsil imkânsızlığından bahsedilemiyeceği, 1962 ilâ 1967 yıllarına ilişkin vergi borcunun 1969 da istenmesinde tahakuk zamanaşımı bulunduğu iddialarıyla bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Dayanaktan yoksun dâvanın reddi ve yargılama giderlerinin dâvacıdan alınması gerekeceği yolundadır.

Raportör Öznur Çiner'in Düşüncesi : Dâvacı tarafından ileri sürülen iddialar dâva konusu kararı kusurlandıracak nitelikte bulunmadığından dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Fevzi Tuzkaya'nın Düşüncesi : Süre aşımı def'i yerinde görülmemiştir.

İşin esasına gelince;

Dâva dosyasında, bozulması istenilen itiraz komisyonu kararı dâvacı tarafından konmadığı için bulunmadığından, dilekçenin 521 sayılı Danıştay Kanununun 75 inci maddesi hükmü uyarınca reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onüçüncü Dairesince işin gereği görüşüldü.

Uyuşmazlık, şirketten tahsil imkânı kalmayan amme alacağı nedeniyle ortak adına düzenlenen ödeme emrine ilişkin bulunmaktadır.

6183 sayılı Âmme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanunun 35 inci maddesi, limited ortaklıkların ödenmeyen ve tahsil imkânı bulunmayan amme borçlarından dolayı, ortakların vazettikleri ve vaz'ını taahhüt ettikleri sermaye miktarınca doğrudan doğruya mes'ul ve bu kanun hükümleri gereğince takibata tâbi tutulacağını âmir olup, olayda

amme alacağının ortaklıktan tahsili imkânı kalmadığının dosya muhtevasından anlaşılması karşısında, alacağın ortaktan istenmesinde kanuna aykırılık bulunmamaktadır.

Öte yandan, dâvacı 1962 ilâ 1967 yıllarına ait amme alacağının 1969 yılında ortaklardan ödeme emriyle istenmesi nedeniyle tahakkuk zamanaşımının dolduğunu ileri sürmekte ise de; olayda tahakkuk zaman aşımının incelenmesi olanağı bulunmadığı gibi, tahsil zaman aşımının da hangi işlemler nedeniyle başlayıp dolduğu belirtilmediğinden ve mücerret iddialar ise komisyon kararını kusurlandıramıyacağından dâvacı iddialarında isabet görülmemiştir.

Bu nedenle dâvacı iddialarının reddine ve 85 lira ilâm harcının dâvacıdan alınmasına 29.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onüçüncü Daire
Esas No : 1973/3157
Karar No : 1973/1390

Dâvacı : Kızılbey Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvalı : Kadir Sancar

Dâvanın Özeti : 1965, 1966 takvim yılları götürü Gelir Vergisini tarhettirmediğinden idarece tarh olunan Gelir Vergisi ve kusur cezasına ilişkin ihbarnamelerin ilânen tebliği ve itirazsız kesinleşmesi üzerine düzenlenip, tebliğ olunan ödeme emrini; vergi ve ceza ihbarnamelerinin zamanaşımını kesmek gayesiyle postaya verilmeden ilânen tebliğ olunduğu, 213 sayılı Vergi Usûl Kanunu hükümlerine aykırı olarak yapılan ilânen tebliğ üzerine ödeme emri tanzim edilemiyeceği gerekçesiyle iptal, vergi ve cezayı terkin eden itiraz komisyonunun 15.2.1973 gün ve 5684 sayılı kararının; vergi ve ceza ihbarnamelerinin memur eliyle tebliği yoluna gidildiği, yükümlü adresinde bulunamadığından, ilânen tebligat yapıldığı iddiasıyla bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Kanunsözcüsü Sıdıka Çınar'ın Düşüncesi : Ödeme emrinin dayanağı tarhiyatı usulüne uygun olarak tebliğ edilmeksizin kesinleşmiş bulunduğu cihetle, ödeme emrinin yazılı gerekçesi ile iptalinde kanuna aykırılık bulunmadığından, dâvanın reddinin gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Sinan Yörükoğlu'nun Düşüncesi : Dâvacı tarafından ileri sürülen iddialar, komisyon kararının bozulmasını sağlıyacak durumda görülmediğinden dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onüçüncü Dairesince işin gereği görüşüldü :

Dayandığı hukukî ve kanunî sebeplerle gerekçesi yukarıda yazılı itiraz komisyonu kararı, aynı gerekçe ve nedenlerle Dairemizce de uygun görülmüş olup, ileri sürülen iddiaların sözü geçen kararın bozulmasını sağlıyacak durumda olmaması sebebiyle dâvanın, komisyon kararının ödeme emrini iptal eden hükmünün bozulması isteğine ilişkin kısmının reddine;

6183 sayılı Âmme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanunun 58 inci maddesiyle görevlendirilen itiraz komisyonlarının salınan vergilerin kanuna uygun olup olmadığı yönünden bir inceleme yapma ve bu konuda karar verme yetkisi bulunmadığından, dâva konusu itiraz komisyonu kararının yetki dışında verilen, verginin terkinine ilişkin kısmının hükümsüz sayılarak ortadan kaldırılmasına 31.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

GELİR VERGİSİ

T. C.
DANIŞTAY
Onüçüncü Daire
Esas No : 1973/2189
Karar No : 1973/ 334

Dâvacı : Bakırköy Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvalı : Münip Öztürk

Dâvanın Özeti : 1966 takvim yılı beyannamesini imzasız olarak verdiği saptanan yükümlü adına beyannamenin hiç verilmemiş addedilmesi nedeni ile resen takdir edilen 30.000 lira matrah üzerinden salınan Gelir Vergisi ve kaçakçılık cezasını; mükellefin tasdikli işletme defterinin incelenmesi sonucunda vesikalara müstenit 72.103 lira giderine karşılık 98.166 lira hasılat elde ettiği ve 26.062 lira kâr hasıl olduğunun anlaşıldığı, ancak mükellef hasılâtını ispat edecek el defterini ibraz etmediği gibi, beyannamenin pulsuz ve imzasız verilmesi nedeniyle kazancının re'sen takdirinin zarurî bulunduğu, ancak ticarî faaliyetin 2.5.1966 ilâ 31.12.1966 süresine inhisar ettiği ihtilâflı bulunmadığından re'sen tayin olunan 30.000 lira matrahın 20.060 liraya tâdili icap ederse de, yükümlünün 26.062 lira safi kazanç beyanında bulunduğu ve olayda vergi ziyaının mevcut olmadığı gerekçesi ile terkin eden itiraz komisyonu kararını aynen onayan Temyiz Komisyonu Birinci Dairesinin 13.6.1970 gün ve 1335 sayılı kararının; yükümlünün yazlık gazino faaliyetine 1.3.1963 tarihinden beri devam etmekte olduğu, yalnız sezon sonlarında muvakkat terkte bulunduğu, bu itibarla takdir olunan matrahın tâdilinin bahis konusu olamıyacağı, yükümlünün imzasız olarak tevdi ettiği beyanname kabul edilmediğinden her hangi bir tahakkuk muamelesine girilmediği, bu durumda resen tarhedilen vergi de terkin olunduğuna göre âmme alacağının muallakta kaldığı, komisyonların olayda re'sen takdir nedeni bulunduğunu kabul ettikleri ve matrahın da 10.000 lirayı geçtiği halde ortada vergi ziyaı kalmadığı yolunda karar vermelerinde isabet bulunmadığı iddialarıyla bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Kanunsözcüsü Yurdanur Şendir'in Düşüncesi : İleri sürülen iddialar, dâva konusu kararın dayandığı gerekçeler karşısında, yerinde ve kararın bozulmasını sağlıyacak durumda görülmediğinden dâvanın reddine karar verilmesi gerekeceği düşünülmektedi.

Raportör Cengiz Divanlıoğlu'nun Düşüncesi : Olayda, imzasız beyanname mesnet yapılarak tarh işlemi yapılmadığı halde, verilmemiş addedilen beyanname sebebiyle re'sen takdir edilen matrah üzerinden yapılan tarhiyatın komisyonlarca yükümlünün 26.062 lira safi kazanç beyanında bulunduğu gerekçesi ile tamamen terkin edilmesinde, böylece âmme alacağının muallakta bırakılmasında isabet görülmediğinden dâvanın kabulü gerekeceği düşünülmüştür.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onüçüncü Dairesince işin gereği görüşüldü :

Dosyanın ve Danıştay Dördüncü Dairesinin 6.6.1973 gün ve 1970/7212 sayılı ara kararı ile istenen belgelerin incelenmesinden ihtilâflı yıl beyannamesinin vergi dairesi müdürlüğüne imzasız olarak verildiği ve bu beyanname üzerine hiç bir işlem yapılmadığı, tahakkuk ve tarh muamelelerine girişilmediği ve 8.5.1967 gün ve 4756 sayılı sevk fişi ile de 1960 yılı faaliyeti için yıllık Gelir Vergisi beyannamesi verilmediğinden takdir komisyonundan yükümlü adına matrah takdir edilmesi istendiği anlaşıldığına göre, komisyonlarca yükümlünün ihtilâflı yılda 26.062 lira safi kazanç beyanında bulunduğu gerekçesi ile re'sen takdir edilen matrah üzerinden yapılan tarhiyatı tamamen terkin etmelerinde isabet görülmemiştir.

Bu nedenle dâvanın kabulü ile dâva konusu Temyiz Komisyonu Birinci Dairesinin 13.6.1970 gün ve 1335 sayılı kararının bozulmasına tarh dosyasının geri gönderilmesine 9.10.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onüçüncü Daire
Esas No: 1973/1949
Karar No: 1973/1068

Dâvacı : Bulancak Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvalı : Salih Yılmaz

Dâvanın Özeti: İkrazatçılık faaliyetinden elde ettiği geliri beyan etmeyen yükümlü adına itiraz komisyonunca saptanan matrah üzerinden salınan Gelir Vergisini, gerek Danıştay'ca gerek Temyiz Komisyonları Genel Kurulu ve Dairelerince mümasil hadiseler dolayısiyle verilen kararlarda, bir defaya mahsus olsa dahi menfaatsiz borç para verilemeyeceğinin ve alınan faiz miktarının bilinmemesi halinde faiz nisbetinin borç verilen paranın % 20 si olarak kabul edileceğinin, üçüncü şahısların mücerret beyanlarına dayanılarak faiz miktarının tayin edilemiyeceğinin içtihat edildiği gerekçesiyle onayan Temyiz Komisyonu Yedinci Dairesinin 3.3.1971 gün ve 1971/87 sayılı kararının; borçlu ifadeleri ile saptanan faiz miktarı varken % 20 faiz nisbeti uygulanarak matrahın indirilmesinin yerinde olmadığı, borçlu ifadelerine itibar edilmesi gerektiği yolunda verilmiş Danıştay kararları bulunduğu iddialariyle bozulması isteminden ibarettir.

Savunmanın Özeti: Cevap verilmemiştir.

Kanunsözcüsü Tuncer Akın'ın Düşüncesi: Faiz nisbetinin kesin olarak ve kanunen geçerli belgelerle ispat edilemediği ahvalde müesses içtihatlara göre % 20 olarak kabul edilmesi zorunlu bulunduğundan, dayanağı bulunmayan dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Taylan Aydın'ın Düşüncesi: Yükümlünün borç olarak verdiği paralardan % 50 nisbetinde faiz aldığı borçlu ifadeleri ile saptanmış olduğu cihetle, % 20 nisbet esas alınarak matrahın indirilmesi yerinde görülmemiştir.

Bu nedenle dâva konusu komisyon kararının bozulması gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onüçüncü Dairesince işin gereği görüşüldü:

Vergi hukukunda borçlu beyanları da tarhiyat yapılmasına yeter nitelikte delil sayılabileceğinden ve olayda borçlu beyanları daha yüksek nisbette faiz alındığını göstermekte olduğundan, bu beyanların gerçeği yansıtıp yansıtmadığı hususu üzerinde durulmaksızın ve bu husus kararda gerekçeleri ile belirtilmeksizin, münhasıran alınan faiz miktarının bilinmemesi halinde başvurulan % 20 faiz nisbetinin uygulanması suretiyle matrahın değiştirilmesi yolunda karar verilmesinde isabet bulunmadığından, dâvanın kabulü ile dâva konusu Temyiz Komisyonu kararının bozulmasına ve aşağıda yazılı yargılama giderinin dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 10.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onüçüncü Daire
Esas No: 1973/762
Karar No: 1973/1115

Dâvacı : Galata Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvalı : Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.

Vekili : Av. Macide Alpen

Dâvanın Özeti: Emekli olduktan sonra şirketlerinde vazife kabul eden personelin ücretlerinden kesilen % 2 sağlık sigortası ve % 5 grup sigortası sebebiyle salınan (stopaj) Gelir Vergisini; sosyal sigorta tabirinin ölüm, hastalık, kaza, ihtiyarlık, analık gibi bir çok branşları olan sigortaların tümünü kapsadığı, yalnız hastalık sigortasından faydalanma, tam ve kâmil şekilde istifadeyi tazammun etmediğinden ihtiyarlık sigortalarından faydalanmalarına imkân olmayan kimselerin % 5 nisbetini aşmayan gurup sigortası tenzilâtından ayrıca faydalanmaları gerektiği gerekçesiyle terkin eden Temyiz Komisyonu İkinci Dairesinin 12.11.1970 gün ve 1970-3680 sayılı kararının; 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 3. maddesinin, 2 numaralı fıkrasının (c) bendinde, 2. madde gereğince sigortalı sayılanlara, kanunla kurulu emekli sandıklarından malüllük veya emekli aylığı olanlar, hakkında, malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları uygulanamaz, denilmek suretiyle bu gibilerden yalnız hastalık sigortası primi kesilmesine cevaz verildiği ve buna göre % 2 oranında hastalık sigorta priminin ücretten indirildiği, diğer taraftan 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 63. maddesinin 2 numaralı bendi ile ücretin gayrisafi tutarının emekli aidatı ve sosyal sigorta primlerinin indirileceğinin kabul edildiği, aynı maddenin 3 numaralı bendinde ise, 2 numaralı benddeki emekli aidatı ve sosyal sigorta primi kesilmeyen ahvalde bunun yerine, ücretin % 5 ini geçmemek üzere bazı nevi şahıs sigortalarının indirilebileceğinin derpiş edildiği, bu sebeple şahıs sigorta priminin düşülme imkânının, herhangi bir şekilde emekli aidatı ve sosyal sigorta primi kesilmemesine bağlı olduğu, % 2 oranında sağlık sigortası kesildiği ihtilâfsız olduğundan, ayrıca şahıs sigorta primi indiriminden faydalanamıyacağı iddialarıyla bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti: Yeterli kanunî dayanaktan yoksun bulunan dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Kanunsözcüsü Sıdıka Çınar'ın Düşüncesi: Anlaşmazlık Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. nin emeklilik ve sigortalık süresi dolmuş olan bir kısım personeline ödediği ücretlerden kesilen % 2 sağlık ve % 5 nisbetindeki grup sigortası primlerinin sorumlu sıfatıyla Gelir (stopaj) Vergisine tabi olup olmıyacağı hususuna ilişkin bulunmaktadır.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunun gerçek ücreti tarif eden 63 üncü maddesinin 3 numaralı bendinde emekli aidatı veya sosyal sigorta primi kesilmeyen hallerde ücretin % 5 ini geçmemek şartıyle hayat, ölüm, kaza, hastalık, sakatlık ve işsizlik gibi şahıs sigortaları için hizmet erbabı tarafından doğrudan doğruya veya vasıta ile ödenen primler ver-

giden istisna edilmiş bulunduğuna göre, bir kısım personele ödenen ücretin % 5 inden fazlasının vergiye tabi olması gerekeceğinden, nisbeti % 7 kabul eden Temyiz Komisyonu kararının bozulmasının gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Nurhan Yücel'in Düşüncesi : Dâvacı tarafından ileri sürülen iddialar, komisyon kararının bozulmasını sağlıyacak durumda görülmediğinden, dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onüçüncü Dairesince duruşma için belli edilen günde dâvacı vergi dairesi müdürlüğünü temsilen gelen Hazine avukatı Aysel Akdoğan ile dâvalı vekili Av. Macide Alpen dinlenilip kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan sonra dâva dosyası da incelenerek gereği görüşüldü :

Uyuşmazlığın konusunu, emekli olduktan sonra Şişe ve Cam Fabrikalarında görev alan personele ödenen ücretlerden (stopaj) Gelir Vergisi matrahının saptanması yönünden) tenzil edilen % 2 sağlık sigorta priminin dışında şahsî sigorta primi tenzil edilip edilemiyeceği hususu teşkil etmektedir.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 63. maddesinin 3 numaralı bendinde, emekli aidatı ve sosyal sigorta primi kesilmeyen hallerde, ücretin % 5 ini geçmemek üzere, hayat, ölüm, kaza, hastalık, sakatlık ve işsizlik gibi şahsî sigortalar için ödenen primlerin, ücret toplamından indirilebileceği, 506 sayılı Kanunun 3. maddesinin 2 numaralı bendinin (c) fıkrasında ise, aynı kanunun 2. maddesi gereğince sigortalı sayılanlardan kanunla kurulu emekli sandıklarından, malûllük veya emekli aylığı alanlar hakkında, malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları uygulanamıyacağı hükme bağlanmıştır. 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunundan daha sonra yürürlüğe girmiş bulunan 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun yukarıda yazılı (c) fıkrasında yalnızca malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları belirtilmiş, böylece bunların dışındaki şahıs sigortalarının uygulanması olanağı doğmuştur.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile güdülen amaç, stopaj matrahının saptanmasında mükerrer olarak sigorta primi düşülmesini önlemektir. Grup, sigortasının hastalık sigortasını da ihtiva ettiği yolunda dâvalı tarafından bir def'i ileri sürülmediğine ve Gelir Vergisi Kanununun 63 üncü maddesinde % 5 i aşmamak üzere şahıs sigortaları primlerinin matrahtan düşülmesi kabul olunduğuna göre, kanun koyucunun amacı dışına çıkılarak tarhiyatın tamamen terkini yoluna gidilmesinde isabet görülmemiştir.

Bu nedenlerle dâvacı iddialarının kısmen kabulü ile, dâva konusu kararın bozulmasına ve tarhiyatın, grup sigortası primi olarak matraha alınan miktarının, ücretin % 2 sine isabet eden kısmının onanmasına, fazlasının terkinine, aşağıda yazılı yargılama giderinin yarısının dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine, takdir olunan 500 er lira vekâlet ücretinin taraflara verilmesine re'sen ve nihai olarak 12.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onüçüncü Daire
Esas No : 1973/2036
Karar No : 1973/1218

Dâvacı : Giresun Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvalı : Süleyman Yavuz

Dâvanın Özeti : Hocapaşa Vergi Dairesi mükelleflerinden Asım İslâmoğlu ile ortak olarak işlettikleri Bebek Belediye Park Gazinosu işinden zarar beyan eden ödevli adına, ortalama kâr hadlerine göre, payı oranında salınan Gelir Vergisini, terkin eden itiraz komisyonu kararını, ödevlinin beyannamesini kayıtlı bulunduğu Giresun Vergi Dairesine verdiği ihtilâfsız olup, bu durumda 193 sayılı Kanunun 484 sayılı Kanunla değişik 111 inci maddesine göre yapılacak işlemlerin Giresun Vergi Dairesince takip edilmesi gerektiği, iş yerinin başka bir vergi dairesi hudutları içinde olmasının görevli vergi dairesinin varlığını ortadan kaldırmayacağı gibi, 193 sayılı Kanunun 111 inci maddesi uyarınca ödevlinin beyannamesini verdiği tarihten itibaren 6 aylık süre içinde düşüklük sebeplerinin kendisinden sorulduğunu gösteren herhangi bir belge de ibraz edilememiş olduğundan tarhiyatın terkininde isabetsizlik olmadığı gerekçesiyle onayan Vergiler Temyiz Komisyonu Yedinci Dairesinin 3.5.1971 gün ve 1971/1390 sayılı kararının; dilekçede yazılı nedenlerle bozulması ve yargılama giderlerinin karşı tarafa yükletilmesi isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Raportör Öznur Çiner'in Düşüncesi : Dosyada mevcut 10.1.1968 gün ve 34 sayılı ortalama kâr hadleri yetkili komisyon kararından, ödevlinin düşüklüğü izaha davet edildiği, 5.8.1967 gün ve 25027 sayılı cevabın 4.12.1967 gününde komisyona intikal ettiği ve düşüklük sebeplerinin komisyonca yerinde görülmemesi nedeniyle matrah farkı tespit edilerek tarhiyata tevessül edildiği anlaşıldığından, komisyonun kayıt defterleri üzerinde herhangi bir inceleme yapılmaksızın, ödevlinin düşüklüğü izaha davet edilmediğinden bahisle tarhiyatın terkininde isabet görülmemiştir.

Kanunsözcüsü Güven Dinçer'in Düşüncesi : Dosyada mevcut 10.1.1968 tarihli ve 34 sayılı ortalama kâr hadleri yetkili komisyon kararından, mükellefce ortalama kâr hadlerinde vaki düşüklüğün izah edildiği anlaşıldığından komisyonlarca mükelleften düşüklük sebepleri sorulmadığı gerekçesiyle terkin kararı verilmesinde isabet yoktur.

Bu sebepten dâvanın kabul edilerek noksan tetkike dayanan dâva konusu Temyiz Komisyonu kararının Danıştay Kanununun 86 ncı maddesinin (B) bendi gereğince bozulması gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onüçüncü Dairesince işin gereği görüşüldü :

Ortalama kâr hadlerine ilişkin olan olayda dosyadaki belgeler arasında mevcut ve tarhiyata esas olan Ortalama Kâr Hadleri Yetkili Komisyonunun 10.1.1968 gün ve 34 sayılı kararında «mükellefin verdiği 5.8.1967 gün ve 25027 sayılı izaha davet yazısı incelenip karara bağlanmak üzere ilişikleri ile komisyonumuza intikal ettirilmiş bulunmaktadır. Ödevli izahatında gazinonun 1.7.1966 tarihinde açıldığını yeni bir konuya intibak çabası içinde bulunulduğunu, mümasil firmalarla rekabet faktörü olduğunu, reklâm ve kırtasiye için cem'an 54.838 lira genel giderin mevcut bulunduğunu, 1966 takvim yılında 447.921,04 liralık tesis masrafları (Özel Maliyet) harcandığını ve düşüklüğün bundan ileri geldiğini iddia etmektedir» denildiğine ve yükümlüye böyle bir yazı yazılmamış olsaydı bu yolda bir açıklama da yapılmamış olacağı ve özel komisyon kararında yazılı düşüklük nedenleri yükümlü açıklamalarını tam olarak aksettirmiyorsa ve haklılığını kabul ettirebileceği başka açıklamalarının bulunduğunu ileri sürmüş ise, bunların neler olduğunu da belirtmiş olması gerekeceğine göre, dosyada ödevlinin düşüklüğü izaha davet ediliş yazısının bulunmadığını ifade eden yani süresi içinde böyle bir davet yapılmamış olduğu kanısını veren bir gerekçe ile tarhiyatın terkininde isabet görülmemiştir.

Bu nedenle dâvanın kabulü ile dâva konusu Temyiz Komisyonu Yedinci Dairesinin 3.5.1971 gün ve 1971/1390 sayılı kararının bozulmasına, 600 kuruş posta pulu giderinin dâvalıdan alınıp dâvacıya verilmesine ve tarh dosyasının yerine gönderilmesine, 19.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onüçüncü Daire
Esas No : 1973/4673
Karar No : 1973/663

Dâvacı : Galata Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvalı : Mehmet Nuri Çolakoğlu

Vekili : Av. M. Ali Çamcıoğlu

Dâvanın Özeti : 1963 takvim yılı işlemlerinin incelenmesi sonucunda saptanan matrah farkı üzerinden, defter kayıtları ve bunlarla ilgili belgelerin vergi matrahının doğru ve kesin olarak tesbitine imkân vermeyecek derecede noksan, usulsüz ve karışık olması sebebiyle yükümlü adına re'sen takdir yoluyla salınan Gelir Vergisi ve kaçakçılık cezasını; ihtilâfın, demir imali sırasında meydana gelen fire miktarının tesbitine münhasır bulunduğu, ödevlinin ihtilâflı yılda imal ettiği 9.419.729 kg demirin 7.291.768 kg. nın 12 mm ve daha yukarı, 2.127.961 kg. nın 10 mm ve daha aşağı çapta mamûl demir olduğunun defter kayıtlarıyla sabit bulunduğu, imâle sevkedilen demir miktarının hesabında kurulan orantının yanlış olduğunun anlaşıldığı, zira 12 mm lik demir imalinde % 5 fire kabul edildiğine göre 7.291.768 kg mamûl demirin, imale sevkedilen demirin % 95 ini teşkil ettiği, bu durumda (% 95 i 7.291.768 kg. olursa % 100 ü ne olur) şeklinde bir orantı kurulması gerektiği, bu yolla 7.675.545 kg kütük demir sarfedildiğinin ortaya çıkacağı, fire miktarının ise 383.777 kg olacağı, ayrıca imalâttan önce % 1 olarak kabul edilen 102.291 kg fire ve maddî delillere göre bulunan 12.000 kg demirin ilâvesi ile fire toplamının 636.769 kg'a ulaşacağı, uzmanca bulunan 666.552 kg dan tenzili halinde açıktan satılan demir miktarının 29.783 kg olduğu gerekçesiyle değişiklikle onayan Temyiz Komisyonu İkinci Dairesinin 2.3.1971 gün ve 1971/16 sayılı kararının; dilekçede yazılı nedenlerle bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Yeterli kanunî dayanaktan yoksun bulunan dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Kanunsözcüsü Kemal Eröz'ün Düşüncesi : Dâva dilekçesinde ileri sürülen iddialar, dâva konusu kararın dayandığı gerekçeler karşısında yerinde ve kararın bozulmasını sağlıyacak durumda görülmediğinden, dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Nurhan Yücel'in Düşüncesi : İmale sevk edilen kütük demirin defterlerde kayıtlı miktarı üzerinde bir ihtilâf olmadığına ve hesap uzmanınc atartı firesi olan % 1 fire, İstanbul Teknik Üniversitesince imal firesi olarak bildirilen % 3-5 oranındaki firenin imal edilen demir miktarına % 5 olarak uygulanması suretiyle nazara alındığına göre, aksine verilmiş dâva konusu Temyiz Komisyonu kararının bozulması gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onüçüncü Dairesince işin gereği görüşüldü :

Dosya münderecatına göre imale sevk edilen kütük demirin defterlerde kayıtlı miktarının azlığı veya çokluğu konusunda taraflar arasında herhangi bir uyuşmazlık bulunmamaktadır. Bu durumda fire miktarının hesaplanması açısından yeni bir hammadde miktarını ortaya çıkarabilecek bir hesaplamaya girişilmesinde isabet olmadığı gibi, İstanbul Teknik Üniversitesi Makina Fakültesi yazılarında sıcak demir çekiminde % 3-5 oranında fire doğabileceği belirtildiğine ve hesap uzmanı tarafından, imale sevkedilen kütük demirin tamamına (tartıdan tahassül etmesi mümkün fire de gözönünde bulundurulmak suretiyle) % 5 fire uygulanması suretiyle bulunan matrah farkının doğruluğu, yükümlüce ücret karşılığında yapılan çekme işlerinde % 5 oranında fire uygulanması suretiyle teyid edilmiş bulunduğuna (ve eğer zarar edecek olsaydı asla % 5 fireyi uygulamıyacağına) göre, ticaret ve sanayi odasının iş'arına itibar olunmasında da gerçeğe uyarlık bulunmadığı açıktır.

Bu nedenle dâvanın kabulü ile dâva konusu Temyiz Komisyonu kararının bozulmasına, aşağıda yazılı yargılama giderinin dâvalıdan alınıp dâvacıya verilmesine ve tarh dosyasının yerine iadesine 17.11.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
DANIŞTAY
Onüçüncü Daire
Esas No: 1973/752
Karar No: 1973/577

Dâvacı : İsparta Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvalı : Mustafa Gürkan

Vekili : Av. Güngör Çakmakcı

Dâvanın Özeti: 1965 Takvim yılı Gelir Vergisi beyannamesine ekli servet bildiriminin inceleme elemanınca incelenmesi sonucunda tesbit edilen 198.283,85 lira matrah farkı üzerinden ikmalen salınan Gelir Vergisi ve kusur cezasını, mükellefin yaptığı itirazda, eşine ait servet artışının vergilendirme döneminde ölen babasından kendisine intikal eden 750.000 lira tutarındaki menkul ve gayri menkuller karşılığı, diğer varislerle vardığı anlaşma sonucu hissesine 150.000 lira tefrik edilmiş bulunduğunu, bunun 100.000 lirasını peşin, diğer 50 bin lirasını da alacak senedi karşılığı ileride tahsil edeceğini, bu hususta varisler arasında bir ibraname tanzim edildiğini ileri sürerek bu ibranamenin fotokopisini komisyonlarına ibraz ettiğini, bakiye farkın, eşinin geçim giderlerinden yıllarca tasarruf etmiş olduğu miktara tekabül ettiğini ileri sürdüğü, gerçekten inceleme elemanı tarafından da bulunan farkın eşe ait servet artışından ileri geldiği ileri sürüldüğüne göre, bu iddiaya itibar etmek icabettiği gerekçesiyle terkin eden itiraz komisyonu kararını aynı gerekçe ile tastik eden Temyiz Komisyonu Dördüncü Dairesinin 16.6.1970 gün ve 2273 sayılı kararının, mükellefin inceleme sırasında hesap uzmanına verdiği beyanın aksine komisyonlarda ileri sürdüğü iddialara itibar edilmesinin yerinde olmadığı iddiasıyla bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti: Yeterli dayanaktan yoksun olan dâvanın, yapılacak duruşmada sözlü açıklamaları da dinlenildikten sonra reddi gerekeceği yolundadır.

Kanunsözcüsü Tuncer Akın'ın Düşüncesi: Vergi inceleme raporuna ekli 25.7.1967 tarihli ifade tutanağında mükellef, 1965 yılında Gelir Vergisine tabi olmayan herhangi bir gelirinin olmadığını, eşinin de böyle bir gelirinin bulunmadığı, kayınpederi 1965 yılı içinde vefat etmişse de, ondan intikal eden gayrimenkullerinin hiç birinin satılmadığını beyan etmiş olduğu halde, servet artışı nedeniyle adına tarhiyat yapıldıktan sonra bu artışın eşinin babasının ölümü üzerine intikal eden menkul ve gayrimenkullerin karşılığı, diğer varislerle vardığı anlaşma sonucu hissesine düşen kısım ile kalanın da eşinin geçim giderlerine ayırdığı meblâğlardan yapılan tasarruflardan meydana geldiğini ileri sürmüşse de, bu artışın eşine ait miras hissesinden doğduğu hususu kanunen geçerli belgelerle ispat edilemediği, ibraz edilen ihbarnamenin ise her zaman temini mümkün bir belge olması nedeniyle kabulü olanağı bulunmadığından, dâvanın kabulü ile dâva konusu Temyiz Komisyonu kararının bozulması gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Taner Gelegen'in Düşüncesi: Dâvacı tarafından ileri sürülen iddialar, komisyon kararının bozulmasını sağlıyacak durumda görülmediğinden, dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onüçüncü Dairesince duruşma için belli edilen günde gelen dâvacı vekili Av. Güngör Çakmakçı ile dâvalı vergi dairesi müdürlüğünü temsilen gelen Hazine Avukatı Sevim Okkaoğlu dinlenilip kanunsözcüsünün düşüncesi alındıktan sonra gereği düşünüldü :

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 115 inci maddesine göre, sene başı ve sene sonu servetlerinin mecmu değerleri arasındaki farktan dolayı, ikmalen tarhiyat yapılabilmesi için, servetteki artışın Gelir Vergisine tabi gelir unsurlarının dışındaki kaynaklardan tevellüt ettiğinin mükelleflerce izah ve isbat edilememiş olması gerekir. Olayda ise tesbit edilen 198.283,85 liralık farkın 150.000 liralık kısmının mükellefin eşinin ölen babasından intikal eden menkul ve gayrimenkuller karşılığı hissesine düşen miktar olduğu tesbit edilmiş bulunduğuna göre, bu miktar servet artışının, Gelir Vergisine tabi olmayan kaynaklardan doğduğu tevsik ve isbat edilmiş olmaktadır. Bununla beraber 150.000 liralık meblâğ dışında kalan 48.283,85 liralık servet artışının hangi kaynaklardan doğduğu tevsik ve isbat edilememiş olduğu gibi, bu meblâğın yükümlünün eşinin geçim giderlerinden yıllarca tasarruf etmiş olduğu miktara tekabül eylediği yolundaki iddia ise, bu tür anlaşmazlıklarda her zaman ileri sürülebilecek soyut bir iddia niteliğini taşımaktan öteye gidememekte, esasen komisyonlarca bu miktar hakkında kesin bir sonuca varılmadan karar verildiği görülmektedir.

Yukardaki nedenlerle dâvacı iddialarının kısmen kabulü ile Temyiz Komisyonu Dördüncü Dairesinin 16.6.1970 gün ve 2273 sayılı kararının bozulmasına, matrah farkından 150.000 liranın tenzili ile bakiye 48.283,85 lira matrah farkı ile ilgili vergi ve kusur cezasının tastikine, taraflara 500 er lira vekâlet ücreti takdirine, miktarı aşağıda yazılı yargılama giderinin yarısının dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesine 7.11.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

KURUMLAR VERGİSİ

T. C.
DANIŞTAY
Onüçüncü Daire
Esas No : 1973/1865
Karar No : 1973/214

Dâvacı : Aydın Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvalı : 46 Nolu Pamuk Satış Kooperatifi

Dâvanın Özeti : 1.8.1968 — 31.7.1969 özel hesap dönemi için ihtirazî kayıtla verilen Kurumlar Vergisi beyannamesi üzerinden dâvalı şirket adına ikmalen salınan Kurumlar Vergisini terkin eden itiraz komisyonu kararını; Yükümlü Tarım Satış Kooperatifinin, ana sözleşmesi gereğince, sermaye üzerinden kazanç dağıtan şirketlerden olmadığı ve ortaklara yaptıkları muamele miktarına göre dağıtılan meblâğın sermaye üzerinden dağıtılan kâr niteliğinde bulunmadığı, ortak dışı muameleden hasıl olan kazançlar ihtiyata ayrılmakta ise de, 2834 sayılı Kanunun 50. maddesi gereğince yedek akçenin ortaklara dağıtılmasının yasaklanmış bulunduğu, gerekçesiyle tasdik eden Temyiz Komisyonu Üçüncü Dairesinin 8.3.1972 gün ve 1972/33 sayılı kararının; ihtilâf Kurumlar Vergisine ilişkin bulunduğu halde Temyiz Komisyonu kararında, ihtilâfın stopaj Gelir Vergisi imiş gibi mütalâa edildiği, kaldı ki Kurumlar Vergisi Kanununun 15. maddesinde her ne şekilde ve ne işinde olursa olsun ayrılan ihtiyat akçelerinin, kurum kazancının tesbitinde hasılattan indirilemiyeceğinin öngörüldüğü, 2834 sayılı Kanun hükümlerine itibar edilemeyeceği, beyan olunan matrahın ortak dışı muamelelerin kârı olduğu, bu nedenle yedek akçenin ortaklara dağıtılması veya dağıtılmamasının vergilendirme yönünden önem taşımadığı iddiasiyle bozulması isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Kanunsözcüsü Bedia Yoluçelik'in Düşüncesi : İleri sürülen iddialar, dâva konusu kararın dayandığı gerekçeler karşısında, yerinde ve kararın bozulmasını sağlayacak durumda görülmediğinden dâvanın reddine karar verilmesi gerekeceği düşünülmektedir.

Raportör Taylan Aydın'ın Düşüncesi : Uyuşmazlığın esası adı geçen kooperatifin ortakları için hesapladığı risturnlardan ayrılan ihtiyat akçesinin kurum kazancından indirilip, indirilemeyeceği hususuna ilişkin bulunmaktadır.

Ortaklar için hesaplanan risturnları vergiden istisna edilen kooperatifler, Kurumlar Vergisi Kanununun 199 sayılı Kanunla değişik 8. maddesinin 2 numaralı fıkrasının, a, b, c, d, bendlerinde sayılmış olup, Tarım Satış Kooperatifleri bu bendler içinde yer almamıştır. Bu nedenle risturnlardan ayrılan ihtiyat akçelerinin Kurumlar Vergisi Kanununun 199 sayılı Kanunla değişik 15. maddesinin 4 numaralı bendi hükmü muvacehesinde de, kurum kazancından indirilmesi olanağı bulunmamaktadır.

Dâvanın bu nedenle kabulü ile dâva konusu Temyiz Komisyonu kararının bozulması gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onüçüncü Dairesince işin gereği görüşüldü.

Dâvacı Vergi Dairesi Müdürlüğü tarafından bozulması istenilen Temyiz Komisyonu kararında, vergi tarhına dayanak olan somut olayın yanlış olarak ele alındığı ve uyuşmazlığın (Kurumlar Vergisinden doğduğu halde) Gelir Vergisine ilişkin imiş gibi incelendiği, ileri sürülmekte ise de, sözü geçen kararın **HÜKÜM FIKRASINDA** bu iddianın doğruluğunu kanıtlayacak bir hususa rastlanmadığından, bu konuya ilişkin olarak ileri sürülen iddia varit görülmeyerek işin esasına geçildi.

İncelenen dosya münderecatından dâvalı kooperatifin Kurumlar Vergisinden muaf olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda Kurumlar Vergisi Kanununun 199 sayılı Kanunla değişik 8 inci maddesinde kooperatif şirketlerin ortakları için hesaplandıkları risturnların vergiden istisna edilenleri bu maddenin 2 numaralı fıkrasının a, b, c, d, bentlerinde gösterilmiş ve bu bentler içinde Tarım Satış Kooperatifleri yer almamış bulunmaktadır. Bu nedenlerle konunun yukarıda sözü geçen 199 sayılı Kanunla değişik 15. maddesinin 4 numaralı bendi içerisinde ele alınarak incelenmesi gerekir. Bu bendde ise, her ne şekilde ve ne isimle olursa olsun, ihtiyat akçelerinin gider kabul edilmeyeceği açıklanmış bulunmasına göre, tarhiyatın terkinine karar veren itiraz komisyonu kararının onanmasında isabet görülmemiştir.

Dâvanın bu nedenle kabulü ile dâva konusu Temyiz Komisyonu kararının bozulmasına 27.9.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

VERGİ USULÜ

T. C.
DANIŞTAY
Onüçüncü Daire
Esas No : 1973/2059
Karar No : 1973/1369

Dâvacı : Manisa Vergi Dairesi Müdürlüğü

Dâvalı : Gülsüm Öztarhan

Dâvanın Özeti : 1969 yılı beyannamesinde 10.000 lira toplama hatası yapan yükümlü adına kesilen kusur cezasını; terkin eden itiraz komisyonu kararını, ödevli tarafından teklif yılı vergi matrahının eksiksiz olarak beyan edilmiş olması, ancak gelir unsurlarının toplanması sırasında yanlışlıkla 10.000 liranın eksik toplanarak matrah dışı bırakılmış bulunması dolayısiyle kesilen cezanın terkininin yerinde ve hakkaniyete uygun olduğu, zira beyanname üzerinde tespit edilen ve görülebilen bu tür yanlış bildirimlerden dolayı mükelleflerin cezaya muhatap tutulmamaları icabedeceği gerekçesiyle onayan Vergiler Temyiz Komisyonu Üçüncü Dairesinin 4.6.1971 gün ve 1971/1907 sayılı kararının; dilekçede yazılı nedenlerle bozulması ve yargılama giderlerinin karşı tarafa yükletilmesi isteğinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Yapılan hata verginin ikinci taksidi ödenmeden düzeltildiği, bu nedenle verginin geç tahsilinin söz konusu olamıyacağı ve dâvanın reddi gerekeceği yolundadır.

Raportör Öznur Çiner'in Düşüncesi : Başka bir incelemeye lüzum kalmaksızın, beyanname üzerinden tespit edilen hatalar kusur cezası kesilmesini engellemezse de, yapılan hata nedeniyle tahakkuk eden verginin ikinci taksit süresi dolmadan vergi dairesine yatırıldığı dosya muhtevasından anlaşılmakla, olayda tarh dönemi itibariyle vergi zıyaından da söz edilemiyeceği cihetle cezayı terkin eden temyiz komisyonu kararı sonucu itibariyle doğru bulunmaktadır.

Bu nedenle dâvanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

Kanunsözcüsü Sıdıka Çınar'ın Düşüncesi : Matrah farkının toplama hatası olarak maddî hatadan ileri geldiği ihtilâfsız olup, hata beyannamenin tetkikinden anlaşılacağı cihetle ödevlinin ceza ile sorumlu tutulmaması yolunda verilen kararda kanuna aykırılık bulunmadığından, dâvanın reddinin gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Onüçüncü Dairesince işin gereği görüşüldü :

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun kaçakçılığın tanımlanmasına ilişkin 344 üncü maddesinde, kastın varlığının kabul olunacağı haller arasında yıllık beyannamelerde toplamı onbin, diğer beyannamelerde toplamı ikibin liradan az olmamak üzere beyannamede ya-

zılı vergi matrahının % 10 unu geçen bir miktarın noksan bildirilmesi de sayılmış, ve bu hükmün istisnası olarak «beyanname dışında ayrıca bir tetkike ihtiyaç göstermeksizin beyannamede yazılı bilgilere dayanarak vergi dairesince tesbiti mümkün olan noksan bildirmeler» in bu hükümden hariç olduğu, belirtilmek suretiyle, bu gibi hallerde kaçakçılık cezası kesilemiyeceği öngörülmüşse de, bu hüküm kusur cezası kesilmesine engel teşkil etmemektedir.

Zira aynı kanunun 341 inci maddesinde vergi ziyaı, «mükellefin veya sorumlunun vergilendirme ile ilgili ödevlerini zamanında yerine getirmemesi veya eksik yerine getirmesi yüzünden verginin zamanında tahakkuk ettirilmemesini veya eksik tahakkuk ettirilmesini ifade eder,» denilmiş bulunmaktadır.

Ancak, verginin tahakkuk ettirilmesi tahsilini temin amacına yöneldiğine ve ikmalen salınan verginin tamamının aynı bütçe yılına ilişkin vergilerin ikinci taksitinin ödenmesi sırasında ödendiği iddia edildiğine ve Danıştay'da açılan dâvada aksi de vergi dairesi müdürlüğünce defi olarak ileri sürülmediğine göre, bu iddia varit ise ziyaa uğratılan verginin, ikmalen salınan verginin ancak 1/3 ünü teşkil ettiğinin kabulü ve kusur cezasının bu miktar vergiye uygulanması kanun koyucunun amacına ve adalet esaslarına uygun düşer.

Bu nedenlerle dâvanın kısmen kabulü ile yapılacak inceleme sonucuna göre, yeniden bir karar verilmek üzere dâva konusu Temyiz Komisyonu Üçüncü Dairesinin 4.6.1971 gün ve 1971/1907 sayılı kararının bozulmasına ve 700 kuruş posta pulu giderinin dâvalıdan alınmasına 28.12.1973 gününde oybirliğiyle karar verildi.

UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ KARARLARI

T. C.
Uyuşmazlık Mahkemesi
Başkanlığı
Esas No : 1970/12
Karar No : 1973/66

Dâvacı : İsmail Umran Kaylan

Dâvalılar : 1 — Karayolları Genel Müdürlüğü
2 — Çalışma Bakanlığı

Olay : Dâvacı, Karayolları Genel Müdürlüğü Teşkilâtında 1954 yılından beri istimlâk memuru ve istimlâk amirliği görevlerinde çalıştığını, 4/10195 sayılı kararnameye tabi olarak yaptığı bu görevin işçilik hizmeti olduğunu beyan ederek işçiliğinin tayin ve tesbiti için Çalışma Bakanlığına müracaat ettiğini, bakanlığın işçi olmadığı yolundaki kararı üzerine, Danıştay'a açtığı dâva sonucunda bu işlemin iptal edildiğini ve işçi olduğuna karar verildiğini, bu karar gereğince işçi haklarının da kendisine verilmesi için Danıştay ilâmını Karayolları Genel Müdürlüğüne ibraz ettiğini ve bunun üzerine genel müdürlük tarafından kendisinin işçi statüsüne geçirildiğini, ancak diğer işçilere en fazla 56 lira yevmiye verildiğinden kendisinin 57 lira olan yevmiyesi müktesep hak kabul edilerek yevmiyesinin 57 lirada dondurulduğunu, oysaki aynı işi yapan diğer 16 istimlâk amirinin 4/10195 sayılı kararname uyarınca o sırada 85 lira yevmiye aldıklarını, Anayasa ve Toplu İş Sözleşmesine aykırı bu işlemin düzeltilmesi için Konya İş Mahkemesine açtığı dâvanın önce kabul edildiğini, fakat sonra Yargıtay'ın bozma kararına uyularak dâvasının reddedildiğini, böylece hüküm uyuşmazlığı doğduğunu ileri sürerek bu uyuşmazlığın giderilmesini istemektedir.

İnceleme ve Gerekçe : Uyuşmazlık Mahkemesinin, Başkan Ahmet H. Boyacıoğlu Üye Mesut Akan, Hilmi Yazıcı, Kâzım Yenice, Hakkı N. Baykal, İbrahim Vidinli, Şerafettin Özbek'in katıldığı, 8.12.1973 günlü oturumunda, dosya özetini kapsıyan ve Danıştay Yardımcısı Nihat Asyalı tarafından hazırlanmış bulunan rapor okunduktan sonra Başkanunsözcüsü Vekili Recep Başpınar'ın sonuç olarak ortada hüküm uyuşmazlığı bulunmadığı yolundaki düşüncesi dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

4788 sayılı Yasanın 19. maddesine göre, bu yasanın 1. maddesinde belirtilen mahkeme veya yargı yerlerinden veya 3533 Sayılı Yasanın görevli kıldığı hakemlerden aynı konu üzerinde çıkan ve birbirine uymayan ve kesinleşmiş bulunan veya aslında kesin olan kararlar olur ve bu yüzden hakkın yerine getirilmesi imkânsız bulunursa ortada hüküm uyuşmazlığı var sayılır. Ve bu gibi hallerde 13. madde ile ondan sonra gelen maddelerin hükümlerine uyularak hüküm uyuşmazlığının giderilmesi Uyuşmalzık Mahkemesinden istenebilir. Olayda bahsi geçen Danıştay 8. Dairesinin 22.5.1962 gün ve Esas 960/3362, Karar 962/2535 sayılı kararının, dâvacının işçi sayılamıyacağı hakkındaki Çalışma Bakan-

lığı işleminin iptaline, Konya İş Mahkemesinin 22.7.1969 gün ve E. 969/212, K. 1969/240 sayılı kararının ise, evvelce 4/10195 sayılı kararname ile yürürlüğe konulan yönetmeliğe tabi personel iken, kendi isteği ile gündelikle işçi sınıfına geçirilen dâvacının, kendisi gibi istimlâk âmirliği yapan teknik personele ait 4/10195 sayılı yönetmelik hükümlerinin kıyasen kendisi hakkında da uygulanması isteğinin reddine ilişkin olup, böylece ortada ayrı konularda verilmiş iki ayrı yargı kararı bulunması sebebiyle bir hüküm uyuşmazlığı yoktur. Bu nedenlerle dâvacının başvurması reddedilmelidir.

SONUÇ : Ortada çözümlenmesi gereken bir hüküm uyuşmazlığı bulunmadığına göre, istemin reddine 8.12.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
Uyuşmazlık Mahkemesi
Başkanlığı

Esas No : 1970/43
Karar No : 1973/67

Uyuşmazlık Mahkemesine Başvuran : Sanayi Bakanı

Dâvacı : Mehmet Özer

Dâvalı : Sümerbank Kayseri Pamuklu Sanayi Müessesesi Müdürlüğü

Olay : Dâvacı tarafından dâvalı İdareye karşı Adana 1. Sulh Hukuk Mahkemesinde, dâvalı kurumun avukat kadrosunda aylık ücretle çalışırken yine Sümerbanka bağlı Pamuk Alma ve Çırçır Fabrikaları Müessesesine naklen tayin olduğunu ve burada çalışırken isteği ile emekliye sevkedildiğini, dâvalı kuruma, emekli olduğunu ve kurumun işlerini asgari ücret ile takip edeceğini yazı ile bildirdiğini, kurumun kendisini azletmediğini ve aylarca ücret almadan kurumun işlerini yürüttüğünü yeni avukat bulduktan sonra kurumun kendi elindeki dosyaları alarak yeni avukata verdiğini, gördüğü işler sebebiyle hakettiği asgari ücretlerin ödenmesi için yaptığı müracaata cevap verilmediğini ileri sürerek diğer dosyalardaki ücret hakları saklı olmak üzere bir dosya için haketiği 990 lira vekâlet ücreti alacağının faiz ve yargılama giderleri ile birlikte dâvalı kurum da tahsiline karar verilmesini istemiş ve açılan dâvanın görülmesi sırasında dâvalı idare vekili tarafından vaki görev itirazının mahkemece reddedilmesi üzerine Sanayi Bakanının başvurması üzerine görev konusunun incelenmesi Başkanunsözcülüğünce istenilmiştir.

İnceleme ve Gerekçe : Uyuşmazlık Mahkemesinin, Başkan Ahmet H. Boyacıoğlu Üye Mesut Akan, Hilmi Yazıcı, Kâzım Yenice, Hakkı N. Baykal, İbrahim Vidinli Şerafettin Özbek'in katıldığı 8.12.1973 günlü oturumunda, Raportör Danıştay Yardımcısı Nihat Asyalı tarafından hazırlanan rapor ve dosyadaki belgeler okunduktan başvurmanın usulüne uygun ve süresi içinde yapıldığı anlaşıldıktan ve Başkanunsözcüsü vekili Recep Başpınar'ın düşüncesi dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Dâva Konusu Uyuşmazlık : Dâvacının dâvalı kurumun avukat kadrosunda aylık ücret ile çalışmakta iken, kendi isteği ile emekli edildikten sonra da, kurumda çalıştırılması suretiyle yaptığı işler sebebiyle hakettiği ücretlerin ödenmesi istemine ait ve özel hukuk ilişkisinden doğan bir alacak dâvası niteliğindedir. Bu nedenle dâvanın idarî bir eylem ve işlemden doğduğunun kabulüne olanak görülmediğinden bu dâvaya adlî yargı yerinde bakılması gerekmektedir.

Sonuç : Dâvanın görülmesi Adliye Mahkemesinin görevi içinde olduğundan istemin reddine, 8.12.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
Uyuşmazlık Mahkemesi
Başkanlığı

Esas No : 1970/57
Karar No : 1973/69

Uyuşmazlık Mahkemesine Başvuran : Millî Savunma Bakanı

Dâvacı : Mehmet Süne

Vekili : Avukat Yıldırım Zeren

Dâvalı : Millî Savunma Bakanlığı

Vekili : Hazine Avukatı Kayhan Erten

Mahkemesi : Ankara Asliye 11. Hukuk Mah.

Olay : Dâvacı Vekili tarafından Ankara Asliye 11. Hukuk Mahkemesinde, askerliğini yapmakta iken, NATO'ya mensup Amerikalı Üst Çavuş yönetimindeki NATO'ya ait taşıtın askerî bir görevin yapılması sırasında devrilmesi sonucunda müvekkilinin yaralanması sebebiyle açtığı tazminat dâvasının görülmesi sırasında dâvalı idare vekilinin görev itirazının reddedilmesi üzerine, Millî Savunma Bakanının başvurması üzerine görev konusunun incelenmesi Başkanunsözcülüğünce istenmiştir.

İnceleme ve Gerekçe : Uyuşmazlık Mahkemesinin Başkan Ahmet H. Boyacıoğlu, üye Mesut Akan, Hilmi Yazıcı, Kâzım Yenice, Hakkı N. Baykal, Zeki Güngör, İlhan Toğrul'un katıldığı 8.12.1973 günlü oturumunda dosya raportörü Danıştay Yardımcısı Nihat Asyalı'nın düzenlediği rapor ve dosyadaki belgeler okunduktan, başvurmanın usulüne uygun ve süresinde yapıldığı anlaşıldıktan ve Başkanunsözcüsü vekili Recep Başpınar'ın dâvada Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin görevli olduğu yolundaki düşüncesi dinlendikten sonra gereği görüşüldü, düşünüldü :

Dâvacının askerlik görevini yapmakta iken bir askerî aracın NATO'ya ait bir görevin yerine getirilmesi esnasında devrilmesi sonucu yaralanması, aracın askerî araç olması ve sürücü ile mağdurun NATO'da görevli askerî kişiler bulunması ve hizmetin yerine getirilmesi esnasında olayın vuku bulması bakımlarından, askerî hizmete ilişkin olan bu eylemde idarenin, uğranılan zararı ödemekle yükümlü olup olmadığı hususundaki sorumluluğunun saptanması 1602 sayılı Yasanın 21. maddesi hükmü uyarınca Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin görevi içindedir. Bu itibarla Ankara Asliye 11. Hukuk Mahkemesinin görevli olduğu yolundaki kararı kaldırılmalıdır.

Sonuç : Açıklanan nedenlerle adliye mahkemesinin görev kararının kaldırılmasına 8.12.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T. C.
Uyuşmazlık Mahkemesi
Başkanlığı

Esas No : 1970/200
Karar No : 1973/70

Görev Uyuşmazlığının giderilmesini isteyen : İstanbul Cumhuriyet Savcısı

Dâvacı : Kemal Çeliköz

Dâvacı : Muhittin Uras

Olay : Maiyetinde memur olarak çalışan dâvalıya hakaretten sanık Muhittin Uras hakkında İstanbul 1. Sulh Ceza Mahkemesinin 11.12.1968 gün ve Esas 1968/218, Karar 1968/1097 sayılı kararı ile Şişli İlçe İdare Kurulunun 23.1.1970 gün ve 6 sayılı kararı arasında çıkan olumsuz görev uyuşmazlığının Yüksek Uyuşmazlık Mahkemesince incelenerek görevli yargı yerinin belli edilmesi İstanbul Cumhuriyet Savcılığınca istenmektedir.

İnceleme ve Gerekçe : Uyuşmazlık Mahkemesinin Başkan Ahmet H. Boyacıoğlu Üye Mesut Akan, Hilmi Yazıcı, Kâzım Yenice, Hakkı N. Baykal, İbrahim Vidinli, Şerafettin Özbek'in katıldığı 8.12.1973 günlü oturumunda, dosya raportörü Danıştay Yardımcısı Nihat Asyalı tarafından hazırlanan rapor ve dosyadaki belgeler okunduktan ve Başkanunsözcüsü Vekili Recep Başpınar'ın uyuşmazlığın çözümünün Yargıtay Ceza Genel Kuruluna ait olduğu yolundaki düşüncesi dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Olayda ceza işinden doğan bir uyuşmazlık söz konusudur. 788 Sayılı Yasanın 1. Maddesi, Mahkememizi yalnız Hukuk işlerinden doğan görev ve hüküm uyuşmazlıklarını çözümlemekle görevlendirmiştir. Diğer taraftan 1684 sayılı Yasanın 1. maddesinde genel mahkemeler, karar hakimleri ve müstantiklerle idare kurulları ve diğer yargı yetkisini haiz makamlar arasında görev ve yetki sebebiyle ortaya çıkacak uyuşmazlıkların çözümlenmesinde Yargıtay Ceza Genel Kurulunun görevli olduğu gösterilmiştir.

Bu duruma göre olayda İstanbul 1. Sulh Ceza Mahkemesinin 11.12.1968 gün ve Esas 1968/218, Karar 1968/1097 sayılı Kararı ile, Şişli İlçe İdare Kurulunun 23.1.1970 gün ve 6 sayılı kararı arasında ceza işinden doğan uyuşmazlığı çözümlemeye mahkememiz yetkili değildir.

Sonuç : Uyuşmazlık İstanbul 1. Sulh Ceza Mahkemesi ile Şişli İlçe İdare Kulu kararları arasında çıkmış olmakla Mahkememizin görevine girmeyen bu işe ait dosyanın 1684 sayılı Yasaya göre gereği yapılmak üzere Yargıtay C. Başsavcılığına gönderilmesine 8.12.1973 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

DANIŞTAY SINAV YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KAPSAM

Yönetmeliğin kapsamı :

Madde 1 — 521 sayılı Danıştay Kanununun 1740 sayılı Kanunla değişik 15 inci ve 119 uncu maddeleri gereğince, yardımcı adaylığına alınacakların giriş ve yeterlik sınavları ile altıncı ve ikinci dereceye yükselmeğe hak kazanmış meslek mensuplarının yükselme sınavları ve idare memurluklarına alınacakların sınavları, bu yönetmelik hükümlerine göre yapılır.

İKİNCİ BÖLÜM

YARDIMCILIĞA GİRİŞ SINAVI

Yardımcılığa giriş sınavı :

Madde 2 — Danıştay yardımcı adaylığına atanabilmek için yapılacak giriş sınavını kazanmak şarttır.

Duyurma :

Madde 3 — Sınav yapılacağı, sınava giriş şartları, sınav için bilgi alınacak yer, Danıştay Başkanlığınca uygun vasıtalarla ilgililere duyurulur.

Sınav yerinin ve zamanının belirtilmesi :

Madde 4 — Sınavın yapılacağı yer ve zamanı, adaylara, adaylık belgelerine de yazılmak suretiyle bildirilir.

Sınava giriş şartları :

Madde 5 — Sınava girebilmek için; 521 sayılı Danıştay Kanununun 1740 sayılı Kanunla değişik 14 ve 15 inci maddelerindeki şartları haiz bulunmak gerektir.

Başvurma :

Madde 6 — Sınava girmek isteyenler Danıştay Birinci Başkanlığına dilekçe ile başvururlar. Bu dilekçeye aşağıda gösterilen bilgiler yazılır ve belgeler eklenir :

I — Dilekçeye yazılacak bilgiler;

a) Adı ve soyadı,
b) Doğum yeri ve tarihi,
c) Bitirdiği öğrenim kurumu,
d) Bitirme derecesi,
e) Bildiği yabancı dil ve derecesi,
f) Varsa işi, (Kazanılmış hak olarak aldığı aylık)
g) Haberleşme adresi.

II — Dilekçeye eklenecek belgeler :

a) Nüfus cüzdanının aslı veya onaylı örneği,

b) Yüksek öğrenim bitirme diplomasının aslı veya onaylı örneği yahut bunun yerine geçecek belge,

c) Mahkûmiyeti bulunmadığına dair belge,

d) Askerliğini yaptığına veya ilişiği olmadığına veya ertelendiğine yahut yedek sınıfa geçirilmiş olduğuna dair belge,

e) 4, 5 x 6 boyutunda iki adet fotoğraf.

Adaylık belgesi :

Madde 7 — Sınava girebileceklere, Özlük İşleri Müdürlüğünce, fotoğraflı bir adaylık belgesi imza karşılığında verilir veya haberleşme adreslerine gönderilir. Bu belgelere adayın adı, soyadı, adaylık numarası ile sınavın yeri ve zamanı yazılır.

Sınavlara ancak bu belgenin gösterilmesi suretiyle girilebilir.

Sınav kurulu :

Madde 8 — Sınavlar Danıştay Yönetim ve Disiplin Kurulu tarafından yapılır.

Sınav şekilleri :

Madde 9 — Giriş sınavları iki safhada yapılır :

A) Yazılı sınavlar,

B) Sözlü sınavlar.

Yazılı sınavlar :

Madde 10 — Yazılı sınav, adayın genel kültürünü ve meslekî bilgisini ölçmek amacını güder.

Yönetim ve Disiplin Kurulu, gerekli gördüğü takdirde, test sınavı da yapabilir.

Test sınavlarında ve sonuçlarının değerlendirilmesinde gerekli görüldüğü hallerde, Millî Eğitim Bakanlığı Test ve Araştırma Bürosu ve diğer resmî kurumların uzmanlarından faydalanılabilir.

Sınav konuları :

Madde 11 — 10 uncu maddede yazılı sınav, aşağıdaki konulardan yapılır :

A) Hukuk grubu :

a) Anayasa Hukuku,

b) İdare Hukuku,

c) Danıştay'ın teşkilât ve görevleri hakkında genel bilgi,

d) Memurların yargılanması usulleri,

e) Hukuk ve idarî yargılama usulleri,

f) Medenî Hukukun ve Borçlar Hukukunun genel esasları,

B) Maliye ve ekonomi grubu :

a) Maliye,

b) Türk Vergi Kanunlarının esasları,

c) Nazarî ve tatbikî ekonomi,

C) Türk Devrim Tarihi.

Sınav kâğıtlarının hazırlanması :

Madde 12 — Sınav kâğıtları, köşesinde aday adı ve soyadı ile adaylık numarası yazılacak ve dışardan okunmayacak şekilde kapatılmak üzere hazırlanır.

Sınavda, her adaya bunlardan birer adet verilir. Diğer sayfalar için mühürlenmiş be-

yaz kâğıt kullanılır. Sayfa adedi, soruların durumuna göre, kurulca önceden sınırlandırılabilir.

Sınav sorularının ve not bareminin tespiti :

Madde 13 — Sınav soruları, kurulca, gizlilik esaslarını sağlayacak zaman ve şekilde önceden tespit edilip Kurul Başkanınca muhafaza altına alınır.

Bu tespit sırasında her konunun not baremi de belirtilir ve sorularla birlikte adaylara duyurulur.

Sınavın yapılması :

Madde 14 — Sınav yerinde sessizlik sağlandıktan sonra sorular okunur veya dağıtılır.

Sınav süresi önceden Kurulca belirtilir ve sorularla birlikte açıklanır.

Sınav Kurulu tarafından sınav sırasında adayların uymak zorunda oldukları hususlar önceden bildirilir. Bunlara aykırı hareket eden adaylar, kâğıtları alınarak sınav yerinden çıkarılır ve durum kâğıtları üzerine işaretlenerek yetkili şahıs tarafından imza edilir.

Sınav kâğıtlarının değerlendirilmesi :

Madde 15 — Sınav kâğıtları aşağıda gösterilen şekilde değerlendirilir.

a) Yazılı sınav kâğıtları Kurul üyeleri tarafından birlikte okunarak ayrı ayrı not verilir.

Bu notların ortalaması yazılı sınav sonucu olarak alınır.

b) Yazılı sınav ve yapıldığı takdirde test sınavı kâğıtları 100 not üzerinden değerlendirilir. Yazılı veya test sınavı kazanabilmek için alınan not ortalamasının 60 veya daha yukarı olması şarttır. Sınav Kurulu bu ortalamayı, sınavdan önce daha yukarı had üzerinden tespit edebilir.

Sözlü sınavın yer ve zamanının bildirilmesi :

Madde 16 — Sözlü sınava, yazılı sınavı kazananlar girebilirler. Bunlara sözlü sınavın yeri ve zamanı sınav sonuçları ile birlikte duyurulur.

Sözlü sınavlar :

Madde 17 — Sözlü sınavda adayın bir dosyayı inceleme ve anlatma yeteneği ve meslek için gerekli bilgilere sahip olup olmadığı araştırılır.

Sözlü sınav notları, yazılı sınavdaki esaslara göre verilir. Bu sınavı kazanabilmek için, alınan notun yüz üzerinden 70 veya daha yukarı olması şarttır.

Giriş sınavını kazanma :

Madde 18 — Yazılı ve sözlü sınavların notları toplanarak ikiye bölünür. Aldıkları not ortalaması, yüz üzerinden 70 veya daha yukarı olanlar sınavı kazanmış sayılırlar.

Not ortalaması eşit olanlardan Devlet - dil imtihanını vermiş bulunanlar tercih olunur.

Sınavı kazanmış olanların sağlık kurulu raporu ibraz etmeleri gereklidir.

Atanamayanlar ve görevine başlamayanlar :

Madde 19 — Sınavı kazandığı halde 3 üncü madde gereğince ilân edilen boş kadroların yetmemesi dolayısiyle atanamayanlar ile atanması yapıldığı halde görevine başlamaması sebebiyle ilişiği kesilen adayların sınav sonuçları ilerisi için bir hak teşkil etmez.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YETERLİK SINAVI

Sınav programı :

Madde 20 — Yardımcı adaylarının bir yıllık dönemde kazandıkları meslekî bilgi ve tecrübe derecesinin anlaşılması için yazılı ve sözlü yeterlik sınavı yapılır.

Yazılı sınavdaki sorular aşağıdaki konulardan seçilir :

A) İdarî dâvaların mahiyetleri, çeşitleri, şartları, idarî yargının özellikleri ve mahiyeti, adlî yargı ile farkı, menşei ve gelişmesi,

İdarî yargı usulleri,

Danıştay hakkında genel bilgiler,

İdarî tasarrufların çeşitleri,

İdarenin yargı denetimi,

Yargı mercilerinin birbirleriyle münasebetleri ve Uyuşmazlık Mahkemesi,

İdarî yargı yetkisini haiz diğer kurullar ve ilk derece idare mahkemeleri.

B) Adayın çalıştığı dairenin göreviyle ilgili teorik ve pratik konular ve problemler.

Madde 21 — Yeterlik sınavı giriş sınavının tabi olduğu usulle yapılır ve değerlendirilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ALTINCI DERECEYE YÜKSELME SINAVI

Sınava girme şartı :

Madde 22 — Altıncı dereceye yükselme sınavına girebilmek için 521 sayılı Danıştay Kanununun 1740 sayılı Kanunla değişik 121 inci maddesinin birinci fıkrası gereğince sicil yönünden yeterli olmak şarttır. Ancak, 23 üncü madde gereğince yapılacak bildirim tarihinde henüz son sicil verilmemiş meslek mensuplarına, daha önceki sicil derecesinin yeterliği halinde, sözü edilen hüküm gereğince gerekli bildirim yapılır.

Duyurma :

Madde 23 — Sınavın yapılacağı ve sınava kimlerin girebileceği sınav tarihinden en az üç ay önce Danıştay Başkanlığınca ilgililere yazı ile bildirilir. Bu bildiri sınava girecek meslek mensubuna sınava girme hususunda bir hak kazandırmaz.

Sınav kurulu :

Madde 24 — Sınav Hizmet İçi Eğitim Kurulu tarafından yapılır.

Sınav zamanının belirtilmesi :

Madde 25 — Sınav üç ayda bir olmak üzere yılda dört defa yapılır.

Sınavın yapılacağı yer ve gün Sınav Kurulunca önceden tespit ve ilân olunur.

Sınav şekli :

Madde 26 — Yükselme sınavı yazılı olarak 20 nci maddedeki konulardan yapılır.

Sınav kâğıtlarının değerlendirilmesi :

Madde 27 — Sınav kâğıtları aşağıda gösterilen şekilde değerlendirilir :

a) Yazılı sınav kâğıtları kurul üyeleri tarafından birlikte okunarak ayrı ayrı not verilir. Bu notların ortalaması yazılı sınav sonucu olarak alınır.

b) Yazılı sınav kâğıtları 100 not üzerinden değerlendirilir.

Yazılı sınavı kazanabilmek için not ortalamasının 70 veya daha yukarı olması şarttır.

Sınavda uygulanacak usul :

Madde 28 — Sınav kâğıtlarının hazırlanması, sınav sorularının ve not bareminin tespiti ve sınavın yapılmasında Yönetmeliğin 12, 13 ve 14 üncü maddeleri hükümleri uygulanır.

Sınav sonucunun bildirilmesi :

Madde 29 — Sınav sonucu Birinci Başkanlıkça ilgiliye bir yazı ile bildirilir.

Sınavı kazanamıyanlar :

Madde 30 — Sınavda başarı gösteremiyenler bir sicil devresi geçmedikçe müteakip sınava giremezler.

BEŞİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ DERECEYE YÜKSELME SINAVI

Sınava girme şartı :

Madde 31 — İkinci dereceye yükselme sınavına alınacakların tespitinde 22 nci madde hükümleri uygulanır.

Sınavın mahiyeti :

Madde 32 — İkinci dereceye yükselme sınavı, ilgiliye bir etüt hazırlattırılması suretiyle yapılır.

Sınava girecek olanlar :

Madde 33 — İkinci dereceye yükselmeye sicil yönünden yeterli olanlar, yükselme tarihinden 4 ay önce Birinci Başkanlıkça Hizmet İçi Eğitim Kurulu Başkanlığına bildirilir.

Etüd verilmesi :

Madde 34 — Hangi konularda etüd yapacakları ve bu etütlerde gözönünde bulundurulacak hususlar, etüdü hazırlayacak kimse ile yapılacak görüşmeden sonra, Hizmet İçi Eğitim Kurulu tarafından tespit edilerek, Kurula adının bildirildiği tarihten itibaren 15 gün içinde Birinci Başkanlıkça ilgililere tebliğ edilir.

Etüdün hazırlanma süresi :

Madde35 — Kendisine etüd hazırlaması bildirilen ilgili, etüdünü üç ay içinde hazırlayıp Birinci Başkanlığa vermek mecburiyetindedir. Üç aylık hazırlama müddeti hiç bir suretle uzatılamaz.

Etüdlerin Kurula gönderilmesi :

Madde 36 — Birinci Başkanlığa sunulan etüdler incelenip değerlendirilmek üzere Hizmet İçi Eğitim Kuruluna gönderilir.

Etüdlerin değerlendirilmesi :

Madde 37 — Etüd, kurul üyelerince ayrı ayrı okunur ve değerlendirilir, Değerlendirme 100 not üzerinden yapılır. Not ortalaması 70 veya daha yukarı olan etüd kabul edilmiş sayılır.

Sonucun bildirilmesi :

Madde 38 — Kurulca yapılan değerlendirme sonuçları Birinci Başkanlıkça ilgiliye bir yazı ile bildirilir.

Etüdü kabule lâyık görülmeyenler :

Madde 39 — Kurulca yapılan değerlendirmede etüdü kabule lâyık görülmiyenlere bir sicil devresi geçmedikçe ikinci bir etüd verilmez.

ALTINCI BÖLÜM

İDARE MEMURLARININ SINAVI

Memurların giriş sınavı :

Madde 40 — 521 sayılı Danıştay Kanununun 1740 sayılı Kanunla değişik 7 ve 18 inci maddelerinde yazılı idare memurluklarına ilk defa gireceklerin seçimleri sınavla olur.

Sınavlar yazılı yapılır. Gerekli görüldüğünde ayrıca görüşme ve sözlü sınav da yapılabilir.

Sınav Kurulu :

Madde 41 — Sınav Kurulu; Genel Sekreterin Başkanlığında, Birinci Başkan tarafından seçilecek bir başyardımcı ve bir yardımcı ile bir kanunsözcüsünden kurulur.

Yönetmeliğin uygulanacağı haller :

Madde 42 — Bu Yönetmeliğin; sınavın duyurulması, yeri ve zamanının belirtilmesi, başvurma, adaylık belgesi, sınav kâğıtlarının ve sorularının hazırlanması ve not barem inin tespiti, sınavın yapılması ve notların değerlendirilmesine dair hükümleri idare memurlarının sınavında da uygulanır.

Sözlü sınav yapıldığı takdirde ayrıca 16 ve 18 inci maddeler hükümleri de uygulanır.

Naklen gelenlerin sınavı :

Madde 43 — Boş yer adedinden fazla kimseler naklen bir kadroya talip oldukları takdirde bunlar müsabaka sınavına tabi tutulurlar. Ancak sınavı kazananlar sınav derecelerine göre atanabilirler.

Bu sınav 40 ıncı maddede yazılı olanlarla birlikte ve aynı usulle yapılır.

Yürürlük :

Madde 44 — Bu Yönetmelik Resmî Gazete ile yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve 21/4/1965 gün ve 11981 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmış olan Danıştay Sınav Yönetmeliği bu Yönetmeliğin yayımı tarihinde yürürlükten kalkar.

Not : Bu yönetmelik 6 Kasım 1973 gün ve 14704 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.

Danıştay Sınav Yönetmeliğinin 37 nci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik

Madde 1 — Danıştay Sınav Yönetmeliğinin 37 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 37 — Etüt, Kurul üyelerince ayrı ayrı okunur, ayrıca, ilgilinin sözlü açıklamaları dinlenir ve etüt üzerinde kendisiyle gerekli görüşme yapılır. Bundan sonra, etüt her üye tarafından, 100 not üzerinden ayrı ayrı değerlendirilir. Not ortalaması 70 veya daha yukarı olan etüt kabul edilmiş sayılır.

İnceleme sırasında 521 sayılı Danıştay Kanununun 117 nci maddesi gereğince yabancı ülkelerde bulunanların etütleri, sözlü açıklama dinlenilmeden, metin üzerinden değerlendirilir.

Madde 2 — Bu yönetmelik hükümleri Resmî Gazete'de yayımı gününde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu Yönetmelik hükümlerini Danıştay Başkanlığı yürütür.

Not : Bu yönetmelik 15 Haziran 1974 tarih ve 14916 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.

DANIŞTAY HİZMET İÇİ EĞİTİM YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL HÜKÜMLER

Madde 1 — Danıştay meslek mensuplarından Kanunsözcüleri ile Başyardımcı ve Yardımcıların bilgilerini artırmak ve yetişmelerini sağlamak amacı ile Hizmet İçi Eğitim çalışmaları yapılır.

Madde 2 — Hizmet İçi Eğitim çalışmaları üç grupta toplanır :

a) Başta İdare ve Anayasa Hukuku olmak üzere gerekli görülecek hukuk dallarındaki bilgileri artırmak için çalışmalar yapmak,

b) Bilimsel araştırma ve incelemelerde bulunmak,

c) Yabancı dil öğrenimi yapmak.

Madde 3 — Hizmet İçi Eğitim çalışmaları «Hizmet İçi Eğitim Kurulu» nca düzenlenir ve yürütülür.

Madde 4 — Hizmet İçi Eğitim çalışmalarındaki devam, başarı ve verim dereceleri terfilerde gözönüne alınır.

İKİNCİ BÖLÜM

HİZMET İÇİ EĞİTİM KURULU

Madde 5 — Hizmet İçi Eğitim Kurulu, Danıştay Birinci Başkanının, Başkanlar Kurulunun düşüncesi alınmak suretiyle, daire başkanları ve üyeleri arasından üç yıl için seçeceği iki zat ile bir Başyardımcı ve o derecedeki bir Kanunsözcüsünden ve Tasnif ve Yayın Bürosu Başkanından kurulur.

Hizmet İçi Eğitim Kurulunun başkanı, varsa en kıdemli daire başkanı, yoksa en kıdemli üyedir.

Kararlar oyçokluğu ile alınır.

Madde 6 — Hizmet İçi Eğitim Kurulunun yazı vesaire işleri Tasnif ve Yayın Bürosu Başkanlığınca yürütülür.

Madde 7 — Hizmet İçi Eğitimle ilgili ödemeler Hizmet İçi Eğitim Kurulunun teklifi ve Danıştay Birinci Başkanının onayı ile yapılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HUKUK BİLGİSİ

Madde 8 — Kanunsözcüleri, Başyardımcı ve Yardımcıların başta İdare ve Anayasa Hukuku olmak üzere gerekli görülecek hukuk dallarındaki bilgilerini artırmak amacı ile kurlar tertip olunur.

Madde 9 — Kurlar konferans şeklinde ve gerekli görülen hallerde tartışmalı olarak yapılır. Gereklilik, konferansçının düşüncesi alınmak suretiyle Hizmet İçi Eğitim Kurulunca önceden belirtilir.

Madde 10 — Konferanslar, Hizmet İçi Eğitim Kurulunun teklifi üzerine Danıştay Birinci Başkanının uygun göreceği, Üniversite Öğretim Üyeleri ve Görevlileri ile Danıştay Meslek Mensupları ve konularında bilgileriyle temayüz etmiş sair zevat tarafından verilir.

Bir kur devresi içindeki konferansın, aynı konferansçı tarafından düzenlenip verilmesi esastır. Zorunluluk hali müstesnadır.

Madde 11 — Meslek mensuplarının bu kurlara devamı ve başarı dereceleri, konferansçının düşüncesi de alınmak suretiyle Hizmet İçi Eğitim Kurulunca belirtilecek esaslara göre tespit olunur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE İNCELEMELER

Madde 12 — Bilimsel araştırma ve incelemeler, özellikle idarî dâvalar ve Danıştay idarî ve kazaî içtihatları ile ilgili konularda yapılır.

Madde 13 — Bilimsel araştırma ve incelemeler, Hizmet İçi Eğitim Kurulunca, ilgili Daire Başkanları ve Başkanunsözcüsünün uygun düşünceleri alınarak düzenlenecek esaslar dahilinde, Ankara Üniversitesi Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültelerinde açılan doktora kurlarına iştirak suretiyle veya bu fakültelere mensup öğretim üyeleri ve görevlileri ile Danıştay meslek mensupları ve konularında bilgileriyle temayüz etmiş sair zevatın gözetimi altında seminer mesaisi şeklinde yapılır.

Madde 14 — Meslek mensuplarının hangi konular üzerinde bilimsel araştırma ve inceleme yapacaklarına, ilgilinin de düşüncesi alınarak, Hizmet İçi Eğitim Kurulunca karar verilir.

Madde 15 — Yapılan bilimsel araştırma ve incelemeler sonucunda hazırlanacak travay veya tezlerin değerlendirilme usul ve esasları Hizmet İçi Eğitim Kurulunca tespit olunur.

Madde 16 — Hizmet İçi Eğitim Kurulunca gerekli görüldüğü takdirde, bilimsel araştırma ve inceleme metodları hakkında, üçüncü bölümdeki esaslar dahilinde kurlar tertip olunabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

YABANCI DİL BİLGİSİ

Madde 17 — Kanunsözcüsü, Başyardımcı ve Yardımcıların, genel dil bilgilerini belirli bir seviyeye kadar artırmak amacı ile Danıştay'da veya Hizmet İçi Eğitim Kurulunca belli edilecek bir kuruluşta yabancı dil kurları tertip olunur.

Madde 18 — Bu kurları başarı ile bitirenler için, Danıştay'da veya Hizmet İçi Eğitim Kurulunca belli edilecek bir kuruluşta meslekî konularda tercüme kurları tertip olunur.

Madde 19 — Yabancı dil çalışmalarının değerlendirilme usul ve esasları Hizmet İçi Eğitim Kurulunca tespit olunur.

ALTINCI BÖLÜM

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Madde 20 — 8 16, 17 ve 18 inci maddeler gereğince tertip olunacak kurların müfredat programları ile yerleri, süreleri ve bununla ilgili sair hususlar Hizmet İçi Eğitim Kurulunca düzenlenir.

Madde 21 — Bu Yönetmelik Resmî Gazete'de yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Not : Bu Yönetmelik 29 Nisan 1970 tarih ve 13483 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.

DANIŞTAY HİZMET İÇİ EĞİTİM YÖNETMELİĞİNİN 5 İNCİ MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA YÖNETMELİK

Madde 1 — Danıştay Hizmet İçi Eğitim Yönetmeliğinin 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 5 — Hizmet İçi Eğitim Kurulu, Danıştay Birinci Başkanının, Başkanlar Kurulunun düşüncesini almak suretiyle, daire başkanları ile üyeler arasından seçeceği 4 kişi ile Tasnif ve Yayın Bürosu Başkanından kurulur.

Kurula aynı sayıda da yedek üye seçilir.

Kurulun başkanı, varsa en kıdemli daire başkanı, yoksa en kıdemli üyedir.

Kararlar oy çokluğu ile alınır.

Madde 2 — Bu yönetmelik Resmî Gazete'de yayımı gününde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu yönetmelik hükümlerini Danıştay Başkanlığı yürütür.

Not : Bu Yönetmelik 15 Haziran 1974 tarih ve 14916 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.

KARARLARIN KONULARINA GÖRE
FİHRİSTİ

DANIŞMA VE İDARE KARARLARI

ÜÇÜNCÜ DAİRE KARARLARI 131

ÜÇÜNCÜ DAİRE VE GENEL KURUL KARARLARI 167

YARGI KARARLARI

İÇTİHADI BİRLEŞTİRME KURULU KARARLARI

DÂVA DAİRELERİ KURULU KARARLARI

Belediye İşleri 199
Hâkim ve Savcı İşleri 202
Memur İşleri 204
Sağlık İşleri 212
Sigorta İşleri 216
Tam Yargı Dâvaları 226
Tasarruf Bonolariyle İlgili İşler 230
Yargılama Usulleri 233

DÖRDÜNCÜ DAİRE KARARLARI

Gelir Vergisi 238
Vergi Usulü 247

BEŞİNCİ DAİRE KARARLARI

Memur İşleri 256
Yargılama Usulleri 278

ALTINCI DAİRE KARARLARI

İmar İşleri 279
Kamulaştırma 304
Yargılama Usulleri 310
Yıkım İşleri 317

YEDİNCİ DAİRE KARARLARI

Âmme Alacaklarının Tahsili İşleri 331
Gider Vergisi 333
Gümrük Vergisi 338
İkramiye ve Kaçakçılık İşleri 346
Tam Yargı Dâvaları 348
Vergi Usulü 350

Yargılama Usulleri 353

SEKİZİNCİ DAİRE KARARLARI

Avukatlık İşleri 355
İskân İşleri 367
İşçi ve İşveren İşleri 372
Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Kuruluşları 374
Maden İşleri 380
Öğrenci İşleri 395
Tam Yargı Dâvaları 397
Taşocağı İşleri 399
Toprak Edinme 403
Yargılama Usulleri 406

DOKUZUNCU DAİRE KARARLARI

Âmme Alacaklarının Tahsili İşleri 407
Belediye Gelirleri 409
Emlâk Alım Vergisi 416
Noter İşleri 420
Taşocağı İşleri 422
Vergi Usulü 425
Yargılama Usulleri 429

ONUNCU DAİRE KARARLARI

Emeklilik ve Emekli Sandığı İşleri 431
Memur İşleri 450
Öğrenim İşleri 452

ONBİRİNCİ DAİRE KARARLARI

Âmme Alacaklarının Tahsili İşleri 456
Asker Ailelerine Yardım İşleri 458
Avukatlık İşleri 459
Belediye İşleri 461
Damga Vergisi ve Resmi 475
Karayolları Trafik İşleri 479
Özel İdare İşleri 481
Tam Yargı Dâvaları 483
Taşıt Alım Vergisi 487
Veraset ve İntikal Vergisi 489
Vergi Usulü 494
Yargılama Usulleri 496

ONİKİNCİ DAİRE KARARLARI

Artırma Eksiltme ve İhale İşleri 499
Beden Terbiyesi ve Spor İşleri 501
Çiftçilerle İlgili İşler 503
Fuhuş ve Fuhuşla Mücadele 505
Gayrimenkule Tecavüz İşleri 507
İhtira Beratı İşleri 516

İthalât İşleri 522
Kooperatif Ve Kooperatif Birlikleri 536
Marka İşleri 538
Sermaye İşleri 540
Sermaye Hareketleri ve Görünmeyen İşlemler 542
Vakıf İşleri 546
Yargılama Usulleri 548
Çeşitli İşler 560

ONÜÇÜNCÜ DAİRE KARARLARI

Âmme Alacaklarının Tahsili İşleri 563
Gelir Vergisi 576
Kurumlar Vergisi 587
Vergi Usulü 589

UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ KARARLARI 591

KARARLARIN METODİK FİHRİSTİ

— A —

Âmme Alacaklarının Tahsili İşleri

— Ödeme Emri 331, 407,456, 563 — 575

Artırma, Eksiltme Ve İhale İşleri

— Fiyat farkı 131
— Kapalı zarf usulü 499
— Taşaron alacağının sulhen ödenmesi 133

Asker Ailelerine Yardım İşleri

— Yardımdan yararlanacaklar 458

Avukatlık İşleri

— Disiplin işi 355 — 359
— Mesleğe kabul, sınav, staj 360 — 364
— Ücret işi 459
— Yönetmelik iptali 365

— B —

Beden Terbiyesi Ve Spor İşleri

— At yarışları 135
— Sporcular 501

Belediye Gelirleri

— Harcamalara katılma payı 409
— Tellâllık resmi 411
— Türlü gelirler 138, 412 — 415

Belediye İşleri

— Bağış 461
— Belediye cezaları 462
— Belediye emlâki 139 — 140
— Belediye kurulması 199, 463
— Bütçe işleri 141
— Narh, tarife ve ücretler 465
— Organlarla ilgili işler 142, 466 — 471
— Şahıs zimmeti 472
— Tarife 473
— Diğer işler 474

— Ç —

Çeşitli İşler

— Bayındırlık 560

Çiftçilerle İlgili İşler

— Çiftçi mallarının korunması 503

— D —

Damga Vergisi Ve Resmi

— Kâğıtların niteliği 475
— Muafiyet, sorumluluk, yükümlülük 477

Dernek İşleri

— Dernek gelirleri 167, 170

— E —

Emeklilik Ve Emekli Sandığı İşleri 171, 174

— Emeklilik intibakı 431 — 439
— Emeklilikle ilgilendirme 440
— Hizmet borçlandırılması 442 — 445
— Malûliyet 446 — 449

Emlâk Alım Vergisi

— İstisna, muafiyet, matrah 416
— Rayiç bedel 418

Emlâk Vergisi

— İstisna ve muafiyet 144

— F —

Fuhuş Ve Fuhuşla Mücadele

— Genelevler 505

— G —

Gayrimenkule Tecavüz İşleri

— Süre 507
— Zilyetlik 508 — 515

Gelir Vergisi

— Beyanname 576
— Borçlu beyanı 578
— İndirimler 238 — 240,579
— İstisnalar 241 — 244
— Ortalama kâr haddi esası 581
— Resen takdir 583
— Servet beyanı 585

— Verginin nisbeti 146
— Yatırım indirimi 245

Gider Vergisi

— İstisna ve muaflıklar 181
— Mükerrerlik 333
— Vergi tablosu IV 336

Gümrük Vergisi

— Muaflıklar 338 — 343
— Verginin geri verilmesi 344

— H —

Hâkim Ve Savcı İşleri

— Disiplin işi 202

— İ —

İhtira Beratı İşleri

— Beratın verilmesi ve yenilenmesi 516 — 521

İkramiye Ve Kaçakçılık İşleri

— Muhbir ikramiyesi 346

İmar İşleri

— Bina yapım işleri 279
— Fennî mesuliyet 148
— İmar ve yol istikâmet plânları 281 — 287
— Malî mesuliyet 178, 288 — 295
— Ruhsat 296 — 303

İskân İşleri

— İhtiyaçlık durumu 367
— Tahsis işleri 368 — 371

İşçi ve İşveren İşleri

— Asgari ücret (yargı yerinin belirtilmesi) 593
— İşçi sayılma (yargı yerinin belirtilmesi) 591
— İşkolları 372

İthalât İşleri

— İthalâtın gerçekleştirilmemesi 522
— Tahsisli ithal malları 526
— Yatırım malları 530
— Diğer işler 532

— K —

Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Kuruluşları

Ticaret ve Sanayi Odaları
— Bütçe işleri 374
— Personel işleri 376 — 379

Kamulaştırma İşleri

— Bakanlıklarca yapılan 304
— Belediyelerce yapılan 306
— Köy idarelerince yapılan 308
— Kamu kuruluşuna ait gayrimenkullerin diğer idareye verilmesi 150 — 156

Karayolları Trafik İşleri

— Trafiğin düzenlenmesi 479

Kira İşleri

— İdareler arasındaki uzlaşma 157

Kooperatif Ve Kooperatif Birlikleri

— Organlarla ilgili işler 536

Kurumlar Vergisi

— Kabul edilmeyen indirimler 587

— M —

Maden İşleri

— Arama istemi ve ruhsatı 380 — 387
— İşletme hakkı ve ruhsatı 388 — 394

Marka İşleri

— Marka tescili 538

Memur İşleri

— Ders ücreti 256
— Fazla çalışma ücreti 258 — 261
— Görevden alınma 204
— Göreve başlatmama 262
— Göreve son verme 265
— İntibak 266 — 270
— İstirdat 182
— Kadro 210
— Kadro kaldırılması 271
— Naklen atama 273
— Takdirname 175, 177
— Yan ödeme (iş riski) 276
— Yolluklar 450

— N —

Noter İşleri

— Harc ve ücretler 420

— Ö —

Öğrenci İşleri

— Kayıt 395

Öğrenim İşleri

— Doktora işi 452
— Parasız öğrenim 453

Öğretim İşleri

— Öğretim yardımcıları 158

Özel İdare İşleri

— Organlarla ilgili işler 481

— S —

Sağlık İşleri

— Uyuşturucu maddeler 212

Sigorta İşleri

— Komisyon organları
— Mükerrerliğin tekel kapsamına alınması
— Sigortacılığın kısıtlandırılması
— Şirketlerin denetimi
— Tarifeleri
} 216

Sermaye İşleri

— Yatırım işi 540

Sermaye Hareketleri Ve Görünmeyen İşlemler

— Blokaj ve deblokaj 542
— Dışardan transferler 544

— T —

Tam Yargı Dâvaları

— Danıştay kararlarının uygulanmaması
— Kesin hüküm
— Tam yargı dâvalarında hukukî neden
— Tarafların birliği
} 226

— Hizmet kusuru 397, 483 — 486
— İlliyet bağı 343
— Yargı yerinin belirtilmesi 594